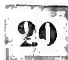
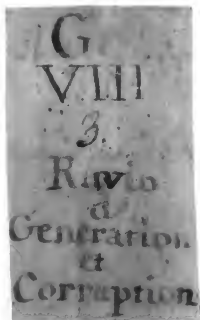

NAZIONALE
VITT. EMANUELE
12
1 F
16

20

G
VIII
3.
Raven
de
Generation
et
Corruption

Ascanius Rinaldus

R. P.

ANTONII

RVVIO RODENSIS,

DOCTORIS THEOLOGI

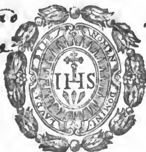
Societatis IESV, Sacræ Theologiæ Professoris,

COMMENTARII IN LIBROS

Aristotelis Stagyritæ de ortu, & interitu rerum naturalium; seu de generatione, & corruptione earum: vnà cum dubijs, & quæstionibus hac tempestate in Schola agitari solitis:

NVNC PRIMVM IN GALLIA EDITI.

Cum duplici Indice, quorum vnus capita, & quæstiones eodem ordine quo agitantur; alter res omnes alicuius momenti continet.

LVGDVNI,

APVD IOANNEM PILLEHOTTE,

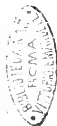
sub signo Nominis IESV.

M. DC. XIV.

CVM PRIVILEGIO.

ILLVSTRI ADMODVM,

NECNON SAPIENTISSIMO viro, omniumque virtutum splendore clarissimo D. D. Gabrieli Suario de Toledo, Matritensi Archidiacono in sacra Ecclesia Toletana, eiusdemque Canonico,& Archiepiscopali Senatui præsidi dignissimo, Doctor Antonius Rubio Societatis Iesu Theologus æternam precatur fœcilicitatem.

VOD habebam in votis (vir præstantissime) quod optandum maximè, quærendumque fuit, id sanè modo fœlici sorte videmus oblatum; etenim ex quo illa cœpit (antiquior utinam) necessitudo nostra, cum mihi extitisset vnũ, vt debitum maximè, ita & optatum, atque hoc vnum esset mei erga te animi, vel leue signum offerre; iam tandem fuit obtentum, quod erat tamdiu expetitum. Huius autem accensi studij, ac debiti officij tres simul præ aliis extitere causæ cum primis nobiles, & illustres. Quæ licet omnibus magna ex parte innotescant, vt à me sunt præ multis obseruatæ, ita & præ aliis à me pariter commemoratas volui. Primas ergo deferamus oportet meritorum tuorũ eximiæ dignitati, tuarum virtutum laudi, & gloriæ singulari. Hæc vna causa est, quæ multorum animos tui amore ardentissimo tenet accensos: atque vt alias omittam, ciuitatem, & loca, in quibus hæc viget fama clarissima; in Ecclesia certe, atque vrbe Toletana virtutum splendor est maximus, laus creuit, sumitque semper incrementa gloria. Clamant in ea pauperes, orbati, & afflicti, qui omnes in te vno, non tam patronum agnoscunt quàm patrem, vt qui in eorum sublevandis miseriis, nec laboribus parcas, nec sumptibus. Diuites hoc laudant, & nobiles, quos vera nobilitatis munera, rectumque diuitiarum vsum exemplo doces potius quàm sermone, nec illuc certe omittam, quod in Ecclesia illustri Toletana, in qua (vt tua sunt merita) inter primas dignitates locum tenes; eam de te viri omnes grauissimi opinionem imbiberunt, vt quæ sese offerunt negotia, & causæ, in quibus multorum communes, seu totius etiam Ecclesiæ res aguntur, tuæ præ cæteris fidei, prudentiæ, authoritatique commissa velint. Testatur hoc idem, nec verbis tantum, sed factis etiam ostendit Illustriss. Cardinalis eiusdem Ecclesiæ Toletanæ spectatissimum caput, qui eius quem habet Senatus, in quo totius Diœcesis graues deciduntur causæ, te

vnum habet præsidem dignissimum, cuius vel maximè sunt omnia commissa iudicio. Verum licet plura hæc sint, atque maiora, quàm quæ à me possint hac breui nuncupatoria complecti, ea tamen sunt, quæ non ad me solum, vel ad nostræ Societatis alumnos spectare videantur, sed aliorum etiam animos haud difficile moueant. Quæ vero tua sunt in nostram Societatem merita, ex his qui hanc nostram degunt Toletanam prouinciam, ignota sunt nemini; hæc sanè sunt, quæ non communi in reliquos, sed peculiari in nos iure sibi vendicant tuo, vel maximè obsequio nos omnes omniáque nostra esse dicata.

Quoniam vero ita indulgendum est debitis laudibus, vt singularis etiam tuæ modestiæ consulatur: quamuis longæ texendæ orationis suppetebat copia, vnum tui erga nos animi signum perstringā breui. Atque hoc quidèm est à me non raro obseruatum, quod cum de rebus nostris lubens sæpe loquaris, adeo te nobiscum exhibes coniunctum, vt quæ solum nostra sunt, non tua, te ipsum nobis annumerans communi appellatione appelles nostra. Cum Societatis nominis parentem Ignatium, Ignatiū eumdem parentem nostrum vocas, ac rursus cùm de Societate exoritur sermo (quasi vnus ex nostris esses) de eadem ipse Societate loquens nostram dicere soleas Societatem. Accedit tandèm (vir præstantissime) id quod licet postremo referatur loco, haberi à me non debet in postremo. Tuus est hic erga me ipsum animus, quæque inter nos amicitia, coniunctioque intercedit, nam si tuus erga omnes nostræ Societatis ardentissimus amor, vt complectitur omnes, ita & singulos commouere debet. Quid quæso maiorem apud me vim habeat oportet, quàm à te, non communi erga omnes amore, sed peculiari etiam studio prosequi & amari? Quapropter cùm ex Philosophicis voluminibus, quæ non mediocri labore vulganda suscepimus, partem hanc de ortu, & interitu rerum naturalium iam tandem in lucem edere cogitassem, eamdem volui tuo semper nomini consecratam, hoc mei erga te animi vestigium, & signum, hæc litterariæ munuscula exigua satis (si dignitatis tuæ ducatur ratio) mei tamen animi monumenta clarissima quæ præditus es benignitate suspice, qui tanti semper optimarum artium studia fecisti: quod si tibi (vt spero) gratum extiterit, quod mihi gratius erat, & optatius obtinuisse videbor. Vale.

INDEX

INDEX CAPITUM, ET QVAESTIONVM
quæ in hoc primo libro continentur.

Caput primum. fol.6
Caput secundum. 8
Caput tertium. 10
Caput quartum. 13
Quæstio 1. An dentur in rerum natura generatio, & corruptio substantialis. 16
Quæst. 2. quid sit generatio substantialis. 19
Quæst. 3. quisnam sit terminus ad quem generationis, à quo habeat speciem. 24
Quæst. 4. quodnam sit subiectum proprium generationis. 34
Quæst. 5. An generatio substantialis sit mutatio successiua, vel instantanea ab alteratione distincta. 38
Tractatus secundus de corruptione substantiali. 46
Quæst. 1. An sit, & quid sit corruptio substantialis, & an naturalis sit rebus sublunaribus. 46
Quæst. 2. An corruptio rerũ naturalium sit per se intenta à natura. 53
Quæst. 3. An verum sit, & in quo sensu, quod generatio vnius sit corruptio alterius. 58
Quæst. 4. An in corruptione substantiali fiat resolutio, vsque ad materiam primam. 61
Quæst. 5. An generatio, & corruptio sint omnino simul, vel aliquis sit inter eos ordo prioris, & posterioris. 72
Breue dubium. An generatio, & corruptio distinguantur realiter à materia. 78
Tract. tertius de alteratione. 78
Quæst. 1. An sit, & quid sit alteratio, & quomodo distinguatur à generatione substantiali. 78
Breue dubium. An si impossibilis esset generatio, impossibilis quoque alteratio censeretur. 81
Quæst. 2. An alteratio sit motus continuus. 84
Quæst. 3. Quonam modo continuetur alteratio secundum extensionem, & intensionem. 92
Quæst. 4. An intensio semper, & necessariò sit continua. 104
Quæst. 5. An intensio qualitatis fiat per additionem vnius gradus ad alterum, vel per maiorem radicationem eius in subiecto. 113
Quæst. 6. An omnes gradus intensionis eiusdem qualitatis sint omnino similes, & eiusdem perfectionis, vel diuersæ, aut dissimiles, atque essentialiter subordinati. 128
Quæst. 7. An intensio qualitatum habeat terminos magnitudinis, & paruitatis. 137
Quæst. 8. De subiecto alterationis, & aliorum accidentium corporeæ substantiæ, an sit sola materia, vel compositum. 153
Quæst. 9. An omnia accidentia proxime inhæreant substantiæ, vel quædam non, nisi mediis aliis. 181
Quæst. 10. An omnia accidẽtia immediate inhæreant in substantia, vel quædam non, nisi mediis aliis. 187
Quæst. 10. An vnum accidens verè, & propriè sit subiectum alterius accidentis. 189
Quæst. 11. An dispositiones præcedentes in materia efficienter concurrant ad expulsionem formæ præsentis, & introductionem sequentis, vel solum materialiter. 196
Caput quintum. 203
Tractatus de nutritione, & augmentatione. 209
Quæst. 1. An dentur nutritio, & augmentatio in rerum natura, & quid vtraque sit. 209
Quæst. 2. An nutritio, & augmentatio sint mutationes distinctæ realiter. 217
Quæst. 3. An nutritio sit mutatio successiua, vel instantanea. 223
Quæst. 4. An nutritio sit continua. 242
Dubium de secundo sensu quæ-

stic-is, an semper fiat nutritio. 245
Quæst.5. An materia alimẽti prius vniatur materiæ corporis viuentis, quam fiat conuersio, vel nutritio, aut simul ac fit, vniatur. 248
Quæst.6 An augmentatio sit per se motus ad quantitatem. 257
Quæst 7. An augmentatio fiat secundum omnes partes viuentis, ita, vt dum augentur viuens, quælibet eius pars augeatur. 268
Quæst. 8. An augmentatio duret toto tempore vitæ. 278
Quæst. 9. An corpus viuens toto tempore vitæ, quo nutritur, permaniat idem numero, saltem secundum aliquos partes, vel secundum omnes varietur. 283
Quæst.10. An augmentatio, & diminutio distinguantur specie. 296
Dubium secundum. De modo distinguendi augmentationem, & diminutionem. 299
Tractatus secundus de rarefactione, & condensatione. 302
Quæst.1. An per rarefactionem acquiratur noua quantitas, & per condensationem deperdatur. 302
Quæst.2. An rarefactio, & condensatio, per se primo ad quantitatem, vel ad qualitatem, aut ad vbi, seu localem præsentiam. 313
Quæst. 3. An corpus paruum, cui nihil materiæ, neque quantitatis additur, possit fieri magnum sine rarefactione per potentiam Dei absolutam. 327
Caput.6. 335
Quæst. 1. Verum agens naturale possit agere in passum distans nihil agendo in medium. 337
Quæst. 2. An agens naturale, vel creatum possit agere in distans nihil operando in medium per potentiam Dei absolutam. 348
Caput septimum. 355
Caput octauum. 358
Caput nonum. 360
Tractatus de actione, & reactione corporum nuturalium, & de his quæ ad eam pertinent. 362
Quæst. 1. Quid, & quotuplex sit resistentia. 362
Quæst. 2. Quo ordine, & modo conueniant primis qualitatibus actiuitas, & resistentia. 370
Quæst. 3. An necesse sit actionem semper procedere à proportione maioris inæqualitatis. 381
Quæst. 4. An sit necessarium ad agendum, quod actiuitas agentis excedat resistentiam passi excessu determinato, vel indeterminatus sufficiat. 389
Quæst. 5. An simile possit agere in omnino simile. 395
Dubium primum. An maior densitas corporis iuuet ad agendum, & quomodo. 398
Quæst.6. An agens possit producere effectum sibi omnino æqualem, aut similem in perfectione, vel gradu intensionis. 402
Quæst. 7. An idem possit agere in se ipsum actione vniuoca. 413
Dubium primum. An qualitas per antiparistasim intendatur, & quonam modo. 414
Quæst.8. An qualitas in medio existens intendatur per reflexionem, & à qua causa. 425
Dubium primum. A qua nã causa procedat maior intensio luminis producta in medio per reflectionem. 430
Quæst. 9. An omne agens, dum agit, repatiatur à suo contrario, circa quod agit. 437
Caput 10 de mixtione. 449
Tractatus de natura, & ratione mixtionis. 453
Quæst. 1. An mixtio sit, vel an sit possibilis. 454
Quæst. 2. Quidnam mixtio sit, & quomodo distinguatur à generatione, & cæteris mutationibus. 458
Dubium primũ Quomodo distinguatur mixtio à generatione, & cæteris actionibus, & mutationibus. 461
Quæst. 3. Quænam sit causa per se, & immediata mixtionis. 464
Quæst.4. An elementa maneant in mixto secundum proprias formas substantiales. 467
Dubium primum. Quisnam sit

ementa virtualiter contineri in mixto. 474
Quæst.5. An virtutes, seu qualitates elementorum permaneant formaliter in mixto. 476
Quæst.6. An liquores ad veram mixtionem concurrere posśint, ita vt ex duobus, qui miscentur, resultet tertium ab vtroque distinctum. 481

INDEX, CAPITVM, & quæstionum, quæ in hoc secundo libro continentur.

CAput primum. fol.489
Caput secundum. 492
Caput tertium. 496
Tractatus de primis qualitatibus elementorum. 499
Quæst.1. An quatuor qualitates elementorum sint primæ. 500
Quæst.2. An in mixtis reperiantur aliæ qualitates præter elementares. 506
Quæst.3. An primæ qualitates sint formæ substantiales elementorum, vel solum accidentales. 513
Quæst.4. An elementa sint propriè contraria secundum formas substantiales, vel solum secundum qualitates. 516
Quæst.5. An contrariæ qualitates posśint esse simul in gradibus intensis. 523
Quæst.6. An contraria posśint esse simul in eodem subiecto in gradibus remisśis. 531
Quæst.7. An cuilibet elemento ex propria natura conueniant duæ qualitates primæ. 547
Quæst.8 Quænam sit causa maximæ frigiditatis, quam habet aër in media regione. 552
Quæst.9. In quo nam gradu habeat quodlibet elementum duas qualitates primas. 560
Quæst.9. An qualitas elementi minus intensa habeat permixtionem contrariæ. 567
Quæst.10. An qualitates symbolæ elementorum sint eiusdem speciei. 572
Caput quartum. 576
Caput 5. 578
Caput 6. 583
Tractatus de mutua generatione elementorum. 586
Quæstio 1. An quodlibet elementum posśit ex quocumque alio immediate generari. 586
Quæstio 2. An facilior sit transitus inter elementa symbola, quam inter disśimbola. 594
Quæst. 3. An vnum elementum posśit producere aliud à se diuersum. 601
Caput 7. 608
Caput 8. 611
Tractatus de mixtorum temperamentis. 612
Quæst.1. Quidnam sit, vel in quo cōsistat temperamentum mixtorum, ibidem.
Quæst.2. An detur in mixtis temperamentum æquale ad pondus. 619.
Quæst.3. An sit posśibile temperamentum æquale ad pondus secundum qualitates motiuas. 628
Caput 9. 633
Caput 10. 635
Caput 11. 639
Tractatus de reproductione eiusdem rei secundum identitatem numericam. 642
Quæst. 1. An eadem numero res permanens semel corrupta naturaliter reproduci posśit. ibidem.
Quæst 2. An posśit naturaliter reproduci, vel resurgere idem homo iam mortuus. 651
Quæst.3 An per potentiam Dei absolutam eadem numero res permanens semel corrupta reproduci posśit. 655
Quæst.4. An res per se succesśiua semel extincta posśit eadem numero reproduci per potentiam Dei absolutam. 663

COMMEN

LICENTIA SVPERIORIS.

EGo Bartholomeus Perez de Nueros, Prouincialis Societatis IESV in Prouincia Toletana, poteſtate ad id mihi facta à Reuerendo admodum Patre Claudio Aquauiua Præpoſito noſtro generali, facultatem concedo, vt typis mandentur Commentarij in libros Ariſtotelis de generatione, & corruptione à Patre Antonio Rubio Doctore Theologo Societatis IESV compoſiti,& grauium Doctorumque hominum noſtræ Societatis iudicio approbati.In cuius rei fidem has litteras manu noſtra ſubſcriptas, ſigilloque noſtro munitas dedimus, 28. Septembris anni 1608.in domo noſtra IESV del monte Complutenſis collegij.

Bartholomeus Perez de Nueros.

APPROBATIO.

SVpremi Senatus iuſſu perlegi commentaria in duos libros Ariſtotelis de ortu, & interitu rerum naturalium, ſiue de generatione & corruptione earum doctiſſimi Doctoris Antonij Rubij Societatis IESV, *laudo maximi authoris ingenium, & eruditiontm, ac commentaria digna iudico, velut vndique accuratè rimata, vt cum magna ſecuritate, vtilitate, & laude typis mandari poſſint. Apud ſanctum Philippum de Madrid die 25. Octobris anno 1608.*

Chriſtophorus de Fonſeca.

Facultas R. P. Prouincialis Societatis IESV *in Prouincia Lugdunenſi.*

ANtonius Suffrenus Prouincialis Societatis IESV, in Prouincia Lugdunenſi, iuxta Priuilegium eidem Societati à Regibus Chriſtianiſſimis Henrico III. die 10. Maij, 1583. & Henrico IIII. 20. Decembris, 1606.& Ludouico XIII. nunc regnante,14.Februarij 1611.conceſſum,quo Bibliopolis omnibus prohibetur, ne libros ab eiuſdem Societatis hominibus cõpoſitos,abſque illorum permiſſione imprimant:Permittit Ioanni Pillehotte Lugdunenſi Bibliopolæ, vt R.P.Antonij Ruuio Rodenſis Commentarios in libros Ariſtotelis de generatione, & corruptione in ſex proximos annos imprimere, ac libere diuendere poſſit. Datum Lugduni die 1. Octobris. 1613.

Ant. Suffrenus.

COMMENTARIORVM IN DVOS LIBROS

Aristotelis Stagiritæ de ortu, & interitu rerum naturalium, seu de generatione, & corruptione earum,

PROOEMIVM.

MNIA ferè quæ in principio cuiusque operis inquiri solent, atque explicari, per se sunt de hoc manifesta. Nam inscriptio (vt solet) à principali affectione corporis naturalis sumitur, quæ est generatio per quam incipit esse; & corruptio, per quam desinit. Ordo etiam huius operis cum cæteris partibus Philosophiæ naturalis per se est manifestus; sunt enim libri isti tertia pars huius scientiæ post primam, & secundam, nempe octo libros Physicorum; in quibus disputatum est de ente naturali in communi, prout principia motus continet: & libros de Cœlo, & Mundo, in quibus egit Aristoteles de eodem ente naturali simplici quidem, vt habet principium motus ad certum locum, vel vbi; quod ex naturali constitutione totius vniuersi ei conuenit. In tertio verò loco agitur de eodem corpore, ut habet in se principium generationis, & corruptionis.

Diuisio verò non est minus facilis, nam duo explicat Aristoteles in toto hoc opere. Primum, naturam generationis, corruptionis, alterationis, augmentationis, & mix-

tionis; per quas mutationes, vel motus aliquam formam acquirit corpus naturale, nempe substantialem, à qua habet esse simpliciter; vel accidentalem, per quam habet esse tale. Secundum, naturam corporum simplicium, & qualitatum eorum, quæ vocantur primæ, in quantum per eas vnum in aliud transmutari potest, vel duo in tertium. Et ideo in duos libros diuiditur ab Aristotele, ita vt primum in primo libro explicet, & secundum in secundo.

Solum potest esse dubiū de subiecto, seu obiecto adæquato huius partis; nam sicut tota Philosophia habet subiectum totale, sub quo comprehenduntur omnia, de quibus agit; ita singulæ partes eius habere debēt partialia subiecta sibi adæquata, sub quibus comprehendantur omnia, de quibus agitur in singulis; quod autem sit obiectum huius non est certum inter expositores Aristotelis.

2 *Sed prima opinio asserit obiectum esse corpus simplex, seu elementum, in quantum moueri potest, non quidem secundum locum, vel vbi; nam hoc modo egit Aristoteles de illo in libris de Cœlo, & Mūdo; sed secundum formam absolutam, & inhærentem substantialem, vel accidentalem. Ita Albertus Magnus tractatu 1. de generatione capite 1. Auerroes 1. lib. de Cœlo comm. 3. & Alexand. lib. 1. Metheo. in principio. Probatur testimonio Aristotelis 1. lib. de Sensu, & sensili cap. 4. vbi opus hoc de elementis vocat. Et lib. 2. de Anima affirmat se in eo egisse de elementis; hoc est in secundo libro. Probatur etiam ratione: quia postquam in libris Physicorum disputatum est de corpore naturali in communi, in reliquis partibus disputari debet de eodem in particulari; hoc est de simplici, & composito, vt habet in se principium mutationis, & motus: sed in libris de Cœlo egit Aristoteles de corpore simplici, vt habet principium motus ad locum, ergo in hac tertia parte agit de eodem, vt habet principium motus ad formam substantialem, vel accidentalem, hoc est vt alterari, augeri, & generari potest, quod solum habent*

bent

bent elementa. Probatur consequentia, quia in nulla alia parte totius Philosophiæ agit de corpore simplici sub hac ratione vniuersali, vt per se est manifestum.

Secunda opinio tenet generationem, & corruptionem in communi esse subiectum huius operis. Cuius ratio sumitur ex inscripoione: nam si de generatione, & corruptione inscribitur: ergo de his tamquã de propria, & adæquata materia agitur, & consequẽter tamquam de adæquato obiecto.

Tertia opinio est quorumdam modernorum asserentium subiectum esse corpus naturale, commune quidem ad simplex, & compositum, in quantum est generabile, & corruptibile. Quod probant, quia sicut hæc pars continetur sub tota Philosophia, ita obiectum eius debet contineri sub adæquato obiecto totius Philosophiæ, & ab eo distingui sub aliqua ratione speciali, per quam contrahatur. Sed vtramque conditionem habet corpus naturale, vt generabile, & corruptibile; ergo hoc, & non aliud erit obiectum.

Vltima opinio asserit obiectum esse ens naturale, vel corpus naturale, in quantum habet principium motus ad formam in communi, hoc est, abstrahentem à substantiali, & accidentali: per formam intelligens absolutam, vt excludatur, Vbi, quod licet aliquo modo possit vocari forma, in quãtum inhæret corpori, proprius tamen dicitur modus, qui in ordine ad extrinsecum accipitur, & ideo sub obiecto huius operis non comprehenditur: sed de corpore naturali, vt habet principiũ motus ad Vbi, per se agitur in libris de Cælo. Hæc est cõmunis, & vera sententia. Quam tenent Diuus Thomas, Ægidius, Marsilius, & Venetus in principio huius operis. Probatur à sufficienti diuisione ex refutatione aliarum. Quia subiectum adæquatum debet formaliter continere omnia de quibus in tali scientia per se agitur, & si sit scientia partialis, debet contineri formaliter, & per se sub totali subiecto integræ scientiæ; sed nullum aliud habet has duas conditiones præter ens mobile ad formam ita ex-

plicatum: ergo hoc solum erit obiectum adaequatum huius partis. Probatur minor; primo de corpore simplici, quod pro obiecto ponit prima opinio, de quo euidens est non comprehendere omnia, quae tractantur in hoc opere: in quo agitur per se de generatione, & corruptione omnium corporum, & non solum de elementis: imo per se etiam agitur de augmentatione, quae non conuenit propriè elementis, sed mixtis viuentibus tantum: ergo elemētum non potest esse adaequatum obiectum huius operis. Nec etiam comprehendit omnia, quae tractantur in hoc opere, corpus vt generabile, & corruptibile quod ponit pro obiecto tertia opinio; quia ratio sub qua agitur de corpore naturali vniuersalior est, nempe vt habet principium non solum generationis, & corruptionis, sed alterationis, & augmentationis: ergo solum vt generabile, & corruptibile non potest esse adaequatum obiectum, sed ad summum principale: quia generatio praecipua mutatio est ad quam aliquo modo ordinantur caeterae. Sed nec eadem generatio, & corruptio quas ponit secunda opinio, habent primam conditionem, quia non continentur directè, & per se sub obiecto totius Philosophiae, quod est ens naturale, sed proprietates quaedam, vel accidentia eius sunt, vt per se est manifestum: ergo repugnat esse obiectum huius operis. Vnde sequitur solum esse ens naturale, vt habet principium motus ad formam, quia in eo tantum concurrunt duae illae conditiones: nam directè, per se, & formaliter continetur sub obiecto totius Philosophiae naturalis, quod est ens mobile, aut ens naturale: & formaliter continet omnia, quae in hac parte tractantur.

5 *Ad testimonium primae opinionis concedendum est: quod de elementis appelletur ab Aristotele opus hoc: sed neganda est consequentia, quod ideo sit adaequatum obiectum, quia satis est de elementis aliquo modo agere, vt tale possit appellari aliquando opus: non requiritur, quod de eis tamquam de obiecto adaequato agatur. Et eodem modo concedenda est*

tota ratio

tota ratio eiusdem opinionis: sed neganda consequentia vltima, quod de corpore simplici, vt mobili ad formam agatur in hac parte Philosophiæ, vel in alijs tanquam de obiecto adequato, sed in hoc agitur per se tamquam de parte obiecti adæquati.

Ad argumentum secundæ opinionis concesso antecedēti, quod de generatione inscribatur opus, neganda est consequētia, quod generatio, & corruptio sint obiectum adequatum, sed solum sunt ratio quædam obiecti principalis, à quo sumitur denominatio.

Ad argumentū tertiæ opinionis concedenda est maior, & minor, sed neganda consequentia: nam illæ duæ cōditiones non sufficiunt ad constituendum adæquatum obiectum, quia non continent omnes rationes sub quibus, in hoc opere agitur de ente naturali: sufficere tamen possunt ad obiectum principale, quod concedimus esse ens naturale, vt generabile, & corruptibile.

Diuisio primi Libri.

QVamuis decem habeat capita liber primus, in quatuor præcipua membra diuidi potest: quia quatuor sunt præcipua in eo explicata ab Aristotele, nempe alteratio, generatio, augmentatio, & mixtio, ad quæ reducuntur actio & reactio, passio, & approximatio agentis ad passum necessario ad illas requisita. 6

LIBER PRIMVS

ARISTOTELIS DE ORTV, & interitu rerum naturalium, seu de generatione, & corruptione earum.

CAPVT PRIMVM.

TEXTVS ARISTOTELIS.

De generatione autem, & corruptione, quæ natura generantur, & corrumpuntur, &c.

Breuis expositio textus.

7 VNIVERSALE intentum Aristotelis est in quatuor capitibus primis huius libri probare, quod detur generatio substantialis, per quam res naturales secundum substantiam de nouo fiant, & ostendere, quid sit hæc generatio substantialis & quomodo à cæteris mutationibus, præsertim ab alteratione distinguatur. Vt autē hoc efficiat, proponit prius sententias antiquorum Philosophorum; quibus refutatis ex propria vtrumque docet.

Intentum igitur huius primi capitis est afferre duas opiniones antiquorum Philosophorum de principiis rerum naturalium, secundum quas, quidam eorum non poterant distinguere generationem ab alteratione; alij verò distinguere quidem poterant; sed verè non solum non distinguebant eas, sed alterationem omnino tollebant; & sibi erant contrarij in his, quæ asserebant: & ideo in duas partes diuidetur caput, nam in priori affertur, & refutatur prima, in posteriori secunda.

Prima opinio antiquorum circa principia rerum naturalium fuit, quod vnum tantum esset principium immobile, & perpetuum, ex quo omnia fierent, & illud quidem ens actu, atque completum, vt ex 1. lib. Phys. constat. Hos verò Philosophos ait, non posse distinguere generationem ab alteratione; quod

quod ita probat. Si vnum tantum datur principium immobile,& perpetuum,quod sit ens actu, ergo non potest transmutari secundum substantiam, quia iam desineret esse: solum ergo posset transmutari secundum diuersas qualitates. Probatur consequentia,quia si erat immobile,non poterat mutari secundum locum; & cum esset vnum semper manens, non poterat mutari secundum quantitatem, quia mutatio secundum quantitatem,quæ est augmentatio simul fit cum mutatione substantiali,quæ est nutritio;quare iam susciperet mutationem secundum substantiam, & ideo non esset omnino inuariabile substantialiter eo modo, quo illud ponebant. Sed mutatio secundum diuersas qualitates est alteratio; ergo quidquid fiebat ex illo,per solam alterationem fieri posset, & hæc esset generatio, & ideo non distingueretur generatio ab alteratione.

Secunda opinio fuit aliorum, qui ponebant plura principia materialia, vt Empedocles, & Anaxagoras quatuor elementa; alij vero infinita quædam corpuscula indiuisibilia, quæ vocabant athomos,vt ex eodem 1.lib.Physicorum patet.Et isti bene poterãt distinguere generationẽ ab alteratione (inquit Aristoteles,) quia per cõgregationem elementorũ in quoddam chao, (quam vocabat amicitiam)dicebat Empedocles res generari;& per separationem ab eodem chao (quam vocabat litem corrumpi:)& ab illo chao procedere diuersas,non solum secũdum substantiam;sed etiam secundum qualitates,quia ignis genitus procedebat calidus; & terra sicca,& dura: diuersitas autem secundum qualitates pertinet ad alterationem. Sed reuera non distinguebat generationem ab alteratione, imo potius tollebat alterationem, quia existimabat qualitates elementorum esse formas substantiales eorũ, & ex alia parte asserebat non transmutari elementa secundum formas substantiales,quia sunt prima principia immutabilia,ex quibus cætera fiunt:præterea non potest dari alteratio, neque vlla mutatio, nisi detur vnum subiectum permanens sub terminis contrariis, inter quæ versari debet;sed Empedocles non ponit tale subiectum commune, sed plura principia materialia diuersa:ergo nec potest ponere alterationem. Vnde sequitur nec variari secundum qualitates, quod est non alterari, quia alteratio est variatio secundum qualitates. 8

Probat tandem Aristoteles,quod in his,quæ Empedocles dicebat, continebatur cõtradictio, quia ex vna parte dicebat elementa fieri vnum quid per coniunctionem in chao illo, generari vero,atque procedere diuersa ex eodem chao,vt ignem calidum, & aquam frigidam: ex alia vero parte non transmutari

secundum substantiam, nec vnum fieri ex altero, sed non possunt fieri vnum quid per coniunctionem in chao, nisi corrumpantur; cum ex propria natura sint diuersa & contraria, nec possunt procedere diuersa secundum substantiam, nisi ex illo vno generentur, quod est generari, quodlibet ex altero: ergo sibi ipsi contrarius est.

CAPVT II.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Omnino itaque de generatione, & corruptione simplici dicendum est, &c.

Breuis expositio textus.

Intentum huius capitis est tradere duas alias opiniones antiquorum Philosophorum circa naturam generationis, & eas refutare. Diuiditur autem in duas partes; in prima tradit vtramque opinionem, asseritque minus falsam esse secundam, quàm primam: in secunda affert rationem secundæ, & soluit falsitatem quæ eiusdem opinionis ostendit.

9 Communem ferè sententiam fuisse asserit antiquorum Philosophorum, res omnes generari per congregationem quarumdam magnitudinum indiuisibilium, & corrumpi per separationem earum. Sed Plato, & eius discipuli dicebant has magnitudines esse superficies indiuisibiles; Democritus verò, & Leucipus esse indiuisibilia corpora, quæ vocabant athomos. Quorum sententiam minus esse falsam docet, quàm sententia Platonis, quia nec generatio, imo neque vlla mutatio physica intelligi potest ex ea: quod sic probat. Ex superficiebus congregatis non potest fieri aliquod ens physicum, sed solum figuræ mathematicæ abstrahentes à materia sensibili, quemadmodum neque ex lineis, nisi triangulus, vel quadrangulus, & ex consequenti nec aliqua mutatio physica circa corpora; ergo non est intelligibilis ex ea natura generationis, aut alterationis. Opinio autem Democriti generationem, & corruptionem ponere potest: nam cum ex paruis corporibus res naturales componi doceat, asserere potest, quod per diuersam dispositionem, & conuersionem athomorum transmutentur secundum diuersa accidentia, vt secundum diuersos colores, aut figuras, quemadmodum diuersi colores apparent in collo columbæ ex diuersa

uersa dispositione, aut modo se habendi ad lucem; & ita dicebat Democritus colores, & cæteras qualitates non habere esse permanens in corporibus, sed variari secundum diuersas positiones, aut conuersiones athomorum, ex quibus eadem corpora componuntur.

10 Ratio autem, qua Democritus probat res omnes naturales componi ex quibusdam corporibus indiuisibilibus, quæ athomos vocabat, euidens apparet: procedit autem sic. Vel componuntur res ex corporibus indiuisibilibus, vel ex diuisibilibus; ex his non potest componi; ergo necessario dicendum est, quod ex illis componatur. Minorem probat, quia si componitur ex corporibus, vel partibus diuisibilibus in infinitum; cum possibile posito in esse nullum sequatur inconueniens, poterit esse actu diuisum in omnes suas partes; & tunc ex omni diuisione actu facta: vel quod remanebit, erunt puncta, vel qualitates, vel nihil: nihil horum esse potest; ergo nec possibile est poni in actu diuisionem continui; & ex consequenti non componetur ex partibus, aut corporibus diuisibilibus, sed ex athomis indiuisibilibus. Probat iterum minorem, quia si in nihilum resoluatur diuisio corporis; ergo ex nihilo erit factum; nam eodem modo se habet res ad corruptionem, sicut ad generationem; sed ex nihilo fieri repugnat; ergo etiam repugnabit in nihilum resolui. Quod vero non resoluatur in sola puncta, probatur; quia sequeretur ex solis punctis esse compositum; quod repugnat; nam vnum punctum additum, vel coniunctum alteri, non facit maius; ergo nec potest fieri magnitudo, vel corpus ex eis. Nec tandem resoluitur continuum per diuisionem in qualitates; primo, quia corpus non generatur ex qualitatibus; ergo neque in eas potest resolui: secundo, quia si in solas qualitates resolueretur, darentur separatæ à subiecto; sed repugnat (saltem naturaliter) dari accidens separatum à subiecto; ergo repugnabit diuisionem corporis in solas qualitates resolui.

11 Huic argumento respondet Aristoteles hac distinctione: dum dicitur corpus esse diuisibile in quamlibet sui partem, vel in infinitum, aut in semper diuisibilia: dupliciter intelligi potest, complete, vel incomplete, aut simul, vel successiue: simul, aut completè fieri diuisionem est, quod possit dari tota diuisio eius facta, & completa, & in hoc sensu non est verum, vt patet in successiuis; nam in prima parte horæ verum est omnes alias partes eiusdem horæ esse possibiles, sed non est possibile, quod sint simul existentes: & materia potest recipere omnes formas, sed repugnat naturaliter omnes simul habere. Successiue autem, vel incompletè fieri est, quod nũquam detur, nec dari pos-

set completa, aut totaliter facta, sed quod semper sit aliquid eius factum,& aliquid restet semper faciendum;& in hoc sensu verum est.Ex quo non sequitur continuum resolui per diuisionem in nihilum, nec in solas qualitates, nec etiam in indiuisibilia corpora, vel athomos, sed in corpora, vel partes diuisibiles in infinitum, ex quibus componitur, & non ex athomis, vt asserebat Democritus.

CAPVT III.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Determinatis autem his, primo speculandum vtrum sit aliquid, quod generatur simpliciter, &c.

Breuis expositio textus.

11 PRopositis iam, atque refutatis opinionibus antiquorum Philosophorum circa generationem substantialem, quam vult Aristoteles distinguere ab alteratione,intendit in hoc tertio capite ostendere, quod detur talis generatio substantialis, per quam aliquid dicatur generari simpliciter.Diuiditur autem caput in tres partes;in prima proponit quæstionem hanc;vtrum aliquid generetur simpliciter: hoc est,an fiat,cum prius non esset simpliciter;vel nihil genetur simpliciter; sed tantum secundum quid, ita vt prius esset simpliciter, fiat autem sub aliquo accidenti,nempe album,vel sciens. In secunda proponit, & soluit duo dubia valde necessaria ad solutionem eiusdem quæstion.& in tertia soluit quæstionem;& respondet argumento.

Quæstio igitur est,an verum sit aliquid simpliciter generari, hoc est fieri cum prius non esset simpliciter. Et videtur(ait Aristoteles) quod non, propter hoc argumentum: quia si aliquid generatur simpliciter,ergo fit simpliciter ens:sed quod fit,debet fieri ex suo contrario:ergo ens simpliciter fit ex non ente simpliciter,hoc autē est impossibile:ergo repugnat quod generetur ens simpliciter. Probat hanc vltimam minorem;quia id ex quo aliquid fit,permanet in re facta;& hæc de illo prædicatur.Quēadmodum lignū ex quo fit statua, permanet in eā,& eadem statua prædicatur de ligno,dum dicimus,lignū est statua. Sed non ens simpliciter non manet in ente simpliciter; neq; hoc prædicatur de illo,cū sint cōtradictoriè opposita;ergo non poterit ex eo generari.Et hoc in prima parte capitis.Vt autē meli' soluere possit

possit hanc quæstionem, proponit in secunda parte duo dubia; primum est, quænam sit causa ob quam generatio sit semper, ita vt nunquam cessent generationes? & ait, se non inquirere causam efficientem, quia 8.lib.Physicorum eam tradidit; probans dari vnum primum motorem semper mouentem,& vnum primum mobile semper motum, ex cuius motu perpetuò causatur perpetuitas generationum;sed causam materialem, quam probat non dari hoc argumento. Sicut in generatione fit ens simpliciter ex non ente simpliciter, ita in corruptione desinit ens simpliciter in non ens: ergo desinit in nihilum, quare aliqua entitas consumitur in singulis corruptionibus:sed tota entitas ex qua constat mundus est finita; ergo tandem consumetur, & cessabunt proinde generationes:probatur consequentia, quia omne finitum per ablationem finiti tandem consumitur. Et si dicatur primo, materiam ex quà fiunt res naturales esse 13
actu infinitam, vt dixerunt quidam ex antiquis Philosophis ponentes vnum principium materiale actu infinitum; & ideo nunquam consumi, etiam si in infinitum extrahantur partes pro singulis generationibus.Contra hoc est,inquit Aristoteles, quod non est possibile dari infinitum actu,vt in 3.lib.Phys.probatum est.Et si dicatur secundo,quod licet materia sit actu finita,non consumetur per continuas generationes, quia non extrahuntur ab ea partes æquales pro singulis generationibus,sed minores semper, quæ appellantur proportionales, quia minores semper res generantur,quàm prius generabantur, ad quod sufficit esse infinitam in potentia, vt patet in diuisione continui, cuius diuisio in infinitum procedere potest, licet actu sit finitum, quia est infinitum in potentia, & diuisio non fit per partes æquales,sed proportionales. Respondet Aristoteles neque hoc sufficere, quia si per singulas corruptiones consumitur aliquid materiæ,& per singulas generationes aliquid extrahitur,licet sit semper minor pars,quæ consumitur, & extrahitur,distincta tamen omnino ab ea,quæ prius consumpta,atque extracta fuit, & non includens eam; quare necesse est consumi materiam per partes aliquotas, licet vna sit minor alia, & non per proportionales, sicut fir diuisio continui; & ideo tandem consumi,cum actu finita sit.

His autem solutionibus refutatis respondet Aristoteles,generationes posse esse perpetuas, quia generatio vnius rei est 14
corruptio alterius,ita vt non introducatur vna forma in materia per generationem, quin ab eadem expellatur alia per corruptionem permanente tamen eadem materia, à qua vna expellitur,& in qua alia introducitur,& ita finita materia sufficit

pro perpetuis generationibus, quia nihil eius desinit, aut consumitur.

15 Secundum dubium est;si generatio vnius est corruptio alterius, quare quædam dicuntur generari simpliciter, alia verò non,nisi secundum quid?vt dum fit homo, & corrumpitur embrio, dicimus hominem simpliciter generari: & ex opposito dum desinit homo, & fit cadauer generari simpliciter, sed corrumpi hominem simpliciter, & cadauer secundum quid generari. Atque etiam dum fit homo sciens,vel albus,non dicimus hominem generari simpliciter,vel fieri; sed fieri scientem, vel album. Et respondet,hoc iudicandum esse ex termino ad quem generationis,hoc est ex re,quæ generatur,vel corrumpitur,non solum in his,quorum vnum generatur ex alio,vel corrumpitur in aliud, sed etiam in aliis,quorum nec vnum generatur ex altero,neque in illud corrumpitur; nam si id quod generatur est ens perfectum, dicitur simpliciter generari,vel corrumpi,si verò sit imperfectum,non nisi secundum quid. Vt dum fit homo, dicimus aliquid simpliciter generari, & non dicimus aliquid corrumpi simpliciter, licet corrumpatur embrio: atque etiam dum desinit homo, dicimus aliquid simpliciter corrumpi, & non dicimus aliquid simpliciter generari, licet fiat cadauer, quia homo est perfecta substantia,& perfectum ens, à quo generatio, & corruptio denominationem accipiunt simpliciter; embrio verò,& cadauer imperfecta,& quasi incompleta,& quæ nec denominant generationem, nec corruptionem simpliciter, vel etiam dum fit ens sensibile,vulgo dicitur generari simpliciter, non verò si fiat ens, quod sensu non percipitur, vt si fiat ignis, vel aqua dicitur aliquid generari simpliciter, si vero fiat aër, (qui non sentitur) non conceduntt generari aliquid, quia errore decepti putant, non esse entia, nisi ea,quæ sensu percipiuntur;cum tamen contrarium potius verum sit, quod minus sensibilia sunt entia magis perfecta:in his etiam,quorum vnum non fit ex altero, dicitur aliquid simpliciter generari, si generetur id,quod simpliciter est ens, nempe substantia, & non nisi secundum quid,si generetur accidens, quia non est ens simpliciter, sed secundum quid, & supponit subiectum iam factum, quod est substantia, & ens simpliciter. Vt dum fit homo, vel equus,dicimus generari simpliciter: dum vero fit album, vel sciens, non nisi secundum quid, quia supponitur homo, vel corpus, & solum fit sub albedine, vel scientia,quòd est fieri secundum quid.

16 Ex solutione horum dubiorum respondet in vltima parte ad quæstionem in principio propositam, nempe, an aliquid dicatur

dicatur generari simpliciter: affirmatiuè, quod aliquid generatur simpliciter. Quod probat: quia productio entis simpliciter, nempe substantiæ ex materia tanquam ex subiecto, & ex priuatione formæ existente in eadem materia, tanquam ex termino à quo est generatio simpliciter; sed talem productionem dari constat, dum fit ignis ex materia ligni, in qua est priuatio eiusdem formæ ignis; ergo verum est aliquid generari simpliciter. Probat minorem, quia ignis, qui fit, est substantia, & ideo ens simpliciter; & eius productio simpliciter generatio.

Ad primum autem argumentum in contrarium propositum respondet, generari ens simpliciter ex materia, quæ est non ens simpliciter, hoc est, non ens actu, sed est ens secundum quid, hoc est ens in potentia: quare non generatur ex omnino non ente, sed solum ex non ente actu, vel tali, & proinde non ex nihilo: & hoc ens in potentia ex quo generatur manet in re genita, eam componens: neque hoc repugnat, quia solum opponuntur contradictoriè ens, & non ens, quod est nihil. Sed aduersus hanc solutionem arguit Aristoteles hoc modo. Si ens simpliciter generatur ex ente in potentia, & non ex ente in actu; ergo generatur ex non substantia; vel ergo hæc materia, quæ est non substantia actu, est aliquod aliorum prædicamentorum actu, nempe quantum, vel quale, aut non; si nihil horum sit; ergo nihil est actu, & ideo ex nihilo fiet id, quod generatur; & si aliquid horum actu sit, cum non sit substantia actu erit accidens, & dabitur accidens extra subiectum. Et respondet, materiam non esse ita substantiam in potentia, vt nullo modo sit actu substantia, sed est substantia in suo ordine determinata, sed completa solum in potentia; per generationem vero fit substantia actu in eodem ordine secundum naturam formæ, cui coniungitur, & eadem materia secundum se est entitas substantialis actualis receptiua formæ, quod est esse potentiam realem ad illam, nec est actuale quid aliorum prædicamentorum. 17

CAPVT IIII.

TEXTVS ARISTOTELIS.

De generatione autem, & alteratione dicamus quid differunt, &c.

Breuis expositio textus.

18 INtentum huius capitis est assignare differentiam inter generationem, & alterationem. Diuiditur autem in duas partes, in prima præsuppositis duobus fundamentis docet, quid sit generatio, & quid alteratio; in secunda breui quodam dubio proposito, & soluto, duas ponit differentias inter generationem, & alterationem.

Primum fundamentum, quod præsupponit est, subiectum, & passionem, seu qualitatem ei inhærentem diuersa esse, vt homo qui subiectum albedinis est, diuersum quid est ab eadem albedine, sicque de cæteris subiectis, & qualitatibus. Secundum fundamẽtum est, circa vtrumque fieri mutationem, nemque circa subiectum, & qualitatem; & circa subiectum quidem fit, quando substantia producitur per generationem, vt quando producitur ignis, vel aqua: circa qualitatem vero, quando producitur in subiecto præexistente, vt quando dealbatur homo. Hoc supposito asserit alterationem esse mutationem circa qualitatem eodem subiecto sensibili permanente sub vna, & altera; vt dum aqua calefit, cum prius esset frigida, dicimus alterari, quia mutatio fit circa qualitates eius, non circa substantiam, sed hæc integra manet sub frigore, & calore: & quia substantia corporea est habens accidentia, per quæ sentitur, verum est in alteratione permanere idem subiectum sensibile. Generatio vero est mutatio circa substantiam, vel subiectum, & ideo non manet idem subiectum sensibile, sed corrumpitur, & fit aliud nouum, vt dum ex ligno generatur ignis, mutatio fit circa substantiam ligni, quare non permanet idem lignum. Ex quibus hanc definitionem generationis colligunt interpretes, *Generatio est mutatio huius totius in hoc totum nullo sensibili subiecto permanente eodem.* Hoc est mutatio huius substantiæ in hanc substantiam non permanente eadem, sed corrupta vna, & genita alia. Tunc autem maxime fieri generationem asserit secundum opinionem vulgi, quando ex substantia insensibili, vel parum sensibili fit substantia sensibilis, vel magis sensibilis, vt dum ex aëre, qui minus sensibilis est, fit aqua: putat enim vulgus magis sensibilem substantiam perfectiorem esse.

19 Sed quia posset aliquis dubitare, an in generatione fiat mutatio solum circa substantiam, vel etiam circa qualitates? Respondet Aristoteles in secunda parte capitis, circa aliquas qualitates mutationem fieri, nempe circa eas, quæ diuersæ rationis sunt in genito, & corrupto; aut etiam cõtrariæ: circa alias verò, quæ sunt eiusdem rationis non fieri mutationem: gratia exempli, si

pli, si ex aëre fiat aqua, non mutatur humiditas in contrariam qualitatem, videlicet in siccitatem, sed cum esset in aëre, permanet in aqua; mutatur tamen calor, qui erat in aëre in frigiditatem contrariam. An verò qualitas communis genito, & corrupto permaneat in vtroq. eodem numero, vel eadem tantum specie, statim disputabitur.

Assignat tãdem duplicem differentiam inter generationem, & alterationem; prior est ex parte termini per vtramque producti; posterior ex parte subiecti: ex parte quidem termini producti differũt, quia quando per mutationem producitur quantitas, est augmentatio; quando producitur Vbi, est latio; seu localis motus; quando producitur qualitas, est alteratio; & quãdo producitur forma substantialis constituens substantiam, est generatio, vt quando ex aëre producitur aqua. Itaq; alteratio est mutatio ad qualitatẽ, & generatio est mutatio ad substantiam. Secundò differunt circa subiectum, quia sicut materia prima, quæ est pars substantiæ, est primum subiectum susceptiuum formæ, ita est subiectum immediatè susceptiuum generationis, alteratio vero non habet pro immediato subiecto materiam primam nudam, sed iam informatam forma substantiali, quo pacto vocatur materia secunda.

Tractatus I. De generatione substantiali.

IDeo sententia Arist. horum capitum à primo vsque ad quartum simul à nobis explicata est, quia in omnibus agit de generatione & corruptione; vt explicata natura vtriusque eas distinguat ab alteratione, quæ ideo non potest plenè intelligi, nisi integra sententia eius percipiatur. Circa hæc igitur quatuor capita tres tractatus instituimus; primum de generatione substantiali, in quo suo ordine explicabuntur, quæ ad naturam eius pertinent, atque etiam modus, quo ab alteratione distinguatur: secundum, de corruptione etiam substantiali; postremum vero, de his, quæ ad alterationem pertinent. Licet autem nonnulli ex modernis alium sequantur ordinem, prius de alteratione disputantes, posterius vero de generatione, & corruptione, quia alteratio tempore præcedit generationem; cum per eam disponatur materia ad receptionem formæ, & generationem compositi: nos vero ordinem potius Aristot. sequimur, qui prius de generatione, & corruptione egit; deinde verò de alteratione: & merito quidem, quia non solum nobilior est generatio, sed ex explicatione eius melius intelligitur natura alterationis. 30

QVÆ

QVÆSTIO I.

An detur in rerum natura generatio, & corruptio substantialis?

21 PRima sententia communis satis inter Philosophos Platone,& Aristotele antiquiores fuit, quod nulla detur generatio, aut corruptio substantialis. Ita Anaxagoras, Empedocles, Leucipus,Democritus, & alij,quos citat Aristot. hoc loco,& 1. lib.Physicorum in principio. Quorum potissimum fundamentum erat, quod vnum tantum principium rerum naturalium datur; vel si plura,illa sunt entia, actu, & corpora quædam,quæ variis transmutationibus subduntur secundum congregationem,vel separationem inter sese, aut secundum rarefactionem, vel condensationem, non verò secundum substantiam, ita vt vnum corrumpatur secundum substantiam, vel desinat esse, & aliud de nouo generetur substantialiter. Ex quo factum est, vt mutationem substantialem non cognouerint, sed accidentales tantum secundum diuersas qualitates, quæ verè appellantur alterationes,& hoc est,quod asserit Aristoteles in his capitibus eos non distinxisse generationem ab alteratione. Argumẽtum igitur eorum hoc erat; res naturales secundum substantiam non sunt compositæ ex multis principijs substantialibus quasi ex partibus,sed substantia earum simplex est: ergo necesse est, vel totam desinere,vel totam permanere;sed si tota desinat,nihil eius permanebit;ergo desitio eius ad nihilum terminabitur. Et etiam si tota fiat per generationem substantialem, ex nihilo sui fiet:ex nihilo autem nihil potest fieri,neque in nihilum potest res desinere:ergo impossibile est naturaliter, quod aliquid generetur, vel corrumpatur secundum substantiam; sed solum mutari poterunt res naturales secundum diuersa accidentia quæ ex congregatione, vel separatione in eis fiunt, vel secundum raritatem, aut densitatem;& ex consequenti impossibile est generatio substantialis, sed accidentalis solum

22 admittenda est. Et si dicatur res naturales non esse simplices, sed compositas ex materia,& forma. Contra hoc est, quia res composita non poterit produci de nouo, nisi omnes partes eius de nouo producantur, à quibus habet esse:sed materia saltem non potest produci de nouo,dum res generatur;sed supponitur producta à solo Deo per creationem:ergo non est producibilis per generationem substantia composita; & cum repugnet magis substantiam simplicem generari,non erit possibilis

genera

generatio ſubſtantialis. Secundo probatur: quia ſi datur generatio ſubſtantialis: producetur per eam ſubſtantia, quæ eſt ens ſimpliciter: ſed ens ſimpliciter non poteſt produci, niſi ex non ente ſimpliciter: cum quodlibet debeat fieri ex ſuo oppoſito,& ex non ente ſimpliciter non poteſt aliquid generari: ergo impoſſibilis eſt generatio. Probatur minor,quia non ens ſimpliciter eſt nihil, & ex nihilo nihil generari poteſt. Tertio, quia vel per generationem producitur ſubſtantia ſecundum eſſentiam, vel ſecundum exiſtentiam: neutro modo produci poteſt: ergo nec erit poſſibilis generatio.Probatur minor,quia eſſentiæ ſunt perpetuæ: ergo non poſſunt produci de nouo ſubſtantiæ quantum ad eſſentiam:exiſtentia vero extra eſſentiam ſubſtantiæ eſt: nam vel eſt accidens,vel ad ſummum modus ſubſtantialis:ergo ſi ſolum producuntur res quantum ad exiſtentiam, nulla ſubſtantia noua producetur,ſed accidens eius,vel modus.

Secunda ſententia aſſerit ponendam eſſe generationem, & 23
corruptionem ſubſtantialem, per quas res naturales fiunt de nouo ſecundum ſubſtantiam, & etiam ſubſtantialiter deſinunt eſſe. Ita Plato in Timæo, Ariſtot. c. 5. & 8. lib. Phyſ. in his quatuor capitibus, & pluribus aliis ſuæ doctrinæ locis, & cum eo tota eius ſchola Peripatetica. Probatur primo ex tribus principiis 1. lib. Phyſ. tamquam certiſſimis in Philoſophia naturali præſuppoſitis, & explicatis. Primum eſt,res naturales compoſitas eſſe ex duobus principiis diſtinctis, nempe materia, & forma, quorum primum ſe habet tamquam potentia, aliud vero tamquam actus. Secundum principium eſt, materiam non eſſe producibilem per generationem, quia eſt primum ſubiectum, ex quo fiunt omnia, & ideo à ſolo Deo producibilis ex nihilo per creationem: tertium,formas omnes educi de potentia eius, præter animam rationalem,quæ creatur à Deo in eadem materia diſpoſita ab agente naturali. Ex his autem principiis hoc argumentum colligitur:forma ſubſtantialis diſtincta à materia educitur de potentia eius, & per eductionem acquirit nouum eſſe actuale: cum prius ſolum haberet eſſe in potentia materiæ, ſic autem educta recipitur in eadem materia, cui coniungitur, tanquam actus ſubſtantialis potentiæ ſubſtantiali, & ideo ex coniunctione vtriuſque reſultat compoſitum ſubſtantiale nouum, quod prius non erat:hæc autem eductio formæ, & vnio ſubſtantialis cum materia eſt mutatio ſubſtantialis eiuſdem materiæ à priuatione eiuſdem formæ ad eamdem formam, & compoſitum ex vnione reſultans: ergo eſt generatio ſubſtantialis totius nouæ ſubſtantiæ: quare neceſſe eſt dari generationem ſubſtantialem.

24 Probatur secundò euidenti experientia, quia videmus granum tritici terræ mandatum putrefieri, & corrumpi; atque ex eo corrupto pullulare spicam, & in ea noua quædam alia grana distincta à corrupto non solum secundum accidentia, sed secundum entitatem, & substantiam: ergo datur corruptio vnius substantiæ, & generatio alterius.

Tertio probatur ex proprietatibus, & operationibus de quibus euidens est dimanare à substantia rerum, quibus conueniunt; sed constat euidenti experientia proprietates, seu passiones, & operationes, quas vna res habuit; non solum ei iam non conuenire, sed nec conuenire posse per virtutem totius naturæ; ergo necessario concedendum est rem illam substantialiter desinere; cui eo modo deficiunt proprietates, & operationes: & in aliam substantiam transisse per corruptionem & generationem substantialem. Probatur minor in morte hominis, vel leonis per quam factum est, vt corpori remanenti iam non conueniant propriæ passiones sensibilitatis, aut risibilitatis, vel admirationis: nec etiam operationes sentiendi, aut ridendi, nec esse potestatem in tota natura per quam ei possint restitui vllo vnquam tempore: ergo euidens signum à posteriori est, quod non sit eadem substantia, quæ prius erat, sed in aliam insensibilem esse mutatam per corruptionem, & generationem substantialem.

25 Ad argumentum antiquorum Philosophorum neganda est maior, quod res naturales sint substantiæ simplices, vel quod vno tantum simplici principio constent: sed vtrumque horum est apertè falsum, quia experientia constat proprias passiones, & operationes rei naturalis, quæ à forma, & substantia eius tamquam à radice procedunt prorsus deficere, & ex consequenti deficere formam substantialem: aliquid tamen eiusdem substantiæ remanere, quod est materia sub alia noua forma. Ex quibus sequitur nec vno tantum principio substantiali constare, sed duobus, nempe forma, & materia: nec esse simplices substantias, sed ex vtroque compositas, & ideo generabiles, & corruptibiles: quare necesse est dari generationem, & corruptionem substantialem.

Ad aliud vero de partibus neganda est maior, quod necesse sit, vt totum dicatur produci de nouo, quòd omnes eius partes de nouo producantur: imo etiam si nulla pars producatur de nouo, produci potest totum: cuius ratio est, quia totum est substantia illa completa, quæ resultat ex substantiali vnione partium, de qua verum est, quod ante vnionem non erat, licet essent omnes partes, ex quarum vnione resultat. Quod manife-

stum

ſtum eſt in reſurrectione: per quam verum eſt hominem de nouo incipere,quia iam non erat,licet eſſent partes eius ſeparatæ,nempe anima,& corpus.

Ad ſecundum diſtinguenda eſt minor ex parte illius termini,ex non ente ſimpliciter,qui duobus modis ſumi poteſt; primo,vt eſt negatio totius entitatis;ſecundo, vt ſolum negat ens in actu: & in prima ſignificatione conuertitur cum nihilo; & verum eſt quod ex non ente ſimpliciter nihil poſſit fieri per generationem: falſum verò quod ens ſimpliciter,hoc eſt ſubſtantia, debeat fieri ex non ente ſimpliciter. In prima autem ſignificatione concedendum eſt,quod ens ſimpliciter, vel ſubſtantia debeat fieri ex non ente ſimpliciter,hoc eſt ex non ente in actu, ſed ſolum in potentia, quod eſt materia prima:negandum vero quod ex non ente ſimpliciter ſic acceptum nihil poſſit fieri per generationem. 26

Ad tertium neganda eſt minor, quòd nec fiat ſubſtantia per generationem ſecundum eſſentiam,nec ſecundum exiſtentiam, ſed vtroque modo fit;ita quidem vt eſſentia ſit terminus factus, exiſtentia verò modus ſub quo fit, vel ratione cuius fit extra cauſas.Et cum dicitur eſſentias eſſe æternas,diſtinguendum eſt, quia dupliciter poteſt ſumi eſſentia; primò ſecundum connexionem prædicatorum eſſentialium abſtrahentium ab exiſtentia actuali;imo ab entitate reali extra cauſas;ſecundò,pro natura reali extra cauſas ex ſuis principiis eſſentialibus compoſita, & ſub prima acceptione perpetuæ ſunt eſſentiæ,& de nouo fieri non poſſunt: ſub ſecunda verò perpetuæ non ſunt, ſed de nouo poſſunt incipere, atque de nouo produci per generationem,vel creationem, iuxta earum naturam,& conditionem.

QVÆSTIO II.

Quid ſit generatio ſubſtantialis?

VT intelligatur ſenſus quæſtionis,explicare oportet diuerſas acceptiones generationis.Primo enim accipitur prout commune quid eſt ad generationem ſubſtantialem, & accidentalem,in qua ſignificatione loquitur de ea Ariſtor. 5. lib. Phyſ. cap. 1. tex. 7, dicens eſſe mutationem de non ſubiecto in ſubiectum :hoc eſt à termino à quo negatiuo in terminum ad quem poſitiuum;vt à non eſſe ſimpliciter ad eſſe ſimpliciter,vel à non eſſe tali ad eſſe tale:& hæc nõ eſt propria acceptio eius.Sed ſecundo accipitur propriè pro ſola ſubſtãtiali,ſiue per eã fiat ſubſtãtia viuẽs,vel non viuens,vt ignis,vel animal.Tertio pro ſola 27

generatione viuentium. Et quæstio præsens non procedit de generatione in prima, & tertia acceptione: non quidem in prima, quia secundum eam non distinguitur ab alteratione, à qua eam intendit distinguere Arist. hoc loco; sed nec in tertia, quia de omni generatione substantiali intendit agere, & non de sola generatione viuentium, de qua in libris de Anima, & reliquis naturalis Philosophiæ. Solum ergo disputamus de generatione in secunda acceptione, prout ad solas substantiales cōmunis est.

28 Generationis autem sic sumptæ tres definitiones assignat Aristoteles diuersis locis, vt cæteras omittamus. Prima habetur 8. lib. Phys. cap. 7. text. 2. *Generatio est mutatio de non ente ad ens, siue de non esse ad esse.* Secunda habetur cap. 4. huius libri textu 23. *Generatio est mutatio totius in totum nullo subiecto sensibili permanente.* Tertia vero capit. 5. eiusdem libri text. 25. *Generatio est mutatio à substantia in potentia ad substantiam actu.* Et omnes istæ definitiones continent eundem sensum, nam per generationem producitur substantia composita ex materia, & forma, ita vt materia præsupponatur tanquam subiectum circa quod operatur agens, & sua operatione educit formam de potentia eius, quam ei vnit, & ex tali vnione resultat compositum, quod est principalis terminus productus per eandem generationem, forma verò est terminus formalis, quo atque ab vtroque sumit speciem suo modo generatio: & tandem quia materia est ens in potentia, dicitur fieri per generationē ens ex non ente, hoc est ex non ente in actu, vel

29 quod idem est ex ente in potentia. Et hoc est quod per omnes istas definitiones explicatur; nam in omnibus dicitur generationem esse mutationem, cuius subiectum est materia, & esse mutationem de ente, vel substantia in potentia, quod est eadem materia carens forma, ad ens, vel substantiam in actu, nempe ad compositum sustantiale per eamdem generationem productum, quod est ens actu, vel substantia actu. In secunda autem definitione dicitur generationem esse mutationem totius in totum, non quia totum fiat per se ex toto; cum notum sit ex sola materia carente forma per se fieri, atque adeo ex non ente; quod euidenter probatur ex eo, quòd si daretur materia separata ab omni forma, in quam ignis posset operari, & inducere propriam formam, produceret alterum ignem per veram generationem, & non esset talis generatio mutatio totius in totum, sed solius materiæ à priuatione formæ ad eamdem formam, ex qua simul cum materia totus ignis generaretur. Vnde sequitur per accidens esse ad generationem, quod totum fiat ex toto, per se verò, quod fiat ex materia,

teria, sed quia naturaliter materia numquam est sine aliqua forma, ideo naturali modo fit semper totum ex toto; numquam tamen per se; & ideo solum differt secunda definitio à prima, & tertia, quòd istæ explicant id quod est per se in generatione, illa verò illud etiam, quod contingit naturaliter, & non per se pertinet ad generationem. In eadem etiam definitione secunda additur, nullo sensibili subiecto permanente, hoc est, nullo ente completo, quia in generatione substantiali compositum præcedens semper corrumpitur, & aliud nouum fit, per quod distinguitur ab alteratione; nam in hac eadem substantia completa permanet in vtroque termino à quo, & ad quem, & mutatur ab vna qualitate in alteram, vt aqua à frigore in calorem sub vtroque permanens.

An definitiones istæ, vel aliqua earum sit essentialis?

His definitionibus sic explicatis difficultas quæstionis à solis modernis excitata consistit in hoc, an omnes, vel aliqua earum sit essentialis? Circa quam est prima opinio quorumdam modernorum, nullam esse essentialem, quia ad essentiam generationis non pertinet, quòd sit mutatio, licet modo naturali fiat cum mutatione materiæ ab vna forma in aliam. Itaque existimant solum esse intrinsecum generationi; quod per eam educatur forma de potentia materiæ, & ei vniatur, vel quod iam producta per creationem vniatur eidem materiæ; vnde sic esse definiendam essentialiter. Generatio est actio eductiua formæ substantialis, vel vnionis eius cum materia. In qua non includitur mutatio, sed pro generatione ponitur actio: per alias vero particulas distinguitur à creatione, & cæteris actionibus, quibus producuntur accidentales formæ. 30

Probant duplici argumento: primò, quia eductio formæ substantialis de potentia materiæ, vel vnio eiusdem formæ cum materia, est generatio; sed hæc potest saluari sine mutatione materiæ ab vna forma in alteram, vel à priuatione vnius formæ ad eamdem formam: ergo mutatio non pertinet ad essentiam generationis. Probatur maior: quia eductio formæ, & vnio eius cum materia est productio totius compositi substantialis, & non est creatio: cum non sit productio ex nihilo, sed ex materia: ergo est generatio, quia non datur productio substantialis præter generationem, & creationem. Minorem vero sic probant: Si Deus crearet aliquam materiam sine omni forma, ex qua in eodem instanti educeretur ignis,

vel ipse Deus formam ignis, eamque vniret eidem materiæ;talis eductio,vel vnio esset vera generatio ignis,& non esset mutatio, cum materia illa nec sub alia forma, nec sub priuatione eiusdem formæ aliquando fuisset:ergo ad essentiam generatio-
31 nis non pertinet mutatio. Secundò,quia nutritio est generatio partialis ex sententia Aristotelis, & omnium; sed hæc fit aliquando sine vlla mutatione materiæ: ergo mutatio non est de essentia generationis partialis; & consequenter nec de essentia generationis totalis, quia eadem est ratio vtriusque quantum ad hoc. Sed probatur minor in mutatione,quæ fit ex speciebus sacramentalibus in stomacho corruptis, ad quarum corruptionem Deus creat nouam materiam, cui vnitur anima rationalis in eodem instanti;& per talem vnionem producitur substantia partialis composita ex anima rationali,& noua illa materia,sed absque mutatione eiusdem materiæ: ergo mutatio non est de essentia nutritionis. Probatur minor; quia materia illa nec fuit sub alia forma, nec sub priuatione animæ, alioqui duplicem habuisset formam in eodem instanti, vel eamdem simul, ac priuationem eius, quod repugnat: quare non est mutatio ab vna in aliam formam, nec à priuatione vnius formæ ad eandem formam.

Secunda opinio tenet primam saltem, & tertiam definitionem Aristotelis essentialem esse, nam secunda aliquid accidentale videtur includere, nempe quod totum fiat ex toto, vt contingit modo naturali: vtramque autem illam definitionem sub hac posset includi: *Generatio substantialis est mutatio à priuatione formæ substantialis ad eamdem formam substantialem, atque compositum.* Cuius genus est mutatio, per quam distinguitur generatio à creatione, & cæteris actionibus etiam substantialibus, quæ mutationes non sunt. Per cæteras vero particulas explicantur subiectum, nempe materia prima, terminus à quo, & ad quem: & ab hoc accipitur species eius; per quam distinguitur à mutationibus accidentalibus; & ex hac definitione generationis ita explicata facile deducitur definitio corruptionis, quæ erit mutatio à forma substantiali, & composito ad priuationem eiusdem formæ. Hæc est nostra sententia, quam videntur sequi Conimb. 1. lib. de generatione quæst. 9. art. 1.

32 Et probatur testimonio Aristotelis, qui in his tribus definitionibus ponit pro genere mutationem: ergo sentit essentialem esse generationi. Sed respondent moderni, non definire generationem præcise secundum essentialia, sed vt modo naturali fit.Contra hoc tamen est aliud testimonium expressum eiusdem

eiuſdē Ariſtotelis 5.lib.Phyſ.text.7. Vbi diſtinguens eſſentialiter mutationem à motu ita ait: *Quæ igitur ex non ſubiecto eſt in ſubiectum mutatio ſecundum contradictionem (hoc eſt de non eſſe ad eſſe) generatio eſt.* Sentit ergo expreſſe mutationem eſſe prædicatum eſſentiale generationis, in quo conuenit cum motibus, ſed ab eis diſtinguitur eſſentialiter, quia inter contradictorios terminos, vel priuatiuè oppoſitos verſatur, nempe inter eſſe, & non eſſe.

Probatur deinde ratione; primò, quia tria ſunt principia generationis intrinſeca, materia, forma, & priuatio; materia tanquam ſubiectum, forma, & priuatio tanquam terminus à quo, & ad quem; vt docet, atque probat Ariſt. 1. lib. Phyſ. ergo repugnat dari veram generationem ſine his. Sed materia mutatur de priuatione ad formam: ergo intrinſecum eſt generationi eſſe mutationem ſubſtantialem materiæ inter hos duos terminos. Et ſi dicatur hæc tria principia concurrere ad generationem ſolum vt fit modo naturali ab vna in aliam formam, & ideo hoc tantum modo eſſe mutationem, & non eſſentialiter: ſed dari poſſe generationem, etiam ſi materia non fuerit ſub priuatione per ſolam eductionem formæ de potentia eius, vel vnionem cū ea, & ideo ſine mutatione. Probo hoc eſſe falſum. quia ex eo ſequitur euidenter priuationem non eſſe principium per ſe generationis: probatur conſequentia, quia quod per ſe conuenit alicui, omnibus eiuſdem eſſentiæ conuenire debet: ſed priuatio non eſt principium cuiuſcunque generationis: ergo non eſt principium generationis per ſe, vel ſi eſt principium per ſe, neceſſe eſt cuicunque veræ generationi conuenire.

Secundò probatur, quia eſſentialis ratio generationis non 33 conſiſtit in ſola eductione formæ de potentia materiæ, & vnione cum ea, vt affirmat alia ſententia: ergo vltra hoc requirit quod materia præceſſerit ſub priuatione eiuſdem formæ, & ab ea mutetur ad eandem formam: probatur antecedens, nam formæ cœlorum eductæ fuerunt de potentia materiæ in principio mundi, vt efficaciter probaui 2.lib. Phyſic. quia in eſſe, & fieri dependent à ſuis materiis, & etiam fuerunt vnitæ eiſdem materiis: & talis eductio, & vnio non fuit generatio, quia corpora cœleſtia non ſunt generabilia; ergo generatio non conſiſtit eſſentialiter in ſola eductione formæ, & vnione cum materia, ſed petit eſſentialiter, vt præceſſerit materia ſub priuatione, & ab ea mutetur in formam, & ita ſit eſſentialiter mutatio.

Ad primum argumentum alterius ſententię neganda eſt maior, quòd ſola eductio formæ, vel vnio cum materia ſit generatio, niſi materia præcedat ſub priuatione formæ. Et cum dicitur

non esse creationem, concedendum est; sed esse actionem substantialem distinctam essentialiter à generatione ratione mutationis, quam generatio dicit essentialiter. Et si dicatur habere eundem terminum ad quem, nempe formam, & compositum, & ideo esse eandem actionem, quia actiones habent speciem à termino ad quem, & non à termino à quo, neganda est consequentia, quia diuersum modum essentialem habet actio, quæ est mutatio, à sola actione; & ideo licet habeat eundem terminum ad quem materialem, diuersum habet formalem, quia diuerso modo productum; & hoc sufficit ad differentiam specificam actionis nudæ, à mutatione. Quod hoc exemplo explicari potest; nam si Deus solus produceret calorem extra subiectum, talis productio specie differret à motu alterationis, per quem alius calor produceretur ab igne, propter modum essentialem diuersum mutationis, & motus, quē non habet actio Dei, licet haberet eundem calorem secundum speciem pro termino.

Ad secundum respondeo, non esse certum, quòd nutritio ex speciebus sacramentalibus fiat per creationem nouæ materiæ: sed ita fiat, negandum est, quod sit vera generatio partialis, sed est productio partialis substantiæ à generatione, & creatione distincta; à generatione quidē, quia non est mutatio, à creatione verò, quia non est ex nihilo, sed ex materia præsupposita.

QVÆSTIO III.

Quisnam sit terminus ad quem generationis à quo habeat speciem?

34 DE termino à quo generationis supposito quod essentialiter sit mutatio, certum est esse priuationem formæ, à qua mutatur materia in eandem formam recipiendam; sed de termino ad quem; à quo actiones, mutationes, & motus speciem sortiuntur, non est certum quisnam sit. Vt autem quæstio intelligatur, & diuersæ authorū opiniones; explicare oportet quot, & quæ producantur per generationem. Et in primis certum est formam educi de potentia materiæ; educi autem est suo modo extra causas fieri; cum prius solum haberet esse in eis, hoc est in potentia actiua agentis, & passiua materiæ. Fit etiam vnio substantialis, per quam eadem forma coniungitur materiæ. Et tertio fit compositū ex materia, forma, & modo vnionis constans. Hoc autem compositū duplex est, nempe natura & suppositum,

vt na

vt natura humana, & homo; vel hæc natura humana, quæ alio nomine vocatur humanitas, & Petrus, vel Ioannes, qui sunt supposita: & compositum, quod est natura, resultat immediatè ex materia & forma vnitis; suppositum vero non ex his immediatè, sed ex natura ex his constituta, & subsistentia tanquam termino eius: & hæc quidem omnia fiunt per generationem rerum omnium, excepta generatione hominis, per quam non fit forma humana, nempe anima rationalis, sed supponitur facta à solo Deo per creationem in eodem instanti, fiunt tamen cætera omnia.

35 Hoc supposito inquirimus, quodnam ex his terminus ad quem generationis sit? Et prima opinio quorundam modernorum, quam citant Conimb. lib. 1. de generatione cap. 4. quæst. 15. art. 1. asserit in generatione cuiuslibet rei duas actiones dari distinctas realiter, vnam per quam generatur compositum, alteram per quam producitur forma, (vel si producta supponitur, vt in generatione hominis,) per quam vnitur materiæ: & terminum prioris actionis esse compositum; terminum posterioris esse formam, vel vnionem. Probatur primò, quia quęlibet entitas realis petit actionem propriam, per quam producatur; sed compositum, & forma sunt res distinctæ; ergo petunt actiones distinctas per quas producantur; & ita quælibet entitas erit terminus actionis ei correspondentis. Secundo; generatio sicut quælibet alia actio, vel mutatio est idem realiter cum termino per eam producto: sed forma, & compositum distinguuntur realiter; ergo non possunt per eandem actionem produci; probatur consequentia, quia non potest eadem actio identificari cum duobus terminis realiter distinctis, vt per se est manifestum.

36 Secunda opinio aliorum modernorum nō ponit duas actiones pro forma & composito, quia educta forma de potentia materiæ, & eidem vnita, non est necessaria alia actio pro composito; & ratio huius est, quia compositum non est res distincta à materia, & forma vt vnitis, sed eadem; ergo eo ipso quod forma est vnita materiæ, cēsetur productum compositum. Pro forma tamen, & modo vnionis ponit duas actiones, quasi partiales, ex quibus integratur vna totalis nomine generationis significata in his generationibus, in quibus forma educitur de potentia materiæ: nam in generatione hominis solum datur vnica actio ad modum vnionis terminata. Probatur primò: quia forma, & modus vnionis sunt distinctæ entitates quasi partiales per se productæ, & per se concurrentes ad totum compositum efficiendum: ergo quælibet petit suam actionem quasi par-

tialem,ex quibus vna generatio totalis integratur:sicut ex forma ipsa, & vnione simul cum materia integratur compositum. Secundò, quia prius ratione, vel natura educitur forma de potentia materiæ, quàm ei vniatur : ergo prior natura est actio eductiua,quam vnitiua:sed idem non est prius natura seipso:ergo non potest esse eadem actio eductiua, & vnitiua:sed distinctæ ponendæ sunt,vt vna possit esse prior natura altera.

Tertia opinio vnicam tantum ponit actionem in generatione, quæ sit productio totius compositi;formam verò asserit non fieri per se,sed quasi per comitantiam,in quantum totum compositum per se productum non potest sine forma constare. Itaque hæc sententia sicut ponit vnam tantum actionem in generatione, ita ponit vnum terminum per se eius,nempe totum
37 compositum. Probatur primò,quia illud tantum per se producitur,quod per se habet esse;sed forma educta de potẽtia materiæ non habet esse per se,sed inhæret materiæ, compositum vero per se subsistit,cum sit suppositum:ergo per se producitur, & forma quasi comitatur productionem eius.& ideo illud solum terminat per se generationem. Secundò, idem est terminus ad quem generationis, & terminus à quo corruptionis : sed corruptio non habet pro termino à quo per se formam, sed solùm compositum : ergo nec generatio habet pro termino ad quem per se formam,sed compositum. Probatur minor,quia terminus à quo corruptionis est non esse rei:sed aliquando non desinit esse forma per corruptionem, sed compositum tantum : vt patet in corruptione hominis : ergo nõ est terminus per se eius forma,sed solum compositum:quare hoc,& non illa erit terminus per se generationis.Pro solutione huius quæstionis duplex terminus generationis in primis distingui debet,vnus tanquam quod,& est res illa,quæ producitur:alius tanquam quo,& est id à quo,vel per quem habet esse eadem res producta, vt quod:& ideo ille dicitur terminus completus, vel totalis:sed terminus, quo,dicitur formalis,& quasi incompletus : quilibet tamen est terminus per se in suo ordine.

38 Secundo, notandum est duobus modis posse considerari generationem:primò,via,aut ordine intentionis:secundo,via, aut ordine executionis:ordo intentionis consideratur ex eo, quod præcipuè intendit natura tanquam finem generationis : ordo vero executionis ex his, quæ primo exequitur, vel facit. Et vtrumque potest declarari exemplo artis, quæ imitatur naturam : artifex enim ordine intentionis prius intendit ædificare domum,deinde ligna,& lapides collocare, & tandem eos præparare, vt suis locis collocare possit : vnde ordine intentionis

constructio

conſtructio domus prior eſt, collocatio vero lapidum, & lignorum poſterior, ſed præparatio eorum vltimum locum tenet. Sed ordo executionis quaſi oppoſitus eſt, ſecundum quem prius eſt præparatio lapidum, & lignorū, deinde ſequitur collocatio eorum, & poſtrema eſt conſtructio domus. Eodē modo ordine intentionis totum compoſitum eſt primum, quod natura intendit, deinde ſequitur vnio formæ cum materia, & poſtrema eſt eductio eiuſdē formæ de potentia materiæ. Sed ordine executionis prior eſt eductio formæ, deinde ſequitur vnio, poſtremū eſt compoſitum, quod ex materia, & forma vnitis reſultat. Sed compoſitū duplex eſt, primū eſt natura, quæ immediatè reſultat ex vnione formæ cum materia, poſtremū eſt ſuppoſitum, quod ex natura, & ſubſiſtentia tanquā ex proprio termino eius cōſtat.

Quibus explicatis, noſtra ſententia tribus aſſertionibus continetur. 39
Prima eſt, in generatione non dantur plures actiones partiales, nec totales, ſed per vnicam actionem indiuiſibilem educitur forma de potentia materiæ, vnitur eidem materiæ, & fit vtrunque compoſitum, nempe natura, & ſuppoſitum modo explicando in ſecunda aſſertione. Probatur hoc argumento. Forma materialis non habet propriam ſubſiſtentiam, ſed inhæret materiæ: ergo per eandem actionem, per quam educitur de potentia materiæ, fit in materia, & fit inhærens materiæ. Probatur euidenter conſequentia: quia per eandem actionem per quam fit accidens, fit in ſubiecto, & fit inhærens ſubiecto: cuius ratio eſt, quia eſſe accidentis non eſt eſſe per ſe, ſed ineſſe ſubiecto, ex quo neceſſario ſequitur, vt per eandem actionem, per quam fit, fiat in ſubiecto, vel inhærens ſubiecto, & non poſſint multiplicari duæ actiones, vna per quam fiat, & alia per quam fiat in ſubiecto: ergo cum eſſe formæ materialis non ſit per ſe, ſed inhærens materiæ, non minus neceſſario ſequitur quòd per eandem actionem, per quam fit, fiat in materia, vel inhærēs materiæ. Vlterius formā inhærere materiæ eſt eſſe vnitā materiæ, quia per inhæſionem ei vnitur; ergo per eandem actionem per quam fit in materia, vel inhærens materiæ, vnitur eidem materiæ, & non poteſt per aliā diſtinctā vniri: & ideo nec per aliam diſtinctam fieri vnio, ſed per eandem. Probatur ſecundum, quod 40
per eandem actionem, per quā forma educitur de potentia materiæ, & ei vnitur, fiat compoſitū. Primò, quia compoſitum non eſt alia entitas diſtincta à materia, & forma, vt vnitis; ſed eadē, vt in 1. lib. Phyſ. probauimus, ergo per eandem actionem realem, per quam forma fit, & vnitur materiæ, fit etiam natura ex vtraque compoſita. Secundò, quia id tantum fit per ſe per actionē, quod habet eſſe per ſe, ſed cōpoſitum tantū habet eſſe per ſe, ergo

ergo actio per se solum terminatur ad compositum tamquam ad id, quod fit,& hoc est vnum:ergo fit per vnicam actionem. Deinde compositum includit formam, & vnionem: ergo per eamdem actionem per quam fit compositum, fiunt forma, & modus vnionis,quare non sunt ponendæ plures actiones pro forma, & vnione, sed per eamdem fit vtraque suo modo cum composito.Et si dicatur id tantum fieri per se per actionem totalem, quod habet esse per se,sed per actionem partialem fieri posse aliquid, etiam si non habeat esse per se, sed fit pars eius, quod habet esse per se.Contra hoc est, quòd actio quæcumque terminatur ad esse rei, cum per actionem fiat res extra causas; ergo repugnat per se fieri, etiam per actionem partialem, nisi habeat esse per se:sed nec forma materialis,nec modus vnionis habent esse per se,sed in materia, & composito; ergo nec possunt fieri per se per actionem partialem, quare non sunt ponendæ actiones partiales pro eis,sed per eamdem fieri debent, per quam fit compositum.

41 Secunda assertiio. Compositum est terminus generationis, vt quod adæquatus,& principalis, & ordine intẽtionis primus, atque adeo primus simpliciter,quia primum ordine intentionis est primum simpliciter.Hæc habetur expressa apud Aristotelem.7.lib. Metaph. cap. 7. vbi docet formam non fieri,sed compositum,quod si non fit:ergo non est terminus,qui fit: sed hoc solum conuenit composito.Idem etiam docet D.Thom. 1. p.q.45.art.8.& ratione probatur; quia illud est terminus generationis,vt quod per eam fit, quod per eam habet esse: sed solũ compositum habet esse per generationem: ergo hoc solum est terminus per eam factus. Probatur minor,quia forma,& modus vnionis, per quem vnitur materiæ,non dicuntur esse, sed potius sunt,quo,vel quibus compositum est.Quòd verò sit primarius terminus ordine intentionis,euidens est,quia primum, quod intendit natura per generationem, est compositum, vt autem consequatur hunc finem, educit formam de potentia materiæ,& producit modũ vnionis, per quem eam vnit eidem materiæ, & eadem ratione dicitur terminus principalis: adæquatus vero,quia continet quidquid vno,vel alio modo fit per generationem. Sed totum compositum pro natura resultante ex vnione materiæ, & formæ est terminus adæquatus immediatus:pro supposito vero est terminus vltimatus, & quasi remotus,quia totum, quod primo resultat ex vnione materiæ, & formæ per generationem productum,est natura,ex qua tãdem, & subsistentia eam terminante resultat suppositum, vt Petrus, vel Ioannes.

Tertia

Tertia assertio. Terminus formalis generationis, & vt quo, atque etiam primarius ordine executionis, est forma cum modo vnionis substãtialis, per quem vnitur materiæ. Hæc colligitur efficaciter ex Arist. 1. lib. Physic. vbi docet formã esse principium generationis tamquam terminum, non à quo, quia terminus à quó est priuatio: ergo tanquam terminus ad quem, non qui fit, cum hoc sit compositum: ergo formalis, & vt quo. Et lib. 2. cap. 1. text. 14. asserit generationem esse viam ad naturam, hoc est ad formam, quæ est præcipuum significatum naturæ, vt exponunt interpretes eiusdem loci. Sed illud in quod tendimus per viam, est terminus eius: ergo forma est terminus proprius, & formalis generationis. Et probatur ratione, quia forma tribuit esse specificum composito, & est ei ratio essendi, sed compositum est terminus, qui fit per generationem: ergo forma erit, quo fit compositum, quòd est esse terminum formalem, & vt quo. De modo vero vnionis probatur, quia est id, quo formá vnitur materiæ, & ideo quo medio constituit compositum: ergo pertinet etiam ad terminum formalem generationis. Et quod tandem forma cum modo vnionis sit terminus immediatus ordine executionis, euidens est, quia primum, quod natura exequitur, vt compositum constituat, est eductio formæ de potentia materiæ, & vnio eius cum materia: ergo vtraque pertinet suo modo ad terminum generationis ordine executionis: qua autem ratione pertineant, nempe, vtraque tamquam terminus formalis, ita vt ex vtraque tamquam ex partiali constituatur vnus terminus formalis, vel sola forma, tamquam terminus formalis, modus vero vnionis tamquam conditio statim explicabitur. 42

43 Ad primum argumentum primæ opinionis distinguenda est maior, nam vel entitas realis per se fieri petit, vel in alio includitur, quod per se fit: & si primo modo se habeat, distinctam petit actionem ab alia, sic etiam se habente: si vero in alia includatur, quæ ex eius productione resultat, per eandem actionem cum ea fieri potest: & sic se habet forma in ordine ad cõpositum, quod ex eductione eius de potentia materiæ, & vnione cum eadem materia resultat, quare non indigent distinctis actionibus, sed per eamdem fieri possunt, vt probatum est.

Ad secundum, neganda est maior, quòd actio sit eadem entitas realis cum termino, præsertim cum terminus est substanstantia, vt in generatione est manifestum: sed distinguuntur ex natura rei, quia actio est accidens de prædicamento actionis: accidens verò, & substantia non possunt esse eadem entitas realis, vt à nobis probatum est in prædicamento ad aliquid, atque etiam

etiam in 3.lib.Phys.sed distingui debet à substantia saltem distinctione modali.

Ad primum argumentum secundæ opinionis concedendum est antecedens, quòd forma, & modus vnionis sint duæ entitates distinctæ, sed neganda est consequentia, quòd per diuersas actiones produci debeat, sed potius necesse est per eamdē produci, vt probauimus; quia forā nō fit per se, sicut nec habet esse per se, sed fit inhærens materiæ, quia eius esse est inesse materiæ: quare cum inhęrere materiæ sit esse ei vnitam, per eamdem actionem eductionis, per quam producitur in materia, producitur etiam modus vnionis, per quem ei vnitur.

44 Ad secundum, concedendum est antecedens, quòd prior natura sit forma, quàm modus vnionis, propter rationem causæ, & effectus, nam modus vnionis effectus est formæ in genere causæ formalis; & consequenter, quod prius ratione sit formam educi, quàm vniri: sed neganda est consequentia, quod distinctæ actiones sint eductio, & vnio, sed vna, & eadem, quia cum per eductionem producatur forma inhærens materiæ, per eandem producitur vnita: & ideo eadem actio eductiua est etiam vnitiua: solum hoc potest esse verum, quòd prius natura terminetur ad formam, quam ad vnionem, & ideo prius natura sit eductiua, quàm vnitiua, non quod causa sui ipsius sit, sed quod terminari ad formam, vel esse eductiuā eius, sit causa suo modo eius, quod est esse vnitiuam, vel terminari ad modum vnionis: nec mirum hoc est, quod sicut forma, & vnio sunt duæ entitates, quarum vna est prior altera, & causa eius, ita sit prius actionem terminari ad vnā, quam ad alteram, non tempore, sed natura, vel ratione: hoc enim non est aliud, quam prius esse causationem vnius, quam alterius. Quemadmodum eadem generatio terminatur ad naturam, & suppositum, sed prius ad illam ordine executionis, quàm ad suppositum.

DVBIVM.

45 EX resolutione huius quæstionis resultat quoddā dubium prius explicandum, quam ad sequentem transeamus: nam si per eandem actionem educitur forma de potentia materiæ, eique vnitur & ex vnione vtriusque resultat compositum, tamquam præcipuus, & adæquatus terminus eius; merito poterit quis dubitare, à quonam horum trium rationem generationis sortiatur; vel in quo potius, quam in alijs ratio generationis cōsistat. Et prima opinio quorumdā recentiorum tenet actionē, per quā prædicta omnia fiunt, formalem rationē generationis habere, nō ex eo, quod est eductio formæ de potentia materiæ, nec ex eo, quod est productio totius cōpositi, sed ex eo, quod est

est vnitio formæ cum materia. Et probatur primum, quod non consistat formalis ratio generationis in eductione formæ, hoc argumento. Vera, atque formalis generatio datur sine eductione formæ de potentia materiæ, imo sine productione aliqua formæ; ergo non habet rationem formalē generationis ex eo, quod est eductio formæ: euidens est cōsequentia: sed probatur antecedēs in productione hominis, quę vera generatio est apud Aristotelē 2. Phys. c. 2. text. 26. asserentē, *Sol, & homo generāt hominē*; atque etiā apud omnes eius interpretes, per quam tamen nulla forma educitur, vel producitur; sed anima rationalis, quæ vera forma hominis est, creatur à Deo immediatè; ergo formalis ratio generationis non potest cōsistere in eductione, vel productione formæ. Secundo, quia si fieri posset, vt agens naturale educens formā de potentia materiæ non vniret eam materiæ, sed separatam produceret, talis eductio non esset generatio, quia nullum compositum generaretur: ergo formalis ratio generationis non cōsistit in eductione, vel productione formæ.

Quòd vero non cōsistat in productione cōpositi, probatur, 46 quia productio cōpositi non petit distinctā actionem ab ea, per quā forma educitur, vel vnitur materiæ, sed educta forma, & vnita materiæ productum censetur cōpositum; cum non sit alia entitas à materia, & forma, & vnione: ergo cum generatio sit actio, per quā res generatur, non dicitur generatio ex eo, quòd sit productio totius cōpositi. Secundò, totum compositum non minus produci potest per aliā actionē, quæ nō sit vera generatio, quam per verā generationē: ergo generatio nō dicitur talis formaliter, q̃a est productio cōpositi, nā si ex eo talis diceretur, omnis productio cōpositi esset generatio; quod patet esse falsū.

Sed nostra sententia est, rationē formalem generationis habere ex eo, quod est productio cōpositi per vnionē formæ cum materia, quæ primo explicanda est, deinde probanda: pro explicatione vero oportet præsupponere id, quod in hac eadem quæstione dictum est, nempe eandem actionē realem esse eductionem formę de potentia materiæ, vnitionem eiusdem formę cum materia, & productionem cōpositi; quare tria hæc sola ratione differunt, & tria ipsa nomina singulas, atque diuersas rationes eiusdem actionis realis exprimunt, dubium vero postulat, in quanam illarum consistat ratio formalis generationis, vel ex quo illorum habeat talem rationem formalem: & prima opinio recentiorum asserit, non habere rationem formalem generationis ex eo, quod est eductio formæ, nec productio compositi, sed ex eo, quod est vnitio formæ cum materia, vnde tenet cōsequenter terminum formalem generationis non esse formam,

formã, sed modum vnionis, quod videtur necessariò dicendum supposito priori, nam si ex sola vnitione habet talis actio formalem rationem generationis, sequitur hanc esse veram, vnitio est formaliter generatio, ergo quod est terminus formalis vnitionis, erit terminus formalis generationis: sed vnio, vel vnionis modus est terminus formalis, vnitionis, quia vnitio per se, & formaliter tendit ad vnionẽ: ergo idem modus vnionis erit terminus formalis generationis. Nos vero tenemus rationem formalem generationis habere ex productione cõpositi per vnionem materiæ cum forma. Et ex consequenti terminum formalem generationis esse formam, & non modum vnionis.

47 Præsupponendum est aliud, quod superius etiam docuimùs, videlicet terminum per se, & primarium generationis, quem vocant, vt quod, esse primum compositum resultans ex vnione formæ cum materia, quod est natura, nam suppositum quod est quasi secundum compositum, terminus remotus est, atque vltimatus: gratia exempli, quia per generationẽ ignis id quod immediate producitur, & in quod immediate tendit generatio, est natura ignis resultans ex vnione formæ substantialis cum materia, & ideo hæc est terminus primarius per generationẽ productus: quis vero sit formalis, & vt quo, nempe forma ipsa, vel modus vnionis, prima opinio tenet non esse formam, sed modum vnionis: nos vero asserimus non modum vnionis, sed formam: duo itaque continet nostra sententia, primum est, quod actio per quam aliquid generatur, habeat rationem formalem generationis ex eo, quod est productio compositi, nempe naturæ ex vnione formæ cum materia. Secundum, quòd terminus formalis generationis sit forma, & non modus vnionis. Probatur primum, quia actio habet rationem formalem generationis à re genita: sed res genita non est modus vnionis, sed compositum, nam humana natura est genita, & ab ea dicitur generatio illa actio, per quam producitur, & non à modo vnionis: ergo ex eo est formaliter generatio talis actio, quia est productio compositi, non quia est vnitio formæ cum materia: quod facile intelligetur, si consideremus, quod quemadmodum ad eductionem formæ de potentia materiæ requiritur vnitio eiusdem formæ cum materia, quia non educitur forma, nisi inhærens materiæ, & ideo nisi vnita materiæ, sed non propterea dicimus talem actionem, per quam educitur forma, habere rationem formalem eductionis à modo vnionis, vel ex eo, quod sit productio eius, sed potius à forma ex eo, quod per eam exijt in actum: cum prius solum esset in potentia actiua agentis, &

passiua

passiua materiæ: vel si non sit educta de potentia materiæ, per talem actionem fit, vt informet materiam, & constituat cum ea compositum, tamquam vera forma eius. Eodem modo vt producatur compositum per generationem, requiritur tamquam conditio omnino necessaria, & secundum rationem præsupposita vnitio per quam producatur modus vnionis, & modus ipse vnionis, per quem vniantur materia, & forma, quia forma non producitur, nisi in materia, & inhærens materiæ, inhærentia vero est modus vnionis per quem vnitur eidem materiæ, ex quo non sequitur actionem per quam generatur compositum, habere rationem formalem generationis à modo vnionis, sed ab eodem composito per eam genito ex vnione formæ cum materia: modus vero vnionis solum sit conditio necessaria, vt generatio dicatur per productionem compositi, tamquam per rationem formalem talis denominationis.

Probatur secundum, quòd forma sit terminus formalis generationis, & non modus vnionis, sed solum conditio intrinseca eiusdem termini, quia terminus immediatus, atque totalis generationis, vt quod generatur, est compositum pro natura: ergo ille erit terminus formalis, vt quo, qui est ratio formalis constitutiua eiusdem naturæ, sed talis est forma, non modus vnionis: ergo illa erit terminus formalis generationis, & non iste: minorem probo, quia natura constituitur per formam, & non per modum vnionis, quamuis iste sit conditio necessaria, vt constituatur, quia forma non constituit, nisi vnita materiæ: & si dicatur, forma non est terminus generationis, nisi vt vnita materia: ergo vnio erit terminus formalis, potius quàm forma; distinguendum est antecedens, quia si repliciter rationem formalem terminandi, falsum est: si vero conditionem intrinsecam, verum: & si rursus dicatur animam rationalem esse terminum creationis, ergo non generationis, quia cum sint distinctæ actiones, debent habere distinctos terminos. Respondeo diuersa ratione esse terminum vtriusque actionis, creationem terminat secundum propriam entitatem ex nihilo productam, est autem terminus formalis generationis, vt constituit compositum genitum per informationem materiæ, & vnionem cum ea, ita tamen, vt sicut informatio solum est conditio necessaria, ad terminandum, & non ratio terminandi; ita modus vnionis. Ad illud vero argument. pro contraria opinione, quo probabatur, actionem non esse ceceßariam nouam actionem, per quam producatur compositum præter vnitionem formæ cum materia, sed producta per eam modo vnionis statim resultare idem compositum; resp- 48

pondeo verum id esse, quod sine noua actione sequitur compositum, nihilominus virtute eiusdem vnitionis fieri, & ex eo sortitur vnitio rationem formalem generationis.

QVÆSTIO IIII.

Quodnam sit subiectum proprium generationis.

49 PRæsupponendum est tanquam certum, vt quæstio intelligatur, quòd sicut omne agens creatum operatur per aliquam potentiam, aut virtutem, quæ sit accidens superadditum substantiæ eius in prædicamento qualitatis, etiam operatur per actionem mediam inter ipsum, & effectum, quæ sit etiam accidens de prædicamento actionis: vnde sequitur, quod agens naturale educens formam de potentia materiæ, vel eam vniens eidem materiæ, generansque compositum per veram actionem id efficiat, quæ sit accidens de prædicamento actionis, & talem esse generationem certum est; nec est minus certum omne accidens reale habere subiectum proprium, cui inhæreat, & à quo sustentetur: & ideo inquirimus, in quonam subiecto sit hoc accidens, quod est generatio, in materia, in forma, in vnione, vel composito?

Circa quam quæstionem, primò refutanda est sententia illorum, qui vt superius vidimus, ponunt in generatione duplicem actionem partialem, vnam, quæ sit eductio formæ de potentiâ materiæ, alteram, quæ sit vnitio eiusdem formæ cum materia; & illam dicunt esse immediatè in eadem forma, quæ educitur; vnitionem vero in eodem modo vnionis per eam producto: sed quia tam forma, quàm modus vnionis sunt in materia, vtramque actionem mediatè etiam recipi in materia. Hæc tamen sententia falsa est, primo, quia falsum est, quod supponit dari duas illas actiones in generatione, vt probauimus: secundò, quia etiam si darentur, deberent recipi immediatè in materia, & non in forma, & modo vnionis; quod sic probo: Actiones istæ procedunt ab agente circa materiã, tãquam circa subiectum, de cuius potẽtia educit tam formam, quàm modũ vnionis: ergo materia se habet ad illas actiones tanquam passum: & sunt actiones transeuntes, quæ oriuntur ab agente, & transeunt ad passum, in eoque recipiũtur: ergo tales actiones immediatè transeunt ad materiam, in eaque tãquam in passo proximè recipiuntur, quod est recipi in ea tanquam in subiecto proximo: & tertio, quia duæ illæ actiones sunt viç ad formam, & modum vnionis tanquam ad proprios terminos, & versantur circa materiam tanquam

tanquam circa subiectum, de cuius potentia educuntur iidem termini: ergo ordine naturæ præsupponunt materiam tanquam subiectum, & antecedunt formam, & vnionem, quare non possunt esse in eis tanquam in subiectis, sed in sola materia.

Hæc sententia refutata; prima opinio distinguit triplex subiectum generationis, nempè denominationis, inhæsionis, & eius circa quod exercetur generatio; asseritque materiam non esse subiectum denominationis ipsius generationis, quia non dicitur genita, nec etiam inhæsionis, quia generatio est accidens, & nullum prorsus accidens, siue sit completum, siue incompletum; siue sit absolutum, vel relatio, potest recipi in materia tanquam in subiecto inhæsionis: Sed materiam concedit esse subiectum generationis, circa quod exercetur; quemadmodum ait mobile esse subiectũ circa quod exercetur motus; nam generans exercet suam actionem circa materiam, vt ex potentia eius educat formam, eamque vniat eidem materiæ, & ex vnione resultet compositum, quod intendit producere. Ita Bañez. 1. lib. de generatione ca. 4. q. vlt. vbi nullam aliam rationem pro hac sua sententia attulit. Sed nec docet quodnam sit subiectum, in quo inhæreat generatio, quamuis sentire videatur inhærere in composito genito, sicut cætera accidentia. 50

Nos tamen eam probauimus duplici argumento. Primò, quia generatio est accidens, ergo debet sustentari à subiecto in quo inhæret, illique tribuere propriam denominationem; sed vtrumque repugnat materiæ; ergo repugnabit etiam, quod sit subiectum, cui inhæreat generatio. Probatur minor, quia subiectum sustentat accidentia per esse proprium ac per se; sed materia nullum esse habet à se, sed à forma accipit: ergo ante receptionem formæ, non poterit sustentare generationem, nec denominationem propriam eius suscipere, sicut nec proprium effectum formalem, nempe genitam esse vel appellari: cum sit ex propria natura ingenerabilis, & incorruptibilis, vt in 1. lib. Phys. docuimus, & probauimus.

Secundò, materia est potentia substantialis; ergo prius respicit formam substantialem, quàm accidentalem; sed quod prius respicit, prius etiam recipit; cum eo fine respiciat vtramque formam, vt eam in se recipiat; ergo non potest prius recipere formã accidentalem, quàm substantialem; & constat generationem habere modum accidentalis formæ, quia est verum, & reale accidens; ergo repugnat, quod in materia recipiatur prius, quam forma substantialis; atque adeo, quod vlla materia sit subiectum inhæsionis eius: & certe si prius reciperetur generatio in materia, quam forma substantialis, efficeret cum ea compositum 51

accidentale, & hoc esset prius, quàm compositum substantiale, quod cum forma constituit; quod repugnat, quia substantia omnibus modis est prior accidente.

12 Secunda opinio tenet, proprium, atque immediatum subiectum, cui generatio inhæret, esse materiam primam. Ita expressè Aristoteles in hoc primo lib. ad finem quarti capitis his verbis: *Est autem & materia maximè quidem, & propriè subiectum generationis, & corruptionis susceptibile.* Ita etiam D. Thomas non solum in commentariis horum verborum, sed etiam in 2. distinct. 1. q. 1. artic. 2. & dist. 12. q. 1. art. 1. ad 5. Albert. Magnus 1. lib. de generatione tractat. 2. Venetus ibidem text. 24. Caiet. 3. p. q. 35. art. 5. Toletus q. 5. huius primi lib. & est communis, & vera. Probatur primò, quia generatio, vt superius probauimus, est mutatio substantialis, sed mutatio est in eo, quod mutatur, tamquam in subiecto, vt docet Aristoteles 5. lib. Phys. text. 12. his verbis: *Quoniam cui inest, illud mutatur*; ergo illud erit subiectum generationis quod per eam mutatur, & mutatur sola materia: ergo hæc sola est subiectum generationis. Probatur minor, quia sola materia transit à priuatione formæ ad eandem formam, quam per generationem recipit, vt per se est manifestum. Secundò, quia generans agit in materiam per actionem, quæ dicitur generatio substantialis, & per talem actionem educit formam de potentia eius: ergo actio generationis est via, per quam materia tendit in formam; sed prius est ordine executionis via, quàm terminus: ergo prius eodem ordine materia est in via, quam in termino, quod est prius recipere in se generationem, quàm formam, esseque subiectum inhæsionis eius. Quod euidenter sequitur ex eo, quod Bañez concedit, nempe materiam nudam esse subiectum, circa quod exercetur generatio, sicut mobile est subiectum, circa quod exercetur motus; sed repugnat actionem generationis exerceri circa materiam nudam, quin in ea recipiatur: ergo quin sit subiectum inhæsionis eius. Probatur minor, quia exercetur circa materiam tamquam circa passum: ergo tanquam circa recipiens, & subiectum.

13 Ad primum argumentum concedendum est primum enthymema, quantum ad eam partem; quæ asserit subiectum proprium sustentare accidentia, sed neganda est minor, quod materiæ repugnet sustentare generationem, habet enim propriam existentiam, & subsistentiam partialem, vt probauimus in 1. lib. Physic. per quas eam sustentare potest; quod vero ab aliis dicitur materiam semper esse coniunctam alicui formæ, à qua potest accipere esse, & per illud sustentare generationem, non

videtur

videtur mihi soluere argumentum; quod sic probo. Materia in instanti generationis est coniuncta nouae formae, & tempore immediatè praecedenti fuit coniuncta formae antiquae, sed cum tempore praecedenti nondum fuerit generatio substantialis, non potuit sustentare generationem materia, per illud esse, quod recipiebat ab illa forma: in instanti vero generationis habet quidem iam nouam formam, sed ratione illius non potest sustentare generationem. Probatur efficaciter, quia prius natura, quàm recipiat formam, recipit generationem: ergo ratione alicuius esse prius debet eam sustentare, & consequenter nec ratione vnius formae, neque alterius, sed ratione sui, hoc est ratione propriae existentiae, & subsistentiae, quam à se habet, & non à forma. Quod vero dicitur in eodem enthymemate, non posse materiam esse subiectum generationis, quin effectum formalem eius recipiat, atque etiam propriam denominationem genitae distinguendum est: quia vt ex D.Tho. 3. p. q. 35. art. 1. ad 2. colligitur, generatio duo habet, & quod sit mutatio, & talis mutatio, nempe substantialis, quae dicitur generatio, & primum habet in ordine ad subiectum secundum in ordine ad terminum, nam subiectum est, quod propriè mutatur, & à termino accipit eadem mutatio rationem specificam; ratione ergo primi, quod habet in ordine ad subiectũ, tribuit ei effectum formalem, & denominationem; & ideo dicitur materia mutata per generationem; sed ratione secundi, quod habet in ordine ad terminum denominat eum genitum, non ergo sequitur materiam esse genitam licet sit subiectum generationis, sed solum esse mutatam, terminum vero eius esse genitum.

Ad secundum respondent aliqui materiam in genere causae efficientis prius respicere generationem, quam formam, quia generatio est quasi effectio, vel causatio formae, sed in genere causae materialis prius respicere formam, quia eam respicit tanquam actum substantialem, generationem verò tanquam actum accidentalem, qui est posterior. Et quia recipere dicit genus causae materialis, prius recipit in se formam, quàm generationem. Haec tamen solutio nec vera est, nec satisfacit argumento. Probatur hoc modo: Per actionem agentis educitur forma de potentia materiae, & fit in materia: ergo prius natura versatur actio generationis circa materiam, quàm fit forma, & vniatur materiae, sed versatur circa illam, tanquam circa passum, atque subiectum: & ratio subiecti genus est causae materialis: ergo adhuc in hoc genere materia prius respicit generationem, quàm formam ordine executionis, & cõsequenter prius natura eam recipiet. Et secundò, quia si prius reciperet 54

formam, iam non esset nuda materia subiectum generationis, sed informata forma; quod patet esse falsum, quia subiectum motus, vel mutationis nudum, atque distinctum debet esse ab
55 vtroque termino, cum ex eo mutetur quod vnum demittat, & accipiat alterum. Respondetur ergo distinguendo maiorem, quòd materia prius respiciat formam substantialem, quàm accidentalem: nam forma accidentalis duplex est, vna completa, quæ sequitur compositum, vel saltem formam substantialem in materia, & eam posterius respicit, quàm formam: alia est incompleta tanquam via ad formam, & talis est generatio, quam ordine executionis necesse est prius respiciat: & ideo prius in se recipiat, vt per receptionem educatur forma substantialis de potentia eius; nam vt in 1. lib. Phys. docuimus, & probauimus propria causalitas materiæ in ordine ad eductionem formæ est passio, hoc est actio generantis, vt in se recepta, quare prius eam debet recipere, quam formam, alioquin non poterit concurrere in proprio genere causæ ad eductionem eius. Quòd vero componat cum ea totum accidentale imperfectum statim desinens per aduentum formæ, nullum est inconueniens, quia ex hoc non sequitur prius esse simpliciter adhuc compositum hoc accidentale, sed solum secundum quid, nempe ordine executionis, & hoc ideo, quia forma accidentalis imperfecta ex qua fit, est via ad substantialem, per quam fit compositum substantiale.

QVÆSTIO V.

An generatio substantialis sit mutatio successiua, vel instantanea ab alteratione distincta?

56 PRima opinio non ponit actionem aliquam necessariam ad educendam formam substantialem de potentia materiæ, neque ad eam vniendam eidem materiæ, sed asserit virtute alterationum præcedentium, per quam disponitur materia, educi formam, & vniri materiæ, generarique compositum naturali sequella absque alia noua actione. Gratia exempli, dum generatur ignis ex ligno, disponitur materia eius ad recipiendā formam ignis per calefactionem, & exsiccationē, & cum iam perfectè disposita est, non est necessaria noua alia actio, sed in vltimo instanti harum alterationum virtute earum expellitur forma ligni, & educta censetur forma ignis, atque vnita materiæ ligni, genitusque ignis: & ita generatio nec est mutatio, neque actio distincta ab alteratione. Ita Caietanus 1. p. q. 54. artic. 3. & de

& de ente,& essentia q.17. Herueus in tract. de vnitate formarum q.17. Probatur primo, quia agens naturale non potest concurrere ad aliquam actionem, nisi mediis accidentibus, vt ignis medio calore, & aliis qualitatibus: nam substantia creata non est per se ipsam operatiua, sicut Deus, sed per accidentia superaddita: ergo nec potest educere formam de potentia materiæ, & eam vnire materiæ, nisi mediis eisdem accidentibus, per quæ disponit eandem materiam; sed hæc accidentia, vel dispositiones non sunt iam in instanti generationis; præsertim in opinione eorum, qui asserunt in toto composito, tanquam in subiecto inhærere, cum quo etiam corrumpuntur: ergo impossibile est in eodem instanti generans agere, vel ab eo procedere actionem, per quam educatur forma de potentia materiæ, & producatur compositum; sed virtute alterationum præcedentium produci censendum est.

Secundò, quia ita operantur secundæ causæ per accidentia; vt non præstent alium concursum ad actiones, & effectus substantiales, præter eum, quem per illa præstant, vt 2. lib. Phys. docuimus, & probauimus; sed in instanti generationis nullum est iam accidens, sed corrupta sunt omnia cum composito, præsertim si in eo subiectantur: ergo non potest concursum aliquem actualem præstare generans, nec poterit actio aliqua ab eo tunc procedere. Probatur consequentia; quia repugnat actionem procedere ab agente, nisi per actualem concursum. Quod clarius ostendo in generatione viuentium, ad quam non concurrit viuens, nisi per virtutem seminalem, tanquam per instrumentum; sed virtus seminalis procedens à forma seminis corrumpitur necessariò cum eo: ergo sicut semen non manet iam in instanti generationis, in quo iam est anima vnita materiæ eius; ita nec potest manere virtus seminalis: quare nulla erit causa secunda, à qua possit actio procedere in illo instanti: nam viuens, aut iam non est, vt contingere solet, vel non est præsens: vnde non potest per se concurrere ad talem actionem, sed nec per instrumentum proprium, quod est virtus seminalis: repugnabit ergo, actionem ab eo procedere, sed effectus dicetur fieri virtute alterationum præcedentium. 57

Tertio per alterationes præcedentes disponitur materia, & expellitur sufficienter forma substantialis ab ea, cum non possit naturaliter cum eis permanere, vt forma ignis cum summo calore, sed expulsionem formæ præexistentis sequitur naturaliter introductio nouæ: ergo alterationes præcedentes sufficiunt ad expulsionem vnius formæ, & introductionem alterius, quod est sufficere ad generationē; & ideo nõ erit necessaria 58

alia actio in instanti generationis, quæ sit generatio.

Secunda opinio præter alterationes tempore præcedentes ponit nouam aliam actionem instantaneam, per quam educatur forma, vniatur materiæ, fiatque compositum; & hanc distinguit realiter ab alteratione; vocatque generationem substantialem. Hæc est communis, & vera, sententia, quam tenent antiqui omnes, & moderni, D. Thom. quæst. 3. de potentia artic. 3. Scotus in 2. distinct. 2. quæst. 9. Henric. quodlib. 9. quæst. 4. Auerroes 4. lib. Phys. comm. 29. Simpl. lib. 3. text. 8. Capreo. in 2. distinct. 13. q. 1. art. 3. Alexand. Alensis 3. p. quæst. 7. memb. 6. & moderni in expositione huius libri. Probatur testimonio Aristotelis 5. lib. Phys. cap. 1. tex. 9. & 10. & cap. 5. text. 51. quibus locis asserit ad substantiam non terminari motum per se, sed mutationem, & ideo generationem non esse motum. Quod etiam probat, quia motus versatur inter terminos positiuè contrarios, vt dealbatio inter album, & nigrum, generatio vero non nisi inter terminos contradictorios, vel priuatiuè oppositos, vt inter esse, & non esse: sed alterationes præcedentes generationem, vt calefactio, aut infrigidatio sunt motus; ergo generatio distinguitur ab eis ex mente Aristotelis.

59 Probatur etiam ratione ex parte subiecti, nam subiectum generationis substantialis est materia, alterationis vero compositum, vt docet expresse Aristot. 5. lib. Phys. capit. 1. text. 9. & capit. 4. huius libri circa finem. Et probat ratio, quia quod alteratur, compositum est, vt quod calefit, vel dealbatur; quod vero mutatur per generationem à priuatione formæ substantialis ad eandem formam, est sola materia; sed compositum, & materia sunt subiecta realiter distincta: ergo generatio, & alteratio sunt mutationes distinctæ realiter. Secundo, ex parte termini, nam per alterationem producitur qualitas: per generationem substantia; ergo sunt actiones realiter, atque specie distinctæ. Probatur tandem, quia productis accidentibus per alterationes præcedentes, non est eo ipso educta de potentia materiæ noua forma substantialis, neque vnita eidem materiæ; ergo requiritur noua, atque distincta actio, per quam educatur, & vniatur. Probatur antecedens, quia eductio formæ substantialis, & vnio eius cum materia, est nouus, atque distinctus effectus: & substantialis quidem, ac proinde alterius ordinis à qualitatibus per alterationes productis: ergo petit nouum, atque distinctum fieri, nouam, atque distinctam actionem, non successiuam, vt sunt alterationes, sed instantaneam, quia substantia totum suum esse habet simul, & non per partes, vel gradus, vt qualitates, & ideo postulat simul fieri, aut in

instanti.

inſtanti. Ex quibus efficaciter colligitur generationem, per
quam fit,eſſe actionem inſtantaneam,ab alterationibus præce-
dentibus ſpecie,ac realiter diſtinctam.

Propter argumenta pro alia ſententia poſita (quæ vere diffi- 60
cillima ſunt) dixerunt moderni quidam, cauſas ſecundas non
poſſe quidem agere niſi mediis accidentibus, ſed præter con-
curſum, quem accidentia præbent, proprium habere, quem
cùm præſentes non ſunt, ſuppletur à Deo,à quo procedit actio
inſtantanea eductiua, & vnitiua formæ, tanquam à cauſa ſup-
plente concurſum ſecundæ, & ideo maiorem præſtante, quam
ad alias actiones, ad quas concurrunt cauſæ ſecundæ, quæ ad
generationes viuentium nec per ſe,nec per inſtrumenta occur-
rere poſſunt,& ideo nullo modo.Hanc tamen ſententiam refu-
tauimus 2.lib.Phyſ.quia expreſsè contradicit principiis Ariſto-
telis,& inter alia inconuenientia habet hęc;primum,quòd nul-
lum viuens generet ſibi ſimile, ſed à ſolo Deo generetur: pro-
batur euidenter, quia viuens non concurrit ad generationem
per ſe, nec per inſtrumentum: ergo nullo modo eſt cauſa rei
genitæ,ſed ſolus Deus,qui ſupplet cauſalitatem eius:ſecundum,
quòd nulla detur generatio vniuoca viuentium:cùm cauſa pro-
xima eius,quæ eſt Deus,ſit diuerſæ rationis, & ordinis ab effe-
ctu:tertium,quòd nulla detur relatio paternitatis, & filiationis
in hominibus;cum relationes iſtæ fundentur in eo, quod vnus
homo genuerit alterum, & iſte ſit genitus ab illo, vt docet ex-
preſſe Ariſtoteles in prædicamento ad aliquid.

Secundo,poſſent reſpondere,qui tenent, accidentia recipi in 61
materia prima tanquam in proprio ſubiecto, permanere acci-
dentia impreſſa materiæ per alterationes præcedentes in in-
ſtanti generationis,ſicut permanet materia, in qua ſunt:& ideo
poſſe generans illis mediis agere ad eductionem, atque vnio-
nem formæ ſubſtantialis, & actionem generationis procedere
ab illo in eodem inſtanti.Sed hæc ſolutio in primis non eſt for-
ma, quia ſolum tenet ſuppoſita illa opinione de ſubiecto acci-
dentium: cuius oppoſita magis conſonat principiis Ariſtot. &
fortè eſt probabilior,vt in hoc lib.oſtendimus. Deinde non ha-
bet locum in generatione viuentium,in quibus euidēs eſt apud
omnes opinantes ſemen, ac virtutem ſeminalem corruptā eſſe
in inſtanti generationis,in quo verum eſt dicere nouum viuens
iam eſſe productum per introductionem animæ rationalis in
materia ſeminis, atque adeo ſemen iam non eſſe, & ex conſe-
quenti, nec virtutem ſeminalem cum forma eiuſdem ſeminis,
cuius erat propria pereuntē,propter incompoſſibilitatem, quam
habet cum anima rationali,& perfecta organizatione corporis.

Quo ſuppoſito nullum datur agens, à quo poſſit procedere actio generandi in illo inſtanti;quia aut viuens, à quo deciſum fuit ſemen,iam non eſt, vel eſt ſeparatum à loco generationis; quare nec per ſe,nec per virtutem ſeminalem agere poteſt.

62 Quare alij reſpondent,ad rationem Phyſici inſtrumenti non requiri quòd in eodem inſtanti ſit, in quo ſequitur effectus,vel actio ab eo procedens; ſed ſatis eſt in tempore immediato fuiſſe, & tunc aliquid fuiſſe operatum; ex quo,in inſtanti terminatiuo illius temporis ſequitur actio, & effectus; qui licet non dicantur procedere ab eo formaliter, procedunt tamen virtualiter,quia virtute eius,quod immediatè fecit, ſequuntur actio,& effectus. Gratia exempli, ſemen dicitur inſtrumentum generantis ad generationem viuentis,vt Ariſtot.& cum eo tota ſchola docet,quia materiam diſponit, & organizat, & virtute huius diſpoſitionis, & organizationis ſequitur eductio formæ de potentia materiæ, vel ſaltem vnio eius cum materia, atque etiam productio totius compoſiti, nec requiritur quòd actu exiſtat in inſtanti generationis,ſed ſatis eſt tempore immediato fuiſſe;ex quo Phyſicè loquendo cenſetur quaſi actu exiſtere, hoc eſt ita effectum, & actionem virtute eius ſequi, ac ſi in eo inſtanti exiſteret, nec maiorem ſimultatem cum effectu petit cauſalitas Phyſica,de cuius intrinſeca ratione ſolum eſt operari ex determinatione ad vnum; quod vero actu exiſtat cauſa dum operatur, vel tempore immediatè præcedenti ſufficit ad cauſalitatē; nec eſt poſſibilis naturaliter alius modus cauſandi in his inſtrumentis generationis viuentium: cum non ſit completa cauſalitas eorum vſque ad vltimum inſtans terminatiuum temporis, quemadmodum ſacramenta dicuntur habere modum cauſalitatis Phyſicè, nec tamen cauſare vſque ad vltimum inſtans, quia vſque ad illud non eſt completa ſignificatio verborum,quæ tamen in illo inſtanti,iam non exiſtunt:quare vel negandum eſt omnino viuentia generare ſibi ſimilia, vel admittendū,quòd virtualis ſimultas cauſæ cum effectu ſufficiat,quam habet per actualem exiſtentiam, & cauſalitatem in tempore immediato, ſicut ad ſimultatem cauſæ moralis ſufficit ſimultas moralis, hoc eſt non niſi per paruum tempus interrupta; hoc enim in moralibus cenſetur ſimul eſſe cum alio, quod non niſi per modicum ſpatium,vel tempus ab eo diſtat.

63 Quo ſuppoſito actio generandi,& effectus procedunt,ac dependent in inſtanti generationis formaliter à prima cauſa,non quidem ſupplente concurſum ſecundæ,& ideo nec maiorem,ac diſtinctum concurſum tribuente, quàm ſi cauſa ſecunda per ſe, vel per inſtrumentum eſſet præſens, ſed eodem prorſus; quia concurſus,

concursus, quem tunc adhiberent formaliter, adhibent virtualiter: à causa vero secunda procedunt virtualiter propter virtualem modum dependentiæ, quem habent ab eius instrumento tempore immediatè præcedenti existente, & operante, cuius operationis virtute procedunt actio, & effectus in instanti terminatiuo eiusdem temporis.

Sed hæc etiam sententia difficilè potest sustineri, quod sic probo; actio dicit ab intrinseco actualem egressionem, ac dependentiam ab agente; sed ab eo, quod non existit actu, nihil potest actu egredi, aut dependere; ergo nec potest agere id, quod non existit actu. Secundò, non potest agens agere, nisi per actualem cōcursum & influxum in effectum; sed influxū actualem, vel concursum præstare non potest, nisi actu sit: ergo neque potest agere. Probatur minor, quia actualis concursus, vel influxus procedit ab entitate formæ, vel agentis; sed quod non existit actu, non habet entitatem realem extra causas: ergo non potest præstare concursum, neque influere in effectum, nec proinde poterit agere. Quare nisi causa secunda actu existat, per se, vel per instrumentum, non poterit esse causa generationis, aut effectus.

Nostra igitur sententia est; causam secundam per se, vel per suum instrumentum actu existere, & præsens esse, actúque influere in instanti generationis, & ideo actionem instantaneam, quæ est generatio, ab ea procedere. Quod in generationibus rerum non viuentium satis est manifestum: cum ignis à quo generatur alius ignis ex ligno in instanti generationis permaneat, atque etiam calor in eo existens, quo vtitur tanquam instrumento ad generationem: quod vero non permaneat calor, & aliæ dispositiones, quas produxit in ligno per alterationes præcedentes, impertinens est, quia valdè probabile est non concurrere effectiuè ad generationem ignis, sed solum in genere causæ materialis disponendo materiam; & etiam si effectiuè concurrerent, necessarium non esset, quod in eo instanti permanerent: sed satis est permaneat instrumentum coniunctum, quod est calor proprius ignis, quo medio actio generationis procedit ab igne, à quo processerunt eædem dispositiones præcedentes. In generatione autem viuentium permanet etiam virtus seminalis in instanti generationis, qua media, tanquam instrumento producit actionem generandi, & effectum. Quod vt intelligatur, notandum est ex doctrina D. Thomæ 2. lib. contra gentes cap. 57. & cap. 89. atque etiam quæst. 3. de potentia art. 9. & 11. semen duplices partes habere, quasdam crassas, alias vero tenues, & quasi spirituosas in qu:

in quibus ſunt ſpiritus quidam ſimiles vaporibus, & in his ſpiritibus contineri virtutem ſeminalem,per quam diſponitur, & organizatur materia earumdem partium ſubtiliorum, ex qua ſola educitur anima,vel ei ſoli vnitur (ſi rationalis ſit) & non ex materia partium craſſiorum, ſed iſtæ corrumpuntur,

65 vel reſoluuntur in aliud compoſitum non viuens.Et huius diſtinctionis habemus exemplum per experientiam notum in grano tritici, & alijs ſeminibus, in quibus videmus virtutem ſeminalem,à qua procedit generatio,non in omnibus partibus grani contineri, ſed in quibuſdam diſtinctis ab alijs;diſtinctio autem in ſemine animalium per ſpiritus illos cognoſcitur, quia partes quidem ſeminis diſtinctæ ſunt ab illis, quarum materia organizatur,atq; diſponitur pro introductione animæ in ea: & ideo poſſunt in illas agere per virtutem ſeminalem, quam continent actione reali,cum diſtinguantur realiter.Poſſunt etiam ſpiritus illi ſimul cum virtute ſeminali perſeuerare in inſtanti generationis,& re vera permanent, quãuis corrumpantur reliquæ partes ſeminis, in quarum materia introducitur anima: permanens vero virtus ſeminalis poteſt actu concurrere ad generationem, & compoſitum genitum tamquam inſtrumentum generantis, & conſequenter poteſt noua actio generationis inſtantanea ab ea procedere in inſtanti generationis,poſt eã vero ſpiritus illi,in quibus reſidet virtus ſeminalis,reſoluuntur,& pereunt. Quod verò dicitur de hac virtute ſeminali exiſtente in ſemine deciſo a viuente pro generatione alterius ſimilis in ſpecie,dicendum eſt in reliquis generationibus,quæ ſunt quaſi viæ ad alias,& ideo imperfectæ, vt de generatione embrionis ſub vita plantæ, & deinde ſub vita ſenſitiua,ſi verum eſt(vt Ariſtoteles& D. Thomas docent)in generatione hominis priùs introduci animam vegetatiuam in materia,deinde animam ſenſitiuam, & tandem rationalem: tunc enim pro ſingulis formis ponenda eſt virtus ſeminalis cuilibet formæ propria, ac proportionata reſidens in partibus diſtinctis ab his, ex quarum materia organizatur corpus ad introductionem animæ, à qua virtute tamquam ab inſtrumento generantis procedunt alterationes,per quas præparatur materia,& organizatur corpus,fitque aptum ad talem formam recipiendã,atque etiam eductio formæ de potentia materiæ, vel vnio eius cũ materia,vt copioſius explicabitur 2. lib. de anima, vbi ex profeſſo agemus de generatione viuentium, nunc enim ſolum de generatione ſubſtantiali in communi agit Ariſtoteles.

66 Et ex hac doctrina facile ſoluuntur argumenta primæ opinionis,

nionis, nam ad primũ distinguenda est minor, quod in instanti generationis non permaneant accidentia; sunt enim duplicia, quædam producta per alterationes in materia, ex qua educẽda est forma, pro eiusdem materiæ dispositione; alia in agente, per quæ producuntur, vt in generatione ignis ex ligno est calor productus in ligno pro dispositione materiæ, & est calor eiusdem ignis, cuius virtute productus est. Et de primis accidentibus concedi potest, quod non permaneant, in instanti generationis, quia corrumpuntur ad corruptionem totius ligni: sed negandum de posterioribus, quibus mediis tanquam instrumentis potest actio generationis procedere in instanti generationis ab agẽte suppositis alterationibus præcedẽtibus.

Ad secundum concessa maiori, neganda est minor, quòd in instanti generationis corrupta sint accidentia, per quæ agere possit generans, vt in generatione viuentium, quod corrupta sit virtus seminalis, cum sit corruptum semen, in quo erat; nam virtus seminalis non est in toto semine, sed in quibusdam partibus eius, quæ vocantur spirituosæ, ex eo quod in eis resident spiritus quidam continentes virtutem seminalem, & cum hi spiritus sint partes distinctę, etiam ab eisdem, in quibus resident; sicut spiritus vitales, qui resident in sanguine, distinguntur ab eo, possunt per eandem virtutem seminalẽ agere, in easdem partes, quibus adiunguntur, vsque ad corruptionem earum, cum quibus tamen non corrumpuntur, sed permanent in instanti generationis, post illud verò resoluuntur in res alias.

Ad tertium, concessa maiori, & minori, neganda est consequentia, quod non requiratur noua alia actio, in instanti terminatiuo alterationum præcedentium, pro introductione nouę formæ, nam cum eductio formæ substantialis de potentia materiæ, vel vnio eius cum materia sit nouus effectus substantialis distinctus à dispositione materiæ, & per se productus, requirit nouam, ac distinctam actionem substantialem, per quam producatur, præter alterationes præcedentes; per quas licet dispositiue expellatur forma substantialis præcedens, non tamen formaliter nisi per formam substantialem nouam atque eductam de potentia eiusdem materiæ, vel ei vnitam. Non est ergo bona consequentia; forma substantialis præcedens non potest permanere cum dispositionibus contrarijs, ergo ab eis expellitur sufficienter, sed ad formalem expulsionem eius requiritur introductio nouæ, à qua sola expellitur formaliter, ab agente effectiuè, à dispositionibus vero solum dispositiuè, vt inferius ostendetur. 67

Et ex

Et ex doctrina huius quæstionis constat generationem esse actionem, vel mutationem distinctam realiter ab alteratione, propter distinctionem realem effectus per vtramque produci;& præterea distinguntur ex parte subiectorum, nam subiectum alterationis est compositum, quod ei præsupponitur, & circa quod agens operatur: subiectum vero generationis est materia prima,vt probabimus. Distinguntur tandem ex parte terminorum ad quos, quia terminus alterationis est qualitas, generationis vero substantia de nouo producta. Et hæc distinctio est specifica,quia species actionum,& mutationum, & distinctio earum specifica à terminis ad quos accipienda est, vt lib. 5. Phys. probauimus.

TRACTATVS SECVNDVS.
De corruptione substantiali.

QVÆSTIO I.

An sit,& quid sit corruptio substantialis,& an naturalis sit rebus sublunaribus?

68 QVatuor inquirit titulus quæstionis eodem ordine explicanda,primum, an sit corruptio substantialis?secundum, quid sit?tertium,an sit naturalis,vel violenta? quartum an intendatur per se à natura?Et circa primum, quod detur in rebus naturalibus corruptio substantialis,eisdem prorsus testimonijs Aristotelis,Platonis,& aliorum Philosophorum, eisdem rationibus naturalibus, eadem experientia probatur, ac probatum est in principio tractatus præcedentis, quod detur generatio substantialis;quia,vt inferius ostendetur, generationi naturali vnius rei necessariò coniuncta est corruptio alterius, ideo non est modò probandum,sed tamquam certum præsupponendum.

Circa secundum vero: Quid sit corruptio substantialis? sic est corruptio definienda:*Corruptio est mutatio ab esse substantiali formæ in materia ad non esse eiusdem.* In qua definitione ponitur mutatio,non tamquam genus, vt in definitione generationis, sed loco generis;quia generatio, & corruptio non conueniunt vniuocè in ratione mutationis, sed conuenientia quadam analogica, cum generatio sit vera,ac positiua mutatio, corruptio verò non positiua,& ideo nec vera,sed negatiua, & per similitudinem, vel attributionem ad generationem, & per mutationem

tionem ita explicatam excluduntur omnes actiones, quæ non sunt mutationes, vt creatio & anihilatio (si veræ actiones sunt) atque etiā prima eductio formarum substantialium de potentia materię, in qua cum non præcesserit materia sub priuatione formæ, non est mutatio: & ideo neque est generatio, vel corruptio sed actio productiua substantiæ. Per cæteras verò particulas explicatur terminus à quo, & ad quē corruptionis: ille quidem, tamquam necessaria conditio mutationis, iste verò tamquam id, à quo habet speciem. Dicitur autem terminus à quo esse formę in materia, quia sicut esse formæ in materia est terminus formalis ad quem generationis, ista est terminus formalis à quo corruptionis: sed substātia composita est terminus totalis, atq; completus, terminus verò ad quem eiusdem corruptionis est non esse eiusdem formæ in materia, non quidem purè negatiuè sumptum, sed priuatiuè: quod est dicere, priuationem eiusdem formæ in materia esse terminum formalem, à quo habet speciem, quamuis non esse totius substantiæ completæ sit terminus adæquatus, atque completus, & per hanc particulam sic explicatam distinguitur corruptio substantialis à generatione substātiali, atque etiam à generatione, & corruptione accidentali, cuius terminus est non esse formæ accidētalis in subiecto. Et ex his constat corruptionem substantialem esse in rerum natura, & quid sit,

An corroptio sit naturalis?

PRius quàm diuersas opiniones afferamus, duo sunt explicanda: primum, quot modis sumatur naturale; secundum, in qua significatione nunc accipiatur. Primo modo accipitur, prout oppositum supernaturali, & artificiali: neutrum enim horum pertinet ad ordinem naturæ, sed supra, vel pręter illum dicuntur esse: & hoc modo non accipitur naturale in hac parte, quia certum est corruptionem substantialem nec supra naturam esse, nec ad artem pertinere. Secundo modo accipitur pro eo, ad quod inclinatur natura: in qua significatione naturale est materiæ recipere formam, quia naturalem habet inclinationem ad illam, atque etiam est naturale lapidi moueri deorsum: & in hac significatione opponitur violento, vt docet Aristoteles 5. lib. Phys. cap. 6. tex. 7. Tertio modo accipitur pro eo quod aliquo modo conuenit naturæ rei, vel ei consentaneum est, vt dicimus, cœlo conuenire, quòd non habeat aliquam ex primis, vel secundis qualitatibus: accipitur autem naturale in his duabus acceptionibus. 69

Secundò notandū est corruptionem cum tribus posse com-

patari,nempe cum materia,cum forma,& compoſito;nam materia eſt ſubiectum eius, ſicut generationis;forma vero,& compoſitum pertinent ad terminum à quo, & non eſſe totius ad terminum ad quem,modo iam explicato.

His explicatis prima opinio modernorum tria aſſerit. Primum,quod ſi corruptio comparetur,ad materiam nullo modo eſt ei naturalis. Probat hoc argumento ; certum eſt materiam nullam habere virtutem actiuam naturalem,per quam concurrat efficienter ad corruptionē,ſicut nec ad generationem; ergo non eſt ei naturalis corruptio tamquam principio actiuo : ſed nec tamquam principio paſſiuo : ergo nullo modo eſt ei naturalis.Probatur minor,quia ſi materiæ eſſet naturalis corruptio, vt principio paſſiuo , maximè quia dum habet vnam formam appetit aliam , & ad eam recipiendam inclinatur , & quia eam non poteſt recipere, niſi expulſa illa,quam habet , & corrupto cōpoſito inclinatur ſuo modo ad corruptionē;ſed materia ſolū appetit formam amiſſibilem in communi , & nullam in particulari,ſatiata eſt enim ea , quam habet ; ergo in materia nulla eſt inclinatio paſſiua ad corruptionem;nec poteſt eſſe naturalis ei corruptio.

70 Secundo , quia corruptio per ſe vel ratione ſui non poteſt eſſe naturalis materiæ, ſed ſolum propter generationem nouæ formæ : ſed nec generatio nouæ formæ eſt naturalis materiæ; ergo multo minus eſt ei naturalis corruptio. Probatur maior, quia corruptio tendit ad non eſſe formæ , quam materia actu habet,ſed materia non appetit non eſſe ſuæ formæ,quin potius ea gaudet, ac delectatur;ergo nō appetit per ſe corruptionem. Et eodem modo probanda eſt minor, quod non ratione generationis,quia nulla poteſt aſſignari idonea ratio,propter quam materia appetat formam, quam non habet potius quàm eam,à qua informatur:immo neceſſe eſt magis inclinetur in hanc , à qua accipit eſſe cum diſpoſitionibus proprijs : ergo nec appetit eductionē nouæ formæ ex propria potentia,quæ eſt generatio.

Tertio,quia materia habet eſſe à forma eam actu informante : ergo amiſſio eius,nec poteſt eſſe ſecundum inclinationem materiæ,nec naturam eius ſequi , atque adeo non poteſt eſſe ei naturalis primo,nec ſecundo modo.Probatur prima cōſequentia,quia amiſſio formæ eſt oppoſita eſſe naturali,quod materia habet ab ea;non eſt ergo ſecundum propriam inclinationem, nec vllo modo ei naturalis , quia non eſſe proprium nulli eſt naturale.

71 Secūdum,quod aſſerit eadem opinio eſt, corruptionem non eſſe naturalem compoſitis non viuentibus , aut formis eorum.

Quam

Quam sic probant; non potest esse naturalis corruptio alicui composito, vel formæ, nisi propter principium intrinsecum actiuum, per quod expellat efficaciter propriam formam, & introducat alteram; sed tale principium non possunt habere res istæ vllo modo; ergo nec possunt efficienter se corrumpere. Probatur minor, quia tale principium non possunt habere, nisi à propriis formis, vel dispositionibus earum: sed ab his non potest procedere actio contraria conseruationi compositi, sed potius ei conueniens: ergo nec potest esse eis naturalis corruptio. Probatur minor, quia actio naturalis est conformis naturæ effectiui principij, à quo procedit, nempe formæ substantiali, atque etiam qualitatibus eius, quibus mediis operatur: ergo impossibile est in his rebus esse principium effectiuum corruptionis compositi,vel formæ eius.Gratia exempli; actio procedens ab igne, aut calore eius conformis debet esse naturæ suæ formæ, à qua procedit; & eidem calori, quo medio procedit, quare repugnat esse principium corruptionis eiusdem ignis, vel formæ substantialis eius; & ex consequenti repugnat corruptionem esse naturalem igni ex parte formæ, seu principij actiui:& cum probatum sit non esse naturalem ex parte materiæ, sequitur non esse ei vllo modo naturalem; sed eiusmodi corpora naturalia ab extrinsecis agentibus semper corrumpi per violentiam.

Secundo probatur, quia corruptio ordinatur ad non esse horum compositorum,sed repugnat aliquid naturaliter appetere, vel inclinari in suum non esse, quin potius omnia appetunt naturaliter esse proprium, & conseruationem eius; ergo non potest esse eis naturalis corruptio ex propria inclinatione naturali, sed nec potest sequi vllo modo naturam eorum, vel esse ei consentanea, quia impossibile est sequi naturam alicuius rei, vel ei esse vllo modo conforme, quod repugnat naturali inclinationi eius.

Asserit tertio, rebus naturalibus viuentibus naturalem esse corruptionem solum à principio intrinseco actiuo, à quo causatur naturaliter propria corruptio. Et principium hoc intrinsecum est calor naturalis, cuius continua actione consumitur humidum radicale, & ipse etiam calor repatitur agendo,ac debilitatur,& tandem deficit,& consequenter compositum actione eius consumptum.

Nostra tamen sententia duabus conclusionibus explicatur. 71
Prima est; si naturale sumatur primo modo pro eo, quod res appetit, vel in quod inclinatur, corruptio non est naturalis comparata ad compositum, vel formam;benè tamen comparata

ad materiam. Probatur prima pars hoc argumento. Corruptio tendit per se ad non esse formæ in materia, quod etiam est non esse compositi; sed nihil inclinatur ad proprium non esse, sed potius appetit naturaliter esse, & conseruationem in eo: ergo corruptio non potest esse naturalis formæ, vel composito.

Secunda vero pars, quòd sit naturalis materiæ, sic probanda est. Materia appetit naturaliter quamlibet formam; ergo habens vnam, appetit aliam, & naturaliter potest eam recipere, sed non potest recipere, quam non habet, nisi expulsa ea, quam habet; cum repugnet naturaliter simul habere plures, & ex consequenti sine corruptione compositi, atque eiusdem formæ, si sit educta de potentia eiusdem materiæ: ergo corruptio naturalis est ei ex inclinatione, & appetitu eiusdem materiæ. Primum antecedens, quòd materia appetat quamlibet formam etiam in particulari, & non solum rationem formæ in communi, probaui aduersus hos modernos 1. lib. Phys. tract. de materia; & probatur nunc hoc argumento. Materia ex se non habet minorem proportionem cum vna forma substantiali, quam cum alia, sed æqualem cum omnibus: nec habet proportionem solùm cum forma in communi, sed cum qualibet in particulari, quia quamlibet potest recipere, non solùm vt formam, sed vt talem: ergo quantum est ex se, omnes respicit, in omnes inclinatur, omnes appetit: vnde pro qualibet in particulari recipienda potest disponi: ergo quamlibet in particulari potest recipere: sed non potest recipere naturaliter vnam sine expulsione alterius, & corruptione compositi; ergo naturalis est corruptio materiæ ex inclinatione, & appetitu eius ad nouam formam.

73 Secunda conclusio. Naturale accepto secundo modo pro eo, quod sequitur naturam alicuius, vel consonum est ei, naturalis est corruptio comparata ad compositum, ad formam, atque etiam ad materiam. Probatur primò quantum ad compositum; nam esse compositi dependet ex vnione materiæ cum forma, sed hæc potest ex natura sua dissolui; ergo compositum potest ex sua natura corrumpi. Probatur minor ex modo informandi eiusdem formæ in hoc distincto à modo informandi formæ cœlestis, quòd hæc comparatur ad materiam non potentem recipere aliam formam, & ideo modo inamissibili, atque perpetuo informat eam, & consequenter vnitur ei vnione naturaliter indissolubili; & propterea compositum sua natura incorruptibile constituit; formæ verò sublunares comparantur ad materiam potentem recipere alias formas, quod imperfectionis est, ideo modo amissibili, & non perpetuo informant;

formant; & vnione sua natura dissolubili vniuntur eidem materiæ. Ex quo sequitur compositum constituere sua natura corruptibile,& cui corruptio naturalis erit; quia vnio formæ cum materia, & informatio eius, atque conseruatio in materia dependet ex certis quibusdam dispositionibus, vt permanentia formæ ignis in materia ex calore,& siccitate; sed dispositiones istæ habent alias naturaliter contrarias, à quibus expelli possunt à subiecto; eis verò expulsis impossibile est naturaliter formam permanere in materia, & vnionem non dissolui, ex cuius dissolutione euidenter sequitur corruptio compositi,cui eadem corruptio naturalis erit. Et ex his rationibus sequitur corruptionem esse naturalem formæ;quod sic probo: Formæ eductæ de potentia materiæ non subsistunt per se, vt probatum est 1. lib. Phys.tract.de forma, sed inhærent materiæ dependenter ab illa;sed talis vnio dissolubilis est,vt probauimus:ergo tales formæ naturaliter sunt corruptibiles. Probatur consequentia,quia separatæ à materia non possunt consistere, sed statim desinunt esse.Et sicut à dispositionibus contrariis expelli possunt naturaliter propriæ, quibus mediis conseruantur formæ in materia, consequenter expelli possunt formæ ipsæ, & per expulsionem corrũpi:corruptio igitur cõposito, & formis de eductis potentia materię naturalis est,tanquam consequens naturam eorum, atque etiam animæ rationalis, licet non quantum ab substantiam, sed quantum ad informationem corporis. Et tandem, 74
quod materiæ sit hoc modo naturalis,sic probatur. Materia sua natura potest recipere omnes formas, etiam in particulari, & pro eis disponi; sed naturaliter est impossibile recipere vnam, sine expulsione alterius, & corruptione compositi: ergo ex propria natura est subiectum generationis, & corruptionis; quare non minus hæc, quàm illa est ei naturalis,tanquam consequens naturam eius.

Veritas denique huius conclusionis speciali ratione ostendi potest in viuentibus, quorum substantia prima, in qua primo generantur, perfecta, atque consistens censetur; & temperamentum naturale eius, cum quo conseruatur, est humidum, ac frigidum, & ideo appellatur humidum radicale; in hac vero substantia incessanter agit calor naturalis calefaciendo, & exsiccando illam, & ideo consumendo humiditatem, ac frigiditatem eius, per quas conseruatur, & ex consequenti consumendo partes eiusdem substantiæ, quæ cum tanto calore, & siccitate non possunt conseruari: ad reparandam verò huiusmodi corruptionem indigent viuentia corpora noua sumptione sibi per virtutem eiusdem caloris naturalis conuertendi in

substantiam,indigent quoque respiratione continua ad temperandam vim eiusdem caloris;qui cum repatiatur ab eodem humido radicali,& à qualitatibus alimenti sibi contrariis naturaliter etiam debilitatur, ita vt licet in principio vitæ possit plus alimenti conuertere in substantiam, & viuens seipsum augere, in statu vero non iam maiorem, sed æqualem tantum substantiam potest conuertere,& tandem non æqualem, sed minorem; & ita paulatim consumitur viuens,& moritur:& ecce mors,vel corruptio est ei naturalis à principio actiuo intrinseco. Illa verò corruptio,quæ à causis extrinsecis,tam viuentibus,quàm non viuentibus corporibus accidit, non dicitur naturalis, sed violenta; & propterea Aristoteles distinguit duplicem corruptionem,naturalem,& violentam 5.lib.Phys.cap.6.text.57.Ex cuius principiis colligitur doctrina hæc,atque etiam ex D.Thoma 1. p.quæst.57.artic.4.& ex Scoto in 2.distinct.9.

75 Ad primum argumentum primæ opinionis desumptum ex parte materiæ,neganda est minor,quòd materia sublunaris non appetat formas in particulari, sed solùm in communi, & quod satiata sit forma, quam habet, vtrumque enim falsum est, quia cum habeat naturalem capacitatem, & potentiam passiuam recipiendi omnes formas in particulari, necesse est omnes appetere,& nulla satiari, vt probatum est.

Ad secundum,negandum est, quòd materiæ non sit naturalis generatio nouæ formæ,& corruptio eius,quam habet; nam per se non minus appetit nouam formam,quàm præsentem,& cum dentur agentia naturalia, à quibus possint nouæ introduci, naturalis est materiæ noua generatio, quæ cum non possit fieri sine corruptione formæ præsentis: naturalis censetur ei corruptio,quam licet per se non appetat,benè tamen per accidens.

76 Ad tertium respondeo, quod licet naturale sit materiæ illud esse, quod accipit à forma præsenti, etiam est ei naturale aliud esse,quod potest recipere ab alia forma, quã cum possint agentia naturalia in eandem materiam introducere, potest etiam materia recipere aliud esse sibi naturale ab alia forma, & illud appetere; quod cum non possit recipere,nisi per corruptionem eiusdem esse præsentis,& expulsionem præsentis formæ:vtrumquæ dicitur appetere per accidens, & esse ei naturale.

Ad primum desumptum ex parte compositi,& formæ,neganda est maior,quòd composito non viuenti non possit esse naturalis courruptio, nisi à principio intrinseco actiuo:potest enim esse naturalis ex parte vnionis naturaliter dissolubilis, propter modum amissibilem informandi harum formarũ sublunarium.

Ad secundum, concedenda est prior pars eius, quod non viuentibus

uentibus non sit naturalis corruptio ex propria inclinatione eorum, sed neganda est pars posterior; quòd non sit naturalis, tanquam consequens naturam. Et cùm dicitur; non posse esse naturale, quod repugnat naturali inclinationi rei, distinguendum est; naturale ex inclinatione esse non posse, bene tamen vt consequens eandem inclinationem naturalem; & ita se habet corruptio ad easdem res naturales, quarum inclinatio licet sit ad esse, non quodcumque, sed debile, ac sua natura defectibile per dissolutionem vnionis formæ cum materia, à qua dependet: quare sicut naturalis est inclinatio ad eiusmodi esse, ita naturale est eidem esse, quòd possit deficere, & ex consequenti corruptio tendens ad non esse naturalis dicetur, si non ex inclinatione eiusdem rei, saltem vt consequens naturam eius defectibilem ex propria conditione.

Tertium vero quod asserit eadem sententia, & argumentum, quo illud probat, conceduntur à nostra.

QVÆSTIO II.

An corruptio rerum naturalium sit per se intenta à natura?

PRima opinio asserit corruptionem non esse per se intentam à natura, sed omnimodò per accidens, & præter eius intentionem sequi. Ita videtur loqui D. Thomas 3. contra Gentes cap. 94. & 1. p. quæst. 19. art. 9. & q. 49. art. 2. quibus locis malum asserit non per se intendi, sed per accidens sequi in operationibus, & cum corruptio sit malum naturæ, videtur sentire, quòd non sit per se intenta ab eadem natura, quia nemo intendit proprium malum. Ita etiam loquuntur Henricus in Summa art. 41. Caietan. in eisdem locis primæ partis, & Capreolus in 2. dist. 4. quæst. 1. art. 3. & dist. 34. quæst. 2. art. Et probatur ratione; primo, quia natura per se intendit, esse, rerum naturalium, tanquam naturale bonum, sed corruptio tendit ad non esse earum: ergo non potest per se cadere sub intentione naturæ. 77

Secundo, quia natura non est aliud, quam naturales causæ, à quibus producuntur effectus; sed nulla causa naturalis intendit per se corruptionem; ergo non est intenta per se à natura. Probatur minor, quia causæ naturales tam vniuersales, quàm particulares solum intendunt per se educere formam de potentia materiæ, vnirè eam materiæ, & producere compositum ex vnione resultans: expulsio verò formæ præexistentis per accidens sequitur, quia accidit esse in materia, & esse contrariam formæ

introducendæ, quæ non minus introduceretur, & generaretur compositum, si non adesset in materia alia forma: ergo à nulla causa naturali per se intenta est corruptio.

78 Hanc sententiam sequuntur Conimb. 1. lib. de gene. cap. 4. quæst. 16. artic. 5. & eam explicant hac distinctione. Duobus modis contingit aliquid intendi per se, primo, ita vt non ordinetur ad aliud, sed in eo sistat intentio; & ita intenditur ab infirmo sanitas: secundo, intenditur per se, ita vt sit obiectum intentionis, siue ordinetur ad aliud, siue non; quo pacto intenditur per se deambulatio, quia per se est obiectũ electionis infirmi, quamuis ab eo ordinetur in sanitatem. Hoc supposito dicunt primo, corruptionem non intendi per se primo modo: in quo conueniunt omnes, quia quod per se ita intenditur, finis tantum est, finis verò debet esse bonum, & ideo entitas aliqua positiua, qualem non esse corruptionem euidens est; cum sit negatio quædam, & ad non esse rei ordinetur. Secundò asserunt, neque esse per se intentam secundo modo, quia malum non potest esse obiectum terminans intentionem cum nemo intendens ad malum operetur, vt testatur D. Dionysius in lib. de diuinis nominibus cap. 4. & Aristot. 1. Ethic. cap. 1. sed habens pro obiecto aliquod esse, vel bonum: corruptio autem est malum naturæ, cum ordinetur ad non esse rei naturalis: ergo non potest esse in se obiectum intentionis, quod in moralibus videtur magis manifestum: in quibus certum videtur peccatum non intendi per se à peccante, sed bonum aliquod, vtile, vel delectabile, malitiam vero per accidens sequi, propterea quod peccatum priuatio quædam est, vt destructio rei, & ita se habet in naturalibus corruptio: quare non potest per se intendi à natura.

79 Vt autem nostram sententiam explicemus, duplex intentio naturæ distinguenda est, primaria & secundaria. Primaria intentiò naturæ illa dicitur, quam primo habet in suis omnibus operationibus, nempe producere perfectissimum, quod potest. Secundaria vero versatur circa ea, quæ necessariò coniuncta sunt effectui per se primo intento, vel quæ eum naturaliter consequuntur, vt in generatione per se intendit natura primaria intentione producere rem naturalem secundum substantiam: secundaria verò producere passiones, vel proprietates eam naturaliter consequentes, vel etiam defectus naturales cum quibus generatur, quia dum non potest rem producere cum omni perfectione sibi debita, iuxta primariam intentionem, intendit eam producere saltem imperfectam intentione secundaria. Vtrumque membrum huius distinctionis habetur apud

Aristote

Aristotelem, primum quidem 7. lib. Phys. text. 18. his verbis: *Circulus tunc maxime secundum naturam est, cum maximè circulus.* Secundum vero habetur 2. lib. de generatione animalium capit. 3. Vbi de generatione animalium loquens ait, naturam per se primo marem intendere, sed dum non potest id assequi, producere fœminam, quæ est quasi læsus mas, & ideo productio maris pertinet ad primariam intentionem naturæ, productio fœminæ ad secundariam. Eandem distinctionem posuit expresse D. Thomas loco statim citando.

Qua supposita asserit nostra sententia, corruptionem non esse per se intentam à natura primaria intentione, benè tamen secundaria. Primum tanquam certum recipiunt omnes: & probatur euidenter argumentis primæ opinionis. Secundum vero expressum est apud D. Thomam in 4. dist. 36. quæst. 1. art. 1. ad 2. his verbis: *Nihil prohibet esse aliquid contra naturam, quantum ad primam intentionem ipsius, quod non est contra naturam quantum ad secundam eius intentionem, sicut omnis corruptio, & defectus, & senium est contra naturam. vt dicitur in 2. cœli, & mundi, quia natura intendit esse, & perfectionem, non tamen est contra secundam intentionem naturæ, quia ex quo natura non potest conseruare esse in vno, conseruat in altero, quod generatur corruptione alterius: & quando natura non potest producere ad maiorem perfectionem intendit ad minorem. Quod etiam tenet Ferra. 2. lib. contra Gent. cap.* 40.

Et probatur ratione, quia dum aliquid per se primo intenditur, necesse est consequenter intendi illud, quod in eo necessario, vel per se includitur, aut sine quo esse non potest, vel ex eo necessario sequitur, siue negatio sit, siue priuatio, vel defectus aliquis: consequenter vero intendi est per se secundo intendi, vel secundaria intentione, sed generatio est per se primo intenta à natura, quæ non potest esse naturaliter sine corruptione: ergo intenditur corruptio ex necessario consequenti, quod est per se secundo, vel secundaria intentione naturæ per se intendi. Maior probatur, quia si illud, quod per se primo intenditur, non potest sine aliquo alio esse, sequitur nec intendi posse, nisi aliud per se secundo intendatur. Probatur consequentia, quia sicut res se habet ad esse, sic se habet ad intentionem. 80

Pro solutione argumentorum alterius sententiæ notandum est, sic se habere primariam intentionem, & secundariam, vt id quod per secundariam intenditur respectu eius, quod intenditur primaria intentione, non per se, sed quasi per accidens intentũ reputetur, & etiam quasi per accidens subsequi dicatur, &

merito quidem, quia illud solum dicitur per se intentum simpliciter,quod primaria intentione respicitur,quod vero secundaria, quasi per se secundum quid. Ex quo intelligitur modus loquendi Aristotelis,diui Thomæ,& aliorum antiquorum Philosophorum aliquando asserentium, defectus naturales, cùm quibus res generantur, atque etiam corruptiones; immo & in generatione viuentium productionem fœminæ quasi occasionata esse,& per accidens sequi, vel non esse per se intenta à natura:loquuntur enim de primaria eius intentione, respectu cuius verum est; sed alijs locis etiam asserunt per se intendi cum addito quidem, hoc est nō primaria,sed secundaria intentione.

Ad primum argumentum distinguenda est minor, nam corruptio vnius rei, vel formæ dupliciter considerari potest, nempe secundum se, vel vt necessario coniuncta cum generatione alterius, quia naturaliter, non potest introduci vna forma sine expulsione alterius, & consequenter, nec vnum generari sine alterius corruptione. Et primo modo considerata non potest per se intendi à natura,vt probat argumentum; sed nec secundo modo potest intendi primaria intentione naturæ, sed bene secundaria tanquam necessario coniuncta cum generatione per se primo intenta.

81 Ad secundum eodem modo distinguenda est minor, nam de primaria intentione verum est,nihil aliud per se intendere causas naturales, præter introductionem formæ, & productionem compositi, falsum tamen de secundaria, quia cum non possint illa consequi, nisi expulsa forma præcedenti; ex consequenti,& per se secundo intendunt expulsionem eius. Quod vero additur per accidens esse ad introductionem vnius formæ, quod alia sit in materia, & ab ea sit expellenda: hoc modo distinguendum est, nempe ad introductionem formæ secundum essentiam sumptam per accidens esse, ad eandem verò, vt modo naturali, hoc est secundum ordinem in natura constitutum, faciendam non esse per accidens, sed per se secundò; quia formæ substantiales introducendæ in materia, modo saltem virtuali sunt contrariæ; contraria verò per se respiciunt idem subiectum, à quo nata sunt se expellere, quare introductio vnius necessario coniuncta est cum expulsione alterius,& propterea intendi non potest per se primo, vel primaria intentione naturæ, quia expulsio ex consequenti, ac per se secundo intendatur.

Ad aliud denique, quod obiicit prima sententia: videlicet malum non posse esse obiectum per se intentionis, distinguendum est ratione sui, vel ratione boni, cui necessario coniunctum

iunctum est; & primo modo non potest malum terminare per se intentionem: secundo verò modo non solum malum naturæ, quod est corruptio, aut priuatio, seu negatio potest esse obiectum, vel terminus intentionis, sed etiam malum morale; sed quia non ratione sui id habet, non potest per se primo terminare intentionem, potest tamen per se secundo: quia eo ipso, quod per se primo appetitur bonum, cui necessario coniungitur, ratione talis coniunctionis potest eam terminare; quæ coniunctio cum sit per se, vel necessaria, per se secundo dicitur terminare, vel secundariam intentionem; & ita licet corruptio sit malum naturæ, potest terminare intentionem, si non ratione sui, bene tamen ratione boni, nempe generationis, cui necessario necessitate naturæ coniuncta est. In moralibus vero res est clarior, quia voluntas peccantis per se primo appetit bonum delectabile, vel vtile, vt in peccato fornicationis, aut furti notum est, sed quia tale bonum apparens tantùm est, verè tamen contrarium rationi, & ideo verè malum, necessario appetit malum, non quidem ratione malitiæ, sed bonitatis apparentis, cui coniuncta est; & ideo non per se primo, vel primaria intentione, sed per se secundo, vel intentione secundaria.

Ex quibus intelligitur alia distinctio, qua alio modo soluitur idem argumentum, & veritas nostræ sententiæ notissima fit, nam vt aliquid sit obiectum intentionis necesse est, sit per se bonum, & appetibile ratione sui, sed vt sit obiectum per se electionis, non est necessarium, quod sit in se, vel per se bonum, sed satis est, quod habeat aliquam bonitatem participatam à fine quomodocunque eam participet. Quo supposito dici potest corruptionem assumi à natura, quasi pro medio respectu generationis, quia non potest vnam formam introducere in materiam, nisi media expulsione alterius: corruptio ergo licet secundum se sit malum naturæ, sed in quantum medium quodammodo ad generationem tanquam ad finem ordinatum, participat bonitatem ab eadem generatione, ratione cuius potest esse per se intenta à natura; hæc autem participatio bonitatis à generatione, nihil reale intrinsecum est in eadem corruptione, sed quasi extrinseca denominatio realis, sufficiens quidem, vt per se intendatur à natura, non tanquam finis: & ideo nec primaria intentione, sed secundaria tanquam medium. Et potest dari exemplum in moralibus, quia voluntas non potest appetere, immo nec tendere in peccatum sub ratione mali: sed bene potest velle vnum peccatum tanquam medium ad alterum; quod alterum vult sub ratione boni apparentis: 82

quod contigere ait D.Thomas in peccatis ex malitia commissis, in quibus homo videns furtum esse malum eligit illud, vt consequatur adulterium, nec tamen eligit furtum sub alia ratione boni apparentis, nisi quam participat ab adulterio, quod appetit tanquam finem sub ratione delectabilis, quæ per extrinsecam denominationem deriuatur ad furtum, vt sic possit esse obiectum electionis.

QVÆSTIO III.

An verum sit, & in quo sensu, quòd generatio vnius sit corruptio alterius?

83 Eiusmodi axioma, *Generatio vnius est corruptio alterius*, habetur apud Aristotelem.3. lib.Phys. text.73. & cap.3. huius libri, text.17. Quod autem in nullo sensu sit vniuersaliter verum, probatur primo, quia non in sensu formali; cum generatio, & corruptio sint mutationes specie diuersæ, propter diuersos terminos in quos tendunt, nam generatio tendit ad esse rei, corruptio ad non esse eiusdem; sed nec verum esse potest in sensu identico, vel reali, quia generatio est actio positiua, corruptio negatiua; positiuum autem, & negatiuum non possunt esse idem realiter: ergo non erit verum in sensu reali, quod generatio vnius sit corruptio alterius. Nec tandem secundum comitantiam, vel consequentiam, ita vt corruptio vnius rei necessariò comitetur generationem alterius, vel eam consequatur, nam aliquando contingit corrumpi vnam formam, & non generari, aut fieri alteram, vt in nutritione hominis corrumpitur forma alimenti, & non generatur alia, sed anima rationalis iam existens extenditur ad informandam materiam eiusdem alimenti; ex opposito vnam formam generari absque corruptione alterius, vt in morte eiusdem hominis generatur forma cadaueris, & nulla corrumpitur, cum permaneat anima rationalis. Aliquando etiam fit nouum compositum substantiale sine corruptione alterius, vt in prima productione corporum patet; & quotiescunque nutritur homo ex speciebus sacramentalibus, sub quibus certum est nullam esse substantiam, quæ corrumpatur, sed dum in eis introductæ sunt dispositiones; cum quibus non posset conseruari forma substantialis panis, desinunt esse, & supponitur loco earum noua materia, quam informat de nouo anima rationalis, & per talem informationem producitur noua substantia partialis,

partialis, sine corruptione alterius substantiæ. Et tandem in accidentibus sæpè generatur vnum absque corruptione alterius, vt patet in productione luminis: sæpe etiā corrumpitur vnum absque alterius generatione, vt constat in impulsu, & sono, qui in aëre corrumpuntur, in quo nullum aliud generatur accidens ad corruptionē eorū. Ex quibus sequitur in nullo sensu vniuersaliter verum esse, quod generatio vnius sit corruptio alterius.

Secundo probatur quia si in aliquo sensu verum esset, sequeretur res naturales, nec augeri posse, nec diminui secundū numerum, sed tot esse indiuidua quatumlibet specierum vno tēpore, atque alio; quod euidenti experientiæ repugnat; sed probatur consequentia, quia si generatio vnius semper habet coniunctam alterius corruptionem, tot corrumpentur, quot generantur, & ita idem semper erit numerus indiuiduorum.

Circa sensum huius axiomatis non conueniunt interpretes Aristotelis, præsertim Nominales, quos citat Toletus 1. lib. de Generat. cap. 3. quæst. 3. eorum tamen opiniones non refero, quia nullum habent fundamentum in vera Philosophia: sed eis omissis tria dicenda sunt in hac re, in quibus omnes ferè conueniunt. Primum est non esse verum eiusmodi axioma in sensu formali, vel identico, ita vt generatio vnius rei sit eiusdē speciei cū corruptione alternis, vel idē realiter, vt probat primum argumentum, sed semper differunt specie & realiter, non quidem distinctione specifica, vel reali positiua, sed negatiua, quia corruptio nō est mutatio positiua, sed negatiua; cum procedat ab esse rei ad non esse eiusdem. Inter esse autem, & non esse solum potest esse distinctio realis, & specifica negatiua, vt inter Petrum, & Leonem mortuum, aut quid simile; & ita distinguendæ sunt duę istæ mutationes; quo supposito nec verum esse potest, quòd generatio vnius formaliter sit corruptio alterius, nec etiam realiter. 84

Secundo dicimus, verum esse in sensu causali, vel naturalis connexionis, aut consecutionis, quia esse vnius formæ in materia est causa formalis expulsionis alterius, & non esse eiusdem, vel in se, vel saltē in materia; & ex cōsequenti esse vnius cōpositi necessariò infert non esse alterius. Ita D. Thom. in 2. dist. 34. art. 2. ad 5. & q. 28. de veritate, art. 1. & 6. Ferra. 2. contra Gent. cap. 41. Fonseca 5. Metaphy. cap. 2. q. 14. sect. 5. ad 4. Et est cōmunis sententia interpretum Aristotelis sic intelligenda, vt dum dicimus generationē vnius esse corruptionē alterius, causalis, & à priori sit sensus; & ex opposito dum dicimus; corruptionem vnius esse generationem alterius ab effectu potius, & à posteriori.

Funda

85 Fundamentum autem huius veritatis duplex est, primum, conseruatio naturalis rerum sublunarium, ex quibus constat vniuersum hoc, quarum species non possunt conseruari, nisi in indiuiduis corruptibilibus, ad quorum corruptionem, nisi noua generentur, consumentur tandem omnia, & peribunt consequenter species: propterea necessarium est, quod ad corruptionem singulorum indiuiduorum generentur alia, vt ita per incessabilem transmutationem indiuiduorum conseruetur vniuersum, & vicissitudine generationum, & corruptionum eædem possint species conseruari. Secundum fundamentum sumitur ex natura materiæ sublunaris, cui tria hæc naturaliter cōueniunt, primum, quod semper eadem maneat expulsis his formis, & de nouo introductis alijs: secundum quod non possit esse sine vlla forma: tertium, quod non possit plures simul habere. Ex quibus euidenter sequitur non posse vnum compositum corrumpi, quin generetur aliud; alioquin nulla forma permanebit in materia, nec posse generari vnum, quin aliud corrumpatur, alioqui plures simul habebit formas.

Sed notandum est, verum esse idem axioma in prædicto sensu explicatum in generationibus, & corruptionibus modo naturali factis, hoc est à causis naturalibus per naturalem virtutem operantibus, & secundum ordinem naturalem constitutum inter eas. Vnde si per miraculum aliquid fiat, vel certè virtute miraculi præsuppositi, non est necessarium fieri cum corruptione alterius: & ita contingit in nutritione hominis ex speciebus sacramentalibus, quæ non fit modo naturali, sed virtute miraculi præsuppositi, quo quantitas permanet sine subiecto. Sed adhuc modo naturali intellectū axioma alio modo verum est de generatione, & corruptione comparatis ad compositum, & ad formam, nam si de corruptione formæ loquamur, certum est vnam posse generari sine corruptione alterius, vt in morte hominis forma cadaueris sine corruptione animæ rationalis; & ex opposito potest corrumpi vna sine generatione alterius, vt in nutritione eiusdem hominis. Vnde sequitur in hoc tantùm sensu verum esse, vt generatio vnius formæ sit corruptio alterius, vel expulsio eius ab eadem materia: & corruptio vnius sit generatio alterius, vel saltem sit vnio substantialis eius cum eadem materia.

86 Sed comparatis generatione, & corruptione ad compositum, sine vlla exceptione verum est vniuersaliter, quòd generatio vnius compositi inferat corruptionem alterius. In accidentibus tandem non est vniuersaliter verum, nam in his, quæ contrario carent, manifestum est, posse generari vnum sine corruptione

alterius

alterius, vt patet de lumine, atque etiam corrumpi vnum sine alterius generatione, vt impulsus, & sonus desinũt esse per substractionem concursus primæ causæ, sine generatione alterius qualitatis; quia natura harum qualitatum nõ petit diuturnam conseruationem, sed ad modum breuem; & ideo prima causa accommodans suum concursum naturæ earum, cum substrahit, & per solam hanc substractionem desinunt esse, sine noua alterius rei generatione, vt 8.lib.Phys.agentes de impulsu ostendimus. Nec etiam in his accidentibus, quæ habent contrarium, verum semper est, quòd generatio vnius sit corruptio alterius, nam dum mixtum generatur ex multis elementis sese corrumpentibus, consequenter producuntur in eo primæ qualitates in eo temperamento, quod postulat natura eius, atq; etiam secundæ, vt odores, sapores, albedo, aut nigredo sine corruptione aliarum.

Ex his patet solutio argumentorum; nam ad primum concedimus non esse verum, quòd generatio vnius sit corruptio alterius in sensu formali, vel identico, sed tantùm in sensu causali: diuerso tamen modo in formis, atque in compositis; nam in formis solum est verum, quòd generatio vnius formæ inferat corruptionem alterius, vel saltem expulsionem ab eadem materia: & ex opposito quòd corruptio, vel expulsio vnius formæ inferat generationem alterius. Sed in compositis semper est vtrumque verum naturali modo loquendo. Argumentum vero de speciebus sacramentalibus præsupponit miraculum, & ideo in eo casu fit generatio substantialis sine corruptione substantiali. In accidentibus verò concedimus non semper, aut necessario verum esse, nec ab Aristotele fuisse de eis prolatum, aut intellectum, sed solum de generatione, & corruptione substantiali.

Ad secundum neganda est consequentia, quod numerus in- 87
diuiduorum non augeatur, vel diminuatur, quia sæpè accidit ex vno generari multa, vt ex vno grano tritici, vel hordei: & aliquando ex multis vnum, vt ex multis elementis vnum, atque idem mixtum.

QVÆSTIO IIII.

An in corruptione substantiali fiat resolutio vsque ad materiam primam?

RESolutio Physico modo accepta, vt accipitur in titulo quæstionis, idẽ est, quod desitio realis, vel corruptio: vnde

sensus quæstionis est, an in corruptione substantiali fiat resolutio vsque ad materiam primam? id est, an dum corrumpitur compositum substantiale, præter materiam permanentem cætera omnia desinant esse simpliciter, vel desinant esse in materia, ita vt sola, & nuda materia permaneat, in qua noua forma recipiatur, vel aliqua forma substantialis, aut accidentalis perseueret in eadem materia, & maneat etiam in nouo cõposito? Et de formis substantialibus non disputamus modò, an præter propriam, quam habet cõpositum, & à qua cõstituitur in specie athoma, dentur aliæ cõmunes genito, & corrupto: vt forma corporeitatis (quam posuit Scotus præter animam in quolibet viuenti) quæ corrupto cõposito perseuerat in materia, vt corrupto homine in cadauere: sed supponimus nullam talem dari formam, sed quodlibet compositum habere vnam tantum, quæ corrumpitur in eius corruptione, vel saltem desinit informare materiam, vt anima rationalis: & ideo in corruptione fieri resolutionem omnium substantialium formarum, ita vt nulla perseueret in materia. Quęstio igitur solum procedit de formis accidentalibus, an aliquod accidens idem numero permaneat, dum corrumpitur homo, aut res alia substantialis: vel corrumpantur omnia, & ita materia sola, & nuda permaneat omni forma substantiali, & accidentali: vnde eadem est quæstio, an in corruptione fiat resolutio vsque ad materiam primam, & an eadem numero accidentia, quæ erat in corrupto: permaneant in genito, vel alia diuersa numero fiant. Non est tamen eadem quæstio cum alia de subiecto inhæsionis accidẽtium, an sit materia prima, vel compositum, quamuis aliquo modo ab ea dependeat.

88 Prima opinio asserit, in corruptione non fieri resolutionem vsque ad materiam primam, sed quædam permanere in ea accidentia, ita vt eadem numero communia sint genito, & corrupto. Ita Auicena 1. sufficientiæ c.7. Auerroes in lib. de substantia orbis cap. 1. Albertus Saxoniæ 1. lib. de generatione quæst. 7. Hẽricus quodlib. 15. q. 7. Gregorius in 1. dist. 12. quæst. 2. art. 1. Gabriel. dist. 16. quæst. vnica. OKam quodlib. 2. quæst. 11. Paulus Venetus in Summ. cap. 14. Pereryus lib. 5. sui operis cap. 18. & ex modernis multi, qui distingunt duplicia accidentia, nam quædam sunt propria huius, vel illius compositi, quæ procedunt à propria forma substantiali eius, qualia sunt propriæ passiones, vt in homine risibilitas: & hæc accidentia semper corrumpuntur ad corruptionem compositi: nõ ex eo, quòd sint in eo tamquam in proprio subiecto inhæsionis, sed quia sunt in materia tamquam in proprio subiecto, non tamen nuda,

da, sed vt informata tali forma; & ideo corrupta tali forma, vel desinente informare materiam, corrumpuntur hæc accidentia. Alia vero sunt cõmunia accidentia, vt quãtitas, & dispositiones, per quas disponitur materia ad recipiendã talẽ formã, vt calor, frigus, siccitas, & humiditas, ac similes: & hæc sunt in materia tãquã in subiecto inhæsionis, nec ei cõueniunt ratione formæ introducendæ, cum eam præcedant tempore, sed ratione sui, & propterea non corrumpuntur, sed permanent corrupto composito: & hanc affirmant esse sententiam D. Thomæ in 4. dist. 44. quæst. 1. art. 1. Vbi approbat opinionem commentatoris asserentis, dimensiones interminatas (hoc est trinam dimensionem corporis de prædicamento quantitatis) esse perpetuas in materia, neque vnquam ab ea recedere, licet corrumpatur compositum. Et 4. lib. contra Gentes cap. 81. ad 2. obiectionem, vbi concedit post mortem hominis manere eamdem materiam cum eisdem dimensionibus, à quibus habebat vt esset eadem numero. Et tandem 3. p. q. 9. art. 3. ad 2. vbi docet, quod in generatione ignis ex ligno remanet corrupto ligno in materia idem numero calor, per quem fuit disposita ad recipiendam formam ignis. Ex quibus sequitur sentire D. Thom. quòd eadem numero accidentia, quæ præfuerunt in corrupto, permaneant in genito, & ex consequenti, quòd in corruptione non fiat resolutio vsque ad materiam primam.

Probant primò, testimonijs Aristotelis, deinde experientia, & tandem ratione. Aristoteles enim cap. 4. huius libri docet, quod dum aliquid generatur ex alio simili in aliquo accidenti, permanet idem accidens, in quo assimilantur in vtroque, vt dum ex aëre generatur aqua; cum similia sint in diaphaneitate, vel transparentia, eadem diaphaneitas, quæ erat in aëre, permanet in aqua: ergo sentit non omnia accidentia corrumpi; & ideo non fieri resolutionem vsque ad materiam primam. Et 2. lib. de generatione cap. 4. docet facilius generari elementum symbolum, vel simile ex alio symbolo: vt aërem ex igne, vel aqua: cum quibus conuenit in calore, vel humiditate: quàm ex dissymbolo, vel dissimili, vt idemmet aër ex terra, cum qua in nulla qualitate conuenit. Et rationem huius reddit, quia vt generetur ex elemento symbolo, non est necessarium, quod omnes qualitates corrumpantur, sed illa tantum, quæ dissimilis est, vt ad generationem aquæ ex aëre solus calor aëris corrumpi debet, non humiditas, quia hæc communis est aquæ, & aëris. Si ergo qualitas, in qua assimilantur, corrumpi non debet; ergo permanet in genito eadem, quæ fuit in corrupto, & consequenter non fit in corruptione, ex mente 89

Aristot.

Aristot. resolutio vsque ad materiam primam.

Experientia etiam euidēti probatur, quia videmus eamdem cicatricem, eundemque calorem, quæ erant in homine, permanere in cadauere: ergo non omnia accidentia corrumpuntur, nec fit resolutio vsque ad materiam primam. Et si dicatur eadem numero apparere iudicio sensus, non tamen esse eadem numero, sed eadem tātum secundum speciem; & ideo falli sensum, & corrigendum esse ab intellectu, sicut quando iudicat Solem minorem esse terra, fallitur, & ab intellectu corrigitur. Contra hoc est, primo, quod sensus circa proprium sensibile debitè approximatum non fallitur, sed in cadauere debitè approximato iudicat visus eamdem numero permanere cicatricem; & tactus eumdem numero calorem: ergo hoc iudicium non potest esse falsum; quare contra experientiam est, negare quod eadem numero accidentia, quæ erant in corrupto, perma-
90 neant in genito. Secundò, quia non potest esse alia cicatrix, neque alius calor, ergo cum permaneant, erunt eadem numero. Probatur antecedens, quia neque cicatrix, neque calor est dispositio necessaria in materia ad formam cadaueris introducendam, sed omnino impertinens: ergo si corrumpitur illa numero, quæ erat in homine, non est vlla necessitas ponēdi aliam numero distinctam in cadauere: & cum certum sit in eo permanere, iudicandum est, quod sit eadem numero, & non alia: nec est agens, à quo alia cicatrix, aliusve calor producatur in cadauere, quia agentia naturalia solum producunt accidentia necessaria ad introductionem, vel conseruationem formæ, ad quam constat non pertinere cicatricem: ergo neque ab agente particulari, nec ab vniuersali produci potest. Et si dicatur, propter necessitatem materiæ produci: quia cum præcesserit in homine alia cicatrix, petit materia, vt alia similis sequatur in cadauere. Hæc necessitas sine ratione fingitur, quia eodē modo dum generatur ignis ex ligno, deberet produci humiditas, vel frigus in igne genito, quia aliæ similes qualitates erant in materia ligni, quod tamen est falsum.

Probatur tandem ratione, primo, quia si in corruptione non permaneant eadem numero accidentia in genito, quæ præfuerunt in corrupto, sequitur numquam posse expelli formā præexistentem, neque introduci nouam: & ideo impossibilem esse generationem. Probatur consequentia, quia toto tempore præcedente primum instās generationis non sunt sufficientes dispositiones ad expellendam formam, cum eam non expellant, sed simul cum ea permaneant: sed nec in instanti generationis possunt eam expellere, quia iam non sunt, sed illud instans est

primum

primum non esse earum; ergo nunquam possunt formam expellere, nec nouam introducere, quare nec erit possibilis generatio.

Secundo, quia si dispositiones, quas ignis generans producit in ligno, corrumpuntur cum eodem ligno, manetque materia ligni nuda omni accidenti, sequitur non esse magis determinatam ad formam ignis, quàm ad aliam quamcunque recipiendam. Probatur consequentia, quia determinatio ad talem formam fit per tales dispositiones, sed non permanent in materia in instanti generationis: ergo nec possunt eam determinare, immo nec disponere, quod idem est. Et si dicatur, satis esse, quod tempore immediato præcesserint in materia, vt eam sigillatam reliquerint, hoc est ordinatam ad talem formam ignis; quod est relinquere eam sufficienter dispositam. Contra hoc est, quod talis sigillatio nihil reale potest esse in materia, cum ex eo, quod habuerit aliquam formam, nihil reale in ea relinquatur, sed ad summum denominatio quædam extrinseca, per quam nec potest esse realiter, & Physicè determinata ad talem formam, nec realiter pro ea disposita: quare necesse est aliquas dispositiones permanere in materia, vt sequatur generatio, & ideo impossibile est, fieri resolutionem omnium vsque ad nudam materiam.

Secunda opinio tenet, in corruptione fieri resolutionẽ vsque 91
ad materiam primam, ita vt in instanti generationis desinant esse in ea, vel corrumpantur forma substantialis, quantitas, & omnes qualitates, vel dispositiones cum ea præcedentes; & nuda prorsus permaneat, & in ea sic denudata introducatur noua forma. Ita Albert. Magn. 2. p. summæ de homine, (quem falsò citant moderni quidam pro contraria sententia) Alensis 4. p. q. 57. memb. 4. Ægidius 1. lib. de generatione text. 25. Herueus de vnitate formarum quæst. 16. & 17. Caietan. de ente & essentia cap. 7. q. 17. Ferrar. 4. contra Gentes cap. 81. Iauel. 8. Metaphy. q. 7. Sonzinas ibidem quæst. 9. Capreol. in 2. dist. 13. quæst. vnica, artic. 3. Hispal. in 1. distinct. 5. quæst. 1. artic. 4. Bañez 1. lib. de Generatione cap. 4. quæst. 10. Conimb. ibidem quæst. 18. art. 2. & omnes illi, qui tenent accidentia non inhærere materiæ tanquam subiecto, quod, sed composito; atque etiam qui asserunt inhærere quidem materiæ, non nudæ, sed vt informatæ forma substantiali, & ideo cum necessaria dependentia à forma, qua expulsa, prorsus corrumpuntur. Hæc est etiam expressa sententia D. Thomæ 1. parte, quæst. 75. artic. c. 6. lib. de generatione lect. 10. vbi ita ait: *Dicendum, quod in corruptione non manet idem numero accidens sed id, quod prius erat, corrumpitur per*

accidens corruptione subiecti, & aduenit simile accidens consequens formam de nouo aduenientem, &c. Immo in eisdem locis citatis ab alia sententia id docet expresse: nam 4. contra Gentes cap. 81. licet prius ex sententia commentatoris dixerit, quod post mortem hominis permanet hæc materia cum eisdem dimensionibus, ex quibus habebat, vt esset indiuidualis materia; tandem ex propria loquens ita ait: *Alio modo accipitur corporeitas, prout est forma accidentalis, secundum quam dicitur corpus, quod est in genere quantitatis, & sic corporeitas nihil aliud est, quam tres dimensiones, quæ corporis rationem constituunt; & si igitur hæc corporeitas in nihilum cedit, corpore humano corrupto, tamen impedire non potest, quin idem numero resurgat, &c.* Et 3. parte, quæstion. 9. articul. 3. ad 1. vbi asserit: Eandem numero dispositionem præcedentem introductionem formæ permanere cum forma, & non corrumpi. Loquitur expresse non de dispositione tempore præcedente, quæ dicitur præuia, sed de simultanea, cum dicat, permanere cum noua forma tanquam effectum eius; constat autem præuiam dispositionem non esse effectum nouæ formæ, quam tempore præcedit. In 4. denique dist. 44. loquitur etiam secundum opinionem Auerrois, vt ex verbis illius loci est manifestum. Et hoc ideo, quia vt benè Ferrar. adnotauit capit. illo 81. vbi de resurrectione corporum agit Diu. Thomas, ex sententia illius loquitur de quantitate coæua materiæ, & nunquam ab ea separanda, eo quod sententiam hanc sequuntur Gentiles, & propterea vrgentius aduersus eos arguitur ex concessis ab eisdem. Hanc igitur sententiam, vt propriam D. Thom. & magis consonam principiis Aristotelis, & rationi sequimur.

92 Probatur testimonio Aristot. cap. 4. huius primi libri textu 2. vbi ait: Generationem, & corruptionem substantialem esse, dum totum aliquod transmutatur nullo manente sensibili, vt subiecto eodem. Ex quibus verbis efficaciter colligitur, nullum permanere accidens in materia, sed corrumpi omnia cum composito substantiali. Probatur consequentia, quia si aliquod permanet accidens: ergo permanet materia cum eodem accidenti sub forma corrupti, & geniti: sed forma cum aliquo accidenti est sensibilis: ergo manet sub vtraque forma aliquid sensibile: sed quod manet sub vtraque forma est subiectum generationis, & corruptionis: ergo permanet in corruptione aliquid sensibile, vt subiectum, contra expressa verba Aristot. Sed respondent auctores oppositæ sententiæ, per aliquid sensibile, vt subiectum, non intelligere Aristotelem aliquid habens accidentia, sed compositum substantiale, vt substantiale est, nam hoc est, quo

est, quod sentitur, & ab hoc tanquam à subiecto procedunt actiones, & passiones; quare hoc solum negat permanere in corruptione, non vero materiam cum accidentibus. Hæc tamen expsitio probatur falsa, quia compositum substantiale, vel suppositum, vt quid substantiale est, non est sensibile, quia substantia; vt substantia etiam corporea non est sensibilis, sed solum potest sentiri per accidentia: ergo per aliquid sensibile vt subiectum, quod negat Aristoteles permanere in corruptione, non potest intelligere, nisi aliquid affectum accidentibus, sed permanet materia affecta dispositionibus, & aliis accidentibus: ergo permanet aliquid sensibile tanquam subiectum generationis, & corruptionis contra verba, & sensum Aristotelis.

Probatur deinde ratione desumpta ex differentia, quā ponit 93
Aristoteles inter generationem, & corruptionem ex vna parte, & alterationem ex altera, eodem cap.4.text.24. quod alteratio non est circa substantiam rei, sed solùm circa accidentia, quæ vocat passiones eiusdem substantiæ,& passiones contrarias,quia alteratio versatur inter contrarias qualitates, vel passiones, vt inter calorem, & frigus; generatio vero, atque corruptio versantur circa substantiam rei, nam substantia est, quæ corrumpitur,& generatur; *Quando ergo*(inquit Aristoteles)*in transmutatione manet idem subiectum passionum,vel accidentium,circa quæ versatur, alteratio est, vt quando manet idem homo, cuius passiones sunt musica,& in musica. Quando autem nihil permanet, cuius altera passio est,& accidens, omnino generatio, huius autem corruptio: est autem & materia maximè quidem, & propriè subiectum generationis,& corruptionis susceptibile,&c.* Ex qua differentia sic arguo. In alteratione, inquit Aristoteles, permanet sub vtroque termino subiectum passionum,vel accidentium; in generatione vero,& corruptione nihil permanet,cuius sint passiones,vel accidentia:ergo nec permanent passiones ipsæ, quæ sunt qualitates,nec vllum accidens,sed materia nuda,quæ est ens in potentia,& subiectum generationis, sicut est subiectum formæ. Probatur consequentia, quia si non permanet subiectum,non possunt permanere accidentia ei inhærentia. Deinde si permanent passiones, & accidentia: ergo subiectum generationis non est nuda materia, sed affecta accidentibus; nec ens in potentia, sed ens actu,quia materia cum accidentibus est ens actu,& cum illis permanet sub vtroque termino: ergo ens actu est subiectum generationis,immo ens per accidens, quia materia cum quantitate, & qualitatibus ens per accidens est.

Secundò, quia primum, quod intelligimus in materia est 94

esse potentiam substantialem; & primum, quod respicit potentia substantialis, est actus substantialis; & primum, cui nata est vniri, est idem actus substantialis: ergo primum, cui vnitur. Probatur consequentia, quia eo ordine vniuntur actus potentiis, quo ab eis respiciuntur, cum respiciantur propter vnionem; sed forma substantialis est actus substantialis,& forma accidentalis est actus accidentalis: ergo primo vnitur materia substantialis formæ,quam accidentalis;ex quo sequitur in corruptione non manere vllum accidens in materia,quia si maneret aliquod,prius esset materia ei vnita,quàm formæ substantiali aduenienti; quod constat esse falsum. Sed respondent materiam ordine intentionis prius respicere formam substantialem, ad quam ordinatur tanquam ad finem potentia eius, sed ordine executionis prius accidentalem tanquam dispositionem ad substantialem recipiendam; & ideo prius ordine executionis vnitur accidentali, quia substantialis non introducitur nisi in materiam dispositam; quod etiam est manifestum in generatione; quæ licet sit actus accidentalis, prius tamen recipitur in materia,quàm forma substantialis,cum sit via ad illam:ergo eadem ratione prius recipiet materia dispositiones, quæ sunt quasi viæ ad formam. Contra hoc tamen est,quod materia,non solum ordine intentionis, sed executionis vnitur materiæ immediatè per se: ergo non medio aliquo accidenti: sed si prius ordine executionis vniretur formæ accidentali propter substantialem ad quam disponit,illa media vniretur substantiali,& non immediatè per se: ergo nulla forma accidentalis potest prius vniri materiæ ordine executionis, vel in ea permanere in corruptione. Nec est necessarium vt disponatur ad receptionem formæ substantialis, quod in ea recipiantur dispositiones tanquam in proprio subiecto, vel in ea permaneant, dum corrumpitur compositum:sed per receptionem accidentium in eodem composito tanquam in proprio subiecto disponitur ad receptionem nouæ formæ, vt suo loco explicabitur. Generatio verò non est forma accidentalis propriè loquendo,quia non est quid completum, sed est via ad formam substantialem, & fieri eius:ideo prius in materia recipitur, quam forma. Ex quo non sequitur, quòd alia accidentia,quæ propriæ formæ sunt habentes esse completum accidentale recipiantur, vel permaneant in materia, dum corrumpitur compositum, quia nec sunt via ad formam substantialem, nec fieri eius.

95 Probatur tandem communis sententia,quia subiectum proprium, & immediatum, cui inhærent accidentia, est compositum, vt inferius probabitur,sed destructo subiecto destruuntur acciden

accidentia eius:ergo in corruptione, per quam destruitur compositum, nullum accidens permanere potest, sed sola & nuda materia,quare vsque ad illam fiet resolutio in corruptione.

Ad primum testimonium Aristotelis respondet D. Thomas in commentariis illius,cuius verba citauimus,sensum eius esse, non de identitate numerica, sed specifica, ita vt dum generatur aqua ex aëre, alia similis diaphaneitas permaneat in aqua, non eadem numero, quæ erat in aëre. Ad secundum testimonium respondetur verum esse quod asserit Aristoteles, facilius generari vnum elementum ex alio sibi simili in qualitate aliqua, quod vocatur symbolum, quàm ex omnino dissimili, vt facilius aqua ex äere, quàm ex igne. Et potissimam esse rationem, qua id probat, quia in generatione ex symbolo pauciora corrumpuntur, sed intelligendum hoc esse de corruptione per se, hoc est à suo contrario, non de corruptione per accidens ad corruptionem subiecti: quo pacto, tot corrumpuntur qualitates in vna generatione, ac in alia. Itaque dum generatur aqua ex äere, solum vna qualitas corrumpitur per se à suo contrario, nempe calor aëris à frigore aquæ, nam in humiditate non contrariantur; sed conueniunt: quare hæc non potest per se corrumpi, quia non est contrarium à quo corrumpatur, nihilominus corrumpitur per accidens ad corruptionem compositi, in quo inhærebat, tanquam in proprio subiecto: sed in generatione vnius elementi ex alio dissymbolo, vt ignis ex aqua, vtraque qualitas àquæ per se corrumpitur, quia vtraque habet contrariam in igne, & quia facilitas, vel difficultas generationis attenditur ex qualitatibus per se corrumpendis, quia ratione ipsarum pugnant elementa inter se, & non ex corrumpendis per accidens, quarum ratione non pugnant, sed potius conueniunt, ideo suam habet efficacitatem ratio Aristotelis, licet tot qualitates corrumpantur per se, vel per accidens in generatione elementi symboli. Et ex ea non colligitur eandem numero qualitatem, in qua sunt similia elementa, permanere.

Ad experientiam de cicatrice duo dicimus. Primum; quòd 96 non permaneat eadem numero in cadauere, quæ erat in corpore viuo, sed alia similis consequatur. Et dum dicitur sensum iudicare, quòd sit eadem numero, respondendum est, falli sensum, si id iudicat, vel intellectum si sensum sequatur, & corrigi debere à se ipso iudicante potius secundum naturas rerum; & cum ex natura accidentis sit in composito inhærere, tanquam in proximo, & adæquato subiecto,quod non est idem numero,sed aliud,intellectus iudicat, non esse eandem numero

cicatricem, sed aliam; valdè tamen similem præcedenti. Et dum rursus additur, sensum circa proprium sensibile debitè approximatum, & cum aliis circunstantiis propositum non falli, concedendum est; negandum tamen, quod identitas numerica, vel diuersitas accidentis sit proprium sensibile, quia vel non pertinet ad obiecta sensuum externorum, vt probabiliter asserunt Conimbricenses cap. 4. huius libri quæst. 17, art. 4. sed ad intellectum, & fortassis ad sensus internos, qui non iudicabunt esse eandem numero cicatricem, (si rectè iudicent) vel quod verius puto esse idem numero accidens, vel diuersum ad sensus externos pertinere, non tamen vt proprium sensibile alicuius; sed vt sensibile commune: & ratio huius est, quia idem est, quod accidens sit idem numero, vel numero diuersum, & quod sit vnum, vel duo, esse autem vnum, vel duo ad numerum pertinet, quem Aristoteles 2. lib. de anima textu 64. inter communia sensibilia numerauit. Circa sensibilia vero communia etiam debitè approximata constat posse falli sensus externos, vt circa motum, atque etiam circa numerum: nam facile iudicat sensus, quod corpus debitè approximatum moueatur, dum verè non mouetur, vel quòd non moueatur, dum mouetur. Et si alicui ostenderis duo oua valde similia vnum post alterum, facile iudicabit esse idem. Fallitur ergo circa communia sensibilia, & tunc ab intellectu debet corrigi; & ita sentiendum est, quod si sensus iudicet cicatricem hominis, & cadaueris eius esse vnam, & eandem, corrigi debet per intellectum iudicantem ex diuersitate numerica subiectorum diuersam numero esse cicatricem.

97 Secundò dicimus cicatricem numero distinctam produci in cadauere à causa proxima mortis, non quidem tanquam effectus per se, sed per accidens; producitur autem propter necessitatem materiæ sic organizatæ: hæc autem necessitas est, quia dum res naturalis corrumpitur, non transfert eam natura de extremo ad extremum sine medio, sed per media quædam similia: & ideo dum animal corrumpitur, non statim fit elementum, quia elementum est corpus homogeneum, animal vero, eterogeneum. Sed succedit animæ expulsæ à corpore alia forma similis, quæ dicitur cadaueris, hæc verò ex se petit similē organizationem ei, quam habet corpus animalis, quia ex se nata est succedere animæ in corpore; quod euidenter probat communis experientia: nam quod semper ita fit in naturalibus, censemus per se fieri; sed semper sequitur forma cadaueris expulsionem animę: ergo per se sequitur eam, & quia ex tali consecutione petit similem organizationem, similemq; figuram corporis, per se eam pe

eam petit: cicatrix vero efficit deformitatem quandam in eadem materia ita organizata, & in figura corporis, ad quam pertinet, & propterea dum contingit esse in corpore viuo, sequitur similis alia in cadauere, ne similitudo intēta à natura in forma succedente, atque etiā in figura corporis, deficiat ex hac parte.

Calor verò permanens in eodem cadauere producitur ab eo, quem habent sanguis, & alij humores; qui cum non informentur ab anima, sed proprias habeant formas, non statim corrumpuntur, ac animal moritur; & cum colorem habeant proprium, possunt eum imprimere in cadauere: vnde non sequitur quod in corruptione ligni, vel alterius rei permaneat aliquid de dispositione eius in re genita.

Ad primum argumentum neganda est prima consequentia, quod nunquam possit expelli vna forma, nec introduci alia. Negandum est etiam, quod dispositiones antecedentes non sint sufficientes ad expellendam formam, nam, vt in sequentibus dicetur, dispositiones tempore præcedentes non expellunt formam contrariam efficienter, sed materialiter tantum, in quantum disponunt materiam ad introductionem nouæ formæ, à qua expellitur formaliter; & cum sufficienter disponant materiam, ita vt in instanti terminatiuo alterationis necessariò sequatur introductio formæ, sufficienter dicuntur expellere formam in eodem genere materialis causæ, sufficienter determinantes materiam ad receptionem talis formæ, vt inferius explicabitur; & cum hoc præstent tempore immediatè præcedente, nihil refert, quod in instanti generationis non permaneant, quia in eodem introducitur noua forma, à qua sufficienter expeditur in genere causæ formalis, & ab agente in genere causæ efficientis.

Ad secundum, concedendum est antecedens, quod corrupta 98
re naturali, corrumpantur omnes dispositiones antecedentes, atque etiam quod sola, & nuda maneat materia in instanti generationis. Sed neganda est consequentia, quod non maneat determinata ad hanc, vel illam formam, sed indifferens ad omnes; manet namq; determinata, & ratio huius determinationis sunt alterationes præcedentes cum dispositionibus per eas inductas, quæ cum ab agente ordinentur ad expulsionem formæ ligni, & introductionem formæ ignis, petunt naturaliter expulsionem eiusdē formæ in instanti terminatiuo alterationis, & à tali forma eis consentanea, vel cui ipse consentaneæ sunt, & ad quam introducendam ordinātur ab agente, ita vt nisi per miraculum nō possit nō sequi expulsio eiusdē formæ, nec etiā possit ab alia, quā à forma ignis expelli, quia ordine naturæ talis debet sequi

generatio, & talis corruptio, qualem intendit agens naturale per tales alterationes, & dispositiones naturaliter ordinatas ad expulsionem determinatæ formæ, & introductionem quoque talis formæ eis consentaneæ. Et hanc consecutionem naturalem talis formæ in materia sic disposita vocauerunt plures discipuli D. Thomæ sigillationem eiusdem materiæ, vtentes metaphora sigilli impressi; quod vt verum sit, non sic debet intelligi vt sigillatio sit aliquid reale intrinsecum in materia relictum ex præcedentibus alterationibus, & dispositionibus, sed sola denominatio extrinseca ab eisdem, quibus tempore proximè præcedenti affecta fuit materia, eas namque necessitate naturæ sequitur in instanti terminatiuo earumdem alterationum expulsio formæ ligni, & introductio formæ ignis, & non alterius, de quo inferius copiosius dicetur.

QVÆSTIO V.

An generatio, & corruptio sint omnino simul, vel aliquis sit inter eas ordo prioris, & posterioris?

99 PRioritas, atque simultas, vt quæstio intelligatur, duplex est, vt docet Aristoteles in postprædicamentis capite de modis prioris, & capite de modis simul. Vna est temporis, altera naturæ. Illa dicuntur simul tempore, quæ in eodem tempore existunt, vt res quælibet simul tempore est cum suis proprietatibus. Illud vero dicitur prius tempore alio, quod aliquo tempore existit, in quo non existit aliud, vt ea, quæ existunt hodie, prius tempore dicuntur esse his, quæ incipiunt esse die crastino. Illa etiam dicuntur simul natura, quæ sunt simul tempore, & vnum non est causa alterius, vt relatiua. Prius autem natura altero dicitur illud in præsenti consideratione; quod licet simul tempore cum alio existat, aliquo modo est causa eius, vt Sol prius natura dicitur lumine à se egrediente. Quibus expositis certum est quæstionem non intelligi de simultate, vel prioritate temporis, quia certum est generationem, & corruptionem esse in eodem instanti, cum nec forma præcedens expulsa sit ante instans generationis, nec forma subsequens introducta: si enim esset expulsa ante instans generationis: cum expellatur in instanti, daretur materia sine forma, quia ante instans generationis non est noua forma introducta: ergo si ante illud sit præcedens expulsa, sequitur tempore aliquo

aliquo dari materiam ſine vlla forma. Veritas ergo eſt in eodem inſtanti introductam eſſe nouam formam, & expulſam eſſe antiquam; & cùm introductio nouæ ſit generatio, & expulſio antiquæ corruptio, in eodem inſtanti erunt corruptio, & generatio. Quæſtio igitur procedit de ſimultate, aut prioritate naturæ: & ſenſus eius eſt, an corruptio ſit aliquo modo, vel in aliquo genere cauſæ prior natura generatione, vel generatio prior corruptione, aut ſint ſimul natura.

Et prima opinio, quam ſequuntur plures moderni, tenet, generationem in genere cauſæ formalis eſſe priorem corruptione, hanc vero in nullo genere cauſæ eſſe priorem generatione, ſed poſteriorẽ omnibus modis. Probant primò, quia vna forma ſubſtantialis non expellitur ab altera, niſi ratione incompoſſibilitatis, quam habent in eadem materia, nam ſimul in ea eſſe naturaliter ſaltem repugnat; & ideo eo ipſo, quod vna introducitur, alia expellitur. Ex quo ſequitur ex vi introductionis nouæ expelli antiquam: quare non poteſt vllo modo intelligi, quod hæc ſit prius expulſa, quàm illa introducta: ſed expulſio vnius eſt corruptio vnius compoſiti; & introductio alterius eſt generatio: ergo repugnat corruptionem vllo modo intelligi priorem. Secundò, effectus ſecundarius alicuius formæ non poteſt intelligi ante primarium & multo minus poteſt intelligi effectũ eſſe priorẽ ſua cauſa vllo genere prioritatis. Sed expulſio formæ præcedentis eſt effectus ſecundarius formæ ſequentis, & etiam eſt effectus introductionis eius, & introductio eſt generatio, expulſio verò eſt corruptio: ergo impoſſibile eſt hanc eſſe vllo modo priorem illa. Antecedens pro vtraque parte eſt certum, quare non indiget probatione, ſed explicatione, explicatur autem ſic. Primarius effectus formæ ignis, dum introducitur in materia ligni, eſt eſſe ignis, quod tribuit materiæ per informationem. Secundarius vero effectus eſt expulſio formæ ligni, quare non poteſt eſſe prior informatione: deinde introductio formæ ignis in eadem materia eſt generatio ignis, & hæc eadem eſt cauſa expulſionis formæ ligni, quæ eſt corruptio eiuſdem ligni. Nam agens producendo vnam formam in materia efficienter expellit ab ea aliam incompoſſibilem: ergo corruptio eſt effectus generationis, & ideo omnibus modis ea poſterior. 100

Secunda opinio diſtinguit diuerſa genera cauſarum, efficientis, & materialis, aſſerítque introductionem nouæ formæ, quæ eſt generatio, priorem eſſe expulſione antiquæ, quæ eſt corruptio, ex parte efficientis, ſed ex parte materiæ priorem eſſe purgationem materiæ à forma præcedente, quàm receptionem 101

nouæ, & cum purgatio materiæ à forma antiqua sit quasi corruptio passiua, & receptio nouæ formæ quasi passiua generatio, priorem esse ex parte materiæ corruptionem. Ita tenet expresse D.Thomas 1.2.quæst.113.art.8.ad 1.his verbis: *Ex parte Solis prius est illuminare, quàm tenebras remouere; ex parte autem aëris illuminandi prius est purgari à tenebris, quàm consequi lumen ordine naturæ, licet vtrumque sit simul tempore.* Et hæc est ferè communis in schola, & vera: sed quia veritas rerum aliquando obscura est, prius explicanda est, deinde probanda. Pro explicatione autem notandum est, generationem, & corruptionem posse considerari ex parte agentis, & ex parte passi. Et primo modo consideratæ sumuntur per modum actionis: secundo vero modo per modum passionis; & cum passum circa quod operatur agens ad introductionem nouæ formæ, & expulsionem antiquæ, sit materia, considerari possunt ex parte agentis, & ex parte materiæ, non tamen sunt comparandæ, vt considerantur ex parte agentis ad se ipsas, vt considerantur ex parte materiæ, neque hoc modo potest esse in eis ordo prioris, & posterioris, quia agens, & materia continent diuersa genera causarum, & ideo non habent ordinem prioris, & posterioris, nisi in quantum causæ possunt esse sibi inuicem causæ, vt 2. lib. Phys. ostendimus: solum ergo comparari possunt, vt se tenent ex parte agentis inter sese, & etiam vt se tenent ex parte passi inter sese; quo pacto possunt habere ordinem prioris, & posterioris. Sed vt considerantur ex parte agentis, generatio vocatur introductio nouæ formæ, quia agens intendit formam introducere ad generationem compositi: corruptio verò vocatur expulsio formæ præcedentis, quia agens per introductionem actiuã nouæ formæ, actiuè etiam dicitur expellere præcedentem. Sed vt se tenent ex parte materiæ, generatio dicitur receptio nouæ formæ, corruptio vero purgatio, vel emundatio à forma præcedente siue passiua expulsio eiusdem formæ præcedentis: integra vero ratio generationis vtramque includit, nempe introductionem formæ in materia, & receptionem eiusdem formæ in eadem materia, vt ex se est manifestum. Et integra ratio corruptionis includit actiuam expulsionem formæ præcedentis à materia, & purgationem eiusdem materiæ ab apposita forma, siue passiuam expulsionem eius.

102 Itaque nostra sententia sic explicata duo asserit. Primum est, generatio, vt se tenet ex parte efficientis, prior natura est corruptione. Secundum, vt se tenet ex parte materiæ, posterior; & ideo in genere causæ efficientis, & absolutè prior, sed

ſed in genere cauſæ materialis poſterior, quod eſt eſſe ſecundum quid poſteriorem. Probatur primum hac ratione. Generatio, vt ſe tenet ex parte efficientis, dicit introductionem nouæ formæ in materia, & corruptio expulſionem formæ antiquæ ab eadem materia: ſed introductio nouæ formæ eſt prior natura expulſione antiquæ: ergo generatio eſt prior natura corruptione. Probatur minor, quia agens per introductionem nouæ formæ operatur ad expulſionem antiquæ; ergo prius natura introducit illam, quàm expellat hanc. Et hanc partem probant etiam argumenta prioris ſententiæ. Probatur etiam ſecundum, in quo differt noſtra ſententia ab alia; primo, quia generatio ex parte materiæ dicit receptionem nouæ formæ; & corruptio dicit purgationem materiæ à forma antiqua: ſed prius eſt ex parte materiæ purgari à forma oppoſita, quàm nouam recipere: ergo prior natura eſt corruptio generatione. Probatur minor duobus exemplis adductis à D. Thoma, primum eſt de illuminatione aëris, quæ vt ſe tenet ex parte Solis, dicit productionem luminis in aëre, corruptio vero tenebrarum dicit remotionem earum; & quia Sol remouet ab aëre tenebras per illuminationem, quæ eſt productio luminis; ideo prior eſt natura hæc, & poſterior illa in ordine cauſæ efficientis, ſed ex parte aëris illuminandi prior natura eſt purgatio eius à tenebris, quæ eſt corruptio paſſiua, quàm conſecutio luminis, ſiue informatio eiuſdem aëris, ab eo, quam dicit generatio luminis. Exemplum ſecundum eſt de aëre aperiente feneſtram, & per eam ingrediente, nam ex parte ipſiuſmet aëris, quod eſt agens, prius eſt ingreſſio actiua quàm apertio feneſtræ, cum feneſtra aperiatur effectiuè ab ingreſſu aëris, ſed ex parte eiuſdem feneſtræ prius eſt eam aperiri, quàm aërem ingredi, quia feneſtra, non niſi aperta locum ingrediendi præbet aëri. Et exemplum hoc clarius oſtendit vim argumenti, & veritatem noſtræ ſententiæ, cum per ſenſum ſit notius.

Secundo probatur, quia materia recipit formam per potentiam, & aptitudinem, quam habet recipiendi illam: ergo 103
ex parte materiæ prius eſt eſſe aptam ad recipiendam formam, quàm receptio eiuſdem formæ: ſed non intelligitur naturaliter ſufficiens aptitudo, niſi ſit expedita: ergo prius in hoc ordine intelligitur expedita, quàm recipiens formam: ſed ſit expedita per purgationem à forma oppoſita naturaliter impediente receptionem nouæ: ergo ex parte materiæ prior natura eſt purgatio ab illa, quàm receptio huius & ex conſequenti prior natura corruptio in ordine cauſæ materialis generatione.

Tertio,

Tertio, quia materia in hoc ordine prius intelligitur omnino apta ad recipiendam formam, quàm actu eam recipiens: sed non intelligitur omnino apta naturaliter, nisi intelligatur purgata ab impedimentis, vel expedita ab eis, quam purgationem, & expeditionem dicit corruptio, vt se tenet ex parte eiusdem materiæ: ergo hoc modo sumpta prior natura est receptione formæ, quam dicit generatio sumpta eodem modo.

Si autem dicatur pro alia opinione: purgatio materiæ, aut expeditio eius ab impedimento formæ oppositæ fit per informationem, vel receptionem formæ: ergo illa est effectus huius: quare repugnat priorem esse, sed omnibus modis erit posterior. Probatur consequentia, quia effectus non potest esse prior sua causa vllo genere prioritatis. Neganda est consequentia, quia de vno genere causę transit ad aliud. Et ideo non est bona: concedimus enim totum, quod in materia fit, dum res vna generatur, & alia corrumpitur esse effectum. causæ efficientis, & inter plures effectus, positiuos esse priores natura negatiuis, quia illi fiunt per se, & isti quasi per accidens; atque etiam isti illis medijs. Vt introductio formæ, informatio eius, & expulsio formæ oppositæ: sed cum fiant ab agente circa passum, vtrumque respiciunt, & in ordine ad vtrumque considerari debent, & vt considerantur in ordine ad vnum, & alterum suis proprijs nominibus significantur, quia diuersas rationes formales, & diuersum genus causæ dicunt. Gratia exempli: generatio, vt est ab efficienti, significatur nomine introductionis formæ, & vnionis cum materia, corruptio vero nomine expulsionis, aut dissolutionis eiusdem vnionis cum eadem materia: & introductio, atque vnio cùm sint effectus positiui, priores sunt expulsione, & dissolutione. Sed eadem introductio formæ, & eadem vnio eius cum materia, vt respiciunt passum, nempe materiam, alijs nominibus significantur, quia diuersam rationem formalem dicunt: cum aliud genus causæ significent: & introductio formæ vocatur consecutio eius à materia, vel receptio, (si proprium effectum materiali causæ velimus significare) vt autem considerantur in ordine causæ efficientis, & materialis, non possunt comparari: & si comparentur non erit bona argumentatio à prioritate alicuius in vno genere consideratæ ad prioritatem, vel posterioritatem alterius consideratę in genere alio. Cuius ratio est manifesta, quia diuersa genera causarum, vt talia sunt, non possunt simpliciter comparari, nisi quatenus ad inuicem possunt mutuam causalitatem inter sese exercere, vt vidimus 2. lib. Physic. quæ tamen comparatio non pertinet
104 ad præsentem considerationem. Ex his ergo patet non esse

bonam

bonam illam consequentiam, purgatio materiæ à forma opposita fit ab agente per introductionem nouæ, aut per informationem eius: ergo est effectus huius, quare nō potest esse prior: procedit enim à genere causæ materialis, quod dicit purgatio materiæ, ad genus causæ efficientis, quod dicit introductio formæ: licet enim re ipsa ab efficiente procedat vtrumque. Sed sub his nominibus non comparatur vtrumque ad causam efficientem, sed sola introductio: purgatio vero solum ad materialem: quare non est comparabilis cum introductione formæ, neque cum expulsione oppositæ in ordine causæ efficientis contentis, sed solum cum consecutione, vel receptione formæ contentis in eodem ordine materialis causæ, in quo probatum est purgationē vel expeditionem materiæ esse priorem natura & ex consequenti corruptionem, vt se tenet ex parte materiæ, priorem esse generatione, hoc est, receptione formæ: quamuis in ordine efficientis sit natura posterior actiua expulsio, quam actiua introductio.

Primum argumentum alterius opinionis concedendum est; nam solum colligit, quod expulsio formæ præcedentis sit posterior introductione formæ sequentis, & hoc verum est, quia introductio, & expulsio se tenent ex parte agentis, & expulsio fit agente per introductionem alterius formæ. Ex quo solum sequitur, quod corruptio, vt se tenens ex parte agentis, dicensque expulsionem, sit posterior generatione, vt dicit introductionem formæ: sed eadem generatio, & corruptio, vt se tenent ex parte materiæ, opposito modo ordinantur, quia generatio ex parte materiæ dicit consecutionem formæ, vel receptionem eius; corruptio vero purgationem eiusdem materiæ ab opposita forma impediente; purgatio vero à forma opposita, quia est emundatio materiæ pertinens ad potentiam, & aptitudinem eius, per quam recipit formam; & quædam dispositio eius, prior est in hoc ordine materialis causæ, quàm consecutio, vel receptio eiusdem formæ, quia non intelligitur recipere formam, nisi materia purgata, mundata, expedita, atque disposita. Et eodem prorsus modo soluitur argumentum, quod probat prioritatem generationis respectu corruptionis in eodem ordine efficientis causæ: cum tamen in ordine causæ materialis sit posterior, vt probatū est. Nec argui potest à prioritate eiusdem in ordine efficientis causę ad prioritatem in ordine causæ materialis; quia licet generatio, & corruptio secundum rem sint effectus causæ efficientis, & generatio prior corruptione in eodem genere: sed non solùm respiciunt causam efficientem, licet ab ea sola fiant, sed etiam causam materialem, circa quam

quam fiūt. Et quæ in suo genere ad esse earum concurrit; vt autem respiciunt materiam, diuersam rationem formalem habēt, & diuerso, immo opposito modo ordinantur, ita vt corruptio sit natura prior, vt probatum est.

BREVE DVBIVM.

An generatio, & corruptio distinguantur realiter à materia?

105 EX his, quæ diximus 3. lib. Phys. de distinctione reali motus à mobili, intelligitur solutio huius dubij, nam motus, vt ibi sumitur ab Aristotele, communis est ad mutationes instantaneas, etiam substātiales, quales sunt generatio, & corruptio: & motus successiuos, vt ex communi sententia probauimus: sed probatum ibidem est vniuersaliter, quod motus distinguatur realiter à mobili; quia realiter potest ab eo separari vt euidenti experientia constat, qua videmus transeunte motu quocumque permanere subiectum, quod per eum mouebatur, aut mutabatur, ergo probatum quoque erit, generationem, & corruptionem (quæ sunt mutationes quædam, & motus) distingui realiter à materia, à qua realiter separantur. Sed diuerso modo distinctionis realis, nam generatio cum sit mutatio positiua, distinguitur distinctione reali positiua; corruptio verò cum sit mutatio negatiua, solum distinguitur distinctione reali negatiua, sicut distingui potest negatio realis à natura reali positiua, vel res iam non existens à re actu existente.

TRACTATVS TERTIVS de alteratione.

QVÆSTIO I.

An sit, & quid sit alteratio, & quomodo distinguatur à generatione substantiali?

106 POstquam Aristoteles explicuit rationem generationis, & corruptionis substantialis, iam incipit agere de varijs generationibus accidentalibus, & primo de alteratione, de qua euidenti

euidenti experientia cõstat, quod sit in rerum natura;cum non solũ videamus, sed sensu tactus experiamur ex calefactionibus, & frigefactionibus alterari corpora.Sed vt cæteram suo ordine explicemus,à nomine ipso alterationis incipiendum est, quod multas habet significationes,& iuxta illas alteratio ipsa diuersas acceptiones.Primo accipitur vniuersalissimè pro quacumq; mutatione, per quam res alteratur, hoc est fit altera, nam vt Porphyrius docet in prædicabilibus, cap. de differentia: sicut forma,seu differentia essentialis facit aliud,hoc est aliam substantiam;ita forma, seu differentia accidentalis facit alterum, vel alteratum;vnde alteratio hoc modo sumpta significat quãlibet mutationem accidentalem, quia per eam dicitur subiectum alterari,hoc est,fieri alterum, & comprehẽdit;etiam augmentationem. Secundo modo accipitur minus vniuersaliter, pro mutatione secundum qualitatem,quia qualitas magis propriè dicitur facere alterum,vel alteratum, quàm reliqua accidentia.Sed neque acceptio ista propria est huius vocabuli,quia comprehendit quascumque alterationes improprias, per quas subiectum fit alterum:tales enim sunt non solùm intentionales,vt sensationes, sed etiam spirituales, vt intellectiones, & volitiones,quæ impropriè dicuntur alterationes,quia alteratio propriè sumpta disponit subiectum ad corruptionem,istę verò illud potius perficiunt.Ideo accipitur tertio pro omni, & sola mutatione Physica,per quam producitur qualitas sensibilis habens contrarium; per hanc enim solam fit subiectum propriè alterum,vel alteratum,& quia in solis qualitatibus tertiæ speciei, quæ vocantur passibiles, reperitur propria contrarietas: ideo Aristoteles 7.lib.Phys.docuit propriam alterationem(quę motus Physicus est)illam esse, quæ tendit ad qualitates tertiæ speciei. Et cum motus Physicus propriè acceptus ex propria natura sit successiuus,vt docuit etiam Aristoteles 5. lib. Phys. ideo alteratio propriè sumpta successionem postulat.Et tãdem, quia qualitates habentes propriè contrarium, quædam sunt primæ,inter quas primò reperitur contrarietas, vt calor, frigiditas,humiditas,& siccitas:aliæ verò secundæ, quæ fiunt ex earum permixtione,vt albedo, nigredo,cęterique calores,qui per participationem primarum dicuntur habere contrarium. Propterea vltimo, ac propriissimè potest sumi alteratio pro mutatione circa primas qualitates per quã propriissimè fit alterum, vel alteratum subiectum.Et hoc modo sumpta deseruit primò, & per se generationi substantiali;& ad eam tamquam ad finem ordinatur.

Quid sit alteratio.

SEd 3.acceptio satis propria est, & omnem,ac solam alterationem Physicam comprehendit : ideo secundum eam definienda erit hoc loco alteratio,vt intelligamus quid sit, eamque à generatione distinguamus.Talis vero definitio eius assignari potest. *Alteratio est motus Physicus , qui inter contrarias qualitates versatur.* In qua motus Physicus ponitur pro genere,quia in eo conuenit alteratio cum augmentatione , & alijs mutationibus Physicis,à quibus per cæteras particulas distinguitur,& primo à mutationibus instantaneis,aut etiam successiuis,quæ non versantur inter contrarios terminos, sed contradictoriè,vel priuatiuè tantùm oppositos:alteratio verò eo ipso, quod versatur inter qualitates contrarias,versatur inter terminos positiuos , quia vera contrarietas inter extrema positiua solum reperitur.Distinguitur etiam à cæteris motibus successiuis,qui versantur suo modo inter contrarios , & positiuos terminos ex eo,quod ad qualitatem tēdit tamquam ad terminum ad quem:alij vero motus ad quantitatem,vel vbi ; nam vnitas, atque distinctio specifica motus à solo termino ad quem sumitur,ab vtroque verò,nempè à quo , & ad quem , sumitur distinctio quasi generica,quia motus illi , qui inter terminum à quo, & ad quem positiuos versantur, genere distinguuntur ab alijs, qui versantur inter priuatiuè,aut contradictoriè oppositos,qui nomine mutationum significari solent.

Quomodo distinguatur alteratio à generatione.

107 PRæter vniuersalem modum distinguendi alterationem à mutationibus instantaneis , quæ versantur inter terminos contradictoriè,vel priuatiuè oppositos,inter quos numerantur generatio,& corruptio substantialis , specialiter nunc distinguenda est ab eisdem.Et licet in multis differat , tria sunt præcipua,quæ ex principijs Aristotelis manifestè colligũtur.Prima differentia essentialis est ex parte terminorũ ad quos tendunt; nam generatio terminatur per se ad substantiam , alteratio ad qualitatem;ex qua sequitur alia ei proxima;nam cum substantia per se careat latitudine graduali, & in indiuisibili consistat, per se petit simul,aut in instanti fieri ; & non nisi per accidens successiuè fieri potest : qualitas vero habens per se contrarium petit ex opposito fieri successiuè ; & ita alteratio secundum propriam naturam facta successiuus motus est ; & licet possit fieri in instanti per potentiam Dei absolutam , vt 5.lib. Phys. ostendi

ostendimus, quia in momento potest Deus totam resistentiam contrarij vincere; hoc non tollit primum, quia considerata natura contrariarum qualitatum,& virtute naturali earum,per quam resistentia vnius vincenda est ad introductionem alterius in eodem subiecto,non potest in momento,sed paulatim vinci; & ex consequenti,nec potest alteratio simul,aut in instanti fieri, sed successionem postulat. Tertia differentia sequitur etiam ex prima, & sumitur in ordine ad subiectum, nam si alteratio per se tendit ad qualitatem; generatio verò mutatio est circa substantiam. Sequitur subiectum huius materiam solam esse debere, quia forma de nouo fit, atque etiam substantiale compositum, & sola materia potest mutari ab vna forma substantiali in alteram. Alteratio verò mutationem dicit circa solam qualitatem, non circa substantiam rei, quam præsupponit permanentem sub vtroque termino à quo, & ad quem; & ideo subiectum alterationis non est materia nuda, sed compositum substantiale, vel saltem materia informata substantiali forma iuxta diuersas opiniones, de quibus inferius disputabitur. Omitto minores alias differentias ab aliis explicatas, quia tres istæ sunt præcipuæ.

BREVE DVBIVM.

An si impossibilis esset generatio; impossibilis quoque alteratio censeretur?

DVbium hoc pertinet ad connexionem alterationis cum generatione substantiali, an adeo naturalis sit, vt si generatio esset naturaliter impossibilis, censeretur etiam impossibilis alteratio, vel adhuc possibilis foret. Desumpsit verò occasionem ex Aristot. cap. 1. huius lib. text. 1. vbi ita naturaliter esse connexam alterationem cum generatione docet, vt impossibilis hæc censeretur, si illa non posset dari in rerum natura, his verbis. *Quapropter, si non sit possibile ex igne fieri aquam, neque ex aqua terram, neque ex albo nigrum, neque ex molli durum, eadem autem ratio, & de aliis, hoc autem erat alteratio.* Sed ex alia parte videtur non habere necessariam connexionem cum alteratione,quia alteratio non versatur circa substantiam, sed eam præsupponit; & alteram,aut alteratam facit secundum qualitatem: ergo licet nunquam generaretur de nouo substantia,posset alterari,sicut videmus suo modo alterari corpora cœlestia per illuminationem,licet non sint generabilia. 108

Dicendum tamen eſt, alterationem propriam, de qua loquimur, & quam definiuimus, naturalem connexionem habere cum generatione ſubſtantiali, & ideo ſi hæc eſſet impoſſibilis naturaliter, etiam eſſet impoſſibilis naturaliter alteratio. Probatur hac ratione: alteratio propria eſt motus Phyſicus, qui verſatur inter qualitates propriè contrarias: ergo ſua natura diſponit ſubiectum ad corruptionem, ad differentiam alterationis impropriæ, quæ potius perficit ſubiectum, vt ſenſatio, intellectio, illuminatio; ſed non corrumpitur vna ſubſtantia, niſi vt generetur altera, quia natura non intendit per ſe primo corruptionem, ſed ſolum propter generationem: ergo de primo ad vltimum alteratio ordinatur naturaliter ad generationem: quare ſi hæc non eſſet poſſibilis, nec alteratio naturaliter cenſeretur poſſibilis, nam deficiente fine, naturaliter quoque deficit medium ex ſe ad illum ordinatum.

109 Teſtimonium autem Ariſtotelis, licet ſit pro noſtra ſententia adductum, longè diuerſum habet ſenſum, vt ex contextu facilè poteſt intelligi. Loquitur enim aduerſus Empedoclem duo aſſerentem: primum, nunquam poſſe tranſmutari vnum elementum in aliud, nec ideo vnum ex alio generari. Secundum, qualitates elementorum tam primas, quàm ſecundas, vt calor, frigiditas, humiditas, & ſiccitas, durities, mollitudo; & ſimiles eſſe proprias paſſiones eorundem elementorum. Quo ſuppoſito euidenter ſequitur non poſſe ſecundum eaſdem qualitates tranſmutari, quia impoſſibile eſt tranſmutationem fieri ſecundum proprias paſſiones, ſi non poteſt fieri ſecundum ſubſtantiam, quam naturaliter ſequuntur: & cum tranſmutatio ſecundum illas qualitates verè ſit alteratio, infert Ariſtoteles, quod ſicut non eſt poſſibilis generatio ſubſtantialis apud Empedoclem; ita non eſt poſſibilis mutatio ſecundum qualitates apud ipſum, quę cum re vera ſit alteratio, hæc etiam erat apud ipſum impoſſibilis. Quid ſit autem ſentiendum de connexione naturali veræ generationis, & veræ alterationis ſecundum ſe, in eo loco non docet, ex aliis verò eius principiis deduci poteſt; quod aſſerimus, nempe connexionem naturalem habere hanc cum illa, & ita, ſi impoſſibilis eſſet naturaliter generatio, impoſſibilis quoque cenſenda eſſet naturaliter alteratio.

Probatur ſecundò, quia ſi impoſſibilis eſſet naturaliter generatio, impoſſibilis etiam eſſet naturaliter corruptio; quę non intenditur per ſe primo à natura; ſed ſecundario, in quantum conſequitur neceſſario generationem: ergo ſublata generatione naturaliter aufertur corruptio. Quare ſequitur hanc eſſe naturaliter impoſſibilem, ſi impoſſibilis eſſet naturaliter generatio.

Sed

Sed quid dicendũ secundum potentiam Dei absolutam? Respondeo etiam hoc modo esse verum, quod si impossibilis esset generatio secundũ hanc potentiã, impossibilis quoque esset alteratio propria, de qua loquimur. Probatur hoc argum. quia si implicaret contradictionẽ dari generationẽ in rerũ natura, etiã implicaret dari corruptionẽ. Probatur euidenter ex corporibus cœlestibus, quibus, supposito quod repugnat omnino generari, eodẽ modo repugnat corrũpi: & vniuersaliter loquendo, si repugnaret materiã mutari à priuatione formę ad eandem formam, (quod intrinsecũ est generationi substantiali) etiam repugnaret mutari à forma substantiali ad priuationem eius, (quod est intrinsecum corruptioni substantiali.) Probatur paritas rationis, quia eo ipso, quod posset mutari materia à forma ad priuationem eius, possibilis foret priuatio formæ in materia; sed priuatio dicit negationem cum aptitudine; ergo possibilis esset aptitudo in materia ad recipiendam aliam formam. Et ex aptitudine infertur euidenter, posse eam recipere, & consequenter mutari ad illam ex priuatione, quam mutationem patet esse generationem; ergo possibilitas corruptionis infert necessariò possibilitatem generationis; quare si impossibilis foret generatio, etiam foret impossibilis corruptio. Ex quo etiam infertur necessariò impossibilitas alterationis, quod sic probo. Propria alteratio essentialiter habet quod inter qualitates positiuè contrarias versetur, in quo distinguitur à mutationibus, quæ versantur inter terminos priuatiuè oppositos, quales sunt generatio, corruptio, illuminatio; sed qualitates contrariæ ab intrinseco habent, posse ab eodẽ subiecto mutuo se expellere, & mutua expulsio dicit intrinsecum ordinem ad expulsionem formę substantialis saltem possibilem; quam patet esse substantialem corruptionem: ergo si hæc implicaret contradictionem, etiam implicaret alteratio propria. Quod probatur secundo à posteriori, in corporibus cœlestibus, quæ supposito quod sint ingenerabilia, & incorruptibilia, non habent capacitatem recipiendi accidentia propriè contraria, vt calorem, & frigus: vnde nec possunt tangi, quia omnium qualitatum tangibilium incapacia sunt. Quod ita verum esse existimo, vt nec per potentiam Dei absolutam possint tangi, vel calorem, aut frigus recipere, quia capacitate omnimoda carent recipiendi talia accidentia, eo ferè modo, quo incapacia sunt recipiendi accidentia spiritualia: ex quo sequitur necesse capacia alterationis propriæ ad talia accidentia contraria per se terminatæ; si ergo impossibiles forent omnibus modis generatio, & corruptio quorumlibet corporum; impossibilis esset omnino alteratio.

QVÆSTIO II.

An alteratio ſit motus continuus?

110 Titulus quæſtionis intelligitur de ſola alteratione propria, quæ verſatur inter qualitates contrarias, & diſponit ſubiectum ad corruptionem, qualis eſt calefactio, aut infrigidatio; non de impropria, quæ nec verſatur inter contrarias qualitates, nec diſponit ſubiectum ad corruptionem, qualis eſt illuminatio ſecundum ſuam naturam accepta. Propria autem alteratio duplex eſt: vna vocatur extenſio; alia intenſio. Extenſio dicitur illa, per quam extenditur qualitas per diuerſas partes ſubiecti, vt dum calor, qui eſt in ſola manu, ſe extendit ad brachium, & alias partes corporis. Intenſio verò eſt alteratio, per quam perficitur qualitas circa eandem partem ſubiecti per additionem alicuius gradus noui, vel quia magis radicatur in eadem parte, vt ſi calor, qui eſt in digito, vel manu; in eodem digito, vel manu perficiatur. Quæſtio autem intelligitur de vtraque alteratione tam extenſionis, quam intenſionis, de quibus quærit, an ſint motus continui, hoc eſt, an fiant per tempus continuum, in quo pars poſt partem extenſionis, vel intenſionis qualitatis acquiratur ſine vlla interruptione.

Et prima opinio aſſerit vtramque alterationem eſſe ſucceſſiuam, extenſionem vero non eſſe vllo modo continuam, ſed fieri in diuerſis inſtantibus temporis per partes minimas ſubiecti; & cum inſtantia temporis non ſibi ſuccedant immediatè, nec poſſint eſſe continua, ſed inter quælibet duo, medium ſit tempus, non eſſe poſſibile, quod alteratio quoad extenſionem fiat motu continuo, quamuis fiat ſucceſſiuè, inquantum vnum inſtans ſuccedit poſt alterum. Itaque hoc modo fit alteratio quantum ad extenſionem, vt dum ignis (exempli gratia) applicatur ligno, per aliquod tempus diſponat minimam quandam partem eius, ita vt minor nec poſſit diſponi, nec in ea introduci calor; in inſtanti autem terminatiuo illius temporis introducat calorem in eadem minima parte, non ita vt prius eum introducat in medietatem eius, ſed ſimul, & abſque ſucceſſione in tota, & ſingulis eius partibus. Tempore autem ſequenti diſponat aliam partem minimam, & in inſtanti terminatiuo eiuſdem temporis, ſimul etiam introducat in ea calorem, & ſic de cæteris inſtantibus, in quibus fit extenſio caloris per alias partes minimas, quouſque extendatur ad totum lignum, & hoc eſt fieri extenſionem per minima, & non continuè, quia in partibus temporis intermediis non fit extenſio caloris,

caloris, sed disponitur minima pars subiecti, vt in instanti terminatiuo extendatur.

Eamdem vero alterationem quo ad intensionem continuam 111
esse docet hæc sententia, quia toto tempore medio inter instantia, in quibus extenditur qualitas per partes minimas subiecti, intenditur in eisdem partibus. Ita vt tempore immediato post primum instans, in quo producitur in prima parte subiecti, perficiatur in eadem vsque ad secundum instans extensionis ad secundam partem, in qua etiam intenditur tempore statim sequenti, & cum tempus sit continuum, continuè etiam fit alteratio secundum intensionem. Hæc est opinio Ægidij 1. lib. de Generatione q. 16. quam videtur sequi Iandun. 8. lib. Phys. q. 8. probabitur autem simul cum sequenti.

Secunda opinio tenet alterationem, non esse continuam vllo modo, hoc est, nec secundum extensionem, nec secundum intensionem, sed vtroque modo fieri per minima; & ideo vtroque modo discretè, ita vt sicut in tempore non extenditur calor, sed quiescit mobile ab alteratione extensiua, & disponitur minima pars subiecti, vt in instanti terminatiuo eiusdem temporis per eam simul extendatur, ita in tempore disponitur eadem pars ad intensionem, & quiescit ab alteratione intensiua, & in eodem instanti terminatiuo simul intenditur calor in eadem parte. Ita Capreolus in 1. distinct. 7. quæst. 2. art. 2. Sonzinas 8. lib. Metaph. q. 22. Iauellus, & Ferra. 8. lib. Phys. q. 7. Probatur testimonio Aristotelis 8. lib. Phys. tex. 23. vbi de omni alteratione negat expressè, quod sit continua his verbis: *Dicere alterationem fieri continuè est aduersari valdè manifestis.* Et lib. 6. tex. 58. vniuersaliter docet motus, qui versantur inter terminos contrarios non posse continuari, & ideo in 8. lib. text. 65. & 66. probat motus sursum, & deorsum eiusdem corporis necessariò interrumpi in puncto reflexionis, quia cum sint, contrarij, non possunt continuari. Ex altera vero parte asserit 5. lib. Physicorum in principio, motum propriè dictum (qualis est alteratio) versari inter terminos contrarios, in quo distinguitur à generatione. Et ex vtroque sequitur alterationem à calido in frigidum, vel ab albo in nigrum non posse fieri continuè.

Probatur deinde ratione de vtraque alteratione extensionis, 112
& intensionis: primò, quia si vtraque sit motus continuus, sequitur in quolibet instanti continui temporis, in quo fit, extensam esse qualitatem ad nouam partem subiecti, & nouam partem, vel gradum intensionis esse productum: sed instantia cuiuslibet temporis sunt actu infinita; ergo verum erit, in

ſpatio horæ. v. g. per quam fit extenſio, vel intenſio continuè, qualitatem eſſe extenſam, atque intenſam in infinitum, hoc eſt ad infinitas partes ſubiecti; & infinitas partes intenſionis habere, & æquales quidem, vel aliquotas; quia in quolibet inſtanti verum eſt extenſam eſſe qualitatem ad nouam partem ſubiecti, atque diſtinctam ab ea ad quam fuit intenſa in inſtanti præcedente, & diſtinctum gradum intenſionis habere ab eo, quem habuit in inſtanti præcedente, quæ cum falſa ſint, falſum erit, quod vtraque alteratio ſit continua.

Secundo, quia ſi tempore continuo fit vtraque alteratio; vel in ſingulis inſtantibus eiuſdem temporis producitur aliquid extenſionis, atque intenſionis, vel nihil; ſi producitur aliquid, non poteſt ſucceſſiuè, neque continuè produci, quia in inſtanti, nec ſucceſſio, neque continuitas eſſe poteſt: ergo quantum ad ea, quæ producuntur in inſtantibus, non poteſt eſſe alteratio continua: ſi vero nihil producitur in inſtantibus: ergo quieſcit in eis mobile, motuſque interrumpetur, & diſcontinuabitur.

Tertio, de ſolo motu intenſionis ſic probatur; quia qualitas contraria ſecundum omnes gradus intenſionis expellitur ſimul, aut in inſtanti à ſubiecto: ergo tota qualitas, per quam expellitur ſecundum omnes gradus intenſionis, ſimul introducitur in eodem ſubiecto; & ideo non per motum intenſionis ſucceſſiuum, vel continuum. Probatur antecedens, quia octo gradus frigoris, quos habet aqua, ſunt eiuſdem ſpeciei, atque etiam idem numero, & ex conſequenti ſunt prorſus eiuſdem rationis: ergo non eſt maior ratio ob quam vnus eorum prius expellatur, quàm alter; quare vel nullus expellitur, vel omnes ſimul: ſed expelluntur per introductionem caloris: ergo omnes etiam gradus caloris ſimul introducentur, & non ſucceſſiuè per motum continuum.

113 Tertia opinio aſſerit alterationem ſemper eſſe ſucceſſiuam, atque continuam, ſiue ſecundum extenſionem, ſiue ſecundum intenſionem accipiatur. Hæc eſt communis, quam ſequuntur omnes ferè interpretes Ariſtot. 5. & 6. lib. Phyſ. locis inferius citandis; atque etiam cap. 4. huius lib. & eſt vera, & tenenda, nam primo colligitur euidenter ex principiis eiuſdem Ariſt. qui tria docet de motu. Primum eſt, motum propriè dictum, vt diſtinguitur à mutatione tres tantum habere ſpecies, nempe alterationem, augmentationem, & lationem. Ita habetur 5. lib. Phyſ. text. 18. his verbis: *Relinquitur ſecundum qualitatem, & quantitatem, & vbi, motum eſſe ſolum, &c.* Secundo docet omnem motum propriè dictum eſſe continuum, text. 39. his verbis: *Quoniam autem continuus omnis motus eſt, & ſimpliciter quidem vnum,*

vnum, & continuum esse, necesse est. Quod confirmat text. 41. vbi agens de vnitate numerica motus asserit, motum esse vnum numero, si sit continuus; continuum verò esse, si fiat tempore continuo, si autem interrumpatur tempus, & mobile quiescat, & post aliquod tempus moueatur, non esse iam eumdem numero motum, sed alium numero distinctum. Ex quibus hoc argumentum euidens colligitur; omnis motus apud Aristotelem est continuus, & fit tempore continuo; sed alteratio tam secundum extensionem, quam secundum intensionem est propriè motus; ergo vtroque modo est continua. Tertio asserit quod sicut in instantibus non est tempus, nec in punctis magnitudo, sed hæc, & illud habent partes diuisibiles in infinitum, & neutrum componitur ex indiuisibilibus; ita etiam motus non est in instanti, neque componitur ex indiuisibilibus, sed ex partibus continuis, & diuisibilibus in infinitum. 6. lib. Phys. his verbis: *Eiusdem rationis est, & magnitudinem, & tempus, & motum ex indiuisibilibus componi, & diuidi in indiuisibilia, aut nullum.* Ex quo aliud argumentum non minus euidens colligitur aduersus primam, & secundam opinionem hoc modo: motus secundum Aristotelem non fit in instantibus temporis, sed in partibus eius continuis, neque componitur ex indiuisibilibus: sed alteratio tam secundum extensionem, quàm secundum intensionem est verè, & propriè motus: ergo falsa est vtraque opinio, quæ asserit fieri in instantibus temporis, & non in partibus eius; fieri etiam modo indiuisibili per minima, ex quibus componitur.

Probatur deinde ratione vtramque opinionem esse falsam: 114
primo, quia si agens approximatum passo in instanti producit minimum caloris, aut tempore statim sequenti agit, aut non: non agere repugnat, quia ab agente approximato naturaliter emanat actio: nec potest afferri alia ratio ad probandum, quod in instanti producat minimum qualitatis, nisi quia virtutem agendi habet passo approximatam: qua ratione ergo dicitur agere in instanti. probatur euidenter agere tempore statim sequenti: si vero agit; ergo aliquid producit circa passum. Probatur euidenter consequentia, quia non potest dari actio sine termino producto, sed nihil potest producere præter qualitatem: ergo falsum est, quod in tempore non detur alteratio, quæ non est aliud, quam productio qualitatis. Sed dicunt agere quidem tempore sequenti, & producere qualitatem, non eamdem circa quam versatur alteratio, sed aliam, quæ est quasi dispositio subiecti ad illam, vt si agens sit ignis, non producit tempore sequenti calorem, sed raritatem quandã disponentem

lignum ad recipiendum aliud minimum caloris in instanti terminatiuo eiusdem temporis. Hoc tamen falsum est, & argumento non satisfacit. Probo esse falsum, quia vel ignis simul producit vtramque qualitatem, nempe calorem, & raritatem; cum per vtramque qualitatem in se existentem naturaliter operetur, vel si aliquam producit prius, hæc erit calor, quia fortior est calor ignis, & maioris actiuitatis ad agendum, quàm raritas; ergo prius producet calorem, quam raritatem in aqua. Et si dixeris ex parte sui verum esse, sed ex parte subiecti necesse est præcedere raritatem illud disponentē ad recipiendum calorem. Probatur hoc esse falsum, & contra experientiam, quia aqua inclusa in vase vitreo vndique clauso calefit à Sole, vel igne, & non rarefit, quia statim plenum vas confringeretur: ergo producitur calor per alterationem sine raritate præuia; quare falsum est, quod raritas sit dispositio necessaria ad calorem, & consequenter, quòd ignis tempore statim sequente producat raritatem disponentem, & non calorem. Quod verò non satisfaciat argumento, etiam si verum esset, raritatem in tempore producere, ita probo. Raritas est qualitas quædam; vt docet expresse Arist. multis locis, & concedit vtraque opinio & est qualitas habens contrarium, nempè densitatem; ergo productio raritatis est propria alteratio facta in tempore, intermedio, & non in instantibus, nec per minima modo indiuisibili: sed vere continua, sicut tempus, in quo fit. Hæc igitur solutio non solum argumentum non soluit, sed ex ea probatur falsam esse vtramque opinionem, quòd alteratio non sit continua.

115 Secunda ratio procedit de illuminatione, quæ licet non sit propria alteratio, quia lux non habet contrarium, nec per se sit successiua, hoc tamen habet per accidens, quia luminosum approximatur corpori opaco per motum localem successiuum, vt patet in Sole illuminante hoc emisphérium: ab ea itaque tale argumentum desumitur. Agens naturale quo propinquius est passo, fortius agit in ipsum: ergo quo Sol propinquior fit per motum localem huic emisphério, intensius illud illuminat: quod etiam est experientia notum, cum constet meridiano tempore intensius producere lumen, quam matutino: sed motus localis Solis est successiuus, & continuus, vt fatentur aduersarij: ergo approximatur agens passo motu successiuo, atque continuo: vnde sequitur illuminationem esse successiuam, atque continuam, & à fortiori alterationem propriam, quæ versatur inter qualitates contrarias, quia resistentia contrarij non potest in momento, aut simul superari, sed successiuè, & continuè. Nec potest vlla ratio probabilis afferri propter quam Sol

approxi

approximatus aëri, eum non illuminet tempore intermedio, sed necessariò concedendum est agens naturale eo tempore, quo approximatum est passo, nihil in ipsum agere: cum non habeat locum in illeminatione dispositio raritatis, ad eam minimè requisitam.

Ad primum testimonium Aristot. hac distinctione respondeo, in duplici sensu potest dici motus continuus. Primus sensus est, quòd nunquam interrumpatur, sed sine principio, & fine tendat mobile, vel saltem à puncto in quo incipit, sine vlla interruptione temporis moueatur, atque etiam sine vllo termino, in quo quiescat. Secundus sensus est, quod licet motus non semper duret, sed aliquando interrumpatur per quietem, eo tamen tempore, quo fit, continuè fiat, & non in instantibus temporis, sed in partibus eius continuis. Aristoteles ergo loco citato in argumento de solo primo modo continuitatis loquebatur intendens probare corpora non esse in continuo motu, hoc est, non semper moueri, sed aliquando interrumpere motum aduersus quosdam antiquiores Philosophos; & in eodem sensu asseruit, quod qui dicit alterationem fieri continuè, aduersatur valde manifestis; cum experientia constet aliquando interrumpi. Quod verissimum est, sed non tollit esse continuam in secundo sensu, nam continuè fieri eo tempore, quo durat, omni motui propriè sumpto necessariò cõuenit, vt idemmet Aristoteles locis pro nostra sententia citatis expresse docet, in quibus eumdem sensum tenet, non primum.

Secundum testimonium nihil probat contra nostram sententiam, nam in omni motu à contrario in contrarium reperitur productio vnius qualitatis, & corruptio alterius, vt in calefactione productio caloris, & corruptio frigoris, quas dicimus esse continuas in se, non inter se, hoc est, quamlibet esse continuam per proprias partes aliquo modo copulatas, non tamen esse continuam cum alia; ita vt calefactio continuetur cum corruptione frigoris, hoc enim benè probatur repugnare ex verbis Aristotelis, in quibus non negatur propria continuatio cuiuslibet motus per suas partes, & indiuisibilia. 116

Ad primum argumentum, negandum est, quod in instantibus temporis producantur partes qualitatis intensionis, vel extensionis, quia sicut in instanti non datur alteratio, nec motus, ita nec producitur pars qualitatis; sed licet non producatur pars in instanti, verum est in eo esse productam per partem motus præcedentem, & cum instantia sint actu infinita, videtur adhuc probare argumentum quòd infinita qualitas producatur secundum intensionem, & extensionem, si alteratio

continuè fiat in partibus temporis. Cui respondent Conimb. cap.4. huius libri q.2. art. 3. non fieri alterationem per partes proportionales, nam si per has fieret, tam intensio, quàm extensio procederet in infinitum: cùm partes proportionales qualitatis productæ in infinitum procedant, & ita intenderetur, & remitteretur qualitas in infinitum, quod est falsum, sed fieri per partes aliquotas, quarum quælibet habet certam dimensionem, & omnino est extra aliam, vt in quantitate se habent palmi, vel digiti. Et cum istæ partes, siue intensionis sint, siue extensionis, finitæ sint, quælibet alteratio est finita, & quælibet etiam qualitas finitam habet intensionem, & extensionem. Hæc tamen solutio nec omnino vera est, nec satisfacit argumento. Primum statim probabitur. Secundum vero sic probo. Siue fiat per partes proportionales, siue aliquotas alteratio, necessarium videtur, quod argumentum assumit; nempe in quolibet instanti temporis, quo durat, verum esse, quòd producta sit maior pars qualitatis intensionis, vel extensionis; nam licet in instanti non producatur pars qualitatis, producitur tamen in parte temporis, quam terminat, & ideo verum est, in instanti esse productam: adhuc ergo restat soluendum argumentum.

117 Pro cuius solutione notandum, intensionem, & extensionem qualitatis, immo etiam productionem cuiusuis termini motus fieri per partes proportionales, atque etiam per æquales, vel aliquotas, diuersa ratione, quia eodem modo diuiduntur tempus, in quo fit motus, qualitas per motum acquisita secundum partes intensionis, & extensionis, & motus ipse per quem acquiritur. Vnde sequitur, quod sicut in parte aliquota temporis, fit pars aliquota motus, & in parte proportionali pars etiam proportionalis, & ita per partem aliquotam motus in parte aliquota temporis facta producitur pars aliquota intensionis, vel extensionis qualitatis, & in parte proportionali producitur etiam proportionalis, vt si in dimidia hora producitur vnus gradus caloris, in quadrante producetur medietas eiusdem gradus, quod tamen non est accipiendum secundum omnimodam proportionem, cum motus non sit eiusdem velocitatis secundum omnes partes, vt per se est manifestum. Partes autem proportionales tam temporis, quàm motus, & qualitatis productæ sunt actu infinitæ, sed includuntur in partibus aliquotis actu finitis, & cùm singulæ partes qualitatis aliquotæ, atque etiam omnes producantur tempore finito, & motu finito, non sequitur intentionem, & extentionem qualitatis procedere in infinitum, sed certum terminum habere, quo definiuntur, & certo etiam tempore absolui, ita

vt alte

vt alterius non procedant. Ad formam igitur argumenti dum dicitur in quolibet instanti temporis, in quo fit alteratio, plus qualitatis esse productum secundum intentionem, vel extensionem; distinguendum est, nam in quolibet instanti terminante partem aliquotam temporis, & motus, verum est, sed non in quolibet instanti terminante partem proportionalem; quia sicut in qualibet parte aliquota includuntur infinitæ proportionales, quæ non faciunt eam maiorem, eodem modo includuntur infinita instantia, quibus terminantur, in quibus non est verum plus qualitatis esse acquisitum, quam in vno illo instanti terminatiuo eiusdem partis aliquotæ: & ideo non est bona illa consequentia; instantia temporis sunt infinita; ergo in toto tempore mensurante alterationem continuam erit qualitas intensa, vel extensa in infinitum, quia non est verum in quolibet instanti esse magis intensam, vel extensam, sed solum in instantibus terminantibus partes temporis aliquotas. Vnde finita semper intensio, atque extensio erit, cum tempus sit actu finitum, atque etiam alteratio. Et ex his intelligitur non esse negandum, quod intensio, vel extensio fiat per partes proportionales, sed per has simul, ac per æquales fit modo explicato. Et nihilominus argumentum non probat, continuam esse non posse, vel per minima fieri in solis instantibus temporis.

Secundum argumentum copiosius soluendum est quæstione sequente, vbi de modo, quo alteratio sit continua disputabitur; nunc vero dicendum est in singulis instantibus temporis mensurantis alterationem aliquid qualitatis produci, non quod sit pars intensionis, vel extensionis eius, sed indiuisibile, quo continuantur partes, ex parte cuius non est propriè successiua alteratio; sed ratione partium eiusdem qualitatis, quæ producuntur in partibus temporis, & quæ continuantur per eadem indiuisibilia in instantibus producta, vt quæstione sequenti declarabitur.

Tertium argumentum tangit aliam quæstionem inferius disputandam, nempe, an gradus intensionis eiusdem qualitatis perfectione differant; & priores subordinentur posterioribus, vel omnes sint eiusdem perfectionis nullam habentes subordinationem naturalem. Et qui tenent primum, asserunt primum gradum ordine naturæ prius produci, ita vt non possit produci secundus, nisi eo præsupposito in subiecto. Et ex opposito octauum gradum prius expelli, deinde septimum, & ita vsq; ad primum. Alij vero alio modo respõdent sic distinguentes; gradus qualitatis, vel cõparantur ad virtutẽ secundæ causæ

in se

in se consideratæ, vel ad eamdem, vt determinatam à causa prima, à qua determinatur ad hanc numero actionem, & hunc numero effectum producendum, & non alterum: si ergo considerentur gradus qualitatis primo modo, concedendum est non esse maiorem rationem ob quam vnus gradus expellatur prius quam alter; si vero considerentur secundo modo, ille prius expellitur, ad quem expellendum determinatur causa secunda à prima: & ideo non sequitur, quod omnes simul expelli debeant, vel nullum, sed successiuè expelluntur omnes, & vnus post alterum, iuxta modum prædictæ determinationis: & hæc est vera solutio, vt quæstione sequente ostendetur.

QVÆSTIO III.

Quonam modo continuetur alteratio secundum extensionem, & intensionem?

119 PRæsupposito ex quæstione præcedenti, quòd alteratio secundum extensionem, & intensionem sit continua, inquiritur in præsenti modus, quo continuetur. Et apud antiquiores interpretes Aristotelis nihil de tali modo continuationis reperitur, sed à solis recentioribus disputatur. Et quidem de extensione non est res adeo difficilis, quia cum qualitas corporea extendatur per superficiem corporis: & superficies sit continua per propria indiuisibilia, nempe puncta, atque lineas, facile intelligitur partes extensionis eiusdem qualitatis continuari per indiuisibilia superficiei quasi per accidens, sicut per accidens extensa est; vel per propria indiuisibilia, quæ in indiuisibilibus eiusdem superficiei inhæreant; illo enim modo continuari dicunt, qui soli quantitati concedunt proprias partes, & indiuisibilia, substantiæ vero, & qualitatibus, nec partes, nec indiuisibilia; sed hæc, & illas à quantitate accipere, quia motus à termino accipit continuationem, & eodem modo ac ille continuatur. Sed de intensione res est difficilior, quia cum fiat circa eandem partem subiecti, immo circa idem indiuisibile eius, valde difficile est continuationem ei tribuere, non enim possunt continuationem accipere partes intensionis qualitatis à partibus superficiei; cum non fiat intensio circa diuersas partes, sed circa eandem, in qua perficitur qualitas, & eodem modo non possunt continuari per indiuisibilia eiusdem superficiei cum fiat etiam circa idem indiuisibile, necesse est ergo proprias partes intensionis, propriaque indiuisibilia concedere

qualitati, per quæ continuetur, & conſequenter alterationi, per quam intenditur, ſed adhuc hoc ſuppoſito difficile eſt continuationem ei tribuere.

Et prima opinio recentiorum aſſerit intenſionem non continuari per propria indiuiſibilia, quia vel illa non habet, (vt quidam eorum opinantur) vel etiãſi habeat, non poteſt propriè cõtinuari per illa, ſed ſolum pes immediatã ſucceſſionẽ, quam habet vna pars eius poſt aliam. Quod hoc argumento probant, Impoſſibile eſt partes alicuius rei actu copulari termino communi, niſi actu exiſtant, ſed partes intenſionis, cum ſint ſucceſſiuè, non exiſtunt in inſtanti: quod eſt propria menſura indiuiſibilium eiuſdem intenſionis: ergo non poſſunt per hæc indiuiſibilia continuari. Probatur vtraque pars antecedentis ſimul: quia non poteſt indiuiſibile realiter copulare partes, vt punctum partes lineæ, niſi vtramque actu, & realiter attingat, ſed indiuiſibile motus non attingit actu, & realiter partem præcedentem, & ſubſequentem eiuſdem motus: ergo nec poteſt eas actu, & realiter copulare, vel continuare. Probatur minor, quia indiuiſibile motus ſolum durat per inſtans, in quo iam non eſt pars præcedens, ſubſequens vero nondum eſt, ergo neutram poteſt actu, & realiter attingere, neque continuare. Probatur hæc vltima conſequentia, quia non poteſt attingi reali, & Phyſico contactu, id quod actu non eſt. Et propter hoc idem argumentum vniuerſaliter aſſerit hæc opinio ſucceſſiua omnia, vt tempus, & motus non poſſe alio modo continuari, quàm per immediatam ſucceſſionem partium, per quam aliquo modo dicuntur facere vnum tempus, & vnum motum. Hæc tamen ſententia in principiis Ariſtotelis, & in vera Philoſophia prorſus eſt improbabilis. Probatur primum, quia Ariſtoteles 5. libr. Phyſ. text. 39. & 40. tria aſſerit de continuatione motus. Primum, illos motus dumtaxat continuos eſſe, quorum vltima ſunt vnum. Secundum, idem eſſe quod motus ſit vnus numero, atque continuus. Tertium, illos motus, qui immediatè ſibi ſuccedunt, non eſſe continuos, ſed contiguos, & conſequenter ſe habere. Ex quibus ſequitur primo falſam eſſe prædictam ſententiam, quod partes motus, & temporis continuentur per ſolam immediatam ſucceſſionem partium Probatur, quia immediatè ſibi ſuccedentia conſequenter ſe habent: ergo non ſunt continua, ſed contigua. Probatur conſequentia, quia vel vltima eorum (ſi vltima habent) ſimul ſunt, quod eſt definitio contiguorum, vel conſequenter ſe habentium, vel ſi non habent vltima, non poſſunt eſſe vllo modo continua, quia vltima eorum non ſunt vnum. Secundo ſequitur, quod ſi immediata ſucceſſio

partium

partium sufficeret ad aliquam continuationem, motus specie diuersi possent hoc modo continuari. Probat Aristoteles hanc consequentiam his verbis: *Postquam enim cucurrit aliquis, statim febricitare potest*: Consequens autem patet esse falsum: ergo prædicta opinio nullam potest habere probabilitatem in doctrina Aristotelis.

121 Sed probatur idem habere in vera Philosophia, quia impossibile est aliqua efficere vnum, nisi actu, & realiter vniantur; & impossibile est actu, & realiter vniri, nisi vnum actu, & realiter attingat aliud, aut immediatè per se, aut per aliquem modum vnionis; sed partes motus, & temporis iuxta eamdem sententiam, nec se attingunt per se, quia non existunt simul, sed vna iam non est, & alia nondum est, sed nec se attingunt per instans, nec per indiuisibile motus, quia cum neutra sit, dum est instans, non possunt ab eo attingi, nec eo medio vna attingere aliam; ergo, nec possunt partes motus, & temporis efficere vnum tempus, vel vnum motum realiter: & ideo nullus dabitur motus realiter vnus, aut vnus numero, nec tempus erit vnum, sed tot, quot sunt partes: quod est falsum.

Hac refutata sententia cæteri omnes recentiores conueniunt in eo, quod intensio qualitatis continuetur proprijs indiuisibilibus, sicut qualitas ipsa per eam producta habet proprias partes intensionis, & propria indiuisibilia etiam intensionis, quibus continuatur. Sed non omnes sentiunt eodem modo, nam quidam eorum tenentes indiuisibilia esse modos, & non res, & ideo per se adhærere partibus, à quibus separari repugnat, & non per alios modos vnionis, ponunt in motu duplicia indiuisibilia terminatiua, & continuatiua. Et terminatiua asserunt produci per partes motus, quas terminant, ita vt pars quælibet motus producatur suo indiuisibili terminata, sed quia indiuisibilia hæc non possunt permanere sine partibus, quas modificant, necesse est desinere esse cum illis, & produci de nouo alia continuatiua, quibus vna pars motus continuetur cum alia, & ideo continuatiua hæc sunt modi vnionis, & distinguuntur ratione officij realiter, & formaliter à terminatiuis desinentibus cum partibus motus, sicut cum eisdem producuntur; non tamen producuntur per partes motus eadem continuatiua, sed sunt mutationes quædam instantaneæ procedentes ab eodem agente, & successiuè receptæ in eodem mobili in singulis instantibus temporis mensurantis motum, & per has mutationes instantaneas, quæ sunt indiuisibilia continuatiua motus, producuntur indiuisibilia qualitatis, continuatiua partium intensionis eius, vel in alijs motibus partium

tium termini per motum droducti. Et hæc est secunda opinio in ordine.

Quæ probatur hoc argumento. Repugnat produci partem termini, nisi suo indiuisibili terminatam: ergo repugnat etiam produci partem motus, nisi suo indiuisibili terminatam. Probatur consequentia, quia eadem est ptoportio inter partem motus, & termini per eam producti: vnde sequitur tot dari indiuisibilia terminatiua partium motus, quot sunt partes in eodem motu: & per easdem partes motus produci ab eodem agente, sicut per easdem partes motus producuntur partes termini suis indiuisibilibus terminatæ. Hæc autem indiuisibilia terminantia sunt modi earumdem partium, quas terminant: ergo ita terminant, vt non sint continuatiua. Probatur consequentia, quia tempore, quo fiunt, nondum sunt partes motus sequentes: ergo nec eas copulant cum præcedentibus, quia quod non est, non potest realiter coniungi alteri, nec potest dici, quod copulare eas poterunt, dum fuerint, quia de ratione intrinseca modi duo sunt: & quod actu modificet, & quod non possit separari à re, quam modificat: ergo si eas actu non copulant, repugnat posse eas copulare, immo repugnat esse modos earum: cum semel ab eis inueniantur realiter separata. Quare necesse est desinere cum partibus motus, quas terminant, & produci noua alia indiuisibilia, quibus continuentur partes motus: cum non possint per terminatiua continuari, & necesse sit continuas esse per aliqua indiuisibilia. Secundo, quia terminare, & continuare sunt diuersa officia; cum continuatiuum sit modus vnionis duarum partium: terminatiuum vero solum vni parti adhæreat; ergo non possunt officia hæc in eodem indiuisibili concurrere, sed diuersa secundum speciem, & entitatem postulant. Et cum duo indiuisibilia non possint esse immediata, repugnat terminatiuo succedere immediatè continuatiuum, nisi corrupto eodem terminatiuo, quare necesse est tot ponere terminatiua, quot continuatiua, sed corrumpi illa per immediatam successionem horum. 122

Sed hæc etiam sententia falsa est, quia multiplicat infinita indiuisibilia sine necessitate: quod sic probo: eadem indiuisibilia possunt terminare partes motus præcedentes, & copulare eas cum sequentibus: ergo sufficiunt indiuisibilia continuatiua pro vtroque officio terminandi, & continuandi: quare frustra multiplicantur alia ad terminandas partes præcedentes. Probatur antecedens, quia indiuisibile continuatiuum etiam in successiuis, vt docet expresse Aristoteles. 8. lib. Physic. tex. 69. 123

idem

idem est secundum rem tangens vtramque partem, sed ratione diuersum, quia finis præcedentis est, & initium sequentis, vt instans temporis copulans præteritam partem cum futura finis præteritæ est, & initium futuræ. Esse autem finem partis præcedentis est esse terminum eius: ergo indiuisibilia continuatiua sufficienter terminant partes præcedētes, quare frustra ponuntur infinita terminatiua diuersa à continuatiuis pro eis terminandis. Secundò probatur falsitas eius argumēto ad hominem, quia indiuisibilia terminatiua, quæ producuntur cum partibus motus, non possunt esse continuatiua partium præcedentium (quas terminant) cum sequentibus, quia dum hæc indiuisibilia actu sunt, nondum sunt partes motus sequentis: ergo non possunt eas realiter attingere, nec realiter copulare, quia id, quod non est, non potest attingi, neque copulari realiter; & ideo, debent poni alia indiuisibilia (his corruptis) quæ sint mutationes instantaneæ, per quæ continuetur pars præcedens cum sequēti, ex quo ego ita arguo. Hæc alia indiuisibilia producta ad continuandum (corruptis terminatiuis) non possunt continuare partes motus: ergo frustra ponuntur. Probatur antecedens eadem ratione, quia hæc indiuisibilia sunt mutationes instantaneæ, & ideo in instanti sunt, & tantum durant per instans: sed, in instanti, in quo sunt, non sunt partes motus præcedentes, nec etiam sequentes, quia nulla pars motus datur in instanti, ergo non possunt eas continuare. Probatur cōsequentia eodē modo, quo probatur ab eis de indiuisibilibus terminatiuis. Quia, quod non est actu, non potest actu, nec realiter attingi: ergo nec potest actu, & realiter copulari cum altero, etiam non existente actu, & realiter: sed pars motus præcedens non est in illo instanti, sed præcessit, pars vero sequens nondum est, cum sit futura: ergo non potest attingi actu, & realiter ab illa mutatione instantanea, quæ ponitur pro indiuisibili continuatiuo motus, nec ideo poterit copulari.

Ideo alij ex iunioribus tenentes indiuisibilia non esse modos partiū, sed res distinctas ab eis, & ideo non adhærere per se eisdem partibus, sed per alios modos vnionis, non distinguunt in motu indiuisibilia terminatiua à continuatiuis, sed asserunt continuatiua omnia esse terminatiua partium præcedentium, & eas simul copulare cum sequentibus: immo quodlibet continuatiuum posse esse terminatiuum totius motus, si in eo sistat mobile, atque etiam vltimum indiuisibile terminans totum motum potuisse esse continuatiuum, si non sisteret mobile in eo, sed vltra procederet continuans motum. Et hæc est tertia opinio: quam sic probant: frustra fiunt per plura, quæ per pauciora

ciora possunt sufficienter; sed eadem indiuisibilia continuatiua actu terminant partes præcedentes motus,& possunt etiam terminare totum motum, si in eis sistat: ergo per hæc sola potest continuari, & terminari motus, supposito quod non sint modi partium eius,sed res à partibus distinctæ: quare hæc sufficiunt, & superuacanea erunt alia.

Hæc tamen sententia satis probabilis posset reputari, si verum esset,quod præsupponit, nempe indiuisibilia non esse modos, sed res distinctas à partibus, quibus non per se adhærent, sed per alios modos ex natura rei distinctos. Hoc tamen falsum esse probauimus 6. lib. Physic. Et ideo falsa censenda est. Quod breuiter nunc probari potest, quia si indiuisibilia motus non sunt modi partium, sed res, sequitur eas non continuare. Probatur ex definitione continuorum tradita ab Aristotele 5. lib.Physicorum text.3.*Continua sunt,quorum vltima sunt vnum.* Sed indiuisibilia motus secundum hanc opinionem non sunt vltima partium; cum non adhæreant eis per se, sed per alios modos, qui propriè sunt vltima earum:ergo partes non continuantur per indiuisibilia, quæ sunt res, immo nec per illa possunt immediatè terminari, sed per modos earum; & ideo nec erunt continuatiua, nec terminatiua. Secundo sequitur partes motus nullo modo continuari, hoc est, nec per indiuisibilia, nec per modos earum. Probatur, quod non per modos, quia quodcumque indiuisibile vnitur diuersis partibus: ergo per diuersos modos vnionis:quare non erit vnus modus duarum partium; per diuersos autem continuari non possunt, quia vltima earum non erunt vnum,sed multa. Quod vero non continuentur per indiuisibilia ipsa,iam probatum est; cum non per se attingant partes, sed per modos. Tertio sequitur ex eadem sententia indiuisibilia in continuo esse immediata, contra Aristotelem, & omnes. Probatur consequentia, quia modi per quos indiuisibilia adhærent partibus, non minus sunt indiuisibiles, quã ipsa; & tamen sunt immediati respectu eorũ cum per ipsos vniantur partibus:ergo dantur indiuisibilia immediata. Et tandem hæc sententia multiplicat infinitos modos, qui cum sint entitates distinctæ ex natura rei ab eisdem indiuisibilibus, atque etiam à partibus, multiplicat infinitas entitates reales; & sine necessitate, quia si dicatur indiuisibilia esse modos, (quod valde probabile est)per se vnientur partibus,& non erit necessarium multiplicare alios modos. 124

His igitur sententiis refutatis, nostram explicamus tribus conclusionibus præsupponentibus indiuisibilia omnium continuorum,siue successiuorum,vel permanentium modos partium 125

esse, & non res ab eis distinctas, vt nunc probatum est, & in 6. lib. Phys. Prima conclusio sit, qualitas habet propria indiuisibilia intensionis, quibus continuantur partes intensionis eius, & his indiuisibilibus correspondent propria indiuisibilia in motu intensionis, quibus partes eiusdem motus continuantur. Prima pars huius conclusionis præsupponitur probata ex 6. lib. Phys. secunda vero ex refutatione primæ opinionis, quia alteratio est motus continuus secundum extensionem, & intensionem; sed motus intensionis non potest esse continuus per solam successionem immediatam partium; nec per indiuisibilia subiecti, cum fiat circa eandem partem eius, immo circa idem indiuisibile: ergo debet habere propria indiuisibilia, quibus continuentur partes eius.

Secunda conclusio; motus intensionis, & quicumque alius non habet indiuisibilia terminatiua, sed solum continuatiua, præter vltimum, quod est primum esse mobilis in termino ad quem, & primum non esse motus. Hæc etiam quantum ad primam eius partem probatur primò ex refutatione secundæ opinionis, hoc modo. Non sunt multiplicandæ entitates reales sine necessitate, sed per sola indiuisibilia continuatiua præstatur totum illud, propter quod præstandum multiplicantur terminatiua: ergo non debent multiplicari, sed solum sunt ponenda continuatiua. Probatur minor, quia terminatiua solum multiplicantur ad terminandas partes præcedentes motus, sed has terminant sufficienter continuatiua: ergo hæc sufficiunt. Minorem sic probo. Quodlibet indiuisibile continuatiuum motus vnit partem præcedentem cum sequenti, tanquam finis illius, & principium huius; sed esse finem, & terminum idem prorsus sunt: ergo quodlibet continuatiuum est sufficiens terminus præcedentis partis.

Secundo probatur ex aliis continuis, & præsertim ex tempore, nam in nullo continuo permanente ponuntur terminatiua indiuisibilia, sed solum continuatiua, quorum quodlibet est terminus partis præcedentis, & initium sequentis, & etiam in continuo successiuo, quod est tempus, solum ponuntur instantia continuatiua, nec ab aliquo multiplicantur alia, immo nec multiplicari possunt: ergo nec multiplicanda sunt in motu.

126 Secunda pars eiusdem conclusionis asserit præter indiuisibilia continuatiua ponendum esse vltimum terminatiuum. Quam probo, ex continuis permanentibus, in quibus communis sententia Philosphorum, & Mathematicorum ponit duo extrema indiuisibilia pro terminis præter continuatiua, quæ sunt in

ſunt in medio, vt in linea duo puncta, & in ſuperficie duas lineas: ergo in motu ponendum eſt vnum ex parte finis, quia ex parte principij nullum habet indiuiſibile. Probatur conſequentia ex ſimilitudine omnium, & ex Ariſtotele 6. libro Phyſ. text. 45. & 49. vbi expreſsè docet in motu non dari primum indiuiſibile, ſed vltimum tantum præter infinita continuatiua partium eius. Hoc autem indiuiſibile terminatiuum diſtinctum eſt à continuatiuis, non ſolum ſecundum entitatem, ſed etiam ſecundum ſpeciem, vel rationem formalem. Quod ſic probo. Terminare, & continuare ſunt diſtincta officia indiuiſibilium, quorum vtrumque non poteſt eidem conuenire; ergo diſtinguuntur cõtinuatiua à terminatiuis ratione formali. Probatur antecedens, quia indiuiſibilia hæc ſunt modi partium, vt ſupponimus, ſed de ratione intrinſeca modi eſt, actu modificare, & inſeparabilem eſſe à re, quam naturaliter modificat: ergo de ratione indiuiſibilis continuatiui eſt eſſe modum vnionis actu copulantem vnam partem cum altera; & de ratione intrinſeca terminatiui eſt eſſe actualem terminum non vniens, ſed ſolum finiens rem, cuius eſt: ergo neque terminans poteſt continuare, alioqui ſepararetur realiter à re, quam continuare poteſt, cum eam actu non continuet, neque etiam continuans poteſt terminare ſimpliciter, quia terminare ſimpliciter non eſt eſſe modum vnionis, quod eſt ratio intrinſeca continuatiui. Dixi autem continuatiuum non poſſe terminare 127
ſimpliciter, hoc eſt non poſſe eſſe extremum totius continui, quia ſecundum quid terminare poteſt, hoc eſt partem præcedentem, cuius finis eſt, & ſimul eam coniungere cum ſequenti, vt docuit expreſsè Ariſtoteles, & nos probauimus: hoc tamen ideo eſt, quia in officio continuandi includitur officium terminandi partem præcedentem, quod ſolum eſt terminare ſecundum quid: ſed ab officio terminandi ſimpliciter omnino diuerſum eſt officium continuandi: & ideo repugnat in eodem indiuiſibili realiter coincidere.

Sed contra has duas concluſiones eſt argumentum ſatis difficile; quia ſubſiſtentia ex communi ſententia omnium eſt modus naturæ; & nihilominus terminans propriam naturam actu poteſt terminare alienam, vt videmus in Chriſto, in quo vnica ſubſiſtentia verbi terminauit naturam diuinam ab æterno, humanam verò, non niſi in tempore; & probabile eſt, poſſe ſubſiſtentiam creatam terminare alienam naturam per potentiam Dei abſolutam: ergo datur modus, qui vnum officium exercet actu, & aliud poteſt exercere in potentia & ideo realiter ſeparari poteſt à re, quam modificat: nam ſi ſubſiſtentia

creata terminaret alienam naturam, posset etiam illam dimittere,& solum terminare propriam. Respondetur tamen concesso antecedenti, quod subsistentia sit modus suæ naturæ, cui per se vnitur,à qua non potest separari, sed negando quod respectu alienæ sit modus, nam licet posset ei vniri, eamque terminare, sed non potest ei vniri per se immediatè,sed per alium modum vnionis, quem ponunt communiter Theologi in vnione Verbi diuini cum humanitate, & ponendus esset in vnione naturæ creaturæ ad suppositum creatum; & huius ratio est natura, & essentia modi consistens in actuali modificatione. Itaque subsistentia in his casibus esset modus, & res diuersa ratione, aut respectu diuersorum, respectu quidem propriæ naturæ, cui per se vnitur, & quam inseparabiliter terminat, motus: respectu vero alienæ,res, cui per alium modum vnionis vnitur, & quam separabiliter terminat. Daturque exemplum in linea, & superficie, quæ respectu suarum dimensionum sunt res, & veræ species quantitatis distinctæ inter sese, & à corpore; sed respectu alterius sunt modi vnionis, & indiuisibilia, per quæ copulantur partes, vt linea in quantum indiuisibilis est modus vnionis, per quem continuantur partes superficiei, & superficies modus vnionis, per quem copulantur partes corporis: has autem duas rationes modi, & rei in eodem indiuisibili motus concurrere repugnat, sicut repugnat concurrere in puncto, & hæc repugnantia prouenit ex officiis naturalibus eorum, quia cum sint purè indiuisibilia, sicut punctum;& modi vnionis partium non possunt habere officium terminandi in potentia, nec indiuisibile terminatiuum potest continuare, quia ex propria ratione repugnant in eodem duo hæc officia, vt ex propriis rationibus satis est manifestum.

Vltima conclusio, indiuisibilia motus intensionis, & cuiuscumque alterius non producuntur per partes motus, sed sunt mutationes quædam instantaneæ procedentes ab eodem agente à quo est motus in instantibus temporis mensurantis motum, & per illas producuntur in eisdem instantibus indiuisibilia termini. Probatur, quia si indiuisibilia motus producuntur per partes motus, per easdem producentur indiuisibilia termini;sed partes motus sunt in partibus temporis, & non in instantibus: ergo in instantibus temporis nihil omnino motus aut termini producitur. Et ex hoc sequitur, indiuisibilia motus nihil esse reale, sed solam denominationem extrinsecam. Probatur consequentia,quia indiuisibile motus est mutatum esse, sed mutatum esse est in instanti, & non in tempore: (vt per se est manifestum) ergo indiuisibilia motus sunt in instantibus temporis,

poris,tanquam in propria, & adæquata mensura;quare si in instantibus temporis nihil producitur, nec vlla actio, vel motus datur, nihil reale in eis erit pertinens ad motum, sed solum dicetur in eis, mobile mutatum per extrinsecam denominationem à parte motus facta, & ita nihil reale erunt indiuisibilia motus,sed sola denominatio extrinseca. Secundo, si indiuisibilia motus, & termini producuntur in tempore cum partibus motus,& termini,sequitur partes motus non alio modo continuari, nisi per immediatam successionem, quod tanquam improbabile reiecimus supra. Probatur consequentia, nam si cum parte motus producitur continuatiuum eius: ergo in tempore erit, sicut pars ipsa motus;vnde sequitur, quod sicut in instanti sequenti post partem temporis, in qua est pars motus cum suo continuatiuo, iam non est eadem pars motus, sed desiuit esse per primum non esse, ita nec erit continuatiuum eius, quod cum ea desinere necesse est, sicut fuit cum ea productum; sed nec est pars sequens motus in eodem instanti temporis, neque aliquid eius: ergo neutra pars, neque aliquid earum, quod sit principium vnius, & finis alterius est in eodem instanti, quare in eo non poterunt per aliquid reale ad eas pertinens, vel eas attingens continuari, sed solum dicentur continuæ per immediatam successionem. Et ex his infertur veritas nostræ conclusionis, quod cum indiuisibilia motus sint realia, & in instantibus temporis sint tanquam in propria mensura, & non in tempore, necesse sit ponere; quod sint mutationes instantaneæ, per quas partes motus continuentur, & indiuisibilia termini producantur, sicut partes eiusdem termini producuntur per partes motus. Quòd vero mutationes istæ instantaneæ sint actu infinitæ per totam successionem motus fluentes, non est inconueniens, cum sint modi quidam imperfectissimi, sicut indiuisibilia ipsa termini per eas producta; & sicut instantia temporis, puncta, lineæ, & superficies, quibus continuantur, & terminantur partes corporis, in quibus omnibus nullum est inconueniens dari actu infinitum, sicut nec in partibus proportionalibus eorundem continuorum, nam incompletæ quædam entitates sunt, ex quibus fit vna entitas numerica, atque completa motus.

Restat soluere argumenta aliarum opinionum. Et ad argumentum primæ distinguenda est minor de existentia partium motus, sicut de existentia partium temporis; nam existentia duplex est permanens, & successiua, sicut etiam essentia vna est permanens, alia successiua, & existentia partium motus, & temporis non est permanens, sed successiua, vel fluens, 121

Dum ergo dicitur in instanti non esse partes motus, nec temporis, concedendum est tunc non habere esse permanens, sicut habent homo, vel equus; sed nec habere existentiam fluentem adæquatè, quia successio non potest esse adæquatè in instanti; habent tamen inadæquatè existentiam in instanti, in quantum instans est finis, vel terminus immediatus partis præcedentis, & principium immediatum partis sequentis. Et hoc sufficit vt vtramque attingat actu, & realiter, non quidem contactu, vel attingentia permanenti, sed fluente; quia medio instanti coniunguntur, & efficiunt vnum continuum successiuum, & adæquatè fluens, habénsque proinde existentiam, atque præsentiam actualem fluentem. Quod in flumine constat euidenti experientia, nam si iuxta illud permaneat homo, euidens est totam aquam transactam ab eo puncto, quo cœpit esse in eo loco, fuisse ei præsentem, & tamen nulla pars fuit illi præsens præsentia permanenti, cum nulla iuxta eum permanserit; sed per continuum fluxum omnes transierunt. Fuerunt igitur ei præsentes omnes præsentia fluente, aut successiua, & ita de motu, & tempore sentiendum, cuius partes attingunt indiuisibilia tactu fluente, in quantum quodlibet eorum est immediatus terminus præcedentis, & immediatum principium sequentis.

Ad primum argumentum secundæ opinionis concedendum est antecedens cum prima consequentia, quod non producatur pars motus, nisi suo indiuisibili terminata; sed neganda est secunda consequentia, quod dentur indiuisibilia terminatiua in medio motus distincta à continuatiuis, quia quodlibet continuatiuum sufficienter terminat partem præcedentem motus, cum sit finis eius, & principiũ partis sequentis, ideo superfluunt indiuisibilia terminatiua diuersa à continuatiuis, & propterea non sunt ponenda. Consequenter etiam negandum est, quod per partes motus producantur indiuisibilia motus, sed sunt mutationes instantaneæ succedentes partibus motus; quia si per partes motus producerentur, nihil remaneret producendum in instantibus temporis, in quibus cum sint mutata esse motus tanquam in propria mensura, sequeretur nihil esse mutata esse motus, sed solam denominationem extrinsecam à parte motus præcedente, quod est falsum.

129 Ad secundum distinguendum est antecedens, quod terminare, & continuare partes motus sint diuersa officia, nam terminare dupliciter sumitur, simpliciter, & secundum quid. Simpliciter sumitur pro eo quod est, esse vltimum, in quod res finitur, vel desinit, ita vt alterius non transeat, vt extremum punctum, vel vltimus terminus vltra quem non transit motus, dicuntur

dicuntur termini simpliciter, sed terminare secundum quid est esse finem partis præcedentis, vltra quem non transit, sequitur tamen alia pars immediatè, cuius ille idem finis partis præcedentis initium est, vt punctum quodlibet in medio lineæ,& instans temporis dicuntur termini secundum quid,quia non terminant totam lineam, vel totum tempus, sed partem tantum præcedentem. Esse igitur terminum simpliciter, & continuatiuum officia sunt specie diuersa. Et ideo indiuisibile terminatiuum simpliciter, & continuatiuum distinguuntur specie;terminare vero secundum quid non distinguitur ab officio continuandi, sed in eo includitur essentialiter tanquam pars, vel aliquid eius, nam continuare dicit esse modum vnionis duorum, ita vt vnius sit finis, & alterius principium. Vnde sequitur omne indiuisibile continuatiuum ex propria ratione esse terminatiuum, non simpliciter, sed secundum quid. Secundo sequitur indiuisibilia terminatiua totius motus, & continuatiua partium eius distingui non solum ex natura rei, sed specie;terminatiua vero secundum quid,hoc est præcedentis partis coincidere omnino cum continuatiuis.Et cum vnum sit tantùm indiuisibile terminatiuum totius motus,& duo tantum terminatiua continuorum permanentium,hæc solum multiplicanda sunt præter continuatiua.

Ad argumentũ tertiæ opinionis concedenda est maior,quod non sunt plura multiplicanda,quando pauciora sufficiunt. Sed minor neganda, quod indiuisibilia continuatiua sufficiant ad motum. Et cum dicitur, quodlibet continuatiuum posse esse terminatiuum totius motus si in eo sistat mobile, negandum est; quia eo ipso, quod indiuisibile continuat, debet esse modus vnionis duarum partium, nempe principium sequentis, & finis præcedentis, quod non habebit si in eo sistat motus, & ideo necesse est,dum mobile sistit,loco indiuisibilis continuatiui, quod daretur,si continuaretur motus, dari aliud indiuisibile terminatiuum, quod est mutatio instantanea specie distincta ab aliis,quæ ponuntur in medio motus,ratione diuersi officij. Vt autem detur hoc indiuisibile terminatiuum, numquam est necessarium corrumpi continuatiuum, nisi dum diuiditur continuum permanens, quia dum sistit mobile, non sequitur alia pars motus,& ideo nec præcedens cum ea vnitur:ergo non datur modus vnionis pro ea vnienda cum sequenti, sed indiuisibile terminans totum motum sequitur partem motus præcedentem productum non per partem motus præcedentem, sed quod fit mutatio instantanea eidem parti motus succedens in instanti terminatiuo temporis.

130 Notandum denique est doctrinam à nobis traditam in hac quæstione de indiuisibilibus in tribus esse diuersam ab his, quæ de eisdem indiuisibilibus diximus in 6.lib.Phys.vbi primo dictum est eadem esse indiuisibilia terminatiua, & continuatiua. Secundo, omne indiuisibile continuatiuum posse esse terminetiuum. Tertiò, omnia produci per partes motus præcedentes, & non per mutationes instantaneas. Nunc verò (re melius considerata) dicimus non esse eadem indiuisibilia continuatiua, & terminatiua totius motus, sed diuersa, atque specie distincta. Secundò, nullum continuatiuum esse posse terminatiuum simpliciter. Tertiò, omnia indiuisibilia motus esse mutationes instantaneas, & nullum indiuisibile termini produci per partes motus, sed per tales mutationes instantaneas produci indiuisibilia termini eiusdem motus; per hæc igitur corrigi debent, quæ eo loco scripta à nobis sunt.

QVÆSTIO IIII.

An intensio semper, & necessariò sit continua?

131 PRius quàm diuersas sententias proponamus, explicanda sunt diuersa indiuisibilia continuatiua necessariò ponenda in motu alterationis, atque in termino per eam producto, qui est qualitas corporea habens partes, vel gradus intensionis, & extensionis, sicut per motum intensionis, & extensionis producibilis est cum expulsione contrarij. Indiuisibilia autem motus, per indiuisibilia termini explicanda, atque intelligenda sunt. Qualitas igitur in subiecto producta habet partes extensionis, & cum sit vna numero extensa per totum subiectum, debet esse continua secundum extensionem, quia vnum numero, & vnum continuum idem sunt. Ideo debet habere continuatiua suæ extensionis, quæ sint indiuisibilia secundum extensioné, quia continuatiuum extensionis extensione carere debet. Hæc autem indiuisibilia continuatiua extensionis recipiuntur in indiuisibilibus continuatiuis quantitatis, in qua proximè extenditur qualitas, vt in punctis; sed hæc eadé indiuisibilia qualitatis continuantia extensioné eius in subiecto, intensionem possunt suscipere, quia sicut ipsamet qualitas extensa potest intendi, hoc est perfici in eisdem partibus subiecti; ita indiuisibilia extensionis eius possunt secundũ gradus intensionis perfici circa eadé indiuisibilia quãtitatis, in quibus inhærét. Et sicut intensio partium qualitatis successiuæ, atque continuæ, ita intensio eorumdem indiuisi

indiuisibilium ad eundē motū continuum pertinens debet esse
successiua, atque continua;ita vt in eodem tempore in quo in-
tenduntur partes extensionis qualitatis inhærentes in partibus
subiecti, intendantur indiuisibilia eius inhærentia in punctis
eiusdem subiecti: itaque hæc indiuisibilia extensionis habent
latitudinem gradualem intensionis, quam necesse est esse con-
tinuam & indiuisibilem in hoc genere; & ideo propria indiui-
sibilia habere, quibus continuetur. Et hæc indiuisibilia exten-
sione carent, quia sunt continuatiua intensionis rei inextensæ,
hoc est illius indiuisibilis,quod continuat extensionē partium,
carent quoque intensione, quia sunt continuatiua intensionis
eiusdem. Et propterea vocari possunt indiuisibilia omnino,quia
partibus omnino carent,hoc est tam extensionis, quam inten-
sionis;& recipiuntur in eisdē indiuisibilibus subiecti,vt in pun-
ctis, quia circa eadem subiectū perficiuntur indiuisibilia quali-
tatis, sicut partes extensionis eiusdem qualitatis, quas conti-
nuant,perficiuntur circa easdem partes subiecti. Præter hæc duo
genera indiuisibilium,quæ recipiuntur in indiuisibilibus subie-
cti,vt in punctis,necesse est ponere alia, quæ sint continuatiua
intensionis, quam habēt partes eiusdem qualitatis extensæ per
partes subiecti; cum notum sit partes caloris vt vnum extensas
per omnes partes subiecti, perfici posse in eisdem partibus sub-
iecti,ita vt sint intensæ vt duo,vt tria,vel vt quatuor. Et de hac 13
intensione partium qualitatis certum est successiuè, atque con-
tinuè fieri:quare sua indiuisibilia habere debet, per quæ cōnti-
nuetur;& eiusmodi sunt illa, quæ vocantur gradus intensionis,
vt calorem in his partibus esse vt vnum,velut dimidium,aut vt
tertiam partem vnius gradus;& sic de cæteris partibus minori-
bus eiusdem gradus,atque etiam de aliis gradibus superioribus
cum suis partibus,vt de calore vt duo,vt tria,vel vt quatuor. Et
hæc dicuntur indiuisibilia intensionis continuantia intensio-
nem partium qualitatis, quas habet in diuersis partibus subie-
cti,& ideo intensione carent eadem indiuisibilia,quia quod in-
tensionem continuat, intensione carere debet; cum sit sub tali
ratione intensionis indiuisibile. Sunt tamen diuisibilia secun-
dum extensionem, quia calor vt vnū per totam manū extendi-
tur,& similiter calor vt duo,& vt tria,atq; etiā vt dimidium, vel
vt tertia pars, aut quarta vnius gradus,& ideo sicut carēt parti-
bus intensionis,quia esse vt vnū,vel vt duo consistit in indiuisi-
bili, ita habent partes extensionis;cum idem gradus intensionis
in hoc genere indiuisibilis sit extensus per partes subiecti, &
propterea vocantur indiuisibilia intensionis tantum, per quæ
cōtinuatur intensio partiū qualitatis extēsæ per partes subiecti,

sed diuisibilia secundum extensionem. Vnde sequitur in subiecto diuisibili recipi, nempe in eisdē partibus subiecti, per quas extenduntur. Et cum extensio horum sit continua per easdem partes subiecti, indiget suis continuatiuis, quæ sint indiuisibilia vtroque modo, nempe secundum extensionem, & intensionem simul; & sint in eisdem indiuisibilibus subiecti; non tamen sunt alia distincta ab illis, quos posuimus pro continuatione intensionis indiuisibilium extensionis, vt inferius ostendemus. Vnde sequitur tria genera indiuisibilium esse ponenda; & non plura: primum genus est indiuisibilium extensionis pro continuanda extensione partium intensarum qualitatis. Secundum, indiuisibilium, tam intensionis, quam extensionis pro continuanda intensione indiuisibilium primi generis. Hæc duo genera indiuisibilium debent esse in subiecto indiuisibili, hoc est in indiuisibilibus subiecti. Tertium genus est indiuisibilium intensionis tantum pro continuanda intensione partium eiusdē qualitatis, diuisibilia vero secundum extensionem, & ideo debent esse in subiecto diuisibili, nempe in partibus eiusdē subiecti, in quibus extenduntur. Præter ea vero non est alius genus indiuisibilium multiplicandum, quia non restat aliud officium continuandi in intensione, & extensione partium, & indiuisibilium qualitatis, ad quod sit necessarium, vt consideranti erit manifestum.

133 His suppositis prima opinio recentiorū distinguit duplicem intensionem qualitatis; vnam, quæ conuenit indiuisibilibus extensionis existentibus in partibus subiecti, & cōtinuantibus extensionem partiū qualitatis in partibus subiecti factā, & aliam, quæ conuenit partibus eiusdē qualitatis extensis ad partes subiecti, quam simpliciter vocamus motū intensionis: & de intensione indiuisibilium dicunt semper, & necessariò esse cōtinuam. De intensione vero partium distinguendum esse; nam vel hęc fit simul cum extensione earundem partium qualitatis, vel fit sine illa: & si primo modo fiat, asserunt nō esse continuā, bene tamen si fiat sine extensione. Quod probant primo, quia vt motus sit continuus debet habere cōtinuatiua, quibus pars posterior continuetur cū priori, & continuatiua hæc debent esse indiuisibilia sub tali ratione, qua continuant partes, & per eā debent produci indiuisibilia cōtinuatiua partiū termini, sicut partes eiusdē termini producuntur per partes motus: ergo sicut partes motus producūtur successiuè, & ita in tempore, ita indiuisibilia debent produci simul; & ideo in instāti, vt sic in instātibus tēporis continuantibus tēpus sint mutata esse motus cōtinuantia motū, sed intensio partiū qualitatis simul facta cū extensione eā non haber, nec habere potest in partibus subiecti: ergo non est motus

conti

continuus. Probatur minor: quia indiuisibilia intẽsionis partiũ sunt diuisibilia secundũ extensionẽ, vt probatum est supra: ergo dum intẽsio, & extẽsio partiũ qualitatis simul fiũt, simul etiam fiũt eadẽ indiuisibilia intẽsionis, & simul ac fiũt, extẽduntur per partes subiecti, in quibus recipiũtur tãquã in subiectis: hæc autem extensio indiuisibiliũ fit successiuè, & in tẽpore, cũ fiat per partes subiecti extensas: ergo indiuisibilia ipsa simul facta, & extensa successiuè fient, & non in instanti. Ex quibus euidenter sequitur nihil posse fieri in instantibus tẽporis mensuratis intensionẽ partium qualitatis; & ideo in eisdẽ instantibus nihil esse per quod partes eiusdẽ intensionis cõtinuẽtur; sed per omnia instãtia tẽporis hanc alterationẽ intensiuã interrũpi: quare non posse esse continuã, nisi fiat sine extensione: tunc enim indiuisibilia intensionis non recipientur in partibus subiecti, sed in indiuisibilibus eiusdem, nec habebunt extensionem ratione cuius successiuè fieri debeant.

Secundo probatur, quia hæc indiuisibilia intensionis producuntur in partibus subiecti cum expulsione contrarij, hoc est cum expulsione indiuisibilis oppositæ qualitatis existentis in eisdem partibus subiecti; sed productio vnius cum expulsione alterius contrarij ab eodem subiecto non potest fieri in instanti, sed successiuè, & in tempore, vt patet in productione eiusdem qualitatis secundum suas partes: ergo repugnat hæc indiuisibilia in instantibus produci. 134

Hæc sententia duo asserit falsa. Primum est, quod intensio qualitatis possit fieri sine extensione (loquitur enim de intensione quæ est motus Physicus, & per quem adquiritur qualitas corporea, nam intensio spiritualis qualitatis non pertinet ad Philosophũ naturalẽ.) Probatur autẽ hoc esse falsum, quia qualitas corporea est accidens corporeũ inhærẽs substantiæ media quantitate, ergo non potest naturaliter recipi, nisi in subiecto extenso: sed intendi est perfici in eodem subiecto, vel in eadem parte eius: ergo naturaliter repugnat intẽdi sine extẽsione. Probatur cõsequẽtia, quia perfici in eodẽ subiecto, vel in eadẽ parte eius, est perfici cũ extẽsione. Secũdo, quia alteratio, per quã producitur qualitas corporea, vel sumitur pro prima productione eius, per quã mouetur subiectũ immediatè ab vna qualitate cõtraria in alterã, vt à frigore in calorem, vel pro sola intensione eiusdẽ qualitatis prius productæ: vt si calor vt vnũ prius existẽs in ligno intẽdatur vsq; ad calorẽ vt duo: sed quocũq; ex his modis fiat, necesse est extẽsionẽ simul reperiri cũ intẽsione: ergo nõ est possibile naturaliter separari intẽsionẽ ab extensione. Probatur minor, quia dũ incipit produci, in subiecto extẽso incipit

produci

produci:ergo simul incipit intendi, atque extendi. Probatur consequentia, quia simul incipit intendi in subiecto extenso: ergo simul intendi,atque extendi. Quod non minus euidenter probatur in posteriori modo intensionis; nam si calor vt vnum olim productus in ligno, vel parte eius hoc tempore intendatur,non est aliud intendi,quam perfici circa idem lignum, vel eamdem partem eius vsque ad secundum gradum;sed lignum, vel pars eius,circa quam perficitur, est extensa:ergo non potest perfici in ea sine extensione.Probatur consequentia,quia intendi in subiecto extenso idem est,ac intendi,& extendi simul, vt per se est manifestum.

Secundum,quod asserit eadem sententia est,intensionem simul cum extensione factam, non esse continuam ; bene tamen dum fit sine illa. Hoc autem probatur falsum,primò ex falsitate primi, nam si repugnat naturaliter fieri intensionem sine extensione,vt probauimus ; non habet locum talis distinctio. Secundo, quia ex eodem sequitur aduersus hos authores nunquam esse intensionem continuam: immo naturaliter repugnare,quòd continua sit.Probatur consequentia, quia intensio simul facta cum extensione,non potest esse continua apud eos: sed probatum est,semper & necessariò fieri simul:ergo conuincuntur concedere,quod semper,& necessariò sit discontinua.

135 Solum restat argumento eorum respondere; quod licet magnam habeat apparentiam, satis bene solui potest.Pro solutione autem eius explicari debet modus,quo intenditur,& extenditur simul qualitas in eodem subiecto,vel parte eius hoc modo,dum intenditur qualitas in subiecto, hæc omnia fiunt necessariò,atque etiam simul,hoc est in eodem tempore, in quo fit motus intensionis:producitur quidem gradus aliquis qualitatis circa subiectum,vel partem eius habens latitudinem gradualem diuisibilem in infinitum, & ideo infinitas partes proportionales,graduales,& infinita indiuisibilia intensionis, per quæ continuantur.In toto igitur tempore, quo durat intensio vnius gradus,producitur tota latitudo gradualis eius,& in singulis partibus proportionalibus eiusdem temporis producuntur singulæ partes proportionales eius, & in singulis partibus aliquotis,singulæ etiam partes aliquotę,quamuis non eiusdem mensuræ, quia motus non semper est vniformis, sed velocior aliquando in vna parte temporis, quam in alia, & ideo in minori parte temporis solet produci maior pars intensionis. In eodem etiam tempore, quo producitur vnus gradus intensionis,producitur in aliq ua parte subiecti circa quam fit intensio, quamuis vniformiter difformiter secundum maiorem,vel minorem

norem approximationem partium eius respectu agentis,vt alibi explicatum est,& hæc est extensio eiusdem qualitatis necessariò simul facta cum intensione,& ideo in eodem tempore.In instantibus vero eiusdem temporis verum est mobile peruenisse ad tantam, vel tantam intensionem eiusdem qualitatis, atque etiam eamdem intensionem ad tantam quantitatem subiecti extensam esse:& cum tãta intensio consistat in indiuisibili, atque etiam tanta extensio, & ad illas sit peruentum in instanti,à quo eodem instanti necesse est incipere productionẽ alterius partis gradualis intensionis, atque etiam extensionem eiusdem partis intensionis ad eamdem partem subiecti,necesse est in eisdem instantibus temporis produci indiuisibilia intensionis in tota illa parte subiecti, in qua verum est productam esse tantam intensionem,quia neque qualitas dicitur tanta secundum intensionem, nisi sit terminata per indiuisibile intensionis,neque motus intensionis tantus, nisi sit terminatus per mutatum esse indiuisibile:necesse est etiam in eisdem instantibus temporis terminatam esse tantam extensionem motus per indiuisibile extensionis eiusdẽ qualitatis productum in indiuisibilibus subiecti,vt in punctis:itaque sicut verum est in eodem tempore extendi qualitatem, atque adeo in partibus eius, in quas est diuisibile:& sicut verum est in instantibus eiusdẽ temporis produci indiuisibilia intensionis,quia verum est ad tantam intensionem peruenire mobile in instanti, & ideo in eodem instanti produci indiuisibile intensionis continuatiuum, ratione cuius verum est, tantam esse intensionem productam; ita in eisdem instantibus verum est productum esse idemmet indiuisibile intensionis in parte illa,in qua fit intensio. In eodem etiam tempore intensionis, & extensionis qualitatis in parte subiecti,verum est illa indiuisibilia extensionis producta in indiuisibilibus subiecti, quibus continuatur extẽsio partium qualitatis, intendi in eisdem indiuisibilibus subiecti. Quod probatur hac ratione. Hæc indiuisibilia continuant extensionem partium qualitatis simul intensarum:ergo necesse est ipsa quoque habere propriam intensionem.Probatur consequentia, 136
quia cum indiuisibilia,siue modi sint partium,quas continuãt, & ideo per se immediatè eis vniantur;siue sint res vnitæ partibus per suos modos,certum est esse continuatiua partium, hoc est vnitiua earum;sed non possunt eas vnire, nisi habeant suo modo eamdem perfectionem, quam habent partes ipsæ,vt indiuisibile caloris non potest esse continuatiuum partium intensionis eiusdem gradus,nisi eamdem cum ipsis habeat intensionem gradualem : ergo necesse est indiuisibilia extensionis partium

partium intensatum posse habere suo modo intensionem circa idem subiectum indiuisibile, sicut partes, quas continuant, habent eam circa easdem partes subiecti, in quibus extenduntur. Supposito autem, quòd intensibilia sint, necesse est in eodem tempore intendi, quo intenduntur partes quas cōtinuant, cùm constituant eamdem numero qualitatem cum illis tunc intensam, & extensam. Vnde sequitur habere alia indiuisibilia, quibus continuetur intensio propria, quæ vocantur omnino indiuisibilia, hoc est tam secundum intensionem, quàm secundum extensionem. Et hæc etiam produci in instantibus eiusdem temporis.

Ex hac doctrina non est difficile respondere argumentis, & ad primum respondent aliqui intensionem partium qualitatis per motum factam continuari per illa indiuisibilia omnino, quæ ponuntur in indiuisibilibus subiecti pro continuanda intensione indiuisibilium extensionis continuantium extensionem earumdem partium qualitatis. Nam intensio debet continuari per indiuisibilia secundum intensionem; sed hæc indiuisibilia sunt talia secundum intensionem, & ex alia parte sunt indiuisibilia intensionis eorumdem indiuisibilium extensionis, à quibus continuatur extensio earumdem partium qualitatis: ergo apta sunt ad continuandam intensionem earumdem partium. Hæc tamen solutio non potest esse vera, neque sufficiens: Probo primum, quia intensio partium qualitatis, & intensio indiuisibilium eius sunt distinctę realiter: ergo habent partes distinctas realiter, & indiuisibilia continuatiua distincta realiter. Quare non possunt indiuisibilia intensionis indiuisibilis continuatiui continuare intensionem partium: sed sicut distinguūtur partes intensionis à partibus etiam intensionis, necessariò debent distingui realiter continuatiua vnius intensionis à continuatiuis alterius. Probatur antecedens quia partes qualitatis, & indiuisibilia earum sunt in subiectis distinctis realiter, partes quidem in partibus subiecti, & indiuisibilia in indiuisibilibus: ergo distinguuntur realiter: quia indiuisibilia continuantia intensionem partium qualitatis debent esse in partibus subiecti, sed illa indiuisibilia secundum extensionem, & intensionem non sunt in partibus, sed in indiuisibilibus eiusdem subiecti, vt probauimus: ergo non possunt continuare intensionem partium. Probatur antecedens, quia calor vt vnum, atq; etiam vt dimidium, sicque de cæteris, quæ sunt indiuisibilia intensionis partium, extensa sunt per partes subiecti, vt per se est manifestum: ergo in eis debent esse tāquam in subiecto. Quod vero sit insufficiēs, probo; quia non assignat

assignat immediatum continuatiuū intensionis partium qualitatis: ergo nō erit talis intensio per se immediatè cōtinuatiua, quod est falsum. Probatur antecedēs, quia illa indiuisibilia omnino per se immediatè continuant intensionem indiuisibilis: ergo non possunt per se immediatè continuare intensionem partium distinctam realiter.

Respondeo igitur argumento ex doctrina tradita; indiuisibilia partium intensionis, vt gradus, dimidius gradus, vel tertia pars, sicque de cæteris, continuare intēsionem partium. Et cùm dicitur, hæc indiuisibilia recipi in partibus, & in eis extendi, concedendum est: sed negandum, quod ex eo colligitur, nempe in tempore produci, & non in instantibus. Nam licet latitudo gradualis inter quæcumque indiuisibilia producatur in tempore, & in eodem tempore extendatur in subiecto diuisibili, sed in instanti verum est de ea, & qualibet eius parte esse primò productam, quia esse primo productum aliquid in indiuisibili consistit, & simul esse dicitur; & cum habeat esse productū quælibet pars gradualis intensionis non per solam denominationem extrinsecam, sed per verum, & reale indiuisibile, quod est finis eius, & principiū partis sequentis, & ideo continuatiuum vtriusque fit, vt in instantibus producantur indiuisibilia continuantia intensionis partium, & cum intensio eadem partis qualitatis fiat in parte subiecti, verum est in eisdem instātibus, in quibus primo producta est quælibet pars gradualis intensionis productum esse in eadē parte subiecti indiuisibile, quod est finis eius, & principium alterius, & consequenter est verum productum esse in eodem instanti in eadem parte subiecti indiuisibile continuatiuum partium intensionis. 137

Ad secundum respondeo indiuisibilia intensionis contrariarum qualitatum produci quidem per proprias mutationes instantaneas, quæ sunt indiuisibilia continuatiua motus intensionis: corrumpi vero in tempore simul cum partibus suæ qualitatis corruptis per partes motus, & ideo non esse necessariam successionē in productione contrariorū indiuisibilium propter eorum corruptionem, sed simul, & in instantibus produci posse. Vel secundo dici posset indiuisibilia contrariarū qualitatum, suo modo esse contraria, sed non cum latitudine requisita ad successiuam expulsionem: sed sicut habēt esse indiuisibile, posse etiam in instanti indiuisibili se corrumpere, vel expellere ab eodem subiecto. Latitudo vero extensionis eorum non impedit simultaneam corruptionē, quia sicut in instātibus producuntur in partibus diuisibilibus subiecti, vt probauimus; sic possunt in eisdē instantibus expelli ab oppositis indiuisibilibus in eisdem instan-

instantibus productis circa idem subiectum diuisibile.

138 Sed restat explicandũ à quibusnam indiuisibilibus continuetur extensio horum indiuisibilium intensionis partium qualitatis per partes subiecti; cum enim successiuè extendatur quilibet gradus indiuisibilis intensionis per partem subiecti, in qua fit intensio eius, & extensio hæc sit continua, necesse est assignare indiuisibilia, quibus talis extensio continuetur, sicut assignata sunt pro continuatione extensionis partium. Et videtur, quòd per eademmet indiuisibilia extensionis, per quæ continuatur extensio partium qualitatis, continuetur extensio indiuisibilium intensionis earumdem partium. Quod sic probari potest: extensio partium intensarum, & extensio indiuisibilium intensionis earum fit per easdẽ partes subiecti: ergo per eadem indiuisibilia extensionis in indiuisibilibus subiecti producta pro continuatione extensionis partium intensarum poterit continuari extensio indiuisibilium intensionis earum, & non oportebit quærere alia; præsertim cum continuatiua vtriusque extensionis debeant recipi in eisdem indiuisibilibus subiecti. Hoc tamen non potest esse verum, quod sic probo. Continuatiua extensionis rei indiuisibilis secundum intensionem, aut rei intensæ (vt vno verbo loqui liceat) debent esse indiuisibilia vtroque modo, sicut indiuisibilia continuatiua intensionis indiuisibilium extensionis debent esse vtroque modo indiuisibilia, vt per se est manifestum, & superius explicatum; sed indiuisibilia continuatiua extensionis partium intensarum sunt indiuisibilia intensionis, & ideo res intensæ: ergo extensio earum non potest continuari per indiuisibilia extensionis tantum, & diuisibilia secundum intensionem, sed per indiuisibilia vtroq; modo, vel indiuisibilia omnino. Et ita dicendum est extensionem horum indiuisibilium continuantium intensionem partium, continuari per illa eadem indiuisibilia, quibus continuatur intensio indiuisibilium extensionis, hæc enim sunt omnino indiuisibilia, & in eisdem instantibus temporis producta, quibus continuatut tempus, in quo fit extensio successiua eorum, vt ostendimus, & in eodem instanti, atque, in eisdem indiuisibilibus subiecti producta, & ideo possunt continuare extensionem indiuisibilium partium intensarum; quod non habent indiuisibilia extensionis, quibus continuatur extensio earumdem partium intensarum, quia sunt diuisibilia secundum intensionem.

QVÆSTIO

QVÆSTIO V.

An intensio qualitatis fiat per additionem vnius gradus ad alterum, vel per maiorem radicationem eius in subiecto?

SVpposito, quod alteratio tam secundum extensionem qualitatis ad diuersas partes subiecti, quàm secundum intensionem circa eandem partem sit motus continuus, explicandum est, quonam modo qualitas ipsa per eam producatur in subiecto; & de extensione certum est fieri per productionem noui gradus, vel partis eiusdem qualitatis circa diuersas partes subiecti, quia alia pars caloris producitur in manu (dum calefit homo) distincta realiter ab ea, quæ producitur in brachio, & pede: ideo certum est quod non solum fiat extensio per maiorem radicationem extensiuam, sed etiam per additionem noui gradus, aut nouæ partis eiusdem qualitatis, quæ educitur de potentia partis subiecti, ad quam dicitur qualitas extendi. Solum ergo potest esse quæstio de intensione, per quam perficitur qualitas circa eandem partem subiecti, an fiat per additionem noui gradus, vel nouæ partis eiusdem qualitatis, aut solum per hoc, quod ille idem gradus, vel pars, quæ prius fuit producta, magis radicetur in eadem parte, quod est quærere, an sicut producitur per extensionem noua pars, vel gradus qualitatis, hoc est noua, & distincta entitas realis partialis eiusdem qualitatis circa nouam partem subiecti de cuius potentia educitur, ita in intensione producatur circa eandem partem noua pars, aut nouus gradus, qui sit noua entitas realis partialis distincta à gradu, vel parte præexistenti in eadem parte. Vt dum manus in qua prius fuit productum aliquid caloris ab igne, iterum calefit, per hanc secundam calefactionem, quæ dicitur intensio caloris, producatur in ea noua entitas realis partialis distincta à præexistenti, & educta de potentia eiusdem manus, vel solum fiat per secundam calefactionem, quod eademmet entitas caloris præexistens, & non alia noua magis radicetur in eadem manu, hoc est, fortius, aut firmius ei inhæreat, quàm antea, quod est solum fieri nouum modum eiusdem entitatis, non vero nouam entitatem partialem. 139

Et prima opinio asserit, intensionem fieri per additionem nouæ partis, & noui gradus qualitatis; ita tamen, vt gradus superueniens non permaneat cum præexistente, sed illum 140

corrumpat. Vt dum intenditur calor in manu, qui prius erat remissus, corrumpitur remissus omnino, & educitur intensus de potentia eiusdem partis subiecti, eamque informat. Itaque sic se habent partes, seu gradus qualitatis, quæ producitur per motum intensionis tanquam terminus eius, sicut partes eiusdem motus, nam motus, & terminus eius debent proportionari; sed constat partes motus intensionis sic se habere, vt adueniente posteriori desinat esse prior: ergo ita etiam se habebunt partes seu gradus qualitatis per intensionem productæ. Ita sentit Durand. in 1. distinct. 17. quæst. 7. num. 23. & sequentibus, nam quæst. 25. vbi citatur à recentioribus, nec verbum ferè de hac re scribit.

Probat autem multis argumentis, quorum hæc duo sunt potissima. Primum, omnis motus versatur inter contrarios terminos, & ita per aduentum termini ad quem expellitur à subiecto terminus à quo, vt per aduentum caloris expellitur frigus, sed intensio est verè & propriè motus: ergo terminus ad quem eius, qui est qualitas intensa, expellit terminum à quo, qui est qualitas remissa.

Secundum argumentum: agens intendens formam, vel producit in eadem parte subiecti aliquid formæ distinctum à gradu præexistente, vel non; hoc secundum est falsum, quia si nihil distinctum producit; ergo per intensionem non variatur forma, sed eodem modo se habet, ac prius, quod est contra experientiam: qualitas igitur intensa, & remissa distinctæ sunt: & constat esse eiusdem speciei, vt calor remissus, & intensus: ergo non possunt simul permanere in eadem parte subiecti, sed intensa expellit necessariò remissam. Probatur consequentia, quia repugnat duas formas eiusdem speciei simul esse in eodem subiecto, vt duos calores, vel duas albedines.

141 Hæc tamen sententia falsa est. Quod probo primo ex propria natura intensionis, nam intensio non est aliud, quàm perfectio eiusdem qualitatis circa eandem partem subiecti, vt intensio qualitatis in manu perfectio eiusdem caloris, qui prius erat imperfectus in eadem manu: perficitur ergo calor præexistens per calorem, vel modum superuenientem eidem parti subiecti per intensionem: ergo non destruitur, vt asserit Durand. Probatur consequentia, quia id, quod perficit aliud, non destruit illud, sed potius in modo perfectiori essendi constituit, & relinquit. Secundo probatur ex augmentatione, nam si verum esset fundamentum Durandi, quod in omni motu corrumpitur terminus à quo, per aduentum termini ad quem, sequitur ita contingere in augmentatione, quæ verus motus est,
quod

quod tamen est contra naturam eius, nam si minor quantitas, quam prius habebat viuens, corrumpitur per aduentum maioris, euidenter sequitur non augeri, vel maius fieri. Probatur consequentia, quia non potest maius fieri, nisi quia quantitati præexistenti coniungitur superueniens, & cum ea permanet: non est ergo necessarium in omni motu corrumpi terminum à quo per terminum ad quem, & ideo nec intensione, vt contendit Durand.

Probatur tandem, quia si in intensione corrumpitur gradus qualitatis remissæ adueniente gradu intensiori, dabitur actio sine agente, & effectus sine causa, vel producetur effectus ab agente contrario, quæ sunt manifestè falsa. Probatur consequentia in reductione aquæ calidæ ad pristinam frigiditatem hoc modo. Calor aquæ non simul, sed successiuè, & paulatim deficit, vt euidenti experientia constat; tunc ergo, si vera est sententia Durandi, quod tota qualitas remissa præexistens corrumpitur, sequitur quod etiam in remissione corrumpetur tota qualitas intensa, & producetur alia remissa; sed in reductione aquæ ad pristinam frigiditatem non est agens, à quo possit produci calor remissus, vt corrumpatur intensus: ergo non fiunt intensio, & remissio, vt putauit Durand. Probatur minor, quia recedente igne, non est agens naturale, præter aquam, à qua possit produci calor remissus, ab aqua vero repugnat produci, vel concedendum est produci ab agente contrario.

Secunda opinio tenet intensionem qualitatis fieri, non per productionem alicuius nouæ entitatis pertinentis ad substantiam eius, sed ad existentiam, ita vt corrumpatur existentia qualitatis remissæ, tanquam imperfecta, & producatur alia existentia perfectior in eodem gradu præexistenti omnino immutato secundum essentiam. Hanc sententiam citauit, atque impugnauit Durand. vbi supra, quam tamen sequitur Astudillo 1. lib. de generatione quæst. 9. & ratio eius videtur esse hæc. Qualitatem intendi est perfectius inhærere subiecto, sed inhærentia accidentis non est aliud, quàm existentia eius in subiecto: ergo intensio eius est perfectior existentia in subiecto adueniente autem perfectiori existentia corrumpitur imperfectior, quia repugnat eandem rem simul existere perfecte, & imperfecte: ergo inrensio qualitatis non fit secundum essentiam eius, sed solum secundum existentiam perfectiorem corrupta imperfecta, quam habebat prius qualitas remissa. 142

Hæc etiam sententia non est minus falsa, quàm præcedens, quod sic probo. Siue existentia distinguatur realiter ab essentia, siue sola ratione, hoc est certum, quod essentia habet esse

reale extra causas per illam: ergo repugnat corrumpi existentiam, quin eo ipso desinat esse realiter extra causas essentia, quare falsum est, quod intensio fiat per corruptionem existentiæ qualitatis remissæ, salua essentia eiusdem. Secundo, existentia est idem realiter cum essentia, vel si ab ea distinguitur, certum est ab eadem emanare tanquam naturalem terminum; sed repugnat ab eadem essentia præsertim inuariata emanare diuersas existentias, nempe imperfectam, atque perfectam: ergo repugnabit intensionem fieri per corruptionem existentiæ imperfectioris, & aduentum alterius perfectioris, atque distinctæ, inuariata essentia, vt asserit hæc opinio.

143 Tertia igitur sententia docet per intensionem nullum gradum nouum qualitatis, aut nouam partem eius produci, immo nihil prorsus qualitatis, vel entitatis eius, sed præexistentem qualitatem magis radicari in eadem parte subiecti, magis autem radicari nihil aliud esse, quàm magis educi de potentia eius, & perfectius ab eo participari, itaque per intensionem nihil nouum adquirit qualitas præexistens, aut illa pars subiecti, in qua inhærebat, nisi modum maioris radicationis, vel perfectioris participationis. Exempli gratia; si calor erat in manu remissus, & intendatur ab igne, intendi non est nouum aliquem calorem, vel aliquam nouam entitatem eius illi aduenire, sed solum, quod antiquus magis radicatus sit in eadem manu, magis eductus de potentia eius, fortiusque, aut firmius ei inhæreat. Et hoc est intensionem non fieri per additionem gradus ad gradum, sed per maiorem radicationem in subiecto. Ita Henricus quodlib. 5. quæst. 5. & in summa artic. 66. quæst. 2. Herbeus quodlib. 6. quæst. 11. Ægidius 1. lib. de generatione quæst. 19. & omnes Thomistæ, Sonzinas 8. lib. Metaph. quæst. 21. Iauell. quæst. 6. Flandria. quæst. 4. Caiet. & Medina 1. 2. quæst. 52. art. 1. & 2. & 2. 2. qu. 24. art. 4. & 5. Bañez, & Aragon. 2. 2. q. 14. artic. 4. & 5. Sotus capit. de qualitate in prædicam. & 4. lib. Phys. text. 84. & hi omnes asserunt esse sententiam D. Thomæ duobus locis citatis, atque etiam in 1. d. 13. q. 1. & de virtutibus q. 1. artic. 11. in quibus negat expresse intensionem fieri per additionem vnius qualitatis, vel vnius gradus ad alterum, & affirmat per solam maiorem radicationem in eadem parte subiecti fieri.

Probatur testimonio Aristotelis 4. lib. Phys. text. 85. vbi ita ait: *Ex calido fit magis calidum, nullo facto in materia calido, quod non erat calidum, quando minus erat calidum, &c.* Ex quibus hoc argumentum colligitur. Subiectum, quod prius erat calidum, fit magis calidum nullo facto de nouo calido: ergo nullo

nullo facto de nouo calore;euidens est consequentia à concreto ad suum abstractum ; deinde, si nullo facto de nouo calore, ergò per intensionem nihil caloris noui aduenit præexistenti, quod est intensionem non fieri per additionem alicuius gradus, vel partis eiusdem qualitatis ex mente Aristotelis.

Probatur etiam ratione. Primo, quia si qualitas augetur per 144
additionem gradus, vel talis additio fit ei secundum essentiam, vel solum secundum existentiam, hoc secundum est impossibile, quia cùm existentia sit idem realiter cum essentia, vel si distinguatur realiter, oriatur ab ea, repugnat intendi qualitatem secundum existentiam, quin etiam intendatur secundum essentiam, vt probauimus contra secundam opinionem : ergo primum est necessarium, quod fiat addirio qualitati secundum essentiam, sed hoc est impossibile : ergo impossibile est etiam intensionem fieri per additionem. Probatur minor, quia essenriæ rerum consistunt in indiuisibili, sicut numeri, vt docet Aristoteles 4. Metha. text. 10. & ita sicut non potest fieri additio alicuius vnitatis, quin varietur species numeri, ita nec essentiæ qualitatis aliquid potest addi, quin mutetur, & diuersa fiat : ergo si additio fieret essentiæ qualitatis, essent iam qualitas intensa diuersæ speciei à remissa, quod patet esse falsum.

Secundo, si intensio fit per additionem vnius gradus ad alterum, vel gradus superueniens distinguitur specie à præexistenti vel solo numero, vtrumque est falsum : ergo etiam est falsum, quod intensio fiat per additionem. Probatur minor, quod non differant specie, quia intensio est vnus motus numero, & specie: ergo non potest terminari ad terminos specie diuersos, prætet quàm, quod magis, & minus non variat speciem, sed qualitas intensa ; & remissa solum differunt secundum magis, & minus in ordine ad subiectum, vt per se est manifestum : ergo non distinguuntur specie : sed nec solo numero quia accidentia, præsertim absoluta, ex quibus est qualitas, distinguuntur numero per subiecta, & ideo non possunt esse duo distincta solo numero in eodem subiecto, sed nouus gradus productus per intensionem est in eadem parte subiecti cum præexistente:ergo non potest distingui ab eo solo numero.

Vltima opinio tenet intensionem fieri per additionem vnius 145
gradus, aut partis ad alterum, ita vt sicut per primam calefactionem, vel per primam partem eius aliquotam fit primus gradus, vel prima entitas caloris, ita per secundam, & tertiam fiat alia pars caloris distincta realiter à prima, & ei vnita n eadem parte subiecti intenditur in ea calor, sicque additur

ſemper pars parti, & gradus gradui per totam intenſionem. In hac autem additione graduali fundatur modus maioris radicationis in eadem parte ſubiecti: quem non negat hæc opinio, ſed tanquam neceſſarium ponit: negat tamen eundem modum poſſe acquirere qualitatem per intenſionem, ſine additione nouæ partis gradualis, quæ continuata cum præexiſtente in eadem parte ſubiecti conſtituat eandem numero qualitatem intenſam magiſque perfectam, ita Scotus in 1.diſtinct. 17. quæſt. vltima. Gregor. ibidem quæſtion. 4. artic. 1. Gab. & OKamus quæſt. 6. Antonius Andreas 8. Metaph. quæſt. 6. Venetus in ſumma de generatione capit. 1. Nimphus 8. Metaph. diſput.11. Toletus 4.libro.Phyſ.quæſt.12.& eſt iam communis ferè inter iuniores, & videtur mihi vera, ſed nullo modo contraria doctrinæ D.Thomæ.

Et primo probanda eſt veritas eius, ſecundo oſtendendum, quòd non ſit contra D. Thomam Veritas probatur teſtimonio Ariſtotelis eodem loco citato pro tertia opinione, vbi ante illa verba relata habentur hæc: *Vt enim ex frigido fit calidum, & ex calido frigidum, quia eadem qua erat in potentia, ſic & ex calido magis calidum, &c.* Ex quibus ſic arguo. Subiectum fit calidum ex frigido per eductionem caloris de potentia eius, & fit magis calidum ex minus calido eodem modo per eductionem caloris de potentia eiuſdem ſubiecti, vel eiuſdem partis illius ex mente Ariſtotelis: ergo ſicut prima calefactio, vel prima pars aliquota eius eſt eductio caloris de potentia ſubiecti; ita ſecunda calefactio, vel ſecunda pars aliquota eius, per quam intenditur idem calor, eſt noua eductio caloris de potentia ſubiecti: ſed eductio prima caloris eſt productio caloris: ergo etiam eductio ſecunda: quare ſicut per primam calefactionem producitur calor, ita per ſecundam, quæ eſt intenſio, & ita fit ex mente Ariſtotelis per additionem vnius caloris, vel vnius gradus ad alterum. Et ſi reſpondeatur ſecundam calefactionem eſſe eductionem caloris de potentia ſubiecti, non ſecundum entitatem, ſed ſolum ſecũdum nouum modum intenſionis. Contra hoc ſic arguo. Non datur alius modus producendi formam naturalem ſecundum ſuam entitatem, præter eductionem eius de potentia materiæ, vel ſubiecti, vt patet euidenti inductione in omnibus: ergo idem eſt formã educi de potentia materiæ, & produci ſecundũ entitatem in rerum natura; quare repugnat educi de potentia materiæ, & non produci ſecundum entitatem, ſed ſolum ſecundum modum. Secundo, eductio formę de potentia materię idem eſt ac produci ſecundum entitatem; quia idem eſt ac fieri actu extra cauſas; cum prius eſſet ſolum in potentia earum. Sed

per pri

per primam calefactionem producitur qualitas secundum entitatem:quia educitur de potentia subiecti ex mente Aristotelis:ergo per secundam magis producitur secundum entitatem, quia magis educitur de potentia subiecti,vel materiæ, quod est magis produci secundum entitatẽ;& hoc nõ potest esse verum, nisi producatur per intensionẽ noua entitas eiusdem qualitatis.

Vt autem rationibus ostendatur veritas nostræ sententiæ, & 146
falsitas oppositæ,tria probanda sunt. Primum,quod per intensionem addatur qualitati præexistenti aliquid reale. Secundum, quod hoc reale additum sit realiter distinctum ab ea. Tertium,quod non sit solus modus, sed entitas eiusdem qualitatis:quibus probatis constabit intensionẽ fieri per additionem vnius gradus, vel partis ad alterum. Probatur ergo primum, quia intensio est motus realis,& distinctus sæpe realiter,& numero à prima productione eiusdem qualitatis,vt patet in calore primo producto ab aliquo igne, & post tempus aliquod intenso ab eodem igne,vel diuerso;sed motus realis producit terminum realem:ergo intensio caloris producit aliquid reale in eadem parte subiecti,& hoc reale non habebat subiectum,dum erat remisse calidũ:ergo intensio fit per additionẽ alicuius realis.Secũdo,qualitas intẽsa habet plures,& diuersos effectus reales, quos non habebat dũ erat remissa;ergo habet aliquid reale nouũ per intensionem.Probatur cõsequentia,quia idẽ in quantũ idem semper facit idem;ergo si est omnino idẽ realiter, non potest aliquẽ effectũ realem facere,quod prius non faciebat, & si nouũ effectum realẽ facit,non potest non esse variatũ realiter.

Probatur secundum, quòd hoc reale nouum, quod additur qualitati remissæ per intensionem sit realiter distinctum ab ea, primo,quia illud, quod separatur ab alio realiter, distinctum debet esse realiter ab eo,& non solum per intellectum, sed illud, quod additur qualitati remissæ separatur ab ea realiter, cũ prius esset sine illo, & per remissionem illud amittat: ergo distinguitur realiter. Probatur maior, quia separatio realis datur ante operationem intellectus; ergo id, quod per eam separatur, distinguitur ab eo, à quo separatur ante operationem intellectus, & ideo realiter, nam separata sunt distincta: ergo separata ante operationẽ intellectus debent distingui ante operationẽ intellectus,vel dabitur realis separatio ante operationẽ intellectus,per quam nihil reale separetur,quod repugnat.Pro- 147
batur tertiũ, quod hoc reale distinctũ additũ qualitati remissæ per intẽsionẽ,nõ sit solus modus maioris radicationis,sed noua entitas eiusdẽ qualitatis;primo,quia virtus agendi in qualitate est ipsamet entitas qualitatis, & non modus, vel aliquid super-

additum entitati, vt virtus calefaciendi in calore non est aliud, quàm entitas ipsius caloris: ergo maior virtus agendi est maior entitas qualitatis; sed qualitas intensa habet maiorem virtutem agendi, quàm remissa: cùm producat effectus perfectiores, vt patet in calore intenso; ergo habet plus entitatis additum per intensionem, quare fiet intensio per additionem nouæ entitatis, & gradus. Secundo, quia magis esse radicatam in subiecto qualitatem per intensionem est magis, aut fortius, vel firmius ei inhærere: ergo extensio fit per additionem alicuius realis pertinentis ad inhærentiam qualitatis in subiecto; sed repugnat fieri additionem ex parte inhærentiæ, quin fiat per additionem ex parte naturæ, & entitatis eiusdem qualitatis: ergo fit per additionem nouæ entitatis. Probatur minor, quia inhærentia actualis accidẽtis promanat naturaliter à natura eius, sicut subsistentia substantiæ ab eius natura: ergo repugnat qualitatem perfectius inhærere subiecto, quin sit perfectior secundum naturam, & entitatem. Et consequenter repugnabit fieri intensionem per maiorem radicationem in subiecto, quin fiat etiam per additionem nouæ entitatis, vel gradus. Tertio, quia si qualitas intensa, & remissa solum differunt per maiorem radicationem in subiecto, sequitur quòd si separentur à subiecto per diuinam potentiam, non erunt distinctæ vllo modo, quod patet esse falsum. Probatur consequentia, quia separatæ à subiecto non possunt retinere modum actualis inhæsionis, vel radicationis. Et si respondeas adhuc esse diuersas, quia intensa est apta perfectius inhærere subiecto, vel magis radicari in eo, quam aptitudinem non habet remissa. Contra hoc est, quod talis aptitudo est realis; ergo est entitas realis, quare differunt iam in entitate reali, & non in solo modo maioris radicationis.
148 Probatur tandem, nam si per intensionem non producitur entitas qualitatis, sed solus modus maioris radicationis, sequitur numquam produci qualitatem, sed modum tantum, & ideo qualitatem nihil esse præter modum, quod patet esse falsum. Ad probandam consequentiam præsuppono id, quod tota ferè schola sequitur, & inferius probabitur, videlicet non dari minimam intensionem qualitatis factam per mutationem instantaneam, sed intensionem esse motum ita successiuum, sicut lationem, & alterationem non habentem primum mutatum esse, nec primam partem ex parte principij: sed ante quodlibet mutatum esse dari partem motus, & ante quamlibet partem motus dari mutatum esse, vt docuit expresè Aristoteles 6. lib. Physic. & nos ibidem ostendimus. Hoc supposito, probatur consequentia hoc modo. Productio qualitatis, & intensio eius simul

simul incipiunt cum sint idem motus realis: & cum sit per se successiuus, sicut non datur prima pars, aut primum mutatum esse productionis, sic neque intensionis; sed per intensionem non producitur qualitas secundum entitatem, sed solum secundum modum maioris radicationis: ergo numquam datur productio eius. Probatur consequentia, quia non datur productio realis, quæ non sit realis intensio; sed per realem intensionem non producitur entitas qualitatis, sed solus modus: ergo numquam producitur entitas qualitatis. Et si respondeas eumdem esse motum realem productionis, & intensionis, sed vt productio est, terminatur ad qualitatem secundum entitatem, vt intensio verò ad eamdem qualitatem sub modo maioris radicationis. Contra hoc sic arguo; per alterationem, vt productio est, producitur entitas qualitatis, sed alteratio, vt est productio, est etiam motus per se successiuus; ergo vt talis habet partes, in quibus producetur entitas qualitatis, & ita singulis partibus alterationis correspondebunt partes qualitatis, nam motus, & terminus eodem modo diuiduntur: sed posterior pars perficit priorem, cum producat nouam partem qualitatis secundum entitatem circa eamdem partem subiecti supra priorem productam per priorem partem eiusdem alterationis: ergo posterior pars est intensio respectu prioris; quare per intensionem producitur qualitas secundum entitatem, & non tantùm secundum modum maioris radicationis.

Probata iam veritate nostræ sententiæ, restat probandum, 149 quod non sit vllo modo contra D. Thomam, quod probo primo, quia qualitatem intendi per maiorem radicationem in subiecto, & non per additionem gradus, vt asserit, multis modis exponitur à discipulis eius, sed omnes expositiones reducuntur ad duas, & vtraque est contra D.Thomam, & in se falsa; ergo non est ei attribuenda, sed intelligendum, quod oppositum senserit, nempe intensionem fieri per productionem nouæ partis entitatiuæ caloris; & reddenda est ratio propter quam in modo loquendi Id videatur negare. Prima ergo expositio est, quod dum asserit D.Tho. intensionem fieri per maiorem radicationem in subiecto, idem sit apud ipsum magis radicari qualitatem in subiecto, quod firmius, atque tenacius ei inhærere ad similitudinẽ arboris, quæ tunc dicitur magis radicari, quando profundiores radices in terram emittit; profundiores verò radices emittit qualitas intensa in subiecto, & ideo magis in eo radicatur, quia magis complet potentiam eius, magis illud actuat, magísque illud sibi subiicit: & vt clarius dicatur magis educitur de potentia eius, magísq; in eo perficitur per informationẽ perfectiore,

non quia aliquid nouum habeat pertinens ad essentiam, vel entitatē propriam, sed quia perfectius terminat potentiam subiecti, dum habet intensionem vt tria, quam dum habebat intensionem vt duo, & dū remittitur, nihil entitatis eius corrumpitur, sed sola terminatio vt tria, & producitur de nouo terminatio, vt duo. Ita Bañez vbi supra, & Caiet. ex Sonzinate, Iauel. 8. Metaph. q. 6. Sed hæc expositio expresse est contra D. Thomam in 1. dist. 17. q. 2. art. 1. in quæstione de virtutibus. art. 11. & 2. 2 q. 24. art. 4, ad 3. vbi ita ait: *Quidam dixerunt charitatem non augeri secundum essentiam, sed solum secundum radicationem in subiecto; sed hi propriam vocem ignorarunt; cum enim accidens sit, eius esse est inesse. Vnde nihil est aliud ipsam secundam essentiam augeri, quàm eam magis inesse subiecto, quod est eam magis radicari in subiecto. Similiter etiam in ipsa essentialiter est virtus ordinata ad actum: vnde idem est ipsam augeri secundum essentiam, & ipsam habere efficaciam ad producendum feruentioris dilectionis actum, augetur ergo essentialiter, non quidem ita, vt esse incipiat, aut esse desinat in subiecto: sed ita, quod magis, ac magis in*
150 *subiecto esse incipiat.* Hæc D. Thomas. Quibus expresse docet charitatem, & qualitates alias duobus modus augeri, vel (quod idem est) intendi, primo quidem secundum essentiam, non quidem ita, vt nouum aliquod prædicatum essentiale eis proueniat per intensionem, hoc enim impossibile est, quia addito prædicato essentiali mutaretur essentia, atque species; sed ita, vt entitas, vel substantia augeatur. Augeri autem substantiam, & entitatem eius, sine aliqua substantia, aut entitate partiali noua patet esse impossibile: ergo ex mente D. Thomæ noua entitas qualitatis producitur per intensionem. Secundo augetur per maiorem radicationem in subiecto fundatam in maiori, ac noua entitate, quia impossibile est (vt iam probaui) magis radicari in subiecto sine noua entitate superaddita; ergo contra D. Thomam loquuntur prædicti eius discipuli asserentes, qualitatem non intendi primo modo sed solum secundo per maiorem radicationem in subiecto; & vocem intensionis videntur ignorare, vt asserit D. Thom. Sed ex eisdem verbis eius colligitur hæc ratio, qua probatur falsa, qualitas intensa habet maiorem virtutem ad operandum quàm remissa, vt patet in calore vt quatuor magis vrente, quàm calor, vt vnum: sed virtus operandi non est aliud, quàm entitas eius, vel essentia; ergo plus entitatis habet aduenientis ei per intensionem.

Propterea asserit secunda expositio aliorum Thomistarum, negari non posse, quod qualitas intendatur, secundum essen-

tiam,

tiam, ita vt noua ei proueniat entitas per intensionem, non tamen distincta realiter ab entitate, quam habebat, dum erat remissa, sed sola ratione. Et quia additio vnius ad alterum præsupponit distinctionem realem eorum, ideo negauit D. Thomas intensionem fieri per additionem vnius partis, vel gradus ad alterum. Sed hæc etiam expositio est non minus contraria verbis D. Thomæ, nec minus falsa, quàm præcedens. Probatur, quia D. Thomas probauit qualitatem intendi secundum substantiam, quia qualitas intensa habet maiorem virtutem operandi, per quam producit perfectiores operationes; sed virtus operandi est ipsamet substantia, vel entitas eius; ergo habet maiorem entitatem, & eam habet ante operationem intellectus, quia ante operationem intellectus perfectiores producit operationes, & effectus: ergo distinctam realiter à priori, quam habebat, dum erat remissa. Probatur consequentia, quia ea, quorum vnum est maius altero ante operationem intellectus realiter distinguuntur. Est ergo prædicta expositio contra D. Thomam, & etiam falsa.

Mens igitur D. Thomæ satis clara est; qualitatem non intendi per solam radicationem maiorem in subiecto, sed quia 151
noua entitas ei aduenit, & ex eo, quod intenditur secundum entitatem, fit vt intendatur per maiorem radicationem in subiecto, vt docuit expresse idem Doctor sanctus, quia eius esse est inesse subiecto, & entitas eius est esse aliquid subiecti, quare non posset magis radicari in eo, nec magis illud actuare, aut fortius ei inhærere, seu perfectius terminare potentiam eius, magísque illud sibi subiicere, & actuare, perfectiusve informare, nisi plus entitatis per intensionem ei adueniret. Vnde sequitur non differre Scotũ, & alios (quorum sententiam sequuti sumus) à D. Thoma in re ipsa, sed solum in modo loquendi, quia D. Tho. noluit vti verbo, additionis, nec dicere, quod per additionem vnius entitatis, vel vnius gradus ad alterum fiat intensio, sed solùm dixit fieri per maiorem redicationem in subiecto, cuius rationem reddit 2. 2. q. 24. art. 5. in principio, nam additio (inquit) vnius ad alterum (propriè loquendo) præsupponit distinctionem vtriusque, aut in re existentem, aut saltem præintellectam; & ideo si dicatur intensionem fieri per additionem gradus ad gradum, videretur significari, quod per additionem vnius formæ ad alteram fiat, specie, vel numero ab ea distinctam, quod patet esse falsum. Et hoc quidem peculiare est in intensione formarum, nam in extensione earum satis clarum est non esse distinctam formam, quæ additur, sed solum partialiter; per continuationem vero partium subiecti fieri vnam,

vnam,& similiter in augmento quantitatis, sed in intensione cum fiat circa eamdem partem subiecti, difficilius intelligitur continuatio gradus,vel partis aduenientis cum præexistenti, & ideo si dicatur vnam addi alteri, videtur significari distinctio formarum, propriùs autem dicitur magis perfici qualitatem, vel magis radicari in subiecto per intẽsionem, quia hoc verbo clarius significatur vnitas formæ,per intensionem perfectæ, & intensio proprius dicitur noua eductio formæ, quàm additio. Cæteri vero authores ad rem solum attendentes verbò additionis vtuntur satis esse intelligentes,vt pars vel gradus qualitatis productæ per intensionem partialiter distinguatur ab altero, & per continuationem efficiat cum eo vnam numero formam, licet continuatio ipsa non ita difficile intelligatur. Omnes tamen idem prorsus sentiunt.

152 Solùm restat argumenta aliarum opinionum soluere, & ad primum Durandi distinguenda est maior,quod motus versatur inter terminos contrarios;nam duplex est cõtrarietas, propria, & impropria;illa versatur inter qualitates contrarias, quæ ab eodem subiecto se expellunt secundum proprias entitates,quia per eas opponuntur,vt calor,& frigus. Contrarietas vero impropria,est,quæcumque repugnantia, vel incompossibilitas secundum aliquam rationem,& hęc sufficit ad proprium motum si sit positiua,& cum latitudine successiuè,& non simul percurrenda,vt patet in motu locali,& motu augmentationis,in quibus sufficit talis incompossibilitas terminorum,vt mobile non possit vnum assequi,nisi relinquendo alterum:non enim potest corpus simul esse sub maiori,& minori quantitate, nec tendere ad adquirendam vnam præsentiam, nisi relinquendo alteram; nec est necessarium vt termini hoc modo contrarij se expellãt, nisi ratione incompossibilitatis,quam habent, ita vt si incompossibiles sint secundum proprias entitates,hoc modo se expellant;si vero solùm secundum aliquem modum,satis est ratione illius, & primo modo se habent termini alterationis primæ, quæ versatur inter qualitates propriè contrarias, atque etiam termini motus localis,& ideo secundum proprias entitates se expellunt.Termini vero augmentationis, & intensionis se habent secundo modo, quia maior, & minor quantitas, atque etiam qualitas intensa,& remissa non opponuntur,nec sunt incompossibiles secũdum proprias entitates,vt calor intensus, & remissus, sed solum secundum modos intensionis, & remissionis,& eodem modo maior, & minor quantitas, quia remissa qualitas vt talis dicit quandam negationem intensionis, non ita,vt remissio sit pura negatio, sed quia imperfectus quidam modus

modus est includens negationem perfectionis,quam dicit intensio. Hoc supposito neganda est minor eiusdem argumenti, quod intensa qualitas debeat expellere remissam secundum entitatem eius, sed satis est eam expellere secundum modum remissionis imperfectum, ratione cuius sunt incompossibiles, quod euidenter probatur in augmentatione, quæ verus motus est,& tamen maior quantitas, quæ est terminus ad quem non expellit minorem,quæ est terminus à quo, nisi secundum modum imperfectum minoris, ratione cuius sunt incompossibiles.

Ad secundum concedendum est primum antecedens, quod 153 agens intendens qualitatem in subiecto,aliquid formæ producit nouum,atque distinctum à gradu eiusdem formæ remissæ, & eiusdem speciei,nam secundus gradus caloris eiusdem speciei est cum primo. Sed neganda est consequentia, quod non possint simul permanere in eodem subiecto. Et dum rursus dicitur duas formas absolutas eiusdem speciei non posse simul esse in eodem subiecto, absolutè debet concedi, quia non appellantur duæ formæ eiusdem speciei,nisi totales sint,& distinctæ numero. Primus autem,& secundus gradus caloris ei superueniens per intensionem non sunt duæ formæ absolutè loquendo,quia non sunt totales,& numero distinctæ,sed sunt potius partes eiusdem formæ totalis, quam componunt integraliter per cōtinuationem, sicut pes,& manus non sunt duæ substantiæ absolutè loquendo, sed potius duæ partes eiusdem substantiæ eam integraliter componentes per continuationem Physicam. Vnde sequitur permanere posse primum, & secundum gradum caloris in eadem parte subiecti, quia non distinguūtur numero,nisi partiali,& efficiūt eamdē numero formam totalem,quamuis multa accidentia totalia,& absoluta eiusdem speciei non possint esse simul in eodem subiecto,non ergo probat argumentum Durandi quod secundus gradus caloris debeat corrumpere primum.

Ad argumētum secundæ opinionis distinguenda est minor, quod adueniente perfectiori inhærentia accidentis in subiecto corrumpenda sit imperfecta;nā si intelligatur corrumpendam esse secundum entitatem,falsum est, quia secundum entitates non sunt incompossibiles, sed solum debet corrūpi secundum modum imperfectionis, vt dictum est de entitate, vel essentia qualitatis remissæ.

Testimonium autem Aristotelis adductum pro tertia opinione apparentem quamdam difficultatem habet, si solum inspiciantur verba; si vero contextus loci,nullam. Sensus igitur

verbo

verborum est secundum expositionem D.Thomæ, & aliorum, quod sicut corpus fit calidum ex frigido, non ex eo, quod noua aliqua materia, vel corpus frigidum ei superueniat sed quia calor educitur de potentia eiusdem corporis, in quo prius erat frigus; eodem modo corpus calidum fit magis calidum, nullo alio corpore calido ei aduenienre de nouo, sed ex eo solum, quod calor magis educitur de potentia eiusdem corporis, & ideo perfectius participatur ab eodem secundum easdẽ partes, in quo propriè consistit intensio eiusdem caloris.

154 Ad primum argumentum concedenda est illa pars antecedentis, quod in intensione fit additio secundum essentiam, sed quod essentia non possit suscipere additionem, distinguendum est, quia essentia duo dicit, nempe essentialia prædicata, quæ constituunt rem in genere, & specie, ac prædicamento, vt calorem esse qualitatem passibilem talis speciei, dicit præterea entitatem realem extra causas, in qua fundantur talia prædicata, & ratione prædicatorum essentialium non potest suscipere additionem, quia consistit hoc modo in indiuisibili, nam tot habet prædicata essentialia, & talem differentiam athomam, vt si ei addatur aliud, vel alia differentia, mutetur essentia in aliam, sicut numerus variatur addita vnitate, & ideo in hoc sensu dixit Aristoteles species esse sicut numeros. In hoc etiam sensu non intenditur qualitas, nec fit ei additio secundum essentiam, sed benè secundum entitatem, in qua fundantur prædicata essentialia: quia sicut animali, dum augetur, additur noua substãtia, & ideo verum est, quod plus substantiæ habeat, quàm prius: eodem modo additur qualitati per intensionem noua entitas, cui conueniunt eadem prædicata essentialia, vt calori nouus calor, & hoc est intendi qualitatem secundum essentiam; ex quo patet non sequi, quod qualitas intensa sit alterius speciei à remissa, quia licet plus habeat entitatis, eadem tamen essentialia prædicata habet; & ideo eamdem speciem, ac prius.

Ad secundum neganda est maior secundum vtramque partem, videlicet quod gradus adueniens per intensionem distinguatur specie, vel numero à præexistenti, quia nec habet aliam essentiam specificam, nec est alia forma numero distincta ab eo, sed per continuationem fit ex vtroque eadem forma numero, nam vt docet Aristoteles 5.lib. Phys. vnum continuum, & vnum numero idem sunt; solum ergo potest distingui numero partiali à gradu præexistẽti, sicut distinguuntur numero partiali diuersæ partes substantiæ, vt manus, & caput; quia sicut ex his integratur eadem numero substantia totalis, ita ex distinctis gradibus caloris tamquam ex partibus integrantibus compo

componitur eadem forma totalis numerica caloris.

Quid tandem sentiat D.Thomas, non solum diximus, sed probauimus,nihil sentire contrarium,sed idem prorsus, nempe qualitatem non solum intendi per maiorem radicationem in subiecto,sed etiam secundum essentiam, ita vt aliquid essentiæ nouum producatur,& coniungatur qualitati præexistēti, modo tamen loquendi additionis vtendum non esse;sed solum maioris radicationis, ne significetur distinctio formarum eiusdem speciei in eadem parte subiecti.

Sed contra hoc videtur esse id,quod sæpe docet D.Thomas, 155
qualitatem,vel formam separatam à subiecto,non posse intendi,vel remitti. Idque Aristoteles docere videtur in prædicamentis capite de qualitate dicens, qualitatem in concreto suscipere magis,& minus,non in abstracto, vt iustum dicitur magis,vel minus iustum,iustitia vero non. Ex quibus hoc argumentum desumitur. Ea,quæ conueniunt qualitati secundum essentiam, dicuntur de ea in abstracto,vt de albedine, quod sit qualitas talis speciei:quæ vero conueniunt ei,vt inhæret subiecto dicuntur in concreto, vt disgregare visum de albo;si ergo qualitas in abstracto non suscipit intensionem, sed solùm in concreto:ergo non intenditur secundum essentiam, sed solum, vt est in subiecto, & ideo non per additionem gradus ad gradum,sed solum per maiorem radicationē in subiecto ex mente Aristotelis,& D.Thomæ. Huic argumento respondendum est ex doctrina eiusdem D.Thom.1.2. quæst 53. attic.2.ad 3. vbi ait accidens quocumque modo significatum, hoc est, siue in concreto,siue in abstracto dicere ordinem ad subiectum:diuersa tamen ratione, nam significatum in abstracto dicit ordinem ad subiectum, vt incipientem ab ipsomet accidenti, & terminatum ad subiectum solum sub ratione concreti, sicut cæteræ formæ, etiam substantiales in abstracto, significatæ,& ideo dicimus albedinem esse,qua aliquid est album,sicut dicimus humanitatem esse, qua aliquid est homo. Vnde in definitione accidentis in abstracto significati non ponitur subiectū tamquam prima pars, quæ est genus, sed tamquam secunda, quæ est differentia, quia significatur tamquam terminus habitudinis eius. Significatum vero in concreto dicit quidem eumdem ordinem ad subiectum, sed vt incipientem ab ipso subiecto,& terminatum in idem accidens. Dicimus enim simum esse nasum curuum; vel album esse corpus affectum albedine.Et ideo in definitione concreti ponitur subiectum pro genere, quæ est prima pars definitionis, sicut quoduis aliud concretum ponitur in definitione sui abstracti. Ex quibus sequitur

ſequitur (ait D.Thomas) quod quæ conueniunt accidenti ratione ſubiecti ſolum ei attribuuntur, vt ſignificato in concreto, non in abſtracto; & talis eſt intenſio, & remiſſio, quæ conueniunt accidenti ſecundum eſſentiam quidem, ſed præciſè, vt eſt aliquid ſubiecti de potentia eius eductum, & hoc modo ſignificatur accidens ſecundum propriam rationem accidentis. In abſtracto vero non tam ſignificatur vt accidens, quàm per modum ſubſtantiæ, & ideo intenditur eius eſſentia, in quantum magis actuat ſubiectum, & magis illud perficit, quod conſtat non poſſe habere, niſi per eductionem nouæ partis, vel gradus de potentia eiuſdem ſubiecti, nam de eſſentia accidentis, vt talis eſt eſſe aliquid ſubiecti, vel ſubſtantiæ. Et hæc eſt ratio propter quam non attribuuntur qualitati intenſio, & remiſſio, vt ſignificatæ in abſtracto, ſed in concreto: quod adeo verum eſt, vt ſi per impoſſibile qualitas eſſet forma ſua natura ſeparata à ſubiecto, non poſſet vllo modo intendi vel remitti; & ratio eſt manifeſta, quia tunc non eſſet accidens, ſed ſubſtantia, cui repugnat ſuſcipere magis & minus. Nihilominus intenſa qualitas ſeparata à ſubiecto per diuinam potentiam retinebit eamdem intenſionem, quam tamen non poteſt naturaliter accipere, niſi in ſubiecto, & per maiorem radicationem in eo, ſupernaturaliter vero poſſet produci à Deo extra ſubiectum cum tota ſua intenſione, per vnicam creationem ſi cum tota ſimul produceretur, vel per plures, ſi diuerſis temporibus, vel inſtantibus producerentur diuerſi gradus eius. Et hæc etiam diſtinctio D.Thomę explicat ſenſum verborum Ariſtotelis, quamuis non ſint ab eo ſcripta ex mente propria, ſed referente ſententiam aliorum, vt legenti fiet per ſe manifeſtum.

QVÆSTIO VI.

An omnes gradus intenſionis eiuſdem qualitatis ſint omnino ſimiles, & eiuſdem perfectionis, vel diuerſæ, aut diſſimiles, atque eſſentialiter ſubordinati?

156 EX quæſtione præcedente habemus, qualitatem producibilem per intenſionem habere plures gradus, vel partes in ſua entitate, ex quibus vnitis per continuationem indiuiſibilium tamquam ex partibus integrantibus componitur vna numero

numero forma habens totam latitudinem gradualem ex eis resultantem, vt calor ignis, quem vocamus vt octo, componitur ex octo gradibus tanquam ex partibus integrantibus suam latitudinem,& aliquotis quidem, seu æqualibus,nam quilibet gradus, & tota ipsa qualitas secundum latitudinem intensionis est diuisibilis in infinitas partes proportionales ad similitudinem quantitatis, quæ in partes æquales finitas suæ extensionis diuiditur, & in infinitas proportionales.

Quo supposito quærit titulus quæstionis, an sicut partes quantitatis, vt lineæ, vel superficiei, non solum sunt eiusdem speciei, sed etiam eiusdem rationis indiuidualis, vt omnes palmi, nec vnus subordinatur alteri, aut illum necessariò præsupponit, sed naturaliter potest ab eo separari, ita se habeant gradus eiusdem caloris intensi, à primo vsque ad octauum,vel aliquo modo sint dissimiles in ratione indiuiduali partiali, & diuersæ perfectionis, naturaliterque subordinati, ita vt secundus sit perfectior indiuidualiter primo, eumque necessariò præsupponat, nec possit produci in subiecto, in quo non præsupponatur ille productus, & secundum hanc subordinationem naturalem omnem eius perfectionem eminenter contineat; sicque de tertio respectu secundi, & primi vsque ad octauum. Quæstio sanè difficilis,& solum inter iuniores interpretes Aristotelis hoc tempore agitata.

Circa quam prima opinio tenet gradus intensionis eiusdem qualitatis à primo vsque ad octauum dissimiles esse modo explicato, ita sentiunt plures. Probant multis argumentis ad impossibile ducentibus, quæ ideo sub hoc vno possunt comprehendi. Si gradus intensionis essent omnino similes nullam habentes subordinationem, sequitur primo intensionem posse procedere in infinitum; ita vt eadem qualitas numero possit habere gradus intensionis actu infinitos. Probatur consequentia, quia si sunt omnino similes, non est difficilius producere secundum, quàm primum, nec tertium, quàm secundum, & sic de cæteris: ergo quodlibet agens quantumcumque remissum poterit producere quemlibet gradum caloris, & ab vnoquoque poterunt produci gradus infiniti, quia postquam produxit vnum, potest producere alterum in infinitum, cum non postulet maiorem virtutem in agente vnus gradus, quàm alter, eo ipso, quod non habet maiorem perfectionem. Secundò sequitur, posse aliquid agere vltra suam perfectionem, quod patet esse falsum. Probatur consequentia, quia calor, vt vnum potest producere aliquid caloris in multis corporibus: ergo potest illos omnes calores producere in eodem, quòd si fiat,

producet calorem vt duo, vt quatuor, & vt octo, qui erit longè intensior, atque perfectior se. Sed probatur iterum consequentia, quia vnus gradus non est perfectior altero: ergo non requiritur maior virtus ad producendum vnum, quàm plures, nec ad producendum eos in vno subiecto, quàm in diuersis, quia non sunt maioris perfectionis in vno, quàm in diuersis, & accidentale prorsus est eis; quod in eodem, vel diuersis producantur: nec etiam est minor capacitas in eodem, quàm in diuersis subiectis ad recipiendum omnes. Et eadem ratione sequitur posse duo calida vt vnum se intendere vsque ad octo, immo posse mutuo se corrumpere, atque conuertere in ignem. Probatur consequentia, quia quodlibet potest producere vnum gradum caloris in altero, sicut potest in quouis alio corpore nullum calorem habente, & sicut potest producere vnum, potest duo, & sic vsque ad octauum, cum possit eos
157 producere in diuersis corporibus. Sequitur tertio qualitatem intensam non posse remitti, immo nec vllo modo corrumpi à contrario. Probatur consequentia, quia cum omnes gradus, quos habet, sint eiusdem omnino rationis, & omnino similes, non est maior ratio ob quam ab vno potius, quàm ab alio incipiat corruptio: ergo nec poterit omnino incipere, nec poterit talis qualitas corrumpi, vel remitti. Et si dicatur incipere ab vltimo gradu producto in tali subiecto, quia dissolutio rei opposita est productioni eius, & ideo ab vltima eius perfectione incipit, vt dissolutio domus à culmine. Non soluitur argumentum, primò, quia nec dissolutio rei postulat ab vltima eius parte incipere, nisi sit aliquis ordo inter partes ipsas, qui cùm non ponatur inter gradus ipsos, non postulabit corruptio qualitatis ab vltimo incipere, potius quàm à primo, sed per accidens omnino erit, quod ab vno, vel ab altero, & ideo à neutro per se incipere poterit. Secundò, quia potest contingere, vt non prius vnus gradus, quàm alter producatur, sed simul, & in instanti omnes, vt videmus in lumine simul producto secundum omnes gradus intensionis, quia illuminatio non est per se successiua, sed instantanea. Tunc ergo non erit maior ratio propter quam ab vltimo potius, quàm à primo incipiat remissio luminis, quare non poterit vmquam incipere. Vltimo sequitur intensionem non esse aliud, quàm coacervationem plurium entitatum sine ordine, & qualitatem intensam esse vnum per accidens, sicut cumulum lapidum. Probatur consequentia, quia ex intensione non aliud resultat, quàm vnum ex multis entitatibus non ordinatis: ergo non est aliud qualitas intensa, quàm cumulus quidam entitatum non

ordina

ordinatarum, quod est esse vnum per accidens.

Secunda opinio est communis, quòd gradus qualitatis intensæ sint eiusdem rationis, & omnino similes, nullam habentes subordinationem essentialem, ita vt posteriores necessariò non præsupponant priores, sed solum constituant vnam numero qualitatem intensam, quia in eadem parte subiecti vniuntur per propria indiuisibilia intensionis, quæ sunt modi vnionis, nam vnio hæc est continuatio realis, & ideo sufficiens ad constituendam vnam numero formam; quemadmodum plures gradus eiusdem qualitatis in diuersis partibus eiusdem subiecti producti, & per indiuisibilia continuati efficiunt vnam numero formam extensam per totum subiectum, quia tam in intensione, quam in extensione verum est, quod docuit Aristoteles 5. lib. Phys. vnum continuum, & vnum numero idem esse. Ita sentiunt omnes ferè antiqui, & grauiores Theologi in 1. dist. 17. Albertus Magnus art. 10. Scot. q. 3. D. Bona. in 1. parte distin. art. 1. q. 1. ad 2. Richardus art. 2. q. 2. Okam. q. 6. Gab. & Greg. ibidem Mars. in 2. q. 1. art. 1. suppositione 8. Nimphus 8. Methaph. disput. 6. & 11. Antonius Andreas 8. Metaph. q. 6. Toletus 1. lib. de generat. cap. 3. q. 4. & Conimb. 1. lib. de generatione cap. 4. q. 2. art. 3. ad vltimum, & videtur mihi probabilior, & tenenda.

Quæ primo probanda est ex refutatione oppositæ hoc mo- 158 do. Posterior gradus intensionis sic est dissimilis priori, & sic eo perfectior, vt totam eius perfectionem, & virtutem contineat, non solum eminenter, sed formaliter: ergo superfluit omnino prior, quare adueniente posteriori corrumpi debet, vt Durand. quæstione præcedente à nobis refutatus asserebat, quia natura nihil superfluum permittit. Probatur antecedens, nam prima opinio concedit posteriorem gradum eminenter cõtinere perfectionem prioris, & si non contineret, non esset eo perfectior, nec essentialiter ei subordinatus. Sed ego probo, quod etiam contineat formaliter, nã continere formaliter est continere per modum formæ informantis subiectum, vt patet de anima rationali, ideo continente formaliter gradum naturæ sensitiuæ, quia continet per modum formæ informantis corpus, & talem ei gradum tribuentis formaliter, sed ita continet gradus posterior perfectionem prioris: ergo formaliter. probatur minor, quia continet tanquam forma subiecti, quod constituit perfectius calidum formaliter: ergo continet formaliter. Et confirmo idem argumentum, & declaro simul; nam ideo sufficit vna forma sensitiua in equo, & vna rationalis in homine ad tribuendum corpori omnes gradus essendi priores, atque imper-

fectiores, vt gradum corporis, & vitæ, quia forma posterior continet totam perfectionem prioris, non solum eminenter, sed etiam formaliter;quia per modum formæ informantis materiam,& ideo tribuit corpori gradus,quos ipsa tribueret.Vnde sequitur superfluam esse priorem in præsentia posterioris, & ideo non admittenda. Et hæc est potissima ratio, propter quam non admittitur forma corporeitatis, quam posuit Scotus, nec pluralitas formarum,quam alij ponunt in eodem composito,vt 1. lib. de anima ostendemus. Sed gradus posterior caloris continet eminenter,& formaliter totam perfectionem prioris,quia continet per modum formæ, & eam tribuit subiecto in genere causæ formalis constituendo illud perfectius calidum formaliter,vt probaui;ergo eo adueniente superfluit omninò prior,& corrumpi debet. Et eadem ratione probatur,superfluas esse omnes partes priores cuiuscumque gradus,& corrumpi debere adueniente vltima parte aliquota eiusdem gradus;quia sicut gradus posterior continet totam perfectionem prioris,ita pars posterior eiusdem gradus continet totam perfectionem prioris,& vltima perfectionem omnium.

Secundo probatur falsitas eiusdem sententiæ, quia si gradus posterior continet eminenter virtutem prioris: ergo si produceretur separatus ab illo per diuinam potentiam, totum effectum producere posset, quem producit vterque simul existens in subiecto;sed eandem virtutem habet posterior existens cum priori,ac haberet separatus ab eo;ergo sufficit ad producendum, quidquid producitur ab vtroque, & cum virtus eius sit naturalis, agit in quantum potest: ergo superfluit primus gradus ad agendum adueniente secundo,& ideo corrumpi debet. Et confirmo argumentum,quia si contineret eminenter perfectionem inferioris gradus,& ideo potest similem alium gradum producere, erit causa æquiuoca eius,& non vniuoca, quod est falsum. Probatur consequentia,quia causa æquiuoca differt ab vniuoca in eo, quod illa continet effectum eminenter, hæc vero formaliter. Immo etiam sequitur posteriores gradus differre specie à prioribus, probatur consequentia, quia id quod est calor vt vnum eminenter, specie distinguitur ab eo, quod est calor vt vnum formaliter.

159 Tertio probatur ex intensione, vel augmento charitatis, & gratiæ per sacramenta, in quo difficile potest defendi opposita sententia; duo enim sunt certa in receptione sacramentorum. Primum per dignam receptionem cuiuslibet sacramenti intendi gratiam, & charitatem, si eam prius habebat recipiens, etiam si cum remississima dispositione recipiatur. Secundo sa-

cramenta

cramenta omnia ab adultis recepta conferre gratiam secundum mensuram dispositionis, ita vt tanta, & non maior conferatur, quanta est dispositio recipientis. Ex quibus sic arguo, si posterior gradus gratiæ perfectior sit priori secundum entitatem indiuidualem, sequitur per sacramentum cum minori dispositione receptum dari maiorem, & perfectiorem gratiam, & per sacramentum receptum cum æquali dari maiorem, quod est contra secundum præsuppositum. Probatur primum, quia fieri potest, vt ille idem, qui recipit primum gradum gratiæ per sacramentum cum tanta dispositione; iterum recipiat illud cum multo minori, & tamen recipiet secundum gradum gratiæ, vel aliquam eius partem, quæ perfectior est, & maior secundum entitatem primo gradu; quare maiorem, & perfectiorem recipiet; immo sequitur per hoc secundum sacramentum nullam recipere gratiam contra primum præsuppositum. Probo consequentiam, quia sacramentum receptum à diuersis cum eadem dispositione eumdem gradum gratiæ tribuit; sed sacramentum receptum ab eo, qui non habet gratiam cum remississima dispositione, non conferret nisi primum gradum, qui est minor secundum entitatem, & perfectionem, quàm secundus: ergo in habente iam primum gradum nō posset conferre secundum, quia non est maioris virtutis in vno, quam in alio. Sed probo secundum, quia sacramentum receptum cum dispositione vt vnum, producit gratiam, vt vnum in eo, qui nullam habebat; & in eo, qui habebat iam primum gradum, producet secundum; qui maior est, atque perfectior primo: producet ergo maiorem, & perfectiorem gratiam receptum cum eadem dispositione. Probatur tandem in augmento eorumdem habituum per actus meritorios: ad quod probandum suppono opinionem magis iam receptam in schola, etiam ab autoribus oppositæ sententiæ, videlicet gratiam, & charitatem augeri, vel intendi per actus quantumlibet remissos ab eis procedentes. Ex quo ita arguo. Si quis eliciat actum charitatis vt duo, meretur primum, & secundum gradum charitatis, & si postmodum eliciat alium actum longe remissiorem, non dabitur illi per eum tertius gradus, neque aliquid eius: ergo per talem actum remissum non augebitur in eo charitas, contra præsuppositam sententiam. Antecedens probatur, quia calidum vt vnum non potest augere calorem vt vnum existentem in eodem, nec in alio subiecto, secundum oppositam sententiam, non solum, quia iam reperit productum in subiecto totum calorem, quem ipse habet, sed præcipuè, quia calor vt duo maior est, atque perfectior secundum entitatem indiuidualem: ergo

actus meritorius vt vnum non poterit mereri tertium gradum charitatis, in eo, qui habet duos. Probatur consequentia, quia tertius gradus maior, & perfectior est duobus primis: ergo non potest dari pro actu meritorio vt vnum. Et si respondeas diuersam esse rationem in agentibus Physicis, & per modum meriti, quia illa operantur secundum modum Physicæ virtutis, quam non possunt excedere, hæc vero non operantur modo Physico, sed morali longe diuerso. Probatur nullum esse discrimen quantum ad hoc, nam etiam quæ operantur per modum meriti producunt perfectiorem effectum, vel imperfectiorem secundum modum, quo mouentur per auxilium diuinæ gratiæ, & secundum modum affectus, & conatus cum quo operantur: ergo actui remisso procedenti ex minori auxilio gratiæ, & elicito cum minori affectu, atque conatu non potest correspondere tam perfectus gradus gratiæ per modum meriti, ac illi actui, qui à maiori auxilio procedit, & cum maiori affectu, atque conatu fit; quare non poterit ei correspondere tertius gradus gratiæ in eo, qui habet primum, & secundum, nec poterit charitatem in eo augere. Probatur consequentia, quia sicut agens naturale non potest agere vltra virtutem suam naturalem, ita agens morale per modum meriti non potest agere vltra suam virtutem moralem.

161 Vt autem veritas nostræ sententiæ propria ratione probetur, meliusque intelligatur, & argumenta oppositæ commodius soluantur, explicanda est differentia inter intensionem, & extensionem in eo consistens, quod per extensionem perficitur eadem forma in diuersis partibus subiecti, ita vt partes extensionis formæ educantur de potentia diuersarum partium subiecti; sed per vnionem continuationis efficiunt vnam numero formam extensiuè perfectam. Per intensionem verò, perficitur forma in eadem parte subiecti, ita vt de potentia eius educantur nouæ partes, vel gradus, atque etiam in eadem vniantur per continuationem suorum indiuisibilium, & per talem vnionem efficiant vnam numero formam magis eductam de potentia subiecti, & ideo perfectius illud informantem, & actuantem potentiam eius, & ex hoc magis in eo radicatam, & habentem perfectiorem modum essendi. Probatur hoc duplici argumento. Primò, quia totam perfectionem, quam habet forma in diuersis subiectis, habet in eodem; sed in diuersis subiectis habet longe maiorem perfectionem indiuidualem, cum in quocumque habeat perfectionem realiter distinctam ratione indiuidualis differentiæ diuersæ: ergo cum has omnes perfectiones simul vnitas, & efficientes vnam habeat in eadem

parte

parte subiecti, sequitur euidenter maiorem perfectionem indiuidualem habere formam intensam in eodem subiecto, quàm diuisam in diuersis secundum diuersos gradus. Quod hoc exemplo ostendi potest, nam calor vt vnum productum in duobus subiectis habet duplicem differentiam indiuidualem realiter distinctam: & cum differentia indiuidualis sit aliqua perfectio realis, saltem modalis, habebit duplicem perfectionem realem: si vero in vno tantum subiecto esset indemnet calor vt vnum, non haberet, nisi vnam differentiam indiuidualem eiusdem perfectionis, ac eam habebat in singulis; ergo minorem perfectionem indiuidualem haberet. At si vterque gradus per intensionem vniatur in eodem subiecto, habet vtramque perfectionem indiuidualem, & per modum vnius, quod est perfectiorem modum essendi indiuidualem habere, quàm in diuersis subiectis. Secundo, quia virtus vnita fortior est se ipsa dispersa, sed per intensionem vnitur in eodem subiecto eadem virtus, quæ in diuersis subiectis dispersa foret: ergo fortior est forma caloris resultans ex duobus gradibus vnitis in eodem subiecto per intensionem, quàm esset si dispersa foret, hoc est diuisa secundum vnum, & alterum gradum in diuersis subiectis: sed esse fortiorem non est aliud, quàm esse potentiorem ad operandum; & esse potentiorem ad operandum repugnat, nisi perfectior sit, vel perfectiorem modum essendi habeat: ergo eadem forma caloris intensa perfectius esse habet in eodem subiecto, quàm haberet diuisa in diuersis secundum diuersos gradus; ad quod asserendum non est necessarium ponere diuersam perfectionem indiuidualem, nec subordinationem aliquam in eisdem gradibus.

Et ex hac doctrina colligitur hoc argumentum ad probandam veritatem communis sententiæ. Sicut non sunt multiplicandæ entitates reales sine vrgenti necessitate, ita nec multiplicari debent perfectiones reales in eisdem rebus; sed sine multiplicatione reali perfectionum indiuidualium inter eosdem gradus intensionis saluatur propriissima intensio qualitatis distincta ab extensione: & cætera omnia, quæ in intensa qualitate esse debent: ergo non est ponenda, sed dicendum æquales esse omnes, & secundum se non subordinatos. Probatur minor, quia perfectio intensionis consistit in eo, quod qualitas vere sit magis radicata in subiecto, quàm prius, magis actuet potentiam eius per informationem perfectiorem, & tandem maiorem virtutem ad agendum ei tribuat: sed hæc omnia habet qualitas intensa per gradus omnino similes, 162

omnino æqualis perfectionis vnitos in eadem parte subiecti, vt probatum est: ergo non est necessaria dissimilitudo illa, & inæqualitas graduum cum essentiali subordinatione, quam ponit opposita sententia, nec vllo modo admittenda.

Atque ex eadem etiam doctrina facile soluitur argumentum eius, & quia multa afferebat inconuenientia, quæ ex nostra sententia sequuntur, ad singula per se respondendum est. Et ad primum negamus, quod sequatur intensionem procedere in infinitum, quia non potest à quocumque agente remisso intendi calor: & cum dicitur non esse necessariam maiorem virtutem in agente ad producendum secundum gradum caloris, quàm primum, distinguendum est; nam ad producendum illum in alio subiecto, non est necessaria maior, bene tamen ad producendum in eodem, in quo est primus gradus propter perfectiorem modum essendi, quem habet vterque gradus vnitus in eadem parte subiecti, iam explicatum. Negandum est etiam, quod sequatur secundum inconueniens, videlicet, quod agens possit agere vltra perfectionem propriam. Et cum dicitur calidum remissum posse producere diuersos gradus caloris in diuersis subiectis: ergo posse eos omnes producere in eodem. Concesso antecedenti, neganda est consequentia, quia vniti in eodem subiecto perfectiorem effectum constituunt propter perfectiorem modum essendi indiuidualem resultantem ex vnione omnium in eadem parte subiecti, vt probatum est. Et propter eamdem rationem negandum est, quod duo calida vt vnum possint sese intendere vsque ad octauum gradum; licet enim detur capacitas ex parte subiecti, sed deficit virtus ex parte vtriusque agentis, quia neutrum potest intendere calorem alterius, ex eo, quod licet primus, & secundus gradus sint omnino similes, & æquales, sed ex eis simul vnitis in eodem subiecto longe perfectior effectus secundum rationem indiuidualem resultat, quam neutrum potest attingere, nec vtrumque simul, cum virtutem vtriusque in diuersis sub-
163 iectis diuersam, excedat. Ad tertium inconueniens bene respondent Conimbr. vbi supra; negando, quod remissio qualitatis efficiatur impossibilis ex nostra sententia: & cum dicitur non esse maiorem rationem, ob quam remissio incipiat à corruptione vnius gradus, quàm alterius, distinguendum est, nam comparando gradus ipsos cum causa secunda naturali, verum est, quia ex se non determinatur ad singulares has actiones & effectus, potius quam ad alios, sed indifferens est ad omnes, & solum ad speciem determinata, sed à causa prima determinatur ad talem actionem singularem, ad talémque effectum producendum,

cendum, potius quàm ad alterum, vt in 2. lib. Phyſ. agentes de modo concurrendi primæ cauſæ cum ſecundis docuimus, neque hoc eſt pro libito recurrere ad primam cauſam, ſed naturale, ac neceſſarium in quibuſcumque effectibus producendis à cauſis ſecundis naturalibus. Ita ergo in remiſſione caloris contingit, vt à prima cauſa determinetur, ſecunda ad corruptionem huius gradus, potius quàm alterius; & ita incipit, atque procedit ſemper remiſſio, ſicut etiam intenſio, & neutra redditur impoſſibilis. Solutio autem illa de inceptione remiſſionis ab vltimo gradu producto in tali ſubiecto tanquam à culmine totius ædificij inſufficiens eſt, & bene impugnata in argumento. Ad vltimum tandem incommodum, quod inferebatur, videlicet intenſionem, & qualitatem intenſam eſſe vnum per accidens, cùm conſtet ex pluribus gradibus non ordinatis, facile ſoluitur hac diſtinctione; nam multis modis contingit reſultare vnum per ſe ex multis, nempe tamquam ex potentia, & actu; quo pacto ex materia, & forma, aut ex genere & differentia reſultat vnum per ſe eſſentiale. Secundo, tamquam ex per ſe ordinatis, vt ex multis vnitatibus reſultat vnus numerus per ſe. Tertio tamquam ex multis partibus integrantibus per continuationem vnitis, etiamſi non ſint vllo modo ſubordinatæ, vt ex multis partibus integrantibus ſubſtantiæ, & quantitatis reſultat vna ſubſtantia per ſe, vt vna aqua, vel ignis, aut vna linea, vel ſuperficies abſque vlla ſubordinatione, & ita reſultat vna qualitas intenſa ex multis partibus gradualibus ſuis indiuiſibilibus vnitis, etiamſi non ſint vllo modo ſubordinati.

QVÆSTIO VII.

An intenſio qualitatum habeat terminos magnitudinis, & paruitatis?

QVæſtio hæc ſolet tractari in 1. aut 6. lib. Phyſ. vbi de terminis magnitudinis, & paruitatis rerum naturalium agitur. 164 Ego vero in commentariis Phyſicis eam remiſſi in hunc locum tamquam ſibi proprium. Vt autem ſenſus quæſtionis intelligatur, diſtinguenda eſt duplex qualitas naturalis, & ſupernaturalis: naturalis qualitas ea eſt, quæ conuenit ſubſtantiæ à natura, vt calor igni, & frigiditas aquæ. Supernaturalis vero, quæ non à natura, ſed per infuſionem ab agenti ſupernaturali, vt gratia, & charitas. Et de qualitate naturali

præcipue procedit quæstio, quia hæc sola pertinet ad considerationem Philosophiæ naturalis, quamuis vno verbo dicemus in fine quæstionis, quid de terminis qualitatis supernaturalis sentiendum sit. Qualitas autem naturalis dupliciter consideratur, nempe quoad intensionem, & quoad extensionem. Et primo de intensione eius agendum est, deinde de extensione. Sed tandem qualitas secundum intensionem, duplicem considerationem habet, nam primo consideratur secundum se, deinde vt est dispositio ad formam substantialem introducendam in materia, & contrariam expellendam. Et difficultas pręcipua quæstionis de qualitate procedit quantum ad intensionem secundum se consideratam, nam vt est dispositio ad formam substantialem facile intelligi potest, quonam modo terminetur. Supponenda est autem distinctio terminorum quantum ad magnitudinem, & paruitatem in intrinsecos, & extrinsecos ex 1. lib. Physicor. vbi copiose explicati sunt. Intrinsecus terminus magnitudinis vocatur, maximum quod sic, extrinsecus, minimum quod non. Et intrinsecus paruitatis, minimum quod sic; extrinsecus, maximum quod non, & applicandi sunt ad intensionem qualitatum, sicut 1. lib. Physicor. applicati sunt ad extensionem quantitatis. Ex quibus iam patet sensus nostræ quæstionis, qui talis est: an qualitates naturales quoad intensionem habeant terminum magnitudinis intrinsecum, ita vt ad talem gradum intensionis possint peruenire, vt maiorem intensionem habere non possint, vel solum habeant terminum extrinsecum; ita vt aliquem gradum intensionis ita magnum habere non possint, bene tamen quemcumque minorem illo, atque etiam quoad paruitatem habeant terminum intrinsecum ita paruum, qui sit tam minima intensio, qua non possint minorem habere; vel solum habeant terminum extrinsecum, qui sit minima etiam intensio, quam habere non possunt, benè tamen quamcumque maiorem. Loquimur autem de qualitatibus secundum se sumptis, nam de eisdem, vt sunt dispositiones formarum, postmodum dicetur.

Et prima opinio tenet qualitates naturales secundum se sumptas, habere terminum intrinsecum magnitudinis, & paruitatis in sua intensione, ita vt ad talem gradum intensionis possint peruenire, vt vltra illum non possint intendi, etiam per potentiam Dei absolutam, versus paruitatem quoque petunt minimam quamdam intensionem, sub qua primo producantur, ita vt sub minori non possint saltem naturaliter produci. Ita Scotus in 1. d. 4. §. *Ad primam quæstionem dico*. Vbi loquitur de termino

termino magnitudinis, & in 2. d.2. q.9. in solutionibus argumentorum, vbi loquitur de termino paruitatis, de quo idem tenent cum eo Conimb.8.lib.Phys.com.23. Greg. in 1.d.17. q.1. art.3. Capreol. ibidem. q.2. art.2. Sonzin.8. Methaph. q.21. vbi pro eadem sententia citat D.Tho. Ægid.1. lib. de gener. q.25. Iandun.6.lib.Phys.q.15. Tolet.1.lib.de generat.q.6. Sed diuerso modo explicatur iste terminus intrinsecus paruitatis à Toleto & Sonzinate: nam Toletus minimum illum gradum intensionis non ponit acquisitum per motum, vel partem eius, ne compellatur ponere primam partem in motu contra expressam sententiam Aristotelis 6.lib.Phys. vbi ante quodlibet mutatum esse motus asserit dari partem motus, & ante quamlibet partem motus dari mutatum esse & ita motum non habere primam partem, nec primum mutatum esse, atque etiam contra rationem continui, quod cum sit diuisibile in infinitum, non potest habere primam partem, & ita repugnat motum habere primam, cum sit continuum, & consequenter repugnabit qualitatem habere primam partem productam per motum. Ideo ponit qualitatem secundum minimam illam intensionem habere modũ essendi indiuisibilem, & produci per mutationem, etiam suo modo indiuisibilem, à qua tanquam à termino à quo incipit motus intensionis per vltimum non esse. Sonzinas vero per motum produci asserit, & ideo videtur ponere minimum alterationis, & primum esse eius ex parte termini à quo.

Sed probatur hæc opinio quantum ad terminum intrinsecum magnitudinis hoc argumento. Qualitas secundum essentiam habet terminum intrinsecum magnitudinis: ergo etiam secundum intensionem. Probatur consequentia, quia intensio est modus consequens naturam, & essentiam qualitatis: ergo habet proportionem cum ea. Antecedens vero euidens est, quia qualitas, sicut res quælibet determinatum habet gradum perfectionis essentialis, sicut determinata prædicata essentialia, vltra quæ non potest crescere, nam eo ipso quòd aliquod prædicatum essentiale addatur calori, variabitur essentia, atque species eius. Exemplum huius rei habemus in calore, qui ad intensionem vt octo peruenire potest, & hanc habet in igne, ita vt maiorem habere repugnet: sicque de cæteris qualitatibus secundum proportionem, necessariò dicendum erit.

Probatur secundo, quantum ad terminum intrinsecum paruitatis ex Aristotele 6. lib. Physicorum text.69. vbi vniuersaliter docet cuiuslibet rei permanentis dari primũ esse in instanti productum, sed qualitates non solũ secundum esse, sed etiam secundum intensionem sunt res permanentes; cum constet 166
calorem,

calorem,& reliquas permanere postquam producta sunt: ergo habent primum esse suę productionis;in quo verum est dicere, nunc primo calor est in aqua, & immediate ante non erat,& necesse est habere aliquam intensionem, quia non est producibilis qualitas in subiecto,sine aliqua perfectione, & ideo nec sine aliqua intēsione:ergo datur prima intensio qualitatis apud Aristotelem, qua non est alia minor; quare hæc erit minima. Probatur etiam ratione primo, quia dum primo producitur calor in aqua,vbi prius non erat certum est expelli frigus per primum non esse, ita vt verum sit dicere, nunc non est frigus in aqua,& immediatè ante non erat,non quidem totaliter, sed secūdum aliquam eius partem,quia cum expellatur successiuè, euidens est in eodem instanti adhuc multum frigoris permanere in ea.Si igitur verum est nunc, aliquid frigoris expulsum esse ab aqua:ergo verum erit in eodem instanti aliquid caloris esse introductum in ea.Probatur consequentia, quia non expellitur vnum contrarium,nisi ad introductionem alterius;sed illud caloris non potest introduci,nisi per motum, vel mutationem instantaneam:ergo necesse est dari primum esse motus alterationis,vt asserit Sonzinas,vel mutationem instantaneam præcedentem eumdem motum alterationis, per quam producatur calor minimus secundum intensionem, vt asserit Toletus.Secundo,si talis intensio minima simul,& primo producta non datur,sed quælibet intensio qualitatis est diuisibilis in infinitum,sequitur nec dari qualitatem ita remissam,quin remissior alia in infinitum detur. Ex quo etiam infertur remissionem procedere in infinitum,& ita nullum terminum,vel finem habere,sed postquam semel incipit;esse perpetuā versus finem, quod est absurdum.Probatur hæc vltima consequentia, nam si intensio caloris versus paruitatem est diuisibilis in infinitas partes proportionales, ergo diuisio eius procedit in infinitum, sed sicut diuiditur,sic etiam corrumpitur per remissionem per partes non æquales,quia iam daretur vltima, & hæc esset maximè remissa,vltra quam non daretur alia remissior, & consequenter minima intensio eiusdem caloris, vltra quam non daretur minor: ergo sit remissio qualitatis per partes proportionales,sicut eius diuisio. Vnde sicut diuisio eius procedit in infinitum, & ideo nullum terminum habere potest, ita remissio eius.

167 Secunda opinio duo asserit. Primum,qualitates secundum intensionem habere terminum intrinsecum magnitudinis naturaliter,sed per potentiam Dei absolutam posse intendi in infinitum.Secundum, versus paruitatem quoque nullum habere

termi-

terminum suæ intensionis.Itaque quantum ad terminum magnitudinis conuenit cum Scoto in vno,& differt in alio;cõuenit quidem in eo quod tribuit eis terminum intrinsecum magnitudinis naturaliter ; differt vero secundum potentiam Dei absolutam,quo pacto etiam Scotus concedit eis eumdem terminum intrinsecum.Secunda vero opinio negat hoc modo habere talem terminum , sed existimat signato quocumque termino posse vltra illum intendi in infinitum. Quantum ad terminum vero paruitatis omnino contraria est Scoto,& alijs.Sed eam sequuntur Sotus.2.lib. Phys. q.4.art.3. concl.5. Conimb. ibidem.q.1.Franciscus Suarius.2. tomo suæ Methaph. disp.46. sect.4.& moderni ferè omnes, & videtur nobis probabilior, & sequenda.

Probatur primum, quod de potentia Dei absoluta non habeant terminum intrinsecum magnitudinis,sed dato quocumque gradu intensionis , possint habere maiorem in infinitum hac ratione.Dato quocumque gradu intensionis,non repugnat habere maiorem ex parte diuinæ potentiæ,nec ex parte ipsiusmet qualitatis, nec ex capacitate subiecti ; ergo semper potest crescere intensio,quod est nullum habere terminum intrinsecum magnitudinis. Antecedens ex parte diuinæ potentiæ euidens est:sed probatur ex parte ipsiusmet qualitatis, quia intensio est perfectio quædam accidentalis eius , non pertinens ad essentialia prædicata,sed solum ad entitatem,in qua fundantur vt superius ostendimus;ergo quãtumcumque crescat intensio, non variantur essentialia prædicata eiusdem qualitatis : quare non repugnat essentiæ eius quælibet intensio quantumcumque magna,sed maior poterit dari semper in infinitum;ex hac parte.Quod vero non repugnet ex parte subiecti probatur , quia licet capacitas subiecti sit finita in ordine ad essentiam qualitatis,sicut essentia ipsa finita est ; nihilominus sicut essentiæ qualitatis finitæ non repugnat maior intensio in infinitum, quia non variat essentiam eius,ita capacitati subiecti, ad quam essentia qualitatis ordinatur,non repugnat quæcumque intensio qualitatis finita , quia capacitas subiecti proportionatur formæ recipiendæ.

Probatur deinde secundum , quòd intensio qualitatis non habeat terminum intrinsecum paruitatis,ita vt via generationis producatur qualitas sub minima intensione , qua non sit dabilis minor alia,sed necessarium esse, vt quacumque intensione data prius sit producta sub minori in infinitum. Primo ex illo principio Aristotelis,quod habetur 6. lib.Physic. cap.6. text.53.& 54.in omni motu propriè sumpto , nec dari primam 168

partem,

partem, nec primum mutatum esse, ex parte principij, sed ante quamlibet partē dari mutatum esse indiuisibile, & ante quodlibet mutatum esse dari partē motus, & ideo nec dari primam partem motus, nec primum mutatum esse, sed solum habere initiatiuum extrinsecum, nempè contrariam qualitatem, à qua moueri incipit corpus. Ex quo ita arguo. Alteratio est propriè motus à contrario in contrarium, per quem fit qualitas, & intensio qualitatis est idem motus, per quem incipit qualitas produci, quia non potest produci de nouo, quin producatur cum aliqua intēsione: ergo non datur prima pars qualitatis producta quoad intensionem. Probatur consequentia, quia partes termini per motum producti correspondent partibus motus, per quas producuntur, & indiuisibilia termini indiuisibilibus motus: sed non datur prima pars motus intensionis, nec primum mutatum esse: ergo nec dabitur prima pars qualitatis quoad intensionem, nec primum indiuisibile eius, sed ante quamlibet intensionem quantumlibet paruam datur minor in infinitum. Secundo probatur, quia motus intensionis realiter est continuus, vt superius probauimus, & qualitas etiam quoad intensionem habet latitudinem continuatam suis proprijs indiuisibilibus; sed repugnat continuo habere minimam partem; cum quælibet pars eius sit diuisibilis in infinitum: ergo repugnat dari minimam intensionem qualitatis, quin sit dabilis alia minor in infinitum. Istæ rationes efficaciter probant aduersus Sonzinatam asserentem minimam illam qualitatem quoad intensionem produci per motum. Sed probatur duabus alijs, quod non sit naturaliter producibilis
169 per alterationem instantaneam. Primò, quia quilibet gradus qualitatis productæ quantumcumque paruæ intensionis diuisibilis est secundum eamdem intensionem, & ideo suam habet latitudinem, non minus, quàm alij gradus maioris intensionis, & præterea habet contrarium sine cuius expulsione non potest produci in subiecto, vt calor non potest produci in aqua sine expulsione frigoris: ergo non potest naturaliter produci in instanti, sed necessariò successiuè, sicut cæteri gradus maioris intensionis. Probatur consequentia, quia propter has duas causas tātùm repugnat quemlibet alium gradum eiusdem qualitatis produci in instanti, vel per mutationem instantaneam. Vnde si primus gradus caloris potest produci per alterationem instantaneam naturaliter, quilibet alius gradus eodem modo produci poterit, & ita fiet alteratio in instantibus temporis per mutationes instantaneas, ac per minima, vnde non erit motus continuus; quod ostendimus esse falsum. Sed respondet

det Toletus qualitatem habere distinctam productionem ab intensione, ita vt alia sit alteratio, per quam producitur secundum entitatem, vel substantiam, ab ea per quam intenditur; & ideo per primam alterationem instantaneam præcedentem motum intensionis produci qualitatem simpliciter, & simul, non successiuè in subiecto, & sic producta vocatur minima: diciturque consistere in indiuisibili, quia caret omni intensione, ratione cuius est diuisibilis. Hæc tamen solutio supponit falsum, nempe quòd productio qualitatis in subiecto sit distincta realiter ab omni eius intensione. Quòd vero idem sit motus realis, per quem producitur in subiecto, & per quem producitur cum aliqua intensione, sic ostendo: impossibile est produci qualitatem in subiecto extenso, quin producatur cum aliqua extensione ad partes eius; ergo impossibile est, quod producatur sine aliqua intensione: antecedens euidens est, quia pars subiecti, in qua producitur, extensa, ac diuisibilis est: ergo qualitas in ea producta habet esse extensum, & diuisibile: & ita producta est, vt prius sit producta in medietate illius partis agenti proxima, quàm in alia medietate remota. Consequentia vero sic probatur, agens naturale agit vniformiter deformiter in subiectum extensum, in quo inhæret cōtrarium; ita vt prius, & fortius agat in partem magis sibi propinquam, quam in remotiorem: ergo perfectiorem effectum producit in ea, & consequenter intensiorem, quàm in remotiori, quod verum est de qualibet parte propinquiori in infinitum: ergo repugnat produci qualitatem, quin producatur cum aliqua intensione.

Secundò, quia si minima qualitas producitur per mutationem instantaneam præcedentem motum: ergo falsum erit 170
principium illud ex Aristotele adductum, quòd non detur primum mutatum esse in motu, sed ante quodlibet mutatum esse detur pars motus. Probatur consequentia, quia per illam mutationem instantaneam verum est mutatum esse mobile, & tamen nondum mouetur: ergo datur mutatum esse ante motum: quod repugnat, quia mutatum esse non est aliud, quàm mobile peruenisse ad talem partem, vel gradum termini acquisiti, ad quam non peruenit, nisi per motum: ergo repugnat dari mutatum esse præcedens totū motū. Et si dicatur mutatū esse motus, hoc est indiuisibile terminatiuum, vel continuatiuum partium eius, non posse præcedere totum motum, bene tamen mutatum esse per mutationem instantaneam, & Aristotelem solum loqui de mutato esse motus, non de alio, quare non erit contra doctrinam Aristotelis ponere minimam qualitatem acquisitam per mutationem præcedentem motum

in instan

in instanti, quod est vltimum non esse eiusdem motus. Contra hoc est, quod in cæteris motibus, nempe augmentatione, & latione, neque Aristoteles, neque alius vmquam posuit talem partem minimam termini productam per mutationem instantaneam, nec est naturaliter possibilis, quod sic probo. Impossibile est in rebus ad quas per se terminatur motus, vllam partem earum simul, aut in instanti produci, sed necessariò in tempore, & cum successione; ergo falsum est in alteratione ponere minimam qualitatem simul, & in instanti productam per actionem instantaneam; probatur consequentia, quia non est minus diuisibilis qualitas acquisita per alterationem versus principium, quam versus medium, & finem: sed nulla datur pars in medio, & fine acquisita in instanti, aut simul; ergo nec dari potest in principio. Non est etiam minus diuisibilis qualitas, quàm termini aliorum motuum, sed per cæteros motus nulla pars termini acquiri potest in instanti; ergo neque in motu alterationis. Et tãdem probatur, quia aliæ partes eiusdem qualitatis non possunt simul, vel in instanti produci, quia producuntur in subiecto cum resistentia contrarij, sed eodem modo producitur prima, vt per se est manifestum; cum sit eiusdem rationis, & eodem modo habeat contrarium in subiecto; ergo non potest simul, sed successiuè produci, & ideo non potest dari prima.

171 Sed contra hoc est difficile argumentum, quia qualitas producta per alterationem est res permanens, continua quoad intensionem, & finita: ergo est cõtinuum finitum, sed omne continuum finitum, & permanens habet duo indiuisibilia extrema quibus terminatur, vt patet de linea terminata duobus extremis punctis: ergo qualibet qualitas intensa debet habere duo indiuisibilia intensionis, quibus finita eius intensio sit terminata, videlicet primum, & vltimum: sed primũ non potest produci per partem motus cum pręcedat totum motum: ergo producitur per mutationem instantaneam præcedentem motum; & non potest produci separatum ab omni parte eiusdem qualitatis: ergo producitur cõiunctum alicui parti: hæc igitur pars erit minima qualitas quoad intensionem simul, & in instanti producta per alterationem instantaneam præcedentem totum motum intensionis. Respondetur tamen primo negando antecedens, quod qualitas producibilis per motum sit res omnino permanens, sed aliquid successiui habet ex modo suæ productionis, & ideo vocari potest successiua quantum ad fieri, licet sit permanens in facto esse. Et quia ex modo, quo producitur, debet sumi modus, quo terminatur intensio eius, talis modus termina

terminationis similis est ei, quem habet motus, per quem fieri nata est. Et de motu constat non habere terminum intrinsecum versus principium, sed extrinsecum tantum, intrinsecum vero versus finem; ergo eodem modo terminatur qualitas per eum producibilis. Et propterea non habet nisi vnum extremum intrinsecum, & positiuum, nempè versus finem, ex parte vero principij solum terminatur negatiuè intensio eius, quia verum est à contrario incepisse, & ideo principium habere intensionem eius, quia primam partem aliquotam habet, licet non primam proportionalem. Secūdo respondetur habere quidem primum indiuisibile intensionis ex parte principij, non tamen esse productum per mutationem instantaneam, sed per primam partem aliquotā motus, cum parte qualitatis aliquota, cuius principium est, quod non potest esse verum de aliquo alio indiuisibili termini, quia omne aliud indiuisibile succedit parti, & est quasi esse acquisitum eius; ideo supponit partem motus, per quam producitur eadem pars termini, & non potest per eam produci, sed per mutationem instantaneam subsequentem partem motus, & eam terminantem: primum autem indiuisibile intensionis non præsupponit partem intensionis productam, sed est initium primæ partis aliquotæ, & propterea simul cum ea producitur per partem motus, & in parte temporis, non quidem primario, vel adæquatè, sed quasi ex consequenti, & inadæquatè.

Ad primum argumentum oppositæ sententiæ, quod probat qualitates secundum se habere terminum intrinsecum magnitudinis suæ intensionis; respondetur, probare intentum modo naturali loquendo, & hoc modo non esse contra nos, qui concedimus modo naturali terminari intrinsicè intensionem qualitatis, per maximum quod sic, non tamen probare, quod talem terminum habeat, etiam per potentiam Dei absolutam, vt videtur intendere Scotus, quia licet consona sit naturæ harum qualitatum determinata intensio, vltra quam non amplius possint intendi ab agente naturali, sed non repugnat essentiæ earum maiorem habere posse in infinitum, sicut non repugnat quantitati maiorem semper esse posse in infinitum, ideo per potentiam Dei absolutam, dato quocumque termino vltra illum possunt intendi in infinitum. 172

Ad testimonium Aristot. pro termino paruitatis intrinseco adductum respondetur, qualitates producibiles per motum esse quidem permanentes in suo esse, sed aptas fieri successiuè per motum, propter latitudinem contrarietatis, quam habent, & propterea non habere primum esse dum fiunt, sed per vltimum

non esse produci ad modum rerum successiuarum. Aristoteles ergo dum asserit res permanentes habere primum esse, solum loquitur de permanentibus in esse, & fieri quales sunt perfectæ substantiæ, nam adhuc de imperfectis, valde probabile est successiuè fieri, vt aqua, vel ignis, & ideo non habere primum esse.

Ad primum argumentum pro eadem minima intensione negandum est antecedens, quod in productione caloris expellatur, vel desinat frigus per primum non esse, sed absque dubio desinit per vltimum sui esse. Quod sic probo; motus calefactionis incipit per vltimum non esse, & nullo modo per primum esse: ergo verum est dicere de calore, qui per eum producitur, nunc non est, & immediatè post erit; sed productio caloris est expulsio frigoris; & ideo esse caloris in subiecto est non esse frigoris in eo: ergo verum erit de frigore, nunc esse in subiecto, & immediatè post non esse, quod est desinere per vltimum esse. Et si dicatur desinere per vltimum esse, non absolutè, sed sub esse tanto, nempe in eodem gradu, in quo incipit esse calor, & hoc esse possibile, quia frigus vt tantum, hoc est, sub tali gradu vt vnum, vel vt dimidium habet modum indiuisibilis incipientis, & desinentis simul, & in instanti. Probatur esse falsum hoc argumento. Calor incipit esse immediatè post, & frigus etiam desinit immediatè post: sed immediatè post non dicit instans, nec determinatum tempus, sed tempus indeterminatum; sed in tempore indeterminato repugnat produci calorem, vel frigus sub aliquo gradu determinato, vel indiuisibili, sed solum producitur sub ratione indeterminata, & ideo dicimus absolutè futurum immediatè post, & non cum additione aliqua: ergo absolutè verum est, quod desinat per vltimum sui esse. Quod vero dictum est 6. lib. Phys. res omnes diuisibiles desinere per primum non esse, & non posse desinere per vltimum esse, intelligi debet dum res ad cuius inceptionem desinunt, incipit per primum sui esse; tunc enim necessarium est, sed non est minus necessarium easdem res desinere per vltimum esse, si res aliæ, ad cuius inceptionem desinunt, incipiant per vltimum non esse, vt consideranti est manifestum.

173 Ad secundum, neganda est consequentia, quòd remissio qualitatis procedat in infinitum, quamuis diuisio eius secundum intensionem procedat in infinitum: & ratio differentiæ est, quia diuisio fit per solas partes proportionales, & ideo nullum prorsus terminum habet, nec habere potest remissio cum sit motus, non fit per solas partes proportionales, sed etiam per æquales, in quibus illæ continentur, ita vt per partem motus æqualem

infinitas

infinitas proportionales habentem,& partem temporis finitam mensuratam producatur etiam pars æqualis intensionis habens infinitas proportionales, & cum partes aliquotæ, seu æquales motus,& qualitatis productæ,atque etiam temporis sint finitæ, & nihilominus quælibet contineat proportionales actu infinitas, tota intensio finita simpliciter est, sicut motus finitus est simpliciter; ideo tempore etiam finito absoluitur, & in infinitum non procedit, sicut de motu locali probat Aristoteles aduersus Zenonem 6.& 8.lib. Physicorum, quod non procedat in infinitum,sed tempore finito absoluatur,quia non procedit per solas partes proportionales, sed etiam per æquales, in quibus infinitæ proportionales includuntur, facientes nihilominus partes aliquotas actu finitas,& totum motum actu finitum,per quem omnes partes aliquotæ spatij actu finitæ, & totum spatium actu finitum tempore etiam finito pertransit mobile.

Quomodo terminentur qualitates quoad intensionem, vt sunt dispositiones formarum substantialium.

Explicatum est iam quomodo terminentur qualitates secundum se consideratæ, quantum ad intensionem. Sequi- 174
tur autem ordine debito explicandum, quomodo terminetur intensio earum,vt sunt dispositiones formarum substantialium, in quo minor est difficultas. Et ideo breuiter explicanda est. Primo quidem quantum ad terminum magnitudinis, quem dicimus habere intrinsecum, ita vt ad tantam possint peruenire intensionem, vt maiorem habere naturaliter repugnet, vt ignis petit intensionem caloris vt octo, ita vt maiorem non possit habere naturaliter, siccitatem verò fortè vt sex, vel quid simile; & hos gradus habent pro terminis intrinsecis magnitudinis suæ intensionis, & eadem est ratio de cæteris qualitatibus secundum proportionem in ordine ad formas substantiales, cuius dispositiones sunt, & hoc est verum de dispositionibus simultaneis. De termino vero paruitatis via generationis, quæ consideratio pertinet ad dispositiones præcedentes introductionem formæ, diuerso modo loquendum est secundum diuersas opiniones de subiecto accidentium: nam qui tenent accidentia esse in sola materia tanquam in subiecto inhæsionis, & propterea eadem manere posse in genito, quæ erant in corrupto, dicent dispositiones, habere terminum intrinsecum paruitatis, ita vt talis gradus intensionis requiratur ad introductionem talis formæ, & expulsionem oppositæ, vt cum minori non possit vna introduci, nec expelli altera, vt ad

introductionem formæ ignis, & expulsionem formæ ligni ex parte materiæ requiri calorem vt sex; ita vt cum minori introduci non possit vna, nec expelli altera. Qui vero putant subiectum accidentium esse compositum, & propterea non posse vlla accidentia eadem numero quæ erant in genito manere in corrupto, non possunt concedere dispositionibus terminum intrinsecum paruitatis suæ intensionis, quia non potest esse verum cum hac opinione, quod talis gradus caloris requiratur ad introductionem formæ ignis, & expulsionem oppositæ, ita vt cum minori non possit vna introduci, & expelli altera, quia talis gradus caloris debet esse in ligno tanquam in subiecto; nam si in igne sit, non expelletur ab eo forma ligni, nec introducetur forma ignis; in ligno autem esse non potest, quia quamdiu est in ligno, non potest esse expulsa forma eiusdem ligni, nec introducta forma ignis; vnde sequitur intensionem disputationum non posse cum hac opinione habere terminum paruitatis intrinsecum, sed extrinsecum tantum, ita vt verum sit, cum tali gradu caloris non posse permanere formam ligni, sed expulsam esse, & introductam formam ignis, cum quacumque tamen minori non esse expulsam illam, nec introductam hanc, sed expelli in fieri, hoc est, toto tempore, quo dispositiones non attingunt illum gradum agere causam efficientem ad expulsionem vnius, & introductionem alterius; vno igitur, vel alio modo loquendum est de termino paruitatis secundum diuersas opiniones de subiecto accidentium. Itaque vniuersaliter verum est, intensionem qualitarum, vt sunt dispositiones formarum substantialium, terminari ad certum gradum, tam versus magnitudinem, quàm versus paruitatem; sed versus magnitudinem termino intrinseco, qui dicitur *maximum quod sic*; versus paruitatem vero termino etiam intrinseco, qui dicitur *minimum quod sic*; vel saltem extrinseco, qui vocatur *maximum quod non.* Probatur vtrumque hoc argumento. Quælibet forma substantialis habet perfectionem determinatam, non solum secundum speciem, sed etiam secundum differentiam indiuidualem: ergo petit pro suo esse, atque introductione in materia determinatum gradum dispositionis, quantum ad intensionem. Probatur consequentia, quia inter formam substantialem, & dispositiones ad eam requisitas debet esse proportio, præcipuè secundum gradum intensionis, à quo sumitur determinata perfectio qualitatis, vt est dispositio ad formam.

De ter.

De termino intensionis qualitatum supernaturalium.

QValitates supernaturales vocantur gratia, & charitas, ac cæteræ virtutes, quæ cum eis infunduntur nobis à Deo, vt ab agente supernaturali, & intenduntur duobus modis, videlicet ex opere operato, hoc est ex virtute sacramentorum, si dignè recipiantur, vel per nostros proprios actus bonos in gratia, & charitate factos; & quamuis ad Theologiam propriè pertineat agere de intensione harum qualitatum, sicut de qualitatibus ipsis, vt tamen completa sit disputatio de terminis qualitatum quantum ad intensionem, breuissimè agendum est de terminis intensionis earum; habent enim suos gradus, vel graduales partes intensionis qualitates istæ proportionales, & aliquotas, in quas diuidi possunt in infinitum, sicut qualitates naturales, & corporeas; sed differunt ab his, quia non sunt dispositiones ad formas substantiales; sed solum sunt supernaturales quædam participationes diuini esse supernaturalis, per quas anima nostra maximè perficitur. Et de termino paruitatis earum nullum video dubitantem, sed omnes tenent non esse eis concedendum intrinsecum, ita vt tam minima detur gratia, vel charitas in anima, vt minor, vel minus intensa dari non possit, sed data quacumque, potest dari alia minus intensa in infinitum; quod absolutè verum est de his qualitatibus secundum se sumptis: sed quia per sacramenta infunduntur animæ secundum mensuram dispositionis, contingit aliquando, vt nulla sit dispositio in anima, vt in pueris baptizatis ante vsum rationis, & tunc datur eis minima gratia determinata per diuinam voluntatem: dicitur autem minima, non absolutè, & secundum se, quia secundum se minor esse potest, sed accidentaliter, & ex suppositione in ordine ad subiectum nullam habens dispositionem. Solum potest esse dubium de termino magnitudinis earum quantum ad intensionem, an intrinsecus sit; ita vt ad talem gradum intensionis peruenire possint, vltra quem non possint intendi, vel dato quocumque gradu maiorem habere possint in infinitum. 175

Et prima opinio tenet, quod qualitates istæ secundum propriam naturam habent terminum intrinsecum suæ intensionis versus magnitudinem, ita vt ad talem gradum peruenire possint, vltra quem repugnat intendi etiam per potentiam Dei absolutam, & talem gradum summum habere dicunt gratiam habitualem Christi, quæ si posset intendi, posset etiam dari alia maior, & melior, quod est absurdum. Ita Scotus in 3. distinct 176

13. quæst.4. §. *Ad primam quæstionem dico.* Quem sequuntur Durand. ibidem, & Caiet.3.parte,q.7.art.12.

Probatur primò,quia si accipiamus gratiam vt vnum, & intendatur quantum possibile est per potentiam Dei absolutam; certum est non posse amplius intendi, vel ergo habebit tunc determinatum gradum intensionis, & talis gradus erit *maximum quod sic* intensionis eius;cum non possit amplius intendi: vel non habebit determinatum gradum intensionis; sed intensionem actu infinitam,quod est impossibile,cum infinita intensio,sit infinita perfectio repugnans creaturæ.Secundo,si gratia, & charitas non habent terminum intrinsecum suæ intensionis, sed dato quocunque gradu possunt maiorem intensionem in infinitum suscipere,sequitur posse esse actu infinitas secundum intensionem. Probatur consequentia,quia totam intensionem, quam possunt habere successiuè,potest Deus per absolutam potentiam simul eis tribuere;sed intensio earum potest successiuè esse maior in infinitum: ergo possunt simul habere à Deo actu infinitam:consequens autem probatur falsum,quia gratia actu infinita secundum intensionem non potest recipi in anima, cum capacitas eius omnibus modis sit finita: ergo necesse est gratiam, & charitatem habere terminum intrinsecum suæ intensionis versus magnitudinem,quem si non habeant, poterit gratia cuiuslibet hominis in hac vita existentis maiorẽ habere intensionem,quam gratia cuiuscunque beati,contra illud Matthæi.11.vbi de Ioanne Baptista,qui habuit perfectissimam gratiam,dicitur:*Qui autem minor est in regno cælorum,maior est illo.*

177 Secunda opinio affirmat has qualitates supernaturales nullum habere terminum intrinsecum magnitudinis in sua intensione, sed dato quocumque gradu intensionis quantumcumque maximo posse adhuc intendi in infinitum. Ita D.Thomas de gratia,& charitate 12.q.24.artic.7.& hæc est probabilior, & tenenda. Probatur efficaciter ratione D. Thomæ ibidem hoc modo. Intensio alicuius formæ solum ex triplici capite potest esse finita, nempe ex parte ipsius formæ, quæ ita petit determinatum gradum intensionis, vt non possit illum excedere, quin varietur essentia eius,& in aliam speciem conuertatur:vel ex parte agentis, cuius virtus ad intendendam talem formam limitata est, ita vt vltra certum gradum non possit eam intendere: vel ex parte subiecti in quo recipitur talis forma, cuius capacitas finita est, & ideo non potest recipere formam, nisi cum determinato gradu intensionis. Sed ex nullo capite habent qualitates istæ terminum intrinsecum magnitudinis:ergo non est eis concedendus. Probatur minor,nã qualitates istæ

super

supernaturales sunt immediatæ quædam participationes diuini amoris supernaturalis, per quem diligitur anima à Deo in ordine ad beatitudinem; sed participatio ista nullum habet ex se terminum, nisi quem ei præfigit Deus ipse eam diligens: ergo non habet ex se terminum intrinsecum suę intensionis. Virtus etiam Dei agentis supernaturalis, à quo infunduntur gratia, & charitas in anima, de se est infinita, vt constat; & tandem capacitas subiecti, quod est anima, non diminuitur, sed augetur per has qualitates, ita vt quo plus intensionis earum recipit, plus etiam recipere possit, quia quo plus recipit, eo fit obiectũ maioris dilectionis, per quã gratia & charitas eius intendi debet; ergo nulla ex parte postulat terminum intrinsecum.

Ad primum argumentum Scoti negandum est, quod supponit, nempe gratiam vt vnum posse intendi à Deo quantum possibile est, quia tota intensio, quam potest suscipere, non est determinata, sed infinita in potentia, ita vt data quacumque possit semper habere maiorem, id autem, quod non habet actualem terminum vltra quem procedere non possit, licèt habeat esse finitum, sed non determinatum ad talem gradum, quod vero non habet esse sic determinatum, non potest totum simul produci extra causas, quia quidquid producitur extra causas, sub certo gradu perfectionis produci debet. Exemplum esse potest diuisio continui, quæ semper est actu finita, sed infinita in potentia, nullum habens terminum, vltra quem procedere non possit: & tamen non sequitur quod omnes diuisiones possibiles continui possit Deus simul facere: sic ergo dicendum est, intensionem qualitatum supernaturalium esse actu finitam, sed infinitam in potentia, & ideo repugnat totam simul produci à Deo, vel intendi qualitatem, quantum possibile est. 168

Ad secundum, neganda est consequentia, quod intensio harum qualitatum possit esse actu infinita. Et dum dicitur posse Deum simul facere quæcumque facit successiuè, negandum quoque est, etiam in rebus permanentibus, nam si perfectio earum actuali termino careat, vltra quem non possit crescere, impossibile est totam eius perfectionem actu produci extra causas, quia quod non habet esse actuale determinatum non est actu producibile totum extra causas, vt probat diuisio continui. Et quod additur in eodem argumento, nempe capacitatem animæ omnibus modis esse finitam, negamus, quia licet sit actu finita, ita vt non possit recipere gratiam actu infinitam, sed quidquid gratiæ actu recipit, finitum esse debeat, est tamen infinita in potentia, ita vt semper possit

intensionem gratiam recipere. Ex quo euidenter sequitur, gratiam, quam recipere potest, non habere terminum intrinsecum magnitudinis quoad intensionem, sed extrinsecum tantùm, & terminus iste non est alius, quàm gratia actu infinita, quam recipere non potest (sed nec possibilis est) bene tamen quamlibet finitam sine termino. Et quod tandem additur, ex hoc sequi gratiam hominis in hac vita existentis, posse esse æqualem, immo maiorem gratia cuiuscumque beati, distinguendum est: nam secundum intensionem, æqualis, & maior esse potest per potentiam Dei absolutam, sed secundum eam perfectionem, quam habet gratia cuiuslibet beati ex dignitate, & qualitate actus beatitudinis, semper est maior quacumque gratia viatoris; in quo sensu intelliguntur verba Scripturæ allata.

179 De gratia tandem Christi Domini eodem fere modo respondet D. Thomas 3. p. q. 7. artic. 12. dupliciter sumi posse, nempe secundum intensionẽ, aut secundum dignitatem, quam habet ex tali persona, hoc est, ex vnione naturæ humanæ ad Verbum, quam sequitur, atque etiam ex aliis effectibus ex eadem vnione prouenientibus. Et si sumatur secundum intensionem præcise, concedendum est, posse Deum de potentia absoluta facere aliam gratiam intensiorem in infinitum, & ideo maiorem, & meliorem secundum hanc considerationem, quàm sit gratia Christi; repugnat tamen fieri aliquid maius, & melius eadem gratia secundo modo considerata, etiam per potentiam Dei absolutam; quia nec possibile est, sequi maiorem, aut excellentiorem vnionem, nec reperiri in persona digniori, aut in altiorem finem ordinari. Et adhuc secundum intensionem considerata gratia Christi dicitur summa, in hoc sensu, quia non potest dari maior secundum potentiam ordinariam; quamuis non sit summa. Reliqua vero, quæ ad has qualitates pertinent, Theologis relinquenda sunt.

De terminis qualitatum naturalium quoad extensionem.

180 EOdem prorsus modo loquendum est de qualitatibus naturalibus quoad extensionem, ac loquuti sumus de intensione earũ, & ita dicendum primo, nõ habere terminum intrinsecum magnitudinis; sed ad quascunque partes subiecti posse se extendere in infinitum, ita vt si dari potest corpus actu infinitum, ad totum illud posse se extendere qualitatem. De termino etiam paruitatis intrinseco via generationis, dicendum est, qualitatibus non conuenire, etiam vt sunt dispositiones formarum

substan

substantialium, nam licet substantiæ concedatur determinata quantitas, sub qua generari potest, & non sub minori, adhuc in tali minimo non haberet minimam extensionem calor, vel frigus, vt dispositiones sunt; sed prius in medietate eius proximiori agenti introduceretur, & prius in medietate illius medietatis in infinitum, ita vt nulla detur tam parua extensio eius, quin data sit prius minor in infinitum. Solum ergo conceditur eis terminus extrinsecus extensionis, qui videtur esse punctum: nam data qualibet quantitate, ad quam extendantur, prius extenduntur ad minorem. Et eisdem rationibus, quibus probatum est, non habere terminos intrinsecos magnitudinis, & paruitatis, quoad intensionem, probandum est, nec eos habere quoad extensionem, non sunt tamen eadem argumenta repetenda, sed applicanda, quod facili negotio fieri potest.

QVÆSTIO VIII.

De subiecto alterationis, & aliorum accidentium corporeæ substantiæ, an sit sola materia, vel compositum?

INter alias differentias, quas Aristoteles assignauit inter generationem, & corruptionem ex vna parte, & alterationem ex alia, vna fuit ex parte subiecti, quia per generationem solum mutatur materia à priuatione vnius formæ ad eandem formam; per alterationem vero mutatur compositum secundum diuersas passiones, quæ ei possunt accidere, hoc est, secundum diuersas qualitates. Propterea sicut de subiecto generationis suo loco dubitatum est, an sit materia, vel compositum, ad quod terminatur, ita de alteratione dubitamus modo, an sit compositum, vel sola materia. Et cum idem debeat esse subiectũ motus, & termini, quia subiectum mouetur propter terminum adquirendum, & terminus in quem tendit alteratio, sint qualitates, de his est eadem quæstio, an sint in materia prima vel composito. Et tandem cum qualitates corporeæ ad quas terminatur Physica alteratio (de qua sola agit Aristoteles, & cum eo nos) inhæreant substantiæ media quantitate sicut cætera accidentia corporea in eodem subiecto, in quo fuerit quantitas, erunt qualitates istæ cum suis alterationibus, per quas producuntur, atq; etiam cum cæteris corporeis accidentibus. Propterea procedit quæstio de quantitate primo, & consequenter de qualitatibus, 181

cæterisque accidentibus corporeis, quæ duplicia sunt; quædam incompleta, vel quasi partialia, quæ ex propria natura parti, & non toti conueniunt, vt relationes partium inter sese, & ad totum; atq; etiam generatio, & corruptio substantialis, & his similia, de quorum subiecto constat, quod non sit compositum, sed partes ipsæ, nempe forma, vel materia: quare de his nō procedit quæstio, sed de aliis, quæ conueniunt quidē cōposito, atq; etiam materiæ, vt quantitas, & reliqua accidentia corporea, de quibus merito dubitatur, an in hac, vel potius in illo sint tanquam in proprio subiecto. Sed adhuc subiectum duplex esse potest, inhæsionis, & denominationis, vt in simitate constat, cuius subiectum inhæsionis est nasus, denominationis vero totus homo, qui denominatur simus, à simitate existente in solo naso: non ergo inquirimus de subiecto denominationis, sed inhæsionis tantum. Quod adhuc est duplex, proximum, & remotum; proximum est, cui proximè inhærent accidentia, remotum, cui inhærent ratione proximi. Procedit autem quæstio de subiecto inhæsionis proximo non remoto.

182 Et prima opinio asserit non esse compositum, sed materiam: ita Auerroes in lib. de substantia orbis, & 1. lib. Phys. comm. 63. quibus locis docet in materia prima esse quasdam dimensiones interminatas illi coæuas, hoc est à principio, quo creata est, ei inhærentes, & numquam ab ea separabiles, sed ingenerabiles, atque incorruptibiles. Per dimensiones autē interminatas intelligit quantitatem, quæ quantum est ex parte ipsius materiæ, in qua inhæret, nec certam aliquam raritatem, vel densitatem, nec certum terminum suę magnitudinis, aut paruitatis, nec aliquam determinatam figuram postulat, quamuis à parte rei determinatam semper figuram habeat, atque etiam aliquem terminum magnitudinis, aut paruitatis secundum exigentiam formæ substantialis. Quantitatem igitur interminatam asserit esse in nuda materia tamquam in proprio subiecto, & semper cum ea perseuerare eamdem numero in omnibus generationibus, & corruptionibus: & cum cętera accidentia corporea inhæreant subiecto mediante quantitate, in eadem materia esse. Ita etiam sentiunt Simplicius. 1. lib. Phys. text. 69. Philop. 1. lib. de generat. text. 33. & 40. Ammonius in Prædicamēto quantitatis. Gregor. in 2. d. 11. q. 2. artic. 1. Aureol. apud Capreol. d. 13. q. 1. in argum. contra. 3. concl. Marsilius. 1. lib. de generat. q. 7. Venetus in summa de gen. capit. 54. Ægidius 7. Metaph. q. 4. Nimphus. 8. Meth. disp. 4. Zimata theorem. 46. & à quibusdam citatur pro hac sententia D. Tho. in 4. d. 11. q. 1. art. 2. quæstiuncula 4. Sed solum eam refert ad propositum illius quæstionis, nō sequitur.

Sed

Sed tribus modis intelligitur hæc sententia à recentioribus, qui eam sequuntur. Multi enim solam, & nudam materiam asserunt esse subiectum proximum quantitatis, & omnium accidentium materialium: ita vt ipsa per se, & sine adminiculo formæ sufficiens sit ad recipienda hæc omnia accidentia, & formam ad id non esse vllo modo necessariam, quamuis non possit esse materia in rerum natura sine illa naturaliter: & ita ad recipienda accidentia solum se habeat quasi comitanter: vnde cum non dependeat receptio accidentium in materia ex vnione formæ cum ea, nec etiam desinunt esse in materia per separationem formarum, sed eadem numero, quæ erant in corrupto, permanent in genito. Alij vero materiam quidem subiectum inhæsionis omnium accidentium esse concedunt, non tamen nudam, sed prius vnitam formæ, ita vt non possit ea naturaliter recipere sine forma: sed non ideo dicunt formam esse aliquo modo subiectum eorum etiam partiale, nam officium subiecti sola materia exercet; sed quia existentia actualis materiæ, per quam est in rerum natura, ex se est imperfectissima, sicut materia ipsa: & propterea non potest materia per illam existere naturaliter, nisi vnita, & quasi fulcita per formam; nec etiam potest sustentare naturaliter accidentia, nisi informata, quia per informationem quasi perficitur, atque fulcitur existentia eius, vt possit esse subiectum eorum: consequenter asserunt separata forma in corruptione compositi desinere accidentia omnia, quæ erant in materia, nec permanere eadem numero in re genita, quæ erant in corrupta. Ita Conimb. 1. lib. de generat. cap. 4. quæst. 4. artic. 1. & alij.

Alij denique cum primis, & secundis conueniunt in eo, 183
quod sola materia sit subiectum accidentium, sed dependenter à forma id habere docent, non tamen vt à causa formali extrinseca, vt secundi, sed tamquam ab efficienti, à qua procedit in hoc genere quantitas, & consequenter cætera accidentia, ita vt à prima forma, quam materia habuit, processerint tamquam ab efficienti, à formis vero succedentibus tamquam à conseruante in genere causæ efficientis: quia non repugnat eundem numero effectum conseruari à Deo per diuersas causas secundas sibi succedentes. Et quod de quantitate dicitur, de cæteris accidentibus, in quibus conueniunt corpora genita cum corruptis intelligunt; de his vero, in quibus dissimilia sunt, asserunt, de nouo procedere à noua forma. Et ideo nec omnia accidentia rei, quæ corrumpitur, permanere eâdê numero in re genita, nec omnia esse numero diuersa, sed quâtitatê cum his, in quibus similia sût, permanere eamdem

eamdem numero: cætera vero, in quibus differunt corrumpi cum substantia, & alia numero diuersa procedere à forma geniti, quia licet similia possint à diuersis conseruari eadem numero, sed diuersa non possunt, nisi à diuersis efficientibus procedere.

Probant autem, quod materia sit subiectum accidentium, in quo omnes isti authores conueniunt testimonijs Aristot. 1. lib. de Gener. c. 4. tex. 24. & lib. 2. tex. 27. vbi ait, quod dum vnum elementum transmutatur in aliud, non corrumpuntur omnia accidentia, sed permanent in genito illa omnia, in quibus assimilantur, vt quando ex aëre generatur aqua, permanent in aqua genita transparentia, & humiditas aëris; cum non sit à quo corrumpantur. Sed non possunt permanere eadem accidentia, si sint in composito, tāquam in subiecto; cum non maneat idem compositum: ergo si eadem permanent, erunt in materia eadem numero permanente: & 2. lib. de generat. tex. 6. asserit dispositiones præcedentes pro introductione alicuius formæ cum alterationibus, per quas producuntur, versari circa materiam: sentit ergo esse in ea tamquam in subiecto, circa quod operatur agens.

Probatur etiam innumeris penè argumentis ab eisdem; ex quibus hæc videntur mihi seligenda, quæ maioris momenti sunt. Primū, quia vt aliquid sustentet aliud tāquam subiectum eius, hoc solum requiritur, & sufficit, quod habeat entitatem realem extra causas, cum actuali existentia, & subsistentia, sed hæc habet materia ex se, & non à forma, vel composita, vt in 1. lib. Phys. probauimus: ergo sufficiens est ex se ad sustentanda accidentia. Quod ex formis substantialibus materialibus confirmari potest, quas materia sustentat, tamquam proprium subiectum earum, in quo inhærent, & à quo dependēt, non minus, quam accidentales, & hoc ratione propriæ existentiæ, & subsistentiæ, sine quibus non posset eas sustentare, quia quod uon existit, nec subsistit in se, & ex se, non potest alia sustentare: ergo materia sufficiens est, atque idoneum subiectum omnium accidentium.

184 Secundo, probant compositum non posse esse subiectum accidentium in homine, in quo vnica est forma substantialis, & hæc spiritualis, vt probabitur 1. lib. de anima. Quo supposito ita arguunt; quantitas non potest esse in toto homine tāquam in subiecto, in quo inhæreat, nec potest esse in anima: ergo est in sola materia. Antecedēs quantum ad animā euidens est, nam cum sit spiritualis, atque indiuisibilis, non est capax quantitatis, nec accidentium materialium. Sed probatur de composito, quia

quia repugnat accidens immediatè vnire composito per inhæsionem, quin immediatè etiã attingat sua vnione materiam, & formam per modum vnius, nam ex his vnitis constat compositum, & secundum probabiliorem sententiam non est alia entitas realis, præter materiam formam, & vnionem: sed repugnat quantitatem, & accidentia corporea attingere animam rationalem, aut ei vllo modò inhærere: ergo non minus repugnabit inhærere composito cuius ipsa est forma.

Tertium, quia agens naturale, atque corporeum non potest agere, nisi in subiecto quanto, atque extenso: sed agens à quo procedit generatio substantialis, agit circa materiã, tamquam circa proprium subiectum generationis: ergo generationi præsupponitur materia quanta, & extensa, non solũ toto tempore alterationum præcedentium, sed in instanti generationis. Probatur consequentia, quia in illo instanti agens naturale expellit à materia vnam formam, & introducit alteram: ergo agit circa illam. Et præterea in illo instanti materia est subiectum generationis, quæ est actio extensa, atque diuisibilis, & ideo non potest recipi, nisi in subiecto diuisibili: in illo autem instanti non habet materia quantitatem præcedentis compositi, quod iam non existit, nec proinde accidentia eius, si in eo subiectantur, sed nec potest præcedere in materia quantitas compositi tunc geniti, quia generatio est via ad illud ergo prior natura via executionis introductione formæ substantialis, & ideo prior etiam quantitate ab eadem forma procedente. Ex quibus sequitur materiam secum afferre quantitatẽ, tamquam sibi coæuam, & proprium eius subiectum esse, aliorumque accidentium materialium.

Quartum, agens naturale non introducit formam, nisi in materia iam determinata ad illam, potius quàm ad aliam per dispositiones præcedentes; sed nõ potest esse materia disposita, nec determinata in instanti generationis, in quo introducitur forma, si accidentia non sint in ea tamquam in subiecto, sed in composito: ergo ita sentiendum est. Probatur minor, quia licet toto tempore alterationis præcedentis intelligi possit materia disponi receptis dispositionibus in composito corrumpendo; sed in instanti generationis hoc iam non est: ergo non permanent dispositiones præcedentes; sed nuda intelligitur materia omni forma substantiali, & accidẽtali: nuda autem materia non potest esse disposita, nec magis ad hanc, quam ad illam formam determinata, sed indifferens ad omnes. Quod manifestum est in generatione animalis, ad quam requiritur materia organizata; cum anima sit actus corporis Physici, & organici: esse autẽ organi 185

organizata in instanti generationis repugnat, cum sit nuda, & organizatio non sit intelligibilis sine quantitate, & accidentibus corporeis: ergo nec poterit introduci ab agente naturali vna potius forma, quam altera propter defectum determinationis, immo neq; vlla poterit introduci propter defectum dispositionum. Et si dicatur primo sufficere dispositiones immediatè præcedentes, quæ licet iam non sint, sed ratione illarum, aut quia eas proximo tempore habuit in se materia, quasi sigillata manet pro tali forma, potius quàm alia recipiēda, quod est, dispositam simul, & determinatam esse. Cōtra hoc est, quod habuisse dispositiones tempore proximo, nihil reale intrinsecum est in materia in instanti generationis, sed sola denominatio extrinseca, ratione cuius, nec disposita, nec determinata: tunc erit materia, quia dispositio, & determinatio non sit, nisi per aliquid reale intrinsecum in re disposita, ac determinata: ergo esse actu dispositam, & determinatam non potest intelligi, nisi per aliquid reale, & intrinsecum actuale in ea: quare non sufficit denominatio extrinseca ex præcedentibus dispositionibus adquisita. Si vero dicatur secundo, dispositam esse materiam, atque organizatam in instanti generationis per dispositiones, quas secum affert in eodem instanti forma introducta, quæ licet ab ea procedant in genere causæ efficientis, & in hoc genere sint posteriores, sed in genere causæ materialis, vt præparant materiam pro introductione eiusdem formæ præcedere possunt ordine naturæ. Contra hoc est, quod effectus in nullo genere causæ potest esse prior sua causa efficiente, à qua recipit esse, & quam proinde supponit iam existentem in rerum natura: ergo cum dispositiones istæ sint effectus eiusdem formæ, à qua procedunt, necesse est eam præsupponant existentem in rerum natura, atque adeo informantem materiā, quia nihil intelligitur agere, nisi intelligatur existere.

186 Probatur tandem multis experientijs, nam in generatione hominis videmus eo mortuo remanere eamdem quantitatem, figuram, organizationem, calorem, & easdem cicatrices, si quas habuit viuus: ergo hæc, & reliqua accidentia non poterant esse in toto composito iam corrupto, sed in sola materia eadem permanente. Sed respondent non permanere eadem numero, sed specie; videri autem eadem numero propter maximam similitudinem, & talia iudicari non quidem ab intellectu, sed à sensu, qui plane decipitur, & corrigi debet ab intellectu, sicut decipitur, atq; corrigitur cum iudicat solem, vel stellam longe minorem esse tota terra. Hæc tamen solutio aliquid valeret, si esset vrgens aliqua ratio probans prædicta accidentia non

esse eadem numero, sed alia distincta, ac de nouo producta; sed non solum nulla datur talis ratio, sed potius dantur valde vrgentes, quibus probatur non posse esse alia numero distincta: ergo iudicio sensuum standum est; cum sit rationi consonum, & nullo modo corrigi debent. Probatur minor, quia si illa accidentia, quæ sunt in cadauere post mortem hominis, sunt distincta numero ab his, quæ erant in eodem homine viuo, necesse est assignare aliquam causam determinatam, & particularem à qua producantur: constat vero nullam dari, quia siue naturali morte ab aliqua interna causa, & naturali, siue violenta, à causa extrinseca intereat homo, nulla talis causa datur, quæ possit producere nouam quantitatem, nouam figuram, nouum calorem, & cicatricem, quia plura ex his non sunt necessaria pro forma cadaueris, sed impertinenter omnino se habent ad quamlibet generationem nouam. Recursus autem ad vniuersales causas, vel ad primam, à quibus producantur, nullum habet fundamentum, quia nullus effectus fieri solitus à causis particularibus, fit à solis vniuersalibus, vel à prima, nisi vrgente necessitate, & deficiente causa particulari, in proposito vero nulla vrget necessitas, vt per se est manifestum; ergo nec talis recursus admitti debet. Et si dicatur vrgentem rationem esse, quod accidentia subiectantur in composito, & ideo non possunt permanere eadem numero, sed alia distincta debere fieri, nec dari causam particularem, à qua fiant, manifesta petitio principij est; cum supponatur id, quod probandum est, & pro ratione afferatur id, de quo est tota controuersia.

Secunda opinio asserit, quantitatem, & cætera accidẽtia corporea esse in composito tamquam in proprio adæquato, atque immediato subiecto inhæsionis, ad materiam vero quadam tantum ratione in adæquata comparari. Ita D. Thomas expresse multis suæ doctrinæ locis, sed præsertim quæstione vnica de spiritualibus creaturis artic. 3. ad 18. & 1. p. q. 76. artic. 6. Albertus Magnus in summa de homine par. 2. quæstione an nutritio fiat ex simili, art. 1. Duran. in 1. d. 8. q. 4. Capreol. in 2. d. 13. q. 1. concl. 2. & 3. & d. 8. q. 1. conclus. 6. Caietan. in opusc. de ente, & essentia, cap. 7. q. 16. Sonzin. 8. Methaph. q. 7. & 15. Ferrar. 4. contra gent. capit. 81. q. 2. & 3. Soto 1. libro Phys. q. 7. & videtur nobis, si non facilior, probabilior tamen, & magis conformis doctrinæ, & principijs Aristotelis. 187

Probari posset hoc secundum multis testimonijs Aristotelis, sed præclara sunt hæc. Cap. de substantia in prædicamẽtis. Postquam probauit tam prædicata substantialia, quàm accidentalia realiter esse in primis substantijs, quæ sunt substantiæ singulares,

lares, & realiter de illis prædicari, & ideo esse fundamentum omnium prædicatorum, vt homo, animal, viuens, corpus, & substantia, album, aut nigrum de Petro, & Ioanne subdit, *Non ergo existentibus primis substantiis impossibile est aliquid aliorum esse.* Nomine autem aliorum, non sola vniuersalia, & substantialia prædicata intelligit, sed etiam accidentia, quibus expresè docet substare primas substantias, ergo sentit his destructis per corruptionem non remanere accidentia, & consequenter in eis esse tamquam in subiectis, & non in materia quæ permanet. Testimonium hoc præcipuè probat aduersus eos, qui dicunt materiam sufficiens subiectum quantitatis, & aliorum accidentium esse, ita vt in ratione subiecti non dependeat à forma, vel composito, & ideo corrupto composito eadem numero accidentia permanere. Sed respondent primo, non loqui Aristotelem de primis substantiis in particulari, sed vniuersaliter de omnibus, ita vt sensus sit, destructis omnibus primis substantiis, & non genitis de nouo aliis nullum accidens earum permanere. Sed hæc solutio valdè aliena est à verbis, & sensu Aristotelis: à verbis quidem, quia exemplum ponit in substantiis particularibus, vt in quodam homine, & quodam animali: à mente verò, quia Aristoteles non existimauit possibilem corruptionem substantiæ, cui non succedat generatio: ergo nec potuit in hoc sensu loqui. Ideo secundò respondet loqui Aristotelem de corruptione primarum substantiarum secundum totam suam entitatem, ita vt non solum forma desinat esse, sed etiam materia, sic autem desinentibus primis substantiis impossibile est remanere accidentia. Hæc tamen solutio non minus est contra mentem Aristotelis, quàm præcedens, quod sic probo, Aristoteles non cognouit desitionem substantiæ secundum totam entitatem, quia hæc est anihilatio: ergo non potuit de ea loqui. Præterea de materia docuit expresse 1. lib. Phys. esse incorruptibilem; ergo non putauit possibile, quod prima substantia corrumperetur ex parte materiæ. Et si dixeris loquutum esse ex suppositione cuiusdam impossibilis; probatur esse falsum, quia loquitur expresse de primis substantiis, quæ verè corrumpuntur, & asserit eis corruptis, vt passim contingit, nihil permanere, hoc est, nullum prædicatum substantiale, nec accidentale realiter permanere. Sentit ergo proprium subiectum accidentium esse compositum, & non materiam.

188 Et in hoc 1. lib. de generat. cap. 4. tex. 23. asserit generationem substantialem differre ab alteratione ex parte subiecti, quia subiectum alterationis est compositum manens sub vtroque termino, hoc est, sub vno, & alio contrario accidenti, inter quæ versatur

versatur alteratio; vt subiectum calefactionis est aqua, vel lignum, quia manet modo sub frigore, quod est terminus à quo, deinde sub calore, qui est terminus ad quem, & solum suscipit mutationem secundum diuersas passiones, hoc est, secundum diuersa accidentia, quæ in se recipiens patitur: subiectum vero generationis substantialis est materia prima: ergo sentit alterationem, & cætera accidentia corporea esse in composito tanquam in proprio subiecto. Verba eius sunt. *Alteratio quidem est, quando manente subiecto sensibili existente transmutatur in eius passionibus, aut contrariis existentibus.* Sed respondent subiectum alterationis esse compositum, non ratione totius, sed ratione partis, nempe materiæ. Hæc tamen solutio non potest esse ad mentem Aristotelis, qui proptiissime loquitur de subiecto inhæsionis, totum vero ratione partis non est subiectum inhæsionis, sed solum denominationis, vt in simitate constat, cuius subiectum est homo ratione nasi, non est tamen subiectum inhæsionis homo ratione totius, quia simitas non inhæret in toto homine, sed in sola parte: dicitur tamen subiectum denominationis, quia per inhærentiam accidentis in vna illa parte, in qua sola aptum est, inhærere, denominatur totum ab illo. Si ergo compositum non ratione totius, sed ratione solius partis est subiectum alterationis: ergo non est subiectum inhęsionis eius, sed solum denominationis. Quod vero Aristoteles de subiecto inhæsionis loquatur, euidens est, cum dicat, compositum transmutati per alterationem in propriis passionibus: ergo sentit in se recipere alterationem ipsam, quia nihil transmutatur, nisi quod transmutationem in se recipit. Sed clarius hoc idem constat ex 5. lib. Phys. cap. 1. text. 3. vbi explicans Aristoteles, quod sit primum, & proprium subiectum motus simul cum terminis à quo, & ad quem, ita ait: *Alterum enim est, quod primum mouetur, & in quod mouetur, & ex quo, vt lignum, & calidum, & frigidum; horum autem aliud quidem, quod, aliud vero in quod, aliud autem ex quo, motus manifestum est, quod in ligno est, &c.* Et text. 11. eiusdem libri sic etiam loquitur de subiecto motus. *Primum enim dupliciter contingit motus esse motum, aut vt subiecti, vt homo mouetur, quia ex albo in nigrum mutatur, &c.*

Sed probatur ratione, quod materia non possit esse primum, & adæquatum subiectum motus, sed compositum, materia vero ad summum inadæquatum, & remotum. Primo, quia illud est subiectum proprium, & adæquatum accidentis, quod propriè, & adæquatè suscipit in se effectum formalem eius, vt subiectum proprium, & adæquatum albedinis, quod formaliter, 189

& adæquatè est album; sed compositum suscipit in se primo,& adæquatè effectum formalem motus:materia verò,non nisi inadæquatè,& quasi remotè:ergo compositum,& non materia est primum,& adæquatum subiectum motus. Probatur minor,quia formalis effectus motus est moueri, sicut albedinis esse album: sed quod primo,& adæquatè mouetur quocumque genere motus est compositum : materia verò siue nuda accipiatur,siue informata forma inadæquatè tantum sicut pars,& ratione totius compositi; ergo hoc, & non illa est subiectum primum, & adæquatum motus, & ex consequenti cuiuscumque accidentis producti per motum,quia idem est subiectū motus, & termini.

Secundo probatur eadem sententia ex potentiis, & actibus vitalibus, vt ex sensibus externis, & actibus eorum, quæ cum sint accidentia corporea, ponuntur in materia prima tanquam in proprio, & adæquato subiecto ab opinione opposita. Quod vero sint potius in composito, tenet expresse Aristotel. 1. lib. de Anima textu 66. vbi in hoc ait distingui in homine potentias sensitiuas, tam cognoscitiuas, quam appetitiuas ex vna parte, ab intellectu ex altera; quod intellectus non est potentia organica, hoc est, in organo corporeo inhærens, sed spiritualis inhærens immediatè in anima rationali : appetitus autem sensitiuus, & sensus, quorum cognitionem sequitur, sunt potentiæ organicæ, non inhærentes immediatè in anima, sed in organo corporeo, hoc est, in quadam parte determinata corporis, vt visus in oculo; vnde actus earum (inquit) non sunt actus animæ immediatè, sed totius coniuncti, nempe organi compositi ex corpore, & anima, siue ex materia, & forma; in quo residet potentia sensitiua, vt videre, & audire sunt actus oculorum, & aurium; siue potentiæ auditiuæ intra aures ipsas, vt in suo proprio organo residentis; ita vt à potentia ipsa sensitiua in illa parte residente eliciantur, & in eadem permaneant. Ex quibus hæc tria argumenta colliguntur. Primum est: potentiæ sensitiuæ immediatè sunt totius coniuncti, aut compositi ex corpore, & anima: nam ideo vocantur potentiæ organicæ: ergo immediatè inhærent in eo, & actus earum procedit ab eodem tanquam à principio proximo, operante virtute potentiæ,& recipiuntur etiam in eo: ergo sunt in toto coniuncto tanquam in proximo subiecto, vt potentia visiua, & actus videndi in oculo, & non in sola materia prima, vt asserit opposita sententia. Secundum, actiones immanentes hoc differunt à transeuntibus, quod istæ procedunt ab agente, & in eo non recipiuntur, sed transeunt ad passum ab eodem agente diuersum, & in illo tanquam in proprio subiecto inhærent, vt calefactio

calefactio procedit ab igne tanquam ab agente, & transit ad aquam, in qua tanquam in subiecto recipitur: immanentes vero procedunt ab agente, & non transeunt ad passum distinctum, sed in eodem agente manent tanquam in proprio subiecto, sed actiones sensitiuæ sunt immanentes, vt Aristoteles, & vniuersa schola fatetur: ergo recipiuntur in eodem principio actiuo, à quo immediatè procedunt, vt visio in oculo: sed principium à quo proximè eliciuntur, est compositum ex organo, & potentia in eo residente, & non materia prima secundum se nullā habens actiuitatem respectu harum actionum; nec etiam materia prima vt informata anima, quia neque hoc modo sumpta elicit actum videndi, nec per potentiam sensitiuam; sed principium est totum coniunctum ex materia, & forma; vt docuit expresse Aristoteles, quod patet realiter esse distinctum à materia, etiam vt informata forma: ergo recipiuntur in eodem composito tanquam in proprio subiecto, & non in materia.

His argumentis ex eadem radice præcedentibus, responde- 190
re conantur aduersarij distinguendo actionem transeuntem hoc modo. Actio transiens duplex est, vna quæ procedit ab agente, & transit ad passum, non solum ab eo distinctum realiter, sed extra illud existens, quo pacto calefactio procedit ab igne, & transit ad aquam, quæ est res alia extra ignem, & hæc est actio simpliciter transiens, quia nullo modo permanet in agente, sed extra illud transit. Alia est actio ab agente procedens, & transiens ad passum, quod licet sit res alia distincta ab eodem agente, sed non est extra illud: quia pars eius est intra ipsum clausa, & hæc est immanens simpliciter, quia intra agens ipsum permanet; transiens vero secundum quid, quia ad passum transit distinctum ab agente, quamuis intra ipsum manens, & tales sunt sensationes, quæ à potentia sensitiua, vel organo per ipsam sentiente eliciuntur, & recipiuntur in materia, ex qua componitur idem organum, & propterea immanentes dicuntur simpliciter, quia in materia organi inhærentes permanere dicuntur intra idem agens, sicut eadem materia intra ipsum est, quamuis ex eo, quod est distincta realiter ab eo, sicut pars actu, secundum quid possint transeuntes vocari, quia ad aliud transeunt quodammodo extra ipsum propter distinctionē realem. Quod vero Arist. asserit has actiones, sicut potentias, à quibus eliciuntur, esse totius coniuncti, hac distinctione explicari debet, nempe esse totius coniuncti, vt principij operantis, à quo procedunt, non tamen vt subiecti recipientis, sed solius materiæ: quod vero vocantur immanentes, verum est

absolutè loquendo, sed ex eo non probatur, quod in eodem organo adæquatè recipiantur, sed satis est in materia eius recipi, quæ aliquid eius est, & intra ipsum permanet, & consequenter sensationes ipsæ; quamquam ad aliud etiam transeant quodammodo extra organum existens propter distinctionem realem eiusdem materiæ ab eodem organo.

Hæc tamen solutio, nec vera est, nec argumento satisfacere potest, quod probo primo à simili, nam si aqua calefiat ab igne secundum vnam partem tantum, & postquam sic est calefacta, remoueatur ab ea ignis, tunc tota ipsa aqua secundum omnes partes eius per modum vnius agentis agunt in solam materiam illius partis, per frigiditatem summam, quam habent producendo in eam frigiditatem amissam, & expellendo calorem ab igne receptum, & omnes fatentur talem alterationem infrigidationis esse actionem transeuntem, quia passum est distinctum realiter ab agente, licet in eo includatur tanquam pars in toto. Actiones etiam, quibus anima rationalis per vnam potentiam aliquo modo agit in aliam, dicuntur ab omnibus transeuntes, vt dum per voluntatem mouet intellectum, vel è conuerso, & tamen materia illius partis aquæ, in qua recipitur infrigidatio, includitur in aqua ipsa tanquam aliquid eius, atque etiam potentia illa, in qua recipitur motio procedens ab anima per aliã, includitur in anima ipsa tanquam aliquid eius: ergo licet materia organi in qua recipitur sensatio, includatur in eodem organo tanquam pars eius; satis est esse realiter ab eo distinctam, vt sensatio eadem sit actio transiens, quia distinctio realis agentis, & passi, vel identitas vtriusque est, quæ facit actionem esse immanentem vel transeuntem.

Secundo probatur, quia actio immanens, vt nomen ipsum probat, est illa, quæ manet in principio agente, sed si sensationes recipiantur in materia organi, & non in eodem organo operante per potentiam, non est verum vllo modo, quod maneant in principio agente: ergo nec erit vllo modo verum, quod sint immanentes. Probatur minor, quia materia non est vllo modo principium actiuum sensationis, cum non possit esse principium actiuum alicuius operationis, etiam radicale, vt in 1. lib. Phys. ostendimus, nam id quod est pura potentia, non potest esse principium actiuum radicale actus, & ideo nec potest esse formale per potentiam in se receptam, quia principium formale per potentiam, debet esse radicale per propriam entitatem, à qua ipsamet potentia procedat, vt in quibuscumque agentibus est manifestum; hæc vero ab imperfectione materiæ aliena sunt.

Probatur tandem ex parte omnium, quæ concurrunt ad sensationes, & primo ex parte speciei impressæ, quia species est virtus obiecti, per quam vnitur potentiæ tanquam virtuti actiuæ, vt eam constituat sufficienter in actu primo ad eliciendam talem sensationem; ergo non inhæret in materia tanquam in proximo subiecto, sed organo agenti per potentiam. Probatur consequentia, quia materia non est principium actiuum sensationis per potentiam, sed organum, vt ipsimet aduersarij fatentur. Et si fortè respondeant vniri quidem organo operanti per potentiam tanquam principio actiuo ad operandum ex eo, quod inhæret materiæ eius; probatur hoc non esse verum, nec sufficiens, quia species ita debet vniri organo operanti per potentiam, vt constituat vnum integrum, & totale principium actiuum operationis cum ea; sed non potest sic vniri per solam adhærentiam cum eo, & inhærentiam in materia: ergo falsum id est, atque insufficiens. Probatur minor, quia species debet vniri principio sentienti tanquam actus determinans potentiam, & constituens eam sufficienter in actu primo tanquam repræsentans obiectum: ergo per realem, & veram vnionem; nam per solam adhæsionem non potest efficere vnum principium vitalis cognitionis, sed tanquam forma extrinseca se habebit, necesse est ergo ei vniri tanquam formam intrinsecam, vt sic à principio intrinseco completo procedat vitalis operatio, vt forma autem intrinseca non vnitur, nisi per veram, & realem inhæsionem; quare organo debet inhærere species per se immediatè, & non sufficit, vt inhæreat materiæ. Secundo, probatur ex parte speciei expressæ, nam siue sensatio dicat veram actionem realem de prædicamento actionis formaliter, vel præsuppositiuè, vel nullo modo, sed solum speciem expressam immediatè per se dependentem à potentia, hoc est, sine vlla actione media secundum diuersos modos opinandi, omnes tamen modi conueniunt in eo, quod tanquam rationem intrinsecam dicat vnionem formalem eiusdem speciei expressæ cum potentia, in qua formalis ratio cognitionis posita est. Sed ex hoc sequitur efficaciter non posse recipi eandem speciem expressam adæquatè in materia, sed in organo; ergo in eo debet inhærere tanquam in subiecto. Probatur minor, quia potentia non sentit, neque cognoscit per se, neque materia per ipsam, sed principium adæquatum sentiens, atque cognoscens est organum per eandem potentiam: huic ergo debet vniri formaliter species expressa, vt vitalis vnio sit cognitio obiecti, quod patet non posse fieri, nisi per realem inhærentiam in eo. Probatur tandem ex parte potentiæ sensitiuæ, 191

191 & ipſiuſmet actus ſentiendi, hoc eſt, actionis realis ſentiendi, ſi hæc interuenit in ſenſatione, quia repugnat accidens recipi in aliquo tanquam in ſubiecto inhæſionis, quin ei tribuat proprium effectum formalem; ſed materia non eſt capax effectus formalis potentiæ ſenſitiuæ, neque actionis ſentiendi: ergo repugnat, quod in ea recipiantur accidentia hæc tanquam in ſubiecto adæquato. Minorem ſic probo, effectus formalis potentiæ ſenſitiuæ eſt conſtituere ſubiectum formaliter potens ſentire, atque cognoſcere ſenſibile obiectum, quod eſt eſſe formaliter potens elicere ſenſationem, vt principium actiuum eius. Et effectus formalis ſenſationis eſt conſtituere ſubiectum vt actu, & formaliter ſentiens, ſed materia non eſt formaliter potens elicere ſenſationem, vt principium actiuum eius, nec etiam formaliter ſentiens, ſed vtrumque effectum formalem recipit adæquatè organum quod eſt compoſitum; ergo compoſito, & non materiæ inſunt hæc accidentia tanquã ſubiecto adæquato.

192 Propterea recentiores alij his argumentis conuicti fatentur potentias, & actus vitales, atque etiam ſpecies ſenſibiles impreſſas, & expreſſas non recipi in materia tanquam in ſubiecto, ſed in compoſito, nec priorem ſententiam defendi poſſe de his accidentibus, ſed de cæteris imperfectioribus. Sed hic modus dicendi (mea quidem ſententia) probabilis non eſt, quia deſtruit imprimis vnicum fundamentum eiuſdem ſententiæ, quod omnes patroni eius præſupponunt, & vi innituntur, nempe quantitatem eſſe coæuam materiæ, & prorſus inſeparabilem ab ea, qua media omnia accidentia corporea inhærent eidem materiæ tanquam adæquato ſubiecto, in eaque permanent deſtructis formis ſubſtantialibus, atque compoſitis; vnde ſequitur vel nullum medium admittendum eſſe de his, vel illis accidentibus corporeis, vel fundamentum ab omnibus admiſſum deſtrui, cum eodem modo ſe habeat in omnibus; ideo modus iſte medium ponens omni authoritate caret; & cum probabile ſit, quod pluribus, vel ſapientibus apparet, vt docet expreſsè Ariſtoteles, ſequitur nullam probabilitatem habere.

Sed probatur ratione eſſe apertè falſum argumentum ad hominem, præſuppoſito illo principio, quod cum cæteris omnibus admittunt recentiores iſtæ; videlicet omnia accidentia corporea inhærere ſubſtantiæ media quantitate, ex quo ſic arguo. Potentiæ vitales cum ſuis actibus, atque ſpeciebus non inhærent materiæ, tanquam ſubiecto adæquato, ſed compoſito: ergo cætera omnia accidentia corporea inhærent etiam compoſito, & nullum inhærebit materiæ, quod eſt contra ipſos. Probatur conſequentia, quia accidentia hæc corporea ſunt: ergo inhærent

compoſito

composito media quantitate;ex quo euidenter colligitur eamdem ipsam quantitatem inhærere etiam eidem composito, & proinde cætera omnia accidentia corporea. Probatur hæc vltima consequentia, quia omnia debent inhærere media quantitate: ergo eidem omnino subiecto, cui inhæret quantitas, quod est compositum. Nec potest solui argumentum, si dicatur probare quidem de omnibus aliis accidentibus, quæ sunt in animalibus, vt de quantitate, & cæteris ea media inhærentibus, non tamen de eadem quantitate, & cæteris inhærentibus in reliquis corporibus non sentientibus; nam hoc apertè falsum est, quia quantitas, & reliqua accidentia corporea, quæ sunt in animalibus, præter vitales potentias, actus atque species sunt eiusdem prorsus naturæ, & rationis, vt quantitas corporis sensibilis, & insensibilis eiusdem naturæ sunt, & similiter primæ qualitates, atque secundæ; ergo omnes postulant idem subiectum. Quare si ea, quæ sunt in animalibus, postulant pro subiecto compositum; euidenter sequitur, quod ea quæ sunt in cæteris corporibus insensibilibus, idem compositum postulent, & in materia esse repugnet.

Probatur tandem ex augmentatione viuentium, de qua duo docet Aristoteles. Primo, quod sit verè, & propriè motus terminatus per se ad quantitatem. 5. lib. Physic. Sed terminus motus debet produci per motum cum motus sit via, & fieri termini, ergo per motum augmentationis producitur quantitas: quod non potest esse verum, si quantitas sit in materia prima tamquam in subiecto, nam si ita sit, necesse est quantitatem cibi, vel alimenti permanere in carne, in quam conuertitur alimentum, & vniri viuenti cum ipsamet carne per mutationem producta; cum eadem quantitas maneat in genito, & in corrupto iuxta hanc opinionem; sed non potest viuens simul adquirere duplicem quantitatem: ergo præter hanc, quam affert secum materia alimenti, non potest produci alia per motum augmentationis contra expressam sententiam Aristotelis. Respondent tamen pro opposita sententia Iuniores; augmentationem esse propriè motum terminatum ad quantitatem, non de nouo productam, sed resultantem ex vnione quantitatis alimenti cum quantitate viuentis; nec Aristotelem vmquam dixisse, quod per augmentationem producatur quantitas. Itaque existimant motum augmentationis habere pro termino producto vnionem vnius quantitatis ad alteram, & consequenter maiorem quantitatem ex vnione resultantem; sicut generatio hominis habet pro termino producto modum vnionis animæ cum corpore, & ideo totum hominem ex

materia, & forma vnitis constantem: hunc autem modum vnionis dupliciter ponunt diuersi; nam quidam præter indiuisibilia, quibus continuantur partes determinatæ, aut aliquotæ quantitatis, qualia sunt puncta in linea, ponunt modum alium diuisibilem coextensum partibus, quo vniuntur partes indeterminatæ quantitatis; & hunc modum vnionis dicunt produci per augmentationem, per quem vnitur quantitas alimenti quantitati viuentis corporis, & per additionem eiusdem quantitatis alimenti augeri corpus viuens. Hæc tamen sententia non solum est falsa, sed expresse contra Aristotelem, qui vbicumque de quantitate, vel continue loquitur, nullum aliud continuatiuum ponit præter indiuisibile, quod vocat terminum commuuem, quo medio vniuntur, & continuantur partes. Quod vero sit falsa, probatur primo, quia eodem modo continuantur partes proportionales, vel indeterminatæ, ac determinatæ, vel aliquotæ: cum sint omnes eiusdem rationis: ergo si istæ vniuntur, vel continuantur per modos vnionis indiuisibiles, eisdem vniti debent partes proportionales, vel indeterminatæ, & non debet mulplicari alius modus diuisibilis. Secundo, quia talis modus diuisibilis est: ergo habebit partes, & vnitas quidem per alios modos vnionis indiuisibiles, & diuersos ab indiuisibilibus, quibus vniuntur partes quantitatis, quia partes istæ diuersæ rationis sunt à partibus modi: ergo diuersis indiuisibilibus vniri debent, quæ inaudita sunt in schola, & superflua, & ideo admitti non debent. Alij vero dicunt per augmentationem produci indiuisibile quantitatis, quo vnitur quantitas alimenti quantitati viuentis, & fit vna numero cum ea; & ideo per eam sic vnitam viuens augetur. Sed hæc etiam sententia contra Aristotelem est, qui numquam somniauit per motum augmentationis produci indiuisibile tantum, sed formam habentem latitudinem, ratione cuius potest per se terminare motum; est etiam falsa, quia indiuisibile quantitatis non potest produci per se motu successiuo, cum careat latitudine: nec etiam motu continuo, quia per diuersas partes motus continui debent produci diuersi termini partiales, & continui; sed vnum indiuisibile non potest esse continuum alteri, nec immediatum; ergo nec potest esse terminus motus successiui, & continui. Et eodem modo impugnantur alij modi dicendi recentiorum de productione indiuisibilium per motum augmentationis, quos non refero, quia non habent fundamentum in doctrina Aristotelis, nec in vera Philosophia, sed in sola imaginatione eorum.

Sed

Sed probatur iam contra Aristotelem, & rationem esse, 194
quod per augmentationem non producatur quantitas. Contra Aristotelem quidem ex 1. lib. de generatione, cap. 5. text. 41. vbi loquens de alimento, ex quo fiunt nutritio, & augmentatio, ita ait: *Secundum igitur quod potentia compositum ex vtroque est, vt quanta caro, sic quidem auget: etenim quantum oportet generari, & carnem; secundum autem, quod solum caro est, nutrit, &c.* Quibus verbis docet primo alimentum, nempe sanguinem esse materiam nutritionis, & augmentationis in quantum in potentia est caro quanta, & compositum ex vtroque, nempe ex carne, & quantitate, sed diuersa ratione, nam vt caro in potentia est materia nutritionis, & vt in potentia quantum est materia augmentationis, sed fit caro actu per nutritionem: ergo fit etiam actu quantum per augmentationem. Probatur consequentia, quia vtrumque ait Aristoteles esse in potentia ante nutritionem, & augmentationem. Sed fieri actu carnem per nutritionem, est produci carnem per eamdem nutritionem: ergo fieri actu quantũ per augmentationem, cum ante illam esset quantum in potentia, est produci quantitatem per augmentationem. Secundo, docet eisdem verbis carnem quantam per nutritionem, & augmentationem factam, vel etiam non factam, compositum quoddam esse ex carne, & quantitate: ergo sentit vnum compositum resultare ex vtroque, non potest autem vnum compositum resultare ex duobus, nisi inter se vnitis: ergo sentit quantitatem vniri carni; carnem vero non esse solam materiam, sed compositum substantiale ex corpore, & anima euidentissimum est: ergo ex mente Aristotelis quantitas vnitur composito, & non potest vniri ei, nisi vt forma subiecto per realem inhærentiam, sicut nec albedo vnitur corpori, nisi vt subiecto ad compositionem albi: ergo quantitas ex mente Aristotelis vnitur composito immediatè, cum quo componit totum quoddam accidentale, non vero materiæ, nisi remotè, & inadæquate. Quod vero sit contra rationem probo, quia ex ea sequitur primo, per motum augmentationis solum per se produci punctum indiuisibile, quo vniuntur duæ quantitates; quod est contra rationem motus, & indiuisibilis, quia motus habet diuisibilitatem à termino, quam non potest habere à puncto indiuisibili: & indiuisibile cum sit continuatiuum, vel terminatiuum partium, non est per se producibile per motum, vt euidenter patet in cæteris motibus: sed ad summum potest consequenter produci cum parte termini, quam continuat, vel terminat. Secundo sequitur, quod si per motum 195
augmentationis non producitur quantitas, sed præexistens in

materia alimenti vnitur quantitati viuentis per continuationem, & fit vna numero, augmentatio viuentis, solum fit quædam iuxta positio vnius quantitatis ad alteram, sicut augmentatio ignis per iuxta positionem lignorum, vel vnius aquæ ad alteram, quod tamen est falsum, & contra omnes Philosophos, qui in his rebus non viuentibus impropriissimam augmentationem ponunt, per iuxta positionem, propriam vero in solis viuentibus. Sed respondent adhuc saluari propriam augmentationem in viuentibus, quia non fit per quamcunque iuxta positionem, sed per intus sumptionem, & secundum omnes partes viuentis, per quas distribuitur alimentum iuxta exigentiam cuiuslibet partis. At in non viuentibus non fit iuxta positio secundum omnes partes, sed secundum aliquas tantum, quia non per intus sumptionem; & ideo pura quædam iuxta positio est, non propria augmentatio. Hæc tamen solutio non satisfacit argumento: nam quod iuxta positio fiat vno, vel alio modo, aut per omnes partes, conditiones sunt extrinsecæ respectu augmentationis, in quibus non consistit propria ratio eius, sed solum in ordine ad proprium terminum, quæ est maior quantitas producta per potentiam vitalem conuertentem plus alimenti in substantiam viuentis, quam deperditum fuerat, vel quàm prius habebat viuens, in quo propriè, & ab intrinseco distinguitur augmentum viuentis, ab improprio non viuentium. Quod probatur hoc argumento. Si nutritio viuentis non esset productio partialis substantiæ per virtutem potentiæ vitalis, sed solum vnio substantiæ iā productæ etiam viuentis, impropriissima esset, etiamsi fieret per omnes partes viuentis, quia non esset operatio vitalis; nam ad vniendam vnam substantiam alteri per continuationem non est necessaria potentia vitalis, vel certe non specialis, vt patet in vnione alicuius partis abscissæ corpori viuenti: ergo multo minus erit propria augmentatio, si non sit productio quantitatis. Probatur consequentia, quia nec ad vniendam vnam quantitatem alteri per continuationem etiam secundum omnes partes est necessaria virtus vitalis, vt patet in igne, cui si iuxta ponantur ligna per omnes partes; non erit minus impropria augmentatio eius, ac est modo. Veritas ergo huius rei est, quod primo, & per se in eo consistit propria augmentatio, quod producatur maior quantitas virtute potentiæ vitalis, ad quam conditionē consequuntur aliæ, sicut augmentatio consistit in eo, quod producatur partialis substantia viuens tali modo: & ex hoc probatur efficaciter non dari propriam augmentationem, quam in viuentibus posuit vbiq; Aristoteles; posita quātitate in materia

prima

prima tamquam in subiecto, quia non potest dari productio maioris quantitatis per potentiam vitalem.

Vt autem hæc nostra sententia melius intelligatur, & argumenta oppositæ commodius soluantur, notandum est illud, quod Aristoteles docet 1. lib. de anima cap. 1. text. 2. substantiam quæ est primum ex decem prædicamentis, tripliciter sumi; primo pro materia, quæ secundum se non est hoc aliquid, hoc est, non est substantia completa singularis, quia in sua essentia nihil habet actus, sed est pura potentia apta recipere formam. Secundò sumitur substantia pro forma, quæ etiam non est hoc aliquid, sed incompletum quid, nempe actus substantialis, ex quo simul cum materia fit completa substantia distincta realiter ab vtraque. Et pro hac accipitur tertio modo, atque propriissimo substantia, quæ cum habeat esse à forma substantiali, habet etiam plures gradus essendi magis, vel minus perfectos secundum diuersos etiam gradus perfectionis, quos habet forma: & gradus isti substantiæ non sunt realiter distincti, sed ratione formali fundata in eminenti perfectione formæ substantialis. Gratia exempli. Petrus, vel Ioannes est substantia quædam completa composita ex materia, & forma, quæ est anima rationalis, à qua habet hos omnes gradus essendi, nempe substantialem, corpus, viuens, animal, & hominem. Et quemlibet gradum essendi sequuntur quædam proprietates, vel accidentia, vt gradum substantię esse susceptiuam accidentium, vel ea posse sustentare, gradum corporis, trina dimensio quantitatiua, quæ etiam in prædicamento quantitatis appellatur corpus: vnde corpus de prædicamento quantitatis est propria passio substantiæ corporeæ, quia eo ipso quod substantia corpus substantiale est, immediatè est susceptiuum corporis quantitatis, per quod extenditur; gradum viuentis sequitur proprietas generandi sibi simile; gradum vero animalis posse sentire; & gradum hominis esse risibilem, & admiratiuum. Hæc autem accidentia sequuntur hos gradus essendi substantiæ ratione formæ, vel ratione materiæ: ratione materiæ sequitur gradum corporis, quantitas: risibilitas vero gradum rationalitatis ratione formæ: & quia nec forma, vel anima, nec materia est homo, sed pars hominis, ita nec est risibilis; sed risibilitas conuenit soli homini, & ideo in eo solum inhæret tamquam in proprio subiecto; & etiam, quia corpus quantitatis conuenit corpori substantiali; & nec materia est corpus substantiale, nec forma, sed sunt partes eius, ideo corpus quantitatis non conuenit materiæ, nec formæ, sed substantiæ ex eis compositæ, & ab eis realiter distinctæ, & ideo nec inhæret materiæ tamquam

tamquam proprio subiecto, nec formæ, sed substantiæ ex eis compositæ,quia hæc sola est,quæ proximè,& adæquatè suscipit effectum formalem eius,nempe extensam esse, ac diuisibilem in partes extensas.

197 Ad testimonia Aristotelis pro eadem sententia adducta respondeo, in primo loqui de eisdem accidentibus secundum speciem,quæ non corrumpuntur per se, quia non corrumpunpuntur à contrario,nam dum generatur aqua ex aëre, nullum habet contrarium à quo corrumpatur humiditas eius, nec diaphaneitas,aut transparentia; nam similia potius sunt in aqua, sed corrumpuntur per accidens ad corruptionem subiecti,nēpe aëris,vt sæpe accidit in alijs generationibus. Nec secundum testimonium habet vllam difficultatem,quia verum est alterationes præcedentes generationem versari circa materiam, non tamquam circa subiectum adæquatum,sed in adæquatum,quia est pars ligni, vel aquæ circa quam versantur tamquam circa proximum,& adæquatum subiectum.

Ad primum argumentum neganda est maior, quod ad sustentandum aliud,requiratur,& sufficiat entitas realis cum existentia,& subsistentia:licet enim hæc requirantur, non tamen sufficiunt,sed requiritur amplius quod tale existens, & subsistens sit idoneum receptiuū eius:& quia materia est idoneum receptiuum formæ substantialis,tamquam substantialis potentia,ex qua educitur,vel cui vnitur,ideo proximè sustentat formas substantiales,& proximum est earum subiectum, non est tamen idoneum susceptiuum quantitatis, & aliorum accidentium, quia quantitas,vt probauimus, proximè oritur à substantia corporea composita ex materia, & forma, tamquam propria passio naturalis eius,cum sit proximum susceptiuum trinæ dimensionis,& ideo habet se ad illam tamquam ad proprium,& immediatum subiectum,sicut cæteræ propriæ passiones se habent ad res,vel essentias,à quibus emanant. Ad materiam vero habet se tamquam ad radicem,& quasi remotum, & inadæquatum subiectum.

Pro solutione secundi notandum est,primo,quantitatem, vt probauimus,sequi naturam corporis substantialis, vel substantiæ corporeæ:vnde non conuenit homini,vel leoni, vt homo, & leo sunt,sed vt corpora,homo autem,vt est corpus substantiale,componitur ex materia organizata,& anima rationali, vt est forma corporis.Sed istæ partes duobus modis sumuntur,aut secundum se,vel omnes simul,vt vnitæ modo vnionis substantiali. Et primo modo constat non componere totum, sed secundo modo ita componunt, vt totū non sit alia entitas realis distincta

distincta ab eisdẽ, vt vnitis, bene tamen à quolibet, atque etiam ab omnibus secundum se acceptis. Secundo, notandum vnum accidens completum vnum primum subiectum postulare cui primo inhæreat, & cum quantitas inhęrens homini, vt corpus est, sit vnum accidens completum, vnum postulat subiectum, ita vt in multis inhærere primo repugnet; & hoc subiectum, cui primo inhæret, est compositum ex materia, & forma corporis, & consequenter inhæret eisdem partibus, vt copulatim, & vnitæ accipiuntur, vel vt constituentes compositum omnibus quidem non tamen singulis, etiam vt copulatim sumptis, & vnitis, quia singulæ etiam, vt vnitæ alijs distinctã entitatem realem continent ab omnibus vt vnitis, & cõsequenter à composito, quod idem est realiter cum omnibus sic acceptis, non tamen cum singulis etiam sic acceptis. Et hoc quidem compositum, atque etiam omnes partes, vt simul vnitæ ipsum constituentes recipiunt effectum formalem quantitatis, per quem fiunt extensæ, ac diuisibiles in partes integrantes eodem modo ex eis compositis; sed quælibet harum partium etiam vt vnita alijs, non participat eumdem effectum quantitatis, nisi capax eius sit, vel eo modo, quo capax eius est materia quidem tamquam, primum, licet inadæquatum subiectum: ex quo etiam primo tamquam ex radice educuntur omnes formæ: forma vero, si materialis sit, non tamquam subiectum, sed tamquam aliquid receptum in materia extensa, quia quantitas non est accidens consequens formam, sed materiam; ideo non potest recipi in forma tamquam in subiecto etiam partiali. Si vero non sit materialis, sed spiritualis, atq; indiuisibilis, nullo modo recipiet effectum formalem quantitatis, neque id necessarium est. Quod notissimis exemplis probatur ab authoribus primæ opinionis necessariò concedendis; nam ipsi docent quantitatem primo recipi in materia, & per eam primo extendi materiam, & ratione materiæ formas substantiales in eadem materia extensa receptas, atque etiam extendi compositum, etiam si sit corpus humanum; nihilominus negãt animam rationalem, etiam si recipiatur in materia extensa, & sit pars corporis humani extensi, extendi, quia non est capax extensionis; ergo non mirum est, si extenso composito, tamquam proprio subiecto quantitatis, non extendatur anima, quæ pars eius est, quia partes compositi non participant effectum formalem in eo receptum, nisi sint capaces, vel secũdum capacitatem earum. Quod alio exemplo non minus euidenti probatur, nam verum est compositum ex materia, & anima rationali non esse aliam entitatem realem distinctã ab eisdem partibus, vt simul sumptis & vnitis

& vnitis: nec est minus verum idem compositum esse substantiam corpoream, vel corpus vt quod. Et tandem verum est easdem partes, vt simul sumptas, & vnitas realiter, & vt quod, esse corpus, & substãtiam corpoream. Et ex hoc non sequitur, quod anima rationalis realiter sit substantia corporea, vel corpus, etiam vt quod partiale, sicut verum est de materia. Et tota ratio huius exempli, & aliorum est, quia ea, quæ conueniunt realiter composito, atque etiam partibus copulatim sumptis, & vnitis, non conueniunt etiam realiter singulis partibus, nisi eo modo quo concurrunt ad constitutionem eiusdem compositi; & quia materia concurrit tamquam primum, & radicale recipiens omnes formas, ita conueniet ei, quod sit corpus, vel substantia corporea, vt quod partiale ita etiam conuenit ei esse extensum, quod esse primo recipit compositum à quantitate, formis vero materialibus conuenit alio modo longe diuerso, nam quia de potentia materiæ vt primo recipienti educuntur, conuenit eis esse substantiam corpoream, vel corpus, non vt quod, etiam partiale, sed solum vt quo; hoc est vt rationi formali tribuenti esse materiæ, & cùm ea tamquam quo formali concurrenti ad constitutionem totius: extensio vero tamquam quod eis conuenit, non vt subiectis etiam partialibus quantitatis, sed tamquam habentibus partes substantiales integrantes, quarum ratione capaces sunt extensionis per receptionem in materia extensa. Animæ denique rationali non conuenit esse corpus, vel corporea substantia, tamquam quod etiam partiale, sed solum, vt quo: quia verum est constituere corpus, vel corpoream substantiam, tamquam formam eius; & ideo verum est etiam esse corpoream substantiam vt quo, quod non est aliud, quàm esse formam corporis, vel id, quo aliud est formaliter corpus, vel corporea substantia. Extensio vero non potest ei conuenire tamquam subiecto, etiam partiali; cum hoc etiam repugnet formis materialibus, sed nec vt receptæ in materia extensa, quia cum non educatur de potentia materiæ, nec ab ea dependeat, materialis non est; sed spiritualis; ideo non habet partes substantiales integrantes, quarum ratione coextendatur materiæ, sed cum prorsus sit indiuisibilis, recipitur in ea absque participatione extensionis propter eius incapacitatem: solum ergo potest dici extensa vt quo, hoc est, vt principium formale tribuens materiæ gradum corporis, quem sequitur tamquam propria passio quantitas, & extensio.

200 Ex quibus ad formam argumenti neganda est minor, quod non possit quantitas recipi in homine, in quantum est corpus substantiale. Et cum dicitur quantitatem receptam in homine necess

necessariò attingere vnionem animæ cum materia, distinguendum est, nam primo, & per se non attingit vnionem sicut neq; formam, etiam materialem, sed quasi secundariò, in quantum modus ipse vnionis educitur de potentia materiæ, & in ea recipitur eo modo, quo de formis eductis de potentia materiæ dictum est. Vnde negandum est consequens, quod ex eo infertur, nempe debere etiam attingere animam, quia licet attingat omnes partes copulatim sumptas, & vnitas, non sequitur attingere quamlibet, etiam vt vnitam alijs, nam cōpositum eadem entitas est cum omnibus partibus, vt copulatim sumptis, & vnitis, non tamen cum qualibet, etiam vt vnita alijs, sed à qualibet etiam vt vnita distinguitur realiter, vt satis notum est secundum communem sententiam de distinctione totius à partibus; ideo sicut nulla earum, nec secundum se sumpta, nec vt vnita a'ijs realiter est compositum, ita nec realiter recipit necessariò effectum formalem, quem tribuit quantitas composito. Quod exemplo signi vniuersalis copulatim sumpti in materia Summuiarum facile ostendi potest, nam omnes Apostoli copulatim sumpti sunt duodecim, & tamen non sequitur, quemlibet, vel aliquem etiam, vt copulatim sumptum cum alijs esse duodecim.

Ad tertium distinguenda est maior, quod agens naturale non possit agere, nisi circa materiam extensam: nam duo sunt genera actionum, quæ agens exercet circa materiam. Primum est alterationum, per quas introducit dispositiones pro expulsione vnius formæ, & introductione alterius; & actiones istæ, cum sint veri motus, & habeant pro termino qualitates corporeas inhærentes subiecto media quantitate, in eodem composito recipiuntur cum eisdem qualitatibus, quia vniuersaliter verum est, in eodem subiecto recipi motum, & terminum; actiones ergo istæ non versantur circa materiam, tamquam circa subiectum proximum, & adæquatum, sed remotum, & inadæquatum: circa compositum vero corrumpendum tamquam circa proximum, & adæquatum, & vtrumque extensum est, extensione quantitatiua compositum quidem primo, tamquam proximum, & adæquatum subiectum quantitatis; materia vero tamquā remotum, & inadæquatum. Secundum genus actionum est, earum, per quæ non producuntur accidentia, sed forma substantialis educitur de potentia materiæ, & vnitur formæ, fitque ex vtraque compositum; & talis est generatio, quam propterea merito vocant actionem substantialem: quæ cum habeat pro termino formali substantialem formā vnitā materiæ, in eadē materia recipitur cū ea, nō quidē, vt actu quāta, vel

extensa,

extensa,sed vt subiecto disposito toto tempore proximè præcedenti per quantitatem præcedentis compositi;cæteraque accidentia per præcedentes alterationes circa illud producta. Itaque materia prima,circa quam versatur generatio substantialis,tamquam circa proprium,& adæquatum subiectum,semper est quanta,& extensa, quantitate præcedentis compositi, vel sequentis, non tamen recipit in se actionem media quantitate,vel eius ratione,sed ratione sui, atque immediatè, sicut ratione sui, & immediatè recipit substantialem formam ad quam ordinatur per se,& immediatè eadē generatio tamquam ad terminum formalem: commitanter ergo tantum se habet quantitas ad receptionem substantialis formæ, non tamquam ratio recipiendi.Quod vero dicitur generationem esse accidēs extensum,etiam est distinguendum,nam si intelligatur ita esse extensum,vt media quantitate recipiatur in subiecto, sicut cætera accidentia materialia, atque extensa, falsum est;cum immediatè,& per se recipiatur in materia, sicut recipitur forma. Si vero intelligatur esse extensam,quasi à posteriori, ita vt per quantitatem consequentem compositum in eodem instanti generationis,coextendatur materię,sicut coextenduntur formę materiales eductæ de potentia eiusdem materiæ per eamdem generationem, verum est:habet enim generatio sicut formæ istæ suas partes integrantes entitatiuas, per quas capax est extensionis materiæ ratione quantitatis compositi, sicut formæ prædictæ. Ex quibus patet argumentum non probare, quod quantitas, & cætera accidentia sint in materia tamquam in proprio subiecto.

201 Ad quartum respondetur concessa maiori, quod non potest agens naturale introducere suam formam, nisi in materia disposita,& determinata pro tali forma; sed neganda est minor, quod nec sit disposita, nec determinata per dispositiones, quas habuit compositum corrumpendum tempore præcedente instans generationis,nam licet illæ non maneant in instāti generationis,satis est immediatè præcessisse; cum verum sit virtute earum expulsam esse formam præcedentem, & introductam sequentem; quod sic ostendo:instans generationis est primum nō esse alterationis,& dispositionum,quas per eamdem alterationem induxit agens, est etiam primum non esse formæ substantialis,quæ corrumpitur,ergo virtute earum expellitur forma,etiamsi non existant in instanti generationis: euidens est consequentia, quia si Deus suspenderet consecutionem nouæ formæ,& vellet conseruare materiam sine vlla forma, non minus sequeretur naturaliter expulsio formæ, quā modo sequitur per intro

per introductionē nouæ: ergo sequitur sufficienter fuisse expulsam virtute earum. Sed probatur antecedens, quia vel cum dispositionibus præcedentibus tempore immediato potest naturaliter permanere in materia forma corrumpenda in instanti terminatiuo alterationis, vel nō potest: si potest, ergo illud instans non erit primum non esse eius in materia, quod patet esse falsum, cum supponamus contrarium, suspendente Deo consecutionem alterius, & volente conseruare materiam sine forma; si vero non potest permanere in eodem instanti terminatiuo alterationis, sed necessariò est expulsa, sequitur naturaliter esse expulsam virtute dispositionum præcedentium, quia non est aliud medium, per quod potuerit expelli ab agente, vt per se est manifestum. Ex quo infertur primo virtute etiam dispositionum præcedentium modo introduci nouam formam. Probatur consequentia, quia expulsionem vnius formæ, sequitur naturaliter introductio alterius. Secundo infertur virtute earundem dispositionum sequi introductionem talis formæ determinatæ, vt ignis, exempli gratia, si dispositiones sint calor, siccitas, & raritas. Probatur consequentia, quia impossibile est naturaliter, quod expulsionem formæ ligni à materia virtute talium dispositionum sequatur alia forma, nisi ignis, nam tales dispositiones eam expellentes dicunt determinatum ordinem ad eam tanquam ad finem, in quem ab agente naturali ordinantur, & repugnat cuicumque alteri formæ. Tertio sequitur materiam sic dispositam per tales dispositiones præcedentes sufficienter esse determinatam ad talem formā in specie, & ad talem etiam in indiuiduo: primum iam probatum est, quia si expulsionem talis formæ per tales alterationes, & dispositiones non potest sequi, nisi forma ignis, determinata erit materia ad eandem, & non aliam suscipiendam virtute talium dispositionum. Sed probatur etiam secundum, quia mediis talibus dispositionibus, & alterationibus præcedentibus à tali agente, à tali proximo, & tali tempore, ex quibus sequitur in tali instanti terminatiuo eius expulsio talis formæ, determinatur idem agens naturale proximum à primo ad talem formam introducendam; cum ex se esset indifferens ad quamcumque aliam suæ speciei, & consequenter manet materia ex parte sua ordinata, ac determinata ad talem formam, & non aliam suscipiendam. Hic autem ordo, & hæc determinatio solum fundatur in ordine naturalis consecutionis, quem habent formæ inter sese respectu eiusdem materiæ dispositæ talibus dispositionibus, atque etiam in ordine naturali, quem habent dispositiones ipsę, ex eo, quo procedunt à tali agente, & dispositiuè expellunt à materia formam,

102 (margin, beside "Tertio sequitur materiam sic")

quam habet, ad formam introducendam ab eodem agente eiusdem speciei cum ipso tanquam ad finem ad quem ordinantur ab eodem agente. Quod vero naturalis hæc ordinatio sit relatio realis intrinseca in materia fundata in actione, per quam producuntur dispositiones, vel sola denominatio extrinseca ab eisdem dispositionibus, nihil refert, quia sine relatione reali potest stare naturalis consecutio formarum, & dispositionum in materia, vt patet in anima, & cadauere, atque etiam in forma vini, & aceti, nam vt docet Aristoteles acetum non potest fieri, nisi ex vino: & quod sigillatio appelletur in materia talis determinatio, vel non quæstio est de solo nomine, de qua nihil curandum est, dummodo res significata fundamentum habeat in natura rerum. Ex quibus intelligitur, materiam sufficienter esse dispositam in instanti generationis per dispositiones præcedentes, licet in ea non permaneant: satis est enim virtute earum expelli formam oppositam, & introduci nouam, vt dicatur disposita, ac determinata, vt probatum est: permanentia vero, vel præsentia earum non solum non iuuat introductionem nouæ, sed impedit modum vnionis substantialis eius cum materia, quia si illis mediis permanentibus in eadem materia vniatur forma, accidentalis erit vnio secundum modum cum mediis accidentibus prius vnitis eidem materiæ fiat, quod non est admittendum, vt ergo substantialis sit, non solum secundum rem, sed etiam secundum modum necesse est, nudæ materiæ vniatur forma, hoc est, nullo accidenti medio actu in ea existente, & prius natura ei vnito. Quod vero dicimus virtute dispositionum præcedentiũ expelli vnam formam, & introduci alteram, non ita intelligimus, vt tales dispositiones aliquid agant, in instanti, in quo non sunt, quia nec dum sunt, dicuntur aliquid efficere, sed solum in genere causæ materialis disponere materiam pro recipienda noua forma. Virtute igitur earum dispositam esse materiam, & formam antiquam expulsam, id tantum esse dicimus, quod est, per immediatam præcessionem earum in materia virtute talis agentis, & in tali tempore illo instanti terminato, nec posse formam antiquam permanere, nec aliam ab ea, quæ sequitur, introduci, quia talis est ordo præcedentiæ, & consecutionis inter formas, & dispositiones à tali agente procedentes, & in tali materia inductas, à natura constitutus, vt post dispositiones has, & hanc formam non possit alia sequi in materia.

103 Ad vltimum, in quo afferuntur experientiæ, de quantitate, organizatione, figura, cicatrice, & calore permanentibus in cadauere, negandum est antecedens, quod permaneant eadem numero,

numero,sed permanent solum eadem specie,valde tamen similia,& propter maximam similitudinem iudicant sensus esse eadem numero, quemadmodum contingeret, si vidente aliquo ouum quoddam,supponatur eo inscio loco illius alterum valde simile in eodem loco, vel distantia, ac situ, certum est iudicare esse idem numero, iudicio quidem sensus falso. Quod absque dubio contingit,quia identitas,vel diuersitas numerica non est proprium sensibile,sed commune,sicut numerus.Circa sensibile autem commune,etiam debitè approximatum falli possunt sensus externi : cum non sit proprium obiectum eorum,à quo specificantur : quare corrigi debent ab intellectu, vel intellectus ipse sequens ductum sensuum corrigi debet à seipso iudicante potius secundum naturas rerum,quàm secundum ea,quæ apparent sensibus. Ita ergo dicendum est in proposito,sensus decipi, vel intellectum sequentem ductum eorum, & iudicantem esse eadem accidentia numero in cadauere, quæ erant in corpore viuo,& rationem deceptionis esse maximam similitudinem eorum. Decipi vero satis probabiliter existimamus,propter rationes,quibus confirmata est nostra sententia,quibus fit valde probabilis, & ferè expressa in doctrina Aristotelis. Circa causam vero, à qua producuntur diuersa numero accidentia, non est maior difficultas, quam circa causam, à qua producitur forma cadaueris,nam plures ex eis sunt dispositiones eiusdem formæ, causam vero cadaueris non minus tenetur assignare opposita sententia, quàm nostra. Ad educendam igitur formã cadaueris de potentia materiæ in instanti corruptionis viuentis corporis, & productionem totius compositi, quod vocamus cadauer, omnes ferè concedunt concurrere vniuersales causas,vt Deum, & corpora cælestia. Tota autem difficultas est, an præter causas vniuersales habeat aliquam particularem per se concurrentem cum illis, vel à solis vniuersalibus educatur illa, & fiat hoc. Et quidam ex authoribus oppositæ opinionis, qui tenent eadem numero accidentia, quæ fuerunt in genito, permanere incorrupto, asserunt ab eisdem dispositionibus, à quibus expellitur, anima tanquam ab instrumentis vniuersalium causarum educi formam cadaueris, & generari cadauer ; ita sentiunt Conimb.lib.1.de generatione cap.4.quæst.12.artic.2.& quæst. 18. artic. 3. Sed hæc sententia innititur duobus valdè incertis. Primum est, quod eadem numero accidentia permaneant in genito, & in corrupto. Secundum, quod dispositiones præcedentes in materia,non solum dispositiuè, & quasi materialiter, sed efficienter cõcurrant ad eductionem,& introductionem sequentis formę,vt calor,qui producitur in ligno ad productionẽ

204 (margin, beside "& corpora cælestia. Tota autem difficultas est, an præter cau-")

ignis ex eo. Et hoc secundum, non solum est incertum, sed expresse contra D. Thomam, & communem sententiam, vt inferius ostendetur. Ideo alij dicunt, non ab his dispositionibus, sed à causa particulari eas conseruante instrumentaliter produci: hanc autem causam imprimis esse corpora intrinseca ambientia, vt aërem, vel aquam iuxta temperamentum corporis: deinde partes quasdam non viuentes admixtas viuentibus, vt sunt humores, & spiritus vitales, & animales, & plura alia, quæ omnia cum non viuant, nec informentur anima, permanent mortuo corpore, & concurrere possunt ad eductionem formæ cadaueris, tanquam similem animæ, cui pro materia, & instrumentis deseruiebant. Sed hæc sententia non videtur habere fundamentum in vera Philosophia: quod sic probo. Spiritus vitales, & animales sunt propria instrumenta animæ in ordine ad vitales operationes, humores vero sunt quasi partes secundariæ eiusdem viuentis ordinatæ à natura ad nutritionem, nempe, vt in partes viuentes conuertantur, vt patet de sanguine, atque etiam ad conseruationem vitæ, vt patet de eodem sanguine, & cæteris humoribus: ergo per se ordinatur omnes ad vitam, & conseruationem eius; sed forma cadaueris est incompossibilis in materia cum anima, & quodammodo ei opposita, à qua expellitur, atque etiam quasi terminus corruptionis vitæ: ergo repugnat spiritus vitales, & animales, sanguinem, & alios humores ordinari per se ad eductionem formæ cadaueris, & esse instrumenta per quæ effectiuè educatur, iam enim agerent ad corruptionem corporis viuentis. Dicendum igitur est de forma cadaueris idem prorsus, quod de formis animalium imperfectorum, quæ fiunt ex putrefactione terræ, naturali quidem consecutione educi de potentia materiæ, in qua tales dispositiones præcesserunt, nempe talis organizatio, talis figura, tale temperamentum, & aliæ; nec dari causam efficientem particularem, à qua producatur, sed à solis vniuersalibus, & prima eas determinante ad tales effectus cum eisque concurrente produci.

105 Quod probatur primo ex refutatione aliarum opinionum, à quibus nulla assignatur idonea causa particularis. Secundo experientia, quia repentinæ mortis iugulati nulla datur verisimilis causa particularis interna, nulla alteratio humorum, vel membrorum, à qua produci possit dispositio congrua, & per se ordinata ad eductionem formæ cadaueris, sed respectu causarum particularium efficientium omnino per accidens sequitur; solum ergo potest esse talis consecutio per se ex ordinatione, & concursu naturæ vniuersalis, hoc est, vniuersalium causarum, ad quas per se pertinet eductio formæ iuxta exigentiam materiæ sic

riæ sic

tiæ sic dispositæ, in qua talis forma præcessit; ita vt quemadmodum forma aceti non potest introduci in alia materia, ab ea, in qua præcessit forma viui; sic in materia in qua fuit anima, quæ est actus corporis Physici, & organici, non potest sequi naturaliter, nisi alia quodammodo similis secundum organizationem, quam necesse est vitæ quodammodo opponi. Et tota ratio huius est, quia sicut corpus mixtum compositum ex elementis, ita dissolutio, vel corruptio eius tendit in elementa, sed quia elementa sunt corpora homogenea, & ideo ex hac parte quasi per extremum dissimilia corpori organico, & non poseft naturaliter aliquid transire de extremo, ad extremum, nisi per media minus dissimilia, propterea prouidit natura de his formis, quodammodo similibus; & mediis, vt per eas transiret materia ad elementa dissimilia: & ex his formis naturali necessitate materiæ eductis, & introductis à causis vniuersalibus, & prima, sequuntur aliæ etiam similes dispositiones, nempe similis organizatio, figura, atque etiam quantitas accommodata præcedenti, quam habuit corpus viuum, quorum accidentium iam forma ipsa cadaueris educta, & introducta causa efficiens est particularis, qua media vniuersales producunt similia accidentia; eadem etiam ratione sequitur similis cicatrix ei, quæ præfuit in organizatione corporis viui radicata, & similis etiam calor aliquando propter nimiam radicationem eius in corpore viuo.

Ex his, quæ dicta sunt à nobis in tota hac quæstione colligitur, quod præter incompleta accidentia, quæ soli materiæ, vel soli formæ conueniunt, quales sunt generatio, relationes partium, vel similia, nullum accidens permanet idem numero in re genita, ex his, quæ fuerunt incorrupta.

QVÆSTIO IX.

An omnia accidentia proximè inhæreant substantiæ, vel quædam non nisi medijs alijs?

PRima opinio asserit nullum accidens recipi immediatè in substantia, sed quodcumque ei inhærere media potentia receptiua, quæ sit accidens eiusdem prædicamenti cum ipsomet accidenti recepto, vt qualitas recipitur in substantia media potentia, quæ sit qualitas, & quantitas media potentia de genere quantitatis. Ita Sonzinas 12. lib. Metaph. quæst. 26. conclusione 2. & Iauellus quæst. 8. Probât testimonio Aristotelis, & 206

D. Thomæ: nam Aristoteles 12. lib. Metaph. text. 26. asseruit, *Eadem esse principia omnium generum*, quæ verba exponit Comment. non de identitate vniuoca, sed analogica, ita vt sicut substantia habet tria principia, Physica nempe materiam, formam, & priuationem, sic quodlibet prædicamentum accidentis habeat hæc eadem principia eis proportionata. Et adducit exemplum Aristoteles, nam principium albi (inquit) tanquam forma est albedo, tanquam priuatio, nigredo, tanquam subiectum, vel materia, superficies, in qua recipitur. Ex quibus verbis sic expositis, hoc argumentum colligunt. In quocumque prædicamento est propria potentia receptiua formæ illius prædicamenti: ergo omnis forma accidentalis recipitur in substantia media tali potentia sui generis; quare nullum accidens recipitur immediatè in substantia. Et D. Thomas 1. parte, quæstione 77. artic. 1. ex eisdem verbis Aristotelis videtur colligere hoc principium vniuersale à multis post ipsum receptum. *Potentia & actus sunt in eodem genere*, sic enim ait: *Cum potentia, & actus diuidant ens, & quodlibet genus entis, oportet, quod ad idem genus referantur potentia, & actus: & ideo si actus non est in genere substantiæ potentia, quæ dicitur ad illum actum, non potest esse in genere substantiæ, &c.* Probatur etiam ratione, quia potentia specificatur ab actu: ergo si actus est accidentalis, potentia etiam ad illum ordinata debet esse accidentalis: ergo omnis potentia substantiæ ad recipiendum formam accidentalem erit accidentalis, & ideo media tali potentia eam recipiet, & non immediatè per se. Secundo, quia si substantia per se immediatè recipit formam accidentalem: ergo per se immediatè est capax talis formæ, & potens eam recipere; quod est per se immediatè habere potentiam passiuam ad eam recipiendam. De illa ergo potentia passiua inquiro, an sit substantialis, vel accidentalis: non potest esse substantialis, quia potentia substantialis ordinatur per se ad actum substantialem, & non ad accidentia, nam res superioris ordinis, qualis est substantia, non potest per se ordinari ad rem inferioris ordinis, qualis est accidens: erit igitur accidentalis potentia, qua media recipiet quodcumque accidens, & nullum immediatè per se.

207 Hæc tamen sententia falsa est. Probatur primo ex natura substantiæ, quæ in duobus consistit; primum est, vt ei debeatur subsistentia per se, & independens ab alio; secundo, vt per hanc subsistentiam per se possit substare omnibus; ideo de prima substantia in se, & per se substante asseruit Aristoteles in primo prædicamento; primo, per se, principaliter, & maximè substare

substare, quia ratione sui substat, non solum accidentibus, sed secundis substantiis, hoc est, vniuersalibus prædicatis substantialibus: sed substare idem est, ac sustentare tamquam subiectum cætera: ergo substantia sua propria virtute, & sine adminiculo alicuius accidentis potest esse subiectum accidentis: Probatur consequentia, quia esse subiectum non est aliud, quàm sustentare id quod in se recipit. Secundo probatur argumento ducente ad impossibile; nam si substantia non potest sustentare accidens, nisi media potentia, quæ sit accidens eiusdem prædicamenti, vt asserit hæc sententia, sequitur euidenter dari processum in infinitum. Probatur consequentia; nam potentia illa accidentalis per quam sustentat quantitatem, est accidens eiusdem prædicamenti quantitatis: ergo vel immediatè inhæret substantiæ, vel media alia potentia, quæ sit accidens; si primum admittatur, iam conceditur, substantiam immediatè sustentare aliquod accidens contra eamdem opinionem; si vero secundum, de illa secunda potentia per quam recipitur prima in substantia eadem est quæstio, an immediatè recipiatur, vel per aliam potentiam accidentalem; & sic dabitur processus in infinitum, vel concedendum erit aliquod accidens immediatè recipi in substantia tamquam in subiecto. Tertio, quia non solum debet admitti processus infinitus, sed adhuc eo admisso, probatur non minus euidenter, quod aliquod accidens recipiatur immediatè in substantia, nam admisso processu infinito, de tota illa collectione infinita accidentium verum est, quod sit in alio tamquam in subiecto: nam omnia, & singula sunt accidentia; sed illud aliud in quo debet esse tamquam in subiecto, non est accidens, cum sit extra totam illam collectionem infinitam accidentium: ergo est substantia, cui inhæret tota eadem collectio accidentium, vel aliquod saltem eorum.

Nostra igitur sententia est, quod non omne accidens reci- 208
piatur in substantia medio alio accidenti sui; vel alterius prædicamenti, sed aliquod sit immediatè in ea receptum; hoc est, nulla media potentia, quæ sit accidens reale distinctum ab ea ex natura rei. Ita Caiet. 1. p. q. 54. art. 3. Patet. Suarius. 1. tom. suæ Metaph. disp. 14. sect. 5. num. 8. & 9. & omnes recentiores. Probatur ex Aristotele cap. 5. anteprædicamentorum, & pluribus aliis suæ doctrinæ locis, in quibus diuidit ens reale in substantiam & accidens: sed membra huius diuisionis debent esse immediatè opposita, & consequenter immediatè comparari inter sese; sed ratio intrinseca accidentis est esse in alio tamquam in subiecto saltem secundum aptitudinem: ergo necesse est aliquod saltem accidens à toto (vt aiunt) genere, vel vniuersaliter

immediatè comparari ad ſubſtantiam,tamquam ad ſubiectum, & immediatè ei inhærere. Probatur etiam teſtimonio D.Tho. 1. part. quæſt. 77. art.1. ad 5. vbi ita ait: *Si accidens accipiatur ſecundum quod diuiditur contra ſubſtantiam: ſic nihil poteſt eſſe medium inter ſubſtantiam, & accidens, quia diuiduntur ſecundum affirmationem, & negationem, ſcilicet ſecundum eſſe in ſubiecto, & non eſſe in ſubiecto, &c.* Ex quibus colligit potentias animæ, vt intellectus, & voluntas, cum ſint accidentia in ſecunda ſpecie qualitatis, non eſſe realiter ſubſtantiam animæ, ſed immediatè ei inhærere,tamquam ſubiecto:ſentit ergo aliquod accidens immediatè inhærere in ſubſtantia ſine vlla media potentia,quæ ſit accidens.

Probatur deinde ratione,ex natura accidentis,nam accidens eſt extra rationem, & entitatem ſubſtantiæ, & conceditur ei à natura pro perfectione, & ornatu proprij eſſe, & vt per illud poſſit præſtare plura, quæ per ſe immediatè non poteſt, vt operationes, & alia: ergo neceſſariò debet concedi in ipſamet eſſentia, & in ipſomet eſſe ſubſtantiæ capacitas naturalis reſpectu talis ornatus,alioqui non eſſet ei naturalis, nec naturaliter reciperetur in ea. Hæc autem capacitas, per quam recipitur, eſt potentia paſſiua recipiendi: ergo non poteſt eſſe res diſtincta ab ipſamet ſubſtantia, nec requiritur ad recipienda omnia accidentia aptitudo, vel potentia receptiua in ſubſtantia, quæ ſit accidens reale diſtinctum ex natura rei ab ea, ſed realiter per ſeipſam immediatè recipiet aliquod accidens. Secundo probatur,nam ſubſtantia Angeli eſſentialiter eſt intellectiua,& anima noſtra eſſentialiter eſt rationalis: ergo vtraque ſubſtantia per ſe immediatè capax eſt potentiæ ad intelligendum,& ratiocinandum;ſed hæc potentia,vt alibi oſtendetur,eſt accidens, ſuperadditum ſubſtantiæ creatæ ad operandum in ſecunda ſpecie qualitatis: ergo immediatè,& per ſe illud recipit ſubſtantia Angeli,& animæ rationalis.

209 Ad teſtimonium Ariſtotelis reſpondeo, ita eſſe quod eadem ſunt principia omnium entium, vel omnium prædicamentorum ſecundum proportionem, ita vt res quæcumque tria illa principia habeat ſuo modo, ſubſtantia quidem verè, & propriè habet tria principia in fieri,nempe materiam,formam & priuationem; accidentia vero ſolum per ſimilitudinem;nam quodlibet dum fit, habet aliquid,quod ſe habet tamquam materia,quod eſt ſubiectum, & aliquid, quod ſe habet tamquam priuatio in ſubiecto, videlicet carentiam ſui, vel formam oppoſitam includentem quandam rationem priuationis eius; ſed non eſt neceſſarium, quod hæc tria principia ſint eiuſdem

generis,

generis, vel prædicamenti secundum entitatem; sed hoc solum habet verum in substantia, in qua reperiuntur propriè; in cæteris vero prædicamentis secundum aliquam saltem denominationem; ita vt subiectum, quod se habet vt materia, sit tale in potentia qualis est forma ipsa accidentalis in actu, quamuis secundum propriam entitatem sit alterius prædicamenti; vt album habet pro forma albedinem, pro priuatione nigredinem, sed pro materia substantiam, quæ licet alterius sit prædicamenti secundum entitatem, in potentia tamen est alba, quia potest recipere albedinem, & ideo vt talis reducitur ad idem prædicamentum qualitatis, in quo sunt forma, & priuatio. Quare non sequitur ex verbis Aristotelis sic explicatis, quod substantia recipiat albedinem, vt subiectum eius per aliam potentiam receptiuam, quæ sit accidens ex natura rei ab ea distinctum, sed per propriam entitatem eam recipit; quæ tamen entitas, per quandam denominationem accidentalem dicitur pertinere ad idem prædicamentum qualitatis. Vnde sequitur male intellexisse verba Aristotelis authores primæ opinionis existimantes, quodlibet prædicamentum habere principia propria eiusdem entitatis, ita vt si sit qualitas habeat præter formam, & priuationem, potentiam receptiuam, quæ secundum suam entitatem sit qualitas, hoc enim non est ex mente Aristotelis, nec in doctrina eius potest sustineri; sed verba eius in prædicto sensu debent intelligi.

Aliud verò axioma, quod ex eodem testimonio videtur colligere D.Tho. nempe actum, & potentiam esse eiusdem generis, non est ita intelligendum, vt eiusdem prædicamenti esse debeant secundum entitatem, sed saltem secundum eamdem denominationem, quia licet potentia sit alterius prædicamenti secundum entitatem, suscipit tamen denominationem formæ, ita vt corpus substantiale sit album, in potentia, in quantum potest habere formam albedinis ipsum actu, & formaliter denominantem album. Et hoc idem videtur esse, quod Scotus asseruit in 2.d.26. q.1. potentiam esse eiusdē generis cum actu, non quidem actiuam, aut passiuam, sed obiectiuam, in quantum ab intellectu apprehenditur habere formam, vel actum in esse possibili, vt corpus in quantum apprehenditur posse habere albedinem dicitur pertinere ad prędicamentum qualitatis, & speciem albedinis, & ex hoc dicitur habere potentiam obiectiuam respectu talis actus, vel formæ, non vero potentiam passiuam realem, quæ sit accidens de prædicamento qualitas. Nam si de potētia passiua, aut actiua reali eiusdē prædicamēti intelligatur idem axioma, apertè falsum erit: cum potentia quælibet actiua 210

realis, & accidentalis sit in secunda specie qualitatis, & actus eius in prædicamento actionis, vt patet de grauitate, risibilitate, & cæteris. Et si in substantia corporea daretur potentia passiua realis, quæ esset reale accidens, in prædicamento qualitatis deberet collocari: vbi collocantur omnes potentiæ naturales ad agendum, vel recipiendum, & tamen actus eius, qui est quantitas, est in alio prædicamento.

111 Ad primum argumentum distinguendum est antecedens, quod potentia specificetur ab actu, nam de his, quæ per se ordinantur ad actum, verum est, & in hoc sensu prolatum ab Arist. 2. lib. de Anima, cap. 4. de his vero, quæ non per se, sed per accidens ordinantur ad aliquem actum, non potest esse verum, quia quæ sunt per accidens, non conferunt speciem; entitas vero substantiæ habet quidem capacitatem, & potentiam recipiendi accidentia, non tamen per se ordinatam ad illa, quia substantia cum sit per se, & essentialiter independens à quocumque accidenti, & etiam quodcumque accidens sit extra essentialem, & completã rationem eius, non ordinatur per se ad ea recipienda, sed per accidens: quare nec potentia passiua eius accipit speciẽ ab actu, seu forma accidentali recepta. Et propterea docuimus, & probauimus in ante prædicamentis ex mente Aristotelis, & D. Thomæ, ex potentia substãtiæ ad recipiendum accidens, & ex ipso accidenti recepto non fieri vnum per se, sed per accidens, & ideo excludendũ à prædicamento, quia talis potentia nõ est per se ordinata ad actũ accidentalẽ, quia repugnat rẽ vnius prędicamẽti per se ordinari ad rẽ alterius prædicamẽti.

Ad secundum concedendum est primum enthimema, nempe substantiam per se immediatè recipere formam accidentalem, & per se immediatè esse capacem recipiendi illam, & cum deinde inquiritur, an capacitas hæc, seu potentia passiua sit substantialis, vel accidentalis; respondeo realiter, & entitatiuè esse substantialem, quia non distinguitur ex natura rei à substantia, nec est aliquid reale ei superadditum, sed solum dicitur potentia, vel capacitas eadem entitas substantiæ denominatione quadam accidentali, in quantum per accidens, hoc est, propter quemdam ornatum, quem ab accidentibus nata est suscipere, ad illa ordinatur quadam ordinatione accidentali; cum tamen non sit realiter accidens, sed substantia, vt dictum est. Negandum est igitur, quod sit potentia substantialis, hoc est, ordinata ad substantialem actum, sed solum potest dici entitatiuè substantialis, quia entitas substantialis est, denominatiuè vero accidentalis potentia vocatur ab actu, vel forma accidentali, quam per accidens suscepit, vt expositum est.

QVÆSTIO

QVÆSTIO X.

An omnia accidentia inhæreant immediatè in substantia, vel quædam, non nisi medijs alijs?

PRima opinio tenet accidentia esse in duplici differentia, nam quædam sunt congenita substantiæ, qualia sunt, quæ per naturalem emanationem ex ea procedunt in eodem instanti, in quo fit, vel generatur: nam ex hoc dicuntur congenita, vt proprietates, & potentiæ naturales ad aliquem actum eliciendum ordinatæ à natura; nam intellectus naturaliter procedit ab anima in instanti, quo creatur à Deo, & risibilitas ab homine in instanti, in quo generatur. Alia sunt, quæ per motum, vel mutationem, aut actionem, vel passionem acquiruntur, & tales sunt omnes actus potentiarum, vt sensationes, intellectiones, immo & motus ipsi, & mutationes. Et accidentia primi ordinis (ait) immediatè recipi in substantia; alia vero non nisi media potentia reali, & acccidentali. Ita Caienus vbi supra; cuius rationem videtur posuisse 1. p. q. 77. art. 1. nam accidentia congenita substantiæ essentialiter sunt potentiæ, quia ad hoc principaliter ordinantur, vt aliquos actus eliciant, atque in se recipiant, vt intellectus intellectiones, & sensus sensationes: dicuntur autem actus substantiæ, non propriè, sed solùm secundum communem rationem accidentis, reliqua vero accidentia propriè dicuntur actus. Vnde sequitur propriè postulare potentias, in quibus immediatè recipiantur; potentias vero ipsas non postulare alias potentias, in quibus recipiantur; sed absque vlla media potentia receptiua inhærere in substantia; cum ipsæ sint secundum proprias rationes essentiales potentiæ, & solum quadam ratione communi, & impropria dicantur actus. 212

Hæc tamen sententia Caietani insufficiens est, quia licet verum sit, accidentia congenita inhærere in substantia absque aliqua media potentia receptiua, quæ sit accidens reale, non est tamen vniuersaliter verum de aliis, quæ possunt acquiri per actionem, & passionem, quod indigeant potentia reali accidentali, in qua recipiantur, & qua media inhæreant substantiæ, nam quantitas imprimis vtrumque habet, nempe congenitam esse substantiæ corporeæ, & etiam acquiri per motum augmentationis, & amitti per diminutionem, & tamen non indiget potentia receptiua accidentali, sed sine illa, atq; per se immediatè inhæret substantiæ: & relationes identitatis, & diuersitatis non sunt necessariò congenitę substantiæ, sed acquiri possunt;

possunt,& amitti per actionem,& passionem, saltem secundariò,& quasi per accidens, & nihilominus inhærent substantiæ sine aliqua potentia accidentali receptiua, sed immediatè per se. Idemque de simplici præsentia ostendi potest, quæ videtur immediatè conuenire substãtiæ,& tamen posse acquiri,& amitti per motum:alia ergo regula sufficiens assignanda est, vt in particulari intelligi possit, quæ accidentia immediatè per se inhæreant substantiæ, & quæ non nisi media potentia reali receptiua,quæ regula à nemine,quem viderim,præscribitur.

213 Nostra igitur sententia est,sufficientem regulam ex effectu formali, quem accidentia tribuunt substantiæ, desumendam esse:erit autem talis.Omnia illa accidentia, quæ tribuunt proprium effectum formalem substantiæ absque vllo medio inhærent ei, & absque vlla potentia receptiua reali accidentali præsupposita in ea.Ratio huius regulæ manifesta est, quia vniuersaliter verum est accidens tribuere subiecto suum effectum formalem (loquimur enim de solis intrinsecis) media actuali inhærentia in eo; vt albedo constituit corpus formaliter album media inhærentia, sicque de cæteris; ergo eo modo, quo tribuit effectum formalem substantiæ, ei inhærebit, si per se immediatè,eodem modo ei inhærebit, si vero medio alio,non immediatè,sed illo medio dicetur inhærere. Potest etiam probari inductione in quibuscumque : nam quantitas per se immediatè facit substantiam extensam extensione mollis, quia euidens est nullo indigere ad eam extendendam, & ideo absq; vlla potentia receptiua reali,& accidentali:sed per se immediatè ei inhæret. Relatio etiam identitatis specificæ per se immediatè constituit substantiam relatiuam,& ideo absque vllo medio ei inhæret;intellectus etiam,& voluntas idem habent,sicq; de cæteris ostendi potest.Cętera vero accidentia, quæ non per se immediatè, sed medio alio tribuunt suos effectus formales substantiæ,non dicentur ei inhærere per se immediatè,sed media potentia receptiua reali accidentali. Sed circa hanc partem eiusdem regulę quædam distinctio notanda est:nam dupliciter contingit accidens tribuere suum effectum formalem substantiæ medio alio,nempe tamquam subiecto, vel solum tamquam conditione sine qua non. Et quotiescumque tribuitur medio alio,vt subiecto, non potest immediatè per se inhęrere, sed media potentia receptiua reali accidentali. Si vero ad tribuendum effectũ formalẽ non indigeat alio medio;vt subiecto, sed vt cõditione tantũ,semper inhęrebit per se immediatè. Quãdo vero vno modo & quando alio effectũ tribuat:ex eo intelligetur,quod si eidem medio tribuat proprium effectum inhærebit

substan

substantiæ eo medio vt subiecto,& ideo non immediatè per se, sed media potentia reali accidentali. Si vero non tribuat medio effectum formalem, non inhærebit eo medio tamquam subiecto,sed solum vt conditione:& ex consequenti immediatè per se inhærebit substantiæ, & non media potentia reali accidentali:exemplis fiet res manifesta. Albedo inhæret substantiæ media superficie tribuens ei proprium effectum formalem, ideo inhæret illi media superficie vt subiecto,& non per se immediatè : risibilitas inhæret homini media quantitate, cum sit accidens extensum, sed non tribuit quantitati proprium effectum formalem,nec enim verum est quantitatem esse risibilem,& ideo non inhæret media quantitate,vt subiecto, sed vt conditione:quare non tollit, quin inhæreat per se immediatè substantiæ hominis, & absque vlla media potentia receptiua reali accidentali:& sic de cæteris accidentibus iudicandum est, quod facilè iudicari,& intelligi potest.

QVÆSTIO X.

An vnum accidens verè, & propriè sit subiectum alterius accidentis.

REstat explicandum,an vnum accidens verè, & propriè sit subiectum inhæsionis alterius accidẽtis:Circa quod omnes conueniunt in eo,quod aliqua accidentia inhæreant substantiæ medijs alijs, vt accidentia corporea media quantitate, & actus intellectus, & voluntatis animæ,medijs potentijs intellectus, & voluntatis:supposito quod istæ potentiæ sint accidentia realia superaddita substantiæ animæ:sed quod vnum accidens inhæreat substantiæ medio altero, dupliciter potest intelligi.Primo,ita vt in eo recipiatur, & verum genus causæ materialis circa illud exerceat, Secundo,non ita, vt illud in se recipiat,nec verum genus causæ materialis circa illud exerceat,sed vt sit dispositio necessariò requisita ex parte substantię ad illud recipiendum,vel conditio necessaria:& si primo modo vnum accidens inhęreat medio alio,erit in eo tamquam in subiecto immediato.Si verò solum secundo modo,non erit in eo tamquam in subiecto. Sed rursus vnum accidens esse in substantia medio alio,vt subiecto,duobus modis intelligi potest. Primo,ita vt solum sit ei ratio materialis inhærendi, & hoc solent vocare subiectum,quo.Secundo, ita vt sit etiam cui proximè inhæręat, & hoc solent vocare subiectum, quod, immedia- 214

immediatum. Si ergo vnum accidens sit solum ratio materialis inhærendi alteri, & non inhæreat ei, vt subiecto, quod, proximo, omnia accidentia erunt in substantia tamquam in subiecto, quod, proximo, & nullum erit hoc modo subiectum alterius; si vero vnum accidens sit in substantia medio alio, cui inhæreat tamquam, quod, non omne accidens erit in substantia tamquam in subiecto proximo, sed illa, quæ hoc modo in ea fuerint medijs alijs erunt in eis tamquam in proximo subiecto, & in substantia tamquam in primo, atque remoto.

Secuudò certum est, & in quo conueniunt omnes; nullum accidens posse esse subiectum quod alterius, tamquam per se illud sustentans, quod ex extrinseca ratione substantiæ, & accidentis probatur euidenter; nam sola substantia est ens per se, & ei soli debetur existentia, & subsistentia per se, ratione cuius ei soli conuenit substare cæteris, hoc est, ea in se sustentare: accidens etiam ab intrinseco habet esse ens in alio, & ideo non potest esse in rerum natura, nisi inhærendo alteri, & ab eo sustentatum, naturali modo loquendo. Ex quibus sequitur naturaliter nullum accidens posse esse subiectum per se sustentans alterum proximè, vel remotè, sed hoc soli substantiæ conuenire. Solum ergo potest esse dubium, an vnum accidens possit esse subiectum quod proximum sustentatum ab alio, & in se sustentans aliud, & hoc naturaliter, nam per miraculum nullus ferè est, qui dubitet, quin quantitas sit subiectum aliorum accidentium sustentatum à Deo per miraculum. Communis namque sententia est in schola, quod cætera accidentia specierum sacramentalium non existant per se, sed quantitati inhæreant, & ab ea sustententur, sicut prius à propria substantia.

215 Et circa hoc dubium sic explicatum est prima opinio asserens nullum accidens posse esse subiectum alterius vllo modo, sed ad summum esse dispositionem, vel conditionem necessariam, qua media inhæret substantiæ tamquam subiecto proximo. Ita Greg. in 1. d. 12. q. 2. art. 2. & videtur esse sententia Nominalium, quos citauit pater Suarius in 3. tomo tertiæ partis disp. 56. sect. 3. Probatur testimonio Aristotelis 4. Metaph. tex. 14. expresse id asserente his verbis. *Accidens enim non est accidenti accidens, nisi quia vtrumque eidem accidit, dico autem veluti album est musicum, & hoc album, quoniam vtrumque homini accidit, sed non ita Socrates musicus; quoniam vtrumque alicui alteri accidit.* Quibus negat vllo modo posse vnum accidens esse subiectum alterius. Deinde ratione, quia omne accidens est forma actuans subiectum, & tribuens ei proprium effectum formalem in genere causæ formalis: ergo omne accidens est forma

forma subiecti, & subiectum exercet causam materialem respectu accidentis in se recepti: ergo repugnat accidens esse subiectum accidentis. Probatur consequentia, quia si admittatur, confundentur causa formalis, & materialis.

Secunda opinio concedit vnum accidens inhaerere substantiae medio alio, non tamquam subiecto, cui inhaereat, sed solum vt ratione inhaerendi substantiae, vel quod idem est, solum vt subiecto, quo, non vt subiecto, quod. Ita sentiunt recentiores quidam, & probant hoc argumento, quia si vnum accidens est subiectum quod alterius: ergo substat illi; substare vero alteri non est aliud, quàm sustentare illud: ergo vnum accidens sustentat aliud, quod est falsum propter duo. Primum, quia nullum accidens potest sustentare se ipsum, sed necesse est ab alio sustentetur: ergo multo minus poterit sustentare aliud. Secundum, quia substare alijs est proprium substantiae quarto modo: ergo repugnat conuenire alijs, quare nullum accidens potest substare alteri, nec ideo esse subiectum, cui alterum inhaereat, sed ad summum potest esse ratio inhaerendi alteri, quod est esse subiectum, quo.

Nostra vero sententia duo asserit. Primum est, quod vnum accidens inhaereat substantiae medio altero, vt subiecto, quod proximo; substantiae vero, non nisi tamquam subiecto remoto. Vtrumque tenet Durand in 1.d.8.p.2.q.4.num.15. Pater Suarius tomo 1.Methaph.disp.14.sect.4.num.6.& recentiores ferè omnes. Probatur testimonio Aristotelis 2.lib. de anima tex. 121.vbi potentias sensitiuas asserit esse susceptiuas formarum sine materia, hoc est, specierum sensibilium, quae ab obiectis producuntur, & in eis recipiuntur, vt exponunt omnes interpretes: ergo sentit Aristoteles potentias recipere has species. Sed quod recipit aliud est subiectum, quod eius: ergo vnum accidens ex mente Aristotelis recipitur in alio tamquam in subiecto quod. Probatur consequentia, quia si tantum esset ratio recipiendi, non esset susceptiuum. De sensatione etiam, quae est actus earumdem potentiarum, asserit esse quoddam pariter; si eiusdem libri, quod non potest esse verum, nisi recipiatur in eisdem potentijs tamquam in subiectis proximis vt quod: nihil enim pateretur potentia, si solum esset ratio recipiendi actum, & non reciperet illum. Probatur etiã testimonio D.Thomae 3.p.q.77.ar.2.ad primũ & secundũ, vbi docet vnum accidens non esse subiectum per se alterius, ita vt per se illud recipiat, & per se illud sustentet, quia hoc soli substãtię cõuenit; ab alio tamen sustentatum potest esse subiectum alterius, sicut superficies ait esse subiectũ caloris, quod non potest esse verum, 216

si solum

si solum est ratio inhærendi,& propterea 1. 2.q.7.ar.1. ad 3. & q.56.ar.1.ad 3.asserit expresse vnum accidens inhærere alteri; inhærere vero alteri non dicitur, nisi illud, quod in eo recipitur,quod est esse subiectum,quod eius.

Probatur deinde ratione,quia vt D.Tho.in eodem loco.3.p. & cum eo tota schola docet, in accidentibus Eucharistiæ nihil est de nouo factũ per transsubstantiationẽ, nisi circa quantitatem,quæ cum prius inhæreret substantiæ panis, desinente illa habet esse per se diuina virtute, & ideo per se sustentat reliqua accidentia, hæc vero non sunt separata ab eadem quantitate, sed ei coniuncta,sicut prius Itaque non prius separata ab ea, & postea nouo modo coniuncta,sed eodem semper modo ei coniuncta.Ex quo efficacissimum hoc argumentum colligitur pro nostra sententia:albedo, & cætera accidentia panis eodẽ modo se habent ad quantitatem eiusdem panis post transsubstantiationem, & ante illam; sed post transsubstantiationem sunt in quantitate,tamquam in subiecto,cui inhærent;ergo ante illam erant eodem modo in ea. Solum potest esse discrimen ex parte ipsiusmet quantitatis, quòd ante consecrationem erat subiectum proximum, cui inhærebant, non à quo sustentabantur, nisi vt ab alio sustentatum,nempe à substantia panis,post consecrationem vero sunt subiectum cui inhærent,& à quo sustentantur, in quantum quantitas ipsa diuina virtute sustentatur, vel per nouum modum perseitatis ei cõcessum, vel per nouum concursum diuinum,quo Deus in genere causæ efficientis supplet materialem concursum substantiæ panis.

217 Secundo probatur de intellectu,& voluntate, & cæteris potentijs sensitiuis,de quibus verum est recipere in se intellectionem,& volitionem tãquam proxima principia earum, & tamquam proxima subiecta,quæ quod efficaciter colligitur ex denominatione ab eis suscepta,nam verum est, & ita ab omnibus prouuntiatur,intellectus intelligit,sensus sentit,voluntas,vult: verum est etiam obiecta agere in his potentijs cognoscitiuis, & eis imprimere proprias species:quas apud se conseruat intellectus,& sensus internus: & voluntas producit in se actus, & habitus,eosque conseruat, non minus ac intellectus: ergo istæ omnes potentiæ sunt subiecta, quæ patiuntur ab eisdem obiectis,vel ab aliqua alia potentia actiua, vt intellectus possibilis ab agente,& quæ in se recipiunt species, actus, & habitus, eosque sustentatæ ab anima sustentant: & ex consequenti sunt subiecta proxima eorum, anima vero solum eos recipit tamquam subiectum remotum,in quantum potentias ipsas proximè recipit,& ideo accidentia in eis proximè recepta. Probatur consequen

consequentia,quia potentiæ ipsæ sunt proxima subiecta passionum, per quas species, actus, & habitus recipiunt. Et eodem modo probari potest de figura,præsentia locali,de relationibus etiam æqualitatis,& similitudinis; nam illæ conueniunt quantitati, istæ vero qualitati, vt proximis subiectis, quibus inhærent, & solum remotè substantiæ.

Sed restat dubium, an ita sit vnum accidens subiectum proximum alterius,vt ipsum solum exerceat genus causæ materialis circa illud,dum fit,& conseruatur,& non substantia;sed præter genus causæ materialis,quod eadem substantia exercet circa accidens medium dum recipitur, & sustentatur ab illa, nullam aliam causalitatem materialem exerceat circa alia, quæ eo mediante recipit. Gratia exempli: albedo recipitur in quantitate tanquã in proximo subiecto, dubitamus,an sola quantitas exerceat genus causæ materialis circa illam,dũ fit dũ,recipitur, & sustentatur; substantia vero nullum concursum materialem præbeat circa illam, vel etiam simul cum quantitate concurrat tanquam materialis causa ad productionem, receptionem, & sustentationem eius; nam si primum dicatur, consequenter erit dicendum, cætera accidentia præter illa, quibus mediis inhærent substantiæ, non educi de potentia eiusdem substantiæ, sed de potentia solius accidentis, quo medio inhærent: immo verè, & propriè his solis inhærere, & non substantiæ, quod videtur falsum.

Quidam distingunt diuersa accidentia, quædam composita, & hæc aiunt componi ex duplici accidenti: vt præsentia localis videtur composita ex præsentia substantiæ, & præsentia quantitatis: alia simplicia, quæ non componuntur ex duplici entitate accidentali, vt albedo, calor, &c. Et de compositis dicunt adæquatè esse in subiecto composito ex substantia, & accidenti, & ideo non solum accidens, quo medio inhærent præstare concursum materialem respectu eorum,sed etiam substantiam. De simplicibus vero solum accidens, quo medio inhærent,substantiam vero nullum præstare concursum materialem ad receptionem eorum. Alij vero de solis actibus vitalibus probabile esse dicunt,postulare concursum materialem,non solum potentiarum, quibus mediis inhærent animæ, sed etiam substantiæ eiusdem animæ. Et ratio horum est,quia principium efficiens immediatum actus vitalis non est sola potentia, sed etiam anima ipsa cum potentia, sed actus vitales, cum sint immanentes, debent recipi in eodem principio à quo eliciuntur: ergo non in sola potentia, sed etiã in anima debent recipi,tanquam in subiecto proximo,& ideo non sola potentia præstabit 218

concursum materialem ad receptionem eorum, sed substantia animæ; de cæteris vero asserunt à solo concursu materiali accidentis, quo medio inhærent dependere, substantiam vero nullum præstare.

Vtraque tamen hæc distinctio impertinens est, quia dubium hoc non habet locum, nisi vbi duo sunt subiecta accidentium, proximum, & remotum: tunc enim merito dubitatur, an vtrumque concurrat tanquam materialis causa eorum, nec in accidentibus compositis (si verè dantur) nec etiam in actibus vitalibus (si principium proximum non est sola potentia, sed etiam anima) sunt duo subiecta, proximum, & remotum, sed proximum tantum ex substantia, & accidenti compositum: ergo non potest esse dubium, quin ex concursu materiali vtriusque componentis proximè dependeant, sicut reliqua accidentia, siue simplicia sint, siue diuersa ab actibus vitalibus; valeat ergo distinctio hæc, nihil ad rem conferens. Qua refutata, duo dicimus. Primum, quod quæcumque accidentia, quæ inhærent substantiæ mediis aliis, dependent ex concursu materiali substantiæ præsupposito non quidem per accidens, sed per se, & necessariò naturali modo loquendo. Secundum, non dependere ex concursu eiusdem substantiæ attingente illa, sed solum attingente accidens illud, cui proximè inhærent. Ita Durand. vbi supra; &
719 probatur primum, quia vnum accidens non potest esse subiectum quod alterius primo, & per se; vt ex communi consensu omnium adduximus; nam quod non habet esse per se, sed in alio, non potest sustentare aliud, nisi ipsummet ab alio sustentetur, sed nullum accidens habet esse per se, sed inhærens substantiæ: ergo non potest sustentare aliud, nec proinde esse subiectum eius, nisi ab ea sustentatum, sed ad sustentandum ipsum necessarius est concursus materialis substantiæ naturaliter loquendo: ergo cætera accidentia quæ medio illo inhærent, postulant concursum substantiæ necessariò præsuppositum, ita vt si deficeret, omnia desinerent esse naturaliter. Quod vero non dependeant ex concursu materiali substantiæ circa se exercito, probatur: quia accidens sustentatum à substantia immediatè recipit aliud, & hoc ei inhæret tanquam subiecto quod proximo: ergo concursus materialis eius sufficit ad illud sustentandum præsupposito concursu substantiæ, quo ipsummet sustentatur; quare superfluus erit concursus substantiæ circa illud; immo & impossibilis, nam cum non inhæreat proximè substantiæ, nec in ea proximè recipiatur, impossibile est, quod substantia exerceat suum concursum materialem circa illud. Probatur consequentia, quia concursus materialis in receptione ipsa consistit,

consistit. Et signum euidens huius veritatis est, quod ablata substantia conseruatur eadem inhærentia eorum in quantitate, absque nouo concursu primæ causæ immediatè circa illa exercito, sed solum per nouum concursum, vel modum sustentandi quantitatem, vt probauimus in accidentibus Eucharistiæ: ergo non erat necessarius concursus actualis substantiæ circa illa, sed præsuppositiuè tantum, & ideo non posset conseruari inhærentia eorum in quantitate, nisi talis concursus substantiæ præsuppositus suppleretur à Deo. Ita ergo se habet substantia in quibuscumque aliis accidentibus, medio alio sibi inhærentibus.

Ad argumentum vero pro ratione dubitandi propositũ concedenda est consequentia, quod accidentia omnia, quæ inhærent medio alio tanquam subiecto, educuntur de pôtentia eiusdem sustentati à substantia, & non ex potentia ipsius substantiæ, vt de speciebus intelligibilibus, & sensibilibus satis est per se manifestum, quod educantur ex intellectu, & sensibus, & non ex potentia substantiæ: itaque ad eductionem horum accidentium non requiritur nouus concursus substantiæ materialis, sed præsuppositus sufficit, per quem sustentatur subiectum eorum immediatum. Quod ex eisdem accidentibus Eucharistiæ probatur, nam si calefiat hostia, educitur nouus calor de potentia quantitatis absque nouo miraculo, sed præsupposito primo: ergo Deus non præstat nouum concursum ad talem eductionem, præter generalem, quem præstat dum educitur idem calor de potentia ligni, & præter miraculosam conseruationem quantitatis præsuppositam supplendo concursum substantiæ panis: ergo nec substantia ipsa panis, si adesset, præstaret alium concursum præter eum, quo sustentaret quantitatem in genere causæ materialis; nec inhærent talia accidentia substantiæ propriè loquendo, sed remota quadam ratione, in quantum ei inhæret tanquam subiecto proximo illud accidens, quod est proximum subiectum eorum, & ab ea sustentatur. Et hoc sufficit, vt dicatur substantia primum, & per se subiectum omnium accidentium, & eorum prædicationes, & denominationes in communi modo loquendi suscipiat, potius quàm accidens, quo medio inhærent, quod constat non esse subiectum primum, quia nec est subiectum per se eorum. 220

Ad testimoniũ Aristotelis adductum pro opinione illorum, qui omnino negant vnum accidens inhærere substantiæ medio alio, vt subiecto proximo. Respondetur ex D. Thoma in commentariis eius, solum negare Aristotelem, quod vnum accidens alteri accidat, tanquam subiecto primo, & per se; nam hoc 221

modo soli substantiæ, accidere potest,cum non possit alteri inhærere, vel ab eo sustentari, nisi præsupposita inhærentia eiusdem primi accidentis in substantia,& virtute eius,à qua sustentatur. Benè tamen potest ei inhærere, vt subiecto proximo sustentato à primo, vt expositum est. Et secundo dici potest non solum agere ibi Aristotelem de inhærentia accidentali,sed specialius de modo prædicandi omnino per accidens vnius accidentis de altero, vt cum musicus dicitur albus, & hunc modum prædicandi asserit non procedere ex eo , quod vnum accidens alteri accidat,sed potius ex eo, quod casu coniungantur in aliquo tertio,vt in homine:quare non omnino negat,quod vnum accidens inhærens substantiæ medio alio possit de illo prædicari , sicut prædicatur de substantia , sicut dicimus superficiem esse albam , vel calidam , intellectum intelligere , & oculum videre.

Ad argumentum vero concedendum est primum enthimema, quod accidens sit forma actuans subiectum , & tribuens ei suum effectum formalem in genere causæ formalis. Sed neganda est posterior consequentia, quod vnum accidens non sit subiectum proximum alterius ; ex quo non sequitur confundi genus causæ formalis , & materialis, quia non conueniunt eidem respectu eiusdem,sed diuersorum,vt accidenti,quo medio aliud inhæret substantiæ , conuenit esse causam formalem respectu substantiæ , cui ipsummet inhæret, & respectu alterius sibi inhærentis conuenit esse causam materialem : vt quantitas respectu substantiæ habet rationem causæ formalis , & respectu albedinis est causa materialis , in quo satis per se constat nullam esse repugnantiam , nam anima rationalis respectu corporis, quod informat,est causa formalis,& respectu intellectus,quem in se recipit , materialis.

QVÆSTIO XI.

An dispositiones præcedentes in materia efficienter concurrant ad expulsionem formæ præsentis , & introductionem sequentis , vel solum materialiter ?

222 VT intelligatur quæstio , distinguendæ sunt duplices dispositiones in generatione naturali cuiuslibet rei,quædam tempore præcedunt generationem ipsam , & producuntur in composito corrumpendo , aut materia eius per alterationes præceden-

præcedentes, vt disponatur pro noua forma generanda, talis est calor productus ab igne in ligno, & aliæ similes. Aliæ sunt dispositiones non præcedentes, sed simultaneæ, quæ producuntur cum forma substantiali noua, & composito in instanti generationis pro conseruatione eiusdem formæ substantialis nouæ in materia, vt calor summus, & siccitas maxima, quæ producitur cum igne in instanti generationis eius. Et de his dispositionibus simultaneis certum est apud omnes, non concurrere effectiuè ad productionem formæ ignis. Cuius ratio est manifesta, quia dispositiones istæ procedũt effectiuè ab eadem forma, & in eodem instanti generationis: ergo sunt effectus eius; sed quod effectus est alicuius in aliquo genere causæ, non potest esse causa eius in eodem genere: ergo repugnat tales dispositiones effectiuè concurrere ad generationem ignis, vel ad eductionem formæ eius. Quæstio igitur solum procedit de dispositionibus tempore præcedentibus generationem, an effectiuè cõcurrant ad productionem nouæ formæ. Supponimus autem communem sententiam scholæ, quòd accidentia in virtute substantiæ, cuius accidentia sunt, possunt effectiuè concurrere ad productionem substantiæ tanquam instrumenta, vt calor ad productionem ignis.

Et prima opinio asserit dispositiones præcedentes efficienter concurrere ad eductionem nouæ formæ de potentia materiæ, & productionem eius. Ita Toletus 1. lib. de gener. cap. 4. q. 7. & Conimb. ibidem q. 18. art. 3. Soto 2. lib. Phys. q. 3. & cum his iuniores quidam, qui pro eadem sententia citant D. Tho. 1. p. q. 77. & 3. p. q. etiam 77. art. 3. immerito tamen; cum his locis solum loquatur D. Tho. in cõmuni de accidentibus asserens posse attingere productionem substantiæ tanquam instrumenta, de quo non procedit quæstio præsens, sed id supponit tanquam verum: inquirit vero in particulari de accidentibus tempore præcedentibus generationem, materiamque disponentibus pro noua forma in ea introducenda. Potest tamen adduci pro hac sententia aliud testimonium D. Thomæ 2. 2. quæst. 24. art. 10. vbi expresse docet peccatum expellere ab anima effectiuè charitatem, quia ei contrariatur: ergo ex eius sententia etiam calor, & quælibet alia dispositio producta ab agente in materia expellet aliam dispositionem contrariam in eadem materia existentem, & consequenter formam substantialem, cuius est dispositio: sed ad expulsionem formæ substantialis, sequitur introductio nouæ: ergo effectiuè concurret ad productionem eius ex mente D. Thomæ.

Sed ratione probant. Primo, quia agens non potest produce- 223
re effectum in passo distante, nisi ei coniungatur per aliquam

virtutem à se emissam, vt patet de Sole, qui non potest producere effectum in his inferioribus, nisi eis coniungatur per lucem circa ea productam; & ideo talis lux est instrumentũ eius, quo effectiuè operatur:sed quodlibet agens coniungitur passo per virtutem suam circa illud productam: vt ignis ligno per calorem in eo productum, ita vt si illum non imprimat ligno non possit idem lignum corrumpere, nec ignẽ ex materia eius generare: ergo agit per talem calorem ligno impressum tamquam per instrumentum ad producendam formam ignis. Et confirmari potest, quia calor ignis secundum communem sententiam effectiuè concurrit ad generationem alterius ignis ex ligno, sed non potest effectiuè concurrere, nisi coniungatur eidem ligno per alium calorẽ in eo productũ:ergo non est minus verum de calore producto in ligno, quod effectiuè cõcurrat ad productionem nouæ formæ, quam de calore existente in igne.

Secundo, quia in generatione viuentis concurrit effectiuè virtus seminalis existens in eodem semine ad organizandam materiam eius, ad expellendam formam, & educendam nouam ex eadem materia. Ergo eodem modo concurrent cæteræ dispositiones præcedentes in materia ad expulsionem contrariæ formæ, & generationem nouæ. Probatur cõsequentia, quia sicut operatur viuens per virtutem seminalem existentem in eodem semine tamquam per instrumentum, ita ignis, & alia agentia naturalia per accidentia, quæ producunt circa passum pro expellenda forma contraria, & educenda propria ex potentia materiæ eius.

124 Tertiò, quia contraria se expellunt effectiuè ab eodem subiecto, vt in definitione eorum dicitur; sed dispositiones præcedentes in ligno sunt contrariæ dispositionibus conseruantibus idem lignum, & ratione illarum forma ignis substantialis contrariatur formæ ligni, vt per se patet: ergo tales dispositiones effectiuè corrumpunt dispositiones alias; atque etiam formam substantialẽ ligni. Tunc vltra agens, à quo expellitur efficienter vna forma, producitur etiã efficienter alia ei succedẽs:ergo sicut expelluntur dispositiones ligni, & forma substantialis eius ab eisdẽ dispositionibus præcedentibus, quas producit ignis in eodem ligno, ita producetur efficiẽter noua forma ignis:nã, quod sint in eodem subiecto, non obstat, quominus possint circa illud efficienter operari, vt patet de virtute seminali circa propriam materiam operante, & de potentiis vitalibus circa seipsas.

Secunda opinio est opposita, negãs, quod tales dispositiones præcedentes in materia effectiuè concurrant ad expulsionem contrariarum, vel formæ substantialis corrumpendæ, atque

atque etiam ad generationem nouæ formæ, aut compositi, sed asserit solum concurrere in genere causæ materialis ad præparandam materiam pro introductione nouæ formæ. Itaque calor productus in ligno nō expellit efficienter frigus in eo existēs, sed formaliter, nec expellit formam ligni, nisi materialiter disponendo materiam pro introductione formæ ignis nouæ, à qua expellitur eadem forma ligni in genere causæ formalis, & non efficientis. Hæc est expressa sententia D.Thom.q.8. de veritate art.7. ad 5.argumentum ex his, quæ proposuit in contrarium: vbi ita ait: *Ad quintum dicendum, quod dispositio, non facit aliquid ad formam effectiuè sed materialiter tantum, in quantum per dispositionem materia fit congrua ad receptionem formæ.* Et 1.2. q.85. art.1. ad 4. vbi hæc habentur verba. *Ad quartum dicendum, quod accidens non agit effectiuè in subiectum, agit tamen formaliter in ipsum, eo modo loquendo, quo dicitur, quòd albedo facit album.* Ita etiam Pater Suarius tomo.1. Metaph. disput.18. sectione.2. num.19. & videtur mihi probabilior, & tenenda.

Probatur primò, quia dispositiones præcedentes nihil efficiunt circa subiectum, in quo recipiuntur toto tempore præcedente, nec etiam in instanti generationis: ergo non concurrunt effectiuè ad productionem formæ. Euidens est consequentia, quia agens naturale non potest aliquid operari, nisi circa subiectum; sed probatur antecedens, quia non expellunt effectiuè dispositiones contrarias, nec formam substantialem; sed neque aliquid efficiunt ad eductionem nouæ formæ de potentia materiæ: ergo nihil effectiuè operantur. Antecedens conceditur ab aduersariis quantum ad expulsionem effectiuam dispositionum contrariarum, & formæ. Et probatur hac ratione. Agens naturale non intendit per se primo corrumpere suum contrarium, vel expellere illud, quia corruptio non potest esse per se primo intenta à natura, sed solum secundaria intentione, in quantum primo intendit producere formam, vel effectum positiuum, ad cuius productionem sequitur corruptio alterius: ergo expulsio dispositionum, vel formæ non potest fieri ab aliquo agente, nisi media productione alicuius effectus positiui, ad quam sequitur talis expulsio; sed dispositiones præcedentes nullum effectum positiuum efficiunt toto tempore alterationum; nam calor productus in ligno, non producit nouum calorem in eadem parte subiecti, alioqui seipsum intenderet, quod constat esse impossibile: ergo nullum habet effectum circa lignum præter expulsionem aliquorum graduum frigiditatis, quos cōstat non

expellere in genere causæ efficientis, quia repugnat solam expulsionem fieri ab aliquo agente, sed solum in genere causæ formalis, sicut vna forma expellit alteram ab eodem subiecto, vel materia. Sed multo minus potest habere effectum positiuum in instanti generationis: primo, quia si subiectatur in composito, iam non est: secundo, quia etiamsi subiectetur in
226 materia, & ideo adhuc permaneat, non potest producere aliquid caloris in eodem ligno, vt probatum est, nec etiam formam ignis, vt instrumentum; quia accidens non attingit productionem formæ substantialis, nisi producendo aliud accidens, vel intendendo illud, ad cuius productionem, vel intensionem sequitur forma substantialis in materia: vt calor ignis non attingit productionem alterius ignis, nisi producendo, vel intendendo calorem in subiecto, quod non potest facere calor existens in ligno.

Sed respondent aliqui nobiscum tenentes, quod dispositiones istæ subiectentur in composito posse eas in instanti generationis agere, quamuis in eo non sint, quia satis est tempore immediate præcedente fuisse, & ratione illarũ dispositam fuisse materiam pro introductione nouæ formæ: ex hoc enim fit, vt virtute illarum sequatur generatio eius in instanti, quod est primum non esse earum; nam agens naturale non agit per existentiam, sed per virtutem agendi: quare non est necessarium actu existere, dum effectus sequitur, sed sufficit immediatè extitisse virtutem eius, & immediatè egisse, vt effectus, qui sequitur in instanti terminatiuo temporis, in quo extitit, & egit, ei tribuatur, vt causæ efficienti virtualiter agenti. Hæc tamen solutio iam est à nobis in superioribus refutata, quia licet actualis existentia efficientis causæ non sit ei ratio agendi, est tamen conditio adeo necessaria ad agendum, vt non sit intelligibile actu agere tempore, vel instanti, in quo non existit. Primo, quia in eo instanti datur actualis productio effectus: ergo datur actio realis tunc procedens ab agente, per quam effectus producitur; sed repugnat actionem realem procedere ab eo, quod non est, dum actio procedit: ergo repugnat aliquid agere, dum non est in rerum natura. Secundo, quia actio realis dicit realem, & actualem dependentiam effectus à sua causa efficiente, sed non est intelligibilis realis, & actualis dependentia ab eo, quod non habet esse reale in rerum natura: ergo nec est intelligibile actionem procedere ab eo, quod non est. Probatur consequentia, quia non est intelligibilis dependentia, nisi à principio: ergo non est intelligibilis, realis, & actualis dependentia, nisi à principio reali, & actuali: constat autem in instanti generationis

rationis non dari principium reale,nec actuale:ergo nec potest dari realis, & actualis dependentia, quam dicit actio realis, & actualis,etiamsi tempore praecedenti extiterit agens.

Ad testimonium D. Thomae respondeo cum Caietano in eodem articulo, peccatum duo habere, nempe quod sit actio quaedam, & quod sit deformis, vel rationi contraria, (loquitur enim D.Thomas de peccato commissionis) & inquantum est quaedam actio, potest expellere gratiam effectiuè, sed ratione deformitatis expellit eam formaliter: dispositiones vero solum sunt formae quaedam,& non actiones, ideo non possunt expellere contrarias effectiuè, sed solum formaliter, sicut vna forma expellit alteram ab eodem subiecto solum in genere causae formalis. 227

Ad primum argumentum concessa maiori, quod agens non attingit passum distans nisi per virtutem à se emissam, distinguenda est minor, quia virtus emissa ab agente duplex est, quaedam emissa per medium,& in eo recepta,per quam fit contiguum passo. Illúdque tangit, vt patet de luce Solis emissa per aërem vsque ad terram. Alia est virtus emissa ab agente,hoc est producta in eodem passo. Et inter has duas virtutes haec est differentia, quod per primam operatur agens circa passum secundam,& ideo illa est instrumentum, vel efficiens causa;quia se tenet ex parte agentis, haec vero non nisi effectus per eam productus,quia se tenet ex parte passi;illa est principium actionis, haec vero terminus eiusdem, per quam non dicitur operari agens tamquam per instrumentum, sed per primam, per quam tangit passum contactu virtutis, licet eum non tangat contactu quantitatis. Itaque ignis agens in lignum ei coniungitur per calorem emissum per aërem coniunctione agentis cum passo, non per calorem in eodem ligno productum, nisi coniunctione effectus, vel termini producti circa ipsum:per illum ergo calorem in se existentem, & per medium emissum agit ignis in lignum tamquam per instrumentum,non per calorem in eodem ligno productum vllo modo.

Ad confirmationem neganda est minor, quod non possit ignis coniungi ligno, nisi per calorem in eo productum; coniungitur enim per calorem in se existentem, si sit contiguus cum eodem ligno; si vero sit distans ab eo, per calorem productum in aëre idem lignum tangente, & haec est coniunctio propria agentis: coniunctio vero per calorem productum in ligno non est agentis, vt agens est, sed supponit hanc, & dicitur coniunctio per effectum, & terminum productum per actionem. 228

Ad secundum concesso antecedente de concursu effectiuo virtutis seminalis ad illa omnia, neganda est consequentia, quod ita concurrant cæteræ dispositiones productæ in passo; est enim manifesta differentia ex his, quæ superius diximus de modo concurrendi virtutis seminalis: non enim operatur circa materiam, vel subiectum, in quo est, immo nec posset; sed cum sit in quibusdam partibus eiusdem seminis, operatur circa alias, in quarum materia introducenda est anima; dispositiones vero præcedentes alias generationes (de quibus loquimur) sunt in eodem passo, in eadémque materia, in qua introducenda est forma, circa quam nihil operantur, nec operari possunt, & ideo nec possunt effectiuè expellere dispositiones contrarias, sed solum formaliter; ad expulsionem vero formæ præsentis, & eductionem aduenientis solum possunt concurrere disponendo materiam pro noua forma, à qua expellenda est antiqua formaliter; talis autem modus concurrendi earum, non est efficientis causæ, sed ad materialem potius reducitur, vt per se est manifestum.

129 Ad vltimum distinguenda est maior, nam contraria duobus modis considerari possunt. Primò, in quantum se tenent ex parte agentis, & passi, vt calor ex parte ignis, & frigus ex parte aquæ, vel è contra. Secundo in quantum comparantur ad idem subiectum, in quo inhærent tamquam formæ contrariæ; & sub vtraque consideratione se expellunt ab eodem subiecto, sed sub prima efficienter, sub secunda, non nisi formaliter, tamquam formæ naturaliter incompossibiles in eodem subiecto. Et cum dispositiones præcedentes generationem in subiecto comparentur ad contrarias in eo existentes tamquam formæ incompossibiles in eodem subiecto, & non vt se tenent ex parte agentis, non possunt eas expellere efficienter, sed solum in genere causæ formalis. In definitione autem contrariorum non sumitur expulsio pro efficiente tantum, nec solum pro expulsione formali, quia repugnat se expellere efficienter, quin etiam se expellant formaliter, sed pro vtraque simul; & quia dispositiones præcedentes in subiecto solum comparantur, vt incompossibiles formæ, solum potest eis conuenire formalis expulsio; effectiua verò conuenit eis sub alia consideratione; nam propria contrarietas vtramque considerationem comprehendit: supposito vero, quod non nisi formaliter expellunt dispositiones contrarias, & formam substantialem solum materialiter, vt probauimus, non possunt effectiuè concurrere ad generationem nouæ formæ. Quod vero dicitur, non obstare, quòd idē non possit agere in seipsum, distinguendū est: nam actione trans

transeunte,& vniuoca repugnat idem secundum eamdem partem in seipsum agere, quia in actione transeunte necesse est agens realiter esse diuersum à passo, & in vniuoca seipsum intendere, & cum calefactio, aut quæuis alia alteratio propria, qualis est illa, per quam posset excogitari dispositiones antecedentes agere, sit actio transiens,& vniuoca, repugnat exerceri circa idem omnino subiectum, quamuis actione immanente, vel habente modum immanentis, & æquiuoca non repugnet idem in seipsum agere, de qua procedit secundum exemplum in argumento assumptum. De virtute vero seminali aliam esse rationẽ ostendimus, ideo nihil probant contra nostrã sententiã.

CAPVT V.

TEXTVS ARISTOTELIS.

De augmentatione autem reliquum est dicere, & quonam differat à generatione, & alteratione, &c.

Breuis expositio textus.

EXplicata distinctione alterationis à generatione substantiali capite præcedenti, distinguit Aristoteles in præsenti satis diffuso augmentationem, & diminutionem ab eadem generatione, & hoc est intentum capitis. Quod vt consequatur tria proponit tractanda de augmentatione, Primum, quomodo distinguatur à generatione, & alteratione. Secundum, quonam modo fiat augmentatio, & diminutio rerum naturalium. Tertium, quibus modis differant nutritio, & augmentatio, & ideo in tres partes diuiditur caput iuxta horum trium explicationem. In duobus asserit differre augmentationem à generatione, & alteratione: nam primo differunt ex parte terminorum, in quos tendunt, nam generatio substantialis habet substantiam pro termino ad quem, alteratio qualitatem, augmentatio vero tendit ad quantitatem: & hæc est præcipua differentia, quia mutationes, & motus habent vnitatem, & distinctionem specificam à terminis ad quos, vt 5. lib. Physf. docuit Aristoteles. Secundo differunt, quia id quod generatur, vel alteratur, non necessariò mutat locũ: vt patet cum ex ligno fit ignis, vel cum calefit aqua permanentibus in eisdem locis: id autem, quod augetur necessariò mutat locum, non quidem ita vt totaliter deserat locum, quem prius habebat, & acquirat alterum; hoc enim 1

modo

modo non est necessariũ mutare locum, sed ita vt ad maiorem locum necessariò extendatur. Itaque necessarium est, quòd nouas partes loci acquirat,quas prius non habebat, non tamen quod aliquam partem prioris loci relinquat, vt patet dum arbor crescit permanens in eodem loco, sed necessariò se extendens ad minorem,quam habebat prius, & opposito modo id,quod diminuitur,necessariò mutat locum, non totaliter deserens eum,quem habebat prius,sed aliquas partes eius, reducens se ad alias,& ideo ad minorem locum. Et hæc de explicatione primi.

2 Vt explicet secundum,proponit duo dubia,& soluit: & tandem duo supponit. Primum dubium est,an id, quod augetur, augeatur per additionem alicuius habentis magnitudinem, seu quantitatem,vel carentis omni magnitudine. Et respondet necessarium esse,vt illud ex quo augetur aliquid,quod vocatur alimentum, magnitudinem habeat, quia si esset materia sine magnitudine, aut esset separata ab omni corpore, vel esset in aliquo corpore;separatam esse repugnat,quia nec esset in loco, sicut punctum,nec esset aliquid sensibile.Probatur consequentia, quia vtrumque habet res quælibet per quantitatem, nempe in loco esse,& sentiri posse. esse autem insensibile, & extra locum illud,ex quo aliquid augetur, impossibile est,quia cum id, quod augetur, sit corpus naturale, & ex consequenti sensibile,& in loco, augeri non potest per additionem rei insensibilis, & sine loco. Sed non minus repugnat, quod materia ex qua aliquid augetur, careat magnitudine,& sit in aliquo corpore,nam vel esset pars eius, vel accidens, quod patet esse impossibile, quia partes, & accidentia corporis coextenduntur quantitati,vel magnitudini eius: ergo repugnat sic esse in corpore,& non habere magnitudinem. Vel esset in corpore, ita vt nec esset pars eius,nec accidens,quod non esse minus impossibile probat, quia ex hoc sequerentur tria absurda. Primum, quod generatio vnius non esset corruptio alterius, sed posset aliquid generari ex alio non corrupto, sed permanente. Nam ex tali materia existente in alio corpore posset generari aliquid,vt ex alimento existente in aqua aër, sed nihil aquæ corrumperetur, quia talis materia alimenti in ea existens, nec est pars aquæ, nec accidens eius: ergo potest separari ab aqua sine vlla eius corruptione. Secundo sequeretur, quod in eodem composito possent esse infinitæ materiæ alimentorum, quia si non sunt partes eius, nec accidentia, non se impedient, nec vna excludet alteram:qua ratione potest esse vna, poterunt esse infinitæ. Tertio sequeretur, quod dum generatur aliquid

ex ali-

ex aliquo, vt aër ex aqua, exiret ex ea, tanquam ex vase absque vlla mutatione eiusdem aquæ. Et ex eisdem argumentis asserit probari, quod ex indiuisibilibus quantitatis, vt ex punctis, & lineis magnitudine carentibus, non fiat augmentum corporis naturalis: ideo concludit necessarium esse, quod alimentum, seu materia: ex qua corpus augetur, magnitudinem habeat. Quod probat primo, quia materia non potest esse separata ab omni forma substantiali, & qualitatibus, per quas forma conseruatur in materia; sed repugnat esse vnitam formæ substantiali sine quãtitate omnino necessaria ad diuersas formas substantiales recipiendas; ergo non minus repugnat esse sine magnitudine. Maiorem probat, quia quidquid generatur, fit ex aliquo habente formam substantialem, per cuius expulsionem corrumpitur, & ab agente inducente nouam formam in eadem materia: ergo repugnat materiam permanere sine vlla forma. Secundo ex propria ratione augmentationis, quæ non est generatio corporis, sed additio nouæ quantitatis ad eam, quam habebat prius: ergo necesse est quantitatem habere illud, ex quo augetur corpus.

Secundum dubium: an supposito quod augmentum debeat fieri ex alimento habente magnitudinem, vel quantitatem, & ideo duo interueniunt corpora in augmento, nempe illud, ex quo fit, quod vocatur alimentum, & illud, cui de nouo aduenit alimentum, quod est corpus viuẽs, quodnam horum corporum augeatur, primum vel secundum. Vt autem dubiũ soluat, proponit tres conditiones necessariò seruandas in augmento, & tria inconuenientia vitanda, vt bene fiat. Prima conditio est, vt illud, quod augetur, vel diminuitur, secundum omnes suas partes augeatur, vel diminuatur. Secunda, vt omnibus, & singulis partibus eius aliquid nouum addatur, vel detrahatur; repugnat enim augeri aliquid, nisi aliquam suscipiat additionem, vel minui, nisi per detractionem: ergo repugnat augeri, vel minui secundum omnes partes, nisi nouo aliquo recepto in eis, vel ex eis amisso. Tertia conditio est, vt illud, quod augetur, nec de nouo fiat, nec corrumpatur per augmentationem, sed idem numero permaneat ante, & post eam, immo sub vtroque termino eius, à quo, & ad quem, nempe sub minori quantitate, quæ est terminus à quo, & etiam sub maiori, quæ est terminus ad quem, & mutatio eius solum fiat secundum maiorem, & minorem quantitatem. In qua conditione conuenit augmentatio cum alteratione (inquit Aristoteles) quia etiam in alteratione manet idem corpus sub contrarijs qualitatibus, vt sub calore, & frigore, & ideo sub vtroq; termino à quo, & ad quem, 3

nam

nam ab vna mouetur ad aliam mutatione eius solum facta secundum easdem qualitates. Conueniunt etiã in alio, videlicet, quod sicut virtus augmentatiua est in eo, quod augetur, sic sæpe contingit alteratiuam virtutem esse in eo, quod alteratur: quo autem modo hoc sit intelligendum in quæstionibus explicabitur. Ex tribus autem inconuenientibus vitandis in augmentatione primum est, vt intra corpus, quod augetur, non admittatur vacuum, in quo recipiatur cibus, vel alimentum, vt falso à quibusdam antiquioribus admittebatur, putantibus non posse recipi, nisi admisso vacuo. Vacuum vero non esse admittendum, probatum est in 3. lib. Phys. Secundum inconueniens vitandum est, vt non admittatur penetratio alimenti de nouo aduenientis cum corpore, quod augetur, & cui aduenire dicitur, quia penetratio corporum impossibilis est per naturam. Tertium, non debet admitti, quod augmentum fiat per additionem alicuius carentis magnitudine, sed eam habentis. Quibus enumeratis conditionibus, seruandis in augmento, & incommodis vitandis, respondet dubio proposito, in augmentatione non augeri cibum seu alimentum adueniens, sed corpus viuens, cui aduenire dicitur. Quod probat ex tertia conditione, nam ex natura augmentationis est, vt illud, quod augetur, non corrumpatur secundum substantiam, sed idem permaneat, ante & post augmentationem, mutatione solum facta circa quantitatem, sed alimentum non permanet, sed corrumpitur substantialiter, & conuertitur in substantiam corporis viuentis; corpus autem viuens permanet idem ante, & post augmentum vt docet experientia: ergo alimentum non est, quod augetur, sed corpus viuens per conuersionem eius in propriam substantiam.

4 Duo tandem supponit tamquam certa. Primum est per augmentationem primo augeri partes similares corporis viuentis, & harum ratione partes dissimilares. Quæ sint autem partes similares, & quæ dissimilares docet Arist. ipse 1. lib. de historia animalium cap. 1. dicens, Similares esse, quæ constant ex particulis eiusdem rationis, & nominis cum toto, quod proximè componunt, vt caro, & os. Vocantur similares, quia quælibet pars carnis est caro, & caro vocatur, & etiam quælibet pars ossis est os. Partes vero dissimilares sunt, quæ ex similaribus componuntur, vt pes, manus, & brachium, quia ex carne, & osse constant, nec sunt eiusdem rationis, & denominationis partes earum cum ipsis, quia pars brachij non est brachium. Secundo supponit partes corporis viuentis dupliciter considerari posse, aut secundum materiam, aut secundum formam, quia materia, & forma

& forma suo modo constant, sicut totum; vt manus hominis constat materia partili,& anima eam informante. Augmentationem vero fieri secundum partes formales, non secundum materiales,quia id,quod augetur, debet manere idem ante, & post augmentum, sed viuens non manet idem secundum materiam,quia partes materiæ fluunt, & consumuntur per continuam actionem caloris naturalis: ergo non fit secundum eas augmentum,sed potius secundum formales, quia forma videtur eadem semper manere. Quid autem per formam & materiam,& quid per partes formales, & materiales intelligat Aristoteles, difficile est,explicabitur vero in quæstionibus. Ex his omnibus asserit intelligendum esse modum,quo fiat augmentatio, fit enim accedente de nouo alimento,atque conuerso in substantiam corporis viuentis, additoque omnibus,& singulis partibus corporis viuentis,ita vt per augmentum omnium partium augeatur totum corpus viuens idem permanens secũdum substãtiam,& sola mutatione facta circa quantitatẽ,sed mutato substantialiter aliméto,ita vt in principio augmẽtationis dissimile sit corpori viuenti,tam secundũ formam substãtialem,quã secundũ qualitates,vt patet de sanguine,ex quo augẽtur animalia,sed in fine iam sit factũ simile secundũ vtrumq; per diuersas alterationes,& substantialem cõuersionem in substantiã eiusdẽ corporis viuentis, in fine namque augmentationis iam sanguis factus est caro, atque etiam os, parsque substantialis animalis eiusdem rationis cum cæteris; & hæc de explicatione secundi.

Vt autem explicet tertium,nempe discrimen inter nutritionem,& augmentationem,proponit aliud dubium;qualis naturæ, vel conditionis debeat esse cibus, vel alimentum, ex quo augetur corpus viuens. Respondet vero, actu quidem diuersum esse debere, non solum secundum substantiam, sed etiam secundum accidentia ab eo, quod augetur, & ideo actu etiam ei dissimile. Probat, quia per sui corruptionem debet augere illud: ergo debet esse diuersum, ac dissimile actu,alioqui nec pati posset, nec corrumpi; cum nihil patiatur, neque corrumpatur,nisi à diuerso, & dissimili,sed potentia debet esse idem,& omnino simile, quia in idemmet corpus viuens conuertitur, & formam eius substantialem, atque accidentia suscipit. Ex quibus infert generationem quamdam substantialem necessariam esse ad augmentum, nam si alimentum substantialiter corrumpitur, necesse est generationem alicuius præsupponat, cui eadem corruptio succedat: cum semper verum sit, corruptionem vnius esse generationem alterius, vt superius probatum

probatum fuit. Sed hanc generationem (inquit) ad augmentum requiſitam diuerſam eſſe à generatione, cuius natura in præcedentibus capitibus explicata fuit, nam per illam generatur totum quoddam ſubſtantiale ſeparatum à quocumque alio, & per ſe conſiſtens, vt patet in generatione hominis, vel leonis:per generationem vero ad augmentum requiſitam non generatur totum ſubſtantiale,ſed pars quædam ſubſtantiæ de nouo addita corpori viuenti, & ideo non vocatur generatio ſimpliciter, ſicut illa,ſed aggeneratio quædam ſubſtantialis, atque etiam nutritio.

5 His explicatis aſſerit ad augmentum viuentis duas mutationes concurrere, vnam per quam materia alimenti ſuſcipit formam ſubſtantialem viuentis, & amittit propriam, & hæc appellatur nutritio, vel aggeneratio alteram per quam corpus viuens maiorem aequirit quantitatem, quam habebat prius, & hæc vocatur augmentatio. Has autem mutationes conuenire ait in vno,& differre in duobus.Conueniũt quidem in eo,quod vtraque fit per additionem rei quantæ, nempe alimenti conuerſi in ſubſtantiam aliti. Differunt vero primo ex parte materiæ, ex qua fiunt,nempe alimenti;nam vtraq; fit ex eo diuerſo modo ſumpto,augmentatio quidem ex eo,vt potentia quanto,nutritio vero ex eodem,vt eſt potentia caro,vel os; hoc eſt, vt in ſubſtantiam rei viuentis, conuerti poteſt. Secundo differunt ex parte ſubiecti, quia nutritio durat toto tempore vitæ, nam verum eſt corpus viuens ſemper nutriri, quandiu viuit; augmentatio vero non durat ſemper,ſed augetur corpus viuens vſque ad certum tempus, quod appellatur ſtatus, & non vltra, nutritur tamen ſemper, & huius ratio eſt, quia virtus vitalis in prima vitæ ætate fortior eſt ad conuertendum plus alimenti in ſubſtantiam propriam,quàm ſit deperditum de eadẽ propria ſubſtantia, per continuam actionem caloris naturalis,poſt vero debilitatur, ita vt non poſſit tantum conuertere, quantum conſumptum eſt: & ideo non poteſt iam viuens augeri, ſed potius diminuitur, ſemper tamen conuertit aliquid, & ideo ſemper durat nutritio, ſed non durat ſemper augmentatio: & hæc eſt ſententia totius capitis.

TRACTATVS DE NVTRITIONE ET augmentatione.

QVÆSTIO I.

An dentur nutritio, & augmentatio in rerum natura, & quid vtraque sit?

VT à nomine ipso augmentationis incipiamus, tribus modis accipi solet. Primo communissimè pro qualibet mutatione, per quam aliquid crescere, vel augeri dicitur in quocumque genere rerum, hoc est, siue in substantia, siue in qualitate, aut quantitate; vel etiam in sola extensione ad maiorem locum. In qua significatione dici solet, calorem, ac cæteras qualitates augeri secundum intensionem, & extensionem. Secunda acceptio minus vniuersalis est, pro mutatione, per quam acquiritur pars aliqua integralis rei, eique superadditur, & per additionem eius augeri dicitur. In qua significatione ignis, aqua, & cætera elementa augentur, dum nouæ partes eis adduntur, prius, vel simul productæ, vt aqua augetur, dum noua portio ei additur; & ignis, dum noua combustibilia in se conuertit. Tertio modo accipitur specialius, ac proprius pro mutatione accidentali, per quam acquiritur quantitas ex conuersione alimenti in substantiam aliti vitali modo facta, hoc est, per virtutem intrinsecam viuentis, & per eius additionem viuens efficitur maius secundum omnes suas partes: & de augmentatione hoc tertio modo sumpta agit Aristoteles capite præsenti, & secundo libro de anima à textu 41. vsque ad 50. & nos quoque de illa sic sumpta agemus in præsenti tractatu. Nutritio vero duobus tantum modis sumitur. Primo pro quacumque conuersione nutrimenti in propriam substantiam: in qua acceptione non solum viuentibus corporibus attribuitur, sed etiam non viuentibus, nam ignis nutritur per conuersionem olei, aut etiam lignorum, vel stupæ, quæ dicuntur pabulum, vel nutrimentum eius. Secundo modo accipitur proprius pro ea tantum conuersione nutrimenti, quæ fit virtute vitali, atque intrinseca secundum omnes partes viuentis, ita vt singulis distribuatur secundum exigentiam propriæ naturæ, & hæc sola est, quæ concurrit ad propriam augmenta-

tionem viuentium; & propterea de hac tantum agendum nobis erit cum Aristotele, & prius quàm de augmentatione, quia ex notitia eius pendet notitia augmentationis.

7 De qua primo inquirit quæstio, an sit in rerum natura? Et prima opinio negat veram nutritionem dari in viuentibus, Quam tacito nomine authoris refert D. Thom. 1. par. quæst. 119. artic. 1. sed eam tenuit Magister sententiarum in 2. d. 3. duobus vltimis paragraphis, vbi asserit, viuens nunquam adquirere nouam substantiam, sed cum ea, quam accepit per primam generationem, conseruari per totam vitam: cibo tamen, vel alimento indigere, non vt illud conuertat in propriam substantiam, sed vt sit pabulum, vel fomentum caloris naturalis, circa quod operatur, ne agens circa propriam substantiam viuentis eam consumat. Per operationem vero caloris naturalis circa illud (ait) solum conuerti in excrementa, quę per virtutem expulsiuam eiusdem viuentis à corpore expelluntur. Quam sententiam videtur sequi Albert. Magn. in summa de homine q. 1. art. 2. differt tamen non parum à Magistro, quia non solum veram nutritionem tollit, sed etiam veram augmentationem, asserens non augeri viuens per additionem alicuius nouæ quantitatis, sed ex eo solum, quod quantitas illa, quam in prima generatione accipit, rarefit, & ad maiorem locum se extendit: Magister vero non videtur veram augmentationem tollere per acquisitionem nouæ quantitatis.

Probat autem Magister non dari veram nutritionem testimonio Christi Domini Matth. 5. vbi sic ait: *Omne, quod in os intrat, in ventrem vadit, & in secessum emittitur,* quasi dicat, nihil aliud efficere calorem naturalem circa cibos, nisi eos in excrementa conuertere: docet igitur nihil eorum conuerti in substantiam viuentis, & consequenter, nec ex eis fieri veram nutritionem. Quod potest etiam probari hoc argumento: si fieret vera nutritio per conuersionem alimenti in substantiam aliti, necessarium esset, quod anima vniretur materiæ eiusdem alimenti virtute caloris naturalis, vel nutritiuæ potentiæ, cuius instrumentum est; sed impossibile est nutritiuam virtutem attingere vnionem animæ cum materia alimenti: ergo impossibilis est naturaliter nutritio. Euidens est consequentia cum maiori, quia si datur vera nutritio, debet esse operatio vitalis procedens à virtute vitali tanquam à principio intrinseco efficiente. Sed probatur minor in homine; quia impossibile est aliquid attingere vnionem extremorum, nisi attingendo extrema ipsa; sed virtus nutritiua, cum sit potentia corporea, non potest attingere substantiam animæ rationalis, quæ est spi

est spiritualis: ergo neque vnionem eius cum materia. Nec solum anima rationalis spiritualis est, sed etiam vnio eius cum materia; nam vnio debet esse in re vnita tanquam in subiecto: ergo vnio animæ cum materia erit in anima, & ideo spiritualis, sicut anima ipsa; si enim esset corporea, non posset esse vinculum rei spiritualis: ergo nullo modo attingi potest à virtute nutritiua corporea, quare nec nutritio erit possibilis.

Hæc tamen sententia falsa est, & principiis Aristotelis expresse contraria. Probatur hoc secundum, quia principium Aristotelis est capite præsenti expressum, atque etiam 2. lib. de anima text. 46. quod alimentum, ex quo fit nutritio, in principio est dissimile viuenti; sed in fine eiusdem nutritionis omnino simile, quia per conuersionem in substantiam aliti suscipit eandem formam, nempe animam, & verè animatum, & viuens per eam constituitur, & ita dicitur nutrire corpus: ponit igitur Aristoteles veram nutritionem, quam negat Magister. Sed probatur primum, quod sit contra rationem; nam euidenti experientia constat hominem, & cætera animalia non solum partem sanguinis, sed substantiæ, in qua geniti sunt deperdere per continuam actionem caloris naturalis, quod præcipuè ostenditur dum grauem aliquem patiuntur morbum: necesse est ergo sanguinem deperditum, atque etiam deperditam substantiam aliquo medio reparari, vel cito consumi corpus: nullum est autem medium excogitabile, quo possint reparari naturaliter præter conuersionem alimenti in sanguinem, & substantiam aliti, quæ verè, & propriè est nutritio: ergo necessariò admittenda est. Et eam tanquam necessariam admittunt omnes interpretes Aristotelis tam antiqui, quàm recentiores duobus locis citatis: & præter eos D. Augustin. in lib. de vera religione, qui habetur in 1. tom. cap. 40. in principio his verbis. *Alimenta carnis corrupta, id est, amittentia formam suam in membrorum fabricam migrant.* Et D. Tho. 1. p. q. 119. artic. 1. non solum id asserit, sed contrariam sententiam irrationabilem esse affirmat. Falsa est etiam sententia Alberti Magni, quod non detur vera augmentatio, quæ sit acquisitio nouæ quantitatis, sed solum per rarefactionem primæ, quam in generatione acceperunt, dicantur crescere animalia: quod sic probo. Euidenti experientia constat maioris virtutis, ac roboris esse animalia post incrementum, quam ante illud, siue fiat vno modo, siue alio, & homines in ætate virili, quàm in puerili; sed per rarefactionem non solum non crescunt vires, sed necessariò debilitantur: ergo falsum est, quod augmentatio sit sola rarefactio.

Probatur minor, quia virtus vnita fortior est se ipsa dispersa; sed per rarefactionem magis est dispersa, vt constat: ergo debilior, quàm prius. Secundo, quia eadem experientia docet membra corporis densiora, atque solidiora esse in viris, quàm in pueris: ergo euidens signum est non crescere per rarefactionem, sed per acquisitionem nouæ quantitatis, quam necesse est acquirere supposita acquisitione nouæ partis substantiæ per nutritionem. Tanquam certum igitur tenendum est, veram nutritionem, & veram augmentationem dari in rebus naturalibus.

9 Ad testimonium ex Euangelio respondet D. Thomas 1. p. q. 119. artic. 1. ad primum, sensum illius propositionis non esse, quod omnes cibi, & secundum omnes suas partes in ventrem vadant, & in secessum emittantur; sed quod ex cibo quocumque aliquid emittatur, nempe terrestre illud, atque impurum, quod relinquitur ex ciborum concoctione, atque expurgatione in stomacho facta. Itaque vniuersalis est propositio ex parte ciborum, & subiectum eius distributum pro omnibus, & singulis cibis, sed in ordine ad partes eorum indefinita. Et est legitima expositio verborum, si contextum capitis inspiciamus, quia cum Pharisæi pro delicto opposuissent discipulis, quod illotis manibus manducarent, Christus respondit nullum in hoc peccatum inesse, quia cibus assumptus operibus naturalibus deseruit, hoc est nutritioni, & augmento corporis, & quod residuum est in ventrem vadit, & in secessum emittitur: in his autem operibus cum naturales sint, nihil peccati reperiri, & ideo nec in sumptione cibi, ex eo quod illotis, vel ablutis manibus sumatur; ea vero, quæ de ore exeunt, cum procedant à corde, hoc est, à voluntate libera peccata esse posse, & ideo hæc, & non illa inquinare animam: ad hoc autem institutum nihil refert, quod totus cibus assumptus, vel partes eius per hanc, aut illam viam emittantur: quare sufficienter declaratur intentum Christi, & verba eius per explicatum sensum.

Ad argumentum concedunt iuniores quidam, vnionem animæ rationalis ad corpus esse spiritualem, & ideo non attingi per virtutem corpoream. Hoc tamen falsum esse censeo. Primo, quia isti solum ponunt vnicam vnionem inter animam, & corpus cum communi sententia, & hanc dicunt educi de potentia materiæ: ex quo sequitur attingi à virtute corporea agentis naturalis. Secundo, quia si non attigeretur: ergo neque verum esset, quod homo generaret hominem, neque quod efficienter se nutriret, quod est falsum. Probatur consequentia, quia homo non attingit animam à solo Deo creatam, neque

neque attingit vnionem eius cum corpore : ergo nec attingit hominem, vel substantiam factam per generationem, & nutritionem ; quia homo nihil est realiter distinctum à corpore ; & anima ; vt vnitis. Probatur tandem, quia homo generans hominem producit modum vnionis, vel falsum est eum generare, cum nihil ad eum pertinens producat : sed non producit modum vnionis ex nihilo per creationem : ergo ex præsupposita materia ; quare necesse est illum educere de potentia eius ; sed quidquid educitur de potentia materiæ, est materiale, & corporeum : ergo repugnat modum vnionis esse spiritualem, & ideo repugnat esse in anima rationali, tanquam in subiecto. Sed respondent educi quidem de potentia materiæ, sed transire ad animam, & non permanere in materia : hoc tamen apertè falsum est ; & argumento non satisfacit. Probatur esse falsum ; quia repugnat aliquid educi de potentia materiæ, & in ea non permanere : primo, quia educi de potentia materiæ est fieri in materia : ergo necesse est simul fieri, & materiæ inesse, atque adeo in ea esse tanquam in subiecto. Secundo educi de potentia materiæ est dependere ex materiali concursu eius, vt subiecti præsuppositi : ergo est in ea fieri tanquam in subiecto, & proinde in ea permanere, vel de subiecto in subiectum migrare. Quod vero non fiat satis argumento, euidens est, nam si semel concedatur educi de potentia materiæ, vt conuincit argumentum, & conceditur ab his, materialis debet esse, & ideo non poterit in anima rationali recipi tanquam in subiecto. Negandum igitur est, quod vnio sit spiritualis, sed verè corporea est, vt suo loco ostendetur. Quod vero dicitur esse in anima, vt in subiecto ; falsum est, sed solum adhæret ei tanquam modus eam coniungens materiæ, vel corpori, quod non repugnat rei corporeæ : & ita dicimus, agens naturalem eandem vnionem attingere per virtutem corpoream tanquam per instrumentum in generatione, & nutritione : & ex hoc verum est quod homo generat hominem, & efficienter se nutrit.

Quid sit nutritio, & quid augmentatio?

VT intelligatur in quanam actione consistat nutritio, & 10 in qua augmentatio, notandum est nutritionem viuentium plures alterationes alimenti præcedere ; & prima fit in ore, vbi non solum conteruntur cibi, sed verè alterantur per admistionem saliuæ, quæ magnam habet virtutem alterandi, & resoluendi, vt testatur Galenus 1. lib. de simplicibus capit. 6. & colligitur ex colore, odore, & sapore ; quos mutasse constat

cibos post attritionem; ab ore deferuntur cibi in ventriculum, vel stomachum, vt docet idem Galenus 4. lib. de vsu partium capit. 5. vbi fit secunda alteratio quæ est prima concoctio, vel digestio eorum, & per quam magna pars excrementorum ab eis extrahitur, & in inferiorem partem intestinorum reijcitur; sicque permanent cibi magna ex parte expurgati sub forma cuiusdam substantiæ liquidæ, & colore albæ, quam chylum vocant. Ex ventriculo vero trahitur ad iecur per venas mesaraicas, vbi fit tertia alteratio & secunda digestio, vel concoctio, maioremque expurgationem cibus accipit; nam terrestriores chyli partes ibi subsident, & leuiores aliæ quasi spuma supernatant; aliæ denique sunt mediæ. Et terrestriores quidem sunt naturæ atræ bilis, seu melancoholiæ, descenduntque à iecore ad lien, vt ex eis magis ab eo expurgatis nutriatur: leuiores vero sunt naturæ cholericæ, seu flauæ bilis ascenduntque ad folliculum, seu vesicam fellis. Denique partes mediæ colorem rubeum ibi acquirunt similem colori iecoris, habentque naturam sanguinis. Circa sanguinem vero in iecore factum diuerso modo opinantur Medici ex vna parte, & Aristoteles ex alia, nam Aristoteles 2. lib. de partibus animalium cap. 4. & lib. 3. de historia animalium cap. 19. asserit officinam sanguinis esse cor, non iecur, sed à iecore dimitti, & in corde recipi, vt ibi vltimam expurgationem recipiat, & ad singulas partes corporis per venas deriuetur. Medici vero præsertim Galenus 6. lib. de placitis capit. 17. ex opposito affirmant officinam sanguinis esse iecur, à quo deriuatur per venas ad cor, & cæteras partes corporis, vt in eis vltimam expurgationem accipiens conuertatur in substantiam aliti, & præcipuè in corde summam recipiat expurgationem, & purissimus euadat, ita vt in spiritus vitales conuerti possit, quos certum est apud omnes in corde fieri ex purissimo sanguine, quia certum est in corde residere virtutem seu facultatem vitalem tanquam in fonte totius vitæ. Vnde & in eodem residet pulsatrix virtus, vt ostendit continua agitatio, & motus eius, & ab eodem etiam deriuatur per arterias, & ita sentitur in brachiis, & aliis partibus corporis, in quibus ostenditur, & morborum signum est. Et videntur hanc sententiam desumpsisse Medici ex Platone in Thimeæo, ex Philone Iudæo in libro de victimis, quos sequuti sunt D.Greg. Nissenus in lib. de creatione hominis cap. vltimo D. Nemesius in lib. de natura hominis capit. 23. D. Theodor. sermone 3. de prouidentia. Lactan. in lib. de Opificio Dei capit. 14. Richar. in 2.d.3.qu.2.ad 5. Maior ibidem quæst. 5. Et eodem ferè modo differunt quantum ad spiritus animales, nam Aristoteles 1. lib.

de gene

de generatione animalium cap.4. & lib. 2. de partibus animalium cap.7. putat in corde etiam esse principium sensitiuæ virtutis, & ideo in eodem fieri spiritus animales ex purissimo sanguine, & suo motu per arterias discurrere partim ad cerebrum, partim ad reliquas partes corporis. Cæteri vero, & cum eis medici omnes principium virtutis sensitiuæ primò in cerebro potius collocant pro internis sensibus, & in reliquis sensoriis eiusdem capitis pro externis; vnde spiritus animales non in corde, sed in cerebro fieri docent, ita vt à corde quidem deriuetur pars quædam spirituum vitalium, & per quasdam obliquas, atque angustas vias perueniant ad cerebrum, vbi per virtutem eiusdem cerebri magis attenuantur, & ex vitalibus fiunt animales absque corruptione substantiali per solam attenuationem, nam opera animalis præsertim sensationes internæ omnium aliarum perfectissimæ, quibus deseruiunt spiritus animales perfectiores sunt vitalibus; & ideo perfectioribus, ac tenuioribus spiritibus indigent; hi ergo spiritus animales à cerebro deriuantur per neruos ad reliquas partes, per quas exercentur operationes animæ sensitiuæ; quales sunt sensationes, & motus progressiui. Itaque vt breui sermone hæc explicentur, spiritus non est aliud, quàm substantia quædam tenuissima facta ex purissimo sanguine ad modum vaporis ex eodem sanguine extracti: nam quemadmodum Sol in mundo magno sua virtute calefactiua extrahit ab aqua vapores, qui sunt tenuissimæ quædam substantiæ quasi de natura aëris, ita in mundo paruo, hoc est, in corpore animali, vel humano; se habet cor, & sua virtute caloris vitalis extrahit ex purissimo sanguine in se recepto, & nimis expurgato quasi vapores quosdam, qui sunt substantiæ quædam subtilissimæ, quasi de natura aëris, & ideo vocantur spiritus, & vapores isti subtilissimi, & ideo leuissimi per virtutem vitalem, quam in se habent, moueri possunt, & suo motu facile discurrunt per arterias, & alias vias corporis. Distinguntur autem in vitales, & animales, quia operationibus vitales, vt nutritioni, & augmentationi deseruiunt, atque etiam operationibus animalibus, hoc est, animæ sensitiuæ, vt sensationibus, & motibus localibus eiusdem animalis: necessarij autem sunt imprimis ad replendas vias corporis, per quas, si plena omnino essent aliméto, non posset idem alimentum omnino deriuari: necesse est ergo aliquam partem earum vacuam esse, sed spiritibus plenã, ne detur vacuum; & cum spiritus facile cedant, facile etiam decurrit alimentum, & ad partes corporis defertur. Deseruiunt præterea ad motum eiusdem alimenti vitales, in quantum sunt instrumenta 12

quædam vitalis virtutis; & animales deseruiunt sensationibus, & motibus localibus, in quantum sunt instrumenta virtutis motiuæ vitalis: nec tamen differunt substantialiter, sed solum accidentaliter, quia animales subtiliores sunt, & magis attemperati, & ideo ex vitalibus transeunt in animales per alterationem, vt explicatum est. Et hæc de spiritibus adnotare placuit, vt quadam saltem imperfecta ratione cognoscatur natura, & officium eorum in corpore, & ex ea melius intelligatur modus, quo fiunt nutritio, & augmentatio. Postquam ergo sanguis per venas, siue à corde, siue à iecore procedentes deriuatur ad reliquas partes corporis, in eis consequitur vltimam expurgationem, maiorem, vel minorem, secundum maiorem, vel minorem perfectionem cuiuslibet partis ex eo nutriendæ. Expurgatur autem, & perficitur per virtutem vitalem in singulis partibus participatam ab anima, & sic expurgatus, & perfectus sanguis dicitur vltimum alimentum, quia nondum est conuersum in substantiam aliti, immo nec mutatum substantialiter, sed accidentaliter tantum per varias alterationes explicatas. Sequitur deinde conuersio eius substantialis in carnem, ossa, & neruos, aliásque corporis partes, quæ cōuersio non est aliud, quàm corruptio eiusdem sanguinis, in cuius materia introducitur anima, & vnitur substantialiter, & per talem vnionem generantur in toto corpore diuersæ partes substantiæ, & vniuntur præexistentibus, & cum non possit produci substantia corporea naturaliter sine quantitate, quæ est propria passio eius, simul ac producuntur nouæ partes substantiæ, acquiruntur etiam cum eis nouæ partes quantitatis, siue de nouo productæ, sicut producuntur partes substantię, siue de nouo aduenientes, cum materia alimenti iuxta diuersas opiniones de subiecto accidentium superius explicatas. Et partes istæ quantitatis de nouo aduenientes vniuntur quantitati præexistenti eiusdem corporis viuentis, & ideo per eas sic vnitas dicitur viuens propriè augeri, & maius fieri.

14 Ex quibus iam intelligitur in quanam actione consistat nutritio, atque etiam augmentatio, & quid vtraque sit: nutritio quidē consistit non in aliqua alteratione præcedenti, per quam cibus præparatur in ore, aut ventriculo, nec etiam in ea alteratione, per quam fit sanguis in iecore, vel corde, nec etiam expurgatione, quam acquirit in singulis partibus, ad quas per venas, & arterias peruenit, sed in conuersione substantiali, per quam desinit esse sanguis in singulis partibus, & materiæ eius vnitur substantialiter anima. Erit igitur nutritio, *Mutatio substantialis, per quam materia alimenti mutatur ex priuatione formæ viuentis*

viuentis ad formam ipsam. Vel erit, *Productio partialis substantiæ viuentis ex conuersione substantiali alimenti.* Et in vtraque definitione intelligitur vnio substantialis partialis substantiæ productæ cum substantia ipsius viuentis simul facta cum conuersione, vel ordine naturæ ei præsupposita secundum diuersas opiniones inferius explicandas. Augmentatio vero consistit in actione per quam acquiritur maior quantitas, vel de nouo producta, & vnita quantitati viuentis, vel præexistens in materia alimenti, & vnita eidem quantitati viuentis secundum diuersas opiniones. Sic igitur poterit definiri : *Augmentatio est acquisitio maioris quantitatis ex substantiali conuersione alimenti.* Et ecce iam explicata duo illa proposita in titulo quæstionis, an sint in rerum natura nutritio, & augmentatio, & quid vtraque sit.

QVÆSTIO II.

An nutritio, & augmentatio sint mutationes distinctæ realiter.

SEquitur secundo disputandum, an nutritio, & augmentatio sint mutationes distinctæ realiter, vel vna & eadem secundum diuersas rationes formales, aut considerationes distincta. Et prima opinio iuniorum tenet non esse mutationem distinctam, sed eamdem realiter; distinctam vero ratione, quia conuersio alimenti in substantiam, in quantum dicit productionem partialis substantiæ ex vnione animæ ad materiam alimenti, est nutritio, ex vi autem nutritionis præcisè absque vlla noua actione quantitas alimenti fit propria viuentis, & per illam dicitur augeri, & ideo augmentatio non est actio distincta à nutritione, sed eadem nutritio, vt per eam acquirit viuens nouam quantitatem. Hanc sequuntur plures, sed non omnes eodem modo illam defendunt, sed antiquiores quidam ideo dicunt facta nutritione, sine alia noua actione adquirere viuens maiorem quantitatem, quia quantitas est propria passio substantiæ corporeæ, propria autem passio non fit noua, aut distincta actione ab ea, per quam producitur eius subiectum, sed naturali quadam resultantia sequitur, vt risibilitas non fit alia actione distincta ab ea, per quam fit homo, sed ex eadem resultat naturaliter. Ita Pererius lib. 8. suæ Philosophiæ cap. 13. ad quartum, Marsilius 1. lib. de generatione q. 10. Albertus Saxoniæ ibidem quæst. 9. Venetus. cap. 6. eiusdem

libri, Valles 5. Phyſ. cap.2. & controuer.29. ad Tyrones. Alij vero recentiores ad defendendam eamdem ſententiam tria ſupponunt. Primum dari motum per ſe ad quantitatem, vt docet expreſſe Ariſtoteles 5. lib. Phyſ. cap.2. quod tamen præſuppoſitum, licet ſit apud Ariſtotelem certum, negatur tamen ab aliis omnibus citatis. Secundo ſupponunt, per augmentationem non produci quantitatem aliquam, ſed eamdem, quam habet alimentum tranſire ad corpus viuens cum materia eius,
16 in qua eſt tamquam in proprio ſubiecto. Secundo ſupponunt, prius ſaltem natura, quam alimentum conuertatur in ſubſtantiam viuentem, vniri materiam eius materiæ eiuſdem viuentis; & quantitatem quantitati per actiones proprias, atque diſtinctas, ſed in his vnionibus non conſiſtere nutritionem, nec augmentationem, ſed ſupponi ad conuerſionem alimenti per modum approximationis eius ad corpus viuens, quod in idem alimentum agit per virtutem nutritiuam, & calorem naturalem, atque adeo ad nutritionem, & augmentationem in eadem conuerſione conſiſtentem, qua facta, & adquiſita partiali ſubſtantia eo ipſo abſque noua actione incipit viuens habere in ſe quantitatem alimenti, per quam augetur, & fit maius. Itaque conuerſio ſubſtantialis alimenti, quæ eſt productio partialis ſubſtantiæ viuentis, duplicem terminum habet, intrinſecum, & primarium, nempe ſubſtantiam partialem per eam productam, & ab hoc termino habet, quod ſit nutritio: alium vero non factum per ipſam, neque vnitum, ſed acquiſitum ſuppoſita vnione, & productione partialis ſubſtantiæ, & ideo extrinſecum, & ſecundarium, à quo denominatur augmentatio extrinſeca tantum denominatione, & exemplum afferunt in motu locali duos terminos habente, nempe, vbi, vel præſentiam localem, quam in ſe acquirit mobile; & iſte eſt primarius; atque intrinſecus, à quo habet ſpeciem: extrinſecum, & ſecundarium, nempe locum circumſcribentem, & iſte eſt ſecundarius, & extrinſecus, quia locus non eſt formaliter in corpore locato. Et quemadmodum acquiſito, vbi, per motum, abſque noua alia actione, vel motu ſequitur acquiſitio loci, pari ratione acquiſita partiali ſubſtantia, abſque noua actione, vel motu, ſequitur maior quantitas in viuente, & ideo augmentatio non eſt noua alia mutatio, ſed eadem ſub quadam alia denominatione extrinſeca conſiderata.

17 Hanc ſententiam ita explicatam probant teſtimonio Ariſtotelis capite præſenti, vbi ita ait: *Etenim ſic differunt nutrimentum, & augmentatio ratione.* Et ſtatim in tranſlatione Vatabli ſequuntur hæc verba. *Nutritio idem, quod accretio exiſtit, ratio tamen*

tamen est diuersa. In translatione vero antiqua eodem ferè modo dicitur. *Et nutrimentum augmentatione idem est quidem, esse autem aliud.* Probāt deinde ratione, primo, quia supposita vnione materiæ alimenti cum materia viuentis, atque etiam vnione quantitatis alimenti cum quantitate viuentis; & tandem vnione substantiali animæ cum materia eiusdem alimenti, absque vlla noua actione verum est quantitatē alimenti esse eamdem numero cum quantitate viuentis, & eidem viuenti propriam, sicut materia eiusdem alimenti facta est ei propria: ergo sine vlla noua actione verum est, viuēs acquisisse nouam, atque maiorem quantitatem, per quam factum est maius, & ex consequenti augmentum suscepisse; sed augmentum suscipitur per augmentationem: ergo augmentatio non est noua, vel distincta actio realiter à nutritione, sed sola ratione.

Secundo probant à sufficiente diuisione, quia augmentatio non consistit in productione nouæ quantitatis, sed in additione eius, quam secum affert materia alimenti, vt supponitur; neque in vnione quantitatis alimenti cum quantitate viuentis, quia talis vnio præsupponitur augmentationi: ergo solum potest consistere in mutatione, per quam materia alimenti recipit formam viuentis. Probatur consequentia, quia nulla alia interuenit mutatio in augmento viuentis, sed receptio formæ viuentis in materia alimenti est ipsa nutritio, vt ex præcedenti quæstione est manifestum: ergo augmentatio non est mutatio distincta realiter à nutritione.

Secunda opinio asserit, nutritionem & augmentationem esse actiones, & mutationes realiter distinctas. Hæc est communis omnium interpretum Aristotelis hoc loco 5. lib. Phys. cap. 2. & 2. lib. de anima textu 42. vsque ad 50. tam antiquorum, quàm recentiorum (paucis illis exceptis, quos pro alia opinione citauimus, ideo nullum nominare oportet.) Sed diuerso etiam modo eam defendunt, qui opinantur subiectum quantitatis, & aliorum accidentium esse compositum: & alij, qui putant esse materiam primam; nam illi ideo dicunt augmentationem esse distinctam actionem, vel mutationem à nutritione, quia per eam producitur maior quantitas, quæ cùm sit accidens distinctum realiter à substantia partiali producta per nutritionem, petit distinctam actionem, per quam producatur. Alij vero quamuis non admittāt, per augmentationem produci quantitatem, sed eam, quam secum affert materia alimenti, asserant vniri quantitati viuentis, dicunt tamen augmentationem consistere in hac vnione quantitatis cum quantitate, quæ cum fiat per modum vnionis realis de nouo productæ, necesse est, 18

fiat

fiat quoque per nouam actionem, & distinctam realiter à nutritione, quia nouus, & realis terminus nouam, & realem actionem postulat. Et nos hanc sententiam tanquam probabiliorem, & valde consonam principiis Aristotelis sequimur, primo tamen modo eam intelligimus. Sed nunc solum probanda est aduersus primam, vt à iunioribus defenditur admittetibus cum Aristotele, dari motum per se ad quantitatem, qui sit augmentatio; nam aduersus antiquiores alios, hanc speciem motus non admittentes, sed ex eo negantes distinctionem realem inter nutritionem, & augmentationem, quia negant omnino dari per se motũ ad quantitatẽ duas tantum ponentes species motus, nempe alterationem, & lationem cum Platone, & Galeno, inferius agemus disputantes de augmentatione, an sit per se motus ad quantitatem.

19 Præsupposito ergo ex doctrina Aristotelis 5. libr. Phys. cap. 2. quod augmentatio sit per se motus ad quantitatem distinctus ab alteratione, & latione; & admisso à recentioribus illis, probatur contra eosdem esse distinctam realiter à nutritione adiuncto alio testimonio eiusdem Aristotelis ex 3. libr. Phys. tex. 16. vbi sic definit motum. *Motus est actus mobilis prout mobile est.* ex quibus probo augmentationem addere supra nutritionem entitatem realem atque intrinsecam formaliter denominantem subiectum proprium, nempe viuens, quod augetur, & non solam denominationem extrinsecam, & ideo distingui realiter ab eadem nutritione hoc modo, augmentatio est motus per se ad quantitatem ex priori testimonio: ergo est actus mobilis prout mobile est ex altero: quare ex vtroque colligitur esse actum viuentis, quod augetur tamquam subiecti existentis in potentia ad illum; sed actus alicuius, vt subiecti debet esse in eo formaliter; & non per solam denominationem extrinsecam, vt patet in dexteritate denominante extrinsecè columnam, quæ ideo non est actus eius, sed animalis, in quo reperitur formaliter: ergo augmentatio vt motus est, formaliter reperitur in subiecto, quod denominat formaliter mobile, & aliquid reale ponit in eo formaliter, per quod necesse est distingui realiter à nutritione, & non tamquam denominatio extrinseca. Probatur consequentia, quia distinguitur ab ea sub ratione motus reali, & positiua, atque intrinseca, & inhærens mobili.

20 Probatur secundo ex separatione, quia ea, quæ possunt inter se separari per diuinam potentiam, distinguuntur realiter: sed augmentatio potest separari realiter à nutritione: ergo distinguitur ab ea realiter. Probatur minor, quia nutritio est productio partialis substantiæ vnitæ viuenti ex conuersione alimẽti:

sed

sed facta conuersione alimenti, & producta partiali substantia, atque vnita viuenti, potest Deus destruere quantitatem alimenti, atque suspendere augmentationem viuentis, ita vt nutriatur, & non augeatur: ergo dabitur nutritio sine reali augmentatione. Respondent possibile hoc esse, & dari tunc nutritionem sine augmentatione, sed adhuc nihil reale intrinsecum separari à nutritione, nec proinde aliquam actionem, vel mutationem, sed solam denominationem extrinsecam, ex qua habebat nutritio rationem augmentationis, & ideo non probari ex tali separatione, quod sint actiones, vel mutationes realiter distinctæ. Hanc tamen solutionem esse falsam sic probo, in casu illo separationis euidens est separari augmentationem à nutritione, cum sit euidens permanere nutritionem sine augmentatione; sed augmentatio realiter, & formaliter est motus, & nutritio realiter, & formaliter est mutatio; ergo separatur motus realis à mutatione reali; deinde motus realis, vt motus realis est, & vt distinguitur à mutatione, non est sola denominatio extrinseca, sed aliquid intrinsecum formaliter afficiens mobile: cum sit actus eius, vt subiecti, & vt existentis in potentia; ergo separatur à nutritione tamquam entitas realis positiua, & intrinseca mobilis, & ideo distinguitur ab ea realiter vt talis entitas realis positiua, atque intrinseca mobilis. Probatur tandem, quia nutritio formaliter est mutatio substantialis, & augmentatio formaliter est motus; sed rationes formales mutationis, & motus sunt positiuæ, & formaliter denominantes subiectum, ergo distinguuntur tamquam duæ rationes formales, positiuæ, atque intrinsecæ, & vt tales sunt separabiles; ergo falsum est, quod augmentatio solum distinguatur à nutritione tamquam denominatio extrinseca, falsum quoque, quod solum addat supra illam extrinsecam denominationem; & falsum tandem, quod si suspendatur adeo augmentatio permanente nutritione, solum separetur ab eadem nutritione quædam denominatio extrinseca.

Testimonium Aristotelis, quod iuniores pro se adducunt, 21 difficile visum est verba solum considerantibus, & non contextum litteræ, quod considerans D. Thomas in Commentarijs eius egregiè illud exposuit, & expositio eius difficultatem prorsus tollit. Notãdum est ergo nutritionem, & augmentationem tribus modis differre apud Aristotelem, & omnes. Primo ex parte materiæ, seu subiecti, vel obiecti, circa quod versantur, quod est alimentum, circa quod operatur virtus, seu potentia vitalis; alimentum vero duo habet; primum, esse substantiam viuentem in potentia, & ita consideratum est obiectum nutritionis;

tionis,secundum habet esse quantum, & vt quantum est materia,seu subiectum augmentationis, quia non potest (inquit Aristoteles)viuens augeri,nisi ex alimēto quanto, & diuisibili: habent ergo idem subiectum, vel materiam diuerso modo consideratam,& ideo ex hac parte sunt idem subiecto,& differunt ratione:hæc tamen differentia rationis, cum se teneat ex parte materiæ,circa quam versantur,materialis est,non formalis,sed formali, atque specificæ necessariò præsupposita. Alia est differentia formalis, & essentialis, quæ sumitur ex parte terminorum,in quos per se tendunt,nam terminus nutritionis est partialis substantia producta ex conuersione alimenti: terminus vero augmentationis maior quantitas acquisita.Tertia differentia realis erit,quia sunt duæ mutationes reales, & separabiles inter sese, & ideo realiter distinctæ, vt probauimus, licet hoc non admittat contraria opinio,nos vero necessarium esse censemus in doctrina Aristotelis, & secundum veritatem Philosophicam,Aristoteles ergo loquitur de obiecto, vel materia nutritionis(inquit D.Thomas)quod est nutrimentum, & consequenter de nutritione ipsa, & augmentatione, in quantum circa illud versantur,& ideo asserit idem esse subiectum, seu materiam vtriusque,diuerso modo consideratum, & consequenter ex parte eiusdem subiecti, vel materiæ sola ratione distingui easdem actiones,vel mutationes, quia diuersa ratione versantur circa illud,& hanc distinctionem voluit præ alijs explicare Aristoteles, vt ex ea solueret aliam quæstionem à multis suo tempore agitatam, an nutrimentum sit simile nutrito,vel dissimile;& an viuens nutriatur ex suo simili, vel ex dissimili. De alijs autem differentijs specifica, & reali, quæ aliunde sumuntur, non loquitur in præallegato testimonio: & ex hoc patet nihil contra nostram sententiam probare, quæ distinctionem realem ponit aliunde sumptam.

22 Ad primum argumentum neganda sunt omnia,quæ in antecedenti assumuntur tamquam falsa, quia quantitas alimenti non vnitur quantitati corporis viuentis, sed corrupto alimento corrumpitur, & cum ea cætera accidentia, & noua quantitas partialis producitur cum partiali substantia; & hæc est,quæ per se terminat motum augmentationis,quæ cum realiter distinguatur ab eadem substantia partiali terminante nutritionem, realiter etiam distinguuntur nutritio, & augmentatio.

Ad secundum negandum est etiam antecedens, ex ea parte, qua dicit augmentationem non consistere in productione maioris quantitatis,sed in additione eius,quam secum adducit

materia

materia alimenti, nullam enim quantitatem adducit materia alimenti,ſed ea, quam habebat idem alimentum, corrumpitur eo corrupto,atque conuerſo in ſubſtantiam aliti, quia cum eſſet proprium ſubiectum eiuſdem quantitatis, neceſſe eſt corrumpi ad corruptionem eius, & materiam relinqui nudam omni forma tam ſubſtantiali, quam accidentali pro recipienda anima,vt capit.4.huius libri diximus contingere ſemper in generatioce ſubſtantiali,in qua fit reſolutio vſque ad materiam primam. Vel ſecundo reſponderi poteſt, quod licet non produceretur noua quantitas per augmentationem,ſed ſolum vniretur quantitas alimenti quantitati viuentis,diſtincta actio ad talem vnionem requiritur,quæ actio propriè eſt augmentatio, nam apertè falſum eſt,& contra Ariſtotelem; quod augmentationi præſupponatur vnio eiuſdem quantitatis alimenti cum quantitate viuentis, ſed per eam fit, vt inferius probabitur.

QVÆSTIO III.

An nutritio ſit mutatio ſucceſſiua, vel inſtantanea?

QVamuis nutritio, & augmentatiò ſimul tempore, vel in eodem inſtanti fiant, nutritio tamen prior natura eſt augmentatione, ſicut ſubſtantia partialis per eam producta prior eſt quantitate acquiſita per augmentationem:ideo prius de illa agendum eſt in particulari, deinde de augmentatione. Quædam etiam prius de nutritione diſputanda ſunt cum augmentatione communia,& propterea de vtraque diſputata cenſebuntur.Quærimus ergo,an nutritio fiat ſucceſſiuè,& in tempore,vel ſimul,aut in inſtanti. 23

Et prima opinio aſſerit ſimul,aut in inſtanti fieri,ita vt tempore aliquo diſponatur materia alimenti per alterationem ſucceſſiuam à calore naturali, & in inſtanti terminatiuo illius temporis illa pars alimenti, quæ fuerit perfectè diſpoſita, conuertatur in ſubſtantiam aliti, tempore vero ſequenti diſponatur alia pars,& in inſtanti terminatiuo eius conuertatur,& quia anima poſtulat determinatam quantitatem in materia,vt introduci poſſit,ita vt in minori non poſſit, vt 1.lib. Phyſic.definitum eſt,& materia ſub illa determinata quantitate appellatur minimum, quod ſic, ideo iſtæ partes alimenti, quæ in inſtantibus terminantibus tempus alterationis conuer-

tuntur,

tuntur, dicuntur minima, & ex hoc dicitur fieri nutritio in instantibus per minima: *Et propterea non successiuè sed simul: quamuis* in alio sensu possit vocari successiua in quantũ vnum instans, in quo fit cõuersio vnius minimi, succedit alteri priori, in quo facta fuit conuersio alterius, non quidem successione immediata, sed post certum tempus, ideo non propriè successiua vocatur, sed propriè simultanea, aut instantanea, quia in solis instantibus fit. Ita Toletus 1. lib. de Generatione, quæst. 11. pro se referens Auerroem, Albertum Magnum, & D. Thomam, de quo inferius ostendemus oppositum expressè sentire; Pomponatius lib. de nutritione, & augmentatione, cap. 19. & 8. Metaphys. disp. 7. cap. 4. qui etiam citat pro se Themistium, Simplicium, & D. Thomam.

24 Probat ratione, supposita ex 1. lib. Phys. communi opinione, quod viuentia terminantur termino intrinseco paruitatis, quod vocatur minimum, quod sic, ita vt certam quantitatem postulent in materia ad introductionem animæ, & sub minori non possit naturaliter introduci. Ex quo ita arguit. Id, quod producitur per nutritionem, est partialis substantia viuens per introductionem animæ in materia alimenti; ergo petit determinatam quantitatem, ita vt sub minori non possit introduci; sed materia sub tali quantitate minima simul, & in instanti debet esse completè dispolita, & non vna pars eius prius alia, nam si ita fieret, cum non possit introduci anima in parte illius minimi, daretur vltima dispositio in materia, in qua non esset introducta forma, quod naturaliter est impossibile: sequitur ergo dari necessariò minimum alimenti, quod simul, & in instanti sit completè dispositum pro introductione animæ, & non prius vna pars eius, quam altera; sed vltimam dispositionem sequitur naturaliter forma in eodem instanti: ergo concedẽdum est, simul, & in instanti introduci animam in illa minima materia alimenti; & ita in instanti semper fieri conuersionem, & nutritionem in ea consistentem.

25 Huic autem argumento, aliud addere possumus longè efficacius, quia si nutritio fit successiuè: ergo incipit per vltimum non esse, ita vt sit verum dicere, nũc non est, & immediatè post hoc erit: quo supposito inquiro, an in illo instanti, quod est vltimum non esse cõuersionis alimenti, completa sit dispositio eiusdem alimenti, vel alicuius partis eius, aut non sit completa: si completa sit, necessariò debet fieri conuersio in eodem instanti, vel dabitur vltima dispositio formæ in materia, sine tali forma; immo cum opposita, & cõsequenter fiet nutritio simul, & non successiuè, aut in tempore: si vero dicatur in illo instanti

nullam

nullam partem alimenti esse complete dispositam, & ideo non posse fieri in eo nutritionē, sequitur neq; in tempore sequenti posse fieri. Probatur consequentia, quia si in illo instanti non fuit completa dispositio, non potest compleri in tempore immediatè sequenti, in quo si verum est conuersionem eius fieri, necessarium quoque erit alimentum secundum eam partem desinere esse, secundum quam fit conuersio eius in substantiam aliti, quod si desinit: ergo nullum dabitur subiectum in quo recipiatur vltima dispositio pro conuersione illius partis. Quod præsertim necessarium est secundum communem sententiam, quam defendimus de subiecto accidentium, quod sit compositum, & non sola materia; nam compositum, quod est alimentum secundum illam partem tempore sequenti completè disponendam, & conuertendam non manet; cum sit iam conuersa: ergo non potest recipere vltimum complementum dispositionum, quod deficiet ei ad conuersionem; sed sine vltima dispositione recepta in eodem alimento pro dispositione materiæ eius, non potest fieri conuersio, nec nutritio: ergo repugnat fieri successiuè, & in tempore, & necessarium erit fieri simul, vel in instanti. Nec minorem vim habet aduersus eos, qui tenent accidentia esse in materia prima tanquam in subiecto, quod sic probo, vel in illo instanti, quod est vltimum non esse nutritionis, completa est dispositio, vel non si completa sit: ergo in eodem introducetur forma viuentis in materia alimenti, & fiet nutritio in instanti; si vero non est completa: ergo compleri debet tempore immediatè sequenti, & ideo successiuè, ex quo sequitur non posse eodem tempore immediato introduci forma substantialis. Probatur consequentia, quia si tempore immediato completur dispositio: ergo non est completa, quia dum res mouetur, non est verum iam esse motam, sed in instanti sequente, & terminante tempus, in quo mouetur, & si immediatè post non est completa: ergo immediatè post manet alimentum conuertendum: & ideo non erit conuersum, nec nutritio poterit eodem tempore fieri, sed in instanti terminatiuo eius, in quo verum erit tunc primo esse dispositionem completam, & immediatè ante non fuisse completam, & consequenter tunc esse nutritionem, & immediatè ante non fuisse, & ita non per vltimum non esse incipiet; nec successiua erit, sed per primum sui esse, & erit instantanea.

Secundum argumentum, & tertium in ordine pro eadem sententia præsupponit ex lib. 6. Physic. res materiales, atque corporeas non posse desinere per vltimum esse naturaliter, quia ex tali modo desinendi sequitur aut dari duo instantia imme- 26

diate, aut materiam sine vlla forma pro aliquo tempore; sed si nutritio sit successiua, requiritur alimentum desinere per vltimum sui esse: ergo non erit admittendum. Minorem sic probo, si nutritio est successiua: ergo incipit per vltimum non esse, sicut reliqua successiua; & ita verum erit dicere, nunc non est nutritio, & immediatè post erit; sed quamdiu non est nutritio, permanet alimentum: ergo verum erit dicere in vltimo non esse nutritionis alimentum esse, & immediatè post non esse; quia immediatè post datur nutritio, quæ cum sit conuersio eiusdem alimenti in substantiam aliti, repugnat simul cum ea permanere alimentum; quare verum erit de eo; quod nunc sit, & immediatè post non sit futurum, quod est desinere per vltimum esse.

Secunda opinio tenet nutritionem ferè semper fieri successiuè, quia cum alimentum sit diuisibile, & non sit æquè approximatum secundum omnes suas partes partibus viuentis, in qua residet calor naturalis, sed quædam partes eius sint proximiores eis, aliæ verò magis distantes, & agens naturale prius, atque perfectius operetur in passum sibi proximum, quam in remotum, prius etiam disponi per actionem caloris naturalis partes proximas alimenti, quam remotas; & ideo successiuè omnes, atque etiam successiuè conuerti in substantiam aliti, & ita nutritionem successiuè fieri, non tamen semper, (inquiunt) quia naturaliter potest contingere aliquam particulam sanguinis in venis, aut in poris æquè approximatam esse secundum omnes suas partes carni, in qua residedt calor naturalis: quo supposito, simul, & æquè perfectè disponentur omnes, & ex consequenti simul fiet conuersio omnium, & non successiuè, sed in instanti terminatiuo temporis mensurantis alterationem, in quo verum erit totam illam particulam sanguinis conuerti, & partialem substantiam ex tali conuersione produci in instanti, & per primum sui esse, & ita nutritionem in casu isto, & similibus fieri in instanti, quamuis ferè semper fiat successiuè. Ita sentiunt iuniores quidam.

47 Sed tertia opinio asserit semper, & necessariò fieri nutritionem successiuè, ita vt naturaliter repugnet fieri in instanti. Ita D. Thomas docet expresè, & probat 3. parte, quæst. 33. artic. 1. in corpore, & ad 4. Marsi. 1. lib. de Generatione, quæst. 14. Albertus Saxoniæ, quæst. 13. Venetus in summa de Generatione, cap. 7. Sotus 1. lib. Phys. quæst. 4. artic. 3. §. contra secundam conclusionem. Pererius lib. 14. suæ Philosophiæ, cap. 2. ad 7. Iandunus 8. lib. Physic. quæst. 7. & est communis inter recentiores, & vera. Quam, vt probemus primo aduersus primam opi-

mam opinionem, duo sunt præsupponenda ab omnibus ferè recepta, & efficaciter confirmata. Primum est, quod agens naturale approximatum passo diuisibili, & sibi contrario fortius agit in partes eius sibi propinquiores, quàm in remotiores, vt ignis approximatus ligno fortius agit in partes superficiales eius, quàm in profundiores, quia proximiores sibi sunt illæ, quàm istæ; & illis mediis calefacit has. Et præsuppositum hoc euidenti experientia notum est in his, qui ad ignem accedunt, quorum propinquiores partes citius, & fortius calefiunt ab eo, quàm remotiores, ideo non est necessarium illud probare. Secundum præsupponendum est, quod licet viuentia, quantum ad primam sui generationem postulent minimum materiæ, in quo introducatur anima, ita vt in minori, vel immediatè, aut parte eius non possit adæquatè introduci, & propterea simul, & in instanti debeat introduci in toto: in nutritione vero non postulant tale minimum, immo nec materiam sic determinatam, quin in quacumque minori, & immediate cuiuslibet minimæ introduci possit anima. Et ratio manifesta est, quia anima in prima generatione postulat determinatam materiam ad sui introductionem, quia cum sit actus corporis Physici, & organici, in quo diuersas debet operationes exercere, determinata membra, certæque magnitudinis postulat; per quæ tanquam per instrumenta eas exerceat, nam adeo minima esse possunt, vt inepta prorsus sint ad exercendas operationes, vt per se est manifestum; sed nutritio supponit iam animam introductam in corpore sub debita quantitate, & proportione omnium membrorum eius, & operantem per eadem membra, & est quædam extensio eiusdem animæ ad nouam materiam pro consecutione perfecti status naturalis in ea: ergo non postulat determinatam materiam, quin in qualibet minima, atque in eius medietate introduci possit, quia quamlibet minimam, & minorem minima potest disponere calor naturalis, & in ea introduci anima, & quodlibet minimum alimentum, & minus minimo conuertere in substantiam aliti, & quodlibet minimo conuersio efficere corpus maius; quod euidenti experientia constat in igne, de quo nemo sanæ mentis dicet adeò minimum esse posse lignum, vt non possit illud in se conuertere, si sibi sit approximatum: quare neque vllus sanæ mentis dicere potest, adeo minimum esse alimentum vt conuenienter approximatum calori naturali non possit ab eo conuerti in substantiam aliti.

His duobus præsuppositis probatur cōmunis sententia, quam sequimur testimonio Aristotelis 5. lib. Physic. cap. 2. vbi docet

augmentationem esse motum per se ad quantitatem. Ex quo ita arguo. Nutritio, & augmentatio apud omnes fiunt simul, hoc est in eadem duratione, quia eo ipso, quod producta est partialis substantia per nutritionem, consequitur naturaliter quantitas maior, per quam viuens augetur; sed de augmentatione docet expresse Aristoteles, quod sit verè, & propriè motus, & ideo quod sit successiua: ergo idem sentit de nutritione.

Probatur deinde ratione ex duobus illis principiis, quia calor naturalis est naturale instrumentum animæ & agit in alimentum sibi in principio dissimile, & contrarium, vt docuit expresse Aristoteles cap. præsenti: ergo prius, & fortius agit in partes eius proximiores carni, & ossi aliisve partibus viuentis, in quibus residet, quia fortior est virtus eius ad minorem distantiam, quam ad maiorem: vnde sequitur citius, & perfectius disponere proximas, quam remotas, & ideo prius in illas, quàm in has inducere vltimam dispositionem pro introductione animæ; sed introductio animæ in materia alimenti sequitur vltimam dispositionem: ergo prius introducitur anima in proximiores, & prius illæ conuertuntur in substantiam aliti. Probatur consequentia ex alio principio, quod anima ad quamcumque minimam materiam dispositam informandam potest se extendere, postquam semel introducta est per primam generationem, & ad quamlibet minorem minima, siue ad primam medietatem eius, vt probauimus; sed vbi datur prius, & posterius, datur etiam successio temporis: ergo nutritio ex modo naturali agendi animæ circa alimentum per calorem naturalem non potest simul fieri, sed successiuè, & in tempore.

29 Secundo probatur ratione à posteriori, qua vsus est D. Thomas vbi supra, quia augmentatio fit cum motu locali, per quem corpus viuens eo ipso, quod adquirit maiorem quantitatem, se extendit ad maiorem locum occupandum, & acquirit per se maiorem præsentiam localem, quæ est terminus motus localis; sed motus localis fit successiuè, & in tempore ex propria natura: ergo etiam augmentatio; & hæc fit simul cum nutritione, vt probauimus: ergo de primo ad vltimum nutritio fit successiuè, & in tempore, contra primam opinionem.

Vt autem probemus semper, & necessariò fieri successiuè, ita vt naturaliter repugnet fieri in instanti in aliquo casu contra secundam opinionem iuniorum. Duo alia principia præsupponenda sunt, non minus vera, & necessaria, quàm duo alia præsupposita aduersus primam sententiam. Primum autem tale est; omne corpus habet trinam dimensionem longitudinis, latitudinis, & profunditatis: & secundum has tres dimensiones habet partes

partes, in quas diuidi potest; ita vt diuisibile sit, non solum secundum longitudinem, & latitudinem, sed etiam secundum profunditatem. Secundum præsuppositū est, alimentum quodcumque quantumuis exiguum esse verum corpus, & ideo eisdem modis diuisibile. Ex quibus probo semper, & necessariò fieri nutritionem successiuè, quia agens naturale fortius agit in passum sibi contrarium, quo magis est ei approximatum; sed alimentum non potest naturaliter æquè approximari secundum omnes partes, sed necessariò debet esse magis approximatum secundum aliquas, quam secundum alias; ergo repugnat calorem naturalem vniformiter, & non difformiter agere circa omnes, & consequenter simul omnes disponere, atque conuertere in substantiam aliti; sed necesse est magis approximatas prius disponere, & prius conuertere. Probatur minor, nam cætera per se patent. Quodcumque alimentum, siue quicumque sanguis, quantumlibet paruus, in angustissimis venis, vel poris existens, est corpus naturale habens trinam dimensionem: ergo est diuisibile secundum profunditatem. Vnde se- 30
quitur, quod etiam si secundum superficies extremas omni ex parte tangat extremas partes venæ, vel pori, repugnet esse æquè eis approximatum secundum profunditatem, nam cum hæc sit diuisibilis versus omnem partem, necesse est partes eius minus profundiores esse etiam proximiores extremis superficiebus, quibus terminantur, atque etiam extremis superficiebus cuiuslibet venæ, & pori, & partes profundiores esse remotiores; & ex consequenti repugnat calorem naturalem in venis, aut poris residentē vniformiter, aut secundum eamdem efficaciter agere in omnes, sed necesse est in proximiores citius, & fortius agere, & prius in eas vltimam dispositionem inducere, & animam ipsam, quod est prius has, quàm illas conuertere, & ideo successiuè omnes. Et hæc ratio non est minus efficax aduersus hanc secundam sententiam, quam illa, quæ facta est contra primā. Quare miror profectò deceptionem adeo manifestam horum iuniorum, qui cum putauerint rationem illam conuincere aduersus primam sententiam, crediderunt nihilominus, non probare, quod semper, & necessariò fiat successiuè nutritio, sed dari casum naturalem, in quo fiat simul, & in instanti. Et causa deceptionis fuit, quod sibi persuaserint posse naturaliter paruum corpus æquè approximatum esse agenti secundum omnes partes, quod naturalem continet repugnantiam; nam licet per extremas superficies tangere posset vndequaque superficies etiam venæ, aut pori, impossibile est, quod secundum partes profunditatis sit æquè approximatum, vt

31 probauimus. Quod euidenti experientia conuinci potest. Nam si lignum in medio alicuius ignis proieceris, ita vt per proprias superficies extremas attingat vndequaque ignem, nullus sanæ mentis dicere audebit æquè approximatas esse igni omnes partes profunditatis eius, quia euidens est, non æquè distare à superficiebus propriis extremis, quibus tangit ignem: ergo euidens est non æquè distare ab igne; etiam si illum vndequaque attingat per easdem extremas superficies. Quod verò paruum sit lignum, vel magnum nihil refert; cum vtrumque sit eodem modo diuisibile secundum profunditatem. Vnde sicut magnum successiuè conuertet in se ignis, ita & paruum, sed hoc in minori tempore. Nec minus euidens est exemplum loci, nam si corpus sit in aëre calidissimo tanquam in loco omni ex parte eum circumdante: quamuis vndequaque attingeretur ab eo secundum superficiem extremam, per quam se tangunt, non tamen esset æquè approximatum loco secundum partes profunditatis inter sese comparatas: quia licet centrum huius corporis æqualiter distaret ab omni parte circumferentiæ; partes tamen profunditatis proximiores centro versus partem vnam remotiores essent à circumferentia, facta comparatione per eãdem lineam, quàm aliæ magis distantes ab eodem centro, vt facile potest quisque intelligere; quare repugnat æquè approximatas esse in ordine ad actionem, & passionem, nisi per penetrationem naturaliter impossibilem. Parem autem esse rationem de alimento, vel sanguine approximato naturali calori per venas, vel poros, quis non videat, & eandem esse rationem de paruo, & magno, quantum ad successiuam conuersionem.

32 Sed licet argumentum factum non adeò efficaciter probaret falsitatem eiusdem secundæ opinionis, posset à posteriori probari hoc modo. Certum est apud Aristotelem, augmentationem esse verè, & propriè motum, & admissum ab authoribus eiusdem opinionis: certum quoque est, motum propriè sumptum ex natura sua esse successiuum apud ipsum, atque etiam ab eisdem concessum: ergo certum est semper fieri successiuè, & in nullo casu posse fieri naturaliter in instanti. Sed certum est tertio ab eisdem concessum, simul fieri nutritionem, & augmentationem; hoc est, in eadem duratione, ex quibus necessariò sequitur, quod sicut in nullo casu naturali potest fieri augmentatio in instanti, cùm sit motus; nec fieri poterit naturaliter nutritio in instanti in casu aliquo naturali; vel si fieri possit, non erit motus, qui per se est successiuus. Et tandem probo, quia eo ipso, quod corpus acquirit maiorem substantiam per nutritionem; necesse est etiam acquirat maiorem quantitatem per aug

per augmentationem; sed eo ipso quod acquirit maiorē quantitatem, necesse est moueri localiter per extensionem ad maiorem locum, & acquirere maiorem præsentiam localem: motum autem localem repugnat saltem naturaliter, simul, vel in instanti fieri, sed semper, & necessariò fit successiuè, & in tempore: ergo de primo ad vltimum, semper, & necessariò debet fieri successiuè, & in tempore nutritio.

Ad primum argumentum primæ opinionis distinguendum est fundamentum, quod ex 1. lib. Phys. præsupponit, nempe, quod viuentia postulent terminum intrinsecum paruitatis; nam via generationis verum est, vt ibidem probauimus; in nutritione vero aperte falsum: nam cum iam præsupponatur anima esse introducta in materia debitæ magnitudinis, & substantia genita cum suis omnibus membris sub magnitudine proportionata in ordine ad opera vitæ exercenda, indifferenter nutriri, & augeri possunt secundum quamlibet partem minimam substantiæ, & quantitatis, & sub minori minima, & sub medietate minimæ, vt probauimus; & ideo successiuè, & in tempore nutriuntur, & augentur, & non simul, vel per minima in instantibus terminatiuis partium temporis.

Secundum argumentum difficillimum est in hac materia, & à quibusdam putatur solui non posse ab his, qui tenent, dispositiones cum cæteris accidentibus corporeis esse in composito tamquam in subiecto adæquato, & non in sola materia: nam hoc supposito, videtur repugnare, quod nutritio fiat successiuè, quia repugnat incipere per vltimum sui non esse, vt cætera successiua incipiunt. Mihi tamen videtur, non minorem difficultatem habere aduersus eos, qui tenent accidentia esse in materia tamquam in subiecto. Quod vt ostendam, placet afferre, & impugnare duas solutiones, quæ adhibentur ab his: Prima asserit in illo instanti, quod est vltimum non esse nutritionis, non esse completam dispositionem secundum intensionem in aliqua parte alimenti, sed deficere ei aliquem gradum complendum tempore immediatè sequenti. Et cum infertur non posse eodem tempore immediatè compleri dispositionem, & introduci formam viuentis in materia alimenti, negant consequentiam, quia sicut in actionibus instantaneis in eodem instanti, in quo est vltima dispositio, introducitur forma, ita in successiuis potest in eodem tempore produci vltima dispositio in materia, & introduci forma. Hæc tamen solutio falsa est, quod sic probo. Si nutritio successiua est, & incipit per vltimum non esse, verum erit dicere, in hoc instanti non est nutritio, & tempore immediatè sequenti 33

erit: ergo verum quoque erit dicere, nunc est alimentum, & tempore immediato non erit. Ex quo euidenter sequitur, quòd tempore immediato non posiit compleri dispositio. Probatur consequentia; quia si verum est tempore immediatè sequenti non esse alimentum: ergo verum quoque erit formam eius esse expulsam, & formam viuentis esse introductam in materia eius; sed forma alimenti expellenda erat, & forma viuentis introducenda per complementum dispositionum; nam ideo non fuit illa expulsa, neque ista introducta in instanti præcedenti, quod fuit vltimum non esse nutritionis, quia non fuit tunc completa dispositio; ergo repugnat, quod eo tempore compleatur, in quo verum est, vnam esse expulsam, & aliam introductam, nam ex hoc sequitur euidenter introductam esse formam sine sufficienti dispositione, & aliam expulsam sine dispositione sufficiente ad eam expellendam, & vtrumque patet esse absurdum. Secundo probatur esse falsam, quia si in eo instanti, quod est vltimum non esse nutritionis, non est completa dispositio secundum intensionem: ergo non potest esse verum, quod immediatè post sit nutritio, & ideo, nec poterit esse successiua. Probatur consequentia, quia si verum est tunc non esse completam dispositionem quoad intensionem: ergo deest illi aliqua pars gradualis intensionis, quam certum est esse diuisibilem; & si diuisibilis est, prius producetur medietas eius quàm tota, & successiuè quidem, cum sit producenda per motum alterationis: ergo producetur prius tempore, quàm tota, & eo tempore, quo producitur, non est completa dispositio, cùm non compleatur per primam medietatem, sed per vtramque: ergo euidēs est, quod in aliqua parte priori immediati temporis non erit completa dispositio, & ex consequenti nec introducta forma: quare nec verū erit in eadem parte temporis priori, & immediata esse nutritionem, ex quo sequitur euidenter falsum esse, quòd incipiat per vltimum non esse, cùm falsum sit immediatè post hoc esse, ideo non poterit hęc solutio defendere, quod nutritio sit successiua. Et si dicatur, non esse completam dispositionem in illo instanti, quod est vltimum nō esse nutritionis, sed deesse illi aliquid intensionis indeterminatum, ita vt verum sit, in illo instanti non introduci formam alimenti cum tanta intensione dispositionis, bene tamē cum qualibet maiori, & ideo immediatè post introduci, quia significatur tempus indeterminatum, & simul tempore introduci formam viuentis, licet prius natura in genere causę materialis introducatur dispositio sufficiens. Probatur hoc impossibile, quia impossibile est formam substantialē introduci, quousque verum sit completam esse

esse dispositionem:sed immediatè post non est verum:ergo nec introduci poterit nec nutritionẽ dari. Minorẽ sic probo, immediatè post completur dispositio successiuè:ergo immediatè post non est verum, quod sit completa. Probatur consequentia, quia repugnat fieri, & factum esse mutationis successiuę omnino esse in eadẽ duratione, vt patet in motu quocumque:sed in tempore est mutatio ipsa, & in instanti terminante idem tempus mutatum esse, quod est terminus eius, & factum esse, vel completum esse termini: repugnat ergo immediatè post esse alterationem successiuam, per quam producitur complementum intensionis indeterminatum, & in eodem tempore esse productum, vel esse completam dispositionem, sed in instanti terminatiuo temporis primo verum est esse productum, ac dispositionem completam, & non ante illud; quare nec ante illud introduci potest forma, nec dare nutritionem, & consequenter, nec immediatè post illud instans, quod supponitur esse vltimum non esse nutritionis, sed necesse erit dari nutritionem in instanti, in quo primo verum est completam esse dispositionem, nec poterit cum hac solutione defendi successio eius.

Secunda solutio aliorum est, in illo instanti, quod est vltimum non esse nutritionis, completam esse dispositionem quoad intensionem, sed dificere ei aliquid diuisibile quoad extensionem; quia dispositio (exempli gratia) intensa vt sex, quæ est sufficiens ad introductionem formæ viuentis, & datur in illo instanti, debet produci in partibus materiæ alimenti, vt in eis introducatur forma:producitur autem in partibus materiæ immediatè post, & simul introducitur forma viuentis in eisdẽ partibus, successiuè tamen fit vtrumq; quia prius producitur vltima dispositio in partibus propinquioribus, & prius etiam introducitur in eisdem forma, quam in remotioribus; cum illa producatur, & hęc introducatur simul tẽpore, & ideo successiuè potest nutritio fieri. Sed non est minus falsa hæc solutio, quam prima, quod sic probo. Si in vltimo non esse nutritionis completa est dispositio secundum intensionem, ergo in illo instanti verũ est dicere, quod dispositio sit in materia alimenti, quia in ea producta est per alterationem præcedentem;sed materia alimenti, in qua est talis dispositio completa quoad intensionem est capax formæ viuentis:ergo in eodem instanti introducetur in ea. Probatur consequentia, quia subiectum est capax, & sufficienter dispositum, & agens approximatum: ergo nihil deest ad introductionem formæ. Quare apertè falsum est, & sine vllo fundamento confictum, dicere expectandam esse extensionem eiusdem dispositionis ad partes materiæ, vt forma introducatur. 34

Probatur tandem, quia vel sufficiens dispositio quoad intensionem ad introductionem formæ viuentis consistit in indiuisibili, nempe in quinto, vel sexto gradu, & ideo compleτur in instanti; vel consistit in intensione aliqua diuisibili: si hoc secundum dicatur, falsum est, quòd in eo instanti, quod est vltimum non esse nutritionis, sit primo completa, & immediatè ante non fuerit, sed ante illud instans potuit esse completa, & introduci forma. Si vero dicatur in vltimo nõ esse primo compleri, quia consistit in indiuisibili dispositio completa, tunc inquiro, an talis dispositio completa sit in aliquo indiuisibili materiæ alimenti tamquam in subiecto, vel in aliqua parte eius. Et si dicas esse in parte, sequitur primo in eodem instanti introduci in ea parte formam viuentis. Probatur consequentia, quia est capax eiusdē formæ, & sufficienter disposita pro illa. Secundo sequitur, prius fuisse productam in medietate illius partis, & ideo in ea fuisse iam introductam formam viuentis; quare illud instans, in quo dicitur esse completa, non erit vltimum non esse nutritionis, cum ante illud fuerit eadē nutritio. Si vero dicatur esse in solo indiuisibili materiæ; vel illud est primū indiuisibile initiatiuum alimenti, vel terminatiuum, aut continuatiuū alicuius partis eius. Si hoc secundum dicatur, sequitur prius fuisse productam talem dispositionem in alio indiuisibili proximiori, & consequenter prius in parte media inter vtrumque indiuisibile, & consequenter iam erit introducta forma viuentis in eadem parte priori per nutritionē. Probatur consequentia, quia agens naturale prius, & fortius agit in proximum, quam in remotum. Si vero dicatur illud indiuisibile materiæ alimenti, in quo est sufficiens dispositio quoad intensionem, esse primum initiatiuum eiusdem materiæ, & ideo non fuisse prius introductam in alio indiuisibili, vel parte eius; sequitur prius, atque in instanti introduci formam viuētis in illo indiuisibili materiæ, quam in parte; sed introductio formæ viuentis est nutritio, ergo dabitur nutritio in eo instanti; & ideo falsum erit, quod sit vltimum non esse nutritionis. Probatur prima consequentia, quia illud indiuisibile est capax vltimæ dispositionis: ergo est capax formæ. Secundo, sequitur non posse introduci illud indiuisibile complens dispositionem immediatè post in parte materiæ terminata ab eodem indiuisibili materiæ, in quo dicitur primò recipi tamquam in subiecto; & ideo non posse introduci formam viuentis in eadem parte, nec dari nutritionem immediatè post. Probatur prima consequentia, quia vel illud indiuisibile dispositionis introducitur in parte materiæ cū resistentia, & expulsione contrarij, vel sine illa, si hoc secundo modo introducitur: ergo

ergo in instanti, sicut lux, & ideo non immediatè post, quia immediatè post dicit tempus. Deinde, si in instanti producitur: ergo in instanti fit nutritio, quia vltimam dispositionem in subiecto capaci formę productā naturaliter, & in eadem duratione sequitur introductio formæ. Si vero indiuisibile producitur in parte complens dispositionem sufficientem cum resistentia, & expulsione contrarij: ergo successiuè, & in tempore immediato; sed producitur per actionem circa partem alimēti, vt per se est manifestum: ergo immediatè post permanet alimentū in parte materiæ terminata per primū indiuisibile; & consequenter non erit forma viuentis in ea, nec erit substantia partialis producta per nutritionem ex alimento; & tandē non erit nutritio immediatè post. Probatur prima cōsequentia, quia repugnat in eodem tempore esse formā alimenti, & animā in eadē parte materiæ.

His duabus solutionibus refutatis eorum, qui tenent acci- 36
dentia esse in materia tamquam in subiecto; sequitur solutio aliorum, qui ponunt ea in composito. Qui asserunt in instanti, quod est vltimum non esse nutritionis, non esse completam dispositionem sufficientem ad expellendam formam alimenti, & introducendam animam, neque à dispositionibus tunc existentibus in materia alimenti expelli vnā, & introduci alteram, sed à dispositionibus, quas secum adducit forma viuentis, quæ licet in genere causæ efficientis sint posteriores eadem forma viuentis, sed in genere causæ materialis, hoc est, vt se tenent ex parte materiæ, priores sunt receptione eiusdem formæ in materia, quia prius est ex parte materiæ expulsio formæ oppositæ, quam receptio nouæ: prius est materiam emundari ab illa forma, quàm recipere nouam. Prius denique materiam disponi, quàm formam recipere, quia non recipitur forma noua, nisi à materia noua emundata, atque disposita: ergo sufficienter expellitur forma alimēti à dispositionibus simul introductis cum forma viuentis in materia eiusdem alimenti; sufficientérque disponitur eadem materia per illas ad eam recipiendam. Quare licet illæ dispositiones, quæ sunt in materia alimenti in vltimo non esse nutritionis, desinant esse immediatè post, expelli potest forma eiusdem alimenti ab aliis aduenientibus cū forma viuentis, eamque præcedentibus in genere causæ materialis, & ab eisdem disponi eadem materia; licet à præcedentibus non fuerit sufficienter disposita, nec alia expulsa. Huic solutioni fauet D. Tho. 28. q. de veritate art. 8. vbi hunc ordinē præcedendi in materia ponit ex parte dispositionum, non solum in formis supernaturalibus, qualis est gratia iustificationis, sed etiam in naturalibus; & 1. 2. q. 113. art. 8. in formis supernaturalibus.

Hæc

37 Hæc tamen solutio licet probabilis sit quantum ad modum præcedendi dispositionum ex parte materiæ, præsertim in formis supernaturalibus: sed hæc sola præcedentia non soluit argumentum propositum, quod sic probo: Primo, quia illæ dispositiones præcedentes in materia alimenti in vltimo non esse nutritionis non sunt completæ, nec sufficiẽtes ad expellendam formam eiusdem alimenti, & disponendam materiam pro introductione formæ viuentis, vt conceditur, sed immediatè post non possunt compleri, nec sufficientes fieri: ergo nec potest expelli forma alimenti, nec introduci anima. Minor euidens est, quia immediatè post, nec est iam alimentum, nec sunt tales dispositiones in materia; sed desinunt esse cum eodem alimento, in quo erant tamquam in subiecto, vt supponunt sic opinantes: ergo immediatè post non agit calor naturalis circa illam partem alimenti iam non existentem, quare nec potest complere dispositiones illas, nec sufficientes efficere: & ex hoc sequitur immediatè post non introduci formam viuentis in materia, nec expelli formam alimenti, nec fieri nutritionem. Probatur consequentia, quia non est magis disposita, quàm fuit in instanti præcedenti; sed tunc non potuit expelli vna, & introduci altera: ergo nec immediatè post; vel si potest immediatè post, potuit etiam in instanti præcedenti, quia idem in quantũ idem & eodem modo se habens semper eodem modo operatur, & semper facit idem.

Secundò, quia calor naturalis non corrumpit alimentum in instanti, quod est vltimum non esse nutritionis: ergo neque in tempore immediatè sequenti; sed non potest introduci anima in materia eiusdem alimenti, nec proinde dari nutritio immediatè post, nisi corrupto simul tempore alimento: ergo non erit verum quod nutritio sit immediatè post, & ex consequenti, nec incipiet per vltimum non esse, nec erit successiua. Probatur prima consequentia, quia calor naturalis nõ corrumpit sua actione alimentum toto tempore alterationis præcedentis, nec in instanti terminatiuo eiusdem temporis, quod est vltimum non esse nutritionis, quia adhuc permanet in illo instanti, sed immediatè post non agit in alimentum, quia supponitur iam non esse: ergo illud non corrumpit, nec proinde dabitur immediatè
38 post nutritio. Et si dicas corrumpere alimentum, non per actionem quã habeat immediatè post circa illud, sed virtute actionis præcedentis, quam habuit toto tempore alterationis, & in instanti terminatiuo eius; probatur hoc esse falsum, quia actio præterita non fuit sufficiens ad corrumpendum alimentum, dum erat præsens, nec dispositio producta per illam potuit

præsens

præsens expellere dispositionem propriam alimenti, cum qua tunc conſeruata eſt in materia:& conſequenter nec potuit expellere formam eiuſdem alimenti:ergo multo minus erũt ſufficientes actio præterita,& præterita diſpoſitio, vt earum virtute expellatur forma alimenti,& corrumpatur alimentum ipſum immediatè poſt;& conſequenter,nec vt forma viuentis introducatur in materia,& ſit nutritio. His ſuppoſitis,duabus aſſertionibus explicãda eſt ſumma difficultas huius rei. Et prima aſſertio ſit, nutritionem neceſſario incipere per vltimum ſui non eſſe,ita vt naturaliter non poſſit incipere per primum eſſe, & ita ſucceſſiuè;atque in tempore fieri,& non in inſtanti,quam probo hac euidenti ratione.Duo tantum ſunt modi incipiendi omnium rerum,nempe primum eſſe & vltimum non eſſe, ſed nutritio non poteſt incipere per primum ſui eſſe: ergo neceſſe eſt,incipiat per vltimum ſui non eſſe. Minorem ſic probo; per nutritionem extenditur anima ad informandam materiam alimenti,ſed ad hanc informationem non poſtulat certam, aut determinatam quãtitatem,ſicut poſtulauit in prima generatione viuẽtis,ſed ad quamlibet exiguam materiam informandam extẽdi poteſt,cum iam habeat ex prima generatione materiam ſufficientis magnitudinis ad exercendas proprias operationes: ergo ſignata qualibet parte alimenti, verum eſt poſſe ad medietatem eius informandam prius extendi, & prius ad medietatem huius medietatis, & ita in infinitum: ſed quælibet pars alimenti diſponitur per alterationem à calore naturali agente vniformiter difformiter,ſicut cætera agentia naturalia, & ideo ſucceſſiuè, ita vt prius ſit medietas eius ſufficienter diſpoſita, quàm tota:& prius medietas huius medietatis, & ſic in infinitũ:ergo neceſſe eſt ſucceſſiuè,& non ſimul informari ab anima: & talis informatio eſt nutritio, cum ſit conuerſio alimenti in ſubſtantiam aliti.ergo neceſſe eſt nutritionem non eſſe totam ſimul,nec in inſtanti,ſed vnam partem eius poſt alteram, & ita ſucceſſiuam,atque in tempore,& conſequenter non poſſe incipere per primum ſui eſſe,ſed per vltimum non eſſe, quod proprius modus eſt incipiendi ſucceſſiuorum. Aſſertio poſterior,in illo inſtanti,quod eſt vltimum non eſſe nutritionis,datur quidem vltima diſpoſitio in materia alimenti pro introductione animæ,ſed non datur prima pars eiuſdem materiæ primo diſpoſita per eam,quæ ſit minimum quod ſic materiæ ſufficienter diſpoſitæ,in qua poſſit anima ſimul, atque in eodem inſtanti introduci. Probatur,atque explicatur ratione, & exemplis,ratione quidem, quia diſpoſitio materiæ pro introductione animæ producitur à calore naturali operante vniformiter,difformiter

miter, & ideo per alterationẽ, quæ est motus per se successiuus; sed neque in vllo instāti, nec in tempore vllo successiui motus datur certus gradus dispositionis in prima parte subiecti, quæ sit minimū primo dispositū per illum: ergo nec datur in materia alimenti vltimus gradus dispositionis in prima parte eiusdem materiæ, quæ sit primo disposita per illum tamquam minimum, in quo primo productus sit talis gradus, & ex consequenti in quo primo introduci possit anima simultanea introductione, & ideo in instanti; sed solum datur vltimus gradus eiusdem dispositionis in parte eiusdem materiæ indeterminata, quare non potest habere primum esse in materia; sed per vltimum non esse necessariò introducenda est.

39 Exemplum autem primum sit calefactionis, per quam producitur calor ab igne in ligno, in qua alteratione accipere possumus instans determinatum, in quo verum sit dicere primo productum esse calorem vt vnum in ligno, nōn tamen erit verum in eodem instanti, quod talis gradus sit primo productus in aliqua parte determinata eiusdem ligni, quæ sit minimum extensionis eius, sed solum potest esse verum, quod in eodem instanti sit primo productus talis gradus in aliqua parte eiusdem ligni indeterminata. Et huius ratio est manifesta, quia calor non habet minimum quod sic extensionis in subiecto, in quo sit primo productus, etiam secundum gradum indiuisibilem intensionis, sed signata qualibet parte subiecti verum est primo fuisse productum in minori, sicut nec habet minimum intensionis in eadem parte subiecti: cum data qualibet parua intensione verum est prius fuisse productum sub minori. Et si supponamus calorem vt sex esse sufficientem dispositionem pro forma ignis, verum erit, quod in instanti aliquo determinato sit primo productus calor, vt sex in ligno, sed non primo in parte aliqua, quæ sit minimum extensionis eiusdem caloris, quia non est dabile tale minimum; quare nec poterit in eodem instanti introduci forma ignis, quia non datur prima pars sufficienter disposita, quæ sit minimum, in quo possit simul, vel in instanti introduci: vnde nec dabitur primum esse eiusdem formæ in materia, sed necesse est, quod idemmet instans sit vltimum non esse suæ introductionis. Pari ergo ratione in illo instanti, quod est vltimum non esse nutritionis, datur quidem alimentum vltimo dispositum pro introductione animæ, sed non datur alimentum primo dispositum, quod sit minimum, in quo primo possit introduci anima, nec proinde simul, aut in instanti, quod est dari vltimam

vltimam dispositionem in parte alimenti indeterminata. Et ratio est eadem, quia talis dispositio non habet minimum extensionis in subiecto, sicut nec habet minimum intensionis in eadem parte eius, & propterea non habet primum esse in eo, sed vltimum non esse suæ extensionis,& eadem est ratio de introductione animæ:cum debeat fieri secundum exigentiam, & modum dispositionis materiæ,cuius nõ datur minimum quod sic primo dispositum sufficienter, in quo simul, & in instanti introduci possit. Datur vero in prima generatione eiusdẽ viuẽtis,quod nutritur,vt probauimus in 1.lib. Phys.& hæc est tota ratio propter quam anima in prima generatione viuentis habet primum esse in materia, & generatio ipsa viuentis fit in instanti,& ex opposito,quia non datur minimum in prima generatione non viuentium, nec forma habet primum esse in materia,nec talis generatio fit in instanti,sed in tẽpore,nec generatio ipsa,nec res genita incipit per primum, sui esse,sed vtraq; per vltimũ non esse,& hoc est secundũ exemplum,ex quo satis aperta fit doctrina tradita, nam anima in nutritione non postulat minimũ quod sic materiæ alimenti pro sui introductione:cum iam habeat materiã sufficientis magnitudinis ad exercendas proprias operationes ex prima generatione viuentis, & ideo in nullo instanti,nec in tempore vllo nutritionis verũ est dari vltimam dispositionẽ in aliqua parte determinata,aut minima materiæ alimenti,quę sit primo disposita sufficienter pro introductione animæ, in qua simul,aut in instanti introducatur,sed solum potest dari vltima dispositio in materia indeterminata,in quã nõ potest simul introduci anima, sed successiuè, & ideo nec datur instans,quod sit primũ esse suæ introductionis,sed solũ potest dari vltimũ non esse, ita vt immediate post introducatur, quod est in tempore indeterminato introduci, sicut materia ipsa sufficienter disposita indeterminata est. 40

Et ex hac doctrina constat solutum esse argumentum illud difficile,nam ad formam eius dum quærit, an in illo instanti, quod est vltimum non esse nutritionis, materia alimenti sit sufficienter disposita pro introductione animæ, distinguendum est;nam sufficiens dispositio in eo instanti datur, sed non datur minimum eiusdem materiæ primo dispositum per illam, sed solũ datur dispositio sufficiens,vel vltima in parte eiusdem materiæ,nec minima,nec prima,sed indeterminata, in qua non potest anima simul introduci, nec proinde in eodem instanti, sed in tempore immediato, quod indeterminatum est, & ideo per vltimum non esse, & non per primum. Et si dicatur ex hoc sequi, dari aliquando vltimam dispositionem in materia

sine

sine introductione formæ, ad quam ordinatur, quod videtur absurdum: respondeo, dari quidem, non tamen in mensura adæquata introductioni naturali eius, sed in mensura inadæquata, in qua repugnat naturaliter introduci, sicut repugnat introduci simul, & illud quidem absurdum esset, hoc vero absurdum non est, sed necessarium.

41 Ad vltimum argumentum solet responderi, alimentum desinere per vltimum sui esse, non absolutè, sed sub determinata quantitate, vel quod alijs verbis dici solet, alimentum desinere per vltimum sui esse, non absolutè, sed vt tantum; hoc est, vt digitale, vel quid simile, quia non est verũ quod immediatè post, non sit, nisi in ea quantitate, in quam conuersum erit in substantiam aliti. Sub determinata vero quantitate desinere, est quasi desinere sub modo indiuisibili, quia alimentum esse, vel non esse vt tantum, modum indiuisibilem extensionis dicit; sicut calorem esse tantum, vel sub tali gradu dicit modum indiuisibilem intensionis eius: indiuisibilia vero, vel ea, quæ habent modum indiuisibilem vt talia, per vltimum esse desinũt; vt patet de indiuisibilibus motus, & temporis ex 6. lib. Phys. Hæc tamen doctrina videtur mihi falsa, & minus necessaria ad solutionem argumenti. Probatur esse falsam, quia nutritio incipit per vltimum non esse: ergo verum est, nunc non esse, & immediatè post esse; sed immediatè post non dicit instans temporis, sed tempus; nec dicit determinatum tempus, sed quasi tempus singulare sub indiuiduo vago. Cuius ratio est manifesta, quia non datur prima pars tẽporis post hoc instans, neque primum tempus: cum tempus quodlibet sit diuisibile in infinitũ, sed in tempore indeterminato non producitur nisi aliquid etiam indeterminatum: ergo repugnat, quod immediatè post producatur determinata pars substantiæ viuentis, in qua sit alimentum conuersum: & consequenter repugnat alimentum desinere immediatè post sub quantitate determinata, sed solum potest desinere sub quadam ratione indeterminata, sicut incipit substantia viuentis, in quam conuertitur. Quare falsum est etiam, quod desinat sub modo indiuisibili, quin potius necessariò debet desinere sub modo diuisibili, quia non datur prima pars desinens, sed quacumque data, datur alia prius desinens: ergo nec datur primum alimentum desinens, sicut nec datur prima substantia viuens. Quorum ratio est, quia nec datur primum tempus, in quo incipiat vnum, & desinat alterum, nec prima pars nutritionis, per quam producatur prima pars viuentis, & consequenter nec prima pars corruptionis alimenti.

Probatur

Probatur secundum, quòd prædicta doctrina non sit necessaria ad solutionem argumenti, quia bene potest sine illa solui, concedendo, quòd alimentum absolutè desinit per vltimum sui esse; ex quo nullum sequitur inconueniens; nam solum posset sequi vnum è duobus, vt 6. Phys. vidimus, nempe quod dentur duo instantia immediata, vel materia sine forma pro aliquo tempore; sed inconuenientia hæc solum sequuntur ex eo, quod res materialis desinat per vltimum esse, dum ea ad cuius productionem sequitur desitio eius, incipit per primum sui esse, non vero si incipiat per vltimum non esse: quod hoc argumento probari potest. Nam cum primum esse rei sit instans, in quo primo est, vel hoc instans erit immediatum alteri instanti, quod est vltimum esse desitionis rei, quæ corrumpitur, vel mediatum, si immediatum, dabuntur duo instantia immediata, quod repugnat; si vero sit mediatum, cum sit primum esse formæ incipientis in materia; sequitur tempore immediatè præcedenti, quod intercedit inter vtrumque instans, non fuisse in materia; sed nec fuit eodem tempore in materia forma rei, quæ corrumpitur, quia idem tempus est post vltimum instans, in quo fuit, & ideo in eodem tempore verum est iam non esse, & consequenter formam eius non esse in materia; sed materiam in tali tempore esse sine vtraque forma. Quod vero nihil horum sequatur, si res ad cuius productionem desinit, incipiat per vltimum sui non esse; euidenter potest probari, quia dum res ad cuius inceptionem desinit, incipit per vltimum sui non esse, non datur instans, in quo primo sit, sed incipit esse tempore sequenti, cum verum sit, nunc non esse, & immediatè post esse; nam immediatè post non dicit instans temporis, sed tempus immediatè futurum: ergo non dabuntur duo instantia immediata, nec etiam materia sine forma, quia toto tempore immediato, in quo verum est dicere non esse illud, quod desinit per vltimum sui esse, & consequenter non esse formam eius in materia, verum est etiam, quod in eadem materia sit forma eiusdem rei ad cuius inceptionem desinit. Et vt in eadem nutritione assignemus exemplum, sicut verum est nunc esse alimentum, & immediatè post non esse, & ex consequenti non esse formam eius in materia, verum est etiam eodem tempore immediato esse substantiam viuentem per nutritionem productam, cum incipiat per vltimum non esse, & ideo animam tunc informare materiam alimenti, à qua fuit expulsa eius forma; & ita soluitur argumentum sine illa distinctione refutata, & sine vllo incommodo, quia vniuersaliter verum est, rem quamlibet materialem, siue sit substantia, vel accidens, absolutè, & sine

Q

addito desinere per vltimum sui esse, quotiescumque res alia, ad cuius inceptionem, vel productionem desinit, producitur, vel incipit per vltimum sui non esse. Doctrina autem illa ex 6. lib. Phys. ab Aristotele, & ab omnibus approbata, quod res materiales, ac diuisibiles non possunt naturaliter desinere per vltimum sui esse, sed necessariò per primum non esse, intelligi debet cum hac limitatione; nempe, quando res aliæ, ad quarum productionem, vel inceptionem desinunt, producuntur, vel incipiunt per primum sui esse; nam si non intelligatur sine tali limitatione, magna ex parte erit falsa, vt probauimus.

QVÆSTIO IIII.

An nutritio sit continua?

43 DVplicem sensum habere potest id, quod quærimus, an nutritio sit continua? Prior est, an à principio vitæ vsque ad finem incessanter fiat, & absque vlla interruptione, quemadmodum motus cœli à principio, quo cœlum factum est, vsque ad diem iudicij, sic est continuus, vt numquam interrumpatur. Secundus sensus est, an licet interrumpatur aliquando, sicut interrumpitur alteratio, & motus localis inferiorum corporum, dum tamen fit, tempore continuo fiat sicut alteratio, & motus localis, vel non fiat in tempore continuo, sed solum in quibusdam instantibus terminantibus tempus alterationis, per quam disponitur alimentum; ita vt hoc tempore disponatur aliqua pars, & in instanti terminante illud conuertatur, & fiat nutritio, & tempore sequente disponatur pars alia, & in instanti terminatiuo eius conuertatur; sicque de reliquis; si enim hoc modo fiat, non erit continua, sicut neque instantia temporis in quo fit, sunt continua. Et quæstio præcipuè procedit, & primo disputabitur in hoc secundo sensu; deinde aliquid etiam de primo sensu dicemus; & sicut procedit de nutritione, sic etiam de augmentatione, cum notum sit eodem modo fieri.

Prima opinio asserit, nutritionem non esse continuam in primo, nec in secundo sensu, quia non fit in tempore, sed in instantibus discontinuis per minima, vt explicatum est. Ita Toletus, & Pomponarius, qui vtrumque asserunt, videlicet nec nutritionem esse successiuam, vt retulimus quæstione præcedente, nec esse continuam, sed fieri in instantibus discretis per minima, & non in tempore, & citant pro se plures alios, vt vidi-
44 mus. Probant testimonio Aristotelis 8. lib. Physic. textu 23, vbi de

vbi de diminutione docet non fieri continuè; & probat exemplo guttarum cadentium supra lapidem, & eam excauantium, non quidem continuè, ita vt si particula extracta sit aliquo tempore, dimidium eius extractum sit in dimidio eiusdem temporis, vel saltem aliqua pars eius, sed sic fieri extractionem, vt per tempus aliquod nihil extrahant guttæ cadentes, sed solum disponant ad extractionem, & alia gutta superueniens integram particulam simul, & quasi vno ictu extrahat; & eodem modo ait fieri diminutionem viuentis corporis, vt tempore aliquo disponatur aliquà pars corporis viuentis, & in fine illius temporis corrumpatur, vel à corpore extrahatur, fiatque diminutio, quod est simul, & in instantibus fieri per minimas partes dispositas tempore præcedente, in quo asserit nihil extrahi, sed partem extrahendam in fine illius temporis disponi, vt extrahi possit. Et cum eadem sit ratio de diminutione, & augmentatione, atque etiam de nutritione, quia eodem modo fiunt omnes, videtur expresè tenere Aristoteles, quod non fiant in tempore, nec successiuè, sed simul, & in instantibus terminantibus tempus alterationis, per quam disponitur alimentum, & consequenter non continuè, sicut instantia non sunt continua, sed quodammodo discreta. Probari etiam potest tribus illis argumentis, quibus probatum est quæstione præcedenti nutritionem non esse successiuam, quia si successiuà non est, euidenter sequitur non esse continuam. Sed probatur hac ratione particulari, quia nutritio est conuersio alimenti in substantiam aliti virtute caloris naturalis facta, sed prius quàm conuertatur alimentum, debet disponi per alterationem factam circa ipsum ab eodem calore naturali; toto autem tempore, quo disponitur, non conuertitur, immo nec conuerti potest, quia calor naturalis occupatus in disponendo, non potest simul occupari in conuersione alimenti, nec illud conuertere, quousque sit dispositum: ergo non fit vlla conuersio vsque ad finem temporis terminantis alterationem, nec vlla nutritio, quare nec fieri potest continuè, cum interrumpatur toto tempore alterationis.

Secunda opinio asserit nutritionem esse continuam in secundo sensu, quia non fit in instantibus temporis, sed in tempore aliquo continuo, sicut alteratio, & motus localis. Hæc est communis, & vera, quam tenet D. Thom. 3. par. quæst. 33. artic. 1. Marsil. 1. lib. de Generatione quæst. 14. Albertus Saxoniæ, ibidem quæst. 13. Venetus in summa de Generatione cap. 17. Sotus 1. lib. Physic. quæst. 4. Pererius lib. 14. suæ Philosophiæ cap. 2. Iandun. 8. lib. Phys. quæst. 7. & moderni ferè omnes. 45

Et probatur ex doctrina Aristotelis 5. lib. Physic. capit. 2. vbi docet augmentationem, & diminutionem esse motus propriè, & per se ad maiorem, & minorem quantitatem; sed motus propriè sumptus est continuus, vt testatur ipse 3. lib. Physic. in principio: ergo augmentatio, & diminutio sunt motus continui; sed eodem prorsus tempore, quo fiunt motus isti, fit nutritio, quæ est quasi fundamentum augmentationis: ergo est mutatio in tempore continuo facta, quod est esse continuam. Probatur deinde ratione. Nutritio sequitur alterationem, & dispositionem alimenti, quia eo ipso, quo dispositum est, conuertitur in substantiam aliti, sed alteratio, atque etiam dispositio alimenti est continua; ergo continua erit conuersio eius, in qua consistit nutritio. Probatur minor, quia calor naturalis disponens alimentum per alterationem, est agens naturale; sed agens naturale agit in passum sibi approximatum vniformiter difformiter, hoc est in totum simul, quod sibi est approximatum, non tamen æqualiter in omnes partes eius, sed prius, & fortius, ac perfectius in proximiores, quàm in magis distantes: ergo calor naturalis hoc modo agit in alimentum, & singulas partes eius, quod est motu continuo agere, & motu continuo eas disponere; conuersio autem alimenti in substantiam aliti fit secundum modum dispositionis eius: ergo sicut alteratio fit continuè per partes alimenti, ita vt proximiores disponantur prius, atque perfectius, & posterius magis distantes; ita conuersio eiusdem alimenti secundum suas partes fiet successiuè. Quod etiam probari potest exemplo flammæ, quæ continuè nutritur per conuersionem olei in propriam substantiam, nam eodem modo fit nutritio viuentis corporis ex alimento, virtute caloris naturalis conuerso in propriam substantiam.

46 Ad testimonium Aristotelis respondetur eodem modo loqui eo loco de augmentatione, ac de cæteris duobus motibus, nempe alteratione, & latione; de quibus probat non esse continuos, sed solam lationem circularem inter omnes motus continuam esse posse, hoc est perpetuam sine initio, & fine; & nunquam interruptam; in hoc enim sensu de motu continuo loquitur, non in eo in quo nos quæstionem agitamus de continuatione nutritionis; concedimus ergo non esse continuam in eo sensu, in quo loquitur Aristoteles, sicut nec alteratio, aut motus localis rectus; sed negamus non esse continuam, ita vt tempore aliquo continuo fiat, & non in solis instantibus per minima. Ita enim esse continuam augmentationem, & consequenter nutritionem docuit expressè Aristoteles 3. & 5. lib. Physicor.

Physicor. locis superius citatis. Similitudo verò excauationis lapidis à guttulis cadentibus, quam eodem loco tradit Aristoteles, optima est, in eo tenens, quòd sicut extractio alicuius particulæ non fit, quousque fuerit disposita per guttas præcedentes quodammodo mollificantes lapidem; nec fit æqualiter in toto tempore, & singulis partibus eius, ita vt si in aliquo tempore extrahitur aliqua particula, in dimidio illius temporis extrahatur medietas eius; sed tempore aliquo extrahitur tota, & in parte illius temporis nihil, quod est quodammodo simul extrahi; ita conuersio alimenti fit quidem in tempore, sed non æqualiter, aut vniformiter, ita vt si in aliquo tempore aliqua pars conuertatur, in medietate eiusdem temporis conuertatur medietas, sed vniformiter difformiter secundum modum dispositionis, ita vt plus conuertatur in aliqua parte temporis, quam in alia. Itaque conuersio partis alimenti non fit, quousque fuerit disposita per actionem caloris naturalis. Ex quo non sequitur in instanti fieri, sicut nec fit in instanti extractio particulæ ex lapide, sed in tempore, cum sit motus localis: ita ergo fit nutritio simul quidem per omnes partes viuentis corporis, vt inferius ostendetur, sed succeßiuè, & continuè in quacumque, quia prius conuertuntur partes proximiores alimenti in singulis partibus viuentis, quam magis distantes; vt ex modo, quo fit nutritio in 1. quæst. huius tractus explicato, facile intelligitur.

Argumenta verò contra succeßionem nutritionis iam sunt soluta quæstione præcedenti, & eisdem modis soluenda sunt, in quantum procedunt contra continuationem eius: si enim non probant in instanti fieri, nec probabunt quòd non fiat continuè; quia ex succeßione euidenter sequitur continuitas. Ad aliud verò nunc additum distinguenda est minor, quod per totum tempus, quo disponitur alimentum, non poßit conuerti; nam si de eadem parte, quæ disponitur, intelligatur, vera est; sed quamuis illa non conuertatur, conuerti poterit proximior iam disposita, & sicut disposita est per motum continuum, ita per continuam conuersionem transmutatur in substantiam aliti. Quòd vero dicitur calorem naturalem non posse eodem tempore disponere alimentum, & conuertere illud, eadem distinctione soluitur; nam de eadem parte verum est, de diuersis falsum: quare non probatur continuam esse non posse conuersionem alimenti, nec nutritionem ex ea factam. 47

Dubium de secundo sensu quæstionis, an semper fiat nutritio?

48 RESTAT aliquid dicamus de secundo sensu quæstionis, videlicet, an necesse sit viuens nutriri toto tempore vitæ absque vlla prorsus interuptione per conuersionẽ alimenti numquam interruptam, vel dari possit tempus aliquod, in quo nulla fiat conuersio alimentj, nec nutriatur corpus. Et videtur numquam interrumpi nutritionem; quod sic probo. Quia numquam cessat actio caloris naturalis, per quam disponitur alimentum; neque vmquam deest alimentum, quod disponatur: ergo absque vlla interruptione fit dispositio, ita vt prius, atque perfectius disponantur partes proximiores eius, deinde remotiores; omnes tamen motu successiuo, atque continuo vniformiter difformiter, vt patet in flamma continuè agens circa oleum;& ideo continuè illud conuertens:ergo necesse est semper fieri nutritionem, quæ sequitur naturaliter dispositionem alimenti. Antecedens probatur, quantum ad eam partem, quæ asserit numquam deficere alimentum, quia vltimum alimentum disponendum, & conuertendum est sanguis;sed numquam deficit sanguis, quamdiu animal viuit; ergo numquam deficiet actio caloris naturalis circa illum: quare numquam deficiet dispositio, numquam deficiet conuersio, atque nutritio. Pro solutione huius dubij tria dicenda sunt. Primum est, conuersionem alimenti in substantiam aliti, & consequenter nutritionem non esse operationem sic præcisè necessariam ad vitam, vt eo ipso, quod pro aliquo tempore cesset, necesse sit viuens perire, sed posse naturaliter pro aliquo tempore in vita conseruari sine vlla conuersione, vel nutritione. Hoc est ita certum, vt probari possit euidenti ratione: quia euidens est hominem in primo instanti, in quo generatur, nutriri non posse, quia nondum sumpsit alimentum, nec etiam si haberet approximatum, posset illud in instanti alterare, atque disponere, quia alteratio fit successiuè,& in tempore;ergo indiget tempore sequente ad sumendum cibum, cumque alterandum, ac disponendum; quo tempore etiam est euidens non dari vllam conuersionem, & ideo necesse est concedere, quòd sine operatione nutritionis conseruetur; quare non est precisè necessaria ad vitam conseruandam. Secundo, dicimus, valdè probabile esse, quòd non semper fiat conuersio alimenti, nec semper nutriatur viuens, sed pro aliquo tempore interrumpatur nutritio: ita videtur sentire D. Thomas 2. 2. quæst. 24. artic. 7. his verbis *Augmentum corporale in animalibus, & plantis non est motus continuus, ita scilicet, quod si aliquid tantum augetur in tanto tempore, necesse sit, quòd proportionaliter in qualibet parte illius temporis aliquid augeatur; sicut contingit in motu locali: sed per aliquod*

tempus

tempus natura operatur disponens ad augmentum, & nihil augent actu, & postmodum producit in effectum id, ad quod disposuerat augendo ipsum animal, vel plantam in actu, &c. Quibus licet de sola augmentatione loquatur expresse, docet tamen, aliquo tempore eiusdem augmenti, naturam solum disponere alimentum, & post ea illud conuertere. Ita etiam videtur sentire Aristoteles 8. libro Physicor. text. 33. vbi docet ita fieri diminutionem viuentis, vt non necesse sit quolibet tempore aliquam partem substantiae amittere, sicut non est necesse quolibet tempore aliquam partem lapidis extrahere guttas aquae cadentes; sed constat eodem modo fieri diminutionem, augmentationem, & nutritionem: ergo de omnibus sentit Aristoteles, aliquibus temporibus interrumpi.

Probatur etiam ratione, quia ad conuersionem duo requiruntur, nempe calorem naturalem esse bene dispositum ad agendum circa alimentum, atque etiam alimentum aptum ad conuersionem ei approximatum; sed vtrumque potest deficere naturaliter: ergo naturaliter potest nutritio interrumpi pro aliquo tempore. Probatur minor; quia calor naturalis non minus subditur morbis, quàm caetera membra, & partes corporis: ergo sicut membrum quodcumque potest tali morbo affici, vt motus eius omnino impediatur, ita calor naturalis potest morbo aliquo debilitari, vel alio modo impediri à sua operatione; ita vt per aliquod tempus agere non possit, vel adeo remissè, atque imperfectè, vt non possit alimentum perfectè disponere, neque illud conuertere. Nec minus est certum contingere posse, quòd calor naturalis per magnam ciborum assumptorum congeriem impediatur, & penè obruatur, & per aliquod tempus non possit dare operam conuersioni, nec dispositioni alimenti, & in vtroque casu cessabit prorsus nutritio. Ex parte etiam eiusdem alimenti potest impediri conuersio, si ineptum sit ad conuersionem, vel certè difficile possit disponi, & conuerti; nam tunc necesse est pro aliquo tempore cessare conuersionem. Aliquando etiam potest cibus omnino deficere, vel non posse vllo modo sumi ab infirmo, & etiam tunc cessabit nutritio ob defectum alimenti. 49

Secundò probatur, quia licet calor naturalis continua operatione, & numquam interrupta ageret circa alimentum, non est tamen naturaliter possibile, alimenta omnia, neque partes omnes eiusdem alimenti adeò vniformes esse, vt aequali tempore disponantur; sed quaedam citius, aliae tardius disponuntur; etiamsi omnes aequalem habeant approximationem successiuam, ita vt vna sit post aliã eodẽ modo approximata: ergo non 50

sequitur statim post conuersionem vnius partis magis accommodatæ ad conuersionem conuerti alteram, ei proximam minus aptam, sed necesse erit per aliquod tempus expectare, vt completa sit dispositio eius, & pro hoc medio tempore cessabunt conuersio,& nutritio,vt Aristoteles,& D.Thomas docent.

Ad argumentum negandum est antecedens,quòd numquam deficiat alimentum. Et cum dicitur, sanguinem esse vltimum alimentum, distinguendum est; quia non quicumque sanguis est conueniens alimentum, sed ille, qui ex cibo assumpto præparatur, præter quem datur alius, qui pro consistentia, & conseruatione humorum,& spirituum vitalium, ac totius corporis in venis,& arteriis, atque etiam in poris residet, & iste non est conueniens alimentum corporis, nec conuersioni, aut nutritioni deseruit. Quod ex eo probari potest à posteriori, quia dũ per multum tempus viuens non assumit cibum, consumuntur actione caloris naturalis partes propriæ corporis viuentis remanente adhuc sanguine in arteriis, venis, & poris, quia experientia constat posse adhuc ab eo extrahi per venas: ergo signum est calorem naturalem circa hunc sanguinem non agere. Nam si circa illum ageret, facilius,atque etiam prius illum prorsus consumeret, quàm carnem. Ex quibus sequitur non semper fieri conuersionem, nec semper adesse alimentum, licet semper adsit sanguis.

QVÆSTIO V.

An materia alimenti prius vniatur materiæ corporis viuentis,quàm fiat conuersio, vel nutritio; aut simul ac fit, vniatur?

51 QVæstio hæc à solis iunioribus tractatur, & prima opinio eorum tenet materiam sanguinis prius vniri materiæ corporis viuentis, quàm fiat conuersio eius in substantiam aliti, non quidem prius duratione temporis,sed in instanti, ita vt in instanti initiatiuo conuersionis,vel nutritionis,quod est vltimum non esse eiusdem nutritionis,fiat vnio, vel continuatio vnius materiæ cum altera. Probant hoc argumento. Vnio materiæ alimenti est quasi approximatio eius, vt possit virtus naturalis eiusdem agentis educere formam de potentia eius, vel propriam extendere ad eam informandam; sed approximatio agentis ad passum debet præsupponi actioni eius: ergo prius debet continuari materia sanguinis cum corpore viuenti,quam recipiat

ecipiat formam:continuatio autem fit medio quodam indiuibili producto:ergo debet fieri in instanti. Probatur cōsequen-a; quia productio indiuisibilis non habentis partes simul de-et fieri,& proinde in instanti.Conuersio denique,aut nutritio icipit tempore sequēti:quare necesse est,quòd in instanti præ-:denti idem tempus,quod est vltimum nō esse eiusdē conuer-onis, fiat continuatio materiæ. Secundo potest probari, quia on potest naturaliter vna forma informare duas materias di-ersas,aut discontinuas,sed eo ipso,quòd manus, vel brachium paratur ab homine,desinit informari ab anima:ergo non po-st materia sanguinis informari ab anima , vt fiat conuersio usdem sanguinis in substantiam aliti , nisi prius continuetur ım materia corporis viuentis; continuatio vero simul fit, vt :obauimus: ergo in aliquo instanti præcedente tempus con-ersionis fieri debet.

Secunda opinio asserit non prius duratione temporis,nec in 52 intis fieri continuationem materiæ sanguinis cū corpore vi-:nte,sed simul duratione,prius tamen natura.Itaq; eodē pror-s tēpore,quo fit conuersio, vel nutritio incipiēs per vltimum i nō esse,fit etiā cōtinuatio materiæ,& eodē modo incipit,sed ius natura,quia vnio,vel approximatio agentis ad passū ordi-: naturæ præsupponitur actioni eius,tāquā causa sine qua nō.

Sed hæc sententia duabus viis defenditur à diuersis; quidam im ideo reputāt impossibile,quod prius tempore,vel instanti it continuatio materiæ sanguinis cum corpore viuente quia m sanguis non informetur anima, vel certe non informetur :undum gradum specificum, sed specie distinguatur à corpo-viuente , non potest continuari cum materia eiusdem cor-ris viuentis,priusquam informetur eadem anima,& fiat eius-m speciei, quia ea, quæ distinguntur specie , continuari non ssunt,non solum secundū formas specie differentes,sed etiam :undum materias , ita vt eadem numero materia secundum ıersas partes informetur diuersis formis secundum speciem. Sotus 5.lib.Phys.q.3.ad 8. Fonseca 5.Metaph.c.4.q.3.& alij iunioribus. Probant testimonio Arist.5.lib.Phys.text.39.vbi cet expresse,quod ea, quæ differunt specie,non possunt con-uari.Probant deinde ratione,quia si cōtinuatur sanguis cum pore viuēte,priusquam informetur anima:ergo datur vnum liuisibile commune vtriq; materiæ,nam continua sunt,quo-n vltima sunt vnū, sed hoc repugnat:ergo repugnabit etiam is continuatio.Probatur minor quia indiuisibile illud mate-,quo continuantur, aliqua forma debet informari, ne detur teria,etiā indiuisibilis sine vlla forma:sed nō est maior ratio

ob quam informetur anima, quam forma sanguinis: ergo à neutra, vel ab vtraque simul informatur, & vtrumque patet esse impossibile, quare impossibilis quoque erit talis continuatio.

53 Alij vero ex iunioribus falsum reputant hunc modum defendendi hanc sententiam, quia existimant non repugnare naturaliter, quod continuentur ea, quæ sunt diuersæ speciei, nisi in quantum diuersæ speciei sunt; & cum diuersitatem specificam non efficiant materia, neque quantitas, sed formæ substantiales, asserunt continuari posse secundum materiam, & quantitatem, licet non possint continuari secundum formas substantiales, quæ cum sint diuersæ speciei, repugnat vltima earum esse vnum; vnde cum sanguis non distinguatur specie à corpore viuente ratione materiæ, vel quantitatis, sed solum ratione formæ substantialis, dicunt non repugnare, quòd per materiam, & quantitatem continuentur; & ideo ex hac parte posse fieri continuationem prius tempore, vel instanti, quàm fiat conuersio, vt affirmat prima opinio. Ita sentiunt de continuatione eorum, quæ distinguuntur specie. Albertus Saxoniæ 5. lib. Phys. quæst. 5. ad 2. Vallesius controuersia 31. ad Tyrones, Toletus 5. Phys. quæst. 3. ad 3. & cum his nonnulli ex recentioribus, quibus videtur fauere D. Tho. 3. p. quæst. 77. art. 8. ad 2. vbi docet, quòd si vino consecrato admisceatur alius liquor diuersus, poterit nihilominus ex vtroque fieri vna dimensio secundum continuationem quantitatis, licet non fiat vna, secundum modum essendi, quia vna pars illius dimensionis erit sine subiecto, alia vero erit in subiecto. Et addit: *Quod si aliquod corpus fiat ex duobus metallis erit, vnum corpus secundum rationem quantitatis, non tamen vnum secundum speciem naturæ.* Quibus verbis concedit ea, quæ differunt specie posse continuari saltem secundum quantitatem.

54 Sed probant primo experientia, quia non est intelligibile, quòd pars sicca eiusdem rami sit discontinuata à parte viridi, quia si discontinuata esset, eadem ratione esset diuisa, ac separata ab ea, atque adeo distincta numero; sed est eadem numero: ergo continua. Euidens est consequentia, quia vnum continuum, & vnum numero idem sunt. Sed probatur minor, quia mouentur eodem numero motu, vt patet; ergo sunt idem numero saltem secundum quantitatem per continuationem. Experientia etiam constat pedes hominis, & quasdam alias partes eius extremas prius tempore vita destitui; & tamen nemo dicit tunc esse separatas à corpore, sed vere continuari cum aliis partibus: ergo non repugnat continuari secundum quantitatem ea, quæ specie differunt. Sed quòd non repugnet continuari

continuari secundum materiam, probant exemplo: quia non repugnat duas formas accidentales specie diuersas informare idem numero subiectum, etiam secundũ easdẽ partes, vt patet de calore,& albedine;ergo nec repugnabit duas formas substãtiales specie diuersas, quales sunt forma sanguinis,& anima, informare eamdem materiã continuã secundũ partes diuersas.

Refutato verò hoc modo defendendi duo asserunt.Primum, non fieri continuationem materiæ prius duratione, sed solum prius natura. Et prima ratio,qua id probant,præsupponit duo. Primum est,materiam,& formam diuisibilem habere proprias partes integrantes substantiales, & propria etiam indiuisibilia substantialia. Secundum, quod dum diuiditur continuum in duas partes, corrumpitur continuatiuum, non solum quantitatis,sed etiam materiæ,& formæ, quo continuabantur, & producuntur de nouo duo indiuisibilia terminatiua vtriusque materiæ,& formæ: dum verò duo continua prius inter se diuisa continuantur,ex opposito corrumpuntur duo terminatiua vtriusq; materiæ,& formæ, & producitur vnum indiuisibile continuatiuum vtriusque materiæ, & aliud continuatiuum vtriusque formæ. Quibus suppositis sic procedit ratio. 55
Si prius tempore,vel instanti vniatur materia alimẽti materiæ viuentis per continuationem,sequitur in tali vnione corrumpi indiuisibile terminatiuum formæ viuentis, sine productione continuatiui eiusdem formæ; immo simul cum productione alterius terminatiui eiusdem formæ omnino similis corrupto, quod experientia constat in nulla alia continuatione diuersarum rerum contingere.Probatur consequentia, quia non possunt continuari materia alimenti,& materia corporis viuentis, nisi corruptis terminatiuis vtriusque, & producto indiuisibili eas continuante:sed corruptis terminatiuis vtriusque materiæ, necesse est corrumpi indiuisibilia terminatiua formarũ, à quibus informabantur: (loquimur enim de formis corruptibilibus,ac diuisibilibus dependentibus à materia) ergo necesse est corrumpi indiuisibile terminatiuum formæ viuentis,& sine productione continuatiui:quia forma alimenti,& viuentis non possunt in eodem tempore continuationis materiæ continuari;cum permaneant specie distinctæ:ergo corrumpitur indiuisibile terminatiuum formæ viuentis, sine productione cõtinuatiui eiusdem formæ. Et necesse est etiam produci aliud indiuisibile terminatiuũ eiusdem formæ omnino simile; quod sic probatur: quia indiuisibile continuatiuum vtriusque materiæ producitur per continuationem: ergo necesse est produci indiuisibile formæ, quo informetur: vel manebit indiuisibile

materiæ ſine vlla forma. Illud autem indiuiſibile formæ neceſſariò producendum eſt terminatiuum formæ viuentis, à quâ potius, quàm à forma alimenti informatur, vt ſtatim dicemus.

56 Secundò dicunt, continuationem hanc materiæ ſanguinis cum materia viuentis prius tantum natura factam, ſemel tantum fieri, nempe dum viuens incipit nutriri poſt primam generationem, & per continuationem tunc factam permanere totum ſanguinem continuatum cum corpore viuente ſecundum materiam, & quantitatem, quamuis diſcontinuatum ſecundum formam. Itaque non eſt neceſſarium, quod ſemper ac fit nutritio, & conuerſio alicuius partis proportionalis alimenti, vel ſanguinis in ſubſtantiam viuentis, fiat noua continuatio illius partis alimenti, vel ſanguinis, quæ conuertitur cum ſubſtantia viuentis, ſed per illam continuationem in principio nutritionis factam iam totum ſanguinem, & omnes eius partes permanere continuas. Probant primò, quia ſi quælibet pars ſanguinis, quæ conuertitur, non erat continuata cum corpore viuente, ſed de nouo continuatur: ergo diſcontinuata erat ab eo; quare non poteſt de nouo continuari cum eodem viuente, niſi ſimul diſcontinuetur à reliquis partibus eiuſdem ſanguinis: ſed partes proportionales ſanguinis, quæ conuertuntur per quamlibet partem nutritionis ſunt actu infinitæ: ergo debent fieri infinitæ continuationes, & diſcontinuationes in qualibet nutritione; quòd videtur incredibile, & non neceſſarium, & ideo nullo modo admittendum, cum ſufficiat prima continuatio abſque vlla diſcontinuatione. Secundò, quia ſi tales diſcontinuationes partium admittantur, ſequitur continuum diuidi in omnem partem, quod repugnat. Probatur conſequentia, quia per quamlibet partem nutritionis conuertitur aliqua pars ſanguinis: ergo conuertuntur omnes partes proportionales eius actu infinitæ, & quælibet diſcontinuatur ab alia per conuerſionem; ergo quælibet diuiditur, ac ſeparatur realiter ab alijs, & dantur ſeparationes actu infinitæ: ergo ſequitur, ſanguinem in infinitum eſſe diuiſum, atque adeò in omnem partem.

57 Noſtra ſententia valdè diuerſa eſt ab his, & explicatur tribus aſſertionibus. Prima eſt, ſanguis non eſt continuus cum carne, & alijs partibus corporis viuentis, ſed quamdiu manet ſub forma ſanguinis diſcontinuus eſt ab eis, etiã ſecundum materiam, & quantitatem. Hęc eſt contra vltimam ſententiam iuniorum, & quæ non eſt probanda à nobis ex communi repugnantia continuationis ſecundum quantitatem rerum diuerſæ ſpeciei, vt probarunt Sotus, & Fonſeca, quia valde probabile eſt vniuerſalitet

uersaliter loquendo id non repugnare, sed ex repugnantia speciali continuationis sanguinis cum partibus viuentis, vt cum carne, ossibus, & alijs, de qua forma nostra assertio expressa est apud Aristotelem 2. lib. de partibus animaliũ capit. 3. ad finem his verbis: *Non enim sanguis continuus carni, neque cognatus est, sed in corde, ac venis, quasi vasis continetur.* Quibus non docet esse discontinuum propter diuersitatem formæ specificæ, sed propter modum essendi corporis liquidi contenti in solido tamquam aqua in vase, cui repugnat continuatio secundum materiam, & quantitatem, quia talis continentia extrinseca vnius corporis in altero dicit discretionem, ac separationem vnius corporis ab altero, sicut continentia loci, & locati, quibus repugnat continuatio secũdum materiam, & quantitatem. Sed probatur duplici ratione. Prima colligitur ex his, quæ docet idem Aristoteles de sanguine, non solum verbis relatis, sed 2. lib. de historia animalium capit. 19. vbi sic loquitur. *Palpitat intra venas sanguis omnium animalium, pulsuque simul vndique mouetur, solumque omnium humorum sparsus per totum corpus animalium est. Et semper quandiu vita seruatur, sanguis animatur, & feruet.* Duo itaque asserit de sanguine Aristoteles his locis; primum in corde, atque in venis contineri, sicut aqua aut vinum in vasis: secundum, moueri semper in venis, & poris, & quasi in eisdem feruere. Ex quibus ita arguo; vinum, & aqua non continuantur cum partibus vasis, sed discontinua sunt ab eis etiam secundum materiam, & quantitatem; & ideo immotis partibus vasis mouetur aqua feruens in eo, sed eodem modo continetur sanguis in venis: & eodem modo mouetur in eis: ergo non potest continuari cum eis etiam secundũ materiam, & quantitatem; & consequenter neque cum carne, & alijs partibus, per quas venæ ducuntur.

Secundo probatur: quia naturaliter repugnat corpus solidũ, & liquidum continuari, cum hoc moueatur motu fluxus, atque refluxus quiescente omnino corpore solido, & hac de causa naturaliter est impossibile continuari aquam cum terra, & non solum propter differentiam specificam: sed sanguis est corpus liquidum, vt probat euidens experientia: caro verò, & cæteræ partes viuentis sunt solidæ: ergo non potest sanguis naturaliter continuari cum eis etiam secũdum materiam, & quantitatem. Et si dicatur non continuari in venis, sed in suo principio, vbi generatur, contra hoc sic arguo. Principium, & quasi fons totius sanguinis, vbi generatur, & à quo deriuatur per totũ corpus, est cor, vt docet expresse Aristoteles locis citatis, in corde verò asserit esse tamquam aqua in vase: ergo neque in eo potest 58

conti

continuari. Et ex hoc primo colligitur euidenter, quod quælibet pars sanguinis, quæ conuertitur in substantiam aliti, discontinuatur à reliquo sanguine. Probatur hac ratione. Sanguis non est continuus cum corpore viuente, vel partibus eius, sed quælibet pars sanguinis per conuersionem fit pars viuens: ergo non potest permanere continua cum reliquo sanguine, sed necessariò discontinuatur, quotiescumque conuertitur.

Secunda assertio, continuatio sanguinis cum corpore viuēte non fit prius tempore, aut instanti, quàm conuertatur in substantiam aliti. Hæc etiam sequitur ex prima. Probatur hac ratione, quia si prius tempore, vel instanti, quàm sanguis conuertatur, continuaretur cum corpore viuente; cum adhuc permaneat tempore illo, vel in eo instanti sub forma, atque specie sanguinis, sequeretur sanguinem esse continuum cum eodem corpore viuente, quod probatum est impossibile per primam conclusionem. Secundò probatur, quia tempore, vel instanti præcedente conuersionem sanguinis in substantiam, nihil agitur circa illud, nisi virtute caloris naturalis, sed calor naturalis non agit tunc, nisi alterando passum, ac disponendo pro suscipienda anima; alteratio vero nec est continuatio eius cum corpore, nec petit continuationem, sed vt alteretur, sufficit esse contiguum, vt patet in cæteris corporibus alterantibus, & alteratis: ergo non continuatur prius tempore, vel instanti, quàm conuertatur.

59 Tertia assertio, continuatio sanguinis secundum materiam cum corpore viuente fit per conuersionem eius in substantiam aliti, quæ non est alia actio, vel mutatio à nutritione ipsa, sed eadem; & ideo nec prius tempore, nec prius natura continuatur hoc modo (continuatio vero secundum quantitatem fit per motum augmentationis, per quem producitur quantitas maior, vel per motum ad quantitatem, licet non sit augmentatio) quàm conuertatur, sed simul. Probo primum ex prima, & secunda conclusione, quia quamdiu sanguis manet sub forma, & specie sanguinis, non potest continuari cum corpore viuente; nam sub forma sanguinis permanens est corpus liquidum, quod non potest continuari cum solido, sed est intra ipsum, sicut aqua in vase; continuatur vero eo ipso, quòd fit solidum, sed fit corpus solidum per conuersionem in substantiam aliti, nempe caro, neruus, vel os, & non per aliam actionem distinctam, vt per se est manifestum: ergo per eamdem conuersionem continuatur, quare non prius tempore, nec natura, sed simul. Secundo, quia si per aliam actionem distinctam à conuersione, & ea priorem fieret continuatio substantialis,

tialis sanguinis, propterea esset, quia necesse est prius continuari, quam informari anima, alioqui informaretur discontinuus, vel diuisus à reliquis partibus viuentis, quòd est impossibile; sed talis prioritas continuationis non est necessaria, vt informetur, sed potest simul ac informatur, continuari: ergo per eamdem conuersionem, per quam informatur anima, continuari potest. Probatur minor, quia potentia nutritiua, & calor naturalis, qui est quasi instrumentum eius, habent virtutem ab anima conuertendi alimentum in substantiam aliti; sed hæc virtus simul est conuersiua: & vnitiua eiusdem substantiæ factæ per conuersionem cum cæteris partibus viuentis: ergo simul ac alimentum conuertunt in substantiam, vniunt illud cum cæteris partibus viuentis. Probatur minor, quia illud conuertunt, vt efficiāt idem cum viuente, quod nutritur, sed per conuersionem vnitiuam efficiunt illud idem cum viuente, quia efficiunt illud viuens continuatum, & per continuationem est idem numero: ergo per eamdem actionem realem conuersiuam continuatur. Nec sequitur animam informare materiam discontinuam, vel diuisam, sed continuam, non ita, vt præsupponatur continuatio informationi, sed vt simul cum ea fiat: ita vt simul sit verum, materiam alimenti informari ab anima, & vniri corpori viuenti ab eadem informato.

Probatur tandem, quia non sunt multiplicandæ actiones 60
reales sine vrgenti causa: sed non datur causa vrgens multiplicandi aliam actionem præcedentem, per quam continuetur materia alimenti cum corpore viuente, sed per eamdem actionem, per quam conuertitur, potest continuari, vt probauimus: ergo non debet poni alia actio pro continuatione alimenti cum corpore viuente distincta à conuersione, sed per eamdem conuersionem conuertitur simul, & continuatur: & simul tempore, atque natura conuertitur, & continuatur, & non prius. Probatur consequentia, quia eadem actio realis non potest esse prior natura se ipsa: ergo continuatio non est prior natura conuersione, sed simul fit cum ea.

Ad primum argumentum primæ opinionis neganda est maior, quòd continuatio materiæ alimenti cum corpore viuēte sit approximatio passi ad agēs, sed vt sufficienter sit approximatum, satis est esse contiguum, quod habet sanguis in venis, & poris existens, in quibus suscipere potest actionem caloris naturalis, per quam disponitur ad conuersionem, & simul atque conuertitur in substantiam, vnitur, vel continuatur cum corpore viuente, quia virtus caloris naturalis simul est conuersiua, & vnitiua, & ideo per eamdem actionem, per quam

conuertit

conuertit alimentum in substantiam aliti, vnit illud, vel continuat cum reliquis partibus corporis viuentis.

Ad secundum concesso antecedente, quod non potest anima informare partes materiæ separatas, neganda est consequentia, quòd prius tempore, vel natura debeat continuari materia sanguinis cum corpore viuente, sed satis est, quod simul ac informatur anima, & conuertitur in substantiam aliti, continuetur; nam eadem actio diuerso modo considerata simul est conuersiua, & vnitiua, vel continuatiua, ita vt in quantum per eam extenditur anima ad informandam materiam sanguinis, vel si anima sit diuisibilis, educitur noua pars eius de potentia eiusdem materiæ, atque informat illam; dicitur conuersio, & in quantum per eamdem vnitur, vel continuatur pars substantiæ resultans ex informatione cum cæteris partibus viuentis dicitur continuatio: & tandem in quantum per eam acquirit corpus viuens nouam partem substantiæ, dicitur nutritio, quare non est necessaria alia actio à conuersione distincta, vt continuetur sanguis cum corpore, & ideo non prius duratione, nec natura continuatur quàm conuertatur, sed simul.

Primum argumentum secundæ opinionis probat quidem fieri infinitas discontinuationes, atque etiam infinitas continuationes partium proportionalium sanguinis cõuersi in substantiam aliti, sed hoc non est inconueniens, quia fiũt per mutationem quamdam continuam, & successiuam habentem quoque infinitas partes proportionales, nempe per nutritionem, quæ est conuersio sanguinis habens adiunctam corruptionem eius, quod suo modo contingit in omni motu successiuo; vt in calefactione, quæ sicut habet infinitas partes proportionales, ita dici potest, quòd sint in ea infinitæ productiones caloris proportionales, atque etiam infinitæ corruptiones proportionales frigoris; atque etiam infinitæ partes caloris productæ, & infinitæ partes frigoris corruptæ.

62 Ad secundum distinguendum est consequens, quòd continuum, nempe sanguis, qui successiuè conuertitur, sit diuisum in omnem partem, quia diuidi in omnem partem dupliciter sumi potest. Primò ita, vt omnes partes proportionales continui separentur ab eo, atque etiam inter sese, & hoc est impossibile, quia iam essent indiuisibiles, & ideo non essent partes continui. Secundo modo ita, vt ab eo quidem separentur, & per separationem corrumpatur ipsum alimentum, sed partes ipsæ non separentur inter sese, sed eodem motu continuo, quo separantur ab illo, vniantur, vel continuentur inter se, atque efficiant aliud continuum; ex quo nullum sequitur inconueniens, immo per motum,

per motum, vel mutationem finitam, sed habentem partes proportionales infinitas, suo modo fit semper: nec talis separatio fit per solas partes proportionales, sed etiam per partes aliquotas, vel æquales, in quibus proportionales continentur, & ideo tempore finito fit tota separatio, vt bene Aristoteles docuit 6. lib. Phys. respondens cuidam argumento Zenonis, qui putabat impossibilem esse motum per spatium, quòd cum habeat partes proportionales actu infinitas, non poterit pertransiti, nam infinitum impertransibile est. Per nutritionem igitur continuam discontinuantur omnes partes proportionales sanguinis ab aliis; sicut verum est, omnes corrumpi corruptione continua; sed simul vniuntur etiam per eandem nutritionem, per quam conuertuntur in substantiam corporis viuentis, & continuantur cum partibus eius, atque etiam inter sese.

QVÆSTIO VI.

An augmentatio sit per se motus ad quantitatem?

HAnc quæstionem tractant plures ex nouis interpretibus Aristotelis 5. lib. Physic. sed immerito, cum hic sit locus proprius eius; vbi Aristoteles ex professo agit de natura nutritionis, & augmentationis, & ideo plura hic necessariò repetunt ex his, quæ in 5. illo lib. scripserunt. Et hac de causa nos in hunc eam remisimus. 63

Vt autem melius intelligantur opiniones diuersæ, quæ versantur circa illam, notandum est, diuerso modo de augmentatione loqui eos, qui tenent quantitatem cum reliquis accidentibus coporeis subiectari in materia nuda, vel in composito. Nam illi consequenter asserunt per augmentationem non produci quantitatem nouam, sed eam, quam adducit secum materia alimenti vniri, atque continuari cum quantitate viuentis, & per hanc vnionem augeri corpus viuens, quia per illam facit sibi propriam quantitatem alimenti, & ea addita fit maius. Qui verò subiectum quantitatis efficiunt compositum, consequentet asserunt quantitatem alimenti corrumpi eo corrupto, & ideo non posse viuens augeri, nisi noua pars quantitatis producatur simul cum noua parte substantiæ.

Quo supposito, prima opinio tenet, non dari per se motum ad quantitatem, sed adquiri sine noua mutatione corporis viuentis; sicut in prima generatione hominis; in qua producitur quantitas virtute generationis substantialis in eodem instanti,

quo res generatur: quemadmodum aliæ propriæ passiones producuntur sine nouis mutationibus in eodem instanti, quo res generatur: vel etiam si per distinctam mutationem acquiratur, non successiuam, sed instantaneam, sicut nutritio ipsa instantanea est, non successiua. Ita Plato in Parmenide; vbi duos tantum motus posuit, sic inquiens: *Quod mouetur, vel fertur, vel alteratur; hi quippe soli sunt motus.* Et in Theeteto idem repetit dicens, duas tantum esse species motus, alterationem, & lationem. Ita etiam Galen. 1. Method. c. 6. vbi ait, dupliciter tantum fieri motum, nempe secundū qualitatem, & locum. Vallesius etiam controuersia. 29. ad Tyrones, & lib. 2. controuersiarum medicarum cap. 27. Ita etiam sentiunt, qui negant nutritionem esse continuam, putantes fieri in solis instantibus temporis per minima; nam cum simul acquirantur substantia partialis per nutritionem, & partialis quantitatis, quæ eam consequitur per augmentationem; si nutritio non est mutatio continua, & successiua, sed instantanea: nec augmentatio erit motus per se successiuus, atque continuus, sed ad summum mutatio instantanea, si à nutritione distincta est. Sic Tolet. 1. lib. de gener. q. 11. qui pro se citat Auerroem & Albertum Magnum.

64 Probatur hæc sententia testimonio Arist. 8. lib. Phys. text. 23. vbi vniuersaliter docet impossibile esse aliquid augere, vel minui continuè: ergo censet non augeri per motum, & ideo augmentationem non esse motum, quia motus apud ipsum de genere continuorum est. Deinde ratione; primò, quia sicut quantitas totalis est propria substantiæ corporeæ, vel materiæ primæ, & eam consequitur naturaliter, ideoque in eodem instanti producitur cum ea virtute generationis substantialis sine alia noua mutatione; ita quantitas partialis sequitur naturaliter substantiam partialem, vel partialem materiam: ergo acquiritur simul cum ea, & non per aliam mutationem, vel motum distinctum; sed quasi per naturalem resultantiam, vel emanationem: & ideo non datur motus per se ad quantitatem.

Secundò, quia prima generatio viuentis est instantanea: ergo aggeneratio eiusdē, quę est productio substantię partialis, & vocatur nutritio, erit mutatio instātanea, & nō motus successiuus. Probatur consequentia, quia eiusdem rationis sunt totalis substantia corporis viuētis, & partialis: ergo debent produci eodem modo: quare si totalis producitur in instanti per primā generationē; partialis debet produci in instāti per nutritionē. Sed iam, quòd partialis produceretur successiuè per nutritionē, non potest nutritio esse per se successiua, & continua, sed per accidens ratione alterationis præcedentis, nā ex eo alimentū non dispo-

nitur

nitur simul,sed successiuè quia dispositiones eius contrariæ sunt his,quas requirit forma viuentis ad sui introductioné in materia;vnũ auté contrariũ,cum sit virtutis finitæ,non expellit aliud simul,aut in instãti, sed successiuè,& in tẽpore propter resistentiã eius. Et hac sola de causa cõuersio alimenti,quæ est nutritio successiuè,fit:ergo hac etiã sola de causa augmẽtatio fit successiuè,& in tẽpore,& nõ per se.Probatur consequẽtia,quia quãtitas ex se nõ habet contrariũ:ergo ex se nõ postular acquiri successiuè,sed in instãti.Er si dicatur,habere ex se extensioné,& distantiam partium,& propterea non posse partes eius simul acquiri, sed vnam post aliam, sicut partes spatij non possunt simul pertransiri à corpore in motu locali, sed necessariò vna post alteram. Contra hoc est,quòd non sufficit extensio partiũ sine contrarierate ad successionem,vt patet in illum in ratione;nam aër in quo producitur lumen,partes habet extensas,quæ tamen non sufficiunt, vt illuminatio sit per se successiua, sed potius est per se instantanea, quia lux non habet contrarium; ergo nec sufficiet extensio partium in quantitate, vt per se debeat produci successiuè, cum contrarietate careat, sed augmentatio solum erit successiua, & continua per accidens, sicut illuminatio; & non dicetur motus per se ad quantitatem.

Sed hæc opinio expresse contraria est doctrinæ Aristotelis 66 5. lib. Phys.text.18.vbi docet, & probar tres esse species motus, nempe alterationem quæ terminatur per se ad qualitatem; latio,quæ terminatur per se ad vbi;& augmentatio,quæ terminatur per se ad maiorem quãtitatem.Quod probat hoc argumento,quia hæc est differentia inter mutationem instantaneam, & successiuam,quæ est propriè motus,quod illa versatur inter terminos priuatiuè oppositos,vt generatio substantialis inter priuationem formæ substãtialis in materia existentem,& formam ipsam substantialem: motus verò inter terminos positiuos habentes latitudinem cum contrarietate, saltem pro incompossibilitate sumpta, vt patet in motu locali, qui versatur inter hoc, & illud vbi; inter quæ est latitudo cum incompossibilitate,quia naturaliter repugnat simul esse mobile sub vtroque, & necessarium est, vt ad vnum accidens, recedat ab alio, & è conuerso recedens ab vno, accedat ad aliud; sed latitudo hæc cum contrarietate sic sumpta non minus reperitur in quantitate, quàm in qualitate, & vbi: ergo non minus dabitur per se motus successiuus, & continuus ad quantitatem, quàm ad qualitatem, & vbi. Minorem sic probat: sicut inter hanc, & illam præsentiam in spatio datur latitudo,quia præsentia in toto spatio habet suas partes in ordine ad diuersas partes spatij veri-

vel imaginarij: datur etiam contrarietas incompossibilitatis, quia naturaliter est impossibile idem corpus habere vtramque præsentiam: sed necesse est, vt acquirens vnam discedat ab alia; pari ratione inter maiorem & minorem quantitatem datur latitudo extensionis partium, vt per se est manifestum, atque etiam contrarietas pro incompossibilitate, quia repugnat simul esse corpus sub vtraque, & necessarium, quòd accedens ad maiorem desinat esse sub minori, non ita, vt corrumpatur quantitas, quæ erat minor adueniente maiori, sed ita vt desinat esse minor; & repugnet idem corpus esse in se maius, & minus, sicut repugnat esse simul magnum, & paruum: ergo ita est per se motus augmentatio, sicut latio. Et certè in hoc valde probabilior, & magis veræ Philosophiæ consona est sententia Aristotelis, quàm Platonis, & Galeni, quia efficaciter probat argumentum Aristotelis, vel non dari per se motum ad vbi, vt ipsi dari concedunt, vel etiam dari ad quantitatem.

67 Secunda opinio asserit augmentationem esse per se motum ad quantitatem, non ita, vt per eum producatur noua quantitas, sed solum indiuisibile quoddam, nempe linea, vel superficies, per quam vnitur quantitas alimenti permanens in materia post corruptionem eius, & ratione huius vnionis fit propria eiusdem viuentis, & per eam augetur, & fit maius. Itaque secundum hanc opinionem augmentatio est per se motus, non productiuus nouæ quantitatis, sed vnitiuus vnius quantitatis cum altera, non per quem producatur quantitas; sed per quem acquiratur. Ita sentiunt ferè omnes, qui ponunt nudam materiam esse subiectum quantitatis, & aliorum accidentium sensibilium, quos in quæstione de subiecto accidentium citauimus: nam si in materia subiectatur quantitas, & coæua est ei, numquam ab ea separabitur; quare dum vnitur materia alimenti cum materia viuentis, etiam vnitur quantitas, eamque acquirit viuens. Quo supposito non potest produci noua in eo, nisi detur penetratio naturaliter impossibilis.

Sed diuerso modo defenditur à diuersis, nam quidam asserunt hanc actionem vnitiuam vnius quantitatis cum alia non esse realiter distinctam à nutritione, sed eandem; ita tamen, vt per se, & ab intrinseco sit productiua partialis substantiæ, quadam verò ratione extrinseca terminetur ad quantitatem, in quantum ex vi productionis substantiæ partialis, & absque vlla noua actione, vel mutatione quantitas alimenti fit propria viuentis; itaque non est necessaria noua actio pro quantitate acquirenda, sed ex vi nutritionis, vt nutritio est, sequitur quantitatem alimenti fieri propriam viuentis, & per illam augeri;

quare

quare augmentatio formaliter sumpta non dicit actionem, vel mutationem, sed solum extrinsecam terminationem nutritionem nutritionis ad illam. Vnde inferunt, quod si suspenderet Deus consecutionem quantitatis, nulla actio, vel mutatio deficeret, sed solum extrinseca termnatio nutritionis.

Alij verò ex opposito oppinantur augmentationem esse actionem realiter distinctam à nutritione, & in eò differre ab ea, quòd nutritio per se est actio, & mutatio productiua substantiæ partialis: augmentatio verò actio, vel mutatio vnitiua quantitatis alimenti cum quantitate viuentis: per quam vnionem fit ei propria, & dicitur illud augere. Conueniunt itaque, & differunt duo isti modi, nam vterque negat augmentationem esse actionem, vel mutationem productiuam quantitatis, & solum asserit esse acquisitiuam: sed primus modus negat etiam esse vnitiuam, quia ponit quātitatem alimenti per aliam actionem priorem, atque distinctam à nutritione, & augmentatione continuari, vel vniri cum quantitate viuentis. Asserit verò augmentationem esse eandem actionem realem cum nutritione, & solum addere supra illam quamdam denominationem extrinsecam, in quantum ex vi eiusdem mutationis, quæ nutritio est, sequitur absque alia actione acquisitio quantitatis. Secundus vero concedit esse vnitiuam, & ideo terminari ad quantitatem in quantum producit indiuisibile quoddam; quod est modus vnionis vtriusque quantitatis: sicut generatio hominis est productio eius, non ex eo quod per eam producatur materia, vel forma; sed solum ex eo quòd producitur modus vnionis, qui est quasi vinculum vtriusque partis. Tertius autem modus negat quidem produci quantitatem, negat etiam produci indiuisibile quantitatis, quod sit punctum, linea, vel superficies: asserit vero produci modum quemdam vnionis diuersum ab his, quia putat præter hæc indiuisibilia dari in quantitate continua alium modum vnionis, quo pars quælibet proportionalis quantitatis inter quælibet duo proximiora puncta existens in se continuatur. Quæ continuatio magis est intrinseca quantitati, quam continuatio per alia indiuisibilia. Hunc verò modum vnionis diuisibilem esse asserit; & ideo posse successiuè produci, & partes successiuè vniri; & ita augmentationem successiuam esse; quàm successionem non potest habere, si solum producatur indiuisibile continuatiuum. 68

Sed hæc etiam opinio siue vno, vel alio modo defendatur, contraria est doctrinæ eiusdem Aristotelis, & falsa. Et quòd primus modus defendendi illam sit contra Aristotelem probo, quia 5. lib. Phys. loco citato docet expresè ad substantiam non 69

terminari motum per se, sed mutationem tantum; ad quantitatem verò terminari per se: ergo sentit augmentationem distingui à mutatione, quæ versatur circa substantiam, & vt sic ab ea distinctum esse motum per se ad quantitatem; sed motus quilibet est vera, & realis mutatio, vera, & realis actio: ergo augmentatio ex mente eius, etiam vt distincta à nutritione realiter, vel formaliter, est actio realis successiua, & non sola denominatio extrinseca. Quod vero sit contra rationem, sic probo: primo; motus, vt definit Aristoteles 3. lib. Phys. in principio est: *Actus mobilis prout mobile est.* Sed augmentatio est motus, vt distincta à nutritione: ergo vt distincta à nutritione est actus mobilis prout mobile est; sed esse actum mobilis, est esse aliquid intrinsece, & formaliter ei inhærens: ergo repugnat augmentationem, vt à nutritione distinctam, esse solam denominationem extrinsecam. Probatur consequentia, quia denominatio extrinseca alicuius non est actus eius, sed alterius tantum, in quo est formaliter, vt dexteritas non est actus columnæ, sed animalis. Secundo, motus est actus mobilis, vt in potentia passiua, agentis vero, vt actus potentiæ actiuæ ab ea procedens: ergo respicit mobile, vt actus in eo receptus, vt in subiecto; sed actus receptus in aliquo, vt in subiecto, non potest esse denominatio extrinseca, sed aliquid reale intrinsecum: ergo augmentatio, vt distincta à nutritione debet esse actus realis receptus in subiecto, & non sola denominatio extrinseca, & dicit mutationem, & actionem distinctam, quæ sit motus per se distinctus à nutritione, quæ versatur circa substantiam.

Probatur deinde falsitas eiusdem modi duplici argumento ad hominem, ex duobus, quæ asserunt de nutritione desumpto. Primum, quòd non semper, nec necessariò sit successiua, sed aliquando (etiam naturaliter) possit fieri in instanti: ergo idem tenentur concedere de augmentatione. Euidens est consequentia, quia euidens est nutritionem, & augmentationem simul, & in eadem duratione fieri, sed ex hoc sequitur, augmentationem non esse motum per se: ergo non possunt defendere isti, quod sit per se motus ad quantitatem. Probatur consequentia, quia motus per se, & propriè sumptus, vt distinguitur à mutatione instantanea, diuiditurque in tres illas species alterationem, lationem, & augmentationem, est per se successiuus; sed augmentatio iuxta hanc sententiam non est per se successiua: ergo non est motus per se. Probatur minor, quia quod alicui conuenit per se, semper debet ei conuenire, & numquam oppositum; sed augmentationi non semper conuenit esse successiuam, sed aliquando potest fieri in instanti, sicut nutritio,

cum qua

cum qua identificatur: ergo non est successiua per se, nec motus per se. Secundum, quod asserunt, est prius saltem natura vniri quantitatem alimenti cum quantitate viuentis, quam conuertatur in substantiam aliti: ex quo ita arguo. Impossibile est aliquid esse terminum per se alicuius mutationis, vel motus, nisi per illam producatur secundum substantiam, vel saltem secundum vnionem partium. Nam si neutro modo per eam producitur, non attingetur realiter ab ea, nec proinde eam terminabit realiter: sed apud hos authores neutro modo attingitur quantitas ab augmentatione, immo nec à nutritione: ergo nec potest eam realiter terminare. Probatur minor; nam imprimis non attingit quantitatem producendo illam secundum entitatem suam, quia cum teneant quantitatem alimenti subiectari in nuda materia, consequenter asserunt permanere eamdem in viuente, & per eam augeri absque productione nouæ quantitatis: sed nec producitur vnio quantitatis eiusdem alimenti cum quantitate viuentis: nam secundo asserunt prius saltem natura vniri eamdem quantitatem alimenti cum quantitate viuentis, quàm fiat conuersio eius in substantiam aliti, vt vidimus quæstione præcedenti: ergo prius natura, quàm fiat nutritio, & consequenter prius, quàm fiat augmentatio; ex quo sequitur euidenter, quod per nutritionem, & augmentationem non producetur vnio vtriusque quantitatis, & ideo neque vllo modo attingetur quantitas, nec poterit esse terminus nutritionis, nec augmentationis. 70

Secundus modus dicendi, quod augmentatio est per se motus ad quantitatem, non quia per eam producatur, sed quia producitur indiuisibile quoddam, nempe linea, & superficies: quibus mediis vnitur quantitas alimenti quantitati viuentis; imprimis est sibi contrarius, nam qui cum defendunt asserunt quantitatem esse in materia nuda tamquam in proprio subiecto, & esse ei coæuam, & proinde ingenerabilem, & incorruptibilem sicut materiam ipsam, & ex alia parte dicit corrumpi superficiem, & de nouo generari, de quibus euidens est, esse veras species quantitatis, cum sint diuisibiles in partes longitudinis, & latitudinis: ergo falsum est primum, quod quantitas sit ingenerabilis, & incorruptibilis.

71 Probatur deinde esse contra Aristotelem, & falsum, quia ex eo sequitur augmentationem non esse motum per se ad quantitatem, vt docet expresse Aristoteles, & ipsi concedunt. Probo consequentiam, quia de ratione motus propriè sumpti duo sunt, nempe continuum esse, atque successiuum, sed neutrum potest habere augmentatio secundū hāc sententiā: ergo nec esse

motum per se ad quantitatem. Probatur minor, quia vt supra adduximus ex Aristotele, & omnibus, nihil potest terminare motum per se, nisi habeat latitudinem cum contrarietate incompossibilitatis; sed indiuisibile quantitatis per se sumptum nullam habet latitudinem: ergo non potest per se produci successiuè, nec per se terminare motum. Probatur minor, quia latitudo aut est extensionis, aut intensionis, sed neutra habet, quia nec habet partes extensionis, cum non sit quantitas, nec intensionis, cum non sit qualitas: ergo nullam habet latitudinem secundum se, vt per se possit produci successiuè. Quod vero non possit produci continuè, non minus est euidens, quia indiuisibilia quantitatis secundum se, nec sunt, nec esse possunt continua; immo nec immediata in eodem corpore, sed inter quælibet duo mediat pars: ergo nec secundum se possunt produci motu continuo; quare non erit motus per se augmentatio, si solum producitur per eam indiuisibile quantitatis. Sed respondent lineam, & superficiem non esse purè indiuisibiles, quia licet secundum latitudinem indiuisibilis sit linea; & superficies secundum profunditatem, vtraque tamen est diuisibilis secundum proprias partes extensionis; linea quidem secundum partes longitudinis; & superficies secundum partes latitudinis, & ideo possunt acquiri successiuè, & continuè. Contra hoc tamen sic arguo. Ideo augmentatio est motus per se ad quantitatem, quia licet eam non producat, producit tamen superficiem, quæ est modus vnionis, quo vnitur, atque continuatur quantitas alimenti cum quantitate viuentis, sed superficies non est modus vnionis duorum corporum, nec ea continuat in quantum est diuisibilis secundum longitudinem, sed præcisè, & formaliter in quantum est indiuisibilis, secundum profunditatem, vt per se est manifestum: ergo nec terminat motum augmentationis, nisi in quantum indiuisibilis; nam quòd partes habeat longitudinis, & latitudinis per accidens est ad vniendum, vel continuandum corpora. Vnde sequitur non posse terminare per se motum successiuum, & continuum. Probatur consequentia, quia latitudo, & continuitas motui propriæ repugnant superficiei, vt indiuisibili; ergo repugnat ei terminare per se motum augmentationis.

72 Tertius verò modus ponens præter indiuisibilia quantitatis continuæ, quæ sunt lineæ, superficies, & corpus, alios modos vnionis diuisibiles, quibus continuentur partes. Imprimis numquam fuit auditus in scholis, neque Aristoteles, vel alius Philosophus posuit aliud continuatiuum partium lineæ præter puncta; vel partium superficiei præter lineas; vel partium

partium corporis præter superficies: ergo sine fundamento additur alter modus vnionis,& hoc sufficeret,vt reiiceretur. Sed probo eumdem esse falsum. Primò, quia siue sumantur partes corporis, vel alterius quantitatis aliquotæ, siue proportionales,non possumus designare duo aliqua puncta sibi proximiora inter quæ contineatur talis modus vnionis: sed necesse est infinita alia inter illa esse, quibus continuantur infinitæ partes proportionales; ergo non est intelligibilis talis modus vnionis, quem ponit modus iste in parte contenta inter quælibet duo puncta sibi proximiora. Secundò, modus iste vnionis ponitur diuisibilis: ergo non potest esse immediatum continuatiuum partium quantitatis. Probatur consequentia, quia si diuisibilis est; ergo habet infinitas partes proportionales medias inter quascumque partes quantitatis, quas continuare debet. Vnde sequitur non posse per talem modum immediatè vniri, vel continuari. Et tandem, quia si diuisibilis est, habebit infinitos alios modos vnionis, quibus continentur infinitæ partes eius. De quibus inquiro, an diuisibiles sint, vel indiuisibiles? Et si diuisibiles, dabitur processus in infinitum, quia partes eius habebūt alios modos diuisibiles,quibus vniantur, & sic in infinitum: si verò sint indiuisibiles, & sufficienter continuant partes, sequitur indiuisibilia quantitatis, vt puncta, sufficienter continuare, nec esse necessarium alios modos vnionis multiplicare ad continuandas partes; & certè non est excogitabilis alius modus continuationis partium quantitatis magis intrinsecus præter eum,quem habent per puncta,lineas, & superficies; cum necesse sit, quemcumqne alium modum vnionis esse distinctum realiter à partibus,quas vnit,vel continuat, & esse extra rationem earum, sicut sunt puncta, lineæ, & superficies: ergo frustra,& sine fundamento ponitur quicumque alius modus vnionis.

His omnibus opinionibus refutatis nostra sententia est,augmentationem esse per se motum ad maiorem quantitatem de nouo producendam. Quam tenet expresse Aristoteles 5. lib. Physic. cap.2. text.18. D.Thomas ibidem lectione 4.& omnes eius interpretes,qui asserunt,quantitatem,& reliqua accidentia corporea esse in composito tamquam in subiecto; & nutritionem esse mutationem successiuam, & continuam. Ex his enim duobus principiis euidenter sequitur, quod per augmentationem producatur motu successiuo maior quātitas; quia euidens est in quantitate reperiri latitudinem cōtrarietatis requisitam, & sufficientem ad motum per se terminandum,vt probauimus refutantes primam opinionem. Et eamdem sequuntur omnes 73

illi authores, qui tenent quantitatem subiectari in materia, vt informata forma substantiali: nam isti etiam negant quantitatem, quæ erat in alimento permanere eo corrupto, & conuersso in substantiam aliti, & ideo necessarium esse putant simul cum substantia partiali producta per nutritionem produci partialem quantitatem, per quam viuens augeatur. Probatur hæc sententia ex refutatione aliarum; quia supposito, quòd sint tres species motus, vt docet exprefsè Aristoteles vbi supra, & cum eo omnes ferè eius interpretes, & probauimus contra primam opinionem; & refutatis cæteris omnibus modis defendēdi opinionem secundam, qui contendunt posse dari per se motum ad quantitatem, etiam si per ipsum non producatur, nō restat alius modus probabilis, quo defendi possit augmentationem esse motum per se ad quantitatem, nisi producendo illam.

74 Ad testimonium Aristotelis pro prima opinione adductum respondeo, augmentationem esse continuam, duobus modis intelligi posse; primò, ita vt numquam interrumpatur, sed perpetuam durationem habeat: alio modo, ita vt saltem pro tempore, quo durat, continuè fiat, & non per morulas discretas, vel instantia. Et in primo sensu negat Aristoteles eo loco augmentationem esse continuam, sicut alteratione, & motum localem rectum; contendens probare, quòd solus motus circularis continuus sit in hoc sensu, hoc est, perpetuus, & nunquam interruptus. De secundo verò modo continuationis non agit ibi, & ideo nec illum denegat augmentationi, vel aliis motibus.

Ad primum argumentum concedendum est antecedēs, quòd quantitas consequatur naturaliter substantiam corpoream, & partialem substantiam partialis quantitas; atque etiam quòd in prima generatione quantitas consequatur sine noua mutatione: sed neganda est consequentia, quòd etiam in augmentatione consequatur partialis substantia sine noua mutatione. Et ratio differentiæ est, quia in prima generatione non datur subiectum præsuppositum, quod mutari possit de non quanto ad quantum; sicut non datur subiectum, quod mutari possit ad risibilitatem, & alias passiones; sed in eodem instanti, quo genita est res, consequuntur quantitas & reliquæ passiones. Licet autem non detur noua mutatio ad quantitatem, datur tamen noua actio, quæ est quasi emanatio quædam naturalis; nam cum quantitas sit entitas realis distincta à substantia, distinctam dependentiam habet ab agente, & ideo per distinctam actionem producitur; sed quæ vocatur emanatio, quia virtute generationis consequitur. In nutritione verò datur subiectum præsuppositum, quod mutari possit, nempe viuens, quòd augetur; & cum dari

dari debeat distincta actio, datur ex consequenti distincta mutatio, quæ verè, & propriè motus est, vt vidimus.

Ad secundum concedendum est etiam antecedens, quòd prima generatio viuentis sit instantanea; & neganda est consequentia, quòd aggeneratio, quæ est nutritio, debeat etiam in instanti fieri. Et ratio differentiæ est, quia licet eiusdem rationis sit substantia partialis cum totali; petit tamen modum productionis diuersum; nam substantia in prima sua generatione postulat quantitatẽ determinatam, quæ vocatur minimum, quod sic, propter rationes à nobis traditas 1. lib. Phys. in nutritione verò nõ est necessaria talis determinata quantitas, sed ad quamcumque minorem in infinitum extendi potest forma, quia dum viuens nutritur, iam præsupponitur habere sufficientem quantitatem ad proprias operationes exercendas. Vnde sequitur, quòd cum successiuè disponatur alimentum, & quodlibet minimum possit disponi, & conuerti, prius disponatur, & conuertatur proximior pars, quã remotior, & prius medietas eius, quam tota; & sic in infinitum, ideóq; successiuè, hoc est, pars post partem, & non tota simul, nec in instanti. Et cum simul ac producitur substantia per modum naturalis cõsecutionis producatur quantitas, necesse est augmentationem quoq; esse successiuam. 75

Sed illud, quod additur in eodem argumento, nempe nutritionem esse successiuam, solum ratione alterationis præcedentis, per quam successiuè disponitur materia, & ideo non esse successiuam per se, sed per accidens: & ideo augmentationem solum esse successiuam per accidens, & non esse motum per se ad quantitatem, maximam habet difficultatem in hac re. Cui respondeo concedendo antecedens, quod nutritio solum sit successiua per accidens, sed negando, quod augmentatio quoque sit successiua per accidẽs. Et ratio huius est, quia quantitas ex propria sua ratione habet latitudinem contrarietatis requisitam, & sufficientem ad terminandum motum: hæc autem latitudo consistit in extensione partium, sicut latitudo qualitatis consistit in intensione graduali: contrarietas verò quantitatis consistit in incompossibilitate extremorum saltem naturali, quia naturaliter repugnat corpus simul esse sub minori, & maiori quantitate, vel simul vtramque acquirere: sed prius debet habere minorem, & prius medietatem eius, quàm totam. Itaque negandum est, quod augmentatio sit successiua ratione nutritionis, vel alterationis præcedentis, sed sua natura petit successionem, quia in se, & ex se habet latitudinem, & contrarietatem requisitam, & sufficientem ad motum, qua caret substantia, modum potius indiuisibilem ex se habens: quare non potest 76

per se

per se terminare mutationem successiuam, sed solum per accidens. Verum quidem est non posse naturaliter produci quantitatem, nisi ad productionem substantiæ; & ideo si substantia producatur in instanti, necesse est quantitatē eam consequentem in instanti produci; & propterea si nutritio esset instantanea, non esset augmentatio motus successius, sed etiam mutatio instantanea, petit autem natura quantitatis, per quam augetur viuens, successiuè produci, quia petit produci simul cum partiali substantia, sed propter latitudinem cōtrarietatis, quam habet sufficientem ad terminandum motum, per se petit produci successiuè, & terminat motum per se. Itaque vtraque petit naturaliter successionem, sed non vtraque natura sua, sed sola quantitas, propter latitudinem, quam habet in sua natura, substantia vero non natura sua, sed propter naturam successiuè alterationis cui naturaliter coniungitur, & ideo productio partialis substantiæ naturaliter est successiua, sed per accidens, productio vero partialis quantitatis est successiua naturaliter per se, quia sua natura habet latitudinem, substantia vero non habet eam natura sua, & ideo solum fit successiuè per accidens propter latitudinem dispositionum, quibus naturaliter coniungitur, sed quantitas per se propter latitudinem quam ex se habet; vnde non produceretur, vt petit propria natura, si consequeretur nutritionem instantaneam, quin potius eam successionem quam habet nutritio ratione alterationis præcedentis, habet etiam ratione quantitatis, quia non disponeretur, neque conuerteretur successiuè alimentum in substantiam aliti, nisi haberet extensionem partium, ratione cuius vna pars propinquior est agenti, quàm alia, & agens agit in omnes partes alimenti vniformiter difformiter, ac propterea actione successiua. Quod etiam colligitur ex motu locali naturaliter consequente augmentationem: nam simul ac augetur corpus, extenditur ad maiorem locum, & acquirit maiorem præsentiam; & talis extensio localis ex propria natura est successiua: ex quo sequitur augmentationem, quam consequitur, & à qua habet successionem, per se, & ab intrinseco esse successiuam, & motum per se ad maiorem quantitatem.

QVÆSTIO VII.

An augmentatio fiat secundum omnes partes viuentis, ita vt dum augetur viuens, qualibet pars eius augeatur?

Vt intel

VT intelligatur quæstio,explicandæ sunt diuersæ partes 77
viuentis,nam quædam sunt essentiales,vt materia,& forma,siue corpus,& anima.Aliæ verò integrantes, quæ licet sint substantiales,vel entitatiuæ, non tamen essentiales, quia sine vna,aut altera earum, aut etiam sine pluribus, immo sine vlla earum saluatur integra essentia rei;quamuis non existens actu: tales sunt manus,pes,brachium,& caput,nam sine tribus prioribus potest permanere homo:cum tamen sine aliqua essentiali non possit. Quæstio autem non procedit de partibus essentialibus,quia certum est in multis viuentibus,nec augeri, nec augeri posse præcipuam partem essentialem, quæ est forma,vt in homine, cuius forma est incorporea: & in cæteris animalibus perfectis, quorum animas esse indiuisibiles, non caret probabilitate. Solum ergo procedit de partibus integrantibus; quæ adhuc sunt in duplici differentia, nam quædam sunt homogeneæ,aut similares,vt caro,neruus,& os:aliæ eterogeneæ, aut dissimilares,vt manus, pes,caput:& istæ componuntur ex illis: vt manus,& brachium componuntur ex carne, & osse. Sed adhuc tertiò diuiduntur partes integrantes in æquales, vel aliquotas, quæ sunt certæ magnitudinis: & quælibet est extra aliam:& in proportionales, quæ includuntur in eisdem æqualibus,vt pars carnis certæ magnitudinis includit duas medietates,& quælibet harum medietatum duas alias, & sic in infinitum:& istæ dicuntur proportionales. Procedit autem quæstio tam de homogeneis, quam de eterogeneneis: an necesse sit omnes augeri,quotiescumque augetur viuens?

In qua quæstione duo sunt certa, quia expressè dicuntur ab 78
Aristotele,recipiuntur ab omnibus, & probantur euidenti ratione.Primum est, quod in communi loquendo de partibus, augmentatio fit secundum omnes partes: ita vt omnes augeantur. Ita Aristoteles in hoc 5. cap.textu 32. his verbis: *Videtur itaque eius,quod augetur, quacumque pars aucta esse: similiter autem & in diminutione minor generata esse.* Et ratio est manifesta, nam quælibet pars nutritur, dum nutritur totum corpus:ergo quælibet etiam augetur, dum augetur totum:euidens est consequentia, quia augmentatio sequitur naturaliter nutritionem. Sed probatur antecedens, quia nutritio est propria operatio vitæ, vnde hæc sola reperitur in plantis, in quibus solus etiam est gradus substantialis vitæ: ergo necesse est quamlibet partem viuentis nutriri,& ex consequēti augeri. Secundo, calor naturalis reperitur in toto corpore, & in quacumque parte eius,vt docet euidens experientia: sed calor naturalis per propriam operationem consumit aliquid substātiæ

eiusdem

eiusdem corporis viuentis, quod non potest reparari, nisi per nutritionem:ergo quælibet pars nutritur:vnde sequitur quamlibet etiam partem augeri,dum augetur totum.Hoc autem intelligendum est per se,& ex natura augmentationis, & corporis viuentis,ac partium eius;nam per accidens contingere potest,vt partes aliquæ sint ab extrinseco impeditæ, ne augeantur;vt constat de partibus aridis, nō quidem omnino mortuis, sed ab officijs vitæ impeditis,quamuis non desunt,qui asserant aliquātulum augeri,quia non videtur naturaliter possibile vitam participare,& nullam habere operationem vitalem.

79 Secundum,in quo omnes conueniunt est, sic augeri omnes partes viuentis, vt primò augeantur homogeneæ, & ratione harum, & quasi secundariò eterogeneæ:ita Aristoteles capit. præsenti text. 35. his verbis: *Ea, quæ sunt dissimilium partium augentur,quia ea,quæ sunt consimilium partium, augentur:componitur enim ex his vnumquodque*. In quibus continetur ratio satis manifesta:nam partes eterogeneæ, aut dissimilares componuntur ex homogeneis,vel similaribus, vt manus, & brachium ex carne,osse,& neruis:ergo non possunt augeri,nisi his auctis: quare istæ sunt,quæ primo augentur;illæ verò ratione harum, nam ideo manus maior fit,& similiter brachium,quia plus carnis,& ossis acquirit.

His suppositis, duo tantum sunt dubia circa hanc quæstionem. Primum est, an omnes partes similares tam aliquotæ, quàm proportionales augeātur immediatè, & per se;vel solum aliquotæ:proportionales verò mediatè tantum ratione earum. Secundum,quonam modo fiat augmentatio secundum omnes partes, sine penetratione alimenti cum corpore viuente.

Circa primum est prima opinio quorumdam recentiorum asserentium,augmentationem non fieri per se primo secundum omnes partes similares,sed solum secundum partes aliquotas, vel certæ magnitudinis: proportionales verò non augeri per se immediatè, sed mediatè, & ratione æqualium. Probant testimonio Aristotelis cap. præsenti textu. 35. vbi ait: *Adhuc autem quodcumque signum sensibile,aut maius; aut minus factum esse, & non vacuum esse corpus,neque duas magnitudines in eodem loco,&c.* Quibus verbis videtur declarare id, quod dixerat, nempe augmentationem fieri secundum omnes partes, ita esse intelligendum, vt fiat secundum signa sensibilia: hoc est, secundum partes sensibiles, & designabiles per sensum, quæ solum sunt partes certæ magnitudinis, nam proportionales in infinitum procedunt, & ideo non sunt omnes per sensum designabiles.

Probant

Probant deinde ratione, quia si partes proportionales augentur immediatè per se: ergo quælibet suscipit alimentum, & illud cõuertit immediatè per se: sed non potest suscipere illud, nisi per poros, vel per penetrationem, & penetratio est naturaliter impossibilis: ergo non nisi per poros illud suscipiunt. Ex quo sequitur omnes esse diuisas per poros, & ideo corpus viuens esse diuisum in omnes partes proportionales, quod repugnat: quare necessariò dicendum est, partes proportionales non augeri per se immediatè, sed per partes aliquotas, in quibus continentur, & quæ per se immediatè suscipiunt alimentum: & illud in se conuertunt. Secundò, quia si partes proportionales per se immediatè augerentur, quælibet per se fieret maior, ergo quotiescumque augetur corpus, fieret duplo maius quod est contra experientiam. 80

Hæc tamen sententia contraria est doctrinæ Aristotelis, & falsa. Probo primum ex text. 33. huius capitis, vbi ita ait Aristoteles: *Hæc autem sunt tria, quorum vnum quidem est, quamcumque partem maiorem fieri eius, quæ augetur magnitudinis, vt si caro, carnis.* Quibus verbis expressè, atque vniuersaliter docet carnem sic augeri, vt quælibet pars eius augeatur: sed partes proportionales eodem modo significantur nomine partis, sicut aliquotæ: ergo vniuersaliter, & sine distinctione loquens, de omnibus eodem modo intelligit: nam dum asseruit quamlibet partem corporis augeri, quia partes dissimilares non augentur per se immediatè, sed quia augentur similares, ex quibus componuntur, distinctione proposita de his partibus explicuit diuersum modum, quo augentur, quem, si intelligeret in partibus similaribus reperiri, quantum ad æquales: & proportionales, eadem distinctione illum explicaret: quare vniuersaliter, & sine distinctione loquens, non intellexit diuerso modo augeri has, & illas, sed eodem.

Sed probatur ratione falsitas eiusdem sententiæ, quia quælibet pars aliquota continet infinitas proportionales eiusdem rationis, hoc est similares sicut ipsa: ergo impossibile est augeri per se immediatè, quin simul, & eodem modo augeantur proportionales in ea contentæ. Probatur consequentia, quia non habet aliam entitatem, quæ augeatur per se immediatè præter easdem partes proportionales, à quibus solum differt per hoc, quod est extra aliam esse, vel in alia contineri: ergo repugnat augeri alio modo. Secundò, quia immediatè per se suscipere alimentum, & immediatè per se augeri duobus modis intelligi potest. Primò, ita vt immediatè, & per se ei applicetur alimentum, eique vniatur pars conuersa, & non 81

per

per ſuas extremitates: & hoc modo nulla pars aliquota augetur per ſe immediatè;cum euidens ſit non ſuſcipere alimentū, nec partem conuerſam ei vniri, niſi per ſuas extremitates; ſed ſolum in hoc rigore loquendo per ſe augetur illa pars proportionalis extrema, cui adhæret vltimum indiuiſibile terminans, iuxta quod immediatè eſt potus continens alimentum, indeterminata quidem, quia nulla datur determinata indiuiſibili terminanti immediata, vt per ſe eſt manifeſtum; & huius ratio eſt, quia ſolum huic parti proportionali indeterminatæ applicatur proximè alimentum, & ſolum ei proximè vnitur pars eiuſdem alimenti conuerſa. Secūdo modo poteſt ſumi id, quod eſt per ſe immediatè augeri, ita vt non per aliud à ſe extraneum, vel ſeparatum, ſed per aliquid pertinens ad propriam ſubſtantiam, & in hoc genere ſibi intrinſecum, augeatur: per ſe immediatè augentur partes aliquotæ, quia per extremitates proprias ſuſcipiunt alimentum, & illud ſibi vniunt, ſed non minus per ſe immediatè augentur proportionales. Quòd primò probo, quia extremitates illæ ſunt partes proportionales indeterminatæ. Secundò, quia ſicut ſunt extremitates partis æqualis, ſic ſunt extremitates proportionalium, quæ in ea continentur; nam ideo ſunt extrema illius, quia ſunt vltimum quid ſub ea contentum, vltra quod non eſt aliud, ſed in eodem ſenſu ſunt vltima pars proportionalium licet indeterminata: ergò etiam ſunt extrema earum. Præterea, cum partes proportionales contineantur immediatè in parte æquali, & pertineant ad ſubſtantiam eius, eo ipſo quod ſunt extremitates partis æqualis, æquè immediatè ſunt extremitates earum, ideo nòn minus iſtæ augentur per ſe immediatè, quàm æquales.

82 Noſtra igitur ſententia eſt, quòd non ſolum omnes augeantur per ſe immediatè, ſed potiori ratione proportionales, quia ſecundum vtrumque ſenſum aliquo modo eis conuenit; aliquotis verò ſecundum poſtremum tantum, vt probatum eſt.

Ad teſtimonium Ariſtotelis reſpondeo per ſignum ſenſibile intelligere omnem partem deſignabilem per ſenſum, quæ neq; omnes æquales, neque omnes proportionales, ſed plures æquales, & plures proportionales comprehendit, nam tam minimas æquales poſſumus per intellectum apprehendere, quæ non ſint deſignabiles per ſenſum, & plures proportionales poſſumus deſignare per ſenſum, vt patet in vlna, cuius primæ medietates ſunt æquales, primi palmi, & primi digiti, ſed medietates harum omnium iam ſunt proportionales: quamuis etiam alia ratione ſint æquales, & omnes ſunt deſignabiles per ſenſum: Ariſtoteles ergo non voluit excludere ab augmento per ſe

immediatè

immediatè partes non perceptibiles per sensum,quia si hoc vellet, plures partes excluderet æquales, sicut plures proportionales, sed solum docere,quod cùm augmentatio sit motus Physicus corporis viuentis, ex partibus sensibilibus debent considerari; atque à nobis cognosci conditiones eius.

Primum argumentum concedendum est, in quantum probat 83
partes proportionales suscipere alimentum per poros; negandum tamen, quod ex eo infertur, nempe omnes has partes esse diuisas per poros,nam licet pori sint dispersi per totum corpus, non sunt inter sese immediati, vt statim ostendetur: sed inter quoslibet poros mediant partes æquales,& infinitæ proportionales quibus approximatur alimentum per extremitates, & per easdem eis vniuntur partes alimenti conuersæ, quod sufficit,vt omnes augeantur propriè,& vt augmentum fiat secundum omnes partes; nec potest alio modo augeri corpus,viuens, vt euidenter probauimus. Patet ergo non esse necessarium,quod omnes partes proportionales sint diuisæ inter sese per poros.

Ad secundum, concesso antecedenti, quòd omnes,& singulæ partes proportionales augeantur per se immediatè;distinguendum est primum consequens,quod quælibet fiat maior; nam si intelligatur fieri maiorem secundum quantitatem, vel excessum determinatum, falsum est,si vero secundum proportionalem,verum;& necessarium.Quod hoc modo intelligendum est, vt sicut partes proportionales ita se habent, vt vna sit minor alia in infinitum; & sub qualibet comprehendantur infinitæ ea minores, & ideo ex omnibus non resultet nisi finita, ac determinata magnitudo;ita etiam considerandum est,quod licet pars quælibet alimenti conuersa, per cuius additionem fit augmentum,sit finita,& aliquando maior,aliquando minor,semper habet infinitas partes proportionales maiores,vel minores,& ideo distribui potest per infinitas partes proportionales corporis;ita vt cuiq; tribuatur aliquid proportionale iuxta magnitudinem eius,non quidem separatum ab eadem parte,sed in ea inclusum. Ex qua proportione intelligitur, posse omnes, & singulas crescere per quodlibet augmentum finitum, sicut etiam omnes(licet actu infinitæ)non nisi finitam entitatem efficiunt, & nimis aliquando exiguam. Et hæc de primo dubio.

Explicatur modus, quo fit augmentatio.

SEcundum dubium est circa modum, quo fit augmentatio. 84
Et videtur nullo modo fieri posse propter hoc argumentum; quia vel fit per intus sumptionem, vel per iuxta positionem;

sed primum est impossibile, & secundum falsum: ergo non est naturaliter possibilis. Maior est certa, cum euidens sit non esse alium modum possibilem, quo augeatur corpus præter duos illos. Sed probatur minor, quia si fit per intus sumptionem: ergo alimentum ingreditur partes corporis, vt intra illas conuertatur in substantiam, quod non potest fieri nisi per penetrationem alimenti cum eis, vel per diuisionem earum; sed experientia constat non diuidi, quia diuisio causat dolorem, quem non sentimus: ergo fit ingressus alimenti per penetrationem naturaliter impossibilem. Et si dicatur alimentum per venas, & poros transire ad omnes partes corporis, quia omnes sunt venis, & poris plenæ; hoc non tollit difficultatem, quia venæ, & pori finitæ sunt, & inter quaslibet venas, & poros mediat pars solida, quæ augetur; vel ergo alimentum penetrat illam partem, vel permanens in venis, & poris conuertitur in substantiam, & iam conuersum multóminus poterit penetrare carnem, vel ossa; cum sit iam factum caro, & os; vnde sequitur non posse augere alias partes iuxta venas, & poros existentes, nisi quia eis iuxta ponitur, & vnitur per continuationem, quod est augmentum viuentium, per iuxta positionem fieri: hoc autem aperte falsum est; nam iam non differret ab augmento non viuentium impropriissimo, vt ignis, & aquæ, quod fit per iuxta positionem lignorum, vel alterius corporis conuersi in substantiam elementi, & ei additi, ac iuxta positi.

95 Pro solutione huius dubij tanquam certum supponendum est, quodlibet corpus viuens plenum esse venis, & poris, quæ sunt concauitates quædam, & quasi aquæ ductus, per quos sanguis, qui est vltimum, atque proximum alimentum corporis, fluit, & ad omnes partes corporis defertur. Quod non est sic intelligendum, vt asseruit Commentator. 1. libro de generatione commento 38. putans quamlibet partem minimam corporis habere suum porum; nam si ita esset, non essent magis porosæ aliquæ partes corporis, quàm cæteræ omnes; neque vnum corpus magis porosum, quàm aliud, quod experientia patet esse falsum, & propterea falsum est, dari in corpore partes minimas, cum constet omnes esse diuisibiles in infinitum, & ideo quali- bet data etiam minima, dari aliam minorem. Sed ita debet intelligi, vt quælibet pars corporis sit circumdata poris versus quamlibet partem, magis tamen, aut minus distantes inter se secundum naturam cuiuslibet partis. Est autem differentia inter venas, & poros, quod venæ sunt longè maiores, & capaciores; pori vero angustissimi: vnde per poros non tam fluit sanguis, quàm sugitur ab eisdem venis, pori vero ideo fiunt à natura, quia

cum cor

cum corpus sit solidum, impossibile erat per venas ad omnes partes corporis deferri alimentum, esset enim tunc omni ex parte perforatum, & quasi spongia, & non posset conuenientes operationes exercere, ad quas exercendas requiruntur solida membra, atque instrumenta. Necesse ergo fuit per angustissimos aquæductus deferri alimentum non omnino pugnantes cum soliditate corporis requisita. Eiusmodi autem pori, licet multi sint per omnes partes corporis dispersi, non tamen sunt infiniti, sicut indiuisibilia corporis, nec immediati, nam hoc pugnaret cum prædicta soliditate corporis, sed inter quoslibet poros quantumlibet parum inter se distantes mediant partes, quibus per eosdem poros approximatur alimentum. Neque omnes sunt æquales, sed alij maiores aliis, non solum in eodem corpore secundum diuersas partes eius, sed etiam in diuersis, immo in eodem etiam secundum diuersas ætates; nam in ætate iuuenili maiores, & capaciores habet poros corpus, quàm in senectute, quia plus alimenti indiget; & per maiorem dilatationem partium in illa ætate ex maiori conuersione alimenti causata, sicut partes corporis magis dilatantur, ita pori fiunt maiores. Has vero partes nec potest alimentum 86 penetrare, & multo minus pars substantiæ per conuersionem alimenti producta, per quam augeri debent, quia quælibet penetratio corporum est naturaliter impossibilis, nec potest alio modo ad illas deferri; sed in eisdem poris debet fieri conuersio eius, & pars substantiæ producta per conuersionem vniri cum eisdem partibus, non quidem per se immediatè cum omnibus, sed per extremam illam partem poro immediatam, & tangentem alimentum in eo existens, quæ pars non est determinata, nec proinde aliquota, aut certæ magnitudinis, sed proportionalis indeterminata, nam euidens est partem illam, cui immediatè adhæret indiuisibile terminans, esse indeterminatam, quia cum sit diuisibilis, ante quamlibet designatam datur alia, & alia in infinitum vsque ad indiuisibile terminans. Et ecce quo pacto nulla pars aliquota potest per se immediatè augeri, sed per extremam partem indeterminatam, cui vnitur indiuisibile terminans, quod necesse est corrumpi, dum vnitur pars alimenti conuersa, & loco indiuisibilis terminantis produci aliud indiuisibile continuatiuum, per quod fiat vnio, seu continuatio, & quia pars conuersa vnitur parti proportionali indeterminatæ, cui adhæret indiuisibile terminans, & post vnionem nouum indiuisibile continuans, dicitur vniri parti aliquotæ, cuius extremum est, & etiam omnibus partibus proportionalibus in

ea contentis, & ideo per eandem vnionem dicuntur istæ, & illa augeri. Ex hac doctrina colligo primo, quomodo sit intelligenda propositio Aristotelis ab omnibus recepta, quod augmentatio viuentis fit secundum omnes partes, cuius sensus est, quod dum augetur viuens, augentur omnes partes eius tam homogeneæ, quam eterogeneæ, tam aliquotæ, quam proportionales, sed tam istæ, quàm illæ iuxta propriam naturam: eterogeneæ quidem, vel dissimilares non per se immediatè, sed quia augentur similares, ex quibus componuntur; similares vero aliquotæ, & proportionales in eis cōtentæ per se immediatè, in quantum per extrema tangunt alimentum, & illud disponunt, atque conuertunt in substantiam, eisdemque per eadem extrema vnitur, & continuatur pars alimenti conuersa, & ideo in se, & per se maiores fiunt; per se autem immediatè, ita vt immediatè, & per se tangat alimentum, & pars conuersa ei immediatè vniatur, & cum ea immediatè continuetur, & non per suum extremum, quod solum habet illa pars proportionalis indeterminata, cui immediatè adhæret indiuisibile terminatiuum ante conuersionem, & post conuersionem indiuisibile continuatiuum productum, quo medio ei vnitur pars conuersa, hæc enim pars proportionalis indeterminata est extremum partis aliquotæ, & proportionalium, quas continet.

87 Secundò colligo, augmentum viuentium fieri per iuxta positionem alimenti ad partes viuentis, non tamen per iuxta positionem partis substantialis conuersa, sed per additionem, quæ fit media vnione, & continuatione iam explicata. Probatur primum de iuxta positione alimenti, quia repugnat alimentum penetrare partes viuentis: ergo solum potest ad illas deferri per poros; sed per poros non potest ad eas peruenire, nisi in quantum iuxta illas ponitur, & ab eis tangitur: ergo fit per iuxta positionem alimenti. Probatur secundum, quod non fiat per iuxta positionem partis substantialis conuersæ, quia id quod alteri iuxta ponitur, solum est illi contiguum, hoc enim est iuxta illud poni; sed pars alimenti conuersa non ponitur iuxta partes corporis, nec illis est contingua, sed eis vnitur, & continuatur, & per vnionem, & continuationem fit vnum numero cum eis: ergo non fit augmentum per iuxta positionem partis conuersæ, sed per additionem eius media vnione, & continuatione facta.

88 Secundò notandum est hos poros, per quos defertur alimentum, numquam esse vacuos, sed semper plenos alimento, vaporibus, & excrementis quibusdam, vt ex sudore exeunte est manifestum; dum vero fit conuersio partis alimenti, pars conuersa,

atque

atque vnita parti corporis proximæ occupat partem concauitatis eiusdē pori, sed non ideo pori deficiunt, quia idem calor naturalis, cuius virtute concoquitur alimentum, aliquas partes eius in ipsa concoctione resoluit in vaporem, & vapor iste quasi impellens partes viuentis versus externum locum eas dilatat, & per talem dilatationem, & nouum efficit porum, & easdem partes efficit occupare maiorem locum; & ita per augmentationem dilatatur corpus, & simul mouetur localiter per extensionem ad maiorem locum, vt adnotauit Aristoteles cap. præsenti.

Notandum tertiò, partes corporis viuentis esse in duplici differentia, nam quædam sunt duriores, quæ appellantur spermaticæ, vt ossa, aliæ sunt molliores, quæ appellantur nutrimentales, vt caro; & istæ quidem certo tempore augentur, & vlterius diminuuntur, vt patet in infirmitate, & postquam diminutæ sunt, iterum augentur, & reparantur per conuersionem alimenti, quod deperditum ex eis fuit: quod in ossibus non ita contingit, non enim per infirmitatem diminuuntur, vel certe parum. Præterea tam istæ, quàm illæ partes augentur secundum omnem dimensionem, sed non tantum augentur secundum vnam dimensionem, quantum secundum alias; sed proportionabiliter, vt postulat natura corporis, quod non tam latum, nec tam profundum esse debet, quàm longum, vt commodius possit moueri ab anima, & aptum possit esse instrumentum ad exercendas operationes vitales; ideo magis crescit versus longitudinem, quàm versus alias dimensiones, & ideo ossa, quæ sunt partes magis consistentes, magis crescunt secundum longitudinem, quàm secundum latitudinem, & profunditatem; caro vero, & aliæ partes magis crescunt aliquando secundum alias dimensiones, & secundum longitudinem parum possunt ossa superare, vt experientia est manifestum.

Ex his tandem colligitur solutio argumenti propositi pro ratione dubitandi, nam ad maiorem respondeo, augmentationem fieri vtroque modo, videlicet per intus sumptionem, atque etiam per iuxta positionem alimenti ad partes corporis, & per additionem partis conuersæ media vnione, & continuatione facta. Sed neganda est minor, quòd alimentum non possit deferri ad partes, nisi per penetrationem, defertur namque per poros sine illa. Et cum dicitur inter quoslibet poros medias esse partes, concedendum est, sed nec illas penetrat alimentum, sed eis iuxta ponitur, & in poris conuertitur in substantiam, vnitúrque per continuationē. Et dum tandem ex hoc infertur, augmentum fieri per iuxta positionem, sicut dum aqua additur 89

S 3

aquæ, neganda est similitudo, sed fit per iuxta positionem alimenti, & conuersionem eius, atque vnionem cum cæteris partibus, quod non reperitur in augmento aquæ, non tamen fit per iuxta positionem partis substantialis per conuersionem alimenti productam, sed per additionem eius continuatione factam. Differt autem augmentatio viuentium ab augmentatione non viuentium in tribus. Primò, quia illa fit per intus sumptionem; hæc vero per externam tantum iuxta positionem pabuli, vt patet in igne. Secundò, illa fit secundum omnes partes viuentis, quia omnibus approximatur alimentum ex proprio, & naturali modo; hæc verò solum secundum illam partem fit, per quam pabulum iuxta ponitur, & licet possit per omnes partes iuxta poni; hoc non petit natura corporis non viuentis, sed per accidens contingit; petit vero natura corporis viuentis, vt omnibus partibus approximetur alimentum; & tandem illa fit secundum partes formales, hæc vero potius secundum materiales, & propterea in infinitū abire potest;cum tamen illa certum habeat terminum à natura constitutum.

QVÆSTIO VIII.

An augmentatio duret toto tempore vitæ?

90 DIuersa quæstio est hæc, ac alia, quam in hoc tractatu agitauimus de continuatione nutritionis, & augmentationis; non enim quærimus modo, an augmentatio sit continua toto tempore vitæ, vel eo saltem tempore, quo fit, aut discreta; ita vt per minima fiat in solis instantibus temporis; quantum adhoc enim eadem prorsus ratio est de ipsa, ac de nutritione; vnde quod superius probauimus de nutritione, non sic esse continuam, vt per totam vitam nullo tempore interrumpatur: esse tamen continuam eo tempore, quo fit, & non per minima fieri in solis instantibus, sed per partes in partibus etiam temporis continui, eodem modo intelligendum est de augmentatione. Quod igitur nunc quærimus, est, an sicut nutritio prædicto modo facta durat vsque ad finem vitæ, sic etiam duret augmentatio? Et videtur probari his argumentis, quod vsque ad finem vitæ augeatur homo, sicut nutritur. Primò, quia sicut quantitas naturaliter consequitur substantiam, sic motus ad quantitatem naturaliter sequitur mutationem in substantiam, quæ est nutritio, & eodem tempore fit cum ea; sed motus ad quantitatem est augmentatio:

tatio: ergo durare debet vsque ad finem vitæ, sicut durat nutritio. Et si dicatur, durare quidem motum ad quantitatem, non tamen augmentationem, quia non omnis motus ad quantitatem est augmentatio, sed solus ille, per quem adquiritur maior quantitas, quàm deperdita fuit: constat verò non semper maiorem adquiri, sed certo quodam tempore; post illud verò æqualem tantum, vel minorem; & ideo non semper durare augmentationem. Contra hoc est, quia terminus ad quem motus dicit ordinem ad terminum à quo, & respectu illius talis dicitur, vt patet in alteratione, per quam si magis perficitur calor in termino ad quem, quàm erat perfectus in termino à quo; dicitur intendi, & alteratio per quam perficitur, vocatur intensio: (licet non adquiratur per eam perfectior calor, quàm habuit aliquando subiectum) ergo vt motus ad quantitatem sit augmentatio, non requiritur, quod per eum acquiratur maior quantitas, quàm habuit aliquando subiectum, sed satis est, quòd acquiratur maior ea, quàm habebat in termino à quo, sed impossibile est corpus moueri ad quantitatem, quin acquirat maiorem, quàm habuit in termino à quo, nam alioqui nullam de nouo acquireret: ergo cum motus ad quantitatem duret toto tempore vitæ, durabit etiam augmentatio.

Secundò, quia augmentatio procedit ab anima tamquam à causa principali, & à potentia nutritiua, & calore naturali tamquam ab instrumentis eius naturaliter operantibus, atque ex determinatione ad vnum: sed virtus naturalis horum non diminuitur procedente tempore, neque per continuam actionem circa alimentum hebetatur, quin potius calor naturalis augetur: ergo si maius alimentum ei iuxta ponatur, maiorem producet substantiam in qualibet ætate, & consequenter maiorem quantitatem, per quam augebitur corpus vsque ad finem vitæ. Probatur minor, quia eadem est ratio de calore naturali corporis viuentis, ac de calore elementari ignis; sed calor iste crescit, quo plura ligna conuertit in ignem: nam cum eisdem lignis conuersis aduenit ei nouus calor: ergo calor etiam naturalis crescet per aduentum caloris naturalis cum qualibet parte alimenti conuersi in substantiam. Et ideo plus alimenti semper potest conuertere, & plus quantitatis producere. 92

Probatur tandem experientia, nam videmus plures post quadragesimum annum suæ ætatis pinguiores fieri, & ideo maiorem quantitatem acquirere: ergo adhuc in ea ætate crescunt, quod non potest fieri, nisi per verã augmentationem adhuc durantem: falsum est ergo, quod dici solet, hominem nõ crescere,

nec augmentationem durare post eam ætatem, quam status, & non augmenti vocant.

93 Pro solutione huius quæstionis notandum est primò ex doctrina Aristotelis.3.lib.de anima tex.59.corpora viuentia quantum ad nutritiuam virtutem triplicem habere statum, nempe augmenti, status, ac decrementi, seu diminutionis. Tempus autem augmenti solet designari à principio vitæ vsque ad tertium septennium, aut vigesimumprimum annum ætatis, vt docet Diuus Thomas.2.2.quæst.147.artic.4.ad secundum, quia vsque ad id tempus fortior est potentia nutritiua, & calor naturalis robustior ad conuertendum alimentum in substantiam aliti, ideo plus conuertere potest alimenti, quam de propria substantia consumere. Tempus verò status solet designari à vigesimoprimo anno, vsque ad trigesimumquintum, in quo minorem iam vim habet calor naturalis, tantumque alimenti conuertere potest, quantum substantiæ propriæ cōsumere: quare neque augetur corpus in ætate ista, nec diminuitur, sed statum habere dicitur. Ab hac autem ætate vsque ad vltimam senectutem numeratur tempus decrementi, vel diminutionis, quia calor naturalis debilitatus non tantum potest alimenti conuertere, quantum de propria substantia consumit, ideo decrescit corpus, ac tandem consumitur. Ratio vniuersalis horum statuum sumitur ex propria natura ipsius hominis, & eiusdem caloris naturalis; virtus enim vtriusque limitata est, & ideo tantum temporis durare potest homo, vt vita eius non possit vlterius procedere, & virtus caloris naturalis, cùm sit potentia actiua, limitata est per intrinsecum terminum, vt de omni potentia actiua docet Aristoteles 1. libro de cœlo & mundo cap.4. Tantum ergo potest augere corpus, vt non possit vlterius in augmento procedere, sed sistere debeat; & tempus illud

94 augmenti vocatur, hoc vero status. Et tandem cum natura corporis viuentis paulatim deficiat, & extenuetur, necesse est idem corpus diminui. Ratio vero particularis sumitur ex tribus, quæ docent Aristoteles in libello de longitudine, & breuitate vitæ non longe à principio, & sectione 3. Problematum, Problemate.14. & Diuus Thomas in 2.distinct.3. q.1.art.1.ad quintum. Quorum primum est, vitam naturalem corporis, quæ certum temperamentum requirit, consistere in calido, & humido, quod temperamentum perfecte habet corpus in prima generatione; sed ab eodem deficit in senectute, de qua docet experientia esse siccam, propter nimiam consumptionem humidi; deficiente autem humido, & calore coniuncto cum sicco plus dissipat alimenti, quàm conuertat in substantiam, quia

quia virtus eius maximè dependet ex coniunctione cum humido, quo dificiente valdè debilitatur; quare non potest iam in eo statu viuens augeri. Secunda ratio diui Thomæ est, quia substantia producta per nutritionem ex conuersione alimenti non est ita connaturalis viuenti, sicut prima, quam accepit per generationem, sed quodammodo extranea, cum ex materia, & corpore extraneo contrarias dispositiones, & qualitates habente producta sit; ideo non continet calidum, & humidum adeò connaturale; & ex alia parte prima substantia idem temperamentum perfectè continens incipit consumi à calore naturali; & ita procedente tempore substantia corporis viuentis ex connaturali, & extranea permixta minoris virtutis fit, & calor naturalis in ea existens eodem modo permixtus quasi retunditur, & hebetatur, ita vt non possit tãtum conuertere, quantum de propria substantia corporis consumit; vel certe non plus, & tunc non potest augeri corpus, nec vlterius procedere motus augmentationis. Quod exemplo vini, cui permiscetur aqua, explicuit Aristoteles, cuius virtus eo magis debilitatur, quo plus aquæ ei admiscetur. Tertia ratio Diui Thomæ est, 95
quia anima, quæ est forma corporis limitatam habet virtutem informandi materiam, & agendi in corpore: vnde quo plus diffunditur, vel extenditur ad informandam ampliorem materiam superuenientis alimenti, eo minor est virtus eius ad agendum per potentias, & instrumenta corporea propter illud vniuersale principium: Virtus vnita fortior est se ipsa dispersa: sed quo plus augetur homo vsque ad statum, eo magis extenditur anima ad nouam materiam informandam: ergo minor est virtus eius ad agendum per potentiam nutritiuam, & calorem naturalem; minúsque alimenti conuertere potest, quàm prius; & tandem eo perueniet, vt non plus possit conuertere, quàm consumitur; & tunc dicetur corpus peruenisse ad statum, ac tandem ob maiorem permixtionem extraneæ substantiæ minus adhuc conuertere poterit, & dicetur corpus peruenisse ad statum decrementi, vel diminutionis.

His suppositis duabus conclusionibus respondetur quæstioni. Prior sit, motus ad quantitatem durat toto tempore vitæ. Hanc probat primum argumentum in principio positum, quia nutritio durat vsque ad finem vitæ: quia vsque ad illum sumitur alimentum, & conuertitur aliquid eius in substantiam; ergo durat semper nutritio, sed partialem substantiam consequitur naturaliter quantitas partialis terminans motum per se: ergo durat etiam motus ad quantitatem vsque ad finem vitæ.

Posterior conclusio. Motus augmentationis solum durat vsque ad statum. Probatur ex doctrina tradita, quia motus augmentationis tendit per se ad maiorem quantitatem corporis, ea, quam habebat prius; sed hæc maior quantitas adquiritur tantum vsque ad statum, vt probatum est: ergo solum vsque ad statum durat motus augmentationis, & non vsque ad finem vitæ.

Ad primum argumentum concessa maiori, quod motus ad quantitatem durat per totam vitam, neganda est minor, quòd omnis motus ad quantitatem sit augmentatio:nam Aristotel.5. lib.Phys.tex.18.docuit,motum ad quantitatem sub hac ratione quasi communi innominatum esse, sub specialibus vero vocari augmentationem, & diminutionem. Et cum dicitur omnem motum ad quantitatem esse ad quantitatem maiorem ea,quam habebat corpus in termino à quo; negandum est;quia licet aliquid quantitatis acquiratur per omnem motum, sed plus deperdi solet per actionem eiusdem caloris naturalis eodem tempore,quo fit motus:& ideo non est necessarium,quod motus ad quantitatem terminetur ad maiorem respectu termini à quo; nam adhuc respectu illius minorem habet corpus in termino ad quem talis motus,vt per se patet.

97 Ad secundum,neganda est etiam minor,quòd virtus animæ, & caloris naturalis non diminuatur procedente tempore; nam virtus animæ minor est dispersa, vel diffusa ad maiorem materiam informandam, & calor naturalis valde debilitatur in senectute deficiente humido, ex cuius societate fortior erat in iuuentute,atque per coniunctionem cum sicco, vt ostendimus; & propterea non potest plus alimenti, immo nec tantum conuertere, quantum de substantia corporis dissipatum est;& ideo non potest toto tempore vitæ augeri corpus.

Ad vltimum respondeo, non augeri simpliciter corpus, nisi secundum longitudinem fiat maius:quòd vero versus alias dimensiones crescat vltra tempus augmenti, solum est maius fieri secundum quid;& hoc quidem aliquando contingit:quod vero maius fiat secundum longitudinem, numquam. Et ratio vtriusque est, quia ossa duriora sunt, & sicco temperamento constant, atque ex difficiliori alimento nutriuntur, nempe ex medulla facta ex sanguine, ideo difficilius augentur, & propterea virtus caloris naturalis extra statum augmenti non est iam sufficiens ad ea augenda, bene tamen aliquando ad augendam carnem molliorem, ac magis humidam, atque ex faciliori alimento nutriendam, propter peculiarem dispositionem corporis.

QVÆ

QVAESTIO IX.

An corpus viuens toto tempore vitae, quo nutritur, permaneat idem numero, saltem secundum aliquas partes, vel secundum omnes varietur?

VT intelligatur quaestio, tamquam certum est praesupponendum, quod ante, & post nutritionem, & augmentationem permanet corpus, quod augetur idem numero; quod Aristoteles non solum asserit capit. praesenti, sed saepe repetit, vt textu 25.31.33.& 35. asserens vnam ex conditionibus necessariis ad veram augmentationem esse, quod res, quae nutritur, & augetur, permaneat eadem numero ante, & post nutritionem, & augmentationem. Quod probatur euidenti ratione, quia si non permaneat corpus idem numero ante, & post nutritionem, sequitur nutritionem non distingui à generatione, & corruptione. Probatur consequentia, quia si non manet idem numero: nec manet idem secundum substantiam; sed corrumpitur substantialiter corpus, quod erat ante nutritionem, & generatur aliud: erit ergo nutritio generatio, & corruptio substantialis: quod est falsum. 98

Hoc supposito iam intelligitur difficultas quaestionis in eo consistens, nam actione caloris naturalis duo fiunt, consumitur ex vna parte substantia propria corporis, & resoluta in vapores, & excrementa diminuitur corpus: ex alia vero parte conuertitur alimentum in substantiam eiusdem corporis, vt reparetur id, quod deperditum est: & si maior sit pars alimenti conuersa, quàm deperdita ex corpore, augetur corpus. Ex quo sequitur corpus semper mutari, recedentibus partibus, quas habebat, & accedentibus aliis distinctis saltem ex parte materiae, & aliquando ex parte formae, si anima sit diuisibilis; tunc enim necessariò videtur corrumpi pars formae cum parte materiae, quam informabat, & nouam quoque partem formae produci ad informandam materiam eiusdem alimenti conuersi. Et cum transmutationes istae fiant per totam vitam, sicut fit nutritio, non videtur ad finem vitae permanere vlla pars earum, quae habuit corpus, dum primò fuit genitum. Mutatis autem partibus substantialibus, tam ex parte formae, quàm ex parte materiae, mutatur entitas, & substantia rei: ergo merito dubitatur, an maneat idem corpus numero ante, & post nutritionem, & augmentationem toto tempore vitae, 99

vitæ,vt voluit Aristoteles, & probatur ex differentia inter generationem,& nutritionem.

100 Sed certum est secundò,idem numero manère corpus, cuius anima est indiuisibilis,saltem ex parte formæ,vt in hominibus, atque etiam in animalibus perfectis, quorum animæ non sine probabilitate ponuntur à multis indiuisibiles. Et huius ratio est manifesta, quia cum anima careat partibus, sequitur per diminutionem corporis nullam partem earum deperdi posse; sed solum deperditur pars materiæ, quam informabat anima indiuisibilis:tota verò ipsa anima, quæ illam inadæquatè informabat, desinit eam informare permanens tota in reliquis partibus: vnde sequitur permanere eamdem numero formam in nutritione horum corporum per totam vitam; & cum identitas numerica rei præcipuè sumatur à forma, permanebit idem numero corpus ex principaliori saltem parte. Solum ergo habet locum difficultas quæstionis in viuentibus, quorum animæ sunt diuisibiles secundum sententiã Aristotelis,& communem Scholæ,vt in plantis, & imperfectis animalibus,qualia censentur reptilia.

Et prima opinio asserit in nutritione, & augmentatione horum idem numero corpus permanere toto tempore vitæ, quia licet deperdantur partes materiæ, & aliæ diuersæ acquirantur per conuersionem alimenti, & ideo ex parte materiæ non omnino permaneat idem numero corpus, nulla tamen pars formæ deperditur,quia illa pars formæ, quæ informabat partem materiæ deperditæ, quasi retrahitur ad aliam partem proximam ex his,quas informabat prius, & ita manet eadem numero forma, à qua præcipuè sumitur identitas numerica corporis: & ita eadem anima numero, & secundum omnes partes permanet semper.Ita albertus Magnus opusc.de nutritione titulo primo, capit.3.& titulo 2. capit. 1. Philop.1. lib. de Generatione,capit.5. Nimphus ibid.tex. 210. & Albertus. Saxoniæ quæst.12.Burleus tractat.de intensione, & remissione formarum.cap.3.

101 Probant testimonio Aristotelis textu 36.& 37.huius capitis asserentis augmentum fieri secundum partes formales corporis,non secundum materiales;& reddit rationem, quia cum in augmento debeat permanere illud,quod augetur, & forma rei permaneat semper, vt forma carnis, & ossis;materia verò ex parte recedat, & ex parte adueniat de nouo per conuersionem alimenti, necesse est secundum formam fieri augmentum, & non secundum materiam. Hæc autem ratio nihil valeret, si forma rei variaretur secundum partes aduenientes, & recedentes,

dentes, nam tunc non magis augmentatio fieret secundum formam, quàm secundum materiam. Probant deinde ratione, quia si cum parte materiæ deperditur etiam pars formæ, & cum noua parte materiæ aduenientis ex conuersione alimēti aduenit etiam noua pars formæ eductæ de potentia eius, sequitur aliquando contingere, vt nulla pars materiæ, neque formæ, ex his, quæ habuit corpus, dum primo fuit genitum, permaneat in senectute, aut in fine vitæ, & ideo nec permanere idem numero corpus, sed esse aliud numero diuersum: quod patet esse contra rationem nutritionis, & augmentationis. Probatur consequentia, quia motu quodam continuo desinunt partes, & adueniunt aliæ: ergo per totam vitam variantur omnes. Sed omnibus variatis, necesse est variari totum, quod non habet aliam entitatem præter entitatem partium: ergo non manebit idem corpus numero.

Hæc tamen sententia falsa est; quod probo ex natura animæ diuisibilis, quæ ita dependet à materia, sicut nata est eam informare, nempe tota forma totam materiam, & pars partem: ergo dependet quælibet pars formę à sua parte materiæ, & cum educatur talis forma de potentia materiæ, quælibet pars eius determinata educetur de parte determinata materiæ, à qua nata est dependere: ergo consumpta hac parte substantiæ viuentis per actionē caloris naturalis desinit hæc pars formæ, à qua informabatur hæc pars materiæ, eam informare: & non potest naturaliter permanere separata à materia propter naturalem dependentiam ab illa: ergo peribit. Probatur consequentia, quia naturaliter repugnat informare aliam partem materiæ eiusdem corporis, cum quælibet sit informata sua parte formæ, & non possit naturaliter eadem pars materiæ informari duplici parte formæ sicut materia totalis non potest informari duplici totali forma. Ex quibus sequitur necessarium esse, quod consumpta naturaliter qualibet parte corporis, & recedente materia, pereat etiam pars formæ. Et eadem ratione probatur, 102 quòd nouæ partes formæ adueniant cum nouis partibus materiæ alimenti, nam partes materiæ, quæ adueniunt, non possunt informari à partibus animæ præexistentibus in corpore; quia quælibet pars formæ dependet à qualibet parte materiæ determinatæ, sicut tota forma à tota materia; ergo sicut hæc non potest naturaliter simul informare duas totales materias, ita non potest eadem pars formæ simul informare duas partes materiæ: quare necesse est, educi nouas partes animæ de nouis partibus materiæ aduenientis à quibus informentur.

Ideo secunda opinio concedit, quòd consumpta qualibet

parte

parte substantiæ viuentis corporis, sicut recedit pars materiæ, ita perit pars formæ à qua informabatur, & sicut adueniunt nouæ partes materiæ ex conuersione alimenti, ita adueniunt cum eis nouæ partes harum animarum eductæ de potentia earum. Negat tamen, quòd omnes partes materiæ, & formæ varientur, quia distinguit duplices partes integrantes in quolibet corpore viuente, quasdam quasi fluentes, ex quibus consumuntur aliquæ per continuam actionem caloris naturalis, & loco earum succedunt aliæ, & ita per continuam corruptionem earum, & aduentum aliarum, in fine vitæ omnino variatæ censentur, tam secundum formam, quàm secundum materiam: & secundum has partes non manet idem numero corpus per totam vitam. Sed aliæ sunt partes integrantes permanentes, quas numquam consumit calor naturalis, neque aliquid detrahit ab eis, sed saluæ, & integræ permanent à principio vsq; ad finem vitæ: vnde licet augeantur, non tamen diminuuntur, & ideo eædem numero permanent, & ratione earū permanet semper corpus idem numero, licet ratione aliarum quodam modo varietur. Ita Magister senten. in 2. distinct. 30. & ibidem Ricardus, Albertus in summa de homine quæst. 1. de potentia generatiua, art. 2. & quæst. de nutritione, & nutrito; Alexand. & Philop. text. 35. huius capitis, Nimphus etiam quæstion. 5. huius libri, eamdem opinionem tamquam probabilem defendit.

103 Sed in assignandis his partibus inuariabilibus diuisi sunt authores isti: nam quidam eorum distinguunt duplices partes integrantes in corpore viuente, quasdam spermaticas, quæ immediatè generantur ex semine, & sunt omnes illæ ex quibus componitur substantia primò producta per generationem. Aliæ sunt nutrimentales, quæ quidem producuntur per nutritionem ex conuersione alimenti, & adduntur primis; de quibus asserūt nullo modo, neque vllo tempore consumi, aut variari, sed omnino integras, & quasi intactas permanere à principio vsque ad finem vitæ; nutrimentales verò passim consumi, & alias loco earum succedere. Probant isti primo, quia si omnes partes integrantes corporis variantur, & non dantur aliquæ semper manentes, sequitur nec permanere corpus idem numero vsque ad finem vitæ, sed tunc iam esse aliam numero arborem, & aliud numero animal, immo & alium hominem, quod est falsum. Probatur consequentia, quia totum corpus non habet aliam entitatem, vel substantiam præter entitatem, & substantiam partium integrantium: ergo si omnes istæ successiuæ variantur, & non manent aliquæ eædem numero, non manebit idem numero corpus. Secundò, quia si omnes partes variantur,

ergo

ergo semper renouatur corpus per nutritionem, & numquam senescet, nec senio conficietur, quia nulla pars eius permanet toto tempore vitæ, sed nouas semper habet, quod experientia probatur falsum. Ita sentiunt Alexand. Albert. Nimphus, quos sequitur Toletus.

Alij vero, vt Philoponus, quem sequuntur aliqui ex nouioribus, alio modo distinguit partes corporis viuentis, siue spermaticæ, vel nutrimentales, nam quasdam esse aiunt duriores, & solidiores, vt ossa, nerui, & cartilagines, quæ semper manent, eædem numero, quia non possunt consumi à calore naturali. Aliæ verò sunt molliores, vt caro, & istæ semper consumuntur, & aliæ loco earum succedunt per conuersionem alimenti: itaque duriores, & solidiores augentur, sed non diminuuntur, & ideo nec variantur, sed permanent secundum identitatem numericam, licet augmentum suscipiant, molliores verò augentur, atque diminuuntur, & propterea variantur semper: corpus igitur permanet idem numero à principio vsque ad finem vitæ, propter numericam identitatem illarum, quamuis aliquo modo varietur propter variationem harum. 104

Probant primo experientia, quia videmus hominem ob grauem infirmitatem deperdere totam ferè carnem; immo & omnes alias partes subtiliores, & molliores: ossa vero, neruos, immo, & cutem cum cæteris partibus durioribus integras permanere absque vlla diminutione: ergo euidens signum est, quòd numquam istæ partes consumuntur, vel diminuuntur. Probatur consequentia, quia nulla potest dari fortior causa diminutionis. Probatur secundo ratione, quia calor naturalis non habet summam intensionem, quam habet calor ignis, sed valde tẽperatus est: & præcipuè residet in partibus mollioribus, vt in carne, vt probat experientia: ergo quamuis possit molliores partes consumere parum resistentes, non poterit consumere duriores, ac solidiores; in quibus inuenit resistẽtiam maximam: vnde sequitur integras permanere semper.

Sed hæc opinio quantum ad vtrumque modum eam defendendi, contraria est doctrinæ Arist. & falsa. Probo primum aduersus vtrumque modum, quia Aristoteles eisdem verbis asserit, quòd dum augetur viuens, quælibet pars eius augetur, & dum diminuitur, quælibet pars eius diminuitur; sed per augmentationem augentur omnes partes, siue spermaticæ sint, vel nutrimentales, siue duriores sint, vel molliores: ergo omnes etiam diminuuntur. Euidens est Syllogismus, & maior non solum in se est certa, sed conceditur ab authoribus vtriusque modi. Probatur autẽ minor ex textu 32. huius capitis, vbi ita ait 105

Aristoteles:

Aristoteles:*Videtur itaque eius,quod augetur,quaecumque pars aucta esse.Similiter autem,& in diminutione minor generata esse,&c.* & text.35.*Adhuc autem quodcumque signum, aut maius, aut minus factum esse, &c.*

Primus autem modus dicendi est etiam expresse contra Diuum Thomam 1.p.q.119. art.1.ad 2.Et probatur, quòd sit falsus;primo,ratione eiusdem Diui Thomae, quia partes nutrimétales eiusdem rationis sunt cum spermaticis,& ideo corruptibiles sicut illae vt os, & caro, quae de nouo adueniunt per nutritionem eiusdem rationis sunt cum osse, & carne productis per primam generationem, & corrumpi possunt sicut illa, & calor naturalis,à quo corrumpi possunt est idem, & debitè approximatus omnibus:ergo sicut haec potest corrumpere, sic illa:& est agens naturale : ergo agit circa omnia in quantum potest,& omnia corrumpit:falsum est ergo, quòd illae partes si-
106 ne corruptione permaneant per totam vitam. Secundò, quia si prima substantia,in qua generatur homo, non potest corrumpi,sequitur pueros postquam primò geniti sunt, non indigere alimento ad reparandum id,quod per actionem caloris, naturalis deperditum est, sed solum vt augeantur : sed consequens est falsum,& contra experientiam:ergo falsum est etiam, quod nihil corrumpatur de prima illa substantia. Probatur minor, quia euidens est, quod si paruulus statim postquam natus est, non alatur:deficit atque consumitur : quod non potest ex alia causa prouenire, nisi quia calor naturalis incipit statim agere in illam substantiam,eamque consumere, & ideo indiget alimento primo ad reparandum id, quod consumptum est, deinde ad augmentum. Probatur deinde falsum esse secundum modum de partibus durioribus,& solidioribus numquam corrumpendis:primo quia partes istae nutriuntur per totam vitam, sicut molliores,vt fatentur, qui eum defendũt:& probatur euidenter ex illo principio Aristotelis ab omnibus recepto, quod nutritio fit secundum omnes partes, sicut augmentatio : ergo per totam vitam additur illis aliquid substantiae nouum:& nihil ab eis detrahitur : ergo fiunt semper maiores, & longiores etiam post statum,& tempore decrementi:& consequenter totus ipse homo procerioris fiet staturae;immo consequenter sequitur per totam vitam augeri has partes, & nullum habere statum,nec augmentationem intrinsecum terminum. Probatur consequentia,quia si nihil substantiae ab eis detrahitur per totã vitam : ergo nihil etiam detrahitur quantitatis. Et si semper additur eis noua substantia : ergo etiam noua quantitas, & ita semper fierent maiores, quia nec potest detrahi, nec addi substantia,

ſtantia,niſi addita,vel detracta quantitate. Secundò,quia de his partibus durioribus, ac ſolidioribus duo ſunt certa; primum, quòd corrumpi poſſint,cum conſtent materia ſublunari; deinde, quòd in eis ſit calor naturalis, quamuis non tantum in eis vigeat, quantum in mollioribus. Ex quibus probatur, quòd corrumpi poſſint,quia calor naturalis eſt agens debitè approximatum reſpectu earum,ſicut reſpectu aliarum:ergo ſicut poteſt illas corrumpere,ita & has, quamuis difficilius,& tardius propter maiorem reſiſtentiam earum. Quemadmodum guttæ aquæ cadentes ſuper lapidem durum, & mollem; vtrumque quidem excauare poſſunt,& excauant,quamuis citius mollem;& durum tardius, etiamſi ſit duriſſimus, propter continuationem: ergo cum ſit continua actio caloris naturalis,aliquid ſemper poterit ab his partibus quantumlibet duriſſimis extrahere.

His opinionibus refutatis,noſtra ſententia explicatur tribus 107
aſſertionibus, quarum prima eſt, in nutritione viuentium imperfectorum, quorum animæ ſunt diuiſibiles, ſimul cum noua parte materiæ aduenit noua pars animæ eductæ de potentia eiuſdem partis materiæ. Ita Scotus in 4. diſtinct. 44. quæſt. 1. artic. 1. Ægidius in 1.diſtinct. 5.artic.2.quæſt.3. Marſil.1.lib.de Generatione,quæſt.11.& 12. Petrus de Mantua tractatu de primo,& vltimo inſtanti. Palat.2.lib. de Anima. Toletus quæſt.9. huius capitis, & iuniores multi. Quàm efficaciter probant argumenta facta contra primam opinionem.

Secunda aſſertio, ſicut omnes partes viuentis augentur, ita omnes diminuuntur; in viuentibus quidem imperfectis, tam ſecundum formam, quàm ſecundum materiam; in viuentibus vero perfectis, ſecundum materiam, & ſecundum extenſionem animæ ad eam informandam. Hæc eſt expreſſa apud Ariſtotelem loco,& verbis citatis contra ſecundam opinionem; & eam tenent Auerroes 1.lib.de Generatione, comm.38. Diuus Thomas in hoc libro lect.14. ad finem,& lect.15. in principio,& 1. p.quæſt.119.artic.1. ad 2.& ibidem Caietanus, Conimbr.1.lib. Phyſic.cap.9.quæſt.5.artic.2. in fine,& omnes ferè nouiores. Et probatur etiam efficaciter argumentis factis contra eamdem opinionem ſecundam.

Aſſertio tertia, non eſt neceſſarium ita diminui omnes partes viuentis, ſaltem duriores, & ſolidiores, vt oſſa, & nerui ſecundum materiam, aut ſecundum formam, vel extenſionem eius, vt nulla earum, quas habuit à principio ſuæ generationis, permaneat eadem numero in fine vitæ, ſed multæ permanent inuariatæ magna ex parte. Hæc eſt contra iuniores quoſdam neceſſarium putantes, quòd omnes partes varientur. Et proba-

tur hoc argumento, nam partes istæ ex propria natura resistunt maxime actioni caloris naturalis, & ex alia parte calor ipse non ita viget in eis, neque ita intensus est: quare licet agat in eas semper, remississima absque dubio actione, & ferè nihil corrumpente; vt probat experientia in infirmitatibus, in quibus licet caro, & aliæ partes molliores multum diminuantur, duriores vero, & solidiores ferè nihil: ergo talis actio caloris in has partes; licet continua sit, non est tamen sufficiens, vt eas totaliter corrumpat. Probatur etiam exemplo guttarum cadentium super durissimum lapidem, quæ licet motu continuo cadant, & per totam vitam, non possunt totum lapidem corrumpere propter maximam resistentiam eius: ergo licet continua sit actio caloris naturalis, numquam corrumpet totaliter duriores, ac solidiores partes viuentis, propter maximam resistentiam earum.

108 Ad testimonium Aristotelis pro prima opinione adductum respondeo, quod dum asserit, augmentationem non fieri secundum partes materiales, sed secundum partes formales; per partes formales non intelligit formam substantialem Physicam, vt Philoponus, & Albertus Magnus affirmant; sed nec partes porosas, hoc est, concauitates illas, quas vocamus poros, vt dicunt Marsil. & Albertus Saxoniæ. Nec etiam partes habentes aliquam operationem in corpore, vt sunt membra eius, vt voluerunt alij. Nec demum partes spermaticas, vt docuit Alexander. Sed ex ipsis verbis Aristotelis duplex expositio vera, & tenenda colligitur: prior est, quod per formam partis intelligatur natura, & species eius, vt caro secundum formam significat carnem secundum speciem, & naturam carnis, per partem verò secundum materiam intelligatur hæc pars, & illa secundum rationem indiuidualem huius partis, vt caro hæc, aut illa, quæ modo producitur per nutritionem, vel deperditur per diminutionem: nam ratio specifica cuiusque rei formalis vocatur, sed indiuidualis quasi materialis; & quia necessaria conditio ad proprium augmentum est, quod permaneat semper idem, quod augetur: & natura, atque species carnis, vel ossis semper manet. hæc verò, aut illa pars carnis, vel ossis deperditur, ac variatur; ideo dixit Aristoteles augmentum fieri secundum formam, aut secundum partes formales, & non secundum materiam, vel partes materiales. Secunda expositio est, quòd per formam partis intelligat Aristoteles, non substantialem, sed illam, quæ constituit quartam speciem qualitatis; & vocatur etiam figura; vt figura manus, brachij, capitis, aut pedis; de qua euidens est, quod permaneat semper eadem

eadem in partibus corporis: per materiam vero, vel materialem partem, hanc vel illam partem manus, vel brachij, quæ accedit, & recedit per nutritionem, vel diminutionem; de quibus constat non semper manere, ideo secundum formam, vel figuram semper manentem dicuntur augeri partes, non secundum hanc, vel illam entitatem materialem passim recedentem, vel de nouo aduenientem. Verba autem Aristotelis, ex quibus vtraque hæc expositio satis apertè colligitur, hæc sunt: *Oportet enim intelligere, quemadmodum si quis mensurabit eadem mensura aquam, semper enim alia, & alia, sic vtique augmentatur materia carnis, & non cuicumque partium aliquid adijcitur, sed hoc quidem defluit, hoc autem aduenit, figuræ autem, & formæ cuicumque particulæ. In his autem, quæ sunt dissimilium partium, hoc magis manifestum; vt manus, quòd proportionaliter aucta est, materia enim altera existens manifesta est magis ipsa forma sui, quàm in carne, & his, quæ similium partium, ideo & mortui magis videbitur esse adhuc caro, & os, quàm manus, & brachium, &c.* Priorem vero expositionem tenet Diuus Thomas 1. par. quæst. 119. artic. 1. ad secundum, & cum eo Toletus quæst. 9. huius capitis, quam sequuntur ferè omnes recentiores. Posteriorem verò sequuntur alij. Testimonium autem sic expositum iuxta mentem Aristotelis nihil probat contra nostram sententiam.

Ad argumentum eiusdem opinionis respondet Diuus Thomas in eodem articulo ad quintum, duobus modis contingere, quod varientur partes integrantes alicuius corporis, simul quidem omnes, ita vt loco earum aliæ simul succedant numero diuersæ, vel successiuè paulatim desinentes vna post aliam, & succedentibus etiam successiuè aliis loco earum; & si primo modo varientur, certum est, non posse manere eamdem rem numero, sed dicetur potius desinere esse, & conuerti in aliam, cuius forma succedit in eadem materia. Si verò varientur secundo modo, manebit quidem eadem res numero, licet varientur omnes partes materiales eius. Et hoc modo variantur partes viuentis in augmentatione, & diminutione; nam per actionem caloris naturalis quædam consumuntur, & aliæ succedunt ex conuersione alimenti, & vniuntur eidem corpori viuenti per realem, ac Physicam continuationem, & ideo efficiunt vnum numero, quia vnum continuum, & vnum numero idem sunt, vt docet Aristoteles 5. lib. Phys. itaque licet concedamus in viuentibus imperfectis, variari totam materiam, & totam formam, quam habuit à principio; ita vt nulla pars materiæ, vel formæ permaneat, ex his, quæ in principio generationis habuit; 109

negandum eſt, quod non ſit idem corpus numero in fine vitæ cum eo, quod genitum fuit in principio: & ratio huius eſt, quia ſolum variantur partes materialiter, non formaliter; hoc eſt, ſolum variantur, vt ſunt entitates incompletæ realiter diſtinctæ, non vt efficiunt vnum numero completum; nam quantum ad conſtitutionem vnius completi, idem, atque eodem modo illud conſtituunt ſuperuenientes, ac illud conſtituebant recedentes, quia continuatio realis efficit eamdem rem numero, licet ex diuerſis partibus entitatiuè diſtinctis; quod in motu, & tempore ſatis manifeſtum eſt; nam licet partes præcedentes deſinant eſſe, & ſubſequentes incipiant, & ideo ſemper ſint diuerſæ partes ſecundum entitatem, ex quibus conſtituuntur ſucceſſiua hæc; realis tamen continuatio efficit, vt ſemper ſint eadem numera [sic], niſi realiter interrumpantur; nam tunc ceſſante continuatione ceſſat identitas numerica.

110 Et ſi dicatur ex hoc ſequi, non alio modo eſſe vnum numero corpus viuens à principio vitæ vſque ad finem, ac dicitur vnus populus, vel fluuius à principio vſque ad finem, quamuis in fine, immo poſt paucos annos nullus homo permaneat ex his, quos habebat prius. Reſpondeo aliquam eſſe ſimilitudinem in exemplo populi, ac fluminis: ſed maximam differentiam, quia populus non eſt vnus numero identitate Phyſica, ſed morali, in quantum diuerſi homines ſuccedentes ſubordinantur eiſdem legibus; corpus vero eſt idem numero identitate Phyſica propter Phyſicam continuationem partium ſuccedentium cum præcedentibus, & præexiſtentibus, & quamuis flumen ſit idem numero identitate Phyſica ratione realis continuationis aquæ, maiorem longe habet identitatem Phyſicam corpus, quod augetur, quia fluuius nullam habet partem aquæ eamdem numero, cum ea, quam habebat prius, ſed omnes fluunt, & ideo ſolum poſſunt idem numero flumen efficere per continuationem, ſed non omnes partes viuentes fluunt, etiam per totam vitam, quin potius ſolidæ, ac præcipue omni ferè ex parte permanent, vt probauimus, quare longe perfectius eſt idem numero in fine vitæ, quàm flumen, cum ſit idem non ſolum per realem continuationem omnium partium, ſed per realem, ac materialem plurium, ac præcipuarum. Hæc autem vera ſunt, etiam ſi admitteremus omnes partes integrantes materiæ, & formæ variari; ſed cum permaneant duriores, & ſolidiores magna ex parte, quę ſunt quaſi fundamentum cæterarum, maiori ratione dicetur permanere idem corpus numero, etiam in viuentibus, quorum animæ ſunt diuiſibiles; & ſi contingat nllas [sic] habere partes duriores, vt videtur contingere in quibuſdam reptilibus imper-

fectis,

fectis, adhuc in his dicimus non variari omnes partes, quia quamuis molliores sint, calor tamen naturalis in eis est debilissimus, vnde numquam eas consumet omni ex parte.

Ad primum argumentum primi modi defendendi secundam opinionem respondeo primò, negando antecedens, quòd omnes partes corporis varientur, nam licet fortè varientur molliores totaliter, de durioribus probatum à nobis est non variari totaliter; & ideo ex parte illarum non sequitur totum variari. Secundo, respondeo, quòd etiam si concedamus variari omnes, neganda est consequentia: quòd non permaneat idem numero corpus in fine vitæ. Et cum dicitur totum non habere aliam entitatem præter entitatem partium, si intelligatur simul vnitarum, concedendum est: minor vero, quod entitas partium sit diuersa, distingui debet; nam duobus modis considerari possunt omnes partes per totum vitæ tempus fluentes, primò secundum entitatem materialem, per quam inter sese distinguuntur realiter; & hoc modo diuersam entitatem habent: si vero considerentur vt vnitæ per continuationem realem, & Physicam, quamuis successiuam, efficiunt eamdem entitatem completam vnam numero; & hoc modo acceptæ non habent aliam entitatem præter entitatem totius, nec totum aliam entitatem præter entitatem earum, sed cum per totam vitam continuentur, efficiunt compositum vnum numero permanens per totam vitam. 112

Ad secundum neganda est consequentia, quod corpus per totam vitam sic renouetur, vt numquam senescat; nam licet renouetur in quantum nouæ partes semper ei adueniunt; deficit vero ex parte virtutis conuersiuæ, quæ est calor naturalis; hic enim repatitur semper ab alimento habente contrarias qualitates, & ideo quasi hebetatur, & impotentior fit ad conuertendum alimentum, & dum non tantum potest conuertere, quantum consumpsit de substantia corporis, diminuitur corpus, & debilius redditur, atque consenescit: & quo plus debilitatur calor, magis, ac tandem moritur. Itaque materialiter, hoc est ratione partium aduenientium renouatur, sed formaliter, hoc est ex parte virtutis deficit, atque consenescit.

Sed aduersus hanc doctrinam sic arguo: calor naturalis, quò plus procedit, magis debilitatur, & ideo tempore diminutionis minorem partem alimenti potest conuertere: ergo eadem ratione minorem quoque partem substantiæ consumet, quare numquam diminuetur corpus. Probatur consequentia, quia omnis actio est inter contraria: ergo sicut repatitur à contrario in cõuersione alimenti, & ideo debilior fit virtus eius ad talem conuersionem, repatietur etiam agendo circa partes corporis, 113

& eas consumendo, & debilior efficietur virtus eius ad easdem consumendas, & minores poterit consumere. Respondeo, concedendo, quod repatiatur in vtraque actione, qua agit circa alimentum, & circa partes corporis, sed multo minus in illa actione, quàm in hac, quia alimentum magis dissimile est, & maiorem habet contrarietatem cum calore naturali ex parte qualitatum, ac dispositionum, quibus afficitur, quam partes corporis, vt per se est manifestum: & ideo longe difficilior est conuersio eius in substantiam, quam conuersio partium in vapores, & excrementa & plus repatitur calor in vna cõuersione, quàm in alia: quare licet debilitetur in ordine ad vtramque efficiendam, & quo plus procedit, minorem efficiat vtramque: sed multo magis debilitatur in ordine ad conersionem alimenti longe difficiliorẽ, & propterea minus potest de alimento conuertere in statu diminutionis, quàm de substãtia corporis consumere; & hæc est causa propter quam, quo plus procedit vita hominis magis diminuitur, & tandem moritur.

Sed arguo secundò aduersus eamdem solutionem, quia ex ea sequitur nullo tempore posse augeri viuens, quod est falsum: Et consequentiam probo, quia si aliquo tempore augeri posset, maximè à prima sui generatione vsque ad statum; sed hoc tempore non potest: ergo numquam. Probatur minor, quia si hoc tempore potest augeri, ideo erit; quia calor naturalis fortior est; & ideo potest plus alimenti conuertere, quàm de substantia corporis consumere: sed hoc est impossibile. Probatur ex solutione præcedenti; nam si alimentum magis contrarium est, quàm substantia corporis viuentis, vt dicebamus: & consequenter fortius resistit; & propterea difficilius conuertitur, & magis debilitatur calor ex actione circa illud, quia magis ab eo repatitur: ergo minus conuertere poterit de alimento, etiam tempore augmenti, & plus consumere de substantia corporis minus resistenti: minúsque proinde debilitante eumdem calorem: & ita neque hoc tempore augebitur corpus. Respondeo diuersam esse rationem de tempore augmenti ac de statu, &
114 tempore diminutionis. Et differentia consistit in duobus, quorum primum se tenet ex parte corporis viuentis, & aliud ex parte alimenti: nam dum corpus primò genitum est, duo possunt in eo considerari, primum est, quòd purissimam habeat substantiam ex materia seminis immediate genitam, & ideo nullam habentem admixtionem alicuius aduentitiæ substantiæ, vel qualitatis, aut dispositionis extraneæ, ex parte cuius maioris virtutis est ad resistendum calori, & minori resistentia indiget quia quo purior est, magis est ei cõnaturalis calor, & minorem habet

habet cum eo contrarietatem, & ex consequenti remissius aget calor in eam : quod adeò verum est, vt plures censeant nunquam pati, neque consumi ab eo, vt vidimus, & refutauimus. Aliud est, quod in eadem substantia primò producta considerari debet, nempe paruitas materiæ, & quantitatis ; defectu cuius tenera, atque imbecilliora sunt membra eius ad exercendas operationes : & licet ratione primi, minus consumatur per actionem caloris ; sed ratione secundi, parua consumptio debiliorem eam efficit. Et propterea, nisi breui ei succurratur subministrato alimento, breui etiam peribit. Secundum verò, in quo consistit differentia vtriusque status, tenet se ex parte alimenti, quod in ætate illa subministrari debet: proportionatum quidem teneritudini, ac imbecillitati corporis, quam habet in parua illa quantitate geniti, & ideo talis conditionis, vt facile possit conuerti in substantiam. Et ex vtraque differentia sic explicata intelligitur corpus viuens in prima ætate plus alimenti conuertere, quàm de propria substantia consumatur, sed quo magis augetur, minoris virtutis efficitur eius substantia; quia substantia ei aduenie ns ex conuersione alimenti aduentitia est, atque extranea, neque ita connaturalis calori naturali propter maiorem admixtionem extraneæ qualitatis : per admixtionem igitur huius aduentitiæ substantiæ puritatem illam amittit prima, cum qua genita est, & debilior efficitur ad resistendum; & maiorem contrarietatem acquirit cũ calore naturali, & ideo magis ab eo consumitur: sed ex alia parte crescente quãtitate eius magis roboratur ad agendum circa alimentum, quod valdè necessarium est, quia alimentum postulat magis solidũ, & ideo difficilius conuertendũ. Quibus ex vtraq; parte cõsideratis intelligitur toto tempore primæ ætatis plus alimenti posse conuertere calorẽ, quàm sit substantia corporis ab eo cõsumpta, & ideo toto illo tẽpore crescere posse.

Ad primum argumentum secundi modi defendendi eandem opinionem, negandum est antecedens, quòd tempore infirmitatis non diminuantur partes duriores corporis, semper enim diminuuntur, & semper reparatur aliquid, vel etiam totum, quod de substantia earum consumptum est, vt probauimus refutantes hunc modum dicendi. Sed quod ex his partibus diminuitur, siue tempore infirmitatis, siue quouis alio paucissimũ est, & imperceptibile per sensum, & hoc propter maximam resistentiã earum, & remissam valde actionem caloris naturalis: & ideo nõ iudicat sensus, quod aliquid sit detractum ab eis, sed iudicat intellectus propter efficaces rationes à nobis adductas, per quas sensus debet corrigi, vt sæpe in rebus aliis contingit. 115

Ad secundum concesso antecedente, quòd calor naturalis minus vigeat in partibus solidioribus, & ideo remissius agat circa illas,& magis ipsæ resistant,quàm molliores, neganda est consequentia, quod nihil earum consumatur per actionem eius, sed consumitur quidem paucissimum, & quod sensu non potest percipi, vt iam probauimus.

QVÆSTIO X.

An augmentatio, & diminutio distinguantur specie?

116 DVo sunt circa hanc quæstionem disputanda; primum est, an augmentatio, & diminutio distinguantur tamquam duo motus positiui? Secundum, an distinctio earum sit specifica, vel solum accidentalis? Et ideo in duas partes diuidenda est quæstio claritatis gratia. Et circa primum asserit prima opinio aliquorum;augmentationem, & diminutioné esse duos motus positiuos. Probant testimonio Aristotelis 5. lib. Phys. text. 18. vbi postquam separauit motus positiuos & propriè sumptos, qui versantur inter terminos positiuè contrarios, à mutationibus, quæ versantur inter terminos priuatiuè solum oppositos, qualis est generatio; numerat motus positiuos,& asserit esse tres,nempe motum circa quantitatem, circa qualitatem, & circa vbi: deinde motum circa quantitatem in communi consideratum asserit, non habere proprium nomen, benè tamen in speciali,quia diuiditur in eum,qui tēdit ad maiorem quantitatem,& vocatur augmentatio;& in eum qui tendit ad minorem, & vocatur diminutio:ergo numerat augmentationem & diminutionem inter proprios motus,& vt tales eos distinguit per terminos positiuos. Probant idem ratione, quia motum esse positiuum,vel negatiuum,cognosci debet ex termino ad quem, à quo accipit quilibet motus suam speciem, sed non minus tendit diminutio in terminum ad quem positiuum, quàm augmentatio;ergo non minus est motus positiuus, quam illa.Probatur minor,quia dum viuens conuertit plus alimenti, quàm amisit de propria substantia per actionem caloris naturalis, dicitur augeri, quia acquirit maiorem quantitatem, quàm habebat, & ideo augmentatio dicitur motus positiuus, quia terminatur ad maiorem quantitatem: si verò minus conuertat de alimento, quàm amiserat de propria substantia, dicitur diminui, quia non tantam acquirit quantitatem, quantam habebat prius, sed minorem; minor verò quantitas est terminus positiuus: ergo non minus habet terminum positiuum

tiuum diminutio, quam augmentatio ; & ideo non minus erit motus positiuus.

117 Secundò, quia diminutio non est sola deperditio quantitatis, alioqui non distingueretur à corruptione ; sed tunc dicitur aliquid diminui, quando deperdit aliquid ex quantitate, quam habebat prius,& aliquid etiam retinet,& ideo minorem habet: ergo diminutio tendit per se in minorem quantitatem per deperditionem alicuius;sed minor quantitas est terminus positiuus : ergo diminutio motus positiuus est ; licet negationem etiam quantitatis deperditæ includat.

Secunda opinio tenet augmentationem , & diminutionem non differre tanquam duos motus positiuos,sed tanquam motum positiuum, & negatiuum:ita vt augmẽtatio sit motus positiuus,diminutio verò negatiuus eo fere modo, quo differunt sub genere mutationis generatio , & corruptio. Ita Fonseca 5. Metaph.c.13.q.9.section.4.Conimb.4.lib.Phys.q.2.ar.2.& omnes ferè recentiores:& hæc est probabilior,& tenenda.

Sed, vt eam probemus : tanquam certum supponendum est, diminutionem per se includere deperditionẽ alicuius quantitatis,quæ verè est corruptio eius.quod sic probo;Non est intelligibile aliquid diminui , nisi deperdat aliquid ex quantitate, quam habebat prius,& per hoc diminuitur,quia aliquid deperdit:ergo diminutio per se includit deperditionẽ,vel corruptionem alicuius quantitatis. Antecedens probo,quia diminui est minus esse,quam erat prius:sed non est minus,nisi per deperditionem alicuius,quòd habebat prius:ergo diminutio per se dicit deperditionem, vel corruptionem alicuius quantitatis præhabitæ. Secundò supponendum est,quòd diminutio præter deperditionem non includit acquisitionem alicuius quantitatis: quod non minus efficaciter probat hoc argumentũ.Tota ratio diminutionis in eo completur,quòd aliquis quantitatis præhabitæ deperdatur,& aliquid eiusdẽ permaneat : ex his enim solis intelligitur corpus diminutũ;vt per se patet:sed quantitas permanens non est de nouo acquisita,sed præhabita ante diminutionem simul cũ deperdita:ergo per diminutionẽ nulla quantitas acquiritur.Tertio supponendũ est,quòd præter deperditio- 118
nẽ alicuius quantitatis præhabitæ,& permanentiã alterius,duo solum positiua possunt intelligi in diminutione:vnũ est relatio quantitatis permanentis ad totã illam , quam habebat corpus prius,quã diminueretur, vel ad aliam æqualẽ alterius corporis: dicitur enim quantitas permanens post diminutionem minor, vel inæqualis respectu totius quãtitatis præhabitæ,vel respectu alterius quantitatis æqualis præhabitæ. Et ratio minoris , vel

inæqualis,relatio quædã est;& ideo entitas positiua. Aliud verò, quod acquirit de nouo quantitas permanens post diminutionem, est modus essendi completus: nam cum esset pars totius quantitatis præhabitę ante diminutionem,post eam habet modum totius eo modo;quo vna pars aquæ diuisa ab alia acquirit nouum modum essendi completum, cũ sit iam totũ per se subsistens. Sed neutrum horum potest terminare motum positiuum per se:non relatio, quia ad relationem non datur motus per se, nec modus essendi completus, quia non indiget motu, sed sine illo acquiritur, & per accidens omnino sequitur respectu diuisionis,vt patet in exemplo diuisionis aquæ:quia diuisio solũ est motus localis,per quẽ nõ potest per se acquiri,nisi localis præsentia,vel vbi. Eadem autẽ ratione sequitur modus ille essendi completus quantitatis permanentis deperditionem quantitatis præhabitæ,quia nõ indiget motu aliquo,per quẽ producatur,& respectu deperditionis per accidens sequitur:nã cum deperditio sit corruptio quædam,nõ potest per se producere,vel per se terminari ad modum illum positiuum:ergo non terminat motum aliquem per se.Probatur consequentia,quia à nullo agente particulari per se producitur:nõ enim à calore naturali corrũpente quantitatẽ deperditam,qui solum poterat per se intendere productionem alterius corporis in quod resoluitur substantia deperdita:& non est aliud agens particulare, à quo possit produci per motum, ergo nec potest per se terminare motũ positiuum.

219 Ex his tribus suppositis, & probatis colligitur hoc argumentum efficaciter probans diminutionem non esse motum positiuum, sed solam deperditionem, vel corruptionem alicuius quantitatis præhabitæ. Per diminutionem non acquiritur per se aliquis terminus positiuus, sed solum non esse quantitatis partialis:ergo non est motus positiuus, sed negatiuus. Euidens est consequentia:& antecedens probatum est efficaciter ex tribus suppositis.Licet autem non terminetur per se diminutio ad minorem quantitatem permanentem,sed ad non esse deperditæ,connotat tamen ordinẽ ad illã, ratione cuius dicitur quasi partialis corruptio distincta à totali: si enim nulla permaneret quantitas,esset totalis corruptio eius,& non diminutio. Itaque non distinguitur diminutio quantitatis à corruptione eius,nisi tamquam partialis à totali; & hanc distinctionem cognoscimus ex connotato, nempe ex ordine ad quantitatem permanentẽ.Nam si aliquid eius permanet,non est totaliter corrupta.

Ad testimonium Aristotelis respondeo diminutionem inter motus positiuos enumerasse;quia licet essentialiter solum terminetur ad non esse quantitatis partialis, consequenter

connotat minorem quantitatem permanentem, vel ordinem ad illam quæ ratio quædam positiua est, per quam distinguitur aliquo modo à corruptione totali, & cæteris mutationibus in terminum pure negatiuum tendentibus.

Ad primum argumentum neganda est minor, quod diminutio tendat per se in terminum positiuum, nempe in minorem quantitatem, sed solum tendit per se in non esse quantitatis, quæ deperditur. Et dum dicitur motum illum consequentem conuersionem minorem alimenti, per quam producitur minor quantitas, quàm fuerat deperdita, esse diminutionem; negandum est, quia repugnat rem diminui, nisi ratione alicuius deperditionis. Per illum verò motum nihil quantitatis deperditur: ergo non potest esse diminutio, sed per se loquẽdo est motus ad quantitatem, quam sequitur per accidens relatio minoris respectu totius quantitatis præhabitæ: diminutio verò in sola deperditione consistit, connotans quantitatẽ permanẽtem. 120

Ad secundum negandum est antecedẽs, quòd diminutio non consistat in sola deperditione quantitatis. Et cum dicitur non distingui à corruptione; respondeo non distingui tãquam motum positiuum ab ea; sed tamquam negatiuum partialem à totali; quam distinctionem cognoscimus per cõnotationẽ quantitatis permanentis, & non censemus esse specificam, vel essentialem, sed accidentalem tantum, quia sicut totum, & pars eius non distinguũtur specie: ita neque corruptio totius, & partis. Propter hanc vero distinctionem accidentalem explicatam per connotatũ diminutionis sortiuntur distincta nomina, & numerantur pro diuersis motibus, vel pro motu, & mutatione, nam corruptio inter mutationes, diminutio vero inter motus, quia per se est successiua, sicut augmentatio, licet non sit positiuus motus, sed negatiuus. Et dum dicitur, illud diminui, quod aliquid quantitatis deperdit, & aliquid retinet, distinguendum est, nam licet vtrumque contineat diminutio, non tamen per se, sed solam deperditionem: retinere verò aliquid quantitatis, non per se, sed ex connotato dicit, vt expositum est.

Dubium secundum de modo distinguendi augmentationem, & diminutionem.

SEquitur secunda pars quæstionis, an augmentatio, & diminutio distinguantur specie, vel solum accidentaliter? Circa 121 quam prima opinio aliquorum ex his, qui putant diminutionem esse motum positiuum, tenet distingui specie tamquam duos motus positiuos. Probãt primò, motus positiui per se tendẽtes in terminos per extremũ oppositos, sunt oppositi, & ideo

specie

ſpecie diſtincti,quia oppoſita ſunt ſpecie diſtincta;ſed augmentatio,& diminutio tendunt per ſe in maximam , & minimam quantitatem, quæ ſunt extrema oppoſita quantitatis corporis viuentis : ergo ſunt motus poſitiui per extremum oppoſiti, atque ſpecie diſtincti.Probatur minor,quia viuens per ſe poſtulat maximam quantitatem, vltra quam non poteſt creſcere; & etiam minimam,vltra quam non poteſt diminui , & quælibet augmentatio tendit per ſe in maximam, & quælibet diminutio in minimam:ergo per extremum opponuntur. Secundò probant, quia per diminutionem acquirit quantitas præhabita nouum modum poſitiuum eſſendi formaliter diſtinctum ab eo,quem habebat prius, nempe modum totius completi , cum prius haberet modum partis : ergo habet terminum ad quem formaliter diſtinctum ab augmentatione ; ſed motus diſtinguũtur ſpecie per diuerſos terminos formales : ergo augmentatio,& diiminutio diſtinguũtur ſpecie tãquam motus poſitiui.

Secunda opinio aliorum, qui etiam tenent eſſe motus poſitiuos,negat omnino diſtingui ſpecie propter hoc argumẽtum. Quia diſtinctio ſpecifica motuum ſumitur ex terminis ad quos; ſed termini in quós per ſe tendunt augmentatio , & diminutio , ſolum diſtinguũtur accidentaliter : ergo motus ipſi non poſſunt diſtingui ſpecie.Probatur minor , quia terminus per ſe augmentationis eſt maior,vel maxima quantitas ; diminutionis verò minor,aut minima;ſed maior, & minor quantitas ſunt eiuſdem ſpecie, vt per ſe patet;cum maius , vel minus in quantitate non variet ſpeciem, ſicut non variat eam magis, & minus in qualitate : ergo ſolum ſunt termini accidentaliter diuerſi.

122 Vt noſtram ſententiam explicemus , hæc diſtinctio præſupponenda eſt:diſtingui aliqua ſpecie, vel genere dupliciter contingit,poſitiuè,& negatiuè. Illa diſtinguuntur ſpecie poſitiua, quæ ſunt entitates poſitiuæ eſſentialiter diuerſæ, vt albedo , & nigredo.Illa vero diſtinguũtur ſpecie negatiua, quorũ vtrumque importat rationem negatiuam formaliter diuerſam ; vel vnum rationem negatiuam, & aliud poſitiuam. Et hoc modo diſtinguũtur genere,vel ſpecie generatio , & corruptio , vt in principio huius libri oſtendimus.

Hoc ſuppoſito,noſtra ſententia duo eſſerit:primum eſt,augmentationem , & diminutionem non diſtingui diſtinctione ſpecifica poſitiua tamquam duo motus poſitiui , vt diſtinguũtur calefactio, & infrigidatio contra primam opinionem. Secundum eſt,diſtingui diſtinctione ſpecifica negatiua eo modo, quo diſtinguuntur generatio , & corruptio contra ſecundam.

Proba

Probatur primum ex dictis in præcedenti dubio, in quo probauimus diminutionem solum per se consistere in deperditione alicuius quantitatis;augmentationem vero in productione quantitatis positiuæ maioris: & ideo non distingui tamquam duo motus positiuos, sed tamquam motum positiuum, & negatiuum. Ex quo sequitur non posse distingui specie positiua, quia distinctio positiua non potest reperiri, nisi inter extrema positiua. Probatur secundum, quod distinguantur specie negatiua, quia motus distinguũtur specie per terminos, in quos tendunt;sed augmentatio, & diminutio tendunt ad terminos distinctos specie negatiua:ergo distinguũtur specie negatiua. Minorem probo quia terminus ad quẽ augmentationis est quantitas maior:diminutionis verò non esse eiusdem: ergo distinguũtur tamquam species positiua,& negatio eius quæ vocatur species negatiua.

Ad primum argumentum primæ opinionis neganda est minor ex ea parte, qua dicit diminutionem per se tendere in minorem quantitatem, sed solùm tendit per se in non esse maioris cõnotãdo permanentiã minoris, vt probaui in primo dubio.

Ad secundum distinguendum est antecedens, quod per diminutionem acquirat quantitas præhabita nouum modum essendi:nam per se loquendo, neque quantitas minor, neque modus essendi eius acquiritur per diminutionem:cum diminutio per se solum sit corruptio alicuius quantitatis præhabitæ: per accidens vero sequitur talis modus essendi quantitatis permanentis, sicut ex diuisione alicuius corporis sequitur per accidens modus essendi completus vtriusque partis. Et ex hoc intelligitur talem modum essendi, vel quantitatem sub eo, non esse per se terminũ diminutionis, sed ad summum per accidens, & ideo non distingui specie positiua, sed solum negatiua, quia distinctio specifica solùm sumitur ex termino per se. 123

Ad argumentum secundæ opinionis neganda est minor ex ea parte, qua asserit diminutionem per se tendere in minorem quantitatem, non enim tendit per se, nisi ad non esse quantitatis maioris, vt probauimus, & ideo non distinguitur accidentaliter ab augmentatione, sed essentialiter, quia esse, & non esse eiusdem rei essentialiter suo modo distinguũtur, vt per se est manifestum. Quæ autem de distinctione augmentationis, & diminutionis dicta sunt, eodem modo debent intelligi de distinctione intensionis, & remissionis sub alteratione, & propterea hanc quæstionem non disputauimus in tractatu de alteratione, sed in præsentem de augmentatione remisimus.

TRACTA

TRACTATVS SECVNDVS,

De rarefactione, & condensatione.

124 RArefactio, & condensatio magnam habent similitudinem, & affinitatem cum augmentatione, & diminutione, vt ex rationibus earum constabit, & ideo proprius locus agendi de illis est post explicationem augmentationis, & diminutionis: tria verò explicanda sunt de vtraque. Primum, an per eas acquiratur noua quantitas, vel deperdatur antiqua: secundum, an terminentur per se ad qualitatem, vel ad quantitatem, aut ad vbi, vel localem præsentiam, tertium, an corpus paruum, cui nihil additur, possit fieri magnum sine rarefactione per diuinam potentiam. Ad hæc verò explicanda, præsupponendum est, quid nominibus ipsis rarefactionis, & condensationis significetur. Rarefactio apud omnes Philosophos antiquiores, ac recentiores significat mutationem corporis, per quam partes eius magis distantes fiunt inter sese, & maiorem extensionem acquirunt, maioremque locum occupant, vel occupare possunt, vt varias opiniones circa quidditatem eius comprehendamus. Densitas verò mutationem corporis, per quam partes eius minus inter sese distantes fiunt, & quasi ad minorem extensionem se recipiunt, minoremque locum occupant, vel occupare aptæ sunt.

Intellecta autem nominum significatione, facilè intelligetur, rarefactionem, & condensationem esse in rerum natura, quod certum fuit semper apud omnes Philosophos: deinde euidens experientia id nobis ostendit: nam videmus rarefieri aquam, & vapores condensari, dum illa maiorem extensionem acquirit, quam prius habebat, & vapores minorem, dum in nubem transeunt. Quid autem vtraque sit, ex tribus quæstionibus propositis constabit, quarum prima est.

QVÆSTIO I.

An per rarefactionem acquiratur noua quantitas, & per condensationem deperdatur?

125 VT perueniamus statim ad difficultatem huius quæstionis, tamquam certum præsupponendum est illud, in quo omnes conueniunt, videlicet per rarefactionem non acquiri nouam

nouam substantiam, aut nouam aliquam materiam, nec per condensationem deperdi. Cuius ratio est manifesta, quia corpus, quod rarefit, vel condensatur, solum mutatur accidendaliter per nouam aliquam extensionem, vel quid simile: ergo permanet integrum secundum substantiam: quare nullam substantiam, vel materiam acquirit, vel deperdit. Euidens est consequentia, & antecedens probatur: nam si mutaretur substantialiter, vel desineret tota eius substantia; & conuerteretur in alteram, vel aliqua pars eius. Non primum, quia iam rarefactio esset generatio substantialis; sed nec secundum, quia esset idem quod nutritio: & vtrumque est falsum, & contra omnes, qui tamquam certum præsupponunt, rarefactionem distingui à generatione, & nutritione, vt probat euidens experientia; cum videamus aquam condensari, & postmodum rarefieri, & tandem perseuerare post vtramque mutationem: aërem etiam in vtre inclusum per facilem compressionem digito factam condensari, & per dilatationem rarefieri: absurdum verò esset affirmare, quòd per contactum ita facilem corrumperetur tota eius substantia, vel aliqua pars, & in aliam cõuerteretur. Solum ergo potest dubitari, an mutetur corpus, dum rarefit circa quantitatem: ita vt maiorem acquirat, quàm habebat prius: & dum condensatur aliquam deperdat, & ad minorem reducatur, & de hoc est quæstio præsens.

Circa quam prima opinio tenet, per rarefactionem corporis corrumpi totam quantitatem, quam habebat prius, & produci nouam aliam maiorem, & per condensationem produci minorem corrupta maiori. Ita Gotifredus, quem citat Scot. in 4. d. 12. q. 4. Hispalensis in 2. d. 18. Pomponacius 1. lib. de Generat. q. 10. Probatur, quia si non produceretur aliqua quantitas diuersa per rarefactionem, nec per condensationem corrumpereтur præexistens, & produceretur alia minor: sequeretur totam ipsam quantitatem, vel aliquas partes eius simul esse in diuersis locis, vel se penetrare in eodem: sed vtrumque est falsum: ergo falsum est, quòd sine productione alterius quantitatis, & corruptione præexistentis fiant rarefactio, & condensatio. Probatur consequentia, quia corpus per rarefactionem extenditur ad maiorem locum, & per condensationem reducitur ad minorem: ergo si eadem permanet quantitas, occupabit illa eadem antiquum locum, & etiam nouum, ad quem extenditur: & si per condensationẽ eadẽ permanet, occupabit minorem, quod non videtur intelligibile, nisi quædam partes reducantur ad locum aliarum, quod patet non esse possibile, nisi se recipiãt ad eũdẽ locũ, quod est se penetrare. Secũda opinio non 126
concedit

concedit produci nouam quantitatem totalem, nec antiquam totalem corrumpi per rarefactionem, sed sine corruptione aliqua totius quantitatis, vel alicuius partis eius asserit posse fieri, non tamen sine productione nouæ partis; neque etiam condensationem, quin aliqua pars quantitatis præexistentis corrumpatur. Ita Scotus vbi supra, Marsil. 1. lib. de Gener. q. 15. Herueus quodlib. 2. q. 15. Buridan. 4. lib. Phys. ad textum 84. Toletus ibi-
127 dem q. 11. & ex recentioribus nonnulli. Probant primò, quia extensio partium in ordine ad locum est propria passio quantitatis: ergo repugnat ex alia causa prouenire, quam ex eadem quantitate, sicut repugnat, risibilitatem ex alia causa procedere, quam ex natura rationali; sed corpus per rarefactionem acquirit maiorem extensionem in ordine ad locum, & natum est occupare maiorē locum: ergo acquirit maiorem quantitatem. Probatur consequentia, quia sicut extensio non potest procedere, nisi à quantitate, ita maior extensio non potest procedere, nisi à maiore quantitate. Et confirmari potest, quia causa efficiens, vel formalis inuariata non potest habere perfectiorem effectum; sed extensio partiun in ordine ad locum procedit à quantitate, & ab ea sola, tamquam à causa efficienti, vel formali: ergo repugnat, corpus habere maiorem, vel perfectiorem extensionem, inuariata quantitate eius; sed corpus per rarefactionem acquirit maiorem extensionem: ergo variatur quantitas eius, & de minori fit maior, quod non est intelligibile, nisi adueniente noua quantitate.

Secundò, quia sic se habet extensio ad quantitatem, sicut intensio ad qualitatem; sed non potest qualitas intendi sine acquisitione nouæ partis qualitatis: ergo nec potest extēdi quantitas sine additione nouæ partis: cōstat verò per rarefactionem extendi; ergo acquirit nouam partem quantitatis.

Tertiò, quia cum aqua in vase rarefit, acquirit noua puncta: ergo nouas partes. Euidens est consequētia, & antecedens probatur: nam si vas solum sit vsq; ad medietatem repletum, puncta aquæ solum correspondent punctis medietatis vasis; post rarefactionem verò cum plenum sit vas, correspondent omnibus punctis totius vasis: ergo acquisiuit aqua per rarefactionem infinita alia puncta, per quæ correspondet infinitis punctis vasis, quibus non correspondebat prius. Probatur consequentia, quia repugnat, quòd eadem puncta correspondeam pluribus, & paucioribus.

128 Tertia opinio negat contra duas priores per rarefactionem produci aliquam quantitatem totalem, vel partialem, aut per condensationem corrumpi; sed rarefactionem fieri docet per exten

extensionem eiusdem quantitatis præexistentis ad maiorem locum, condensationem verò per reductionem, vel contractionem eiusdem ad minorem. Ita D. Thom. expressè 4. lib. Physic. lectione 14. his verbis: *Ideò rarum & densum non fiunt per additionem partium subintrantium, vel per subtractionem earumdem, sed per hoc, quòd vna est materia rari, & densi*, & 12. quæst. 52. artic. 1. ad 1. vbi ait: *Alio modo contingit augmentum per solam intensionem absque omni additione, sicut est in his, quæ rarefiunt, vt dicitur in 4. Physic.* Durand. in 1. distinct. 17. quæst. 7. nu. 22. & in 2. dist. 18. q. 1. Capreol. in 4. dist. 12. art. 3. ad 4. Sonzinas 8. lib. Metaph. quæst. 27. §. dico igitur, Nimphus 1. lib. de Generat. comm. 120. & q. 7. Sot. cap. de quantitate in Longica q. 2. & recentiores ferè omnes: & hæc est probabilior, & tenenda. Probatur testimonio Arist. 4. lib. Physic. text. 84. in fine, vbi inquit: *Magnitudo, & paruitas sensibilis mollis, non insuper accipiente aliquid materia extenditur, sed quia potentia est in materia vtriusque, &c.* Quibus verbis excludit quamcumque additionem, totalem, aut partialem in rarefactione.

Sed ratione probatur, primò quòd per rarefactionem non corrumpatur tota quantitas præexistens, & tota alia producitur de nouo, contra primam opinionem, quia quantitas est propria passio materiæ, eique coæua, vel compositi; sed passio non potest corrumpi naturaliter, nec de nouo generari, nisi corrupto, vel de nouo genito composito: ergo si tota quantitas corrumpitur, & alia noua generatur, corrumpentur materia, vel compositum per rarefactionem, & aliud de nouo generabitur, & ita non distinguetur rarefactio à generatione, & corruptione substantiali, quod constat esse falsum.

Secundò, quia omnia accidentia sensibilia inhærent compo- 129
sito, vel materiæ media quantitate, & omnino dependenter ab illa: ergo corrupta quantitate corrumpentur omnia; sed euidens experientia docet, in cera rarefacta, aut etiam in aqua condensata eadem permanere accidentia sensibilia, vt idem calor in cera, eadem frigiditas in aqua: ergo falsum est, quòd quantitas corrumpatur, & generetur alia.

Probatur deinde, quod non producatur per rarefactionem pars quantitatis, nec per condensationem corrumpatur, contra secundam opinionem, ex illo principio ab omnibus admisso, quod per rarefactionem non producitur aliqua pars substantiæ, neque aduenit noua pars materiæ. Ex quo ita arguo. Si per rarefactionem producitur pars quantitatis, vnum ex duobus sequitur, nempe dari accidens sine subiecto, vel penetrationem corporum; sed vtrumque est naturaliter impossibile: ergo etiam

erit impossibile, quòd producatur per rarefactionem pars quantitatis. Probatur consequentia, quia non adueniente noua parte substantiæ, vel materiæ inquirendum est, in quonam subiecto inhæreat pars illa quantitatis de nouo producta: & si dicas in aliqua parte materiæ, vel substantiæ præexistentis, sequitur dari penetrationem. Probatur consequentia, quia quælibet pars materiæ, vel substantiæ, habet suam partem quantitatis: ergo non potest nouam partem quantitatis productam in se recipere, quin habeat duas quantitates, & dabitur penetratio earum: si verò dicas non recipi in aliqua parte materiæ, vel substantiæ præexistentis: sequitur non habere subiectum, quia nulla pars de nouo aduenit, in qua recipi possit.

130 Tertiò probatur ex mysterio Eucharistiæ, quia experientia constat, species sacramentales vini consecrati condensari posse, & condensari aliquando, postea verò rarefieri, & post rarefactionem continere sanguinem Christi, non minus quàm ante illam: si ergo acquiritur noua pars quantitatis in rarefactione, tria sequuntur inconuenientia. Primum, quod per creationem producatur, & concurrente ad illam causa naturali, tamquam agente proprio. Probo vtrumque sequi, quia nullum est ibi subiectum, de cuius potentia educatur: ergo fit ex nihilo per creationem: & si fortè dixeris educi de potentia quantitatis præexistentis in speciebus, quia cum sit sine subiecto, & ideo per se, habet vicem substantiæ, à qua sustentantur cætera accidentia. Probo esse falsum, quia si de potentia quantitatis educitur: ergo in eadem recipitur tamquam in subiecto, & ita fiet, quod duplici quantitati extensæ correspondeat idem locus, vel spatium, dabiturque penetratio vtriusque. Deinde certum est, non minus propriè concurrere aërem infrigidantem ad condensationem specierum, quàm ad condensationem alterius vini non consecrati; nam vtraque condensatio naturaliter fit: ergo si per eam producitur quantitas, sequitur produci ab eadem causa condensante species, tamquam ab efficiente proximo, & producitur ex nihilo per creationem: ergo concurrit causa naturalis condensationis ad creationem eius, quod patet esse impossibile. Secundum inconueniens est, quod producatur, & in nullo subiecto inhæreat, sed sine illo fit, quia nulla est ibi substantia, in qua inhæreat. Tertium, quòd detur quantitas sine subiecto, sub qua non contineatur Christus, contra communem modum sentiendi totius scholæ. Probatur consequentia, quia Christus non continetur, nisi sub speciebus consecratis; sed pars illa quantitatis de nouo creata non fuit consecrata: ergo sub ea non continetur Christus: & ideo non potest dari sine subiecto;

quia

quia accidentia panis solum manent sine subiecto ex vi transubstantiationis, per quam desinit esse substantia panis conuersa in corpus Christi, in qua inhærebant; sed pars illa quantitatis non fuit vnquam in substantia panis desinente, tamquam in subiecto; ergo ex vi desitionis eius non potest permanere sine subiecto. Ex quibus sequitur, quòd species sacramentales non possunt naturaliter rarefieri, neque condensari, contra communem modum sentiendi omnium scholasticorum, & contra veritatem ipsam, quia certum est, posse ab agente naturali calefieri; ergo etiam condensari, & rarefieri.

Probatur tandem, quia si per rarefactionem acquiritur pars quantitatis, & per condensationem deperditur, idem erunt cum augmentatione, & diminutione; quia per se terminabuntur ad maiorem & minorem quantitatem: consequens autem est contra Aristotelem, & omnes; nam Aristoteles semper loquitur de his mutationibus tamquam de diuersis. 131

Ad argumentum primæ opinionis neganda est consequentia; & cum dicitur, quantitatem per rarefactionem occupare maiorem locum, concedendum est, sed negandum, quod ex eo infertur, nempe singulas partes quantitatis occupare duplicem locum, videlicet antiquum, & nouum, ad quem se extendunt; hoc enim sequeretur, si rarefactio fieret sine vlla mutatione loci, ita vt quælibet pars corporis immutata prorsus, occuparet nouam partem, & antiquam loci; non tamen ita fit, sed quælibet extenditur ad nouam partem loci deserendo antiquam; maiorem tamen partem loci acquirit, quàm habebat, sicut maiorem extensionem ad locum, & ex hoc acquirit totum corpus maiorem locum. Quo autem modo hoc fiat, explicabitur in solutione argumentorum secundæ opinionis, & eo explicato, constabit ex rarefactione non sequi, quòd partes corporis sint in diuersis locis simul, vel se penetrent in eodem.

Ad primum argumentum secundæ opinionis concedendum est, extensionem partium in ordine ad locum esse propriam passionem quantitatis, vel certè actum propriæ passionis eius: nam aptitudo formalis occupandi locum est propria passio, vt in prædicamento quantitatis explicando proprietates eius adnotauimus. De hac igitur extensione actuali in ordine ad locum etiam est concedendum, quòd non possit prouenire ab alia causa, nisi à quantitate secundum diuersos modos, vel dispositiones, quibus potest se habere in ordine ad locum, vel spatium loci; & ideo secundum eos potest correspondere maiori, vel minori spatio: itaque quantitas ex se habet for- 132

malem aptitudinem, vt sit actu extensa in loco, & etiam habet aptitudinem, vt sic, vel aliter afficiatur in ordine ad locum, & secundum diuersum modum, quo afficitur; diuerso etiam modo se habet ad locum: per raritatem verò ita afficitur, vt partes eius magis sint inter sese distantes; & ideo maiorem habeant extensionem in ordine ad locum, & maiori loco correspondeant: & per condensationem ex opposito sic afficitur, vt partes eius magis sint inter sese coniunctæ, & minus distantes, & ideo minori loco, vel spatio correspondeant. Ex quo intelligitur, non tenere argum. dum sic arguitur. Actualis extensio in loco, vel spatio procedit à quantitate, & à sola quantitate: ergo maior extensio à maiori; nam consequens distinguendum est, ita vt maior extensio procedat à maiori quantitate, vel ab eadem melius affecta in ordine ad locum, quia sicut quantitas est apta ad occupandum locum, ita eadem quantitas est apta, vt diuersis modis afficiatur, & vt diuerso modo se habeat in actuali extensione ad locum, maiorem, vel minorem habens: nam cum actualis extensio in loco sit accidens quantitatis, ex diuersis etiam modis accidentalibus potest variari, sine variatione eius secundum entitatem.

133 Confirmatio verò concedenda est, nempe quòd immutata, vel inuariata quantitas non possit habere maiorem, vel minorem extensionem ad locum; sed dupliciter variari potest, secundum additionem partium, vel secundum diuersum modum se habendi secundum easdem partes; & ita potest vtroque modo, vel ex vtroque capite variari actualis extensio eius in ordine ad locum, siue procedat ab ea tamquam à causa efficiente, siue tamquam effectus formalis secundarius; vtroque enim modo se habens accidentalis effectus eius est, & ita potest ex aliquo accidenti variari, modum enim accidentis habet, respectu quantitatis habere plures, vel pauciores partes, quamuis partes pertineant ad entitatem, vel substantiam eius; & etiam habet modum accidentis, habere easdem partes magis, vel minus distantes inter sese, & illud consequitur per augmentationem, aut diminutionem, hoc verò per rarefactionem, vel condensationem; itaque maior, vel minor extensio actualis in ordine ad locum, non minus potest prouenire ex eadem quantitate accidentaliter variata per rarefactionem, quàm per augmentationem: quamuis extensio partium vt sic, proueniat ex quantitate secundum se considerata, hoc est, abstrahente ab his accidentibus sibi naturalibus, & proportionatis. Et exemplum esse potest in calore secundum probabilem opinionem eorum, qui dicunt, perfectiorem posse effectum producere, si sit in materia densa,

quàm

quàm in materia rara, quamuis eumdem habeat gradum intensionis in vtraque. Quo supposito, non sequitur, calefacere prouenit à calore secundum se: ergo perfectius calefacere prouenit à perfectiori calore, nisi forte sumas calorem perfectiorem pro perfectiori accidentaliter, & quasi extensiuè, & tunc eodem modo se habet quantitas eadem rarefacta; est enim maior accidentaliter per maiorem distantiam partium inter sese, quam habet per rarefactionem. Et ita possumus ad formam argumenti sic respondere; cum dicitur. Extensio in ordine ad locum prouenit à quantitate: ergo maior extensio à maiori quantitate. Distinguo consequens, à maiori substantialiter, aut entitatiuè, vel à maiori extensiuè, & accidentaliter: & in primo sensu non est necessariò verum, benè tamen in primo, vel secundo; & quia eadem quantitas per rarefactionem fit quodammodo extensiuè maior propter maiorem distantiam partium ratione raritatis, quàm erat secundum entitatem, hoc sufficit, vt possit habere perfectiorem effectum accidentaliter, hoc est, maiorem extensionem actualem in ordine ad spatium.

Ad secundum, concesso antecedente, quod per intensionem qualitatis acquiratur noua pars gradualis intensionis, neganda est consequentia, quod per extensionem quantitatis producatur necessariò noua quantitas. Et ratio differentiæ consistit in diuersa natura quantitatis, & qualitatis; nam illa non potest intendi, nisi in ordine ad eamdem partem subiecti per nouam eductionem de potentia eius; noua autem eductio est noua productio partis gradualis, vt per se patet; quantitas verò perficitur per ordinem ad extrinsecum, nempe ad locum, vel spatium, in quo extenditur; & quia in ordine ad spatium potest ex duplici capite extendi magis; videlicet per additionem nouæ partis, atque etiam per maiorem dilatationem earumdem, quam acquirunt per raritatem, à qua habent magis inter sese distare: ideò potest acquirere quantitas maiorem extensionem in spatio sine noua parte acquisita, quod contingit in rarefactione, vt superius expositum est; licet non possit qualitas acquirere nouam intensionem, nisi per additionem nouæ partis. 134

Ad tertium negandum est antecedens, quòd per rarefactionem producantur noua puncta; & cum dicitur, ante rarefactionem aquæ singula puncta eius correspondere singulis punctis medietatis vasis, post rarefactionem verò correspondere etiam infinitis aliis in alia medietate vasis contentis, distinguendum est; nam si intelligatur vtrisque simul correspondere, videlicet his, quibus correspondebant prius, & aliis, quibus correspondent postea, negandum est; si verò successiuè, 135

concedendum est, ita vt aliis quidem post rarefactionem correspondeant, & non his, quibus correspondebant prius, quod possibile esse intelligitur: quia per rarefactionem eadem quantitas dilatatur, & acquirit maiorem extensionem in loco, & ex consequenti minor quantitas correspondet maiori spatio, quod necessariò debet fieri per mutationem præsentiæ, ita vt totum se extendens ad maiorem locum amittat præsentiam, quam habebat prius, & acquirat aliam, & singulæ etiam partes, & indiuisibilia amittant partialem, aut indiuisibilem præsentiam, quam habebant, & acquirant aliam, & ex consequenti aliis partibus, & indiuisibilibus spatij correspondeant, & non prioribus, quibus ante rarefactionem correspondebant, alioqui permanerent omnino immotæ, quod pugnat cum dilatatione.

136 Sed contra hoc est argumentum difficile, quia ex hac solutione sequitur, nouas partes, & puncta produci per rarefactionem, vel tot partes; & indiuisibilia habere corpus paruum, ac habet magnum, quod non est intelligibile. Probatur consequentia: nam aqua illa ante rarefactionem duplo maior erat vase, post rarefactionem verò adæquatur illi: ergo omnibus, & singulis partibus, & punctis vasis correspondent partes, & puncta aquæ: quare tot partes, & puncta habet post rarefactionem, ac habet vas: ergo etiam ante illam, vel nouas acquisiuit per rarefactionem.

Huic argumento respondent Conimbri. qui nostram sententiam sequuntur c. 5. huius lib. quæst. 17. artic. 4. concedendo, quòd tot habeat puncta, & partes paruum corpus, ac magnum, cum vtrumque habeat actu infinita, & vnum infinitum non sit maius altero. Quod probant hoc argumento: si dentur duo circuli concentrici, hoc est, habentes idem centrum, quorum vnus includat in se alterum, tunc omnes lineæ ductæ à centro ad circumferentiam maioris circuli intersecabunt circulum maiorem in puncto, hoc est, tangent in suo transitu punctum aliquod eius: ergo tot erunt puncta in minori, ac in maiori, & consequenter tot partes. Probatur consequentia, quia ad omnia puncta maioris circuli ducuntur lineæ, & per omnia puncta minoris transeunt: ergo non habet maior circulus plura puncta, quàm minor, & consequenter nec plures partes; nec ideò vnum infinitum erit maius altero. Nec soluitur argumentum, si dicatur, non posse duci lineas ad omnia puncta maioris circuli per punctum minoris, vel non nisi per penetrationem, ita vt multæ lineæ transeant per idem punctum minoris circuli; quia euidens est in Mathematicis, quòd à quolibet puncto, in quod

in quodlibet punctum potest duci linea recta: ergo nullum est punctum in minori circulo, per quod non possit linea recta duci, & ideò sine penetratione; nam alioqui aliqua linea posset duci à centro ad circumferentiam maioris circuli, quæ non inueniret punctum, quod tangeret in circumferentia circuli minoris: quod patet esse absurdum.

Hæc tamen solutio suponit falsum; & ideò non potest esse 137 vera; supponit quidem falsum, nempe, quòd tot habeat partes, & indiuisibilia corpus paruum, ac habet magnum, quod falsum esse ostendimus 3. lib. Phys. agentes de infinito, atque efficaciter probantes, quòd licet vnum infinitum sub ratione formali infiniti non sit maius altero, quia ratio formalis infiniti consistit in negatione, aut priuatione, vel per illam saltem explicatur, & intelligitur, priuatio autem, vel negatio in facto esse, qualis est hæc, consistit in indiuisibili, & ideò non suscipit magis & minus, sub ratione tamen materiali pro entitate consurgente ex partibus infinitis euidens est, vnum infinitum esse maius altero, hoc est alias partes continere præter omnes partes alterius. Quod sic ostendo in eodem exemplo maioris & minoris circuli, qui si extendantur in modum lineæ rectæ, euidens est efficere duas lineas rectas, quarum vna sit longior alia. Quo supposito ita arguo: linea maior resultans ex maiori circulo habet totam longitudinem minoris, & plus: ergo habet aliquam longitudinem non contentam in ea, & ex consequenti aliquam entitatem realem præter entitatem eius. Ex quo euidenter sequitur plures partes habere, quia habet tot, quot habet linea minor, & alias præter illas, nempe eas omnes, ex quibus constat longitudo, per quam eam excedit, & consequenter sequitur esse maiorem materialiter, hoc est plus entitatis continentem: quia eo ipso, quòd in eodem puncto concurrerent, non essent lineæ rectæ. Quod argumentum, nisi euidens esset, non posset probari, quod totum esset maius sua parte: nam eodem argumento, & non alio probatur sic procedente. Quidquid continet totum, quod continet aliud, & aliquid præter illud, maius est illo: sed totum continet quidquid continet quælibet pars eius, & aliquid aliud, nempe cæteras partes: ergo est maius qualibet parte.

Et si dicatur, argumentum hoc conuincere in corporibus, 138 vel quantatibus finitis, non verò in infinitis; quia eo ipso, quòd corpus sit actu infinitum secundum magnitudinem, vel multitudinem, repugnat excedi ab alio. Hæc solutio imprimis est manifesta petitio principij, quia pro ratione reddit illud, de quo est controuersia: nam de hoc contendimus, an vnum

infinitum excedere possit aliud, aut esse maius illo. Deinde est contra rationem, quia vna quantitas finita est maior alia, quia continet quidquid illa habet, & aliquid aliud non contentum ab illa:sed hoc idem habet vnum infinitum comparatum alteri,vt per se patet:ergo est maius illo.Et si rursus dicas,non satis esse,quòd aliquid contineat vnum,quod non continet aliud,vt sit maius illo,sed requiritur,vt id habeat tamquam finita quantitas:& ideo non satis esse, quòd idem habeat quantitas infinita,quia habet tamquam infinita:apertè petis principium , nam de hoc est controuersia , an infinitum hoc habens sit maius, sicut ex hoc est maius corpus finitum.

Ad argumentum de maiori & minori circulo concedendum est antecedens,quòd à centro ad circumferentiam maioris circuli possunt duci lineæ terminatæ ad omnia , & singula puncta eius per puncta minoris circuli , ita vt plures non concurrant in eodem puncto eius:sed neganda est consequentia,quod tot habeat puncta minor circulus,ac maior, sed habet pauciora in infinitum ; per illa tamen possunt duci lineæ ad omnia puncta maioris : quia ratione dispositionis circularis pauciora puncta possunt correspondere pluribus:quod probatur euidenter exemplo quadrati hoc modo , si ducatur linea inter angulos magis distantes quadrati,quæ vocatur diametralis,euidens est in Mathematicis posse duci lineas rectas ab omnibus punctis vnius costæ, ad omnia puncta alterius costæ oppositæ per puncta diametri , ita vt non concurrant multæ in eodem puncto eius , sed singulæ pertranseant per singula puncta. Deinde non est minus euidēs,quòd si eadem linea diametralis ponatur iuxta alteram costam , erit duplo longior illa, vel saltem eam excedet longitudine aliqua minori determinata. Et tandem euidens est, quòd omnes lineæ rectæ, quæ duci possunt à punctis eiusdem costæ ad puncta eiusdem diametri , non possunt terminari ad omnia puncta eius , sed tantum ad illa, quæ continentur in longitudine æquali ; quia secundum hanc tantum longitudinem possunt se correspondere per lineas rectas, vt
139 per se est manifestum. Ex quibus euidenter sequitur , quòd omnia puncta costæ , & omnes lineæ rectæ ductæ ab eis , non ducuntur , nec duci possunt ad omnia puncta diametri , cum non ducantur ad puncta illius longitudinis , per quam exceditur costa ab eodem diametro sic disposito ; nec proinde his punctis diametri correspondent in hac dispositione , sed punctis tantum illius longitudinis , secundum quam censentur æquales , & puncta costæ non sunt tot , quot puncta diametri: ergo eadem puncta costæ , & eædem lineæ rectæ ab eis ductæ,
non

non correspondent tot punctis diametri in hac dispositione positi, ac correspondebant in priori dispositione. Probatur consequentia; quia in priori dispositione correspondebant omnibus punctis eiusdem diametri, & in posteriori non correspondent omnibus, sed solum punctis certæ longitudinis eius, vltra quos restant puncta alterius longitudinis, per quam diameter in tali dispositione excedit costam, quibus non correspondent. Et ex hoc satis apertè colligitur, quòd variata dispositione possunt pauciora puncta correspondere pluribus. Quod eodem modo probatur in eisdem circulis maiori, & minori: nam si protendantur in duas lineas rectas, euidens est, lineam rectam maioris circuli longiorem esse: sit ergo in duplo longior, & tunc si quælibet ponatur iuxta aliam, medietas lineæ maioris circuli erit æqualis integræ lineæ minoris, & duci poterunt lineæ rectæ ab omnibus punctis huius integræ lineæ, ad omnia puncta medietatis lineæ maioris ei correspondentis, non verò ad puncta alterius medietatis (per quam exceditur) sibi non correspondentis: vnde sequitur, quòd in prima dispositione circularis figuræ pluribus punctis correspondebant puncta circuli minoris: in secunda verò dispositione lineæ rectæ correspondent paucioribus.

Et ex tota hac doctrina clarè deducitur solutio argumenti principalis à nobis propositi de aqua rarefacta correspondente toti quantitati vasis, cum ante rarefactionem solum medietati illius corresponderet, quod consequenter habent partes, & puncta eius; correspondent enim omnibus partibus, & punctis eiusdem vasis; sed non sequitur, nouas partes, vel puncta acquisiisse; quia possibile est, immo & necessarium, vt probauimus, quòd pauciores partes, & puncta secundum diuersitatem dispositionem correspondeant pluribus, adquirunt vero diuersam dispositionem partes, & puncta aquæ per rarefactionem; cum magis distent inter sese, & maiorem extensionem habeant ad locum, ad quem ex consequenti mouentur, dum rarefiunt. 140

QVÆSTIO II.

An rarefactio, & condensatio per se primò terminentur ad quantitatem, vel ad qualitatem, aut ad vbi, seu localem præsentiam.

VT intelligatur quæstio, annoto, quantitatem dupliciter sumi posse. Primò pro ea, quæ est subiectum, quo medio 141

inhærent substantiæ cætera accidentia corporea. Secundò sumitur pro extensione ad locum eiusdē quantitatis, vel alterius rei per ipsam, qua extensione carere potest eadem quantitas, & cætera omnia, quæ eam participant ab eadem quantitate, vt patet in corpore Christi, cuius quantitas non habet extensionem localem, nec dicitur esse in loco, nisi fortè per accidens ratione specierum sacramentalium; & ex hoc infero, extensionem hanc esse modum quantitatis distinctum ex natura rei ab eadem quantitate. Hoc supposito, dum quærit titulus quæstionis, an rarefactio sit motus per se primò terminatus ad quantitatem, non intelligitur de quantitate primo modo sumpta, quia ex præcedenti quæstione constat, per rarefactionem, non acquiri nouam quantitatem, sed de quantitate pro extensione ad locum.

Secundò certum est, per rarefactionem acquiri nouam extensionem ad locum; atque ex consequenti nouam præsentiam localem, vt docet expresè Arist. 4. lib. Physic. text. 86. & probat euidens ratio, nam corpus per rarefactionem maiorem locum occupat, quam ante illam: ergo maiorem habet extensionem ad locum, & maiori spatio præsens est; sed nec potest habere maiorem extensionem ad locum, nec maiorem præsentiam localem, nisi destructis minoribus; cum constet maiorem extensionem ad locum, & maiorem præsentiam, esse nouum, atque diuersum modum se habendi in ordine ad locum, vel spatium, incompossibilem cum minori: ergo necesse est, corpus per rarefactionem nouam, atque distinctam extensionem acquirere, nouámque præsentiam localem: an verò res sint distinctæ, vel saltem modi realis diuersi ex natura rei, attingemus postea. Quærit ergo titulus quæstionis, an extensio localis, vel localis præsentia, vel vtraque simul, (si eadem entitas realis sit) per se primò terminent motum rarefactionis, & ita non sit alteratio, sed motus localis, vel motus ad quantitatem pro extensione ad locum, aut hos duos motus includat, vel potius sit per se primò alteratio terminata ad raritatem, quæ sit qualitas; consequenter verò, & quasi secundariò terminetur ad extensionem, vel localem præsentiam.

142 Et prima opinio asserit, rarefactionem per se terminari ad maiorem distantiam partium inter sese, condensationem verò ad minorem hoc modo factas, vt cum corpus sit poris quibusdam plenum, quæ sunt concauitates quædam, quasi partibus eius insertæ, aliquando partes ipsæ comprimuntur, & per compressionem quasi occludunt eosdem poros, minoiésque efficiunt, quò magis ad se inuicem accedunt, & ex hoc fiunt minus distantes

distantes inter sese, & quasi contrahuntur, & haec contractio corporis est densitas,& acquisitio eius condensatio; aliquando verò dilatantur partes corporis, & maiores fiunt pori & magis separantur partes corporis inter sese; & haec separatio est raritas,eiúsque acquisitio est rarefactio; & cum maior, vel minor separatio, vel coniunctio partium pertineat ad extensionem in loco,vel ad praesentiā localem,asserit haec sententia rarefactionem,& condensationem esse motus locales compressionis, vel dilatationis.Ita senseruntantiquiores quidam Philosophi,quos citat,& impugnat Arist.4.lib.Phys.c.6.ita etiam sensit Valles.4. lib.Phys.tex.84.& controuersia 17.ad Tyrones,in eo solum differens ab eis, quòd illi ponebant poros vacuos omni corpore, Vallesius verò ponit eos corpore aliquo subtili, vt vaporibus repletos,& dum comprimuntur partes corporis,cedere eis corpus illud subtile,non tamen relinqui poros vacuos, sed plenos adhuc subtiliori alio corpore loco prioris ingrediente, vel eos replente,sed per compressionē partium, & per maiorē coniunctionē inter sese minores fiūt pori,& partes ipse minus distantes,& per dilatationem magis,quod est condensari,& rarefieri.

Argumentum huius sententiae vnicum est, quia impossibile est condensari corpus,vel rarefieri,nisi partes eius comprimantur,vel dilatentur, & magis vel minus distantes inter sese fiant, sed etiam impossibile est,magis,vel minus distantes fieri partes solidas, nisi per penetrationem, si non ponatur internallum aliquod inter eas,vel vacuum omni corpore,vel plenum subtili,quod facilè cedere possit:ergo admittendum est hoc necessariò,vel impossibilis censenda rarefactio, vel condensatio, quo admisso, magis vel minus distantes fieri partes contingit per motum localem, quo magis ad se accedunt, vel magis à se recedunt:ergo motus iste localis accessus, aut recessus est rarefactio,aut condensatio.

Haec tamen sententia falsa est, & experientiae repugnat. Et 143
quantum ad primam partem eius ponentem poros vacuos intra corpora,sufficienter impugnata est ab Aristotele eodem loco; deinde quantum ad vtrumque sensum, probatur esse falsam multis experientiis: nam in corporibus caelestibus dantur partes quaedam densiores aliis, & tamen intra illas non sunt pori, & multo minus esse possunt subtiliora corpora, cum & ipsa sint subtilissima, atque perfectissima, quae nullum patiuntur aliud corpus intra se consistere. Praeterea ignis,& aër sunt corpora rarissima, intra quae repugnat dari alia subtiliora corpora intra poros eorum consistentia:& de igne euidens est, quod tale corpus intra se non pateretur, sed illud consumeret,

atque etiam aër nullum pati posset præter ignem subtiliorem se;quòd verò ignem intra se non habeat, probat euidens experientia:quia per visum,atque etiam per tactum sentiretur:constat vero non sentiri. Alia denique experientia probari potest falsitas huius sententiæ: quia si aqua calidissima concludatur intra vas vndequaque opertum, dum se reducit ad antiquam frigiditatem,simul condensatur,& cum se etiam reducat ad minus spatium vasis occupandum, disrumpitur vas, ne detur vacuum in illa concauitate vasis,quam deserit,quod non esset necessarium, si poros, intra se haberet aliquo corpore repletos: nam tale corpus ab eo egressum illam concauitatem vasis replere posset.

144 Secunda opinio tenet, raritatem non esse maiorem distantiam partium inter sese,nec densitatem minorem, nec etiam rarefactionem fieri per dilatationem partium, vel condensationem,aut per compressionem,ita vt vel poros vacuos partes compressæ repleant, vel subtiliore alio corpore repletos patiantur:nec raritatem, aut densitatem esse qualitates aliquas, nec rarefactionem, & condensationem alterationes ad illas terminatas,sed raritatem non esse aliud,quàm maiorem extensionem corporis in ordine ad locum,vel(quod idem est)maior præsentia localis,& rarefactio,non aliud,quam acquisitio huius præsentiæ maioris:densitas verò minor præsentia, minorq; extensio in ordine ad spatium, & condensatio acquisitio eius; & cum præsentia localis sit idem, quod vbi ad quod per se terminatur motus localis,consequenter asserit hæc opinio, rarefactionem,& condensationem esse motus locales per se terminatos ad præsentiã localem, vel vbi,sicut cæteros, seu ad maiorem, vel minorem præsentiam,maiorem,vel minorem extensionem in spatio,quæ idem est cum maiori,vel minori præsentia:quare dum rarefit corpus, non mouetur pluribus motibus, sed vnico motu locali sic explicato.Ita recentiores non pauci, ex quibus nonnulli asserunt moueri duplici motu, quia extensionem distinguũt ex natura rei à præsentia locali, & ideo dicunt primò,& per se moueri ad extensionem, & hunc motum esse rarefactionem,vel cõdensationem propriè,ac per se, quam consequitur motus localis ad maiorem præsentiam: & quia extensio localis est aliquid quantitatis, vel proprius effectus eius,& per se diuisibilis sicut ipsa, asserunt constituere speciem aliam distinctam quantitatis continuæ à tribus, nempe, linea, superficie,& corpore:& ideò rarefactionem,& condensationem per se terminari ad hanc speciem quantitatis,& esse motus per se ad maiorem, vel minorem quantitatem, non quidem ad

maiorem,

maiorem,vel minorem quantitatem,prout est subiectum, quo medio inhærent substantiæ accidentia corporea (quo pacto augmentatio & diminutio terminantur ad quantitatem) quia nulla talis quantitas acquiritur, vel deperditur per rarefactionem,& condensationem, vt præcedenti quæstione probatum est;sed sunt motus per se ad maiorem, vel minorem quantitatem sumptam pro sola extensione maiori, vel minori ad locum.

Probatur hæc sententia. Primò,quia raritas,& densitas non sunt qualitates,sed solum dicunt positiones partium in ordine ad locum pertinentes ad extensionem localem, vel localem præsentiam:ergo rarefactio & condensatio non sunt alterationes,sed motus locales per se terminati ad maiorẽ præsentiam localem. Euidens est consequentia: quia motus omnes desumunt specie à termino ad quem:antecedens verò expressum in primis est apud Aristot.in prædicamento qualitatis his verbis; *Rarum vero, & spissum, & asperum, & lene putabuntur quidem qualequid significare:sed aliena huiusmodi putãtur esse à diuisione, quæ circa quale est:quamdam enim positionem magis videntur partium vtrumque monstrare, &c.* Deinde apud D. Thom. 2.lib.de gener.lect.2.vbi ita ait:*Rarum autem, & densum, vt in 4. Phys. dicitur,non sunt qualitates Physicæ,'sed positio partium materiæ secundum propinquum in denso,vel secundum remotum in raro.* 145

Secundò, quia non sunt multiplicandæ entitates, & multò minus motus sine vrgenti necessitate:sed nulla vrget necessitas ponendi qualitatem,quæ sit raritas,præter maiorẽ præsentiam localem,nec alterationem per se terminatam ad illam, quæ sit rarefactio:sed sufficit pro raritate maior præsentia localis, & minor pro densitate,& pro rarefactione,& condensatione sufficiunt motus locales per se terminati ad illas: ergo non est ponenda qualitas,neque alteratio,pro raritate,& rarefactione. Minor sic probatur,si aliqua esset vrgens necessitas ponendi qualitatem præter localem præsentiam,maximè vt modus,quo fiunt raritas,& densitas,facilius intelligatur,vel vt assignetur causa proxima,& quasi effectiua maioris extensionis, vel præsentiæ localis,sed vtraque ratio,vel causa est insufficiens: ergo non est multiplicanda propter illam. Probatur minor de causa priori,quia tota difficultas intelligendi modum, quo fiat rarefactio,in eo consistit, quod idem numero corpus per rarefactionem possit occupare maiorem locum,vel habere maiorem præsentiam in eo absque aliqua noua causa,per quã alio modo afficiatur eadem quantitas,cum idem,in quãtum idem, semper sit natũ facere idem,hoc est,non maius,neque minus, secũdum 146

intẽsio

intensionem, vel extensionem vt possit occupare maiorem locum, vel correspondere maiori spatio, quam correspondebat prius, sed ad tollendam hanc difficultatem sufficit assignare pro causa maioris extẽsionis primas qualitates corporis, nempe calorem, frigiditatem, humiditatem, & siccitatem tali modo attemperatas: ergo prima causa non est sufficiens; sed nec secunda de causa proxima effectiua maioris extensionis, vel præsentiæ, nempe qualitate, quæ sit raritas: quia talis qualitas aliquam debet habere causam proximam suæ productionis in corpore; & hanc sufficeret assignare pro causa maioris extensionis, vel præsentiæ, absque qualitate media, nempe tale temperamentum corporis, vel diuersum, secundum primas qualitates, à quo poterit sufficienter prouenire, vt maiorem, vel minorem præsentiam habeat successiuè in loco.

147 Probant tandem experientia: quia per solam compressionem digito factam condensatur aër in vtre inclusus; sed non est possibile, quòd per actionem tam facilem producatur noua qualitas in eodem aëre, quæ sit densitas: ergo non est ponenda, & consequenter nec motus, per quem producatur, quæ sit condensatio, sed sufficit motus localis eiusdem aëris, quem facilè intelligimus digito posse fieri.

Præterea, eadem condensatio aëris fit per impulsum digito impressum, sed impulsus non est productiuus alterius qualitatis, sed solius motus localis, & localis præsentiæ, vt per se est manifestum: ergo densitas producta in aëre non est aliud, quàm minor præsentia localis, neque condensatio erit aliud, quàm motus localis, per quem per se primò producitur. Tertia opinio negat, raritatem, & densitatem esse maiorem, aut minorem extensionem localem, maiorem aut minorem præsentiam: asserit verò esse qualitatem quamdam distinctam realiter ab his, & priorem natura eis, tamquam causam vtriusque, ita vt per eam disponatur corpus ad maiorem extensionem, & maiorem præsentiam localem habendam, vel acquirendam: rarefactionem verò, & condensationem esse motus alterationis per se primò tendentes ad has qualitates, sicut calefactio ad calorem: maiorem verò extensionem in loco, & maiorem præsentiam consequi naturaliter rarefactionem. Hæc est communis apud antiquos Philosophos, & interpretes Aristotelis: immo eam tenet ex sanctis Patribus Augustinus capit. 12. Cathegoriarum in 1. tomo, Damasc. capit. 12. suæ Physicæ, Boecius, & Albert. Mag. in prædicamen. quantitatis, autor sex principiorum capit. de situ, comm. 4. lib. Phys. text. 84. & ibidem Burleus, Capreol. in 2. dist. 19. quæst. 1. art. 3. Argen. in 2. d. 18. quæst.

quæst. vnica art. 4. Durand. ibid. q. 1. atque etiam Hispalen. Soncinas 8. Metaph. q. 27. Caietan. 3. p. q. 77. artic. 5. etiamsi simul asserat, rarefactionem fieri cum additione nouæ partis quantitatis: & ex recentioribus multi, & videtur mihi longè probabilior, & tenenda.

Nam in primis eam absque dubio tenet expresse Arist. 7. lib. 148
Phy. cap. 2. tex. 11. & 2. lib. de partibus animalium, c. 1. quibus locis enumerat qualitates tangibiles, & inter eas raritatem, & & densitatem: vnde non potest, vel apparens expositio adhiberi his testimonijs ab authoribus secundæ opinionis: testimonium verò ex prædicamento qualitatis adductum ab eis, optimè à nobis exponetur suo loco, sed clarius adhuc loquitur Arist. 4. lib. Phys. text. 86. his verbis: *Densum enim, & rarum secundum hanc contrarietatem lationis factiua sunt, secundum autem ipsum durum & molle, passionis, & impassibilitatis, & non lationis, sed alterationis magis.* Quibus densum, & rarum causam esse docet duplicis contrarietatis qualitatum, nempe grauitatis, & leuitatis: atque etiam duritiei, & mollitudinis, & in quantum sunt causa primæ contrarietatis, asserit esse causam effectiuam motus localis ab ea effectiuè procedentis. Ex quo euidens argumentum desumo aduersus secundam opinionem hoc modo; Rarum & densum sunt causa efficiens motus localis media grauitate & leuitate: ergo sunt causa efficiens extensionis localis, & localis præsentiæ, quæ sunt terminus per se motus localis. Ex quo euidenter sequitur, raritatem, & densitatem, non consistere in extensione locali, vel præsentia locali, sed esse his priora secundum naturam, cum sint causæ efficientes harum. De raro autem & denso loquitur proprijssimè Arist. eo loco, vbi agebat aduersus antiquos Philosophos, qui ponebant dari vacuum intra corpora rara: nam cum videantur partes eorum esse separatas, videtur esse intra illas vacuum: sed arguit Arist. quia vacuum non potest esse causa motus localis, cum eum potius impediat, sed rarum, & densum sunt causa efficiens motus localis, media grauitate & leuitate, quas causant: ergo non potest vacuum consistere in raro. Quod argumentum nullius momenti esset, nisi de raro & denso propriè loqueretur. Idē D. Tho. expressissimè. 1. lib. de gen. lect. 14. his verbis: *Si aër rarefiat, vel condensetur, dicendum est, quòd talis transmutatio non potest propriè dici augmentum, sed alteratio, fit enim secundum transmutationem passibilium qualitatum, scilicet rari, & densi, &c.* & 3. p. q. 77. art. 2. ad 3. vbi ita ait, *Rarum, & densum sunt quædam qualitates consequentes corpora ex hoc, quòd habent multum, vel parum de materia sub dimensionibus.*

Deinde

149 Deinde probari potest efficacioribus argumentis, & sit primum: impossibile est eãdem quantitatem prorsus immutatam habere, vel acquirere maior extensioné ad locũ, aut maiorem præsentiam: ergo assignari debet, aliqua mutatio in quantitate prior natura, quã maior extensio, vel maior pręsentia, à qua hęc procedãt, tãquam à causa proxima; sed non est alia assignabilis præter raritatem; ergo prior natura est hæc maiori extensione, maiorique præsentia: quare nulla harum potest esse raritas, neque acquisitio eius rarefactiò. Probatur minor, quia calor, vel frigus, aut temperamentum, quod assignatur ab authoribus secundæ opinionis pro causa maioris extensionis, vel præsentiæ, non potest esse proxima, sed solũ remota: ergo necesse est aliam qualitatem assignare pro causa proxima, & hæc erit raritas. Probo iterum minorem, quia rarefactio est motus localis, per quem corpus mouetur ad maiorem extensioné, & præsentiam localem: ergo illa erit causa proxima maioris extensionis, & maioris præsentiæ, quæ fuerit causa motus localis, per quem producitur: sed primæ qualitates, & tale temperamentum earum sunt causa remotissima motus localis: ergo etiam maioris extensionis, & præsentiæ. Probatur minor. Primò, quia proxima causa motús localis, sunt grauitas, & leuitas corporis, & causa proxima harum raritas, & densitas, vt docet expressè Arist. loco proximè citato: & causa raritatis & densitatis proxima est tale temperamẽtum primarum qualitatum, vt docet expressè idem Aristot. 2. lib. de partibus animalium capit. 1. in princip. his verbis: *Humiditas enim, & siccitas, & caliditas, & frigiditas materia corporum sunt compositorum, cætera autem differentiæ eas sequuntur, vt densitas, raritas, grauitas, leuitas, asperitas, lenitas, & reliqua id genus affectiones.* Ergo de primo ad vltimum remotissima causa eiusdem maioris extensionis, maiorisque præsentiæ localis erit tale temperamentum primarum qualitatum. Proximior verò raritas, & densitas media grauitate & leuitate, quæ ex eis sequuntur. Secundò probatur eadem minor, quia per primas
150 qualitates, vel per tale temperamentum earum, non disponitur corpus immediatè ad occupandum locum, vel ad maiorem præsentiam in spatio: ergo non possunt esse causæ, per quas quantitas eis affecta occupet maiorem locum, sed alia erit necessariò assignanda, quæ non potest esse, nisi raritas. Probatur antecedens, quia benè sequitur. Per tale temperamentum non disponitur immediatè corpus ad motũ localem, sed per grauitatem, & leuitatem: ergo neque ad terminũ eius, quæ est maior extensio, vel præsentia, quæ sunt terminus per se illius: solum ergo potest esse remota dispositio. Quòd verò non sit alia proxima

proxima præter raritatem,& densitatem: probatur,quia corpus rarefieri,est partes eius magis separari inter sese, & condensari, magis vniri, atque coniungi; sed hæc est proxima dispositio ad maiorem,vel minorem extensionem, & præsentiam,quæ statim sequitur ex maiori distantia partium inter sese: ergo raritas & densitas afficientes corpus sunt immediata causa,ratione cuius quantitas eius extenditur ad maiorem locum, & acquirit maiorem præsentiam in eo, & ex consequenti maior præsentia, atque extensio non possunt esse raritas, & densitas, sed effectus harum.

Secundò sic probatur. Raritas, & densitas possunt separari ab extensione,& præsentia locali corporis: ergo non possunt in his consistere,sed distingui debent ab eis ex natura rei. Euidens est consequentia, & probatur antecedens in mysterio Eucharistiæ: nam quædam partes corporis Christi sunt densiores aliis, aliæ aliis rariores, vt ossa densiora sunt carne, & humores rariores carne, & ossibus, & tamen constat non habere extensionem in ordine ad locum, neque præsentiam localem, sicut nec eam habet ipsum corpus: ergo raritas & densitas reperiuntur sine maiori extensione, ac maiori præsentia locali, & ideò non possunt in his consistere:& idem potest probari de quocumque corpore raro & denso,vt de aëre,& terra;quia sicut potest Deus conuertere panem in corpus Christi, ita potest conuertere aërem in terram, quamuis requiratur contrarietas ad conuersionem:nam aër,& terra contraria sunt: facta autem tali conuersione esset terra sub accidentibus aëris nullam habens extensionem ad locum, nec localem præsentiam,sicut neutram habet corpus Christi sub accidentibus panis existens; & tamen haberet naturalem suam densitatem,sicut cætera accidentia naturalia frigoris & siccitatis: ergo raritas, & densitas non consistunt in maiori extensione, aut maiori præsentia locali. 151

Huic argumento respondent autores secundæ opinionis negando, quod partes Christi in Eucharistia existentes habeant raritatem, vel densitatem, sed dicunt esse dispositas, vt raritatem, & densitatem inducant, si suæ naturæ relinquantur: ideo autem videtur nobis raras esse,vel densas: quia apprehendimus eas secundum modum,quem habent in cœlo,aut in cæteris corporibus humanis, & eodem modo negabunt, terram habere densitatem,si esset sub accidentibus aëris in eam conuersi. Hæc tamen solutio falsa est, quia rarum & densum sic definiuntur,vt docet D. Thom. 1. p.q.92.art.3.ad 1.in 2.d.30.q.2.art.1.& 3.p. q.77.art.2.ad 3.colligens definitiones eorum ex Aristot.4.Phys. text.84. & lib.7. text. 15. rarum est. *Quod parum habet materiæ* 152

X

sub magnis dimensionibus; densum verò, *quod multum habet materiæ sub paruis dimensionibus*. Sed definitiones istæ conueniunt partibus Christi in Eucharistia existentis: ergo ibi habent veram,& formalē raritatem, & densitatem. Probatur minor,quia euidens est, ossa eius plus materiæ habere, quàm carnem, & iecur plus quàm sanguinem, & reliquas partes, & hoc ex proprio, ac naturali temperamento, quod in Eucharistia habere, non potest negari, cum habeant suum esse naturale partes istæ; habent etiam sub minoribus dimensionibus. Quod sic probo. Partes istæ sic existentes sunt occupatiuæ minoris loci, & minorem occupant in cœlo,vbi habent localem extensionem:ergo minores habent dimensiones, Probatur consequentia; quia dimensiones per se primò sunt maiores, vel minores, non per actualem occupationem maioris loci, sed per aptitudinem, quam euidens est non amittere,etiamsi actuali ordine ad locum careant,ex quibus sequitur,densiores esse alias,alias verò rariores,quia maioris loci sunt occupatiuæ.

153 Probatur tandē,quia cum æquali extensione locali, & etiam cum æquali præsentia stat, vnum corpus esse magis densum,vel rarum, quam aliud:ergo raritas, & densitas non consistunt in maiori,vel minori extensione,aut præsentia locali: euidens est consequentia. Antecedens sic probo. Ponamus duo vasa eiusdem mensuræ, quorum vnum sit plenum aqua, aliud verò non plenum,sed quod minus aquæ eiusdem prorsus conditionis habeat, quæ calefacta ab igne rarefiat, & sic rarefacta vas ipsum non minus,quam alia adimpleat.Quo supposito,sic arguo. Istæ duæ aquæ habent eandem prorsus extensionem localem, eandemque præsentiā, ita vt neutra habeat maiorem extensionem, quàm alia,nec maiorem præsentiam;& euidens est,posteriorem habere multo minorem densitatem:ergo densitas non consistit in minori extensione, vel in minori præsentia. Et idem argumentum effici potest de raritate, si ponamus medietatem eius plenam aqua, & aliam medietatem plenam aëre, tunc enim æqualem habent extensionem localem,æqualemque præsentiam, & aqua est densa,aër verò rarus: ergo non consistunt raritas,& densitas in maiori extensione,vel maiori præsentia locali.

154 Vt autem veritas nostræ sententiæ melius intelligatur,& argumenta aliarum facilius soluantur, explicandum est, quæ sit ratio essentialis raritatis, & densitatis, vel in quo consistant qualitates istæ, & qui sint effectus formales, ac primarij earum; ex his enim intelligetur quidnam sit rarefactio, & condensatio. Notandum igitur est primo, raritatem,& densitatem quatuor præstare corpori. Primum est, quòd partes eius magis

sint se

sint separatæ, vel disiunctæ inter se, aut magis coniunctæ, vel minus separatæ sine discontinuatione; illud enim habent per raritatem, hoc per densitatem. Secundum, quod præstat corpori, est, quòd minorem habeat multitudinem materię, ac partium quantitatis sub maioribus dimensionibus, vel maiorem multitudinem sub minoribus; illud enim habet corpus rarum, vel rarefactum, hoc verò corpus densum, vel condensatum. Tertium est, quòd maiorem, vel minorem habeat extensionem localem corpus ipsum, & partes eius, maiorem quidem per raritatem, vel rarefactionem, & minorem per densitatem, vel condensationem. Sed in nullo horum trium consistit effectus formalis primarius raritatis, sed duo priora quasi materialia sunt respectu primarij, ac formalis effectus, & ideo ab eo connotantur, quare non potest sine vtroque intelligi. Tertius verò effectus secundarius est, formalis quidem, vel certè in genere causæ efficientis ab ea procedens, secundum diuersos modos loquendi authorum nihil ad præsens institutum referentes: nam cum extra primarium effectum sit, parum refert, vocare talem effectum formalem, vel secundarium efficientis causæ. Vltimum igitur, quod raritas, & densitas præstant corpori, est, quòd maiores dimensiones, aut maiorem molem, vel magnitudinem habeat, vel suscipiat, sine additione nouæ materiæ, aut nouæ quantitatis: & hoc est primarius effectus eius, qui non debet sic intelligi, vt maiores ipsæ dimensiones, aut maior magnitudo sint effectus primarius, & formalis raritatis, vel densitatis; nam maior, aut minor magnitudo corporis, vel maior moles, seu maior dimensio, à quantitate prouenit, non tamen nudè accepta, sed affecta raritate, vel densitate: ergo non potest esse effectus formalis raritatis, aut densitatis, quæ sunt qualitates quædam, sed effectus formalis primarius earum est, constituere corpus rarum formaliter, hoc est, ita illud afficere, vt sic affectus maiorem magnitudinem, & molem, maioresque dimensiones habeat, eadem eius materia, & eadem eius quantitas.

Quatuor ergo modis possunt definiri raritas, & densitas, secundum hos quatuor effectus, vt sigillatim explicentur, & testimoniis Aristot. & D. Thom. confirmentur. Primo possunt definiri hoc modo: *Rarum est, quod habet partes distantes à se inuicem:* densum verò, *Cuius partes sibi ipsis propinquæ sunt*, & per has definitiones explicantur secundum primum effectum per rationem intrinsecam eorum connotatum, quas tradit Arist. in prædicamento qualitatis. Secundò definiuntur sic. Rarum est, *quod parum habet materiæ sub magnis dimensionibus*; & densum, *quod multum habet materiæ sub paruis*; & his definitionibus 159

definiuntur per multitudinem partium etiam connotatam in ratione earum intrinseca; quas definitiones tradidit D.Thom. 3. part. quæstion. 77. artic. 2. ad 5 ex Aristot. collectas 4. lib. Physicor. text.84. & 85. Tertio modo possunt definiri per maiorem, vel minorem extensionem localem, aut localem præsentiam, tamquam per effectum remotum, in hunc modum. Rarum est, *quod sub eadem materia, & quantitate, maiorem habet extensionem localem, aut maiorem præsentiam*, & densum, *quod minorem*; & has definitiones non inuenio apud Aristot. vel D. Thom. nam dum Aristot. cap. de qualitate asserit, rarum, & densum magis monstrare quamdam positionem partium, quàm rationem qualitatis, non de positione partium in ordine ad locum intelligit, sed de positione partium inter sese, vt definitiones ab eo ibidem assignatæ euidenter ostendunt. Vltimo definiri possunt hac ratione. Raritas est *qualitas apta sic afficere corpus, vt ex eius affectione maiorem magnitudinem, vel dimensiones habeat sub eadem materia, & quantitate*. Densitas verò *qualitas apta sic afficere corpus, vt ex affectione eius maiorem habeat magnitudinem, vel minores dimensiones sub eadem materia, & quantitate*. Quas definitiones deductas ex Aristot. 4. Phys. text. 84. & 85. attulit D.Thom. 1. p. q. 92. art. 3. ad 1. his verbis comprehensas: *Hoc autem est rarefieri scilicet, materiam eamdem accipere maiores dimensiones*; & censeri debent essentiales; quia assignantur per verum genus raritatis, quod est qualitas, & per ordinem ad effectum formalem, atque primarium eius, vt si definiamus albedinem dicentes: Albedo est qualitas apta facere corpus album.

156 Secundo notandum est, quòd cum essentia quantitatis consistat in extensione partium, secundum molem, vel magnitudinem, ita vt vna sit extra aliam, & cuilibet debeatur distincta pars loci, perfici potest quantitas in subiecto accidentaliter secundum hanc extensionem, sicut qualitas perficitur accidentaliter secundum intensionem, quamuis diuerso modo; quia qualitas perficitur per additionem partium gradualium pertinentium ad entitatem eius, quantitas verò perficitur secundum extensionem sine additione nouæ partis pertinentis ad entitatem eius; sed ex eo quòd afficitur qualitatibus procedentibus ex tali temperamento subiecti, quæ sunt raritas & densitas, quarum ratione accidentaliter crescit extensio, vel magnitudo eius. Et ratio huius differentiæ sumitur ex diuersa natura quantitatis, & qualitatis; nam cum essentia quantitatis consistat in extensione partium, apta est magis dilatari, vel contrahi, secundum partes, quas iam habet actu per aduentum alicuius

extrin

extrinseci, ratione cuius maiorem extensionem acquirūt, quod non habet qualitas;non enim perfici nata est,nisi per partes de nouo educendas de potentia subiecti, vt per se est manifestum. Et ex his intelligitur sensus quorumdam verborum D.Tho.12. q.52. art.2. ad 1. quibus asserit, quantitatem augeri in his,quæ rarefiunt,per intensionem,absque noua additione,quod difficile visum est multis eius interpretibus, ex eo quòd quantitas non suscipit magis & minus, id est, intensionem, & remissionem, vt docet Aristoteles in prædicamento quantitatis: ergo non potest esse verum,quòd augeatur per intensionem in rarefactione.Sensus tamen D.Thom.non caret veritate,& proprietate,iuxta hanc nostram doctrinam;nam cum extensio quantitatis augeatur media raritate, quæ est qualitas habens gradus intensionis in subiecto, verè, & propriè dicitur augeri per intensionem, non propriam, sed raritatis eam afficientis, & augentis eius extensionem.

157 Ex hac doctrina manet explicatus effectus formalis primarius raritatis & densitatis,qui non est aliud, quàm constituere corpus rarum, vel densum; hoc est,sic eum afficere, vt ex tali esse formali maiorem, vel minorem habeat extensionem accidentalem partium inter sese, quæ non est aliud, quàm maior, vel minor magnitudo,aut molles, seu maior dimensio sub eadem materia & quantitate.Deinde colligitur id,in quo decepti sunt authores secundæ opinionis,nempe in eo, quòd vltimum, atque remotum effectum raritatis posuerunt pro essentia eius, nempe maiorem extensionem localem, vel maiorem præsentiam. Quod à priori potest probari esse falsum hoc argumento ex eadem doctrina deducto. Prius intelligitur quantitatem habere maiorem extensionem partium inter sese, maiorémque magnitudinem,& mollem, quam intelligatur habere maiorem extensionem in ordine ad locum, maiorémq; præsentiam;nam hæc ex illa oritur tamquam effectus ex causa:ergo prius intelligitur; sed eo ipso, quod habet maiorem magnitudinem, sine additione nouæ partis, intelligitur rarefacta, quia non potest intelligi habere maiorem magnitudinem in se seclusa additione partis,nisi per rarefactionem:ergo raritas non consistit in maiori extensione locali,sed in alio priori.

158 Tertio colligitur; quidnam sint rarefactio & condensatio, vel in quo consistat essentialis ratio earum. Est enim rarefactio *motus alterationis per se tendens in raritatem*; & condensatio *motus alterationis per se tendens in densitatem*; cætera enim, quæ per rarefactionem & condensationem fiunt, non pertinent ad essentiam earum, sed vel materialia sunt, & ideò con-

notantur per illas, vt dilatatio partium, disiunctio, vel coniunctio maior earum, maior etiam multitudo partium eiusdem materiæ, & quantitatis sub minori magnitudine, remotos quosdam effectus continent ex eadem quantitate his qualitatibus affecta prouenientes. Vt maiorem extensionem localem, vel maiorem præsentiam.

Vltimo colligitur, raritatem, & densitatem posse esse in corpore non extenso in ordine ad locum per potentiam Dei absolutam; quia extensio maior in ordine ad locum est effectus quantitatis rarefactæ, & distinctus ab ea ex natura rei; ideò potest ab ea separari, & verè separatur in corpore Christi in Eucharistia existenti, cum sua raritate & densitate naturali, & sine vlla extensione ad locum. Ad argumentum primæ opinionis neganda est minor, quòd partes corporis non possint fieri magis & minus distantes inter sese, nisi per penetrationem, nam per rarefactionem, & condensationem possunt, quia sic afficiuntur ab his qualitatibus, vt maiores, vel minores dimensiones recipiant, maiorem, vel minorem magnitudinem, vel molem habeant, & sub ea maiorem, vel minorem multitudinem partium, & tandem maiorem, vel minorem extensionem in loco. Quæ omnia constant in aëre & aqua, quibus si duo vasa æqualis mensuræ eis repleantur, constat maiorem multitudinem partium habere aquam, magisque inter sese coniunctas, quam aër sine penetratione.

159 Ad primum argumentum secundæ opinionis negandum est antecedens, quòd raritas & densitas non sint qualitates, etiam ex mente Aristot. qui tam expressè eas connumerat inter secundas qualitates duobus illis locis citatis, sed quoniam multa operantur in subiecto, ideò de illis loquitur diuersis in locis secundum diuersa, ex quibus illud est magis ad sensum manifestum, quòd partes corporis magis, vel minus disiunctas, vel coniunctas efficiant inter sese, quod est talem positionem incontinuo illis conferre, vel diuersam, & ratione huius effectus materialis non pertinentis ad earum essentiam, nisi tamquam connotatum, sicut pertinet subiectum ad rationem accidentis in concreto significati, loquitur de illis in prædicamento qualitatis: in aliis verò locis eas considerat sub propriis rationibus, & effectibus formalibus, atque primariis; & ideò inter qualitates sensibiles eas connumerat. Et in eodem sensu intelligi debet testimonium D. Thom. cum in aliis à nobis citatis de illis loquens sub propriis rationibus expressius doceat esse qualitates.

160 Ad primũ argumentũ concessa maiori, quòd non sunt multiplicandæ entitates sine vrgenti necessitate, negãda est minor, quòd

quòd nulla vrgeat necessitas ponendi qualitatem, quæ sit raritas, vel densitas, præter maiorem extensionem localem corporis, aût maiorem præsentiam: quia non est intelligibile, quod corpus immutata prorsus quantitate habeat maiorem extensionem localem: quare necessaria est qualitas aliqua præcedens, per quam sic afficiatur, vt maiores dimensiones acquirat, maiorémque magnitudinem, à qua procedat maior extensio localis, & maior præsentia: hæc autem qualitas non potest esse prima nec temperamentum primarum, quia istæ remotum tantum fundamentum esse possunt maiorum dimensionum: cum per eas, vel earum temperamentum, non ordinetur proximè corpus ad illas, & multò minus ad extensionem localem, sicut nec ordinantur proximè ad motum localem, per quem producitur localis præsentia.

Ad vltimum concedenda est etiam maior, quòd per compressionem digito factam condensetur aër in vtre inclusum: sed minor neganda, quod per tam leuem actionem producatur qualitas: quia si leuis est actio, leue est etiam corpus aëris, & facilè comprimitur, parua est etiam raritas, quæ producitur, sicut solet in subiecto nimis disposito, vt in stupa leuissima quædam scintilla calorem & flammam producere. Et quod tandem de impulsu obiicitur, quòd non sit productiuus alterius qualitatis, sed solius motus localis, difficultate caret: quia impulsus non producit raritatem per se, sed per accidens, medio motu locali, cuius est principium per se, sicut etiam solet producere calorem per accidens, in quantum motus localis est causa per accidens caloris in corporibus calidis.

QVÆSTIO III.

An corpus paruum, cui nihil materiæ, nec quantitatis additur, possit fieri magnum sine rarefactione per potentiam Dei absolutam.

PRima opinio concedit esse possibile. Ita Magister sententiarum in 2. d. 18. cap. 5. Durand. ibidem. q. 1. Argentina art. 4. Henric. quodlib. 7. q. 9. Altisiodor. lib. 4. summæ q. de veritate humanæ naturæ, Ægid. quodlib. 2. q. 11. pro qua referuntur etiam nonnulli expositores sacræ Scripturæ, vt Nissen. oratione 3. de resurrectione, Hugo de sancto Victore lib. 1. de sacramentis p. 6. c. vlt. Nicolaus de Lyra in cap. 2. Genes. Probat Durand. primò, quia si corpus paruum, cui non additur materia, neque 161

quantitas, non posset fieri magnum sine rarefactione, ideo esset, quia non posset tale corpus maiores dimensiones accipere, nisi per rarefactionem; sed hoc est falsum:ergo nulla reperitur implicatio contradictionis. Probatur minor,quia maiores, vel minores dimensiones acquirere corpus, prouenit à quantitate, & ad illam pertinet;sed rarefactio tendit ad qualitatem,quæ est raritas:ergo sunt mutationes realiter diuersæ,sicut quantitas,& qualitas realiter distinguuntur, & ideò poterunt separari per diuinam potentiam,& corpus fieri ex paruo magnum per productionem maiorū dimensionum,nulla existente rarefactione.

Secundò, quia Deus potest facere, quidquid potest materia recipere,siue per potentiam naturalem, vel obedientialem; sed magnum, & paruum sunt in potentia naturali materiæ respectu agentis naturalis,& in potentia obedientiali respectu agentis supernaturalis: ergo potest Deus constituere materiam, vel corpus,cui nihil addatur sub quibuscumque magnis dimensionibus absque rarefactione.Probatur consequentia,quia magnæ dimensiones non minus sunt in potentia eius obedientiali, quàm quantitas, à qua procedunt.

162 Tertiò,quia corpus,cui nihil additur, potest acquirere maiores dimensiones ex eo,quòd partes eius separentur inter sese, & ponantur in diuerso situ, & positione;sed Deus potest partes corporis sic separare sine rarefactione:ergo poterit tribuere tali corpori maiores dimensiones sine illa. Probatur minor, quia difficilius est,corpus existens in vno loco ponere in altero,non relicto priore, quam separare illud ab alio corpore, cui erat loco coniunctum, sed valde probabile est, non repugnare primum;ergo nec repugnabit secundum; quare poterit Deus partes corporis situ & positione inter se coniunctas separare sine vlla rarefactione:præsertim cum talis separatio non sit effectus raritatis,sed quantitatis:per separationem verò partium acquirit corpus rarefactum maiorem magnitudinem, & maiores dimensiones,fitque ex paruo magnum;ergo poterit fieri magnum sine rarefactione per potentiam Dei absolutam.

Secunda opinio tenet,contradictionem implicare,quòd paruum corpus,cui nihil materiæ,vel quantitatis additur,fiat magnum sine rarefactione. Ita D.Tho.in 2.d.18.q.1.art.1.& 1.p. q.92.art.3.ad 1.& ibidem Caiet.Capr.in 2.d.19.q.1.art.1.Greg. d.18.q.vnica,Basol.q.etiam vnica,art.4. Maior, Mayronius, & Dionys. in eadem dist. Sonzin.8. Metaph. q.4.quam sequuntur Conimb.licèt ex parte videantur etiam sequi oppositam. Et hæc videtur nobis probabilior,& tenenda.

Probatur testimonio expresso D. Aug. 10. lib. de Genes. ad

literam

literam cap. vlt. vbi agens contra Tertullianum, qui putabat animam nostram crescere, & maiorem fieri, sed numquam posse diminui, ita ait: *Quid autem absurdius, quàm putare, vllum esse corpus, manente natura sua quantitate, quòd vndique crescat, nisi rarefiat?* Nec loquitur hic Sanctus, vt aliquis putare posset, secundum communem ordinem rerum, sed de impossibilitate talis effectus per quamlibet potentiam; quia si sic non loqueretur, nihil probaret contra Tertullianum, qui dicere posset, per diuinam potentiam crescere animam, etiam si nihil ei addatur, nec rarefiat.

163 Probatur etiam ratione D. Tho. in posteriori loco citato, quæ talis est. Magnum, & paruum non pertinent ad essentiam materiæ, vel corporis secundum substantiam considerati, sed extra illam sunt; ita tamen, vt in potentia sit ad vtrumque: ergo implicat contradictionem crescere, vel maius fieri, nisi mutatis dimensionibus de minoribus in maiores: mutatio verò circa dimensiones duobus tantum modis fieri potest, videlicet per additionem quantitatis ad quantitatem, aut quia eadem materia, vel corpus sub eadem prorsus quantitate manens suscipit maiores dimensiones; additio verò quantitatis nulla fit, vt supponimus: ergo solum potest fieri mutatio circa dimensiones, ita vt maiores suscipiat idem corpus sine vlla additione, hoc autem est impossibile sine rarefactione: ergo repugnat tale corpus fieri maius sine illa. Probatur minor, quia proprius, atque formalis effectus raritatis est, rarum corpus efficere, sicut albedinis, efficere illud album; sed rarum corpus definitur ab Aristotele, *Quod maiores dimensiones suscipiat sub eadē materia & quantitatem*, lib. Phys. text. 84. ergo repugnat maiores dimēsiones suscipere, nisi per rarefactionē, & ex cōsequēti maius fieri sine illa.

164 Pro solutione argumentorum notandum est, quod tota difficultas huius quæstionis consistit in hoc an per solam raritatem, vel densitatem, aut per solam rarefactionem, aut condensationem fieri possit, vt partes corporis sine discontinuatione magis separentur inter sese, & vt idem corpus sub eisdem dimensionibus maiorem habeat, vel minorem multitudinem partium, vel etiam possit fieri sine his qualitatibus: nā si solum per has qualitates fieri possit, contradictionē implicabit, quòd corpus paruum, cui nihil additur, vel detrahitur, fiat magnum, vel magnum paruum, nisi per rarefactionem, vel condensationem. Probatur euidenter consequentia, quia corpus paruum, cui nihil additur, nō potest habere maiores dimensiones, vel minores, nec esse occupatiuum maioris, vel minoris loci, nisi partes eius magis inter se separentur, vel coniungantur, & sub eisdem

dimensionibus maior, vel minor multitudo earum contineatur: ergo nec potest fieri ex paruo magnum, vel ex magno paruum sine his. Si verò possint magis separari partes, vel coniungi, & maior multitudo earum, aut minor sub eisdem dimensionibus contineri sine his qualitatibus, etiam poterit sine eis fieri magnum, vel paruum per potentiam Dei absolutam. Et prima opinio tenet, sine his qualitatibus fieri posse, nostra verò omnino negat; quia licet non sit effectus formalis raritatis maior separatio partium, vel minor multitudo earum sub eisdé dimensionibus; sed effectus formalis sit, sic esse affectum corpus, vt maiores dimensiones suscipiat sub eadem materia, & quantitate; simul tamen, ac necessariò connotantur illa & ideò nec esse, nec intelligi potest sine illis, sicut effectus formalis albedinis non potest intelligi sine corpore. Ideò omnino negandum est, quòd possint partes separari inter sese sine discontinuatione; vel minor multitudo earum sub eisdem dimensionibus contineri nisi media raritate, & consequenter quòd possit corpus paruum, cui nihil additur, fieri magnum sine rarefactione per potentiam Dei absolutam.

165 Ad primum argumentum Durandi, concessa maiori, distinguenda est minor, quòd maiores dimensiones accipere corpus necessario sit effectus quantitatis; nam vel est effectus maioris quantitatis, vt patet in corpore, quod augetur, vel eiusdem tali modo dispositæ, videlicet per raritatem, cuius proprius effectus formalis est, sic disponere corpus, vt per eamdem quantitatem maiores dimensiones habeat; quid sit autem habere, vel accipere maiores dimensiones, profectò non est aliud, quàm esse occupatiuum maioris loci, vel ei deberi maiorem extensionem in ordine ad spatium, & maiorem præsentiam localem: Et quod dicitur, rarefactionem terminari ad qualitatem distinctam realiter à maioribus dimensionibus, etiam est concedendum, sed neg andum id, quod infertur, nempe posse separari per potentiam Dei absolutam has duas mutationes, videlicet rarefactionem, & acquisitionem maiorum dimensionum: quia licet maiores dimensiones distinguantur à rarefactione realiter, non tamen sicut vna res ab alia, sed sicut modus à re: & ideò distinctione reali modali, quam solent vocare ex natura rei; nam maiores dimensiones sunt modi eiusdem quantitatis rarefactæ, & propterea comparantur, sicut ad quantitatem, sic etiam ad raritaté (ratione cuius, vt formæ sic afficientis quantitatem ei conueniunt, vel eam sequuntur) tamquam modi; repugnat verò modum separari à re, quam modificat; cum intrinseca ratio eius sit actu modificare. Et exemplum adducere possumus

possumus in materia valde simili: nam maiorem quantitatem acquisitam per nutritionem sequitur extensio corporis ad maiorem locum, & motus localis extensionis sequitur motum augmentationis, & etiam extensio ipsa ad maiorem locum distinguitur realiter à maiori quantitate, atque etiam motus localis, per quem acquiritur, à motu augmentationis; & tamen repugnat prorsus dari in rerum natura talem extensionem, & talem motum localem, sine maiori quantitate, & sine augmentatione, quam sequitur, quia maior illa extensio modus est maioris quantitatis, & talis motus ad maiorem extensionem localem modus augmentationis, qui non possunt dari in rerum natura, etiam per potentiam Dei absolutam sine maiori illa quantitate, & motu illo, vel mutatione augmentationis, per quam acquiri debet.

Itaque in rarefactione quatuor reperiuntur. Primum est, alteratio ipsa per se primò terminata ad raritatem, & hæc est rarefactio; secundum, maior moles, aut magnitudo, vel maiores dimensiones corporis, quas raritate affectum acquirit; & hæc explicantur, & intelliguntur per hoc, quòd eadem quantitas raritate affecta est occupatiua maioris loci, vel spatij. Tertium, maior separatio partium inter sese sine discontinuatione, & simul minor multitudo partium, vel materiæ sub maioribus dimensionibus; & hoc tertium, tamquam materiale necessariò concurrens ad secundũ connotatur per illud, sicut corpus connotatur per hoc nomen album. Postremum, maior extensio actualis ad locũ, vel maior præsentia localis: & ex his quatuor, primum non potest vllo modo separari à secundo; quia rarefactio non potest dari sine suo termino per se, qui est raritas, nec raritas potest intelligi in corpore sine ordine ad maiores dimensiones eius, nec maiores dimensiones in corpore, cui nulla sit additio sine ordine ad raritatem se afficientem: nec etiã duo hæc possunt separari à tertio: quia licèt materiale sit respectu corporis rarefacti, quòd partes eius magis separatæ sint inter se, atq; etiam quòd corpus ipsum rarefactum minorem habeat multitudinem partium sub eisdem dimensionibus: connotantur tamen nomine concreto rarefacti, sicut corpus connotatur nomine albi, quod satis est, vt repugnet esse sine illo. Tria verò priora non implicat contradictionẽ separari à quarto: quia non solum sunt res distinctæ, atque etiam natura priores, vt statim explicabitur, sed nec habent essentialem dependentiam ab eo. 166

An verò pro his quatuor ponendi sint quatuor motus realiter distincti, non est certum inter authores, sed quidam ex his, qui dicunt, rarefactionẽ non esse aliud, quàm motum localem, 167

per

per quem acquiritur maior præsentia localis, vnum tantùm motum ponunt in tota rarefactione, putantes extensionem localem, & præsentiam localem non distingui, & ideò non terminare diuersos motus, nec dari præter has qualitatẽ, vel quid aliud acquisitum. Alij verò eas distinguunt, & ideò duplicem motum ponunt; primum terminatum ad quantitatem, quia putant extensionem esse aliam speciem quantitatis distinctam ab his, quæ enumerauit Aristoteles, quamuis sub eis contẽtam, nec dari raritatem, quæ sit qualitas, vel quid aliud acquisitum. Conimbricenses verò tres motus distinguunt in rarefactione, primum terminatum per se ad raritatem, quæ est qualitas, & hunc vocant alterationem: secundum terminatum per se ad maiorem extensionem partium inter sese, quam vocant maiorem magnitudinem, aut maiorem molem; & iste est motus per se terminatus ad quantitatem præexistentem sub nouo modo. Tertium, terminatum per se ad maiorem extensionem localem, vel maiorem præsentiam, quæ idem sunt, & hunc vocant motum localem.

168 Nostra verò sententia tria asserit. Primum est, rarefactionem solum supponere pro alteratione per se terminata ad qualitatem, quæ est raritas iam explicata: & ideò impertinens esse, quòd præter illam ponantur alij motus, vel non. Secundum, præter alterationem ponendum esse motum localem maioris extensionis eam naturaliter consequentem, & omnino similem ei, qui consequitur augmentationem, & hunc motum per se terminari ad vbi, nec esse distinctum pro extensione locali, & pro locali præsentia; sed eumdem. Quod probo hac ratione. Motus localis terminatur per se ad prædicamentum vbi, vt docet expressè Arist. 5. lib. Phys. cap. 2. sed vbi non dicit nudum respectum præsentiæ ad spatium, alioqui non posset per se terminare motum: nam ad relationem non datur per se motus. Prætereà non distingueretur prædicamentum vbi, à prædicamento relationis: ergo præter respectum dicit aliquam entitatem realem absolutam, videlicet talem modum se habendi in spatio vero, aut imaginario; sed modus iste absolutus corporis in spatio non potest esse aliud, quàm extensio eiusdem corporis in eo, quia non est excogitabilis alia entitas realis absoluta: ergo integra, & completa ratio prædicamenti, vbi, motum per se terminantis ex vtroque integratur, atque completur, nempe ex modo extensionis localis, & respectu præsentiæ ad spatium: quæ rationes licet aliquo modo distinctæ sint, tãquam absoluta & respectiua, hæc tamen intrinseca est illi, & in ea includitur, quia non est intelligibilis extensio corporis in spatio sine

fine respectu præsentiæ ad illud, non ergo distinguuntur duæ istæ rationes ex æquo, sed solum distinctione includentis, & inclusi, & ideo respectus præsentiæ inclusus intrinsice in extensione complet rationem prædicamenti vbi, terminantis per se motum localem. Sed nec benè procedūt alij, qui sic distinguūt 169
extensionem localem à præsentia, vt velint posse separari inter se, quia dicunt, corpus per totum spatium motum semper habere eamdem extensionem localē, quia semper est eadē quantitas eius, ratione cuius dicitur præsens spatio; sed non semper habere eamdem præsentiam, sed diuersam, secundum diuersas partes spatij, quibus præsens efficitur per motum. Hoc tamen efficaciter probatur falsum in motu locali consequente rarefactionem, de quo loquimur, immo etiam in motu locali consequente augmentationem: nam sicut corpus rarefit, & augetur successiuè, ita acquirit successiuè maiorem extensionem localem, cum qua euidēs est, non posse permanere minorem, quam habebat prius, alioqui adderetur quasi fragmentum extensionis pro nouâ magnitudine, vel quantitate acquisita, & noua pars loci, vel spatij, quæ falsa sunt; nam sicut corpus rarefactū, & auctum, nouum, atque distinctum locum totalem occupat, destructo priori, ita nouam, atque distinctam acquirit extensionem sibi adæquatam, sicut nouam, & adæquatam præsentiam, corruptis prioribus; licet vtraque sit partialis comparata ad eā, quam successiuè acquirit corpus in toto spatio, cum necesse sit, terminum motus localis completum, à quo specificatur, diuisibilem esse in infinitas partes proportionales, & in partes aliquotas finitas, sicut motum ipsum; & in motu locali propter specialem eius rationem necesse est singulas partes termini desinere aduenientibus nouis, sicut desinunt singulæ partes motus.

Tertium, quod asserit nostra sententia, est probabile esse, 170
quòd in rarefactione præter alterationem, & motum localem maioris extensionis eam consequentem ponēdus sit alius, qui per se terminetur ad maiores dimensiones, vel maiorem extensionem accidentalem partium corporis inter se se, quam vocamus maiorem magnitudinem, aut molem accidentalem. Ita sentiunt Conimbricenses, & probatur hac ratione. Maior hæc extensio, vel maior magnitudo accidentalis, quam acquirit corpus per rarefactionem, est modus realis eiusdem quantitatis rarefactæ nouus, atque distinctus ex natura rei ab ea, cum acquiri possit, & amitti illa permanente, est etiam distinctus ex natura rei à raritate terminante rarefactionem: ergo petit distinctum fieri, & per se successiuum, cum habeat propriam, &

positiuam

positiuam latitudinem sicut quantitas rarefacta, quam sequitur: ergo petit distinctum motum. Probatur consequentia, quia fieri per se successiuum, motus est. Ad secundum argumentum eiusdem opinionis cōcedenda est maior, quòd possit Deus producere in materia, quidquid est in potentia naturali, vel obedientiali eius, sed minor distinguenda, quòd recipere maiores dimensiones sit in potentia materiæ; non est enim in potentia eius immediatè, sed media quantitate, à qua proximè proueniunt extensio, magnitudo, maior extensio, & maior magnitudo, vel maiores dimensiones, à quantitate verò ita proueniunt, vt vel à maiori, vel ab eadem rarefacta: & ita solum per hæc media possunt à Deo produci ex potentia totius substantiæ corporeæ, in qua recipitur quantitas, tamquam in proximo subiecto, & ex potentia materiæ tamquam ex radice, & non immediatè in eo sensu, in quo existimat produci posse prima sententia, sicut nec esse album potest Deus producere in corpore, nisi media albedine, vt iam fuit expositum.

171 Ad tertium neganda est etiam minor, quòd partes corporis non rarefacti possint sine discontinuatione magis separari inter sese: & dum dicitur, posse vnum corpus per diuinam potentiam separari ab vno loco, & poni in altero, non relicto primo, sed ita vt simul sit in vtroque concedendum est, sed negandum, quod infertur, videlicet, posse vnam partem eiusdem corporis non rarefacti sine discontinuatione magis separari ab alia, ac prius erat; quia maior separatio partium corporis inter se includitur in esse rari, vel rarefacti (quod est effectus formalis raritatis) tamquam materiale cōnotatum per illum, sicut corpus includitur in esse albi, quod est effectus formalis albedinis; vnde sicut implicat contradictioné, dari corpus vt materiale connotatum per concretum albi, quin afficiatur albedine, ita repugnat dari corpus habens partes magis separatas inter sese, quin afficiatur raritate. Quod probare possumus experientia, si accipiamus corpus densum, & excogitemus partes eius magis inter sese disiungi, vel separari: nam vel separantur permanentes in eadem densitate, vel amittentes illam; & prior separatio non est intelligibilis sine discontinuatione, nec secunda sine raritate; quia necesse est, vt corpus habens partes ita disiunctas minorem multitudinem partium contineat sub maioribus dimésionibus, quod est rarum esse, vel rarefactum, vt superius probauimus; & ideò repugnat, talem separationem partium fieri sine discontinuatione, nisi per rarefactionem.

CAPVT

CAPVT VI.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Quoniam autem oportet primum de materia, & de vocatis elementis dicere, &c.

Textus Expositio.

INtentum Aristot. in hoc cap. 6. est explicare, an necessarius 1
sit contactus inter agens, & passum. Diuiditur autem in duas partes, in priori proponit necessitatem agendi de contactu corporum, in posteriori explicat tres modos, quibus possunt corpora se tangere; & docet, quo ex his modis summatur impræsentiarum contactus.

Ad primam partem capitis accedens, Arist. ait, agendum sibi esse in sequentibus de elementis, & natura eorum, atque etiam de modo, quo inter sese admiscentur ad componendum mixta: & cum certum sit, per mutuam actionem, & passionem admisceri, agendum sibi esse de mutua actione, & passione, quam inter sese exercent. Et tandem, cum ad hanc mutuam actionem, & passionem exercendam necessarius sit contactus, de contactu agendum esse, prius quàm ad alia explicanda procedatur. Tribus modis sumitur cõtactus; primo modo illa dicuntur se tangere, quæ cum diuersas magnitudines habeant, atque diuersum situm, eorum extrema simul sunt. Exemplum assignare possumus in quibuscumque corporibus, inter quæ nõ mediat aliud, & talis contactus non est propriè Physicus, sed etiam conuenit corporibus Mathematico modo consideratis, & propterea potest vocari Mathematicus, vt si consideremus duas quantitates immediatas, non consideratis substantijs, in quibus sunt, dicemus se tangere, quia conuenit eis esse in loco, & habere distinctum situm, atque etiã extrema sunt simul, & hoc modo sumpsit Aristot. contactum 5. lib. Physic.

Secundo modo dicuntur aliqua se tangere, quæ cum distin- 2
cta loca naturalia habeant, & mutuo sint actiua, & passiua, eorum extrema simul sunt, vt aër, & aqua, vel etiam alia corpora naturalia in eis existentia, & contactus iste conuenit corporibus sub consideratione Physica acceptis, & ideò non est communis Mathematicis, nec Mathematicus vocatur, sed propriè Physicus. Quod ex conditionibus, per quas explicatur, manifestum est: nam prima asserit, ea, quæ se tangunt, habere distincta loca naturalia, locus autem naturalis, & Mathematicus distin

distinguuntur, quia iste solum dicit vltimam superficiem circumscribentem: naturalis verò præter hanc addit qualitatem conseruatiuam locati, vt locus aquæ frigiditatem, aut humiditatem. Secunda verò dicit esse mutuo actiua, & passiua, Mathematica autem corpora, vt talia nihil de actione, & passione dicunt. Tertiò modo sumitur contractus communissimè, & ideo impropriè, prout conuenit cuicumque mouenti, quod vt explicet Aristoteles, duo adnotat. Primum, quòd sicut ea, quæ mouent alia, quædam ita mouent, vt non moueantur (& ita se habent intelligentiæ mouentes corpora cælestia, à quibus non mouentur) alia mouent simul, & mouentur ab alijs, vt primum mobile mouet corpora cœlestia inferiora, & simul mouetur à sua intelligentia. Ita se habent agentia, nam quædam ita agunt, vt simul patiantur ab his, circa quæ agunt, vt ignis agens in aqua repatitur ab ea: alia verò agunt, sed non patiuntur, vt corpora cœlestia circa hæc inferiora, à quibus non patiuntur.

3 Secundum, quod adnotat, est, agens, & mouens se habere tamquam superius, & inferius, nam quidquid agit, mouere dicitur, non tamen omne, quod mouet, dicitur agere: nam sicut pati propriissimè acceptum non dicitur de quocumque recipiente, sed solum de eo, quod per receptionem disponitur ad corruptionem; ita agere propriissimè acceptum non significat quomodocumque mouere, sed per impressionem qualitatis disponentis ad corruptionem, quod est mouere alterando; sic autem speciali, & propriissimo modo sumitur agere in hac parte, quia consideratur in ordine ad mixtionem elementorum, & ita sumptum cōstat minus vniuersale esse, quàm mouere, quia hoc demouente localiter, & quouis alio genere motus dicitur. His suppositis asserit, tertiam acceptionem contactus communissimam esse, & ideo nimis impropriam, secundum quam omne mouens dicitur tāgere motum, quomodocūque illud moueat, vt is, qui dolore nos afficit, dicitur nos tangere, licèt nos eum non tangamus, & corpora cœlestia dum inferiora mouent, ea dicuntur tangere, licèt ab his non tangantur. Vnde fit, tactum secundum primas duas acceptiones Mathematicā, & Physicam, reciprocum semper esse, ita vt quod tangit aliud, necesse etiam sit ab eo tangi. Secundum vltimam verò non necessario est reciprocus, sed potest se tenere ex parte vnius tantum, & ideo valde improprius est. In præsenti autem capite solum sumitur in secunda acceptione, atque propriissima, quę respectu aliarum inferior est, & ideo vtramque includit, sed à neutra includitur. Quinto autem lib. Phys. desumitur ab Aristotele in secunda acceptione simpliciter propria.

QVÆSTIO

QVÆSTIO I.

Utrùm agens naturale possit agere in passum distans nihil agendo in medium.

NOn quærimus modò, an agens naturale possit agere in rem absentem, vel distantem à se, vel solum in præsentem; iam enim hoc disputauimus 7. lib. Phys.c.2. non solum secundum potentiam naturalem, sed etiam secundum absolutam Dei; sed solum quærimus, an possit agere in rem præsentem, hoc est contentam intra propriam spheram actiuitatis sine contactu, vel necesse sit eam tangere, vt docet Arist.c. præsenti. Vt autem intelligatur quæstio, distingui debet duplex contactus, formalis, & virtualis. Formalis dicitur ille, quo se tangunt duo corpora contigua, quorum vltima sunt simul, de quo egit Arist. 5. lib. Phys. Contactus iste reperitur inter aërem, & aquam in suis spheris existentes. Alter est contactus virtualis, quo vnum tangit alterum, non per se, sed per suam virtutem; ita vt inter passum, & virtutem agentis nullum detur medium; & contactus iste non solum reperitur inter agentia spiritualia, & corporea, vt inter Angelum, & corpus, quod mouet, sed etiam inter corpora ipsa: nam Sol agens in hæc inferiora corpora, dicitur ea tangere, non quidem tactu formali, cum non sit corpus eis contiguum, sed valde distans, tangit verò ea per virtutem à se diffusam ab eis non distantem: sed in contactu isto virtuali inter corpora reperto etiam reperitur formalis, non eiusdem corporis, cui conuenit primus, sed alterius, per quod eamdem virtutem diffundit, vt in eodem exemplo patet: nam Sol agens in aquam dicitur eam tangere media luce diffusa per aërem vsque ad aquam ipsam, sed non posset eam hoc modo tangere, nisi aër ipse, in quo recipitur virtus, & per quem exercetur actio, eam tangeret contactu formali. Quærimus ergo, an necesse sit agens naturale vno, vel alio modo tangere passum intra spheram suæ actiuitatis constitutum, vt in illud agat, vel agere possit nullo modo illud tangendo; loquimur autem de agente immediato, quod per se operatur, & non de remoto, de quo nulla potest esse difficultas; & si contactus sit necessarius, non poterit agens naturale agere in distans, non agendo in medium: si verò possit agere sine vllo contactu, poterit etiam operari in extremum, non agendo in medium. Potest autem quæstio hæc in duplici sensu agitari, naturaliter, & secundum potentiam Dei absolutam,

Et primo diſputabitur à nobis in primo ſenſu, deinde aliquid dicemus de ſecundo.

5 His ſuppoſitis, certum eſt primò, contactum non requiri tamquam rationem formalem agendi, quia agentia naturalia per virtutes in ſe exiſtentes operantur, tamquam per rationes formales agendi, vt ignis per calorem: contactus verò quicumque non eſt virtus, vel forma agentis, ſed ſolum in ſimultate agentis, & paſſi conſiſtit: ergo non poteſt eſſe ratio agendi, ſed ſolum poteſt eſſe conditio: inquirimus verò, an ſit conditio neceſſaria, ſine qua agens non poſſit agere.

Secundò, certum eſt, per contactum non ſolum intelligi immediationem duorum corporum diſcontinuorum: quia euidens eſt, vnam partem eiuſdem corporis agere in alteram ſibi continuam non habentem eamdem formam, ſed habere potentem, vel non habentem in eodem gradu, vt ſi vna pars ligni calefacta calefaciat aliam ſibi continuam frigidam, ſed intelligitur quæcumque immediatio, vel propinquitas agentis, & paſſi, ſiue continua ſint, vel contigua.

6 Tertiò etiam videtur certum de agente partiali, quòd poſſit agere in diſtans, nihil agendo in medium, ſi medium tam perfectam habeat formam, ac habet agens ipſum. Conſtat hoc in igne agente in lignum, cuius partes profundæ non tangunt lignum, ſed ſuperficiales tantum, & nihilominus immediatè agunt omnes circa illud. Non eſt enim verum, quod quidam excogitant, videlicet remotiores partes in iſto caſu non agere immediatè, ſed per partes proximas, quibus ſuam virtutem imprimunt, & per illas tranſmittunt ad paſſum: nam cum omnes partes ignis habeant ſummum calorem, impoſſibile eſt, proximiores recipere calorem ab aliis, vel has eis imprimere eumdem calorem. Sed nec verum eſt, immo planè ridiculum, quod voluerunt alij, nempe ſolum agere extrema corporis, vel partem indeterminatam, cui proximè adhærent extremæ ſuperficies eius, reliquum verò corpus ſicut per ſe non tangit paſſum, ita per ſe non agere, hoc enim contrarium eſt euidenti experientiæ, quia ſi ſolum ageret ignis per extremas ſuperficies, ſolum poſſet imprimere indiuiſibilem caloris; & ſi ſolum ageret per quandam partem indeterminatam minorem, atque maiorem in infinitum, non poſſet habere tantam vim agendi, quantam habere experimur: præterquam, quòd cum paſſum ſit determinatum corpus, & effectum quoque determinatum recipiat ab agente, determinatum quoque eſſe debet agens, & non ſola quædam indeterminata pars. Veritas igitur eſt, corpus per omnes partes immediatè agere, & partes omnes

æquè

æquè etiam immediatè operari, quia virtus operatiua completa, atque totalis eius, per quam operatur, vna est ex omnibus partibus æquè immediatè composita, & ideò sicut omnes concurrunt immediatè ad illam componendam, ita concurrunt immediatè ad operandum ea operante, quamuis per extrema indiuisibilia fiat contactus. Euidens est ergo, de agente partiali posse agere in distans aliquando, nihil agendo in medium; propterea solum procedit quæstio de agente totali, & immediato, an possit agere in distans, nihil operando in medium.

Et prima opinio tenet, posse aliquando naturaliter hoc fieri, & ideo nullum contactum esse semper necessarium. Ita Auicen. in lib. de anima sect. 4. capit. 4. cum Hypocrate, quem refert Alexandr. 1. lib. Metaph. comm. 18. Gab. in 1. distinct. 37. quæst. 1. artic. 3. Ocham. Basolius, Mayronius, & Liquetus ibidem, & Priscianus Lidius apud Thophilum 2. lib. de anima text. 37. Pro hac etiam sententia citatur Scotus in 1. distin. 37. quæst. vnica, quo loco agit de præsentia agentis necessariò requisita ad agendum, sed de agentibus naturalibus, & corporeis, expresse tenet, non posse naturaliter agere in distans, nisi agendo in medium, præsertim in solut. ad argum. quamuis de agentibus superioris ordinis dicat non implicare contradictionem, quod operentur vbi non existunt per se, nec per propriam virtutem. 7

Probatur hæc sententia multis experientiis, vt de magnete attrahente ad se ferrum distans, nihil agendo in aëre, vel in aliis corporibus in eo existentibus: de pisce stupore quodam afficiente brachium piscatoris, nihil in arundine media operante, de animalibus, quæ solo intuitu oculorum nociuam qualitatem aliis imprimunt, & non in medio, de papyro, vel charta, super quam si oleum infuderis, calefit, immo ferueſcit oleum, integra perseuerante charta: & de lebete pleno aqua, & super ignem posito, cuius fundus friget aqua ferueſcente; atque etiam de phantasia, vel imaginatione mouente appetitum sensitiuum, à quo valde distat, cum sit in cerebro, appetitus verò in corde, & nihil agendo in intermedias partes corporis, & pluribus aliis, quas libenter omitto, quia eadem est difficultas in omnibus; nam eiusmodi agentia, & similia agunt circa corpus distans nihil operando in medium, vel si aliquid operantur, non necessarium, sed omnino impertinens respectu operationis in distans: quare non minus possent circa illud operari, etiamsi nihil operarentur circa medium; ex quibus sequitur, posse agens naturale operari in distans, nihil prorsus operando circa medium.

8 Secundò probatur in quibuscumque agentibus naturalibus, in quibus assignatur determinata sphera actiuitatis, intra quam operari possunt, & non extra illam. Quo supposito sic arguunt: ignis operatur intra totam suam spheram actiuitatis: ergo vel operatur per se immediatè, tam in remotas, quàm in proximas partes, vel solum in has operatur immediatè, in remotas verò mediatè, hoc est, medio effectu producto circa proximas; & si primum dicatur, sequitur operari in distans, quod non tangit. Probatur consequentia, quia vltima superficies ignis non se extendit ad totam spheram: ergo nec potest eam per se tangere, cum tamen per se immediatè operetur in totam: si verò dicatur secundum, sequitur posse agere vltra suam spheram. Probatur consequentia, quia sicut potest agere in secundam medietatem eius per calorem productum circa primam medietatem sibi proximiorem, eadem ratione poterit agere per effectum productum circa secundam medietatem in aliam tertiam, & per effectum productum in hac poterit agere circa quartam, & sic in infinitum: quare non habebit determinatam spheram, sed infinitam. Vnde sequitur, quod vel agens naturale possit agere in distans: non agendo in medium, vel quod non habet spheram actiuitatis determinatam, sed actio eius ad infinitam distantiam possit se extendere. Tertiò, quia agentia spiritualia possunt naturaliter operari in remotum, nihil operando in medium, vt Angelus potest mouere corpus à se remotum, & vnus alloquitur alterum quomodocumque à se distantem, sicut nos alloquimur eos in cœlo existentes: ergo concedendum est, idem posse agentia naturalia corporea, quorum virtus ad aliquam distantiam potest se extendere. Secunda opinio negat, agens naturale posse agere in distans, quin agat in medium aliqua actione reali, vt in principio quæstionis explicatum est, & ideò necessarium omnino esse, quod tangat passum tactu formali, vel virtuali per virtutem diffusam per medium. Ita expresse Aristot. cap. præsenti, & 7. libro Physic. cap. 2. D. Thom. 1. part. quæst. 8. art. 1. & ibidem Caiet. 3. contra gent. cap. 68. & ibidem Ferra. comment. 7. lib. Phys. comment. 2. Albert. Mag. 7. lib. Phys. tract. 1. cap. 4. Ægid. ibid. cap. 2. & Sotus quæst. 1. Capreol. in 1. dist. 37. q. vnica, Durand. & Argent. q. 1. & cum his omnes recentiores. Quæ sententia non solum est probabilior, sed vera, & tenenda.

9 Quam probat Arist. in 1. loco experimentali inductione in omni genere motus, tam augmentationis, quam alterationis: nam in omnibus experimur agentia naturalia non agere in passum, nisi tangendo illud, & ideò nec in distans, nisi agendo in medium.

medium. Sed potest aliquis respondere, experientiam hanc solum esse veram in effectibus sensibilibus frequenter productis, præter quos sunt particulares alij, & quasi extraordinarij, qui referuntur in secundo argumento primæ opinionis, & producuntur in passum distans sine actione in medio, in quibus non probatur efficaciter per talem inductionem, quod semper sit necessarium agens tangere passum, licèt probetur necessarium esse frequenter: ideò vniuersaliter probandum est, ita esse necessarium, vt numquam contingat oppositum.

Sed non benè probatur à quibusdam ex eo, quòd sicut corpus non potest transire de extremo ad extremum, nisi per locum medium, ita neque actio eius: quare necesse est, vt per totum medium diffundatur vsque ad extremum corpus, cui imprimenda est. Hæc, inquam, ratio non est sufficiens, quia diuersa est consideratio de transitu corporis, & actionis; nam idem numero corpus transit de extremo ad extremum per medium; sed non eadem actio numero: cum non possit idem numero accidens de vno subiecto transire ad aliud: ergo non benè infertur ex actione, quòd non possit ad extremum peruenire, nisi per medium, cum nec per medium peruenire possit.

Minus etiam benè probatur ab aliis ex limitatione agentis, 10
vel virtutis eius, ex qua colligunt indigere contactu, vel approximatione ad passum, sine qua non potest agere in illud: & quòd si possit agere ad aliquam distantiam, non agendo in medium, posset ad quamlibet, etiam infinitam: quod est absurdum. Nam primò ex hac limitatione agentis solum videtur colligi, quòd limitatam spheram actiuitatis habeat, ita vt ad tantam distantiam, & non ad maiorem possit actionem suam extendere: quòd verò ad quamlibet possit, non probatur, quia maior virtus requiritur ad agendum ad maiorem distantiam, quàm ad minorem, non certè propter actionem in medium, ita vt invincenda resistentia medij videatur laborare virtus agentis, & ideò magis, si maior sit distantia medij: nam hoc euidenter probatur falsum in agentibus non habentibus contrarium, vt in luminoso, quod patet non laborare in vincenda resistentia medij (quæ nulla est) & nihilominus habet limitatam spheram, ad quam potest propriam actionem extendere, & non vltra: & ideò non sequitur, quòd possit agere ad quamcumque distantiam: eadem ergo ratione non sequitur, quòd si agens possit agere in distans, non agendo in medium, possit agere ad quamlibet distantiam. Probatur consequentia, quia seclusa resistentia, vel difficultate medij, sola distantia determinat virtutem agendi, ita vt ad tantam distantiam, ne-

cessaria sit tanta virtus,& minor non sufficiat,quare si finita sit, non poterit extendere actionem ad infinitam distantiam,etiam non agendo in medium:nam per actionem in medium nec hebetatur, nec defatigatur virtus agentis: ergo impertinens est, quòd agat in medium, vel non ad extendendã propriam actionem ad maiorem, vel minorem distantiam, sed hoc solum prouenit ex maiori, vel minori limitatione virtutis, ex qua solum poterit probari,quod magis, vel minus limitatam spheram habeat & consequenter ex eo, quòd sit limitata, solum probabitur,quod ad tantam distantiam agere possit,siue in medium agat,vel non;& nullo modo,quod non possit agere in distans,non agendo in medium.

11 Secundò, quia vt inferius ostendetur, non solum de agente finito probatur, quòd agere non possit in distans non agendo in medium, sed etiam de agente infinito: ergo quòd non possit agens finitum sic agere, sed necessariò debeat tangere passum, non benè probatur ex eius limitatione. Sed nec tandem probatur efficaciter ex modo agendi corporei agentis vniformiter difformiter, hoc est, prius, & fortius in partem propinquiorem passi, quàm in remotiorem, ex hoc enim ita arguunt nonnulli. Agens naturale fortius agit in proximiorem partem passi, quàm in remotiorem:ergo signum est,quòd non possit agere,nisi approximatum passo.Probatur consequentia,quia si non requirit approximationem, eodem modo aget in rem, vel partem magis,vel minus distantem. Hoc autem argumentum non probat sufficienter intentum, quia cum maior virtus requiratur ad agendum ad maiorem distantiam, quàm ad minorem,siue in medium agatur,vel non, vt probauimus,etiam si agens non operetur in medium, fortius aget in proximiorem partem passi, quàm in remotiorem, propter minorem distantiam, quam habet respectu illius. Alia igitur via probanda est communis sententia,quam sequimur.

12 Probatur autem primò hoc argumento,vna ex potissimis rationibus, propter quam natura non permittit vacuum inter vnum, & alterum elementum, ex quibus componitur mundus, eo est,ne impediatur influxus, quem inferiora recipiunt à superioribus, quia per medium vacuum non potest naturaliter deriuari, vt docet expresè Arist. 1. lib. Methcororũ in princ.illis verbis. *Est autem ex necessitate continuus quodammodo iste superioribus lationibus, vt omnis ipsius virtus inde gubernetur.* Et cum eo tota schola Philosophica. Ex quo duo sequuntur euidenter. Primum, quòd agens naturale non posset agere in distans, si medium esset vacuum, cuius tota ratio est, quia virtus agentis

agentis non poteſt per medium vacuum naturaliter deriuari ad paſſum propter incapacitatem medij vacui. Secundò ſequitur, non poſſe naturaliter agens agere in paſſum diſtans, niſi eius virtus deriuetur ad illud per medium. Probatur conſequentia, quia ſi hoc non eſſet neceſſarium, nec vacuum inter medium impediret actionem ſuperiorum corporum in inferiora, vt per ſe eſt manifeſtum; ſed non poteſt naturaliter deriuari per medium, niſi media actione eiuſdem agentis in ipſum; ergo nec poterit agens operari in diſtans, non operando in medium.

Secundò, quia euidenti experientia notum eſt, quòd ſi inter agens & paſſum ponatur corpus incapax virtutis, quam agens debet imprimere in paſſum, impeditur omnino actio eiuſdem agentis circa ipſum, vt ſi inter luminoſum, & aërem ponatur corpus opacum, impeditur illuminatio eius; ſed non impediretur, ſi non eſſet neceſſarium deriuari virtutem per medium, vt perueniret ad extremum, ſed poſſet agens operari in diſtans, non operando in medium: ergo omnino neceſſarium eſt, & ex conſequenti naturaliter impoſſibile, quod agens operetur in diſtans, non operando in medium. Vt autem hæc veritas melius intelligatur, & facilius ſolui poſſint argumenta oppoſita, explicandum eſt, quo pacto deriuari debeat virtus agentis per medium ad extremum, vt circa illud agere poſſit. 13
Dicimus autem neceſſarium eſſe, vt eadem virtus, per quam agens operatur, deriuetur per totum medium, & omnes partes eius, non quidem ſecundum eumdem effectum, nec ſecundum eamdem actionem numericam, vel ſpecificam, ſed ſecundum eumdem, vel diuerſum effectum iuxta capacitatem, & diſpoſitionem diuerſarum partium eiuſdem medij; ita vt ſi totum medium capax ſit eiuſdem virtutis, eiuſdémque effectus eius, eadem virtus, & per eamdem actionem, & ſecundum eumdem effectum deriuari debeat vſque ad paſſum; ſi autem non ſit capax eiuſdem virtutis, ſed alicuius effectus eius, ſatis erit ſecundum eumdem effectum deriuari. Quod hoc exemplo ſit 14
manifeſtum. Agit Sol in hæc inferiora corpora per lucem, cuius capacia ſunt corpora cœleſtia intermedia, non tamen ſunt capacia alicuius effectus eius: elementa verò vſque ad terram, non ſolum lucem recipere poſſunt, ſed etiam calorem, & alias qualitates, immo & in eis, atque ex eis poſſunt generari mixta virtute eiuſdem Solis, concurrentibus aliis cauſis; terra verò propter nimiam denſitatem, & opacitatem non eſt capax lucis ſecundum profunditatem, ſed ſolum ſecundum ſuperficiem externam, eſt tamen capax caloris, quem media luce attingente ſuperficiem terræ diffundit Sol vſque ad centrum eius, & per

calore ſic diffuſum producit in inferioribus partibus eiuſdem elementi mineralia,nempe aurum,& argentum,concurrentibus ad eoſdem effectus ſimul cum calore Solis cæteris influentiis cœlorum,& aſtrorum,& ſic tangit Sol tactu Phyſico,ac virtuali quæcunque corpora, circa quæ operatur, per eamdem quidem virtutem ſecundum diuerſos effectus, & actiones ab ea procedentes,& in toto medio receptas,iuxta capacitatem,& diſpoſitionem diuerſarum partium eius,quod requiſitum eſt, & ſufficiens,vt circa totam hanc ſpheram ſuæ actiuitatis vſque ad extrema eius agere poſſit.

Ex quibus ſequitur non ſufficere,vt agens operetur in extremam partem,vel corpus ſuæ ſpheræ, à ſe diſtantem, quod agat in medio per aliam virtutem diſtinctam ab ea,per quam acturum eſt in extremum, vt Scotus exiſtimat vbi ſupra, ſed requiritur, vt per eamdem virtutem operetur in toto medio,quamuis non ſecundum eamdem actionem, vel effectum, ſed iuxta
15 capacitatem,aut diſpoſitionem medij,vt explicatum eſt.Gratia exempli.Non ſufficit,vt ignis poſſit calefacere partem,vel corpus diſtans, quod agat in medió per ſiccitatem, quamuis ſiccitas eſſet diſpoſitio requiſita ad agendum per calorem, ſed neceſſe eſt, operetur aliquo modo per calorem. Cuius ratio eſt, quia agens per aliam qualitatem diſtinctam nõ eſt idem agens, ſed diuerſum, licet materialiter ratione identitatis ſubiecti ſit vnum: ergo etiam ſi per vnam qualitatem operetur per medium, non dicetur virtus alterius qualitatis deriuari ad paſſum, cum nullo modo diffundatur per medium: quare non poterit per illam agere in diſtans, licèt per aliam diſtinctam operetur in medium: nam ex hoc non operabitur idem agens in medium, ſed diuerſum:& ita ſe habebit talis operatio reſpectu agentis per aliam qualitatem, ac ſi non eſſet:& ideò ſi ignis calefaceret terram,non calefaciendo aërem, licet in hunc ageret per ſiccitatem, eodem modo diceretur agere in diſtans, nihil operando in medium, ac ſi non haberet ſiccitatem, nec per illam in medium ageret;requiritur ergo, vt per eumdem calorem agat in medium ſecundum ſe, vel ſecundum aliquem eius effectum.

16 Et ex his facilè reſpondetur ad primum argumentum ſumptum ex diuerſis experientiis; de quibus egimus 7.lib. Phyſ. & ideò non eſt neceſſarium nunc ea repetere, quæ eodem loco adnotata ſunt,ſed vniuerſaliter negandum eſt, aliquando contingere, quòd agens operetur in diſtans, non operando in medium, & etiam negandum eſt, quod circa illud operetur nihil agendo in medium. Sed piſcis ille ſtupore afficit brachium

piſcatoris,

piscatoris, effundendo aliam qualitatem per arundinē, & chordam vsque ad brachium, cuius capaces sunt, & à qua stupor procedit, quamuis in illis non habeat eumdem effectum stuporis propter eorum incapacitatem illum recipiendi, quemadmodum lux solis effusa per inferiora corpora cœlestia non habet effectum caloris, quem habet circa aërem, & aquam. Et eodem modo operantur animalia per qualitatem ab oculis eorum deriuatam, vel ab alia parte corporis per oculos; eam enim per medium effundunt quamuis non habeat eumdem effectum in medio corpore, quem habet in extremo, propter diuersam capacitatem, aut dispositionem vtriusque. Eodem etiam modo operatur magnes attrahendo ad se ferrum. Et pari ratione de lebete, & aliis philosophandum est.

Sed aliam experientiam de aqua calefacta in vase adducit Arist. sect. 24. proble. quæst. 5. & 8. vbi fundum lebetis in principio nimis calidum esse docet, post verò feruescente aqua, non frigidum, sed minus calidum, vel temperatum, eo modo, quo balneæ in hyeme calidiores sunt, quàm in æstate.

Ex quo deduci potest, quòd ignis agat in aquam nihil agendo in medium, nempe in fundo lebetis, vel (quod idem est) intensius aliquando circa extremū agere, nempe circa aquam, non intendendo medium. Rationem autem huius reddit, quia in principio calefactionis, dum aqua frigida est, totus calor, quem producit ignis, concluditur in fundo vasis, neque ascendere permittitur impeditus ab eadem frigiditate aquæ, sed dum aqua per alias partes vasis magis calefit, quasi permittitur respirare calor in fundo, velut detentus, & ascendere, magisque calefacere aquam, & per ascẽsum eius relinquitur idemmet fundum lebetis minus calidum, vel magis temperatum, quàm prius. Hoc verò sic est explicandum, & intelligendum, vt verum esse possit, non quidem ita, vt idem numero calor in fundo existens ascendat, & fundum deserat: nam hoc impossibile est, cum nō possit idem numero accidens transire ab vno subiecto in aliud, sed per calorem inclusum, atque detentum in fundo vasis intelligit Aristoteles vapores, & exhalationes calidas ab igne excitatas, & in poris eiusdem fundi inclusas, quæ non permittuntur ascendere propter maximam densitatem, quam habet aqua in principio frigida, & ideò in fundo permanentes magis calidum ipsum efficiunt; sed aqua iam calefacta per partes alias lebetis, & simul etiā rarefacta, ascendere possunt calidæ illæ exhalationes fundi, quæ cum leues sint, sua naturali inclinatione sursum tendunt; ascendentes verò magis calefaciunt aquam, & deferentes fundū, magis temperatum redditur. 17

Accedit etiam alia causa, ob quam magis temperatur fundum lebetis: nam partes aquæ frigidiores ratione suæ densitatis, & grauitatis, descendunt ad fundum lebetis, & succedunt calidis exhalationibus poros eiusdem lebetis deserentibus, eósque adimplentes minus calidum efficiunt fundum. Accedit etiam, quòd dum iam aqua intensius calefit prope fundum vasis, propter raritatem, & leuitatem, quam acquirit simul cum calore intensiori, ascendit sursum; quia naturale est, vt grauiora sint sub leuioribus, & partes aquæ superiores, sicut frigidiores sunt: quia magis distant ab igne, ita sunt grauiores, ideò naturali inclinatione descendũt ad fundum lebetis, sicut calidiores ascendunt, & ex hac parte magis infrigidarur: & ita numquam contingit, aquam fundum vasis tangentem eo esse calidiorem.

18 Nec sequitur, vt contendebat argumentum, ignem agere in distans non agendo in medium, vel fortius agere in remotum, quàm in proximum, vt facile constabit intelligenti doctrinam traditam. Quamuis aliquando admitti posset, quòd intensiorem effectum producat agens in partem remotiorem: hoc tamen per accidens contingit propter maiorem dispositionem illius partis. Et hoc modo contingit aliquando aquam citius conuerti in aërem, vel exhalationes calidas, propter nimiam humiditatem eius, in qua assimilatur aëri, & iuuare etiam solet aër circumstans nimis calidus. Et eodem prorsus modo respondendum est ad aliam experientiam de oleo feruescente super papyrum, vel chartam, & similes, quas breuitatis causa omittimus. Vltima verò de phantasia mouente appetitum sensitiuum à se distantem, difficultate caret, iuxta communem, & veram sententiam tenentem, apprehensionem finis, per quam sensus mouet appetitum sensitiuum, vel etiam intellectus voluntatem non concurrere per modum efficientis causæ ad actus harum potentiarum, sed per modum finis, in quantum sunt conditiones, per quas finalis causa propriam causalitatem exercet circa illas, & ideò non est necessarius contactus, vel approximatio eius, sed satis est, quòd vtraque potentia sit radicata in eadem anima, vt per naturalem simpathiam possit eam mouere, aut excitare ad operandum, ita vt dum per vnam potentiam anima percipit obiectum, per aliam illud appetat. Et in potentiis sensitiuis & intellectiua sufficit naturalis subordinatio externarum cum internis, & omnium sensitiuarum cum intellectu, vt eadem anima per inferiores operetur circa superiores, & per vtrasque circa obiecta, quamuis actio externorum sensuum in internos, in qua videtur propria efficiẽtia Physica interuenire; per mediũ fiat hoc modo, vt ab oculo, vel alio sensu ducantur

species

species sensibiles per neruum vsque ad sensum internum, & ita in eo imprimant alias similes eiusdem obiecti, per quas internus sensus operetur.

Ad secundum argumentum concedendum est illud, quod præsupponit, videlicet agentia naturalia determinatam habere speram suæ actiuitatis: illud verò, quod deinde inquirit, an intra spheram operetur agens immediatè per se in omnes partes, vel in proximas per se, & in remotas per proximas. Respondemus per se operari in omnes, diuersa tamen ratione: nam in proximas, quas per se tangit tactu formali per se imprimendo eis effectum, in remotas verò per effectum, seu virtutem diffusam in proximas, nō quidem ita vt sola hæc virtus diffusa operetur, sed etiam agens ipsum, quia virtus hæc depēdet ex actuali concursu agentis, quod ex eo fit manifestum: quia si operaretur virtus illa in partibus existens sine tali concursu, & quasi separata omnino ab agente parum posset efficere, videmus autem fortiorem habere actionem, & longè perfectiorem effectū, ac si ageret separata: talis ergo virtus vel effectus medium est, per quod in distantiores partes operatur agens, sed cum sint omnes intra propriam spheram, absque dubio operatur cum omnibus, & virtus eius ad quamlibet deriuata operatur, vt actu coniuncta agenti, sicut riuulus decurrit semper, quia tota aqua & quælibet eius pars coniungitur fonti per quamdam continuationem. Et ideo neganda est vtraque consequentia. Prima quidem quòd si agens operatur in medietate in omnes partes; ergo operabitur in remotiores sine cōtactu, cum nō possit eas per se tangere, hæc inquam consequentia neganda est, vel distinguendum consequens de tactu formali, aut virtuali; & licèt primo contactu eas non tangat, tangit secundo per virtutem diffusam à se per medium, & etiam interuenit contactus formalis partis medij proximè attingētis vltimam partē eiusdem medij, & agentis circa illā simul cum agēte præcipuo actu concurrente cum sua virtute, per quam pars illa operatur, vt expositum est. Secunda etiam consequentia neganda est, videlicet, quòd si agens operetur in partes remotiores per proximas, sequatur, quod non sit determinata sphera virtutis eius, sed possit extendi in infinitum: nā cum semper operetur actu agens cum omnibus partibus intra suam spheram contentis, per quas effundit propriā virtutem, & effectū, & cum idē agēs sit finitum, non potest suā virtutē effundere hoc modo, nec per illam operari ad quamlibet distantiam, sed ad certam, & limitatā. Argumentū verò probaret aliquid, si in partes magis distātes operarētur proximiores omnino separatæ à cōcursu actuali agentis. 19

Ad

20 Ad vltimum, negandum est antecedens, quòd agentia spiritualia, vt Angeli possint agere in distans, non agendo in medium. Ad aliud verò, quod de locutione eorum dicitur, respondeo, vnum Angelum non alloqui alterū per productionem alicuius speciei, vel conceptus in intellectu eius, sed per voluntariam ordinationem sui conceptus ad alterum: quo pacto certissimum est, nos alloqui Angelos, & ideò non est necessarium, quòd Angelus, qui loquitur, præsens sit alteri, quem alloquitur, sed ad quamlibet distantiam potest fieri talis locutio, sicut nostra cum eis. Ita D. Tho. 1. p. q. 107. art. 4. Si verò dicatur, Angelum loquentem imprimere speciem aliquam, vel effectum realem in intellectu audientis, consequenter erit necessariò concedendum, quod non possit alloqui vnus Angelus, nisi alterum sibi præsentem: quia virtus, vel locutio, non potest diffundi per medium, sicut nec potest vnus Angelus dimouere alterum à proprio loco, nisi præsens sit illi, neque aliquid aliud circa eum agere, nisi agendo in medium. Qui verò dicunt locutionem Angelorum eo modo fieri, vt Angelus, qui loquitur, producat in se aliqua signa, vel in cœlo, aut in aëre per quæ audiatur, vel intelligatur ab alio, non tenentur cōcedere quod agat actione Physica in distans, quia impressiones istæ semper fierent circa corpus præsens, vt per se patet.

QVÆSTIO II.

An agens naturale, vel creatum possit agere in distans nihil operando in medium per potentiam Dei absolutam.

21 QVæstio hæc à nemine agitatur: nam licèt de instrumentis disputent plures ex recentioribus interpretibus Arist. 7. lib. Phys. cap. 2. an de potentia Dei absoluta possint eleuari ad agendum in rem distantem, vbi nec sunt præsentia per se, nec per suam virtutem, sed de secundis causis, an licèt non possint naturaliter intra spheram suæ actiuitatis agere in remotum, nisi agendo in medium, per quod suam virtutem diffundant vsque ad idem passum remotum, possint tamen virtute diuina ita agere, vt Sol in hæc inferiora corpora, nihil prorsus agendo in intermedios cœlos, vel in visceribus terræ possit producere aurum nihil agendo in aërem: hoc enim specialem habet difficultatem, atque maiorem, quam de instrumentis: quia nemo dubitat,

dubitat, quin causæ secundæ agere debeant per propriam formam,& virtutem,vt Sol per lucem,& ignis per calorem;instrumenta verò non agunt per propriam virtutem, sed per eleuationem à principali agente:& licèt D.Tho.& qui eum sequuntur,teneat,necessarium esse, quòd aliquid efficiant propria virtute,per quod disponantur ad eleuationem, & alio modo non posse eleuari.Plures tamen alij negant id esse necessarium, putantes sufficere potentiam obedientialem,quam habet quęlibet creatura,vt assumatur à Deo tanquam instrumentum,vt eleuari possit, & assumi ad quemcumque effectum producendum, licèt nihil ex propria virtute efficiat;& ideo facilius defendunt isti,quòd instrumenta possint eleuari à Deo ad agendum in remotum,vbi nec præsentia sunt per se,nec per propriã virtutem, quam causæ secundæ,de quibus euidens est, quòd per proprias formas, & virtutes agere debeant, & ideò quòd effectus non excedant virtutes earum,quantum ad substantiam,vel speciem, in quibus notum est,distingui ab instrumentis.

Prima opinio asserit, quòd licèt naturaliter sit impossibile, 22 agens naturale agere in distans,nihil agendo in medium, non tamen implicat contradictionem,& ideò fieri posse per potentiam Dei absolutam.Ita Scot.in 1.d.37.q.vnic, Palud. in 4.d.1. q.1.Vega lib.7.In Conc.Trid.cap.14.Caiet.3.p.q.13. ar.2.Suarius ibidem disput.31.sect.6. Cardi.Bellarm.lib.1. de sacram.in genere cap.11.& videtur idem sentire D.Tho.3.p.q.13.ar.2.& q.56.ar.1.ad 3.quibus locis asserit,humanitatem Christi fuisse instrumentum diuinitatis ad omnes effectus ordinatos ad nostram sanctificationem,& hoc non solum præsenti tempore, & loco,sed secundum quamlibet distantiam locorum, & temporum. Sed omnes isti authores,præter Scotum, videntur loqui de solis instrumentis, de quibus egimus 7. lib. Phys.& non de causis secundis, de quibus nunc agimus; esse autem diuersam rationem de vtrisque ostendimus, & ideò Scotus tantum pro hac sententia referri debet,& recentiores, qui eam sequuntur, Vt autem eam probet Scotus,supponit hoc fundamentum. Ex duplici capite prouenit, quod agens naturale non possit naturaliter agere in distans,quin aliquid operetur in medium. Primum caput est,quia solet coniungi in eo duplex virtus,vel potentia agendi, quarum vna habet pro passo sibi proportionato corpus distans,& non medium,alia verò corpus mediũ, & non distans,& ideò non potest agere per vnam virtutem in distans, quin agat per alteram in medium,cuius exemplum assignat in Sole,in quo concurrit forma substantialis, & lux, & per illam operatur in distans,nempe in visceribus terræ, aliquẽ effectum

substan

substantialem, vt aurum, ad quos effectus non potest lux concurrere, quia accidentia non possunt attingere productionem substantiæ, sed per lucem operatur in medio alios effectus accidentales, vt lumen, vel calorem.

23 Secundum caput est, imperfectio ipsius agentis, cuius virtus actiua principalis imperfecta est, & ideo non potest naturaliter agere per illam, nisi prius agat per aliam imperfectiorem, cuius effectus sit quasi dispositio respectu effectus principalis virtutis, vt ignis non potest agere in passum per formam substantialem, quin prius agat per calorem illud alterando: vnde prouenit, quòd non possit agere per formã substantialem in distans, quin prius agat per calorem in medium. Ex hoc fundamento sic arguit. Illud, quod necessarium est, vt agens operetur, si necessarium sit per se, non poterit vllo modo sine eo agere, si verò ex accidẽti aliquo, licèt semper concurrente, non implicabit contradictionem sine illo agere, saltem per diuinam potentiam: sed duo illa non sunt per se necessaria, vt agens naturale operetur, nempe concursus duarum formarum, aut potentiarum in eo, vel imperfectio formæ principalis, ratione cuius indiget alia virtute inferiori ad disponendum passum: ergo poterunt tolli, vel suppleri à Deo, ita vt suspendat actionem vnius virtutis, aut potentiæ, & suppleat imperfectionem præcipuæ formæ per suum concursum, & ita illa agat in distans, non agendo in proximum, & hæc agat in passum etiam remotum, non disponendo medium. Probatur minor, quia cum duæ illæ virtutes, vel potentiæ in eodem agente concurrentes diuersæ conditionis sint, nempe vna substantialis, & alia accidentalis, non possunt ita per se coniungi in eodem agẽte, quin possit operari sine cõiunctione earum: imperfectio verò præcipuæ formæ eiusdẽ agentis nõ potest per se concurrere ad agendum, quia imperfectio non ponit aliquid in agente, sed potius tollit. Poterit igitur Deus tollere lucẽ à Sole, vel certè suspẽdere actionẽ lucis in medio; & ita producet Sol in visceribus terræ substãtiales effectus agẽs per solã formã substantialem nihil agẽdo in mediũ, & nõ minus poterit suspẽdere actionẽ caloris, & producet ignis formã substantialẽ in lignũ distans, nõ disponendo medium per calefactionẽ, & ideo nihil agendo in illud.

Secundò potest probari hæc sententia, quia approximatio,
24 vel cõtactus quicũque agentis, & passi, nõ requiritur tãquã ratio, vel virtus agẽdi, sed solũ tãquã conditio naturaliter necessaria, & adhuc non semper apud multos, sed conditio non potest esse ita intrinseca, vt implicet contradictionẽ sine illa agere: ergo poterit suppleri à Deo, ita vt agens operetur in distãs,

quod

quod nec per se,nec per suam virtutem tangit.Probatur consequentia,quia secluso contactu formali, & virtuali agentis particularis,permanent agens,virtus eius substantialis, & passum, atque etiam concursus primi agentis per se requisita, & sufficientia ad agendum: ergo poterit agens naturale intra suam spheram agere in remotum,nihil agẽdo in medium.Et confirmari potest,quia nihil potest esse magis extrinsecum respectu actionis in extremum, quàm actio in medium, cum sæpe sint actiones realiter distinctæ,ac diuersæ speciei, vt illuminatio, & calefactio:ergo poterunt separari à Deo, ita vt permanente actione in distans, suspendatur actio in medium. Probatur consequentia,quia ea,quæ distinguũtur realiter, & non habent intrinsecam dependentiam inter sese,possunt per diuinam potentiam separari;sed illuminatio,& calefactio Solis,quæ sunt actiones in extremum,& medium, non habent dependentiam intrinsecam inter sese,vt per se patet:ergo poterit hęc suspendi permanente illa,& ita operabitur Sol in hæc inferiora corpora,nihil agendo in intermedios cælos.

Probatur tandem, quia licèt naturaliter non possit agens creatum agere in vltimum corpus existens intra spheram suæ actiuitatis per medium vacuum, nemo dubitat, quin agere possit per potentiam Dei absolutam, quia vacuum solum potest impedire naturaliter actionem:sed per vacuum non potest virtus agentis diffundi,vt sic diffusa perueniat vsq; ad passum: ergo poterit medio existente vacuo agere in distãs, nihil agendo in medium. Probatur minor, quia vacuum nihil est: ergo non potest esse subiectum,vel passum, circa quod agens operetur; sed non potest agens suam virtutem effundere per medium,nisi per actionem: ergo non poterit eam effundere per medium vacuum. Et quod de medio vacuo probat argumentum, probat etiam de medio pleno incapaci virtuti agentis. Vnde si sol ageret,non per lucem,sed per calorem,vt ignis,non videtur dubitandum, quin posset agere in hæc inferiora corpora calefaciendo, & nihil agendo in intermedios cœlos. Et confirmari potest,quia non est certum, magnetem attrahẽtem ad se ferrum distans,& alia agentia similia, quæ operantur per virtutem occultam,eam effundere per arũdinem,vel chordam, aut aliud medium; sed probabiliter negari potest,sicut probabilis est opinio eorum, qui dicunt, hæc agere naturaliter in distans non agendo in mediũ:ergo non debet negari, quòd per potentiã Dei absolutã non possit agẽs creatũ tali modo agere. 25

Secunda opinio affirmat implicare contradictionem, quòd agẽs operetur in distans,nihil operãdo in mediũ,& consequenter, 26

ter, quin tangat passum per se, vel per suam virtutem diffusam, vel deductam per medium: diffusam dicimus, vel deductam, quia licet non posset agens diffundere propriam virtutem, nisi per medium capax recipiendi illam, sed virtute diuina deferri posset per quodcumque medium vacuum, vel plenum vsque ad passum. Ita Molina 1.p.q.8.art.1.in fine secundæ disputationis, & alij recentiores, & videtur mihi probabilior, & sequenda. Probatur primò, quia impossibile est agens proprium, vel causam secundam per propriam virtutem agentem, operari circa passum, nisi illud aliquo modo attingat, hoc est, per se, vel per propriam virtutem: sed implicat contradictionem, agens tangere passum distans per se, aut per propriam virtutem, nisi vel præsens sit ei per se, vel per propriam virtutem: per se autem supponitur absens, & per propriam virtutem nõ potest fieri illi præsens, nisi virtus ipsa diffundatur per medium, vel vsque ad ipsum alio modo deferatur: ergo nisi hoc fiat, implicabit contradictionem operari in distãs. Probatur minor, quia quamdiu agens distans est, & virtus eius non effunditur, vel defertur ad passum, intra ipsum detinetur, vel ab eo non egreditur; sed repugnat, quòd ab eo non egressa attingat passum, à quo distat, vt per se est manifestum; ergo repugnabit illud attingere, & ideò in illud agere. Et si dicatur sufficere contactum diuinæ virtutis vbique præsentis, à qua eleuatur causa secunda ad operandum in distans; hoc est aperte falsum; quia licèt hoc sufficiat, vt diuina virtus operetur, non tamen vt operetur secunda causa; nam cum contactus sit omninò necessarius ad agendum,

27 quælibet virtus agens debet tangere passum. Et confirmari potest; quia causa secunda non potest agere circa passum, nisi illud, atque effectum attingat per realem influxum propriæ virtutis; tunc ergo vel virtutem propriam eleuari, vt influat in passum distans, est illuc vsque differri, vt præsens influat, vel procul permanentem illuc vsque influere. Primum patet non esse operari in distans, nihil operando in medium, per quod euidens est, aliquo modo debere deferri; secundum verò est impossibile: ergo impossibile erit sic operari. Probatur maior, quod procul permanens non possit in passum distans influere, quia virtutem agentis Physicè influere in effectũ non est aliud, quàm effectum ab ea Physicè emanare, & Physica emanatio nõ aliud, quàm Physica, & realis cõtinuatio eiusdem effectus cum sua causa, sicut emanatio riui à fonte; sed repugnat, Physicè, & realiter continuari ea, quæ sunt separata secundum locum, & secundum virtutem: ergo repugnabit effectum emanare à causa, & hanc eum producere circa passum distans nihil agentem in medio.

in medio. Minorē verò, quòd Physica emanatio sit continuatio realis effectus cum sua causa, ostendit ad oculum exemplum Solis, à quo radij lucis tamdiu censentur emanare, quamdiu vsque ad ipsum continuantur, si verò discontinuentur, aut diuidantur ab eo in medio, cessabit statim emanatio: sed virtus agentis non diffusa, nec delata vsque ad passum, in quo produci debet effectus, sed procul permanens seiuncta est, atque separata à passo ipso, atque effectu: ergo repugnat effectum continuari cum ea, & consequenter ab ea emanare, vel procedere.

Secundò, implicat contradictionem agens operari circa passum per propriam virtutem, ac postulat ratio causæ principalis, nisi ei vniatur, aut coniungatur per se, vel per propriam virtutem; sed repugnat vniri per se passo absenti, vel distanti; repugnat etiam vniri per propriam virtutem: ergo repugnabit in ipsum agere. Probatur minor, quia per se non potest vniri ratione distantiæ, & separationis localis ab illo, sed non minus separata est virtus eius, nec minus distans à passo quàm ipsum: ergo non minus repugnabit ei vniri per propriam virtutem. 28

Ad argum. Scoti neganda est minor, quòd concursus duarum virtutum in agente creato, nempe formæ substantialis, & potentiæ accidentalis ei superadditæ ad operandum sit per accidens ad operandum: non est enim nisi per se, & ita necessarius, vt implicet contradictionem, quod substantia creata sine vtraque operetur. Et necessitas præcissa formæ substantialis euidens est, & admissa ab ipso Scoto; quia cum det esse intrinsecum rei, impossibile est agens esse sine forma substanriali, & impossibile est etiam operari, si non sit. De potentia verò operatiua superaddita, licèt non sit euidens, quia contrarium opinatur idem Scotus, & qui eum sequuntur, videlicet potentias, per quas operantur substantiæ creatæ, non esse accidentia eis superaddita, nec entitates ab eis distinctas: communis tamen est sententia D. Thom. in contrarium, quòd sint accidentia eis superaddita, & realiter ab eis distincta, sine quibus implicat contradictionem operari, quia sola substantia diuina immediatè per se operatur, creata verò ex sua limitatione, & imperfectione intrinseca habet, vt non sit immediatè per se operatiua; sed solum per accidentia sibi superaddita possit attingere effectum; vnde nec Sol posset vllo modo operari in præsens, vel in distans, nisi media luce, vel alia virtute, aut accidenti superaddito; nec etiam ignis sine calore, vel alia qualitate, vel potentia. Falsum igitur est, & omnino negandum, quod sol operetur per suam formam substantialem in visceribus terræ, & non per lucem, vel calorem quoscumque effectus: & non minus falsum, quòd ignis tamquam causa

propria producat, vel producere vllo modo possit alterũ ignem, nisi medio calore, vel alia potentia, aut virtute ei superaddita. Et denique negandum est, quòd per potentiam Dei absolutam possint omnino separari ab eodem agente forma substantialis, & accidentalis virtus, ita vt possit agere sine coniunctione vtriusque, vt explicatum est.

29 Ad secundum concessa maiori, quòd contactus solum requiratur ad agendum tamquam conditio, neganda est minor, quòd conditio non possit ita esse necessaria, vt sine illa non possit agens operari vllo modo, quia existentia actualis in rerum natura solum est conditio requisita ad agendum, & implicat contradictionem, efficientem causam non existentem agere. Eodem igitur modo censendum est, aliquem contactum formalem, vel virtualem, ita esse necessarium, vt sine illo implicet contradictionem, agens operari circa passum.

Ad confirmationem vero concedendum est antecedens, quod actio circa passum, & circa medium sint distinctæ realiter distinctione totali, vel partiali, & aliquando specifica; & ideò quęlibet est intrinseca respectu alterius: sed distinguendum consequens, quod possint separari per diuinam virtutem: nam inter sese possunt quidem hoc modo separari, vt actio in medium reperiatur sine actione in extremum; quia benè potest agens in medium agere, non agendo in extremum; sed è conuerso repugnat separari actionem in extremum ab omni actione in medium, & hæc repugnantia separationis non prouenit ab ipsis actionibus, inter quas non reperitur dependentia essentialis, nam extrinseca est vna respectu alterius: sed prouenit ex modo ipso agendi, qui ex sua ratione intrinseca postulat actionem in medium, vt possit versari eadem, vel diuersa actio circa extremum, vt superius ostendimus.

30 Ad vltimum concedenda est maior, quòd per potentiam Dei absolutam possit agens operari in distans per medium vacuum, sed minor distinguenda, quòd per vacuum non possit diffundi virtus agentis; nam sic diffundi, vt in vacuo recipiatur, tamquam in subiecto positiuè eam recipiente, nullo modo potest; sed benè posset deferri à Deo per vacuum diuina virtute eam sustentante, ac deferente vsque ad passum: quia sicut potest alia accidentia sustentare sine subiecto, sic potest virtutem productiuam effusam ab agente per vacuum. Et eodem modo posset fieri virtute diuina, vt virtus agentis diffunderetur per medium natura sua incapax eius, vt si per impossibile ageret Sol per calorem, diffundere illum posset per intermedios cœlos, quia non implicat contradictionem calorem in cœlo recipi, licèt re

eêt repugnet ei naturaliter. Negandum igitur est, quòd in tali casu agere posset Sol in hæc inferiora corpora per calorem, nihil operando in corpora cœlestia intermedia, sed vel nullo modo posset operari, vel si in extrema operaretur, necessarium esset, quòd eumdem calorem effunderet per intermedia corpora.

Ad confirmationem concedendum est antecedens, quòd non sit certum, agentia illa per occultam virtutem, vel aliquem eius effectum diffundi per intermedia corpora, sed quia valde probabile est, id esse omnino necessarium, & oppositum non est ferè intelligibile, & ideò parum probabile, satis est, vt probabilius etiam sit implicare contradictionem, quòd alio modo operentur, vt efficaciter satis probant argumenta à nobis facta; non est enim necessarium, vt probabiliter teneamus, quòd hoc, vel illud fieri non possit per potentiam Dei absolutam, euidenter probare, quòd implicet contradictionem, sed satis est, quòd efficacioribus argumentis probari videatur.

CAPVT VII.

TEXTVS ARISTOTELIS.

De ipso autem facere, & pati, dicendum consequenter, &c.

Breuis expositio textus.

INtentum Aristotelis in hoc septimo c. est, explicare naturam, & conditiones agentis, & passi. Diuiditur autem in tres partes. In prima propositis antiquorum Philosophorum sententiis de natura, & conditione agentis, & passi, cum fundamentis eorum, atque refutatis, ex propria sententia docet, quæ sit natura, & conditio vtriusque. In secunda proponit dubium, an agens simul dum agit, patiatur ab eodem passo, circa quod agit, & illud soluit. In tertia docet, & probat, ad quod genus causæ pertineant agens, & passum. 31

Ad primam igitur partem accedens Aristot. asserit duas opiniones extitisse suo tempore circa naturam, & conditionem agentis, & passi. Prior fuit eorum, qui dixerunt, debere esse dissimilia, ita vt nihil pati possit, nisi ab agente dissimili, quorum argum. erat, quia si simile à suo simili pateretur, non esset maior ratio, ob quam hoc potius in illud ageret, vel ab illo pateretur, quàm ab alio, & ideò non essent determinata agens, & passum. Quod si aliquando contingit, minorem ignem à maiori parti, ab eoque consumi, respondebāt ideo esse, quia magnum

& passum sunt contraria, & ex hac parte dissimilia, & propterea vnum potest agere in alterum, vel ab eo pati.

Secunda opinio opposita erat, asserens, agens & passum similia esse debere, & hæc fuit Democriti, quam inductione probabat hoc modo. Album non agit in dulce, neque hoc in graue, aut leue, & sic de cæteris huius conditionis, propterea quod dissimiles, & quasi disparatas habent naturas, & ideò nullam similitudinem inter se: ergo agens & passum similia esse debent. Quod si accidat aliquando dissimilia inter sese agere & pati, vt calidum à frigido, vel à sicco humidum, non ideò agunt, & patiuntur, quia dissimilia sunt, sed quia aliquo modo conueniunt, nempe sub eodem genere substantiæ, vel qualitatis, & ideo aliquam habent similitudinem.

32 Sed vtramque opinionem diminutam esse asserit Arist. quia quædam vera, alia falsa docet, sed quæ simul in veritate stare etiam possunt, sicut propositiones subcontrariæ, & deceptionem horum Philosophorum ex eo processisse ait, quia vnam vel alteram tantum conditionem agentis, & passi considerarunt, ex parte cuius similia sunt, sed ex parte alterius dissimilia: agens enim, & passum & formas habent, & subiectum, circa quod se expellunt, & ex parte formarum dissimilia esse debent, vt calidum, & frigidum; habent etiam subiectum commune, à quo vnum expellit alterum, ex parte cuius aliqualem habent similitudinem. Quòd verò vtraque falsa, probat; & primò, quod agens & passum non possint esse omnino similia, quia non esset maior, ratio, ob quam vnum potius quàm aliud pateretur. Secundò, quia sequeretur, quamlibet rem posse in seipsam agere. Probatur consequentia, quia si ratio agendi vnius in alterum est similitudo, nihil est adeò simile alteri, quàm idem sibimet: ergo poterit in seipsum agere, ex quo sequitur, inquit, aliud absurdum, quòd etiam posset corrumpere seipsum: quia actio agentis in passum sua natura ordinatur ad corruptionem eius, & ideò nullum esset in rerum natura corpus incorruptibile, quòd patet esse falsum, cum corpora cœlestia incorruptibilia sint. Quòd verò non possint esse omnino dissimilia, vt dicebat prima opinio, probat exemplis, & ratione: exemplis quidem, quia quantitas, & calor, & his similia sunt penitus diuersa, & non agunt, nec patiuntur inter se: ergo ratio agendi, & patiendi non est dissimilitudo. Ratione vero, quia agens, & passum debent esse contraria, sed contraria continentur sub eodem genere, & ideo in eo conueniunt: ergo saltem ex hac parte debent aliquo modo esse similia.

33 His sententiis refutatis, proponit propriam dicens: Agens, & passum,

passum, nec omnino similia esse debere, nec omnino dissimilia, sed secundum genus, & secundum commune subiectum, circa quod se expellunt, similia, & secundum formas specificas, dissimilia, vt calidum & frigidum ostendunt. Et ex hac veritate collegerunt Philosophi vulgatum illud sæpe in schola repetitum: omne agens intendit assimilare sibi passum: quod non esset verum, si ante actionem esset ei omnino simile.

In secunda parte proponit hoc dubium, an agens, dum agit, simul patiatur ab eodem passo, circa quod agit, quod vocant repati ab illo. Vt autem respondeat, præsupponit duas diuisiones mouentis, & agentis. Prior est, mouens, aliud est primum, aliud vltimum. Primum mouens est illud, à quo primo procedit motus, ita vt non procedat ab alio priori, vt prima causa, à qua mouentur omnia, dicitur primum mouens, nempe Deus: vltimum verò est illud, vltra quod non est aliud mouens, sed immediatum est mobili, vt baculus, quo Petrus mouet lapidem, est vltimum mouens. Alia diuisio est agentis, vel alterantis (nam agens pro alterante sumitur, vt vidimus cap. præcedenti) etiam in primum, & vltimum. Alterans primum est, quod sic alterat, vt non alteretur ab alio, vt Medicus, qui alterat corpus sanandum, sed ipse non alteratur ab alio sanante: alterans verò vltimum est, vltra quod non est aliud alterans, sed per seipsum attingit passum, vt medicamentum in eadem sanatione. Conuenit autem primum mouens cum primo alterante, & differt ab eo: conuenit quidem in eo, quòd sicut primum mouens, si sit primum simpliciter, non mouetur ab alio; ita primum alterans, si sit primum simpliciter in ordine alterantium, non alteratur ab alio, vt cœlum non alteratur ab alio: sed differunt etiam, quia primum mouens nihil accipit ab alio, vt Deus: primum verò alterans, licèt non alteretur ab alio, sed accipit motum ab alio, vt cœlum ab intelligentia. Conuenit etiam vltimum mouens cum vltimo alterante in eo, quod sicut mouens mouetur ab alio, vt baculus, ita alterans alteratur ab alio, vt medicamentum alteratur à stomacho.

His diuisionibus suppositis, respondet dubio proposito hoc modo. Quodlibet agens habens formam in materia, hoc est, in materia communi, & eiusdem rationis cum materia passi, agendo potest repati, quæ verò non habent formam in materia, hoc est, in materia communi, & eiusdem rationis, sed diuersæ speciei, non repatiuntur: & quia omnia agentia sublunaria habent formam in materia eiusdem rationis, agendo repatiuntur: corpora verò cœlestia habent formam in materia diuersæ rationis, ideò non repatiuntur agendo: & vniuersa- 34

liter loquendo inquit; Primum agens non repatitur, ſed vltimum. Docet tandem in vltima parte, ad quod genus cauſæ pertineant agens, & paſſum; & primo de agente ait, pertinere ad genus cauſæ efficientis. Probat primo, quia cauſa efficiens eſt, à qua incipit motus, ſed agens eſt, à quo incipit alteratio: ergo eſt cauſa efficiens. Secundò probat à ſufficiente diuiſione, hoc modo; Agens non pertinet ad tria alia cauſarum genera, nempe ad formalem, finalem, aut materialem, & eſt vera cauſa: ergo pertinet ad efficientem. Maiorem ſic probat; cauſa finalis non mouet propriè, ſed quadam motione Metaphorica; ſed agens mouet propriè, quia alteratio ab eo procedens eſt propriè motus: ergo agens non pertinet ad cauſam finalem. Probat ſecundo, quòd nec ſit finis, nec forma, quia agens tunc eſt actu agens, quando ab eo egreditur actio; ſed quando ab eo egreditur actio, nondum ſunt finis, nec forma: nam dum ſunt, ceſſat potius actio, & agens iam non eſt actu agens: ergo agens non eſt finis, nec forma. Quod verò agens non ſit materia, per ſe notum eſſe ait, quia materia nihil agit, ſed paſſiua tantum eſt; ſed proprium eſt agentis agere: ergo agens non eſt cauſa materialis, ſed paſſum eſt, quod ad eam pertinet, vt per ſe eſt manifeſtum.

CAPVT VIII.

Quomodo autem poſſit hoc accidere, rurſus dicamus.

Breuis expoſitio textus.

35 NIhil nouum ad doctrinam pertinens affert Ariſt. in hoc cap. ſed prolixè ſatis refert, & reijcit opiniones antiquorum Philoſophorum circa modum agendi, & patiendi corporum naturalium inter ſe, & in ordine ad generationem, corruptionem, atque mixtionem, & hoc eſt intentum capitis, quod in duas partes diuidi poteſt. In prima referuntur duæ opiniones, & in ſecunda refutantur.

Prima opinio fuit Empedoclis aſſerentis, corpora non poſſe agere, nec pati, niſi intra illa ponantur pori quidam, aut concauitates, per quas vnum poſſit ſubintrare alterum, & quaſi penetrare illud, & circa illud agere: & quidem ſi æquales ſint pori vtriuſque, atque commenſurabiles, viciſſim ſe penetrabunt, & talis penetratio erit mixtio vtriuſque, quo pacto ſe habent aqua & vinum, & quæuis alia corpora liquida: ſi verò pori vtriuſque non

non sint commensurabiles,sed inæquales,tunc ingreditur quidem alterum, quod subtilius est, per poros crassiores, vt ignis per poros ligni,sed non è conuerso: & ideo inter talia corpora non poterit mixtio fieri, sed solum generatio,& corruptio, aut alia operatio, sicut per poros aëris, & cuiuslibet alterius medij fit visio,& quæcumque sensatio alterius sensus.

Secunda opinio fuit Democriti,& Leucippi,ponentium quidem eosdem poros, sed diuersa ratione; nam Empedocles ponebat eos vacuos:isti verò plenos corpusculis quibusdam indiuisibilibus,quæ appellabant athomos, ita tamen vt nō omnino eos replerēt,sed cum iidem athomi essent discontinui, vacuum inter eos relinqui, & per vacuum ipsum mouebantur, & quasi volitabant:per congregationem verò, seu vnionē horum athomorum res generari, & per separationem corrumpi res dicebant. Itaque vt ex contextu huius capitis colligitur, duæ istæ opiniones ex parte conueniūt,& ex parte differunt:conueniunt quidem in eo,quod vtraque ponebat vacuum in poris omnium corporum, sed posterior in hoc vacuo semper degere athomos, in eóq; congregati,vel vniri ad aliquid generandū asserit:prior verò docet,in eisdem poris vacuis nō esse à principio athomos, sed à corpore subintrante per illos deriuari, & quasi produci in eisdem poris, vt per productionem eorum agere possit in corpus idem. Ideò Arist.asserit has duas opiniones parum differre, quantum ad modum agendi corporum per hos poros, & per athomos in eis existentes, vel à corpore subintrante immissos. 36

Sed vtramque impugnat, tamquam falsam, & veræ Philosophiæ contrariam in 2.part.capitis.Primam quidem Empedoclis hac ratione;quia si vnum corpus agit in alterum,quia per poros eius subintrat,vt asserit,vel corpus iam ingressum agit per contactum, vel non; si per contactum agit,eumdem habere posset absque ingressu,vt per se patet:ergo sine poris vacuis posset esset actio & passio. Si verò non agit per contactum:ergo quamuis agens subintret, & per ingressum tangat partes corporis, non aget;quia ingredi non est agere, sed approximari ad agendum; nec potest excogitari per aliquid aliud agere subintrans, per quod non posset agere extra corpus existens,& passum tangens:frustra ergo ponuntur tales pori vacui.

Secundam verò opinionem sic impugnat;vel athomi,quibus pleni sunt pori, agunt inter sese,& patiuntur,vel corpus subintrans per poros, cui athomi cedunt. Primum non possunt sine aperta contradictione concedere: nam ipsi dicunt, non dari actionem,& passionem, nisi per vacuum, sed athomi ipsi non habent intra se vacuū,sed sunt solidi:ergo nō possunt inter sese 37

agere, & pati. Si verò secundum concedant,frustra ponunt tales athomos intra poros, quia sicut athomi cedunt corpori subintranti,ita partes corporis possunt cedere alteri,præsertim si fluidæ sint, & ita æquè facilè poterunt agere & pati corpora sine poris vacuis, aut athomis plenis,ac si non darentur,& proptereà frustra ponuntur. Et si dixerint non esse necessarium dari vacuum intra quemlibet athomum, sed satis esse si detur inter vnum, & alterum; eadem ratione probatur, non esse necessarium dari poros vacuos,nec athomos intra illos, vt vnum corpus agat, & alterum patiatur, sed sine illis posse agere, sicut pori ipsi inter sese agunt; & patiuntur sine his per solum contactum.

CAPVT IX.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Quo autem modo insit generare entibus, & facere, & pati, dicamus, &c.

Breuis expositio textus.

38 INtentum Arist.in hoc 9.cap.est,ex propria sententia docere, quonam modo corpora agant,& patiantur,postquam sententias aliorum refutauit.Diuiditur autem caput in duas partes.In prima enumerat quatuor conditiones,quas habere debet agens, & passum;& reiicit quintam ab aliis additam,tamquam falsam. In secunda verò parte docet, opinionem Democriti ponentis indiuisibiles athomos in poris corporis ad agendum,& patiendum necessarios, non solum generationem corporum tollere, sed etiam alterationem, & augmentationem.

Prima conditio agentis,& passi est,vt agens in quantum tale sit in actu,& passum in potentia,vt ignis agit in quantum est calidum, & lignum patitur, in quantum est in potentia ad recipiendum actum eius,nempe calorem.

Secunda conditio est vt agens, & passum se rangant, proximè quidem,si agens proximum sit, vel vltimum, inter quod & passum nō sit aliud agens;vel remotè,si non sit agens vltimum, sed primum,vel intermedium,vt Sol tangit aquam medio aëre, sed aër,quod est agens vltimum immediatè per se,vel etiam tactu formali,aut virtuali, vt capit.6. explicatum est à nobis. Ex quibus sequitur, non esse necessarium, quod corpus secundum quasdam partes tantum patiatur, nempe secundum porosas, & non

non ſecundum alias, nempe ſolidas; ſed ſecundum omnes pati poteſt. Cuius ratio, inquit, eſt, nam ideo poteſt corpus agere ſecundum omnes partes, quia ſecundum omnes eſt in actu ſed etiam ſecundum omnes eſt in potentia ad actum recipiendum: ergo ſecundum omnes poteſt pati. Probatur minor, quia omnes partes ſunt eiuſdem naturæ propter eamdem formam: ergo eodem modo ſe habent omnes, ſicut ad agendum, ſic ad patiendum.

Tertia conditio eſt, quòd agens, & paſſum non ſint continua, quod non eſt intelligendum de continuatione materiali, aut quantitatiua: nam euidens experientia docet, partem calidam corporis agere in partem frigidam ſibi continuam, ſed de continuatione ſecundum eamdem formam agendi, & eumdem gradum eius, ita vt ſi duo ſint continua, & eamdem formam, in eodémque gradu participent, nō poſſit vnum agere in alterum, quod patet in partibus ignis, vel ferri æquè calidis: ſi enim calor remiſſior eſſet in vna, quàm in alia ſibi proxima, poſſet abſque dubio intenſior in remiſſiorem agere. 39

Quarta conditio eſt, vt agens & paſſum ſint in debita diſtantia, hoc eſt, vt paſſum ſit intra ſpheram actiuitatis agentis: cum enim agentia naturalia, immò & creata omnia finita ſint, & limitata, non poſſint actionem ſuam extendere ad quamcumque diſtantiam, ſed ad certam, & limitatam, ita vt vltra illam agere non poſſint, & ideò niſi paſſum intra talem diſtantiam contineatur, non poterit agens circa illud agere, neque aliquid ab eo patietur paſſum.

Aliqui addiderunt quintam conditionem, nempe quod paſſum non ſecundum omnem partem patiatur, ſed ſecundum vnam, & non ſecundum aliam. Quam probat eſſe falſam, & ideò non neceſſariam: quia ſi verum eſſet, inquit, corpus naturale componi ex athomis indiuiſibilibus, vt docuit capit. præcedenti Democritus, vel ex ſuperficiebus indiuiſibilibus, vt docebat Plato, nō poſſet pati ſecundum quamlibet partem, immo ſecundum nullam, quia nulla pars eius eſſet diuiſibilis, nec extenſa, immò nec eſſet corpus, quæ omnia neceſſaria ſunt ad patiendum, immò nec totum corpus ita compoſitum eſſet continuum, vel extenſum; quia nec indiuiſibilia poſſunt continuari, nec aliquid extenſum efficere. Dicendum igitur eſt, poſſe totum corpus pati ab alio, & ſecundum quamlibet partem, nec ad hoc eſſe neceſſarium, vt partes eius actu ſint diuiſæ, ſed ſatis eſt, quòd ſit diuiſibile ſecundum omnes, & ſingulas. 40

In ſecunda tandem parte capitis docet, opinionē Democriti ponentis indiuiſibiles athomos intra poros corporis ad actio-

dimensiones,ne eumdem locum ingrediatur. Si verò non loquatur eadem sententia vniuersaliter de resistentia, hoc est de omni,sed tantum de aliqua,insufficiens est,quia aliqua tantum resistentia explicata,& non omnis, insufficienter explicabitur, quid sit resistentia.

44 Nostra igitur sententia est, quod præter resistentiam purè negatiuam,quæ non est aliud, quàm omnimoda incapacitas subiecti respectu talis actionis, ac formæ per eam imprimendæ,distinguenda sit duplex resistentia positiua,vna actiua, alia passiua,aut formalis.Ita tenēt omnes recētiores, & ideò solùm oportet explicare,quid sit resistentia in communi, & quonam modo in hæc membra positiua diuidatur, quid etiam sit quælibet earum in particulari, ex quorum explicatione censebitur nostra sententia sufficienter probata. Resistere alteri vniuersaliter loquendo est impedire,vel retardare actionē,vel effectum eius,ne fiat,vel ne fiat tam cito,vel tanta intensione,aut perfectione. Exempli gratia;dum ignis calefacit aquā, sua actione debilitat virtutem eius, impeditque, ne agat in se,aut si agere permittitur,non tanta velocitate,aut tanta intensione, ac ageret,si non impediretur:frigiditas etiam aquæ informās aquam eo ipso impedit actionē calidi,& ingressum caloris in eam, & impedimentū hoc præstare,dicitur propriè ei resistere.Resistētia verò sic in communi sumpta,& explicata duplex est,actiua, & formalis:actiua est actio agentis,in quantum impedit contrarium,ne in idemmet agens,à quo ipsa egreditur,agat,aut ne tanta velocitate,aut intensione,vt actio ignis,per quam debilitatur frigiditas aquæ,dicitur resistentia actiua eiusdem ignis: resistentia verò formalis, licèt dicatur respectu actionis, vel actiuæ virtutis,non est actio aliqua,sed solum informatio eiusdem formæ incompossibilis cum forma agentis, in quantum impedit, ne actio agentis contrarij in subiecto, quod informat,recipiatur, vt resistentia formalis aquæ respectu ignis est informatio frigiditatis incompossibilis in aqua cum calore; itaque frigiditas per solam informationem impediens ingressum caloris,dicitur resistere aquæ formaliter. Et denique illa omnia, quæ probauimus resistere alijs nihil agendo aduersus primam opinionem,resistunt resistentia formali.

45 Nunc autem probandum est primò, vtrumque membrum huius diuisionis dari. Probatur autē ex definitione communi resistentiæ:nam resistere contrario est impedire actionē eius, & introductionem suæ formæ in eodem subiecto: sed vtroque modo contingit sic impedire actionem, & effectum contrarij, actiuè,& passiuè, aut formaliter:ergo datur duplex resistentia.

Probatur

Probatur minor, nam ignis agendo in aquam, & debilitando frigiditatẽ eius per impressionem caloris impedit, ne in ipsum agat, vel non tam cito, aut tanta intensione, quod est retardare actionem eius. Præterea calor ignis per suam informationem impedit, ne aqua agat in ipsum, aut propriam frigiditatẽ ei imprimat, vel non simul, aut non tanta intensione, aut velocitate: ergo resistit formaliter, quia id, quod forma præstat per suam informationẽ, dicitur præstare in genere causæ formalis. Probatur secũdo, quod eadem diuisio sit adæquata, quia non datur resistentia aliqua, nec dari potest, vel excogitari, quæ non fiat per actionem, vel informationem, vt euidenti inductione discurrenti per singulas resistentias facilè constare potest: ergo non est excogitabilis alia resistẽtia præter actiuã & formalem.

Sed aduersus singula membra huius diuisionis propono singula argumenta, vt ex eorum solutionibus magis explicetur diuisio, & melius intelligatur. Et primò aduersus resistentiam formalem probo non dari: nam forma informans subiectum non impedit actionem agentis, per quam introducenda est opposita ratione suæ informationis, sed per actionẽ, qua cõseruatur ab agente, vt calor ignis impedit actionẽ frigiditatis, & introductionẽ eius in eodẽ igne, in quantũ cõseruatur per actio- primæ causæ, atque etiã suo modo virtute formæ substantialis eiusdẽ ignis, quæ sicut effectiuè, cõcurrit ad emanationẽ caloris à se, ita ad conseruationẽ eius, quæ non est aliud, quã continuatio eiusdẽ emanationis: ergo hæc resistentia formæ quæ appellatur à nobis formalis, potius est actiua pertinens ad primum mẽbrũ: quare nulla dabitur resistentia formalis. Probatur cõsequentia, quia actio agentis, & substantialis formæ, per quas cõseruatur, non pertinet ad genus causæ formalis, sed efficientis: ergo nec resistentia ipsa. Quod hac ratione potest confirmari: nã si forma ratione suæ informationis resistit agenti, vel resistit in eodẽ instanti, in quo agens agit ad introducendã oppositam, vel antequã agat. Primũ est impossibile, quia in instanti, in quo agit, si actio eius sit instãtanea, iam est introducta forma opposita, vt patet in generatione substantiali viuentiũ: ergo iam nõ est forma expulsa: sed quod non est, non potest resistere sicut nec potest agere: ergo in illo instanti non datur resistentia formalis; & eodem modo, si agens agit actione successiua non potest forma eius resistere, dum agit; quia tempore, quo agit, introductus est aliquis gradus formæ oppositę: ergo etiam est expulsa eadẽ forma præexistens, quãtum ad illũ gradum, ratione cuius resistere non poterit; neque ratione aliorũ permanentium, quia adhuc non agit circa illos contrariũ. Quod verò 46

non

non resistat forma agẽtis per suam informationem, antequam agat, euidens est, quia non dicitur vnum resistere alteri, antequam ab illo impugnetur, vt docet experientia.

47 Propono secũdum argumentũ aduersus resistẽtiam actiuam hoc modo: si detur talis præsentia, quæ sit realiter eadem actio agentis, sequitur, nullã qualitatem esse magis actiuã, quàm resistiuã, vel è conuerso, sed omnes esse æqualiter actiuas, & resistiuas, & consequenter nullum elementũ esse magis actiuum, quàm resistiuum. Probatur consequentia, quia quælibet qualitas dicitur actiua in ordine ad actionem, cuius principium est; sed per eamdem actionẽ est resistiua, in quantum per eam debilitans virtutem contrarij impedit actionem eius: ergo æqualiter erit resistiua, & actiua. Consequens autẽ est contra communem modum loquendi, & sentiendi omnium ferè Philosophorum, & expressè contra Aristotelem 2. lib. de Generat. text. 8. & 4. lib. Metaph. cap. 1. expressè asserentem, calorem, & frigiditatem esse qualitates actiuas, humiditatem, & siccitatem passiuas. Pro solutione primi argumẽti adnotandũ est, quod actio, per quam conseruatur forma in subiecto, ordine naturæ præsupponitur ad agendum vel resistendum. Quod sic probo. Existẽtia actualis rei extra causas præsupponitur actioni, & passioni, & ex consequenti præsupponitur resistentiæ actuali, quæ in agendo, & patiendo interuenit; sed conseruatio rei nõ est aliud, quàm continuatio existentiæ eius extra causas, sicut prima productio eius est incipere esse extra causas: ergo conseruatio formæ: & consequenter actio ipsa, per quam conseruatur, præsupponitur actioni, per quam agit, & resistentiæ, per quã resistit agenti. Vnde sequitur, talem actionem conseruatiuam non esse resistentiã actiuã, neque formalem eiusdem rei, quæ conseruatur, sed conditionem necessariam ei præsuppositam, quia sicut non potest agere res, nisi actu existat, ita non potest resistere: actio verò, atque resistentia quid aliud consequens, atque natura posterius esse debet, nẽpe actio eiusdem rei, vel repugnãtia formalis, per quã formaliter resistit contrario: negari tamen non potest, conditionem hanc præsuppositã iuuare ad resistendum, quia quo à fortiori causa conseruatur forma, difficilius expellitur à subiecto, & si à multis, atque diuersis, longè difficilius; ergo magis resistit actioni agentis contrarij contendentis

48 eam expellere. Gratia exempli, Calor productus in aqua, quo à pluribus agentibus conseruatur, magis resistit resistentia formali actiuitati eiusdem aquæ, per quam intendit, atque conatur eum expellere, vt se reducat ad naturalem frigiditatem. Sed quod intendimus est, has actiones conseruantes non esse resistentiam

stentiam actiuam, neque formalem eiusdem rei conseruatæ, sed vtrique præsupponi, & vtramque iuuare. Et ex his soluitur primum argumentum: nam ad formam eius negandum est antecedens, quòd forma non resistat actioni agentis per suam informationem, sed talem resistentiam potius fieri per actionem conseruantis; quia licèt actio conseruantis sit conditio necessariò præsupposita, vt forma possit resistere, quemadmodum præsupponitur necessariò actualis existentia eiusdem formæ, forma tamen ipsa conseruata in esse, per suam informationem incompossibilem cum forma contrarij, absque aliqua actione impedit actionem contrarij modo iam explicato, sic autē eam impedire, est resistere formaliter. Vel secundo responderi potest concedendo: quòd actio conseruantis formam sit quædam resistentia actiua, non quidem procedēs à forma passi, circa quod operatur contrarium, sed ab eodem conseruante eamdem formam, præter quam resistentiam forma ipsa per suam informationem, & ideò in genere causæ formalis propriam habet, atque distinctam, quæ vocatur formalis, immo & propriam actiuam per actionem à se procedentem. Itaque licet resistentia actiua, & quasi remota conseruantis, coniungatur semper cum formali, tamquam ei necessariò præsupposita, hoc non tollit distinctionem vtriusque, quia vna est actio, & alia informatio.

Pro solutione confirmationis notandum est, quòd sicut forma substantialis, non est per se immediatè actiua, sed per suam virtutem accidentalem superadditam, ita non est per se immediatè resistiua, non solum resistentia actiua: quia cum hæc sit realiter ipsa actio, si forma non est actiua per se immediatè, nec erit resistiua hæc resistētia, sed nec resistentia formali, quia non impedit per se immediatè actionem agentis, sed per suam virtutem accidentalem contrariam virtuti agentis, per quam agit. Exempli gratia. Aqua immediatè per suam substantiam, sicut non agit ita nec resistit resistentia actiua, sed per frigiditatē vel humiditatem vtrumque præstat, & eodem modo non resistit actioni agentis contrarij resistentia formali, nisi per easdem virtutes, quia si illas non haberet, nec esset formaliter contraria igni, nec resisteret actioni eius resistētia formali, sed in eodem momento posset ignis suum calorem ei imprimere. Supposito ergo, quòd per suam virtutem resistit resistentia formali, quærebat argumētū, an resistat agenti antequā agat, vel dum iam agit. Cui respōdent iuniores quidā nō resistere priusquā operetur, sed dum iā operari; & licèt tunc iā non sit forma secundum illū gradum iam expulsum, sufficit immediatè extitisse, vt resistere dicatur per eum; quia cum resistentia formalis 49
non sit

& paruum sunt contraria, & ex hac parte dissimilia, & propterea vnum potest agere in alterum, vel ab eo pati.

Secunda opinio opposita erat, asserens, agens & passum similia esse debere, & hæc fuit Democriti, quam inductione probabat hoc modo. Album non agit in dulce, neque hoc in graue, aut leue, & sic de cæteris huius conditionis, propterea quod dissimiles, & quasi dispatatas habent naturas, & ideò nullam similitudinem inter se: ergo agens & passum similia esse debent. Quod si accidat aliquando dissimilia inter sese agere & pati, vt calidum à frigido, vel à sicco humidum, non ideò agunt, & patiuntur, quia dissimilia sunt, sed quia aliquo modo conueniunt, nempe sub eodem genere substantiæ, vel qualitatis, & ideo aliquam habent similitudinem.

32 Sed vtramque opinionem diminutam esse asserit Arist. quia quædam vera, alia falsa docet, sed quæ simul in veritate stare etiam possunt, sicut propositiones subcontrariæ, & deceptionem horum Philosophorum ex eo processisse ait, quia vnam vel alteram tantum conditionem agentis, & passi considerarunt, ex parte cuius similia sunt, sed ex parte alterius dissimilia: agens enim, & passum & formas habent, & subiectum, circa quod se expellunt, & ex parte formarum dissimilia esse debent, vt calidum, & frigidum; habent etiam subiectum commune, à quo vnum expellit alterum, ex parte cuius aliqualem habent similitudinem. Quòd verò vtraque falsa, probat; & primò, quod agens & passum non possint esse omnino similia, quia non esset maior ratio, ob quam vnum potius quàm aliud pateretur. Secundò, quia sequeretur, quamlibet rem posse in seipsam agere. Probatur consequentia, quia si ratio agendi vnius in alterum est similitudo, nihil est adeò simile alteri, quàm idem sibimet: ergo poterit in seipsum agere, ex quo sequitur, inquit, aliud absurdum, quòd etiam posset corrumpere seipsum: quia actio agentis in passum sua natura ordinatur ad corruptionem eius, & ideò nullum esset in rerum natura corpus incorruptibile, quòd patet esse falsum, cum corpora cœlestia incorruptibilia sint. Quòd verò non possint esse omnino dissimilia, vt dicebat prima opinio, probat exemplis, & ratione: exemplis quidem, quia quantitas, & calor, & his similia sunt penitus diuersa, & non agunt, nec patiuntur inter se: ergo ratio agendi, & patiendi non est dissimilitudo. Ratione vero, quia agens, & passum debent esse contraria, sed contraria continentur sub eodem genere, & ideo in eo conueniunt: ergo saltem ex hac parte debent aliquo modo esse similia.

33 His sententiis refutatis, proponit propriam dicens: Agens, & passum,

passum, nec omnino similia esse debere, nec omnino dissimilia, sed secundum genus, & secundum commune subiectum, circa quod se expellunt, similia, & secundum formas specificas, dissimilia, vt calidum & frigidum ostendunt. Et ex hac veritate collegerunt Philosophi vulgatum illud sæpe in schola repetitum: omne agens intendit assimilare sibi passum; quod non esset verum, si ante actionem esset ei omnino simile.

In secunda parte proponit hoc dubium, an agens, dum agit, simul patiatur ab eodem passo, circa quod agit, quod vocant repati ab illo. Vt autem respondeat, præsupponit duas diuisiones mouentis, & agentis. Prior est, mouens, aliud est primum, aliud vltimum. Primum mouens est illud, à quo primo procedit motus, ita vt non procedat ab alio priori, vt prima causa, à qua mouentur omnia, dicitur primum mouens, nempe Deus: vltimum verò est illud, vltra quod non est aliud mouens, sed immediatum est mobili, vt baculus, quo Petrus mouet lapidem, est vltimum mouens. Alia diuisio est agentis, vel alterantis (nam agens pro alterante sumitur, vt vidimus cap. præcedenti) etiam in primum, & vltimum. Alterans primum est, quod sic alterat, vt non alteretur ab alio, vt Medicus, qui alterat corpus sanandum, sed ipse non alteratur ab alio sanante: alterans verò vltimum est, vltra quod non est aliud alterans, sed per seipsum attingit passum, vt medicamentum in eadem sanatione. Conuenit autem primum mouens cum primo alterante, & differt ab eo: conuenit quidem in eo, quòd sicut primum mouens, si sit primum simpliciter, non mouetur ab alio; ita primum alterans, si sit primum simpliciter in ordine alterantium, non alteratur ab alio, vt cœlum non alteratur ab alio: sed differunt etiam, quia primum mouens nihil accipit ab alio, vt Deus: primum verò alterans, licèt non alteretur ab alio, sed accipit motum ab alio, vt cœlum ab intelligentia. Conuenit etiam vltimum mouens cum vltimo alterante in eo, quod sicut mouens mouetur ab alio, vt baculus, ita alterans alteratur ab alio, vt medicamentum alteratur à stomacho.

His diuisionibus suppositis, respondet dubio proposito hoc modo. Quodlibet agens habens formam in materia, hoc est, in materia communi, & eiusdem rationis cum materia passi, agendo potest repati, quæ verò non habent formam in materia, hoc est, in materia communi, & eiusdem rationis, sed diuersæ speciei, non repatiuntur: & quia omnia agentia sublunaria habent formam in materia eiusdem rationis, agendo repatiuntur: corpora verò cœlestia habent formam in materia diuersæ rationis, ideò non repatiuntur agendo: & vniuersa- 34

liter loquendo inquit; Primum agens non repatitur, sed vltimum. Docet tandem in vltima parte, ad quod genus causæ pertineant agens, & passum; & primo de agente ait, pertinere ad genus causæ efficientis. Probat primo, quia causa efficiens est, à qua incipit motus, sed agens est, à quo incipit alteratio: ergo est causa efficiens. Secundò probat à sufficiente diuisione, hoc modo; Agens non pertinet ad tria alia causarum genera, nempe ad formalem, finalem, aut materialem, & est vera causa: ergo pertinet ad efficientem. Maiorem sic probat; causa finalis non mouet propriè, sed quadam motione Metaphorica; sed agens mouet propriè, quia alteratio ab eo procedens est propriè motus: ergo agens non pertinet ad causam finalem. Probat secundo, quòd nec sit finis, nec forma, quia agens tunc est actu agens, quando ab eo egreditur actio; sed quando ab eo egreditur actio, nondum sunt finis, nec forma: nam dum sunt, cessat potius actio, & agens iam non est actu agens: ergo agens non est finis, nec forma. Quod verò agens non sit materia, per se notum esse ait, quia materia nihil agit, sed passiua tantum est; sed proprium est agentis agere: ergo agens non est causa materialis, sed passum est, quod ad eam pertinet, vt per se est manifestum.

CAPVT VIII.

Quomodo autem possit hoc accidere, rursus dicamus.

Breuis expositio textus.

35 NIhil nouum ad doctrinam pertinens affert Arist. in hoc cap. sed prolixè satis refert, & reijcit opiniones antiquorum Philosophorum circa modum agendi, & patiendi corporum naturalium inter se, & in ordine ad generationem, corruptionem, atque mixtionem, & hoc est intentum capitis, quod in duas partes diuidi potest. In prima referuntur duæ opiniones, & in secunda refutantur.

Prima opinio fuit Empedoclis asserentis, corpora non posse agere, nec pati, nisi intra illa ponantur pori quidam, aut concauitates, per quas vnum possit subintrare alterum, & quasi penetrare illud, & circa illud agere: & quidem si æquales sint pori vtriusque, atque commensurabiles, vicissim se penetrabunt, & talis penetratio erit mixtio vtriusque, quo pacto se habent aqua & vinum, & quæuis alia corpora liquida: si verò pori vtriusque non

non sint commensurabiles, sed inæquales, tunc ingredietur quidem alterum, quod subtilius est, per poros crassiores, vt ignis per poros ligni, sed non è conuerso: & ideo inter talia corpora non poterit mixtio fieri, sed solum generatio, & corruptio, aut alia operatio, sicut per poros aëris, & cuiuslibet alterius medij fit visio, & quæcumque sensatio alterius sensus.

Secunda opinio fuit Democriti, & Leucippi, ponentium quidem eosdem poros, sed diuersa ratione; nam Empedocles ponebat eos vacuos: isti verò plenos corpusculis quibusdam indiuisibilibus, quæ appellabant athomos, ita tamen vt nō omnino eos repleret, sed cum iidem athomi essent discontinui, vacuum inter eos relinqui, & per vacuum ipsum mouebantur, & quasi volitabant: per congregationem verò, seu vnionē horum athomorum res generari, & per separationem corrumpi res dicebant. Itaque vt ex contextu huius capitis colligitur, duæ istæ opiniones ex parte conueniūt, & ex parte differunt: conueniunt quidem in eo, quod vtraque ponebat vacuum in poris omnium corporum, sed posterior in hoc vacuo semper degere athomos, in eóq; congregati, vel vniri ad aliquid generandū asserit: prior verò docet, in eisdem poris vacuis nō esse à principio athomos, sed à corpore subintrante per illos deriuari, & quasi produci in eisdem poris, vt per productionem eorum agere possit in corpus idem. Ideò Arist. asserit has duas opiniones parum differre, quantum ad modum agendi corporum per hos poros, & per athomos in eis existentes, vel à corpore subintrante immissos. 36

Sed vtramque impugnat, tamquam falsam, & veræ Philosophiæ contrariam in 2. part. capitis. Primam quidem Empedoclis hac ratione; quia si vnum corpus agit in alterum, quia per poros eius subintrat, vt asserit, vel corpus iam ingressum agit per contactum, vel non; si per contactum agit, eumdem habere posset absque ingressu, vt per se patet: ergo sine poris vacuis posset esset actio & passio. Si verò non agit per contactum: ergo quamuis agens subintret, & per ingressum tangat partes corporis, non aget; quia ingredi non est agere, sed approximari ad agendum; nec potest excogitari per aliquid aliud agere subintrans, per quod non posset agere extra corpus existens, & passum tangens: frustra ergo ponuntur tales pori vacui.

Secundam verò opinionem sic impugnat; vel athomi, quibus pleni sunt pori, agunt inter sese, & patiuntur, vel corpus subintrans per poros, cui athomi cedunt. Primum non possunt sine aperta contradictione concedere: nam ipsi dicunt, non dari actionem, & passionem, nisi per vacuum, sed athomi ipsi non habent intra se vacuū, sed sunt solidi: ergo nō possunt inter sese 37

agere, & pati. Si verò secundum concedant, frustra ponunt tales athomos intra poros, quia sicut athomi cedunt corpori subintranti, ita partes corporis possunt cedere alteri, præsertim si fluidæ sint; & ita æquè facilè poterunt agere & pati corpora sine poris vacuis, aut athomis plenis, ac si non darentur, & propterea frustra ponuntur. Et si dixerint non esse necessarium dari vacuum intra quemlibet athomum, sed satis esse si detur inter vnum, & alterum; eadem ratione probatur, non esse necessarium dari poros vacuos, nec athomos intra illos, vt vnum corpus agat, & alterum patiatur, sed sine illis posse agere, sicut pori ipsi inter sese agunt; & patiuntur sine his per solum contactum.

CAPVT IX.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Quo autem modo insit generare entibus, & facere, & pati, dicamus, &c.

Breuis expositio textus.

38 INtentum Arist. in hoc 9. cap. est, ex propria sententia docere, quonam modo corpora agant, & patiantur, postquam sententias aliorum refutauit. Diuiditur autem caput in duas partes. In prima enumerat quatuor conditiones, quas habere debet agens, & passum; & reiicit quintam ab aliis additam, tamquam falsam. In secunda verò parte docet, opinionem Democriti ponentis indiuisibiles athomos in poris corporis ad agendum, & patiendum necessarios, non solum generationem corporum tollere, sed etiam alterationem, & augmentationem.

Prima conditio agentis, & passi est, vt agens in quantum tale sit in actu, & passum in potentia, vt ignis agit in quantum est calidum, & lignum patitur, in quantum est in potentia ad recipiendum actum eius, nempe calorem.

Secunda conditio est vt agens, & passum se tangant, proximè quidem, si agens proximum sit, vel vltimum, inter quod & passum nō sit aliud agens; vel remotè, si non sit agens vltimum, sed primum, vel intermedium, vt Sol tangit aquam medio aëre, sed aër, quod est agens vltimum immediatè per se, vel etiam tactu formali, aut virtuali, vt capit. 6. explicatum est à nobis. Ex quibus sequitur, non esse necessarium, quod corpus secundum quasdam partes tantum patiatur, nempe secundum porosas, & non

non secundum alias, nempe solidas ; sed secundum omnes pati potest. Cuius ratio,inquit,est,nam ideo potest corpus agere secundum omnes partes, quia secundum omnes est in actu: sed etiam secundum omnes est in potentia ad actum recipiendum : ergo secundum omnes potest pati. Probatur minor,quia omnes partes sunt eiusdem naturæ propter eamdem formam: ergo eodem modo se habent omnes, sicut ad agendum, sic ad patiendum.

Tertia conditio est, quòd agens, & passum non sint continua, quod non est intelligendum de continuatione materiali, aut quantitatiua : nam euidens experientia docet, partem calidam corporis agere in partem frigidam sibi continuam, sed de continuatione secundum eamdem formam agendi,& eumdem gradum eius,ita vt si duo sint continua,& eamdem formam, in eodémque gradu participent,nõ possit vnum agere in alterum, quod patet in partibus ignis,vel ferri æquè calidis:si enim calor remissior esset in vna,quàm in alia sibi proxima, posset absque dubio intensior in remissiorem agere. 39

Quarta conditio est,vt agens & passum sint in debita distantia,hoc est, vt passum sit intra spheram actiuitatis agentis:cum enim agentia naturalia,immò & creata omnia finita sint,& limitata,non possint actionem suam extendere ad quàmcumque distantiam,sed ad certam,& limitatam, ita vt vltra illam agere non possint, & ideò nisi passum intra talem distantiam contineatur,non poterit agens circa illud agere,neque aliquid ab eo patietur passum.

Aliqui addiderunt quintam conditionem, nempe quod passum non secundum omnem partem patiatur, sed secundum vnam, & non secundum aliam. Quam probat esse falsam, & ideò non necessariam : quia si verum esset,inquit,corpus naturale componi ex athomis indiuisibilibus, vt docuit capit. præcedenti Democritus,vel ex superficiebus indiuisibilibus,vt docebat Plato,nõ posset pati secundum quamlibet partem, immo secundum nullam,quia nulla pars eius esset diuisibilis, nec extensa, immò nec esset corpus;quæ omnia necessaria sunt ad patiendum,immò nec totum corpus ita compositum esset continuum, vel extensum;quia nec indiuisibilia possunt continuari, nec aliquid extensum efficere.Dicendum igitur est,posse totum corpus pati ab alio,& secundum quamlibet partem, nec ad hoc esse necessarium, vt partes eius actu sint diuisæ, sed satis est, quòd sit diuisibile secundum omnes,& singulas. 40

In secunda tandem parte capitis docet,opinionẽ Democriti ponentis indiuisibiles athomos intra poros corporis ad actio-

nem,& passionem necessarios,non solum frustra eos ponere, vt capite praecedenti probauit,sed tollere alrerationē, & augmentationem:alterarionem quidem, nam experientia constar, totum corpus calefieri, vel infrigidari sine vlla diuisione suarum partium:quòd tamen impossibile esset in sententia eius,qui dicebat athomos illos per quorum vnionem generátur corpora, discontinuos esse debere, sitúmque, & positionem murare pro generatione, & corruptione vnius, & alterius corporis, & ex consequenti pro alteratione:augmentationem veró,quia vna ex conditionibus augmentationis propriæ sumptæ est,quòd quælibet pars corporis augeatur:si verò augmentatio per ingressum athomorum in poris existentium fieret,nō posset quælibet pars augeri,immo neque vlla, quia indiuisibiles athomi augeri non possunt, sed solùm fieret positio quædam vnius iuxta alterum; quam constar veram augmentationem non esse.

TRACTATVS DE ACTIONE & reactione corporum naturalium,& de his,quæ ad eam pertinent.

QVÆSTIO I.

Quid, & quotuplex sit resistentia?

41 ACturus Arist. de mixtione elementorum, ex qua resultat compositio corporū naturalium, quæ appellantur mixta, agit prius de actione, & passione, quibus mediis admiscentur elementa ad componendū mixtum,& consequenter de his,quæ ad agendū,& patiendum requiruntur,& cum actio,& passio sint inter contraria,quæ ab eodem subiecto mutuo se expellunt per contrarias qualitates,vt patet in igne, & aqua,in aëre, & terra, necessariò agendū fuit de similitudine,de dissimilitudine,atque etiā de distinctione inter agens & passum requisitas,& tandem, quia agens, & passum mutuo se expellunt ab eodē subiecto per mutuā actionem, & passionē vnius in alterum, & vnius ab altero,quæ quasi pugna,aut bellū vocari potest,& Philosophico vocabulo vocatur actio,& reactio vnius in alterum. Agit etiam de hac actione,& reactione,de qua nos tractatū nostrum instituimus,tamquam de principaliori, ac difficiliori, & ad quā requiruntur & ordinantur prædicta omnia.Sed quia actio,& reactio inter contraria fit per actiuitatē,& resistentiā,quia sicut quod-

libet

libet contrarium agit in aliud, ita resistit actioni alterius, & expulsioni propriæ à subiecto; resistentia verò, sicut actio fit mediis qualitatibus cótrariis, propterea agendum est de resistentia in primo loco, explicandúmq; quid sit, & quotuplex, & quonam modo conueniat qualitatibus contrariorũ corporum, præsertim primis, per quas agũt, & patiuntur eleméta, ex his enim maximè dependet notitia aliorũ, de quibus in hoc tractatu agendum est.

Primum igitur, quod quærit titulus quæstionis est, quidnam sit resistentia. Et prima opinio asserit, resistentiam realiter esse actionem ipsam, per quam vnum contrarium agit in aliud, ratione tamen ab ea distingui, vt resistentiam ignis nõ esse aliam rem à calefactione, vel exiccatione, per quas agit in frigidum, aut siccum, quia eadem actione, per quam ignis agit in aquam eam calefaciendo, defendit se ab illa, ne eum infrigidet, ratione tamen distinguimus in calefactione, seu in calore, qui est virtus actiua, actiuitatem, & resistentiam, seu potentiam actiuam, & resistiuam; nam in quantum ab eo procedit effectus, dicitur virtus, vel potentia actiua, & medium, quo procedit, dicitur actio; sed in quantum per eamdem virtutem se defendit à frigiditate aquæ, vocatur virtus, vel potétia resistiua, & actio ipsa, in quantum est medium se defendendi, dicitur resistentia: & hæc distinctio sufficit, vt dicatur vna qualitas magis actiua, quàm resistiua, vel è contra, vnum elementum magis actiuum, quàm resistiuum. Probat exemplo intellectus, qui cum sit eadē potentia realis, distinguimus in eo rationem intellectus, & memoriæ, & dicimus, vnum hominem habere perfectiorē intellectum, & memoriã minus perfectam, atq; etiã è contrario: ergo licèt eadem res sint virtus actiua, & resistiua, sufficit distinctio rationis, vt verũ esse possit, vnam qualitaté esse magis actiuam, quàm resistiuã, vel esse magis resistiuã, quàm aliã. Ita Sõzinas 9. Metaph. q. 6. 42

Hæc tamen sententia, aut falsa est, aut insufficiens, falsa quidem, si loquitur vniuersaliter de resistentia. Quod sic probo. In multis corporibus datur resistentia, quæ nec sit actio, nec fiat per virturem actiuam: ergo non potest esse vniuersaliter verum, quòd resistentia non sit aliud reipsa, quàm actio, vel resistere, quam agere. Probatur antecedens, quia albedo, & nigredo, raritas, & densitas, atque etiam grauitas, immo & quantitas, resistunt nihil prorsus agentes; albedo quidem in subiecto, in quo est, resistit nigredini, impediendo introductionem eius in eodem subiecto, & densitas etiam impediens introductionem raritatis, vel alterius qualitatis: corpus etiam graue suo pondere resistit volenti illud mouere, & vna quantitas in suo loco existens suo modo resistit alteri per proprias 43

dimens-

dimensiones, ne eumdem locum ingrediatur. Si verò non loquatur eadem sententia vniuersaliter de resistentia, hoc est de omni, sed tantum de aliqua, insufficiens est, quia aliqua tantum resistentia explicata, & non omnis, insufficienter explicabitur, quid sit resistentia.

44 Nostra igitur sententia est, quod præter resistentiam purè negatiuam, quæ non est aliud, quàm omnimoda incapacitas subiecti respectu talis actionis, ac formæ per eam imprimendæ, distinguenda sit duplex resistentia positiua, vna actiua, alia passiua, aut formalis. Ita tenēt omnes recētiores, & ideò solùm oportet explicare, quid sit resistentia in communi, & quonam modo in hæc membra positiua diuidatur, quid etiam sit quælibet earum in particulari, ex quorum explicatione censebitur nostra sententia sufficienter probata. Resistere alteri vniuersaliter loquendo est impedire, vel retardare actionē, vel effectum eius, ne fiat, vel ne fiat tam cito, vel tanta intensione, aut perfectione. Exempli gratia; dum ignis calefacit aquā, sua actione debilitat virturem eius, impeditque, ne agat in se, aut si agere permittitur, non tanta velocitate, aut tanta intensione, ac ageret, si non impediretur: frigiditas etiam aquæ informās aquam eo ipso impedit actionē calidi, & ingressum caloris in eam, & impedimentū hoc præstare, dicitur propriè ei resistere. Resistētia verò sic in communi sumpta, & explicata duplex est, actiua, & formalis: actiua est actio agentis, in quantum impedit contrarium, ne in idemmet agens, à quo ipsa egreditur, agat, aut ne tanta velocitate, aut intensione, vt actio ignis, per quam debilitatur frigiditas aquæ, dicitur resistentia actiua eiusdem ignis: resistentia verò formalis, licèt dicatur respectu actionis, vel actiuæ virtutis, non est actio aliqua, sed solum informatio eiusdem formæ incompossibilis cum forma agentis, in quantum impedit, ne actio agentis contrarij in subiecto, quod informat, recipiatur, vt resistentia formalis aquæ respectu ignis est informatio frigiditatis incompossibilis in aqua cum calore; itaque frigiditas per solam informationem impediens ingressum caloris, dicitur resistere aquæ formaliter. Et denique illa omnia, quæ probauimus resistere alijs nihil agendo aduersus primam opinionem, resistunt resistentia formali.

45 Nunc autem probandum est primò, vtrumque membrum huius diuisienis dari. Probatur autē ex definitione communi resistentiæ: nam resistere contrario est impedire actionē eius, & introductionem suæ formæ in eodem subiecto: sed vtroque modo contingit sic impedire actionem, & effectum contrarij, actiuè, & passiuè, aut formaliter: ergo datur duplex resistentia.

Probatur

Probatur minor, nam ignis agendo in aquam, & debilitando frigiditatē eius per impressionem caloris impedit, ne in ipsum agat, vel non tam cito, aut tanta intensione, quod est retardare actionem eius. Præterea calor ignis per suam informationem impedit, ne aqua agat in ipsum, aut propriam frigiditate ei imprimat, vel non simul, aut non tanta intensione, aut velocitate: ergo resistit formaliter, quia id, quod forma præstat per suam informationē, dicitur præstare in genere causæ formalis. Probatur secūdo, quòd eadem diuisio sit adæquata, quia non datur resistentia aliqua, nec dari potest, vel excogitari, quæ non fiat per actionem, vel informationem, vt euidenti inductione discurrenti per singulas resistentias facilè constare potest: ergo non est excogitabilis alia resistētia præter actiuā & formalem.

Sed aduersus singula membra huius diuisionis propono singula argumenta, vt ex eorum solutionibus magis explicetur diuisio, & melius intelligatur. Et primò aduersus resistentiam formalem probo non dari: nam forma informans subiectum non impedit actionem agentis, per quam introducenda est opposita ratione suæ informationis, sed per actionē, qua cōseruatur ab agente, vt calor ignis impedit actionē frigiditatis, & introductionē eius in eodē igne, in quantū cōseruatur per actio- primæ causæ, atque etiā suo modo virtute formæ substantialis eiusdē ignis, quæ sicut effectiuè, cōcurrit ad emanationē caloris à se, ita ad conseruationē eius, quæ non est aliud, quā continuatio eiusdē emanationis: ergo hæc resistentia formæ quæ appellatur à nobis formalis, potius est actiua pertinens ad primum mēbrū: quare nulla dabitur resistentia formalis. Probatur cōsequentia, quia actio agentis, & substantialis formæ, per quas cōseruatur, non pertinet ad genus causæ formalis, sed efficientis: ergo nec resistentia ipsa. Quod hac ratione potest confirmari; nā si forma ratione suæ informationis resistit agenti, vel resistit in eodē instanti, in quo agens agit ad introducendā oppositam, vel antequā agat. Primū est impossibile, quia in instanti, in quo agit, si actio eius sit instātanea, iam est introducta forma opposita, vt patet in generatione substantiali viuentiū: ergo iam nō est forma expulsa: sed quod non est, non potest resistere sicut nec potest agere: ergo in illo instanti non datur resistentia formalis; & eodem modo, si agens agit actione successiua non potest forma eius resistere, dum agit; quia tempore, quo agit, introductus est aliquis gradus formæ oppositę: ergo etiam est expulsa eadē forma præexistens, quātum ad illū gradum, ratione cuius resistere non poterit; neque ratione aliorū permanentium, quia adhuc non agit circa illos contrariū. Quod verò 46

non

non resistat forma agẽtis per suam informationem, antequam agat, euidens est, quia non dicitur vnum resistere alteri, antequam ab illo impugnetur, vt docet experientia.

47 Propono secũdum argumentũ aduersus resistẽtiam actiuam hoc modo: si detur talis præsentia, quæ sit realiter eadem actio agentis, sequitur, nullã qualitatem esse magis actiuã, quàm resistiuã, vel è conuerso, sed omnes esse æqualiter actiuas, & resistiuas, & consequenter nullum elementũ esse magis actiuum, quàm resistiuum. Probatur consequentia, quia quælibet qualitas dicitur actiua in ordine ad actionem, cuius principium est; sed per eamdem actionẽ est resistiua, in quantum per eam debilitans virtutem contrarij impedit actionem eius: ergo æqualiter erit resistinua, & actiua. Consequens autẽ est contra communem modum loquendi, & sentiendi omnium ferè Philosophorum, & expressè contra Aristotelem 2. lib. de Generat. text. 8. & 4. lib. Metaph. cap. 1. expressè asserentem, calorem, & frigiditatem esse qualitates actiuas, humiditatem, & siccitatem passiuas. Pro solutione primi argumẽti adnotandũ est, quod actio, per quam conseruatur forma in subiecto, ordine naturæ præsupponitur ad agendum vel resistendum. Quod sic probo. Existẽtia actualis rei extra causas præsupponitur actioni, & passioni, & ex consequenti præsupponitur resistentiæ actuali, quæ in agendo, & patiendo interuenit; sed conseruatio rei nõ est aliud, quàm continuatio existentiæ eius extra causas, sicut prima productio eius est incipere esse extra causas: ergo conseruatio formæ: & consequenter actio ipsa, per quam conseruatur, præsupponitur actioni, per quam agit, & resistentiæ, per quã resistit agenti. Vnde sequitur, talem actionem conseruatiuam non esse resistentiã actiuã, neque formalem eiusdem rei, quæ conseruatur, sed conditionem necessariam ei præsuppositam, quia sicut non potest agere res, nisi actu existat, ita non potest resistere: actio verò, atque resistentia quid aliud consequens, atque natura posterius esse debet, nẽpe actio eiusdem rei, vel repugnãtia formalis, per quã formaliter resistit contrario: negari tamen non potest, conditionem hanc præsuppositã iuuare ad resistendum, quia quo à fortiori causa conseruatur forma, difficilius expellitur à subiecto, & si à multis, atque diuersis, longè difficilius; ergo magis resistit actioni agentis contrarij contendentis

48 eam expellere. Gratia exempli, Calor productus in aqua, quo à pluribus agentibus conseruatur, magis resistit resistentia formali actiuitati eiusdem aquæ, per quam intendit, atque conatur eum expellere, vt se reducat ad naturalem frigiditatem. Sed quod intendimus est, has actiones conseruantes non esse resistentiam

stentiam actiuam, neque formalem eiusdem rei conseruatæ, sed vtrique præsupponi, & vtramque iuuare. Et ex his soluitur primum argumentum: nam ad formam eius negandum est antecedens, quòd forma non resistat actioni agentis per suam informationem, sed talem resistentiam potius fieri per actionem conseruantis; quia licèt actio conseruantis sit conditio necessariò præsupposita, vt forma possit resistere, quemadmodum præsupponitur necessariò actualis existentia eiusdem formæ, forma tamen ipsa conseruata in esse, per suam informationem incompossibilem cum forma contrarij, absque aliqua actione impedit actionem contrarij modo iam explicato, sic autẽ eam impedire, est resistere formaliter. Vel secundo responderi potest concedendo: quòd actio conseruantis formam sit quædam resistentia actiua, non quidem procedẽs à forma passi, circa quod operatur contrarium, sed ab eodem conseruante eamdem formam, præter quam resistentiam forma ipsa per suam informationem, & ideò in genere causæ formalis propriam habet, atque distinctam, quæ vocatur formalis, immo & propriam actiuam per actionem à se procedentem. Itaque licet resistentia actiua, & quasi remota conseruantis, coniungatur semper cum formali, tamquam ei necessariò præsupposita, hoc non tollit distinctionem vtriusque, quia vna est actio, & alia informatio.

Pro solutione confirmationis notandum est, quòd sicut forma substantialis, non est per se immediatè actiua, sed per suam 49
virtutem accidentalem superadditam, ita non est per se immediatè resistiua, non solum resistentia actiua: quia cum hæc sit realiter ipsa actio, si forma non est actiua per se immediatè, nec erit resistiua hæc resistẽtia, sed nec resistentia formali, quia non impedit per se immediatè actionem agentis, sed per suam virtutem accidentalem contrariam virtuti agentis, per quam agit. Exempli gratia. Aqua immediatè per suam substantiam, sicut non agit ita nec resistit resistentia actiua, sed per frigiditatẽ vel humiditatem vtrumque præstat, & eodem modo non resistit actioni agentis contrarij resistentia formali, nisi per easdem virtutes, quia si illas non haberet, nec esset formaliter contraria igni, nec resisteret actioni eius resistẽtia formali, sed in eodem momento posset ignis suum calorem ei imprimere. Supposito ergo, quòd per suam virtutem resistit resistentia formali, quærebat argumẽtũ, an resistat agenti antequã agat, vel dum iam agit. Cui respõdent iuniores quidã nõ resistere priusquã operetur, sed dum iã operari; & licèt tunc iã non sit forma secundum illũ gradum iam expulsum, sufficit immediatè extitisse, vt resistere dicatur per eum; quia cum resistentia formalis non sit

non sit actio aliqua, per quam producatur aliquis effectus, non necessariò postulat actualem existentiam formæ resistentis. Hæc tamen sententia falsa est, quia licèt resistere formaliter non sit agere, est tamen impedire introductionem alterius formæ; sed dum agens agit, verum est, aliquam partem gradualis formæ esse introductam, & aliam expulsam; ergo verum est, formam secundum hanc partem non informare, non impedire, & consequenter, non resistere.

50 Vt ergo explicemus veram solutionem argumenti, adnotandum est, quòd nunc præcipuè loquimur de resistentia, tam actiua, quam formali in ordine ad actionem, & passionem Physicam, & realem, quæ non reperitur, nisi inter propriè contraria, de quibus certum est, successiuè, & non in instanti se expellere ab eodem subiecto. Vnde sequitur, vnam formam contrariam resistere alteri resistentia formali non esse aliud, quàm impedire actionem agentis contrarij, ita vt vel non agat, vel nō simul, quidquid potest, sed successiuè, & cum mora temporis, vt frigiditatem aquæ resistere actioni ignis est per suam informationem impedire, nec introducatur calor, vel ne simul secundum totam intensionem, sed successiuè, & cum mora temporis, qui tamen in momento, & sine vlla mora introduceretur, nisi contraria frigiditas adesset. Quo supposito, respondeo ad formam argum. dum dicitur, vel resistere frigiditatē antequā ignis agat, vel dum iā agit, dico non resistere, dum iam agit, nec prius tēpore, quàm agat, sed in instanti, in quo agere incipit, quod est vltimum non esse actionis successiuæ, per quam agit. Primam partem probat argum. quo refutauimus alium modum dicendi, quia illa pars gradualis eodem tempore, quo agēs operatur expulsa, nō potest resistere, cum eodē tempore iam non sit, & tunc per illam tantū posset resistere passum. Secundam vero partem, quòd non resistat prius tempore, quā operetur, sic probo. Prius tempore quā agens operetur, non aggreditur passum, neq; illud oppugnat, vel impetitur, immo nec omnino attingit; sed quod nō oppugnatur, nec aggreditur à suo contrario, nec attingitur, nō dicitur ei resistere: ergo nihil resistit prius tempore, quam in ipsum operetur agens. Restat igitur, vt dū agens approximatum passo incipit in illud agere, tūc primo passum dicatur actu resistere.

51 Probatur hac ratione, si frigiditas (gratia exempli) nō informaret aquam in eo instanti, in quo primò verū est, ignē esse illi approximatū, introduceret idē ignis simul totā latitudinem caloris in eā, & hac sola de causa, non simul, aut in instanti eam introducit, sed successiuè, & cum mora tēporis ac per partes proportionales: ergo in eo instāti impedit frigiditas per suā informationem

mationem introductionem formæ contrariæ, sed hoc est resistere formaliter: ergo in eo instanti, in quo agens incipit agere, resistit illi contrarium resistentia formali. Secundo, bene sequitur, passum resistit agenti resistentia formali, vt superius probauimus, sed non resistit actu, dum agit, nec prius tempore, quàm agat: ergo dum incipit agere. Euidens est consequentia, quia non datur aliud instans, vel tempus, in quo resistat actu præter tria hæc; sed probatur minor: nam dum agens actu agit, non est iam pars illa formæ, per quam posset passum resistere, sed expulsa est: ergo non resistit actu per illam. Quod vero non resistat prius tempore, quam agens agat, probatur, quia resistere formaliter non est aliud, quàm formam per suam informationem impedire, ne agens introducat formam contrariam in eodem subiecto, vel non tanta velocitate, aut intensione; sed nihil horum impedit forma prius tempore, quàm operetur agens circa subiectum, quod informat: ergo non est verum, tunc resistere. Probatur minor, quia etiam si tempore illo non informaret subiectum, non introduceret agens in ipsum propriam formam: ergo non est verum, quòd tempore illo impediat introductionem eius, & ex consequenti, quòd actu resistat. Quod etiam probari posset ab inconuenienti: nam si prius tempore actu resisteret, dum nullum est ei approximatū agens, sequeretur, quod etiam si nullum haberet contrarium existens in rerum natura, diceretur semper ei actu resistere. Probatur consequentia, quia dum agens non est ei approximatum, non magis illud respicit, quam si in natura rerum non existeret: si ergo illi diceretur actu resistere, actu etiam resisteret agenti contrario non existenti, quod est absurdum.

Et si aliquis dicat, eisdem rationibus probari, quod nec in instanti, in quo agens incipit agere, dicatur passum ei resistere resistentia formali; quia non resistit passum actu, nisi contrario actu agenti in ipsum; sed in illo instanti non est verum, quòd agens actu operetur: ergo nec verum erit, quod passum ei actu resistat. Probatur minor, quia vnum contrarium non agit in alterum, nisi actione successiua; sed actio successiua non est in instanti, sed in tempore: ergo nec verum est, quòd in eo instanti actu opererur agens, sed in tempore statim sequenti: & ideò tunc dicetur passum ei resistere, & non prius. Respondeo, quòd licet aliqui teneant in eo instanti actu operari agens actione instantanea, per quam producit primum indiuisibile termini; hoc tamen non est certum, nec adeò consentaneum principiis Arist. qui 6. lib. Physic. expresè negat, motum habere primum indiuisibile, sed solū terminari ait indiuisibili quodam extrin- 52

ſeco. Hac igitur doctrina nunc prætermiſſa; ad formam argumenti neganda eſt maior, quòd non reſiſtat paſſum, niſi agenti actu operanti in ipſum; ſed verum eſt, reſiſtere agenti, dum non agit, ſed agere incipit. Quod ſic probo, reſiſtere eſt impedire actionem agentis, vel obſtare, vt non agat; ſed hoc non poteſt præſtare paſſum, dum iam agens actu operatur circa ipſum, nec prius tempore, quàm operetur, ſed in inſtanti, in quo incipit agere: ergo verè, & propriè tunc dicitur actu reſiſtere paſſum, dum incipit agens circa ipſum agere, & non ante, nec poſt. Probatur minor, quia in eo inſtāti introduceret ſuam formam, niſi obſtaret forma oppoſita per ſuam informationem. Quod etiam probatur à priori, quia in illo inſtanti primo verum eſt, quòd agens ſit illi approximatum, & ideò tunc primò reſpicit illud reſpectu immediatæ præſentiæ, vel contactus, quem contactum ſequeretur actio eius, & introductio ſuæ formæ, niſi obſtaret oppoſita per ſuam informationem: ergo tunc primò verum eſt, ei actu reſiſtere reſiſtentia formali.

QVÆSTIO II.

Quo ordine, & modo conueniant primis qualitatibus actiuitas, & reſiſtentia?

53 Circa ſolutionem ſecundi argumenti inſurgit ſecunda quæſtio de modo, & ordine quo conueniant qualitatibus contrariis, præſertim primis elementorum actiuitas, & reſiſtentia. Et de actiuitate certum eſt omnibus cõuenire, ita vt omnes ſint actiuæ, & productiuæ ſibi ſimilium: Ita D.Tho.4. lib. Metaph. lect.1. Niphus 2.lib.de Gen.comm.14. Tolet. ibidem q.3. & cæteri omnes: & de frigiditate, & calore non indiget probatione, quia euidens experientia ſatis per ſe notū omnibus id facit; ſed de humiditate, & ſiccitate non eſt adeò euidens, colligitur tamen euidenter ex doctrina Ariſt.2.lib.de Gen.text.25.vbi docet, elementa ſimbola, hoc eſt, ea quæ conueniunt in vna qualitate, facilius tranſmutari ad inuicem, quàm diſſimbola, hoc eſt, quam ea, quæ in vtraque contrariantur; ſed elementa ſimbola, vt ignis, & aër, non poſſunt ſe corrūpere, vel trāſmutare, niſi agendo per humiditatem, & ſiccitatem, cum in calore conueniant, & pari ratione aqua, & terra non poſſunt in ſe inuicem agere, niſi per humiditatem, & ſiccitatem, quia in frigiditate conueniunt: ergo qualitates iſtæ actiuæ ſunt. Et licet hoc argumentum non videatur efficaciter probare; quia poſſet aliquis negare, hæc elementa non agere per eam qualitatem, in qua conueniunt: nam cum hæc ſit in vno intenſior, quàm in altero, vt in 2.lib. videbimus, bene

mus, bene poterit vnum agere in alterum per illam, intendendo eam in altero vsque ad summũ, & ita illud in se conuertere, licet non agat per alteram, in qua differũt, vt ignis poterit aërem in se conuertere, licèt non agat in ipsum per siccitatem, sed per calorem, intendendo calorem aëris vsq; ad octauũ gradum, & ita eum sibi perfectè assimilando, & in se conuertendo. Hoc tamen non tollit efficaciam argum. quia statim subdit Arist. quòd ex igne potest effici aër, si vincatur siccitas ignis ab humiditate aëris, & ex aqua potest effici terra, si humiditas aquæ superetur à siccitate terrę. Et probatur experientia, quia videmus rem in lo- 54
co minus humido positam humectari, & tandem putrescere, & corrumpi, quod non posset fieri, nisi per actionem humiditatis, vt per se est manifestum, & eadem experiẽtia docet propter nimiam siccitatem ex loco sicco contractã rem corrumpi. Testimonia verò Arist. in argum. adducta, in quibus solum calorem, & frigiditatem vocat actiuas qualitates, humiditatem verò, & siccitatem passiuas. Duobus modis explicari solet. Primò, ita vt non sit absoluta locutio, sed comparatiua, cuius sensus sit, duas postremas qualitates comparatione primarum passiuas potius, aut resistiuas vocari posse, quàm actiuas, quia multo minus actiuæ sunt, vt statim dicemus. In quo sensu qualitates quasdam naturales vocauit idem Aristot. impotentias in secundo genere prædicamenti qualitatis; quia parum actiuæ, aut parum resistiuæ sunt, & ideò respectu aliarum magis perfectarum, in vtroque genere non dicuntur potentiæ, sed impotentiæ potius, quamuis absoluta consideratione potentiæ sint, cum sint principia alicuius actionis, vel passionis. Pro hac expositione refert Toletus Albertum Saxoniæ, & quamuis sibi non placeat, satis probabilis est.

Secunda expositio asserit, duas priores qualitates vocari acti- 55
uas, duas verò posteriores passiuas, quia in mixtione elementorum, ad quam præcipuè ordinantur, actiuè se habent illæ, & passiuè istæ: nam calor congregat partes materiæ humidas, & siccas, hoc est, quasi in vnum colligit, frigiditas verò easdem quasi coagulat, & consistentiam eis tribuit, & vtrumque horum fit per actionem, & ideò dicuntur actiuè se habere duæ istæ qualitates: partes verò humidæ, & siccæ potius dicuntur congregatæ, & quasi coagulatæ ratione humiditatis, & siccitatis, & cum hoc potius sit pati, quàm agere, dicuntur qualitates istæ passiuè se habere, quamuis in tota mixtione veram quoque actionem habeant omninò necessariam, vt ad mediocritatem reducantur omnes, hoc est, ad gradus intensionis temperatos. Hanc expositionem sequitur Toletus ex Philopono, quem ipse

citat,atque etiam Nimphus, & videtur esse D.Tho. loco nuper citato. Fundamentum autem vtriusque expositionis est testimonium eiusdem Arist. à nobis adductum, in quo expresse asserit, mutuam transmutationem elementorum similium fieri per mutuam actionem humiditatis, & siccitatis: ergo euidens est, non esse ex mente eius, quòd qualitates istæ sint purè passiuæ:& ideò necesse est illa testimonia,quibus vocat eas passiuas, vno,vel alio modo explicare, iuxta contextum literæ. Et vtraque expositio nobis placet.Circa modum vero,& ordinem,quo eis conuenit actiuitas,diuersas opiniones refert Toletus 1. lib. de gen.quæst.15. sed res est facilis,& ideò satis est,communem, & veram explicare, & probare, quæ sic ordinat actiuitatem earum, vt primum locum teneat calor, secundum frigiditas, tertium humiditas,& postremum siccitas. Ita Albert.Saxoniæ q.6. huius libri,Mars.q.19. Venetus cap.15.summæ, Caiet. Tienen. tit.de reactione,& Tolet.vbi supra, Conimbr.cap.9.huius libri q.3.art.3. ad finem, & omnes ferè recentiores. Probatur ratione,& experientia.

56 Ratione quidem,quia illud agens censetur maioris actiuitatis, quod ad maiorem distantiam potest extendere suam actionem,atque effectum;sed ad maiorem distantiam extendit suam actionem,& effectum calor,& post calorem frigiditas,post frigiditatem siccitas: ergo eodem ordine conuenit eis actiuitas. Probatur minor, quia ad maiorem distantiam sentitur effectus earum ordine prædicto,vt experimur:ergo ad maiorem distantiam extenditur actio,& effectus earum secundum eumdem ordinem. Probatur secundò experientia, quia minus detineri potest manus intra ignem,quàm intra aquam;minus intra aquam frigidissimam,quam intra humidissimum corpus etiam summę densitatis, minus intra hoc, quam intra corpus quantumlibet siccum, ac densum: ergo citius, atque vehementius operantur qualitates istæ secundum eumdem ordinem, & consequenter maioris sunt actiuitatis. Probatur consequentia, quia velocior motus,atque vehementior euidens signum est maioris virtutis actiuæ, maiorisque actiuitatis.

57 Difficilius longè est,constituere modum,& ordinem,quibus conuenit resistentia eisdem qualitatibus. Et prima opinio asserit, ordine omnino opposito conuenire eis resistentiam ei, quo dictum est, conuenire eis actiuitatem, ita vt quo qualitas est magis actiua, eo sit minus resistiua: quare siccitas tenet primum locum in resistentia, sicut vltimum in actiuitate: secundum humiditas, tertium frigiditas, & vltimum calor. Ita Sonzin.9.Metaph.qu.6.ad 2.Altudillo 1.lib.de gen.quæst.22. Vega

lib. 1.

lib. 1. de arte medendi cap. 1. Vañez 1. lib. de gen. cap. 7. q. 3. Tolet. ibid. q. 15. ad 1. & Conimb. vbi supra. Probant testimonio Arist. qui in prædicamento qualitatis agens de secundo genere distinguit sub eo potentias actiuas à passiuis, sed resistentia pertinet ad potentiam passiuam: ergo non est desumendus ordo, aut modus; quo conuenit qualitatibus ex potentia agendi, aut ex actiuitate, sed ex opposita radice, quæ est potentia passiua: quare oppositus esse debet ordini constituto in actiuitate, ita vt quo qualitas magis actiua est, eò sit minus resistiua. Probant deinde ratione ab experientia desumpta: nam videmus aquam facilius calefieri, quàm exiccari: ergo facilius amittit frigiditatem, quàm humiditatem, quod non potest prouenire nisi ex eo, quòd hæc fortius resistat, quàm frigiditas, cùm tamen frigiditas sit magis actiua. Et eodem argumento potest probari de cæteris.

Secunda opinio contraria prorsus est, affirmans eodem ordine conuenire his qualitatibus resistentiam, & actiuitatem; ita vt quo magis actiua est quælibet, eo sit magis resistiua. Ita Nimphus 1. lib. de gen. comm. 19. q. 3. concl. 1. dub. 2. Vallesius controu. 11. ad tyrones, atque etiam 1. lib. controu. Med. cap. 5. Petrus Martinez 1. lib. de gen. c. 9. q. 3. Quam sententiam explicant, & sequuntur iuniores quidam de resistentia actiua; de formali verò, seu passiua asserunt omnino æqualiter conuenire his qualitatibus, ita vt nulla earum sit magis, aut minus resistiua, quam aliæ. Ex quo inferunt, in nullo sensu verum esse, quòd aliqua qualitas ex his sit magis actiua, quàm resistiua, vt asserit prima sententia. Itaque hæc sententia sic intellecta tria asserit. Primum, resistentiam actiuam eodem ordine, & modo conuenire his qualitatibus, ac actiuitatem. Secundum, resistentiam formalem, seu passiuam, omnibus æqualiter. Tertium in nullo sensu verum esse, quod aliqua qualitas sit magis actiua, quàm resistiua, vel è conuerso magis resistiua, quàm actiua. Primum probant, quia resistentia actiua non est aliud, quàm actio agentis, in quantum per eam debilitatur virtus contrarij, & impeditur ne agat, vel ne agat tanta velocitate, aut intensione, sed repugnat eamdem actionem (quæ est resistentia actiua) esse maiorem, vel minorem se: ergo etiam repugnabit, resistentiam actiuam maiorem esse, vel minorem; actiuitate eiusdem agentis. Secundum verò, quod resistentia formalis, vel passiua sit æqualis in omnibus, probant hac ratione: qualitates istæ resistunt formaliter actioni agentis per suam informationem, in quantum informantes subiectum impediunt; vel retardant actionem agentis, & introductionem 58

propriæ formæ in eo; sed omnes istæ qualitates eodem prorsus modo se habent quantum ad informationem subiecti, & impedimentum præstandum actioni agentis: ergo æquales sunt in resistentia formali.

59 Probatur minor, quia æqualiter informant subiectum, & non magis vna, quàm altera: nec enim vna habet maiorem, vel minorem virtutem informatiuam, quàm alia, nec dissimilem modum oppositionis cum ea, nec minus ineptum est subiectum huius ad recipiendum simul, vel in instanti totam latitudinem alterius, quàm subiectum alterius ad recipiendum simul totam latitudinem huius, in quo consistit ratio formalis resistentiæ, vt vidimus, quæ ideò æqualis erit in omnibus. Tertium verò, quòd nullo modo sit verum, aliquam ex his qualitatibus esse magis actiuam, quàm resistiuam, vel è contra. Probant ratione, & experientia; ratione quidem, quia non datur alia resistentia præter actiuam, & formalem, sed de nulla earum potest esse verum: ergo in nullo sensu verificatur. Probatur minor, quia non de actiua, cum hæc sit idem realiter cum actiuitate, nec de formali, cum conueniat omnibus æqualiter, vt probatum est. Experientia verò probant, quia applicatis duobus agentibus eiusdem magnitudinis, & intensionis, vt ignis, & aqua, velocius expellitur frigus ab aqua, quàm calor ab igne, vt per se est manifestum: ergo falsum est, quòd calor sit minus resistiuus, quàm frigus. Nec minus efficaciter probari potest de humiditate, & siccitate, alia simili experientia, atque etiam hac ratione, quia si resistentia humiditatis est maior, quàm actiuitas eiusdem: ergo resistentia siccitatis (quæ maior est resistentia humiditatis) maior erit actiuitate eiusdem humiditatis: vnde sequitur, summè humidum non posse agere in summè siccum, quod est absurdum. Probatur consequentia, quia non potest dari actio, nisi agens superet resistentiam passi, vt inferius ostendetur.

60 Nostra verò sententia tria etiam asserit. Primum est, resistentiam actiuam eodem ordine, & modo conuenire qualitatibus, quo dictum est, conuenire eis actiuitatem, vt asseruit, & probauit efficaciter secunda opinio. Et quantum ad hoc primum falsam reputo primam sententiam asserentem, ordine opposito conuenire eis resistentiam, & actiuitatem, ita vt quo magis actiua est quælibet earum, eo sit minus resistiua resistentia actiua, & quo magis resistiua est, eo sit minus actiua. Quod probatur falsum de resistentia actiua: nam resistentia actiua non est aliud, quàm actio ipsius agentis, in quantum per eam debilitatur virtus contrarij, & ex hoc impeditur actio eius, vel retarda-

retardatur:& quo fortius agit calidum in frigidum, eo imprimit ei intensiorem calorem, & consequenter magis remittit frigiditatem eius, per quam acturum est in idem calidum: sed virtus remissa debilior est ad agendum:ergo debiliorem reddit virtutem eius ad agendum in se,quò fortius in ipsum agit,& ex consequenti magis resistit resistentia actiua. Vnde sequitur, falsum esse de hac resistentia, quòd eadem qualitas possit esse magis actiua, & minus resistiua.

Secundum,quod asserit nostra sententia est,resistentiam formalem,vel passiuam, non conuenire æqualiter omnibus qualitatibus, sed quasdam esse magis, quasdam minus resistiuas, quàm alias. Hoc secundum est contra secundam opinionem, præsertim vt à recentioribus explicatam, & ex parte saltem conuenit cum prima, in quantum vniuersaliter ait diuerso modo, & ordine conuenire qualitatibus. Et probatur efficaciter duobus testimoniis Aristotelis. Primum habetur in prædicamento qualitatis, vbi docet Arist. secundum genus qualitatis esse naturalem potentiam, & impotentiam, & sub eis non solum actiuas, sed etiam passiuas potentias contineri. nec solum actiuas qualitates, sed etiam resistiuas, & vtrasque tam sub potentia, quàm sub impotentia; quia impotentiæ nomine non puram negationem agendi, vel patiendi, seu resistendi, sed positiuam qualitatem, debilem tamen, & imperfectam, ad vnum, vel alterum præstandum intelligit. Verba autem eius sunt. *Non enim, quoniam sunt dispositi aliquo modo, vnumquodque huiusmodi dicitur, sed quod habent naturalem potentiam, vel impotentiam facile aliquid facere, vel nihil pati, vt pugilatores, vel cursores dicuntur, non quòd sint dispositi aliquo modo, sed quod habeant potentiam naturalem, vel impotentiam aliquod facile faciendi: salubres autem dicuntur, eo quod habeant potentiam naturalem, vt nihil à quibuslibet accidentibus facile patiantur, in salubres verò, quod impotentiam habeant naturalem nihil facile à quibuscumque accidentibus patiendi. Similiter autem his durum, & molle se habent: durum enim dicitur, quod habeat potentiam non facilè secari, molle verò, quod eiusdem ipsius habet impotentiam, &c.* 61

Quibus duplicem potentiam distinguit in qualitatibus, nempe agendi, & patiendi, & duplicem quoque impotentiam ad vtrumque, hoc est, debilem, atque infirmam virtutem agendi, & etiam patiendi aliquid ab agente. Exemplum verò vtriusque potentiæ, & impotentiæ ad patiendum assignat in hominibus, aut in animalibus, ex quibus quædam ex suo proprio temperamento habent, vt facilè 62

possint resistere contrariis, & hanc vocat naturalem potentiam ad non patiendum ab illis, quod alio vocabulo dicitur impatibilitas; sed non pati à contrario, idem est, ac passiue resistere illi, nam quod iam patitur, actionem eius recipit, atque effectum productũ per eam; & ideo vt sic recipiens iam nõ resistit, saltem quantum ad talem receptionem, solum ergo dicitur resistere, quamdiu actionem, vel effectum contrarij non recipit, aut non tam cito, vel non cum tanta intensione: vnde sequitur apud Arist. naturalem potentiam nihil patiendi, aut non facilè patiendi à contrario, quæ vocari potest impatibilitas, esse naturalem potentiam resistendi illi passiuè, quam vocamus resistentiam passiuam, seu formalem, quia eam dicitur habere qualitas per suam informationem, per quam impedit, vel retardat actionem contrarij, & obstat, ne statim imprimat contrariam qualitatem in subiecto, vel saltem non in momento, sed cum mora temporis. Naturalem verò impotentiam vocat aptitudinem aliarum qualitatum in subiecto ad facile patiendum, quę potest vocari patibilitas, quia natura sua facilè cedunt: facilè autem cedere idem est, ac facilè recipere actionem, aut impressionem ab agente contrario, & hoc idem prorsus, quod ægrè, aut difficilè, vel parum resistere, & propterea vocatur impotentia passiua resistendi, quasi debilis, & infirma ad resistendum, aut (quod
63 idem est) parum resistiua. Ex quibus hoc argumentum satis efficax desumitur ad probandum, quod resistentia passiua, aut formalis apud Arist. non conueniat æqualiter omnibus qualitatibus, sed quædam sint magis resistiuæ, quædam minus; quia naturalis potentia ad nihil patiendum est qualitas talis naturæ, vt per eam facilè possit subiectum nihil pati, vel non tam citò, aut tantum pati à contrario: naturalis verò impotentia ad nihil patiendum est qualitas, per quam subiectum difficilè potest nihil pati à contrario, hoc est, per quam facilè cedit, aut facile recipit actionem atque impressionem eius: sed naturalis potentia ad nihil patiendum, vel non tam cito, aut non cum tanta intensione, est naturalis potentia ad resistendum contrario passiuè, aut formaliter, & naturalis impotentia nihil patiendi est naturalis potentia facilè cedens contrario, hoc est, debilis, & infirma ad resistendum passiuè, aut formaliter, quod esse parum resistiuam, vt per se patet: ergo euidens est, dari apud Arist. quasdam qualitates fortiores ad resistendum formaliter, alias vero debiles, atque infirmas, quod est dari quasdam magis, quasdam minus resistiuas resistentia passiua, aut formali. Vnde sequitur, in doctrina eius defendi nõ posse, quòd omnes sint
64 æqualiter resistiuæ resistentia passiua, & formali. Quod etiam probat

probat efficaciter aliud exemplum duri, & mollis ibidem adductum ab Arist. nam durum (ait) dicitur, quod habet potentiam non facile secari, molle verò, quòd eiusdem ipsius habeat impotentiam, quod est, durum habere maiorem potentiam ad resistendum sectioni, molle vero minorem: intelligit autem de potentia passiua: nam secari, vel non secari, passiua potentia est; sed potentia passiua duri, vt non secetur, vel vt non statim, est resistentia passiua, aut formalis, vt probauimus: ergo sentit Aristot. durum esse magis resistiuum, quàm molle resistentia passiua, & formali, & consequenter non æqualiter conuenire hanc resistentiam omnibus qualitatibus. Et licèt verum sit, durum, & molle aliqualem resistentiam actiuam habere adiunctam passiuæ, aut formali resistentiæ, quia durities ipsa hebetat instrumentum, à quo diuiditur, & magis quàm molle, & ab hac resistentia actiua iuuari passiuam, aut formalem, non tamen est verum, quòd solum ratione illius sit maior resistentia duri, quàm mollis, sed etiam vt passiua, & formalis est. Probatur euidenter, quia vtraque resistentia vocatur ab Arist. naturalis potentia, & impotentia ad nihil patiendum, & potentiam dicit esse maiorem impotentia: ergo sentit vnam esse maiorem altera, vt potentiam passiuam ad non patiendum quod est esse maiorem, vt resistentiam passiuam, aut formalem, cum potentia naturalis ad non patiendum sit resistentia passiua, vt probauimus.

Secundum testimonium habetur 4. lib. Phys. cap. 8. text. 71. 65
vbi docet Arist. medium magis densum, quia magis resistit diuisioni magis retardare mobile, quam rarum minus resistens, & ideo velociorem fieri motum per rarum, quàm per densum, etiam si cætera sint paria respectu virtutis motiuæ, vt per aërem, velociorem fieri, quam per aquam; sed resistentia medij non est actiua, sed passiua, & formalis, vt per se est manifestum: ergo euidens est in doctrina Arist. formalem resistentiam non esse æqualem in omnibus qualitatibus, sed quasdam esse magis, quasdam minus resistiuas.

Deinde probari potest multis experientiis, illis præsertim, quibus vsus est Arist. duobus locis citatis, & illis addi possunt duæ aliæ. Sit autem prima, quia videmus ingens saxum ita resistere mouenti, vt non possit illud à suo loco dimouere, aliud verò non ita magnum minus resistere, sed resistentia hæc non est actiua, quia lapis immotus nihil agit in illum, qui conatur eum mouere: ergo est resistentia passiua, aut formalis, quam præstat pondus per suam informationem, & ex duabus vna est maior altera: ergo falsum est, quod æqualiter

conueniat qualitatibus. Secunda experientia est de magnete detinente ferrum per qualitatem ei impressam (non enim potest alio modo circa illud agere) cuius tanta solet esse resistentia, vt non possit ferrum facile moueri ab alio corpore; & idem est de paruo illo pisciculo detinente nauim, etiam per qualitatem ei impressam ita fortiter resistentem, vt nec magna ventorum vis possit eam mouere: sed resistentiæ istæ sunt formales, cum nihil operentur qualitates impressæ, per quam resistunt mouentibus eiusmodi corpora, & vna est maior alia: ergo suscipit magis, & minus resistentia formalis.

66 Tertium, quod asserimus est resistentiam formalem opposito modo, & ordine cõuenire qualitatibus, ac cõuenire diximus actiuitatem, & resistentiam actiuam, ita vt quo magis actiua est qualitas, & magis etiam resistiua resistentia actiua, eò sit minus resistiua resistentia formali, & passiua, & è conuerso, quo minus est resistiua, eò sit magis actiua. Hæc est contra secundam opinionem, vt à iunioribus intellectam & explicatam, & aliquo modo in fauorem primæ. Quam imprimis colligo ex communi modo loquendi, & sentiendi Philosophorũ, qui vniuersaliter dicunt, elementa, & qualitates eorum, quo magis sunt actiua, eò esse minus resistiua: sed hoc non potest esse verum de resistentia actiua, quam semper esse æqualem probauimus cum actiuitate: ergo verum erit de resistẽtia formali. Probatur deinde ratione, primò ex ordine, & constitutione naturali vniuersi, quod constat esse compositum ex elementis contrariis, ex quibus generantur etiam mixta contraria, & ita fere omnia corpora sunt in perpetua pugna, & quasi contrariis circumsepta; sed quædam illorum sunt magis actiua: ergo necesse est, alia esse magis resistiua, vt possint se defendere à contrariis, & ita conseruentur: nam si maior actiuitas agentium non compensetur per maiorem resistentiam eorum, quæ patiuntur; consumentur absque dubio ab eis, dispositio vniuersi non poterit esse stabilis, ac firma. Secundò probatur: nam densitas corporis multum iuuat ad resistendum contrario, quia per densitatem magis vniuntur partes inter se, & ideò non ita facilè potest agens in eas sic vnitas agere, ac si essent separatæ, vel magis inter se distantes, & ex consequenti raritas minus iuuabit: ergo corpora ex natura sua magis densa magis resistiua sunt cæteris paribus ex parte aliorum: sed ex elementis terra est densior, & post eam aqua: ergo sunt magis resistiua aëre, & igne, è quibus ignis minus resistiuus erit, cum sit rarior, ex hoc autem ordine corporum quantum ad resistentiam satis probabiliter colligi potest, eumdem habere qualitates ipsas

hoc

hoc modo. Euidens est, summam densitatem terræ emanare à summa siccitate eius, & prope summa frigiditate, & prope summam densitatem aquæ emanare à summa frigiditate, & prope summa humiditate eiusdem: ergo siccitas, & densitas sunt causa summæ, & propè summæ densitatis. Euidens etiam est, summum calorem ignis esse radicem summæ raritatis eius, & etiamsi in aëre non sit summus, est etiam causa raritatis aliquantulum minoris, quam nō impedit summa humiditas eiusdem aëris: quia coniuncta cum calore non potest causare densitatem, sicut neque in igne; quam tamen causat cum frigiditate in aqua: ergo calor ex propria natura radix est, & origo raritatis in vno, & altero elemento. Ex quibus sequitur, siccitatem 67
esse magis resistiuam, quam aliàs, & calorem minus, quàm omnes, & sic de duabus aliis: & ita eodem ordine conuenire eis resistentiam, atq; elementis ipsis, & omnino opposito ei, quo conuenit eis actiuitas. Probatur consequentia, quia à maiori densitate maior resistentia formalis prouenit cæteris paribus ex parte aliorum, & consequenter à qualitatibus, quæ sunt causa eius. Et fundamentum huius discursus est, quia densitas ex propria natura fortius vnitur, atque tenacius inhæret subiecto coniungens partes eius, & raritas eas separans minus efficaciter, aut fortiter: & consequenter primæ qualitates, quæ sunt causa densitatis, fortius vnientur, tenaciusque inhærebunt: calor verò, qui est causa raritatis, minus efficaciter; sed qualitates istæ dicuntur resistere formaliter per informationem, in quantum impediunt, vel retardant actionem contrarij, & difficilius ab eo expelluntur: ergo quo efficacius vniuntur per eamdem informationem, & tenacius inhærent subiecto, eo difficilius expelli possunt à contrario, & ideo magis impedient, ac retardabunt actionem eius, quod est esse magis resistiuas. Quod verò dicimus firmius vniri, atque inhærere subiecto, non habent solum ex intensione, quemuis per intensionem magis radicetur qualitas in subiecto: & ideò fortius ei inhæreat, sed cæteris paribus ex parte intensionis ex alio capite, nempe ex modo spec[illegible]i, quo vniuntur subiecto coniungendo partes eius formaliter aut virtualiter, probamus fortius ei inhærere, & tenacius coniungi, & ideò difficilius ab eo expelli; quod est magis resistiuas esse resistentia formali, aut passiua. Quod tandem probatur experientia, quia videmus terram maximè resistere igni, & cuilibet alteri agenti contrario, ita vt ferè numquam possit ab eis corrumpi, quod nō habet ignis, quē cito solet consumere aqua. Videmus etiam humiditatē in aqua magis resistere, quàm frigiditatē, quia aqua intensissime calida adhuc retinet

fere

fere totam suam humiditatẽ: ergo euidens experientia docet, siccitatem,& humiditatẽ esse magis resistiuas,quàm calorem.

Ex quibus colligitur falsum esse illud, quod asserit secunda opinio,nempe in nullo sensu verum esse posse, quòd eadem qualitas sit magis actiua,quam resistiua, vel è contra;nam licet verum hoc sit de resistentia actiua,falsum tamen de passiua, de qua probauimus maiorem esse in qualitatibus minus actiuis, vt in siccitate, & humiditate, & ideo has esse magis resistiuas, quàm actiuas,& consequenter calorem, & frigiditatem magis actiuas,quàm resistiuas.

Argumenta primæ opinionis probant quidem intentum de resistentia passiua aut formali, quam concedimus inæqualiter conuenire primis qualitatibus: nihilominus de resistentia actiua verum est,eodem modo,& ordine eis conuenire,ac cõuenit actiuitas,cum sit idem realiter cum actiuitate. Quod verò dicitur in primo argumento, resistentiam pertinere ad potentiam passiuam, distinguẽdum est:nam de actiua resistentia non est verum,sed hæc ad actiuam potentiam potius pertinet, quia per eamdem potentiam actiuam,qua agens agit, dicitur actiuè resistere,de resistentia vero formali concedendum est,ideò hæc solum potest diuerso modo conuenire qualitatibus, ac actiuitas eis conuenit,quod concedit nostra sententia.Secundum argumentum non indiget solutione, cum pro nostra sententia potiùs probet de sola resistentia passiua, & formali, maiorem esse in vna qualitate,quàm in altera.

Ad primum argumentum secundæ opinionis neganda est minor, quod omnes istæ qualitates eodem modo se habeant quantũ ad informationem subiecti:nã licet informatio quantũ ad substantiã non sit maior in vna,quam in altera, sed quãtum ad modũ efficacior est in minus actiuis, quia firmius inhærent subiecto cæteris paribus ex parte intensionis; cum partes eius magis coniungant inter sese, & ideò fortiores efficiant ad resistendum contrario,vt probauimus, quod est magis resistiuas esse resistentia formali.

69 Ad secundum neganda est minor,quòd non sit vera, vnam qualitatem esse magis resistiuam,quam actiuam; vel è contra; & cum dicitur non esse verum de resistentia actiua, concedendum est,negandum tamen, quod non sit verum de resistentia formali.Experientia verò,qua probatur,citius expelli frigiditatem ab aqua,quàm calorem ab igne,neganda est, si applicentur secundum proportionem quantitatis intensionis, actiuitatis,& resistentiæ,& cæterorum, quæ requiruntur ad agendum, hæc autem proportio talis esse debet, vt comparentur in eo gradu inten

intensionis, in quo sint æqualis actiuitatis, & efficaciæ ad agendum; quod non potest fieri, nisi sumātur secundum gradus inæquales intensionis: nam cum actiuior longè sit calor, semper erit superior frigiditate, si applicantur secundum eamdem intensionem cæteris paribus ex parte aliorum; debent ergo comparari, vel applicari, ita vt quanto actiuior est calor frigiditate, tanto sit remissior ea, & hæc, quæ minus est actiua, applicetur in gradu intensiori, ita vt maior actiuitas vnius compensetur per maiorem intensionem alterius, & talis comparatio, vel applicatio iusta, atque debita erit. Si igitur talis fiat, & cætera sint paria ex parte aliarum conditionum, quæ requiruntur ad agendum, negandum est, quod calor citius expellat frigiditatem ab aqua, quā aqua calorem ab igne, immo potius experientia ipsa docet contrarium. Quod adeò verum est, vt etiamsi applicentur secundum eandem intensionem, & vincatur frigiditas propter magnum excessum actiuitatis eiusdem caloris, post magnam tamen moram temporis consequatur ignis victoriam, quam citius longè consequeretur aqua, si in tali proportione applicarentur, vt habita ratione actiuitatis, & intensionis, multum excederet aqua, tunc enim velocius consumeretur ignis ab aqua, vt docet experientia, non alia de causa, nisi propter maiorem resistentiam formalem frigiditatis.

Ad vltimum argumentū concedendum est antecedens, quod eadem qualitas sit magis actiua; quàm resistiua, resistentia formali, aut è conuerso magis resistiua eadem resistentia, quàm sit actiua: sed neganda est consequentia, quod nō possit agere summè humidum in summè siccum: nam licet ex hac parte, hoc est comparata resistētia formali huius cum actiuitate illius sit excessus, potest tamen compensari ex aliis, nempe ex maiori quātitate, & densitate agentis, aliisque conditionibus requisitis ad agendum. Ex quibus constat posse actiuitatem summè humidi superare resistentiam formalem summè sicci, quamuis hæc sit maior illa nudè cōsiderata vtraq;, & ita intelligitur agere posse illud in hoc, si applicatio fiat secundum debitā proportionem.

QVÆSTIO III.

An necesse sit actionem semper procedere à proportione maioris inæqualitatis.

VT intelligatur quæstio, explicandum est quid sit proportio maioris inæqualitatis, & quid proportio minoris, atque etiam quid sit, actionem procedere à proportione maioris, 70

aut

aut minoris inæqualitatis. Manifestũ est,actionẽ versari inter agens,& passum debitè approximata, & illud agere per virtutem actiuam, hoc verò pati per potentiam passiuam, & cum sint contraria,non minus est certum,vnum resistere alteri, hoc est,se defendere ab illo, impediendo quantum potest actionem eius in se,& prohibendo,ne per illam imprimat sibi propriam formam,vt approximatis igne,& aqua,ignis intendit aquę imprimere suum calorem,& consequenter remittere frigiditatem eius,quod est eam debilitare, ne possit circa se agere vel non tam cito, & introductio caloris est agere: debilitare verò virtutem eius est resistere resistentia actiua; & aqua intendit imprimere igni suam frigiditatem,& consequenter debilitare calorem eius,ne agat in se,aut non tam cito, vel tanta intensione,quod est resistere ei resistẽtia actiua:calor etiã eo ipso, quod informat substãtiam ignis ratione incompossibilitatis, & contrarietatis formalis,quam habet cum frigore,impedit, ne statim introducatur in igne,aut saltem ne tota latitudo eius simul introducatur,& hoc modo impedire actionem,& introductionem eius,est ei resistere resistentia passiua, aut formali; simili etiam modo resistit frigus calori,impediendo per suam informationem, actionem, & introductionem eius in aquam. Vt autem vnum agat circa aliud, & imprimat propriam formam necesse est ipsum aliquo modo superare;quia actio,& impressio propriæ formæ est victoria quædam naturalis,cum notum sit, illud vicisse suum contrarium, quod ipsum omnino expellit à proprio loco,& in eum sese introducit.Ad intelligendum verò modum,quo necesse sit, vnum superare aliud, vt in illud agat, necesse est comparare vtrumque inter sese secundum proprias
71 virtutes agendi,& patiendi. Quatuor autem modis comparari possunt agentia contraria inter sese,secundum virtutes actiuas, vt si comparemus ignem cum aqua, vel aquam cum igne, secundum virtutes actiuas caloris,& frigoris,& in comparatione ista euidens est, ignem superare aquam cum sit magis actiuus. Secundò possunt comparari secundum resistentias actiuas, in qua etiam comparatione superius euadit ignis, cum resistentia actiua sit eadem eius actio, vel virtus actiua diuerso modo considerata,& eadem est ratio, si cõparetur actiuitas vnius cum resistentia actiua alterius, vt per se patet. Tertia comparatio esse potest secundum resistentias passiuas: & hoc modo superior erit aqua,cum sit elementum magis resistiuum, quàm ignis, vt probauimus:& comparationes istæ insufficientes sunt, quia actio,& passio non versantur inter cõtraria, nisi in quantum vnum est agens, & aliud passum:ergo solum debent comparari

parari secundum actiuitatem vnius, & resistentiam passiuam, aut formalem alterius,& hoc modo cōparata,vel æqualia sunt, ita vt tanta sit resistentia passiua vnius, quanta est actiuitas alterius,& tunc nulla sequetur actio, quia neutrum superabit alterum,& ideò nec vincere illud poterit, & ex consequenti nec imprimere ei proptiam actionem, & effectum, sed mutuo se impedient;inæqualia igitur esse oportet,vt sequatur actio, per quam vnum vincat alterū. Sed duobus modis possunt esse inæqualia. Primò,ita vt actiuitas vnius sit maior,quàm resistentia alterius,& hæc comparatio vocatur proportio maioris inæqualitatis. Secundò,ita vt ex opposito, minor sit actiuitas vnius, quàm resistentia alterius; & comparatio hæc vocatur minoris inæqualitatis.Quærit ergo titulus quæstionis, an necessaria sit proportio maioris inæqualitatis ad actionem, hoc est, an vt vnum contrarium agat in alterum,necesse sit, actiuitatem eius maiorem esse resistentia formali alterius, quod pati debet,vel etiam à proportione minoris inæqualitatis, hoc est, etiam si minor sit actiuitas agentis,quàm resistētia formalis passi,possit illud in hoc agere.Prima opinio negat, hoc semper esse necessarium,sed sæpe ait,actionem dari à proportione minoris inæqualitatis.Ità Burleus 3.lib.Phys.ad textum 16. quem refert,& sequitur Toletus 1.lib.de gen.q.13. post secundam conclus.& quæst.15.ad 1.Vallesf.controu.44.ad Tyron. Probant ratione, & experientia. Ratione quidem,quia omne agens communicans in materia cum passo, potest repati ab illo, vt docet expressè Arist.cap.præsenti. Sed impossibilis esset reactio, & repassio si repugnaret sequi actionem à proportione minoris inæqualitatis:ergo concedendum est, dari posse. Probatur minor,quia id,quod patitur ab alio, superatur ab eo:ergo passum semper est inferius; sed debet reagere in idemmet agens superius:ergo non potest agere,nisi tamquam inferius,hoc est tamquam id,cuius actiua virtus minor est resistentia agentis, vt se habet tamquam passum in reactione, quod est agere à proportione minoris inæqualitatis.Probatur consequentia,quia proportio minoris inæqualitatis dicitur ea secundum quam virtus actiua agentis minor est resistentia passi, vt explicatum est, & superatur ab eo:ergo passum semper est inferius, & actiuitas eius minor resistentia agentis: ergo non potest in illud agere, nisi à proportione minoris inæqualitatis:quare vel impossibilis erit reactio, vel possibilis erit actio à proportione minoris.

Secundo,experientia,quia parua guttula aquæ cadens super 71
lapidem excauat illū,quātumuis durissimum, cuius resistentia
absque

absque dubio est maior actiuitate guttulæ,& formica sæpè mota super durissimum lapidem aliquid tandem extrahit ab eo, cuius resistentiam maiorem esse actiuitate formicæ euidens est: ergo contra experientiam erit negare, quòd aliquaado detur actio à proportione minoris inæqualitatis.

Hanc opinionem explicant alij hac distinctione. Actio duplex est; vna,per quam agens totaliter vincit passum,& illud in se conuertit : & hæc dicitur actio victoriosa, per quam agens perfectam victoriam consequitur de suo contrario. Alia est, per quam agens non vincit passum simpliciter, neque illud in se conuertit,sed aliqualem gradum suæ formæ ei imprimit,vel in aliqua tantum parte eius agit: & ideo non vocatur actio victoriosa. Quando ergo dicit prædicta sententia, actionem non semper, aut necessario dari à proportione maioris inæqualitatis,sed sæpè dari etiam à proportione minoris,non intelligit de actione victoriosa, quia repugnat agens,cuius virtus minor est resistentia passi,idem passum vincere,atque in se conuertere,sed non repugnat aliquem gradum suæ formæ ei imprimere,vel in aliqua eius parte aliqualem effectum producere, quod est aliquam dari actionem remissam,vel imperfectam à proportione minoris inæqualitatis.

72 Secunda opinio asserit, quamcumque actionem vnius contrarij in alterum,semper,& necessariò debere esse à proportione maioris inæqualitatis, ita vt repugnet, dari aliquam à proportione minoris.Ità Nimphus 1.lib.de Gener.comm.195.q.3. Astudillo q. 22. & omnes ferè recentiores, & est communis sententia, quæ videtur mihi non solum probabilior, sed vera. Probatur primò,quia dum resistentia passi æqualis est actiuitati agentis,non potest sequi actio : ergo multò minus potest sequi, dum resistentia passi fuerit maior actiuitate agentis, quæ est proportio minoris inæqualitatis,vt nuper ostédimus. Consequentia est euidens, quia si æqualis resistentia passi impedit actionem agentis æqualis actiuitatis, multò magis impediet maior resistentia eiusdem passi actionem agentis minoris actiuitatis. Antecedens verò sic probatur; si tantum resistit passum,quantum agens agit,non superabitur vllo modo ab eo,hoc est, nec totaliter, nec partialiter:ergo nec poterit in ipsũ quidquam agere. Probatur consequentia,quia eo ipso quod passum aliquam impressionem suscipiat ab agente,quamuis minimam, subditur illi,& ideò fit inferius,& verum est,non tantum ei resistere,quantum in ipsum agit,sed minus.

Secundò, quia tunc dicitur maior virtus agentis resistentia passi, quando ab hac non potest illa impediri, quin agat in passum;

sum; tunc enim euidens est esse superiorem, sed quotiescumque agens agit, non potest resistentia passi impedire actiuitatem eius, sed ea non obstante, vel impediente, sequitur actio: ergo 72
repugnat dari actionem, quin virtus actiua agentis sit maior resistentia passi, quod est, actionem quamcumque semper, & necessariò debere esse à proportione maioris inæqualitatis. Vtraque autem hæc ratio vim habet in hoc principio, nempe, intentum agentis in sua actione est imprimere propriam formam passo, passum verò introductioni resistit per qualitatem contrariam: ex quo sequitur quod quamdiu æqualis, vel maior est resistentia passi conatu agentis, impeditur omnino introductio propriæ formæ; sed quotiescumque actio sequitur, introducit agens propriam formam: ergo tunc non est maior, nec æqualis actiuitati, vel conatui eius resistentia passi, sed minor. Vnde sequitur, actionem semper, & necessariò esse à proportione maioris inæqualitatis, & rationes istæ efficaciter probant de quacumque actione, immo probant quamcumque actionem esse simpliciter victoriosam, siue parum, siue multum de forma agentis introducatur, atque etiam siue sit actio, siue reactio, & ideo friuolam esse distinctionem illam de actione victoriosa. Quod hoc argumento probo aduersus eos, qui illa vtuntur ad explicandam secundam opinionem, dum agens incipit agere in passum, nullum gradum propria formæ, nullam partem, quantumuis minimam eius potest ei imprimere, neque vllum effectum circa illud producere, nisi per propriam virtutem actiuam aliquo modo superet resistentiam eius: ergo nec circa ipsum agere, sed passum per reactionem in agens imprimit ei aliquem gradum, vel partem suæ formæ: ergo non est possibilis reactio (quam vocant actionem non victoriosam) nisi maior sit actiuitas passi reagentis resistentia formali agentis, quod ab eo repatitur, & consequenter neque vlla actio, quamuis minima, quod est nec reactionem, nec vllam paruā actionem dari posse à pro- 73
portione minoris. Quo argumento probatur efficaciter, nullam actionem quantumlibet paruam, neque vllam reactionem dari posse, quæ non sit victoriosa (vt loquuntur isti) quia quotiescumque agens agit, victoriam ex passo reportat, vel consequitur, & sine tali victoria impossibile est dari actionem: ergo nec dari actionem, quæ non sit victoriosa.

Ad argumentum verò primæ opinionis, concessa maiori, neganda est minor, quod impossibilis esset reactio, si repugnaret dari actionem à proportione minoris, & dum dicitur, actiuitatem passi reagentis semper esse minorem resistentia agentis principalis, circa quod est reactio, negandum est, immo di-

cendum semper esse maiorem, quia agens principale non resistit passo reagenti secundum omnes suas partes, vel secundum omnes gradus intensionis suæ formæ, sed solum secundum illam partem, vel gradum, qui expellitur per reactionem. Et ratio est manifesta, quia resistentia passiua, seu formalis consistit in eo, quod forma contraria per suam informationem impediat actionem agentis, & introductionem formæ contrariæ, seu gradus eius, cum quibus est incompossibilis; sed dum reagit passum circa agens, solus ille gradus, qui expellitur, vel sola
74 illa pars, circa quam versatur reactio, impediebat actionem, & introductionem formæ contrariæ, quia eam tantum conabatur tunc passum expellere per reactionem, vel solũ circa illam partem tunc conabatur propriam formam introducere: ergo solus ille gradus, vel pars resistebat actioni eius, & isti vincuntur, cum vel ille expellatur, vel circa hanc sequatur actio: ergo minor erat resistentia eorum actiuitate passi reagentis: nam in eo, quod aliquis vincitur ab alio, ei subditur, & ab eo superatur, maiorque illo censetur. Ex quo intelligitur primo, quamlibet reactionem, quantumuis minimam, fieri à proportione maioris inæqualitatis, & à proportione minoris non posse fieri. Secundò intelligitur deceptio oppositæ opinionis in eo consistens, quòd credit agens secundum se totum, & omnes suas partes, vel secundum omnes gradus suæ formæ resistere reactioni passi in ipsum, quod non est verum, quia solum resistit formaliter, in quantum per repugnantiam, & incompossibilitatem suæ formæ, cum forma contrarij impedit actionem eius circa seipsum, & introductionem suæ formæ in se, sed solum tunc impedit introductionem illius gradus, quem conatur passum reagens introducere; vel in ea parte, circa quam reagit passum: talis autem resistentia minor est, cum ab ea vincatur, actiuitate reagentis, vt ostendit expulsio talis gradus, vel passio talis partis: vnde semper actio quæcumque procedit à proportione maioris. Sed contra hanc doctrinam sic arguo. Passum reagens non reagit secundum vnum gradum suæ formę, aut secundum vnam partem integrantem, sed secundum omnes partes, & gradus, qui per modum vnius agentis vniuntur ad re-
75 agendum, & idem contingit in quocumque alio agente, quod non solũ operatur per partem, qua tangit passum, vel per vnum, aut alterum gradum formæ, quem introducit, sed per omnes simul vnitos ad agendum: ergo nec agens, in quantum ab eo repatitur solum resistit secundum illum gradum, quem ab eo expellit passum, vel secundum illam partem, circa quam aliquid suæ formæ introducit, sed secundũ omnes partes, & gradus suæ formæ

formæ vnitos per modum vnius resistentis integri, atque completi. Falsum igitur est, quod dicitur solum resistere secundum eum gradum, qui expellitur, vel secundum eam partem, circa quam aliquid impressit passum, per reactionem. Probatur consequentia, quia non est maior ratio, ob quã omnes partes agentis vniantur ad agendum per modũ vnius agentis, quàm omnes partes passi vniantur ad resistendum per modum vnius resistentis integri, atque completi. Vnde falsum quoque erit, quòd in reactione maior sit actiuitas passi reagentis, quàm resistentia agentis, quod ab eo repatitur. Respondeo concedendo antecedens, quòd omnes partes agentis per modum vnius concurrant ad agendum; & ideo quòd agens per omnes suas partes, & gradus agat semper; sed negando consequentiam, quòd ita se habeant ad resistendum resistentia formali; & ratio differentiæ est, quia diuersa est ratio agendi, à ratione resistentiæ formalis: nam omnes partes agentis, & omnes gradus formæ, eius æquè immediatè se habent ad actionem, & effectum producendum, & non ita, vt quædam partes, vel gradus agant mediis aliis; quia actio, & effectus æquè immediatè dependent ab omnibus, in quantum constituunt vnum agens completum, cui immediatè attribuitur actio, & à quo immediatè producitur effectus. Ad resistendum verò formaliter non se habent æquè immediatè partes, vel gradus, quia non immediatè impediũt omnes actionem agentis contrarij, & introductionem formæ eius, sed ille tantum, quem immediatè intendit expellere agens media introductione proprij, reliquæ vero partes, vel gradus non per se, nec actu impediunt actionem contrarij reagentis. Quod ex effectu probatur, quia nec proximè intendit eos tunc expellere agens, nec circa alias partes passi suam formam introducere, sed illum tantum gradum, vel gradualem partem intensionis, aut circa hanc determinatam partem agere, non circa alias. 76

77 Sed contra hoc est argumentum, quia ex eo sequitur posse passum reagens destruere totam virtutem agentis, etiam si sit maior propria. Probatur consequentia, quia actiuitas passi semper erit maior resistentia formali agentis: ergo semper poterit aliquid intensionis formę proprię ei imprimere, & aliquid formæ eius expellere, & tandem eam omnino corrumpere, præsertim quia, quo maior intensio formæ propriæ imprimit ei passum per reactionem, eo magis debilitat, atque remittit formam eius, per quam resistit resistentia actiua, & ideo minor erit hæc resistentia eius, & facilius corrumpetur. Respondetur tamen negando consequentiam, quia quo plus procedit actio, eo magis debilitatur virtus passi ad reagendum, & multo magis, quàm

virtus resistiua agentis, non solum actiua, sed formalis; cum longe maiorem intensionem suæ formæ imprimat ei agens, quàm ipsum imprimat illi per reactionem: & ideo potius, ac citius corrumpetur passum ab agente, quam agens ab eodem passo reagente, vt per se est manifestum.

78 Ad primam vero experientiam de guttis aquæ cadentibus. Respondeo, non omnes excauare lapidem, sed priores disponere tantum ad excauationem, aliquantulum molificando lapidem, postquam verò dispositus est, illa, quæ accedit, extrahit aliquam particulam; & quidem si de singulis guttis loquamur respectu illius paruæ mollificationis, quam efficit, absque dubio agit à proportione maioris inæqualitatis, quia maior est actiuitas eius, quàm resistentia passiua illius paruæ siccitatis, quam expellit introducendo aliquantulum humiditatis, non enim resistit totus lapis cuilibet guttæ, immo neque omnibus, sed illa tantum particula, super quam cadit, & hæc non secundum omnes gradus siccitatis, sed secundum particulam gradualem, quæ expellitur, respectu cuius maior est actiuitas guttæ, cum eam expellat, sed dicitur ei resistere, quia impedit, ne simul introducatur tota latitudo humiditatis, nec expellatur ipsa secundum totam latitudinem, quam habet, sed successiuè & cum mora temporis: vltima verò gutta extrahens particulam iam mollificatam, etiam agit à proportione maioris, quia maior est actiuitas, seu vis eius ad extrahendum, quàm resistentia eiusdem particulæ, vt sic iam dispositæ. Quod probatur euidenter ab effectu: nam si extrahit illam, vincit resistentiam eius, quod repugnaret, nisi maior foret actiuitas.

79 Secunda verò experientia de formica super lapidem motu sæpius repetito deambulante, eodem ferè modo explicanda est; nam licet non extrahat prius molificando, vel humectando particulam lapidis, sua tamé (licet parua) vi, ac pondere, quasi paulatim concutit eam, & quasi diuellere aliquantulum incipit ab alia, cui continuatur, & tandem omnino eam separat ab illa, atque extrahit; & respectu effectus, quem semel efficit, superat sua actiuitate resistentiam particulæ, etiam dum eam extrahit, quia vt sic disposita minus resistit, quàm agat formica; & hoc est in singulis actionibus agere à proportione maioris inæqualitatis, quia comparatur actiuitas eius, non cum tota firmitate adhæsionis, sed cum illa tantum parte, quæ tollitur, quasi per debilitationem factam, (vt ita loquamur) & tandem multum iam debilitata minus resistit vltimæ actioni, per quam extrahitur, quàm forma extrahens agat.

QVÆ

QVÆSTIO IIII.

An ſit neceſſarium ad agendum, quod actiuitas agentis excedat reſiſtentiam paſſi exceſſu determinato, vel indeterminatus ſufficiat?

SVppoſito dubio præcedente, neceſſarium eſſe ad actionem, 80
quòd actiuitas agentis excedat reſiſtentiam paſſi, meritò
dubitatur à recentioribus, an ſufficiat qualiſcumque exceſſus,
vel neceſſariò requiratur determinatus, ita vt licèt actiuitas
agentis ſit maior reſiſtentia paſſi, non ſequatur actio, niſi certo
quodam exceſſu eam excedat. Et prima opinio negat, determi-
natum requiri, ſed ſufficere ait quemcumque, quantumlibet mi-
nimum, & indeterminatum. Probatur primò, quia ſicut à pro-
portione minoris inæqualitatis numquam ſequitur actio, ita à
proportione maioris ſemper ſequitur; quia eo ipſo, quòd maior
eſt actiuitas, quàm reſiſtentia, poteſt agens vincere paſſum, &
ex conſequenti in ipſum agere; ſed quicumque exceſſus con-
ſtituit proportionem maioris inæqualitatis: ergo ſufficit ad
actionem, & determinatus non requiritur. Probatur minor,
quia proportio maioris inæqualitatis dicitur, quando actiuitas
maior eſt reſiſtentia; ſed quicumque exceſſus efficit eam maio-
rem, vt per ſe eſt manifeſtum: ergo quicumque exceſſus conſti-
tuit proportionem maioris inæqualitatis. Secundò, quia acti-
uitas agentis non poteſt vincere æqualem reſiſtentiam paſſi,
benè tamen quamlibet minorem; nam vbi tantũ reſiſtit vnum,
quantum aliud agit, nulla ſequitur actio, & vbi plus agit vnum,
quàm reſiſtat aliud, neceſſariò ſequitur, ſed quicumque exceſſus,
etiam indeterminatus, ſufficit, vt agens dicatur plus agere,
quàm reſiſtat paſſum: ergo quicumque exceſſus ſufficiet ad
actionem. Probatur tandem, quia ſi neceſſarius ſit determina- 81
tus exceſſus, ſequitur, lapidem ſurſum proiectum, etiam per ſpa-
tium vacuum, neceſſariò debere per tempus quieſcere in pun-
cto reflexionis, & non tantum per inſtans, quod videtur apertè
falſum, & à pluribus negatur; quia in eo inſtanti, in quo verum
eſt dicere, impulſum non excedere grauitatem lapidis, ſed eſſe
illi æqualem, verum eſt etiam, non moueri lapidem, ſed nec
moueri poteſt tempore immediatè ſequenti: ergo debet per
tempus quieſcere. Minorem probo, quia tempus, quod proximè
ſequitur, indeterminatum eſt, cum non detur primum, ſed quo-
cumque dato aliud ſit prius: ergo tempore illo indeterminato,
non poteſt impulſus decreſcere determinato decremento, ſed

indeterminato tantum: si ergo excessus indeterminatus non sufficit ad motum, non mouebitur lapis tempore proximè sequente, sed quiescet quiete temporanea.

82 Nostra tamen sententia opposita est, quod non sufficiat excessus quicumque, sed determinatus requiratur necessariò ad agendum. Quam hac distinctione imprimis explico. Determinatio excessus dupliciter intelligi potest. Primò, ita vt ad agendum sit necessarium, quod actiuitas agentis excedat resistentiam passi vno gradu, vel dimidio, aut tertia parte, seu alio simili. Et in hoc sensu nõ debet esse determinatus excessus, quia tam minimus posset esse, vt non sufficeret, quod statim ostendam; & tam magnus poterit determinari, quod non sit necessarius, sed minor sufficiat: ergo non quilibet determinatus sufficiet, nec etiam quilibet determinatus erit necessarius. Secundo modo potest intelligi, excessum determinatum requiri ad agendum, sicut dicimus quantitatem determinatam requiri ad introductionem formæ in generatione naturali substantiarum, nẽpe termino intrinseco, ita vt tantus excessus sit necessarius ad agendũ, vt minor quicumque non sufficiat, vel extrinseco, ita vt tantus non sufficiat, sed benè maior quicumque. Et in hoc sensu intelligimus necessariò requiri ad agendũ determinatũ excessum virtutis actiuæ supra resistentiam passiuam, aut formalem.

Probatur autem nostra sententia sic explicata testimonio D. Tho. 12. q. 5. art. 6. ad 2. vbi sic ait: *Neque etiam omnia quæ sunt illuminata, aut calefacta: possunt alia calefacere, & illuminare sic enim illuminatio, & calefactio essent vsque ad infinitum, &c.*

83 Ex quibus hoc argumentum colligo. Demus ignem tantæ magnitudinis agere, de quo certum est, determinatam habere sphæram suæ actiuitatis, vltra quam non potest actionem extendere; & hæc sphæra sit decem vlnarum, extra quam immediatè sit positum aliquod corpus capax caloris, sed vel nullum habens, vel longè minorem, quam sit calor corporis terminantis sphæram ignis, & tunc sic procedo. Vltimum corpus intra hanc sphæram contentum calefit ab igne, vt per se est manifestum: aut ergo potest calefacere aliud sibi contiguũ extra sphæram positum, vel non: si posse dixeris, sequitur, quod corpus calefactum ab eo possit calefacere aliud sibi contiguum, & ita procedere poterit calefactio in infinitum, nec erit iam sphæra ignis determinata, vt supponimus: si verò dicas non posse, sequitur, non sufficere quemlibet excessum ad agendum. Probatur consequentia, quia vltimum corpus calefactum per suum calorem, excedit aliud sibi proximum nullum habens calorem, vel longè minorem, & tamen cum isto excessu non potest in illud agere,

agere,cuius nulla potest assignari ratio, nisi quia non pertingit mensuram excessus requisiti ad agendum:ergo sequitur, determinatum esse necessarium ad agendum.

Probatur etiam ratione à priori, quia maxima perfectio est, 84
posse communicare aliis proprium esse,si non indiuiduale(nam hoc est summa) saltem specificum,quod est posse ea sibi assimilare, vel sibi similia facere : ergo maior perfectio requiritur ad producendum sibi simile, quàm solum ad essendum, sed vnum contrarium agit in aliud,vt illud efficiat sibi simile:ergo maior virtus requiritur ad agendum, quam ad essendum. Et maior quidem determinata,probatur,quia tam exigua potest esse virtus,vt nõ sit sufficiens ad operandum circa aliud,sed agens non agit,nisi ratione excessus actiuitatis supra resistentiam passi:ergo requiritur determinatus excessus ad agendum. Vim huius argum. explico exemplo corporum viuentium, de quibus euidens est,quòd non eo ipso quod sint,possunt agere ad generandum sibi simile, sed necesse est, virtutem eorum crescere vsque ad determinatum gradum;ergo eodem modo nec reliqua corpora actiua,& passiua possunt agere ad assimilandũ sibi passum, nisi virtus actiua eorum aliquem gradum pertingat, vt constat experientia in vltimo corporè existente intra sphęrã actiuitatis ignis,quòd licet calefiat ab igne,non potest alterum sibi contiguum calefacere propter exiguam virtutem,& tam parua potest esse scintilla ignis,vt non possit aliquid agere,vel aliquid caloris imprimere in aliud corpus : necessarius ergo est aliquis excessus determinatus virtutis actiuæ supra resistentiam passi, vt circa illud agere possit.

Probatur tandem à posteriori in ascensu ac descensu lapidis 85
sursum proiecti, hoc modo in vltimo instanti temporis, quo mouetur sursum,producit impulsus contra conatum grauitatis præsentiam quandam adæquatam lapidi, & superiorem quacumque alia prius producta, per quam vltimo terminatur motus sursum,& in qua desinit:ergo necesse est,quòd in eo instanti actiuitas impulsus excedat resistentiam grauitatis excessu determinato intrinseco,cum sit minimus excessus,cum quo agere potest, & cum minori quocumque non possit. Vlterius,impulsus sic excedens grauitatem diminuitur successiuè tempore sequenti : ergo non potest sic diminui, vt fiat minor grauitate, quin prius fiat æqualis;sed non potest fieri æqualis tempore immediatè sequenti,quia æqualitas cõsistit in indiuisibili;ad quod in casu isto non peruenitur,nisi in instanti:ergo necesse est impulsum esse æqualẽ in aliquo instanti tẽporis sequentis;in quo verũ erit dicere;nunc est æqualis,& immediatè nõ erat æqualis,

ſed maior; & inter inſtans, in quo eſt æqualis, & inſtans, in quo produxit vltimam præſentiam terminantem motum, datur tempus: ergo in toto hoc tempore medio fuit maior exceſſu indeterminato, & tamen non poterat mouere lapidem ſurſum; cum motus ſurſum ſupponatur vltimo terminatus per illam indiuiſibilem præſentiam ab eodem impulſu productam. Exceſſus igitur indeterminatus non ſufficit ad agendum. Et licet daremus fieri æqualem in tempore immediato; idem ſequitur inconueniens, quia cum tempus immediatum ſit diuiſibile, ſequitur, quòd etiam ſi in parte eius fiat æqualis, in prima medietate eiuſdem partis non ſit æqualis; ſed maior, & tamen non ſufficiebat ad mouendum, vt ex ſuppoſitis eſt manifeſtum: ergo non quicumque exceſſus ſufficit ad agendum, ſed determinatus aliquo modo requiritur.

86 Ad primum argumentum oppoſitæ opinionis diſtinguendum eſt antecedens ex ea parte, qua aſſerit, à proportione maioris inæqualitatis ſemper dari actionem; nam ſi proportio maioris ſit per exceſſum determinatum actiuitatis ſupra reſiſtentiam paſſi, verum eſt; ſi verò per indeterminatum, falſum: quia ſicut non quælibet virtus agentis quantumlibet parua ſufficit ad agendum, ſed tanta requiritur, ita vt ſi ſit minor, non ſit ſufficiens, vel cum tanta non poteſt agere, bene tamen cum maiori. Ita requiritur determinatus exceſſus actiuitatis vnius ſupra reſiſtentiam alterius, quia ratione illius actiuitatis, per quam non excedit agens reſiſtentiam paſſi, non dicitur agere, licet per totam ſimul actiuitatem operetur.

Ad ſecundum conceſſa maiori, neganda eſt minor, quod quicumque exceſſus ſufficiat, vt dicatur agens plus agere, quàm reſiſtat paſſum; nam cum exceſſus indeterminatus non ſufficiat ad agendum (vt probauimus) non dicetur propter illum agens plus agere, quam reſiſtat paſſum: immo neque ratione illius aliquo modo agere, quouſque fuerit determinatus, hoc eſt tantus, vt habeat ſufficientem vim ad agendum, quam nòn habet ſi ſit minor. Ad vltimum concedendum eſt euidenter ſequi ex noſtra ſententia, quod motus ſurſum, & deorſum lapidis factus per vacuum neceſſariò interrumpi debeat per tempus in puncto reflexionis; ex quo nullum ſequitur inconueniens; immò eſt expreſſa ſententia Ariſtotelis 8. lib. Phyſ. vt ibidem oſtendimus. Cuius ratio non minus probat de eodem motu facto per plenum, quàm per vacuum.

An

An excessus actiuitatis supra resistentiam requisitus ad agendum debeat esse determinatus termino intrinseco, vel solum extrinseco.

Supposito, quod excessus requisitus ad agendum debet esse determinatus, quærimus, an debeat esse determinatus per intrinsecum terminum, quem vocant minimum, quod sic, ita vt tantus requiratur, & quicumque minor non sufficiat; vel sufficiat determinari termino extrinseco (quem vocant maximum, quod non), ita vt tantus non sufficiat, sed benè maior quicumque: hoc est enim talem excessum esse maximum, cum quo non potest dari actio: sed cum maiori quocumque dari possit. Et videtur quod terminari debeat minimo (quod sic) quod probo in eodem exemplo motus sursum, & deorsum hoc modo. Dum lapis mouetur sursum per impulsum proiicientis, necessarium est talem motum terminari per vltimam præsentiam, vel vltimum vbi indiuisibile, sicut quilibet alius motus rectus: ergo verum erit in instanti, in quo lapis peruenit ad punctum reflexionis, impulsum excedere resistentiam grauitatis. Probatur consequentia, quia si non excederet, non posset agere; sed agit tunc, cum producat præsentiam indiuisibilem, & adæquatam vltimo terminantem motum sursum; ergo excedit resistentiam grauitatis, & excessu quidem determinato per minimum intrinsecum, quia verum est dicere tunc agere, & immediatè post agere non posse: cum non possit mouere, sed finitus sit iam motus sursum: ergo excessus cum quo agit in vltimo illo instanti producendo vltimam præsentiam est minimus, cum quo agere potest, ita vt cum minori, quem habebit immediate post, non possit agere, vt supra probauimus. Vnde sequitur excessum requisitum ad agendum esse determinatum termino intrinseco. 87

Huic dubio respondeo hac distinctione, nam agere duobus modis sumitur. Primo vniuersaliter pro actione quacumque abstrahente à successiua, & instantanea, vel ab ea, quæ est motus, vel indiuisibile eiusdem motus, quod vocari solet mutatum esse. Secundò sumitur magis in particulari pro eo, quod est mouere motu successiuo, qui propriè dicitur motus. Et si agere sumatur hoc secundo modo, postulat necessariò excessum determinatum extrinsicè per maximum, quod non; ita vt cum excessu determinato per minimum, quod sic, non possit agens mouere, aut producere motum, vel mutationem termini diuisibilis. Si verò accipiatur primo modo, requirit

excessum determinatum minimo quod sic. Probatur primum in agentibus contrariis, quæ operantur successiuè; nam si excessus ad mouendum requisitus debet esse determinatus per minimum quod sic; demus minimum excessum, quo agens potest mouere esse vnum gradum, ita vt cum minori excessu mouere non possit; & tunc sic arguo. Minor excessus, quàm gradus sufficit ad agendum: ergo non habet terminum intrinsecum talis excessus requisitus. Probatur antecedens; quia omne agens habens contrarium, mouet successiuè: ergo verum est dicere, quod excedens excessu vnius gradus, nunc non mouet, & immediatè post mouebit; sed immediatè post excessus erit minor: ergo vel non poterit omnino agere, vel necesse est agere cum minori excessu,& vtrumque probat falsum esse, quòd requiratur determinatus excessus per minimum, quod sic; nam si immediatè post non mouet: ergo non sufficit talis excessus ad mouendum, & si mouet, cum minori mouebit, quia immediatè post producetur aliquid formæ in passo: ergo minor erit excessus. Probatur secundò in agentibus carentibus contrario, & ideo introducentibus formam indiuisibilem in instanti, vt in luminoso, nam si cum excessu vnius gradus agit, & non cum minori, sequitur etiam, vel cum tali excessu determinato non agere, vel sine illo agere. Probatur consequentia; nam si luminosum excedit vno gradu, vel in eodem instanti producit totum excessum,& hoc repugnat propter defectum approximationis, vel producit partem determinatam, ita vt minorem non possit producere; quod probatur falsum, quia ex eo sequitur qualitates habere minimum intrinsecum in sua productione, quod ostendimus esse falsum 1.lib.Physic. Probatur secundum membrum, quod ad productionem indiuisibilis requiratur determinatus excessus per minimum, quod sic, quia effectus, qui producitur, est indiuisibilis, & determinatus intrinsicè, vt patet: ergo requirit excessum eodem modo determinatum ex parte agentis. Probatur secundo in motu sursum, quia in vltimo instanti cum terminante producit impulsus vltimam, & adæquatam præsentiam, vltimo terminantem motum, & cum minori excessu non potest aliam producere, immo neque vllo modo operari: ergo ad talem mutationem instantaneam efficiendam determinatus excessus per minimum intrinsecum requiritur.

Et argumentum in contrarium propositum hoc tantum probat, & ideo non indiget solutione.

QVÆ

QVÆSTIO V.

An simile possit agere in omnino simile.

HAnc quæstionem tetigit Aristoteles cap. 7. huius libri, 88
iam à nobis explicatum: vt autem intelligatur, duo isti termini declarandi sunt, nempe simile, & omnino simile. Similia vocantur ea, quæ participant eamdem naturam specificam, præsertim sub genere qualitatis, in quo solum reperitur propria similitudo, vt docet Aristoteles in eo prædicamento, vt duo: alba dicuntur propriè similia; sed si participent eamdem qualitatē, & nō secundū eumdē gradum vt si vnū sit album vt duo, aliud vt sex, non dicentur omnino similia, & propterea additur in titulo quæstionis, omnino simile: sunt ergo omnino similia, ea quæ non solū conueniunt in eadem natura specifica qualitatis, sed in eodem gradu intensionis, & talia sunt duo alba, vel duo calida vt quatuor. Hoc supposito quærimus, an habēs eādē qualitatē specificā cum alio, & in eodem gradu possit agere in illud intendendo qualitatē eius, vt calidū vt quatuor, in aliud calidū vt quatuor intendendo calorem eius, & ideo producendo effectum se ipso intensiorem. Certū est autem sermonē esse de agente vniuoco, nam agens æquiuocum non producit sibi simile formaliter, vt per se est manifestum.

Prima opinio affirmat simile posse agere in aliud eiusdem 89
qualitatis, & gradus: non semper, sed in casu aliquo, nēpe si plus materiæ habeat ratione densitatis, vel ratione maioris quantitatis; vt si duo corpora sint calida vt quatuor, vnum tamen sit multo maius altero; vel si duo corpora æquè calida inter se coniungantur, poterunt agere in corpus aliud æquè calidum, sed mi[illegible] vtroque intendendo calorem eius, quod est simile agere in aliud omnino simile, producendo effectum seipso intensiorē. Ita Sotus 2. lib. Phys. q. 4. concl. vltima, Nimphus 1. lib. de generat. comm. 195. quæst. 2. Marsil. ibidē q. 18. & Toletus q. 3. Probant ratione, & experientia: ratione quidem desumpta ex natura densitatis, quæ talis est (vt capite. 5. ostendimus) vt partes eiusdem corporis magis, ac fortius vniat inter sese: sed virtus vnita fortior est seipsa dispersa: ergo calor eiusdem intensionis in materia densa existens fortior est ad agendum, quàm si esset in alio corpore densitate carente: potest ergo producere effectum maioris intensionis, & ideo intendere calidum eiusdem intensionis producendo effectum se ipso intensiorem, & quod densitas facit in casu isto, efficiet maior

quanti

quantitas corporis, vel coniunctio duorum: ad agendum in tertium vtroque minus.

90 Secundò, probant multis experientijs, sed his præcipuè, quæ videntur notiores. Prima est de ferro candenti agente in stupã, & conuertente eam in ignẽ, sed non potest conuerti in ignem, nisi habeat summum calorem: ergo producit calor existens in ferro minoris longe intẽsionis calorem, summum; melius ergo poterit intendere calorem alterius calidi sibi omnino similis minoris densitatis, ratione cuius produxit in stupa maiorem intensionem caloris ea, quam habet in se. Secunda experientia est de lumine, nam radij Solares per speculum transeuntes solent generare ignem in corpus extra speculum positum: ergo producunt effectum perfectiorem se, & ideo poterunt intendere calorem alterius omnino similis. Tertia, de pondere, quod maius est in corpore denso, quàm in raro, vt in plumbo vel auro; & ideo perfectiorem longè effectum impulsionis producere poterit: ergo eadem erit ratio de qualitatibus actiuis se expellentibus ab eodem subiecto, ex quibus illa poterit producere effectum maioris intensionis, quæ fuerit in densiori, vel maiori corpore, licet æqualis sint intensionis in se. Et tandem plures homines simul cõcurrentes plus põderis portare possunt, quàm portarent, si quilibet eorum per se separatus ab altero operaretur: ergo eodem modo plures partes corporis, quò magis vnitæ sunt, perfectiorem producent effectum: sed ita se habent in corpore magnæ densitatis: ergo producere poterunt effectum maioris intensionis, ea, quam idemmet corpus habet in se, & consequenter intendere eamdem qualitatem, & in eodem gradu existentem in corpore simili.

Secunda opinio negat simile posse agere in omnino simile per eamdem formam, in qua assimilantur, etiam si maioris sit densitatis, vel magnitudinis, vt calidum vt quatuor quantumlibet densum, vel magnum agere posse in calidum vt quatuor minoris magnitudinis, vel densitatis. Ita Auicẽna. 7. Metha. cap. 3. Gregor. in 1. distin. 17. q. 4. art. 2. Venetus in summa de gener. cap. 3. Alber. Saxoniæ 1. lib. de generat. q. 19. Astudillo q. 21. Victoria in relectione de augmento charitatis. Vallesius controu. 14. ad tyrones ad finem, & omnes ferè recentiores. Et videtur mihi certa in doctrina Aristotelis, & longe probabilior. Et quod certa sit in doctrina Aristotelis probatur ex cap. 7. huius lib. textu 50. vbi docet expresse agens & passum dissimilia esse debere, atque contraria, his verbis: *Sed quoniam non quodcumque natum est pati, & facere, sed quæcumque aut contraria sunt, aut contrarietatem habent, necesse est vt patiens, & faciens genere*

quidem

quidem simile esse, & idem: specie autem dissimile, & contrarium. Et paucis interpositis reddit rationem huius dissimilitudinis sic loquens: *Huius autem causa est, quòd contraria in eodem genere sunt omnia: faciunt autem, & patiuntur contraria ab inuicem quapropter necesse est aliquo quidem modo eadem esse & faciens, & patiens: aliquo autem modo altera, & dissimilia ab inuicem, &c.* Sed ea, quæ sunt eiusdem speciei, & in eodem gradu participant eãdem qualitatẽ, nec dissimilia sunt, nec contraria; sed omnino similia: quamuis vnum sit maius altero, vel maiorem densitatem habeat: ergo pugnat cum verbis Aristotelis, quod possit vnum agere in aliud per eamdem formam, vel ab eo pati. Et si dicas dissimilia esse ratione magnitudinis, vel maioris densitatis; probatur esse falsum, quia maior magnitudo, vel maior densitas non facit dissimilitudinem, sed inæqualitatem: cùm multitudo partium, ratione cuius corpus magis densum posset fortius agere, ad quantitatem potius, quàm ad qualitatem pertineat.

Probatur etiam ratione primo, quia repugnat causam efficientem producere effectum, quem non continet in se formaliter, vel eminẽter: alioqui daret, quod nullo modo habet, quod est impossibile: sed omnino simile, quantumlibet magnum, vel densum non continet formaliter, aut eminẽter gradum intensioris formæ: ergo nec posset illud producere in aliud omnino simile. Exempli gratia, calidum vt quatuor maioris magnitudinis, vel densitatis non continet vllo modo gradum vt quinque: ergo non potest illud producere intendendo aliud calidum, vt quatuor minoris magnitudinis, vel densitatis. Probatur minor, quia solum habet calorem intensum vt quatuor: ergo non continet formaliter quintum gradum intensionis; sed neque eminenter, quia effectus non potest contineri eminenter in causa eiusdem rationis, & speciei, sed diuersi gradus caloris sunt eiusdem rationis, & speciei: ergo repugnat vnum continere alterum eminenter, alioqui non esset causa vniuoca eius, sed æquiuoca, cum sit diuersæ rationis ab effectu. Et si dicas quintum gradum intensionis esse eiusdem speciei, sed diuersæ rationis, & perfectionis secundum rationem indiuidualem. Ex hoc probatur euidentius non contineri eminenter sub gradu intensionis, vt quatuor, quia res inferioris ordinis, & perfectionis non potest continere eminenter rem superiorem: sed quintus gradus per te est perfectior indiuidualiter calore vt quatuor: ergo non potest sub eo contineri eminenter. Et si rursus dixeris quatuor gradus caloris in subiecto densiori, vel maioris magnitudinis perfectiores esse quinto gradu indiui

indiuidualiter,non ratione intensionis, sed propter maiorem multitudinem partium;& ideo continere illum eminenter pręcipuè in ordine ad illum producendum, probo hoc esse falsum; quia causa efficiens debet continere effectum formaliter, vel eminenter secundum rationem formalem efficientis causæ,hoc est ratione suæ formæ, per quam agit; sed multitudo partium nec est forma agẽtis,nec formalis ratio agendi,sed solum conditio,vel dispositio aliqua:ergo impossibile est, quod eius ratione contineatur quintus gradus sub calore vt quatuor,& cõsequenter repugnat ab eo produci in aliud calidum,vt quatuor minoris magnitudinis,vel densitatis.

Secundò probatur ex fine agentis, nam cessante fine, cessat actio agentis; sed respectu alterius omnino similis non potest dari finis agendi:ergo nec poterit dari actio. Probatur minor, quia finis,quem intendit agens sua actione est assimilare sibi passum:sed nihil restat in quo assimiletur per talem formam res omnino similis in ea,vt per se est manifestum: ergo repugnat etiam circa illam agere. Et si dicas non esse similem in magnitudine,vel densitate, aut partium multitudine; & ideo ex hac parte adhuc permanere finem actionis. Hoc est apertè falsum, quia agens non intendit assimilare sibi passum secundum conditionem, vel dispositionem ad agendum concurrentem:sed secundum formam,per quam agit: vt calidùm secundum formam caloris intendit assimilare sibi passum circa quod agit,non secundum magnitudinem, vel densitatem, quæ non pertinent per se ad alterationem tamquam rationes agendi, sed solum sunt conditiones,vt quantitas:vel dispositiones materiales,vt maior densitas:ergo cessante assimilatione in calore, cessat penitus finis calefaciendi,& cõsequenter calefactio ipsa.

DVBIVM AGITANDVM PRO solutione argumentorum.

An maior magnitudo,vel maior densitas corporis iuuet ad agendum,& quo modo.

AVthores primæ opinionis contendunt maiorem magnitudinem agentis,aut maiorem densitatem eius iuuare ad agendum,non tamquam rationem formalem agendi quia certum est,nec extensionem,aut multitudinem partiũ, nec densitatem corporis esse virtutem actiuã, & ideo nec formam, per quam operatur agens;vt maior densitas ferri, vel maior magnitu

gnitudo eius non est ei ratio formalis agendi, sed calor, ita tamen iuuare, vt ratio formalis agendi in multitudine partium eiusdem corporis existens, vel in densiori materia fortior sit, & maioris virtutis ad agendum, quàm sit intensio eius, quia magis vnita; & ideo posse producere effectum se intensiorem, & intendere formam passi æqualem se in gradibus intensionis. Quod probant duobus illis argumentis, pro quorum solutione propositum est hoc dubium.

Nos vero iuxta communem opinionem, quam sequimur, duo dicimus: primum, maiorem magnitudinem agentis, vel maiorem densitatem eius, nec esse rationem formalem, vel virtutem agendi: nec ex parte eius sic iuuare ad agendum, vt possit eius ratione agens producere in passo effectum se intensiorem. Probatur primum, quia agens intendit assimilare sibi passum secundum formam, per quam agit in ipsum, vt calidum intendit assimilare sibi passum in calore, qui est sibi ratio formalis agendi: ergo magnitudo corporis, vel densitas eius non potest esse ratio agendi. Probatur consequentia, quia in his non intendit per se assimilationem, sed in calore tantum, vel alia qualitate, per quam agit. Probatur secundum, quia magnitudo corporis, vel densitas eius nullam continent virtutem actiuam: ergo non possunt tribuere eam formæ, quæ est ratio agendi ad producendam maiorem intensionem in passo, quam ipsa habeat in se, & consequenter nec ad agendum in aliud omnino simile. Probatur secũdo, quod nullo ex prædictis modis iuuare possint formam agentis ad producendam maiorem intensionem, quàm in se habeat, quia sequeretur agens, & passum mutuò se posse intendere vsque ad summum gradũ, quod est absurdum. Probatur consequentia, quia si magnitudo agentis, vel densitas eius sit forma agendi, vel iuuet formã agendi ad agendum in passum omnino simile, demus calidũ vt quatuor maioris magnitudinis, vel densitatis intendere posse aliud calidum vt quatuor, vsque ad quintum gradum: & tunc passum factũ calidũ vt quinque poterit agere in idémet agens calidũ maioris magnitudinis, vel densitatis, quia cũ illud excedat in gradu integro intensionis, euidens est posse in illud agere, & calorem eius intendere, nec minus est euidens maiorẽ magnitudinẽ, vel densitatem non impedire talem actionẽ. Et hoc rursus per calorẽ iam intensum poterit ratione maioris densitatis, vel magnitudinis agere in aliud intendendo calorẽ eius, & sic se possunt vicissim intendere vsque ad calorem vt octo.

Secundò dicimus multitudinẽ partiũ, aut maiorẽ dẽsitatem, vel maiorem magnitudinẽ corporis posse iuuare formã agẽtis

ad pro

ad producendum suum effectum ad maiorem distantiam, & maiori velocitate; atque etiam ad producendum secundum maiorem intensionem, quàm produceret sine illis, sed nullo modo ad producendum effectum intensiorem se. Et hoc vltimum probatum est iam in confirmationem communis sententiæ. Sed probo alia hoc argumento; maior magnitudo, seu maior densitas agentis, aut maior multitudo materiæ, licet non sint rationes formales agendi, sunt tamen conditiones, & dispositiones ad agendum, per quas eadem virtus agendi melius disponitur in ordine ad actionem, & effectum producendum, quia virtus vnita per densitatem fortior est seipsa dispersa (vt aiunt) & in pluribus partibus existens, vel in maiori magnitudine corporis seruata eadem intensione, atque eadem densitate fortior fit: ergo maior est ei tribuenda sphera actiuitatis, per quam possit extédere suum effectum, & intra eamdem spheram intensior effectus, quam tribueretur, si his conditionibus careret, vel haberet oppositas.

Probatur secundo euidenti experientia, quia æqualis intensio caloris in ferro, aut corpore alio densiori citius, atque intensius calefacit manum, quam in aëre, vel corpore alio minus denso, & aqua citius, atque intensius humectat manum, quam aër, quamuis intensiorem habeat iste humiditatē. Ignis etiam magnus ad maiorem distantiam calefacit, quàm paruus, & intra spheram minoris intentiorem calorem producit, quàm minor ipse. Et tādem videmus duo luminosa æqualis intensionis maiorem partem medij illuminare, quàm illuminaret quodlibet per se, & in eadem parte medij ab vtroque illuminata intensius lumen produci, quā si ab vno solo illuminaretur. Quod ex duobus probatur euidenter: ex primo quidem, quia experimur in eadem parte medij ab vtroque illuminata scripturam aliquam legi posse, quæ non posset legi, si ab vno tantum illuminaretur. Ex secūdo verò, quia si corpus opacum ponatur medium inter vtrumque luminosum, duplex efficietur vmbra, vna versus vnum, & altera versus alterum. Ex quo efficaciter colligitur, quod præter lumen à quolibet productum in parte proximiori, aliquid etiam luminis producitur ab altero in eadem; quod sic probo. Vmbra causatur ex impedimēto corporis opaci, ratione cuius minus lumen producitur in parte impedita, quam in alijs non impeditis: sed pars illa aëris, in qua fit vmbrà, non est impedita ab effectu proximioris luminosi, vt per se est manifestum: ergo impeditur ab effectu alterius: sed non impeditur totaliter, alioqui nulla causaretur vmbra, sed causatur, quia ex parte solū impeditur: ergo habet ex parte effectum,

quod est aliquid luminis producere, præter illud, quod producit luminosum magis proximum. Et ex hoc euidenter sequitur intensius lumen produci ab vtroque agente circa eamdem partem medij, quàm produceretur à quolibet per se, propter maiorem magnitudinem, maioremque multitudinem partiũ vtriusque, sed in nullo casu horum producitur forma, vel effectus in maiori intensione ea, quàm habet in causa totali, vel partiali: nam calor productus ab igne maioris magnitudinis non excedit intensionem, quam habet calor in qualibet eius parte, nec totum lumen productum in medio ab vtroque luminoso excedit intensionem, quam habet idem lumen in singulis per se sumptis.

Ex quibus colligitur agens minoris intensionis ratione maioris densitatis, vel magnitudinis producere posse intensiorem effectum, quàm aliud, maioris quidem intensionis, sed minoris densitatis, vel magnitudinis; numquam tamen posse producere effectum intensiorem se.

His suppositis restat respondere argumentis primæ opinionis: Et ad primum eorum concedendum est primum enthymema, quòd virtus in densiori corpore existens magis est vnita, & ideo fortior seipsa dispersa, hoc est fortior, quam si esset in corpore minus denso, & ideo intensiorem effectum posse producere, quam posset cum minori densitate, quia ratione densitatis melius est disposita ad agendum, quam esset sine illa: sed neganda est alia consequentia, quòd possit producere effectum intensiorem se, quia talem intensionem maiorem nullo modo continet forma, quæ est ratio agendi, nec secundum se, cum tantum sit intensa vt quatuor, nec ratione densitatis, quæ nullam potest virtutem agendi ei conferre; sed melius tantum disponere subiectum, vt citius, vel ad maiorem distantiam, vel cum maiori intensione non excedente propriam producat proprium effectum.

In secundo argumento afferebantur plures experientiæ ad probandum agentia ratione densitatis, vel magnitudinis, aut multitudinis partium posse producere effectum maioris intensionis, aut perfectionis ea, quam habet forma, per quam operantur; & omnes experientiæ præter primam pertinent ad causas æquiuocas, de quibus non procedit quæstio, vt in principio adnotauimus; nihilominus vno verbo eis respondebitur statim. Ad primam igitur de productione ignis in stupa à ferro candenti, duobus modis respondeo; primo concedendo, quòd in ferro illo non sit forma ignis neque summus calor, sed infra octauum gradum; concedendo etiam, quòd in

stupa producat ignem, sed negando quod producat calorem vt octo, se producit minus intensum, quam in se habet, & ille sufficit ad introducendam formam ignis in tali materia habente cæteras dispositiones siccitatis, raritatis, & leuitatis requisitas; quibus quia caret ferrum, non sufficit in eo calor maioris intensionis, quem habet ad introductionem eiusdem formę ignis, sed cum propria conseruatur. Quod exemplo aëris probari potest, qui in media regione infrigidat nubes, quibus propterea frigidior est, nec tamen conuertitur in aquam, sicut conuertuntur nubes, quia deficiunt ei cæteræ dispositiones aquæ connaturales, quas nubes habent, vt densitas, grauitas, & aliæ huiusmodi. Itaque nec necessarius est summus calor ad introductionem formæ ignis in materia sic disposita, immò nec tam intensus; quam ille, qui est in ferro, sed nec iste sufficit, vt in ferro introducatur forma ignis. Vnde non sequitur, ferrum candens producit ignem in stupa, ergo intensiorem calorem eo, quem in se habet. Secundò respondeo, quòd in ferro est forma ignis secundum probabilem sententiam multorum, quam tenent Scaliger exercitatione 10. contra Cardanum numer. 1, Alexander Aphrodisęus opusc. de mixtione, quod colligunt ex fulgore eius, quia, vt asseruit Plato in Thimęo, nihil potest fulgere, sine igne. Nec difficile ęst id intelligere, quia cum sit adeò vehemens calor ferri, facile creditu est, quòd aërem in poris existentem, & valde dispositum pro forma ignis in ignem conuertat; ab hoc igitur igne in poris ferri existente producitur ignis alter in stupa, & non à solo calore ferri.

Ad aliàs vero experientias de causis ęquiuocis vno verbo respondeo, admittendo illas, sed negando quod in aliqua earum producatur effectus maioris perfectionis, quàm causa, immò cum æquiuoca sit hæc, & ideo alterius speciei, & ordinis, quàm effectus à se productus, impossibile est hunc attingere per se perfectionem causæ, sed semper manet inferior; & ita censendum est de effectu causæ vniuocæ, qui numquam poterit intensionem formæ agentis superare, quantumcumque crescat ratione densitatis, aut cuiusuis maioris magnitudinis agentis, aut multitudinis partium.

QVÆSTIO VI.

An agens possit producere effectum sibi omnino æqualem, aut similem in perfectione, vel gradu intensionis?

Vt in

VT intelligatur quæstio, notare oportet, non procedere de 91
effectu simili, vel æquali secundum perfectionem essentialem, nam certum est, quodlibet agens vniuocum producere per generationem substantialem effectum sibi æqualem in perfectione essentiali, vt homo hominem, & leo leonem: sed solum procedit de effectu simili, vel æquali in modo, ac perfectione accidentali, hoc est in gradu intensionis; & ideo, nec procedit de agente æquiuoco, quod cum habeat formam specie diuersam, nō potest assimilare sibi passum similitudine formali; nec etiam in formali intensione, vt per se patet: sed de solo agente vniuoco producente formam eiusdem speciei, & eodem modo capacem intensionis, ac est capax forma, per quam ipsummet operatur. Quærimus ergo an calidum vt quatuor possit producere in passo, vt in ligno, aut ferro calorem eiusdem intensionis; ita vt totam virtutem intensionis, quam habet, possit refundere in passum; & facere illud æquè calidum, & omnino sibi simile, vel solum possit producere inferiores gradus caloris.

Et prima opinio asserit posse calidum intensionis, vt quatuor producere quatuor alios gradus caloris in passo; & etiam luminosum posse producere lumen eiusdem intensionis, quam habet in se. Ita authores illi, quos quæstione præcedente citauimus pro sententia; quæ asserit simile posse agere in omnino simile intendendo qualitatem eius; nam consequenter dicere tenentur posse producere totam intensionem, quam in se habet; quia si calidum vt quatuor potest intendere calorem vt quatuor existentem in ligno, vel aëre, demus illum intendere vsque ad quintum gradum; ex quo sequitur, quod possit producere quinque gradus caloris in alio subiecto nullum calorem habente, vt in aqua, vel terra. Probatur autem hæc sententia 92
ratione, & experientia. Ratione quidem, quia calor existens in aliquo subiecto secundum omnes gradus intensionis, quos in se habet, est qualitas actiua: ergo secundum omnes gradus est productiua alterius sibi similis; quare in subiecto capaci poterit producere omnes gradus intensionis, quos in se habet, quod est posse producere aliud sibi omnino simile. Probatur etiam experientia: nam euidens est vnum ignem posse producere alterum: ergo potest producere calorem vt octo. Probatur consequentia, quia calor vt octo est dispositio ad formā ignis; quare non potest negari, quod possit agens producere effectum tantæ intensionis, quantam habet forma, per quam agit. Immo nec negari potest, quod actu producat, quia non producitur ignis sine calore vt octo. Et ex hac experientia deduci potest hoc argumentum. Si calidum vt octo, quale est ignis, non

posset producere calorem vt octo, sed minorem; sequitur octauum gradum caloris non esse qualitatem actiuam; quod est falsum; cum omnes gradus sint eiusdem rationis: sed probatur consequentia, quia numquam potest illum gradum imprimere subiecto: ergo nec per illum potest agere, quod est non esse actiuum.

93 Secunda opinio est quorumdam recentiorum asserentium, quòd licet non pssit corpus habens formam tantæ intensionis, producere aliam eiusdem intensionis in alio corpore, nisi fortè cum eo esset penetratum: in superficie tamen eius, per quam cum eo se penetrat superficies propria, producere potest totam intensionem, quam in se habet, quod hoc exemplo potest declarari. Demus calidum vt quatuor approximatum ligno, vel alteri corpori non habenti calorem, tunc asserunt, ratione distantiæ inter agens, & partes profunditatis passi non posse in eas producere totam intensionem, quam habet, sed minorem; sed in superficie eius, per quam se tangunt posse producere indiuisibile intensionis vt quatuor: quod probant hoc argumento. Si calidum vt quatuor se penetraret cum passo; nihil obstaret, quin posset producere in eo calorem eiusdem intensionis, quia sola distantia impedit modo productionem totius intensionis; sed per vltimam superficiem se penetrat cum vltima superficie passi: ergo poterit circa illam producere indiuisibile intensionis vt quatuor. Probatur minor, quòd se penetret, quia duo corpora se penetrare, non est aliud, quàm vtrumque correspondere eidem spatio; sed duæ illæ superficies agentis, & passi correspondent eidem superficiei indiuisibili spatij, vt per se est manifestum. Et probatur in baculo existenti in aqua, & aëre, cuius superficiei correspondent vltimæ superficies aëris, & aquæ: ergo se penetrant.

94 Nostra sententia quatuor asserit, primum est, corpus magnitudinis, ac densitatis proportionatæ suæ naturæ, & suæ intensioni posse producere effectum sibi omnino similem, hoc est, eiusdem intensionis circa passum eiusdem magnitudinis, ac densitatis, si sit cum eo penetratum; quod licet non possit naturaliter contingere, quia penetratio corporum non est possibilis naturaliter; si tamen per diuinam potentiam se penetraret, produceret talem effectum. Probatur efficaciter hoc argumento. Virtus agentis secundum totam intensionem, quam habet, est actiua, & productiua alterius sibi similis, & per penetrationem agentis, & passi & perfectissimè approximata, ita vt nulla sit distantia inter agens, & passum; neque aliquid aliud, per quod aliquo modo impediri, vel retardari possit à perfecta productione sui effectus;

effectus; & ex alia parte agit naturaliter, & in quantum potest: ergo producit effectum sibi omnino æqualem in gradu intensionis. Probatur consequentia, quia agens naturale nullo modo impeditum perfectè operatur, & ideo perfectè assimilat sibi passum; sed perfecta assimilatio in his formis dicit similitudinem non solum in natura specifica, sed etiam in eodem gradu intensionis: ergo producit effectum sibi omnino similem in gradu intensionis, vel totam intensionem, quam habet, imprimit passo.

Secundo asserit, agens eiusdem virtutis, & eodem modo proportionatum passo secundum densitatem, & magnitudinem non penetratum cum eo, sed ei contiguum, non posse producere effectum circa ipsum æqualis intensionis, sed minoris tantum. Quod hac ratione probatur; approximatio agentis ad passum est conditio necessariò requisita ad agendum, & ideo propter maiorem, vel minorem distantiam diuersarum partium eiusdem passi respectu agentis asserunt omnes vniformiter difformiter circa illas agere, hoc est, simul imprimendo eamdem formam omnibus, perfectius tamen, vel intensius proximioribus: sed agens, & passum non sunt perfectè approximata, etiam si sint contigua, nisi se penetrent: ergo non poterit agens perfectè agere in passum, nec perfectè illud sibi assimilare, nisi fuerit cum eo penetratum, & ex consequenti nec producere in eo totam intensionem, quam habet. Probatur minor; quia ea, quæ non sunt simul, aliquo modo distant: ergo non sunt perfectè approximata; sed ea, quæ non se penetrant, non sunt simul, licet sint contigua: ergo non sunt perfectè approximata. Probatur iterum minor, quia se penetrare duo corpora idem est, ac esse simul loco, vel spatio, ita vt eisdem partibus spatij correspondeant partes vtriusque corporis; quod patet non habere corpora contigua, sed diuersis spatiis correspondere, & ideo aliquo modo distare inter se saltem negatiuè, licet nullum sit corpus medium inter vtrumque; & propterea non esse perfectè approximata, vt requiritur ad perfectè agendum, & patiendum. 95

Tertium, quod asserimus contra secundam opinionem est, agens non posse producere in sola vltima superficie passi, per quam tangitur ab eo totam intensionem, quam habet, immo nec maiorem, quam in partibus profunditatis. Probatur primo ex parte subiecti, nempe eiusdem superficiei, in qua recipi debet talis effectus, quia non potest effectum maioris intensionis recipere, quàm partes profunditatis, quas terminat, nisi in quantum est terminus earum: ergo præcisè in quantum indiuisibilis; sed indiuisibile non potest esse per se alterabile, quia qui- 96

cumque motus alterationis est accidens corporeum diuisibile postulans subiectum, vt probauimus 6. lib. Physicor. ergo repugnat dari motum alterationis in sola indiuisibili superficie terminante corpus, & consequenter repugnabit aliquam intensionem caloris recipere præter illam, quam recipiunt partes profunditatis terminatæ. Probatur vltima consequentia, quia non potest talem calorem recipere, nisi per motum, quia successiuè illum recipit.

Secundò, quia vel indiuisibilia continuatiua, & terminatiua qualitatum sunt modi, vel res. Si dicas esse modos, euidenter sequitur nec de potentia Dei absoluta, posse separari ab ipsa qualitate, quam continuant, vel terminant: & etiam si velis esse res, naturaliter repugnat separari à continuo, vt fatentur omnes. Nemo enim vnquam dixit, quòd punctum possit separari naturaliter à linea, vel superficies à corpore, neque vllo modo existere per se separatum in rerum natura, quia etiam si sit res, imperfectissima tamen, & naturaliter dependens à re ipsa, quam continuat, vel terminat tamquam aliquid eius, propter quam, & non propter se fit à natura; sed si superficies vltima passi intensiorem recipit calorem, quàm partes profunditatis corporis, quas terminat, sequitur euidenter dari indiuisibile qualitatis realiter separatum à qualitate: ergo impossibile censendum est. Probatur minor, quia in partibus solum recipitur calor, vt tria (exempli gratia) in superficie verò recipitur indiuisibile caloris intensum, vt quatuor; quod euidens est nullas partes intensionis terminare, cum non possit terminare, nisi calorem intensum, vt quatuor, & talis non detur, vt supponimus, nec proinde potest eis adhærere, quia indiuisibile non adhæret partibus, nisi eas terminet, vel continuet: ergo est separatum ab eis realiter, & per se separatum ab omni alia re est in rerum natura.

97 Probatur tandem, quia vel illa maior intensio caloris, quam recipit sola superficies terminans, producitur per motum, vel per mutationem instantaneam; vtrumque est impossibile: ergo repugnat superficiem recipere effectum maioris intensionis, quam partes. Probatur minor, quòd non per mutationem, quia euidens est; & recentiores, qui sequuntur illam sententiam, id concedunt, intensionem illam successiuè produci; cum habeat contrarium in subiecto: ergo non per mutationem, sed per motum producitur. Quod verò hoc sit impossibile probatur, nam vel motus iste est idem numero cum motu totius corporis: & hoc non, cum sit in subiecto realiter distincto, & habeat terminum realiter distinctum. Nec etiam potest distingui nu

gui numero, cum nec subiecta sint distincta numero; nam indiuisibilia quantitatis, vel substantiæ non distinguuntur numero ab ipsa quantitate; & substantia, vt per se est manifestum: ergo repugnat produci permutationem, vel motum. Et si dicas produci per motum distinctum numero à motu partium, non quidem numero totali, & completo, sed partiali. Hoc probatur falsum, quia terminus productus per talem motum non est pars termini motus earumdem partium, cum nec componat cum illis eamdem numero qualitatem, nec vllo modo eis adhæreat, vt probaui, quia nec eas continuat, nec terminat: ergo nec motus per quem producitur talis maior intensio potest componere vnum motum numero cum motu partium; cum nullo modo ad eum pertineat, sed numero debet distingui ab eo, & ita necesse est concedere, quòd idem corpus mouetur simul duobus motibus calefactionis solo numero distinctis, quod patet esse falsum. Et probari etiam posset talis distinctio numerica motuum ex eo, quod motus partium est diuisibilis secundum extensionem, motus verò superficiei indiuisibilis hoc modo: ergo repugnat esse eumdem numero motum. Probatur consequentia, quia repugnat eamdē entitatem esse diuisibilem, & indiuisibilem eodem modo diuisibilitatis: impossibilis est ergo productio talis intensionis maioris in sola superficie.

Et si pro eadem sententia dicatur, dari quædam accidentia, quæ solum inhærent in superficie corporis, & non in profunditate, vt figura & color, quem ideo definit Aristoteles in lib. de sensu, & sensili, dicens: *Color est extremum perspicui in corpore terminato.* Atque etiam de lumine, quod videtur inhærere in sola superficie parietis, & ideo non esse reputandum impossibile, quod maior illa intensio caloris recipiatur in sola superficie passi. Respondeo, nullum ex his exemplis vim habere ad id probandum, nam de figura, & colore manifestum est esse accidentia corporis, vt corpus est, & ideo secundum trinam dimensionem longitudinis, latitudinis, & profunditatis ei inhærere, quamuis solum appareant in superficie. Et ideo Aristoteles videtur colorem definisse sub ratione visibilis, & non sub ratione secundæ qualitatis ex mixtione primatum procedentis. Et de lumine probabile est in solo corpore diaphano inhærere tamquam in subiecto; opacum vero solum extrinsicè illuminare. Probabile est etiam oppositum, quod in corpore opaco recipiatur, & non in sola superficie eius, de quibus suis propriis locis disputabimus. De qualitatibus vero actiuis, & passiuis, & præsertim de primis, quæ sunt materia præsentis disputationis, euidens est, quod in profunditate corporis per se inhæreant, 98

& non in sola superficie terminante: quare dispar est ratio de cæteris, & ideo nihil ex eis probatur aduersus traditam doctrinam de qualitate tangibili non imprimenda in sola superficie; quia specialem continet repugnantiam iam à nobis probatam, quæ non est in cæteris, etiam si fortè aliqua earum in sola superficie inhæreat.

99 Vltimum, quod asserit nostra sententia est; agens ratione maioris magnitudinis, aut densitatis posse aliquando producere effectum eiusdem intensionis, & ideo ex hac parte omnino similem. Ad hoc probandum præsuppono ea, quæ in præcedenti quæstione dicta sunt, videlicet, quod quamuis densitas corporis, vel magnitudo eius non sit ei ratio agendi, & ideo non possint hæc iuuare ipsum ad producendum effectum maioris intensionis ea, quam habet in se; posse tamen iuuare ad producendum maiorem intensionem effectus ea, quam produceret sine illis. Gratia exempli, si calor vt quinque in aëre existens potest producere calorem vt tria in manu; idemmet calor vt quinque in aqua existens poterit producere calorem vt quatuor in eadem manu, & existens in ferro intensiorem. Ex quo ita arguo: crescente densitate, & aliis dispositionibus comitantibus potentior est virtus agentis ad producendum intensiorem effectum; ergo per aliquam densitatem, & magnitudinem recompensatur aliqua ex parte defectus approximationis, quem habet agens contiguum passo respectu approximationis perfectæ, quam haberet idem agens penetratum cum eodem passo; ergo crescente magis eadem magnitudine, ac densitate intensior effectus producetur, & plus recompensabitur ex eodem defectu approximationis. Vnde sequitur tantum posse illas crescere, vt totaliter recompensetur idem defectus approximationis, & agens contiguum passo producat effectum æqualis intensionis, ac si esset perfectè approximatum per penetrationem, quod est totam intensionem, quam in se habet, posse producere non minus, quàm si foret penetratum. Huic tamen argumento respondere imprimis conantur oppositum opinantes vtentes communi illa distinctione proportionis Geometricæ, & Arithmeticæ. Asserentésque non crescere intensionem effectus in casu secundum proportionem Arithmeticam, sed secundum Geometricam crescente magnitudine, & densitate agentis, & ideo numquam posse eò peruenire agens, vt possit producere totam intensionem, quam habet, sed minorem semper, quantumcumque densitas, & magnitudo crescant. Hæc tamen distinctio proportionum, licet in aliis casibus locum habere possit, (quod modo nec definio, nec disputo) in præsenti

præſenti tamen locum non habet, quod ſic probo. Agens imperfectè approximatum non poteſt producere, niſi tantam intenſionem effectus, & ſi perfectius approximetur, produceret maiorem, ac tandem omnino perfectè per penetrationem producet æqualem; ergo creſcit intenſio effectus creſcente approximatione ſecundum eamdem proportionem vſque ad æqualitatem intenſionis; ſed per denſitatem, & magnitudinem agentis ſuppletur defectus approximationis; ergo ſic poſſunt creſcere, vt omnino ſuppleatur; & conſequenter, vt æqualis intenſio effectus producatur ſine illa, ac produceretur cum illa. Quod alio ſimili argumento probo; nam ratione maioris denſitatis, & magnitudinis poteſt agens ad maiorem diſtantiam producere eamdem intenſionem effectus, quam produceret ſine illis in paſſo ſibi contiguo; & his creſcentibus poteſt ad multo maiorem: & tunc ſic arguo, agens naturale fortius agit in proximum, quàm in remotum intra ſpheram ſuæ actiuitatis; demus ergo tale agens ita magnum, ac denſum, calidúmque vt quatuor, poſſe producere ad tantam diſtantiam tres gradus caloris cum dimidio, & tunc euidens eſt, intenſiorem producere in partibus, quo ſibi proximiores ſunt, ac tandem ſequitur producere totam intenſionem quam habet in partibus paſſi ſibi contiguis.

Sed contra hoc ita arguunt, ſi ratione denſitatis, & magni- 100
tudinis poteſt agens producere totam intenſionem effectus, quam in ſe habet, ſequitur, non eſſe vniuerſaliter verum illud idem principium mox à nobis aſſumptum, nempe, agens naturale prius, & fortius agit in proximum, quàm in remotum intra ſpheram ſuæ actiuitatis, quod eſt vniformiter difformiter agere. Probatur conſequentia, quia ſi in paſſum ſibi contiguum poteſt producere totam intenſionem effectus, quam in ſe habet; ergo ſi verum eſt idem principium, prius eam producet in medietate eiuſdem paſſi ſibi proximiorem, in qua non poterit deinceps aliquid producere, ſed ſolum in medietatem ſequentem. Toto igitur tempore, quo in eam operatur, nihil operabitur in partem proximiorem contentam intra ſpheram propriæ actiuitatis, & propterea non erit verum, quod fortius agat in partem proximam, quàm in remotam ſuæ ſpheræ, immo aget in remotam, nihil agendo in proximam. Hoc tamen argumentum parũ difficultatis habet, ſi modus agẽdi in eodem caſu rectè intelligatur; nam toto tempore, quo agens producit in medietatem paſſi ſibi contiguam totam intenſionem, quam habet, & minorem in medietatem remotiorem, vtraque habet rationem paſſi, vt per ſe eſt manifeſtum, & ideo verum ſemper

est, fortius operari agens in proximam, quàm in remotam, & in totum passum vtramque constans vniformiter difformiter. Sed postquam in eamdem partem proximiorem produxit totam intensionem, quam habet, iam illa desinit esse passum, & incipit esse agens, quia cum tota sua intensione qualitatis vnitur agenti, & per modum vnius agentis operantur circa aliam partem, in qua euidens est vniformiter difformiter agere, quousque totam intensionem effectus ei imprimant, & tunc cessabit penitus actio,& difficultas argumenti.Et quod de partibus passi aliquotis dicimus, eodem modo intelligi debet de medietatibus eius in infinitum,quæ sunt partes proportionales in eis inclusæ, sed placet eamdem solutionem explicare hoc
101 exemplo. Si in medio igne proiiciatur lignum;certum est posse in totum illud producere totam intensionem caloris requisitam, & sufficientem ad introductionem propriæ formæ, & consequenter formam ipsam.Certum est etiam totum hoc præstare agendo in illud vniformiter difformiter,quia non omnes partes profunditatis eius sunt æquè approximatæ; ergo prius producet vtrumque effectum dispositionum, & formæ in partes proximiores, quàm in remotas, & postquam produxit in proximas, nihil circa illas agit, quia iam eas sibi perfectè assimilauit,sed desinunt esse passum, & incipiunt habere rationem vnius agentis cum igne iam in eum conuersæ in partes remotiores,& ita numquam desinit ignis agere in passum vniformiter difformiter,vt per se est manifestum;ergo neque in casu argumenti,cum sit per omnia simile;nam, quod non conuertatur secundum substantiam passum in agens, sed solum secundum formam eiusdem intensionis, patet nihil ad rem pertinere,neque ideo vllam dissimilitudinem afferre.

102 Ad argum. primæ opinionis concesso primo enthimemate, quod calor sit qualitas actiua secundum omnes gradus intensionis, quos habet, atque etiam, quod secundum omnes gradus sit productiua sibi omnino similis,neganda est vltima consequentia, quod producat omnes in subiecto capaci: nam ad agendum,præter formam,quæ est ratio agendi, requiritur approximatio agentis ad passum,tamquam conditio necessaria:& ideo secundum modum approximationis,perfectius,vel minus perfectè operatur agens naturale,& cum non sit perfectè approximatum,nisi per penetrationem,non potest perfectè imprimere suam virtutem passo,quamuis ex parte eiusdem formæ, quæ est ratio agendi posset totam imprimere.

103 Ad experientiam vero de igne concedendum est antecedens, quod producat alterum ignem,sed distinguendum consequens, quod

quod producat calorem, vt octo, nam immediatè per se, hoc est, circa passum nondum corruptum, nec in ignem conuersum, non est verum, quia forma passi non potest permanere cum calore vt octo, sed cum multo minori expellitur, & introducitur forma ignis, quam consequitur calor vt octo. Hunc vero producit quidem ignis, nō iam agendo in passum iam corruptum, nec agendo per calorem propriū, sed media forma substantiali iam à se introducta per naturalem emanationem ab ea, quare numquam est verum, quod ignis agens per se immediatè circa passum producat totam intensionem caloris, quam in se habet.

1 An aliud vero arg. ex eadem experientia deductum, neganda est consequentia, quod octauus gradus caloris non sit forma actiua. Et cum dicitur non posse illum per se immediatè introducere in passum, negandum est, quia quantum est ex parte sua, potest, sed eam non introducit propter extrinsecum impedimentum eiusdem passi, non potentis eum recipere, ex eo quod prius corrumpitur cum minori. Sed potest quis aduersus hanc solutionem sic arguere; etiam si calor vt octo esset dispositio præcedens necessariò requisita ad introductionem formę ignis, quod fatendum esset si passum non corrumperetur cum minori, tunc necessariò dicendum esset, ignem posse per se immediatè agens circa passum, et imprimere totam intensionem sui caloris, vel negandum, quod posset introducere propriam formam substantialem, & producere alium ignem sibi similem, quod est absurdum; & totum hoc verum esset, etiam si non se penetraret cum passo, sed imperfectè tantum esset approximatum, sicut est modo per contactum: ergo, quod agens non producat in passum totam intensionem formæ, quam habet, non prouenit ex impedimento, vel defectu perfectæ approximationis, vt dicimus, & cum non possit excogitari aliud, quia forma ipsa ex se est sufficiens ad producendum totam intensionem, non est negandum id posse fieri. Respondeo non esse naturaliter possibile, quod summus calor prærequiratur in materia ad introductionem formæ ignis, quia non est possibile formam passi cum eo conseruari, & ideo naturalis est ordo rerum, vt vna possit corrumpere alteram, & in materia eius introducere propriam formam cum minori intensione dispositionis, quam postulat ad sui conseruationem in bona dispositione naturali, quod si abstuleris hunc ordinem, & admiseris necessariò prærequiri summam dispositionem in materia; tollis etiam ordinem naturalem generationis rerum, quare non mirum est, si in tali casu concedatur, quod non posset ignis producere alterum ignem sibi similem, vt verè est concedendum, nam quod

possit,

possit, verum est, seruato modo naturali agendi, & non aliter, quare numquam est verum, quod agens imperfectè approximatum passo possit producere circa idem passum totam intensionem, quam habet.

104 Ad argumentum secundæ opinionis concessa maiori, quòd si corpus agens se penetraret cum corpore patienti, posset ei imprimere totam intensionem formæ, per quam agit. Neganda est minor, quod superficies agentis & passi, per quas se tangunt, penetratæ sint, quia penetratio solis quantitatibus ratione suæ extensionis conuenire potest, non indiuisibilibus, vt in prædicamento quantitatis ostendimus. Cuius ratio est manifesta; nam ad essentiam quantitatis pertinet extensio partium, quæ est radix impenetrabilitatis: ergo impenetrabilitas propria passio quantitatis est, sicut diuisibilitas; sed indiuisibili, vt tali repugnat extensio partium: ergo etiam repugnabit impenetrabilitas. Sed cui repugnat impenetrabilitas, non potest conuenire penetratio, quia opposita sunt circa idem; ergo, penetratio non potest conuenire indiuisibili vt tali, & ideo superficies vltimæ agẽtis, & passi non possunt se penetrare. Quod verò correspondeant eidem indiuisibili spatio, non sufficit, quia penetratio corporum non consistit in hac sola correspondentia, sed petit prò fundamento occupationem eiusdem spatij, vel extensionem in eo, à quo nata sunt se excludere corpora per suam intrinsecam extensionem, alioqui duo angeli mouentes simul idem corpus dicerentur se penetrare, cum eis correspondeat idem spatium suo modo, nẽpe corpus ipsum ab vtroque simul motum, quod est falsum. Deficiente igitur hoc fundamento in indiuisibilibus non potest dari in eis penetratio: sed quia negatiuè saltem dicuntur non distare duæ illæ superficies, quod ad intentum argumenti videtur sufficere; nam ex hoc videntur habere tam perfectam approximationẽ, quam habent corpora per penetrationẽ: necesse est alio modo soluere argumentum. Ideo ad formam eius neganda est eadem minor; quia licet perfectè sint approximatæ illæ superficies, non sequitur maiorem intensionem effectus produci in superficie passi, quàm in partibus profunditatis. Quod autem dicitur agẽs naturale per qualitatem contrariam agere in passum vniformiter difformiter, concedendum est: & quòd rursus ex hoc infertur, intensiorem effectum producere in magis propinquum, quam in minus, distinguendum: nam si capax sit maioris effectus, verum est; si vero sit incapax, falsum. Superficies autem vltima non est capax recipiendi effectum maioris intensionis, quã recipiunt partes profunditatis, quas terminat: quia per se nec agit,

nec agit, nec patitur:sed solum hæc conueniunt illi quasi per participationem corporis, quod terminat, ideo solum potest recipere effectū eiusdem intensionis,& nō maioris:nam ex eo, quod maiorem intensionem reciperet, darentur indiuisibilia intensionis formæ separata à forma ipsa intensa realiter, vt probauimus:& hoc verum est, siue indiuisibile sit modus, siue res:quamuis magis euidens sit,supposito quod sit modus.

QVÆSTIO VII.

An idem possit agere in seipsum actione vniuoca?

VT intelligatur quæstio, duplex actio distinguenda est, 105
quædam vniuoca, per quam producitur forma eiusdem speciei cum ea,per quam operatur agens,vt calefactio, infrigidatio,generatio cuiuslibet similis agēti in natura specifica.Alia est actio æquiuoca,quæ procedit à forma diuersæ speciei; vel rationis formalis ab effectu per eam producto, quales sunt omnes illæ,per quas producuntur effectus omnes sublunares ab influentijs cœlestibus;omnes etiam actiones immanentes,vt sensationes,& intellectiones,augmētationes, & motus locales. Hoc supposito,de sola actione vniuoca quærit titulus quæstionis,an possit ab eodem in seipsum procedere, præsertim illa, quæ circa qualitates contrarias actiuas,& passiuas versatur, de quarum mutua actione, & reactione ordinata ad mixtionem præcipuè agit Aristoteles,& nos, qui commētatorem eius agimus,& quia de actione æquiuoca egimus 8.lib. Phys.disputantes cum eodem Aristotele, an vniuersaliter verum sit ab alio moueri,quidquid mouetur,vel posse moueri à seipso. Quæstio itaque proponitur, an calidum possit seipsum calefacere? aut frigidum se infrigidare?Nec loquimur de calefactione,aut infrigidatione,quæ est naturalis emanatio caloris,vel frigiditatis à substantia ignis, vel aquæ, per quam ignis aliquantulum infrigidatus reducit se ad suum pristinum calorem expellendo frigiditatem sibi impressam à contrario, vel aqua ad frigiditatem antiquam expellendo calorem ei impressum ab igne. De hac,inquam,non loquimur,quia vel non est actio (vt quibusdam placet) sed quædam naturalis consecutio; vel si actio est (quod videtur probabilius) non est vniuoca,sed æquiuoca, cum principium eius non sit frigiditas eiusdem aquæ, sed substantia eius, aut substantialis forma: & etiam si vniuoca actio 106
esset,probabilius, est, quòd non sit tribuenda eidem aquæ, vt principali agenti,sed generanti, vt 8.lib. Physic. probauimus. Vnde

Vnde in tali actione non dicitur aqua mouere se ipsam, vel in seipsam agere, sed moueri potius ab alio, nempe à generante. Solum ergo loquimur de calefactione, vel infrigidatione procedēte à calore, vel frigiditate eiusdem calidi, vel frigidi. Vnde idem est quærere, an idem possit agere in seipsum actione vniuoca, ac si quæramus, an eadem qualitas possit seipsam intendere; vt an calor vt quatuor existens in ferro, vel ligno possit intendere seipsum, ita vt etiam si nullum aliud calidum agat in ipsum, possit per propriū calorem fieri calidum vt quinque, vel sex. Hoc autē si possibile est, duobus tantum modis fieri potest secundum communē cōsensum omnium interpretū Aristotelis, aut per antiparistasim; aut per reflexionem; ideo de vtraque separatim agēdū est, primò de antiparistasi, deinde de reflexione.

An qualitas per antiparistasim intendatur, & quonam modo?

107 DVo quærimus, primum, an verè intendatur eadem qualitas per antiparistasim? secundum, quonammodo, vel à qua causa fiat talis intensio? Vt autem vtrumque intelligatur; explicanda est significatio ipsius nominis (antiparistasis) Est autem antiparistasis Græca vox, idem significans, quòd Latinè circum obsistentia debilioris contrarij ab alio fortiori; vt si calidum vt duo omni ex parte circumdatum sit à frigido vt sex obsistente actioni eius, atque impediente ne vlterius transeat, vel extendatur. Eiusmodi obsistentia, vel impedimentum fortioris contrarij vocatur antiparistasis, quia contrarium hoc sua præsentia obstat, seu impedit, ne vlterius extendat aliud propriam actionem. Contrarium verò infirmum sic circumdatum à potentiori quasi supra ipsum reflectitur, & veluti vires suas in se colligit, & per talem reflexionem propriæ virtutis videtur eam roborare, & quasi ad pugnandum cum suo contrario circumobsistente præparare; eiusmodi autem roboratio propriæ virtutis non videtur aliud esse posse præter intensionem eius. Gratia exempli: aquæ puteales æstiuo tempore frigidiores sunt quā hiemali, quod non videtur prouenire posse, nisi ex eo, quod circumdatæ sunt à calore vehementi aëris; & per hanc circumobsistentiā videtur frigiditas earū quasi reflecti supra seipsam, & se intra seipsam quasi colligere, & per talē collectionem reflexam se roborare, quod est se intendere. Ipsa igitur circumobsistentia, vel circumscriptio debilioris contrarij à fortiori vocatur antiparistasis: roboratio vero, vel intensio qualitatis eiusdem cōtrarij debilioris dicitur antiparistica actio. De qua duo quærimus; primum, an detur & per eam verè intēdatur qualitas debilio

debilioris cõtrarij ad præsentiam cõtrarij fortioris? Secundũ, an procedat à contrario circum obsistente, vel ab eadem qualitate, quæ ideo dicatur seipsam intendere, vel ab aliqua alia causa.

Prima opinio tenet in antiparistasi nullã dari actionem, per 108
quã vnu contrariũ intendatur ad præsentiã alterius, sed solum secundum apparentiam sensus magis intensam videri propter diuersam dispositionẽ corporis, à quo tangitur. Gratia exempli: Aquæ puteales re vera non sunt frigidiores in æstate, quam in hieme, sed frigidiores apparent sensu in æstate ex eo, quod manibus calidis tanguntur: in hieme vero calidiores, quia contrectantur manibus frigidis. Ita Galenus lib. 3. de simplicium medicamentorum facultatibus cap. 7. & videtur confirmari alia simili experientia, quia quocũque tẽpore id fiat, videmus tangenti manibus valde frigidis aquã tepidã apparere calidã, quæ si tangatur manibus valde calidis, videbitur frigida: ergo quidquid de antiparistasi dicitur, potius in apparientia consistit, quàm in vera intensione qualitatis. Hæc tamen sententia experientiæ contraria est; quod sic probo. Nam etiã si eisdẽ manibus eodem modo dispositis in æstate contrectentur aliæ aquæ non puteales, non apparẽt frigidiores: ergo quod frigidiores iudicentur puteales, non efficit sola dispositio organi (quæ eadem est) in eisdem manibus vtrasque contrectantibus; sed frigiditas intensior per antiparisticã actionem producta. Secũdò, quia si manibus eodẽ modo calefactis contrectemus putealem aquam in hieme, atque in æstate: euidens est frigidiorem hoc tempore, quam illo iudicari: ergo non id efficit sola dispositio organi, sed maior frigiditas aquæ: neque hoc videtur negasse omnino Galenus, vt constabit ex Cõmentarijs in Hipp. lection. 1. Problem. 15. sed solum in aliquo casu.

Secunda opinio non multum à prima diuersa negat in antiparistasi dari actionem aliquam, quæ sit vera intensio debilioris contrarij, sed condensationem tantum eius, per quam magis 109
vniuntur partes, & fortiores fiunt ad agendum, quia virtus vnita fortior est seipsa dispersa, & ideo aquæ puteales frigidiores sentiuntur in æstate, quia tunc condensantur: calidiores verò in hieme, quia rarefiunt, vel saltem minus frigidæ, & calidiores in hieme, quia licet non habeant intensiorem frigidatẽ, vel calorem, habent tamen melius dispositũ per densitatem; & ideo diuerso modo se habent ad sensum. Quare non propter solam dispositionẽ organi diuersam videntur calidiores, vel frigidiores hoc, aut illo tempore; sed propter realẽ qualitatẽ. Ita Hugo Senensis 1. lib. de generat. c. 7. Sed hæc etiam sententia insufficiẽs imprimis probatur, quia nõ reddit causam talis dẽsitatis in

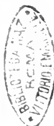
aqua

aqua productæ, & multo minus raritatis productæ in æstate. Secundo, quia nullam causam reddit caloris, quem sentimus tangentes aquam in hieme: nam cum aqua ex se nullum calorem habeat, repugnat calidam iudicari per sensum, nisi ab extrinseco imprimatur ei calor, quantumcumque rareficeret, quia sola raritas non potest causare calorem in organo sensus, vt experimur causare aquam in æstate. Deinde experientia probatur falsa, quia præter puteales aquas dantur aliæ eiusdem densitatis, aut raritatis, & aliquando maioris, quæ tamen nec in æstate iudicātur frigidiores, nec in hieme calidiores: ergo sola densitas, vel raritas non est sufficiens causa, vt calidiores, vel frigidiores sentiantur. Probo consequentiam, quia eadem, vel maior densitas aliarum eumdem effectum imprimeret: ergo eodem modo sentirentur calidiores, aut frigidiores, quod est contrarium experientiæ.

110 His sententiis refutatis, in vno conueniunt cæteri omnes authores, qui de antiparistasi loquuntur, & in alio differunt. Conueniunt quidem in eo, quòd per antiparistasim vera, & realis fiat intensio qualitatum aquæ, & similium corporum, & ita tenendum est, quia euidenter probatur his experientiis. Nam putei, & specus subterranei frigidiores sunt in æstate, quo tempore in superioribus terræ partibus nimium viget calor; vnde & puteales aquæ frigidiores extrahuntur; quod per obsistentiam contrarij, nempe caloris circumstantis fieri, euidens est: & ob eamdem causam venter animalium in æstate frigidior est, & ideo non bene concoquitur cibus; cum tamen ex opposito in hieme calidior sit, meliúsque cibum concoquit, vt docent Hippocrates Aphorismo 15. & cūm eo Galenus in commentariis eiusdem Aphorismi. Quod etiam natantes experiuntur. Aquæ etiam puteales in hieme calidiores sunt propter obsistentiam contrarij, nempe frigoris vndequaque circumstantis loca subterranea. In æstate etiam media regio aëris frigidior est propter obsistentiam contrarij, nempe caloris vndique eam circumdantis, qui eo tempore viget in infima regione eiusdem aëris, in suprema verò semper propter spheram ignis. Et tandem aqua noctu infrigidata in æstate, & manè exposita modico tempore radiis solaribus infrigidatur magis propter calorem circumstantem; propter has igitur, & alias experientias non minus euidentes negari non potest, quòd per antiparistasim fiant reales effectus in corporibus, & reales intensiones qualitatum.

111 Quo supposito tamquam certo tota difficultas huius dubij consistit in inuenienda causa huius intensionis realis. Et ratio difficultatis maxima est, quia antiparistasis est obsistentia contrarij

contrarij fortioris, à quo repugnat roborari contrarium minus forte: ergo repugnat qualitatem eius à contrario circumobsistente intendi. Probatur consequentia, quia contrarium agit per qualitatem sibi propriam ad destruendum aliud contrarium; vt ignis per calorem ad destruendam aquam; sed repugnat calorem esse principium frigiditatis: ergo repugnat eamdem frigiditatem intendere, & sic de cæteris contrariis. Vnde sequitur actionem antiparisticam, per quam intenditur qualitas debilioris contrarij, non posse procedere à fortiori contrario circumobsistente; alia ergo causa talis intensionis quærenda est, quam cum difficile sit inuenire, tot ferè sunt sententiæ authorum, quot capita.

Prima opinio tenet, non solum condensari aquam, vel aërem rarefieri per antiparistasim, sed calorem, aut frigiditatem eorum intendi per eamdem condensationem, vel rarefactionem, & ita puteales aquas in æstate frigidiores iudicari per sensum, quia per condensationem subiecti intenditur in eis calor: in hieme vero calidiores sentiuntur, quia rarefactione subiecti magis calefiunt; quæ eadem ratione in aëre contingunt. Causa autem radicalis, & prima intensioris caloris est substantia eorumdem corporum, à qua procedunt qualitates ipsæ: nam substantia condensata virtutem habet infrigidandi se; rarefacta verò virtutem habet calefaciendi se, & ideo calidior, vel frigidior sentitur, non propter solam densitatem, vel raritatem, sed propter intensiorem calorem, vel frigiditatem, quam in se producit media densitate, vel raritate. Ita sentiunt recentiores quidam: probantque primum, quòd frigiditas intendatur in eodem subiecto, per condensationem duplici experientia. Prima, quia aër à pulmone apertiori ore emissus calidus egreditur, angusto vero oris motu difflatus egreditur frigidus: cuius non potest esse alia ratio; nisi quia hoc posteriori modo emissus condensatur: ergo densitas intendit frigiditatem eius. Estque alia experientia similis; nam in æstate experimur aërem flabello ventilatum refrigerare faciem, quia aër ille per commotionem condensatur, & per condensationem intenditur frigiditas eius. Secundum vero, quod raritate intendatur calor eiusdem subiecti, probant experientia mutuæ collisionis ferri, & silicis: per quam ignis excutitur; causa verò generationis eius non potest esse alia, quàm intensio raritatis in aëre, per quam facile in scintillas flammæ conuertitur.

Hæc tamen sententia insufficiens est, & falsa: insufficientiam 112
eius probo ex duobus, ex primo quidem, quia experientia constat aquas puteales in æstate frigidiores esse; sed nulla potest

excogitari causa, à qua tunc condensentur: ergo non redditur causa sufficiens per cōdensationem intensioris frigiditatis eius. Ex secundo vero, quia impossibile est in elementum nullum habente in se principium alicuius qualitatis, produci talem qualitatem à propria substantia condensata; vt supposito, quòd aqua non habet principium caloris in se, repugnat per condensationem produci, vel intendi calorem in ea. Et supposito quod aër non habet in se principium frigoris; non poterit frigidior fieri per condensationem. Probatur hoc ex fundamento eiusdem sententiæ, quæ duo ait concurrere ad intensionem caloris, vel frigoris; nempe substantiam corporis, & densitatem, aut raritatem; & ita substantiam condensatam, vel rarefactam esse sufficientem causam talis intensionis; sed substantia aquæ non potest per se concurrere effectiuè ad calorem; nec substantia aëris ad frigiditatem, cum nullum sit principium in eis harum qualitatum: ergo quantumuis illa condensetur, vel iste rarefiat, non poterunt in se causare talem intensionem qualitatis contrariæ. Falsitatem verò eiusdem sententiæ sic probo: raritas, & densitas non continent vllo modo calorem, vel frigiditatem; ergo non possunt intensionem earum producere. Euidens est consequentia, quia causa alicuius effectus debet illum aliquo modo in se continere: alioqui dabit id quod nullo modo habet. Antecedens probatur: primò, quia raritas, & densitas non sunt qualitates actiuæ, sed solum tribuunt corpori maiores dimensiones, vt superius probauimus. Secundo, quia qualitates istæ solum habent disponere partes subiecti, eas magis coniungendo ad perfectius, vel imperfectius agendum per qualitates actiuas: ergo non possunt esse rationes agendi, nec proinde causæ effectiuæ intensionis earum.

113 Nec experientiæ ab eadem opinione adductæ aliquid probant. Nam ad primam respondeo, aërem æquè calidum immediatè exire semper à pulmone, siue aperto ore, siue compressis labiis emittatur, quod experietur quisque si manum ori applicet, si tamen manus ab ore distet, infrigidatur quidem non immediatè ab aëre emisso, sed ab eo, quo corpus foris ambitur ab eodem emisso aëre aliquando commoto.

Ad aliam verò experientiam de ventilatione flabelli negamus aërem ventilatum per condensationem refrigerare nos; sed causa refrigerationis est, quia aër ambiens nos, contactu nostro calidior efficitur; per agitationem vero ille expellitur, & ei succedit alter minus calidus à quo refrigeramur.

Secunda opinio asserit hanc intensionem prouenire ab eadem

dem qualitate, ita vt dum aqua circũdata est à calore maximo; vt putealis in æstate seipsam intendat ex eo, quod impedita, & quasi circumuallata, aut coarctata à contrario calore vigente in aëre reffectitur supra seipsam, & quasi colligit se supra se, & per hanc reflexionem magis roboratur, & quasi se præparat ad pugnandum cum suo contrario calido: roboratio autem hæc non est aliud, quam intensio propriæ virtutis. Ita sentiunt Astud. 1. lib. de gener. q. 21. & Pompona tit. de actione, & reactione art. 3. Tolet. 1. lib. de gener. q. 14. Hæc tamen opinio falsa est, & in doctrina Aristotelis non potest defendi. Probatur hoc secundum ex c. 7. huius libri; vbi docet expresse, quod simile non possit agere in omnino simile; & probat primo, quia agens & passum debent esse contraria, sed simile non est contrarium alteri omnino simili: ergo non potest in illud agere. Secundo, quia si ageret simile in aliud sibi omnino simile, posset agere in seipsum actione vniuoca; quod repugnat, quia agens, & passum debent esse distincta. Sed hæc sententia vtrumque destruit: ergo non potest defendi in doctrina Aristotelis. Probatur minor, quia si eadem qualitas per antiparistasim intendit se ipsam: ergo simile agit in omnino simile, & idem in se ipsum. Probatur consequentia, quia frigidum vt quatuor omnino simile sibi est, & se intendit, idem est etiam sibi ipsi: ergo agit in se ipsum.

Probatur deinde, quòd sit falsa hac ratione. Impossibile est effectum aliquem produci ab aliquo agente, nisi in virtute eius, per quam agit, contineatur formaliter, vel eminenter; quia nemo potest dare alteri id, quod nullo modo in se habet; sed calidum vt quatuor quantumcumque se colligat supra se, vel reflectatur, non continet quintum gradum caloris formaliter, nec eminenter: ergo non potest eum sibi imprimere, nec proinde se intendere. Minor euidens est de continentia formali, quia calidum vt quatuor non habet formaliter plus intensionis, quàm vt quatuor. Sed probatur, quòd nec maiorem intensionem contineat eminenter, quia repugnat perfectum eminenter contineri in imperfectiori, vt per se est manifestum. 114

Tertia opinio negat qualitatem seipsam immediatè intendere per antiparistasim, mediatè vero se intendere affirmat, emittendo ex se species quasdam intensionales, sicut color solet eas emittere ad oculum: eiusmodi autem species sic emissæ à corpore frigido impediuntur à calido potentiori circumobsistente, ne vlterius procedant; sic autem impeditæ retrocedunt, vel migrantes de subiecto in subiectũ, vel seipsas multiplicando ab vno in aliud subiectũ: sicut species coloris productæ ab codē

colore in aëre multiplicant se vsque ad visum;sic igitur reflexæ intendunt eamdem qualitatem, à qua fuerunt emissæ, & ideo dicitur de primo ad vltimum eadem qualitas se intendere mediatè, quia producit effectum intentionalem, eam per reflexionem intendentem. Ita sentiunt Nimphus 1.lib. de generatione Comm.195.q.2.dub.1.Marsilius quæst.17.& 18.Albertus Saxoniæ quæst.15. Caiet.Thienensis titulo de reactione cap.14. Iacobus de Forlibio sect. 15. Aphotismorum Hipp. ad aphorismum 15.Venetus in summa cap.23. Hæc tamen opinio non est minus falsa,quam præcedens,quod sic probo. Species intentionales habent esse diminutum,& propterea, nec subiectum alterant, nec illud denominant, nec sentiuntur per sensum: ergo sunt imperfectiores qualitate eas producente : quare non possunt eam intendere. Secundò, qualitas habens quatuor gradus non potest seipsam immediatè intendere: ergo nec medio aliquo effectu à se producto tamquam à causa principali. Probatur consequentia, quia talis effectus non potest esse ea perfectior, & ideo nec maioris virtutis : ergo si non habet qualitas sufficientem virtutem ad se intendendum immediatè,nec etiam poterit habere eius effectus:quare species illæ non poterunt intendere qualitatem à qua emittuntur.

115 Quarta opinio negat qualitatem à seipsa posse intendi immediatè,vt docuit secunda, aut mediis speciebus, vt docuit tertia; sed aliam causam extrinsecam quærendam esse. Hanc vero existimant in aquis putealibus,in stomacho,& aliis huiusmodi, quæ vigente frigore in partibus extrinsecis, vt in aëre circumdante magis calefiunt,esse exhalationes siccas,& calidas virtute solis à terra eleuatas æstiuo tempore, quæ adueniente hieme,& aëre nimium frigescente, ab eoque circumdatæ fugiunt per meatus, & poros terræ ad internas, seu subterraneas partes eius, easque calefaciunt; atque adeò aquam in eis existentem; & hæc est causa propter quam eódem hiemali tempore calidæ extrahũtur:in æstate vero vigente iam calore aëris circumdantis facile ascendunt eædem exhalationes ad superiores partes eius,cum leuioris naturæ sint;& internas terræ partes,aquasque in eis existentes dimittunt; sic autem dimissæ, cum sint ex propria natura frigidæ, facile expellunt à se calorem illum ex consortio earumdem exhalationum contractum, & sese reducunt ad pristinam atque naturalem frigiditatem, & propterea valde consentaneum est naturæ aquarum putealium frigidiores esse
116 in æstate, quamuis in hieme sint calidiores. Itaque iuxta hanc sententiam causa per se intensionis caloris aquarum putealium in hieme extrinseca est,nempe exhalationes calidæ,& siccæ;quæ fugien

fugientes suum contrarium, nempe frigiditatem nimiam aëris circumstantis, sese coniungunt eisdem aquis; & per talem coniunctionem eas calefaciunt: & ita intelligi debent aliæ experientiæ similes. Causa verò per se intensionis frigoris earumdem aquarum, & aliarum rerum similium in æstate intrinseca potius est; nempe natura earum, quæ ab exhalationibus contrariis expedita facile reducitur ad naturalem frigiditatem expulso calore ab extrinseco recepto. Ita sentiũt plures recẽtiores; & ita explicant antiparisticam actionem, & effectum eius; cuius causam per accidens esse aiunt contrarium circumobsistens, in quantum impedit exitum illarum exhalationum; & exhalationes ipsæ etiam sunt causæ per accidens infrigidationis aquarum, in quantum suo abscessu, vel fuga remouent impedimentum, quo remoto se reducunt ad naturalem frigiditatem.

Hæc tamen sententia propter hoc tantum displicet, quod sine causa, vel fundamento tribuit exhalationibus, vel aliis corporibus virtutem motiuam, per quam fugiunt contrarium, & aliquando motu contrario propriæ naturæ: quod sic probo. Nam exhalationes calidæ, & siccæ leuioris naturæ sunt, vt ipsi etiam authores fatentur: ergo non possunt moueri deorsum per virtutem naturalem, atque intrinsecam. Probatur consequentia, quia iam haberent virtutem, & inclinationem naturalem ad motus contrarios, nempe sursum, & deorsum: nec possunt moueri motu violento, cùm non sit à quo impellantur, nam contraria qualitas, quam fugiunt, non potest impellere ad motum localem, cum solum sit principium alterationis, & non motus localis. Et si dicatur etiam habere corpora omnia virtutem naturalem iuxta probabilem sententiam multorum, vt se moueant ad replendum vacuum versus omnem differentiam loci, & ideo ad motus cõtrarios; cum habeant quoq; naturalem ac determinatam ad motum deorsum, si grauia sint, vel ad motum sursum, si leuia. Hoc non tollit difficultatẽ argumenti, quia cum virtus hæc ordinetur ad bonum commune totius vniuersi; vel ad impediendum malum ei oppositum, nempe vacuũ, solum potest cõuenire corporibus, in quantum sunt partes totius vniuersi; & ideo nõ videtur esse aliud, quàm natura propria eorum, per quam componunt vniuersum; nec est ad motũ contrarium, aut violentum, sed præter naturã, cum fiat à natura ipsa vniuersali, vel vniuersalibus causis, quarũ respectu obedientalẽ quamdam videntur habere potentiã inferiora corpora, vt versus omnem differentiã loci ab eis moueantur in ordine ad bonũ commune. Sic enim explicant probabilem hanc sententiam omnes, qui eã amplectuntur. Ex qua explicatione intelligitur diuersam

valde esse rationem de motu exhalationũ ad fugiendum contrarium, qui cum non ordinetur ad bonum cõmune totius vniuersi,nec fiat à natura vniuersali,vel vniuersalibus causis,necessariò fieri debet ab aliqua causa particulari extrinseca impellente talia corpora ad motum cõtrarium suæ naturæ,& ex consequenti verè, & propriè violentum: talem autem causam impellentem dari repugnat,vt probauimus,& ideo impossibilis reputanda est talis fuga exhalationum,& solum conficta ad effu-
118 giendam difficultatem argumenti. Et si dicatur secundò, experientia constare, quòd quædam corpora moueantur ad fugiendum suum contrarium,vt si papyrus oleo perfusa, igni applicetur, statim ac comburi incipit, mouetur oleum ad præsentiam ignis,quasi flammam eius fugiens. Et si viride lignum approximetur igni, videmus humorem quemdam à partibus internis eius effluere quasi vim combustiuam ignis fugiens. Et tandem gutta aquæ cadens supra tabulam, vel aliam rem siccam, siccitatem fugiens reducit se in figuram globuli per motum localem suarum partium: & hanc fugam arripiunt corpora grauia, quæ difficilius mouentur: ergo facilius potest intelligi, quòd exhalationes sua natura leuissimæ,& quæ facile moueri possunt versus omnem differentiam loci moueantur ad præsentiam fortioris contrarij præsertim, vt propriam corruptionem effugiant. Respondeo his experientiis non probari, quod vnum corpus possit moueri ad præsentiam contrarij, vt effugiat propriam corruptionem, nam si semel hoc admittatur, euidenter sequitur quodlibet corpus habens contrarium ad præsentiam eius moueri, vt corruptionem eius fugiat. Probatur consequentia, quia si præsentia contrarij fortioris est sufficiens causa fugæ per motum localem quotiescumque fuerit fortius contrarium præsens mouebitur ipsum fugiens: quod constat esse falsum, cum aqua non moueatur, etiam si ab igne sit circumscripta, & nimis calefacta. Sed dicunt authores isti virtutem hanc se mouendi ad fugiendum contrarium, non esse in quibuscumque corporibus, sed in quibusdam tantum leuioris naturæ, quæ ideo facile mouentur versus hanc, vel illam partem, & tales esse exhalationes, aut vapores; & propterea eis conceditur talis virtus. Hæc tamen solutio ex argumento eorum euidenter probatur falsa; nam oleum ad præsentiam ignis mouetur, vt ipsi obijciunt, quod constat graue corpus, ac densum esse, & magis densum, quàm aqua, quæ tamen non mouetur ad præsentiam ignis: ergo falsum est, quòd hæc virtus se mouendi ad præsentiam contrarij tribuenda sit solis corporibus leuioris naturæ; sed vel omnibus, vel nullis tribui debet, cum

cum obsistentia contrarij fortioris eiusdem rationis, & efficaciæ sit respectu omnium. Et ita neganda omnino est talis virtus motiua omnibus corporibus, quia re vera nullum est, siue 119
leuioris, siue grauioris naturæ, quod contrarium fugere possit, vel propter eius obsistentiam moueri. Ad experientias verò adductas in argumento respondeo, oleum non moueri ad fugiendum contrarium; sed quia rarefit per actionem eius; & ideo partes eius dilatantur, ac se extendunt ad maiorem locum, præsertim versus illam partem papyri nondum combustam, per quam facile elabuntur: nam versus ignem non possunt se extendere, quia illa pars papyri combusta est, & cum ea aliquæ etiam partes olei. Humor vero ligni ad externas partes eius confugit, & ipse etiam rarefit ab igne, & ideo partes eius dilatantur, & per poros eiusdem ligni elabuntur, quos etiam dilatat ignis, & ideo maiorem locum tribuunt humori, vt rarefactus possit vsque ad partes externas se extendere, & per eas decurrere. Vltima vero experientia de gutta aquæ facilius explicatur; nam aqua sua natura est corpus sphericū, cuius partes naturali inclinatione mouentur ad proprium centrum, vt saltem quantum fieri possit, propinquiores ei fiant, & propter vtrumque cadens supra tabulam præsertim siccam, quæ ratione siccitatis resistit dilapsui aquæ supra se, reducit se ad figuram sphericam.

Nostra igitur sententia duo asserit, primum est, actionem antiparisticam, per quam intenditur qualitas infirmioris contrarij ad præsentiam fortioris circumobsistentis non esse tribuendam eidem contrario fortiori tamquam causæ per se, sed solum tamquam causæ per accidens; hoc est, tamquam remouenti impedimenta, vt talis intensio qualitatis producatur ab aliqua causa per se, vel tamquam melius disponenti, vel applicanti causam per se ad productionem eius. Primum probat euidenter argumentum illud pro ratione dubitandi propositum, quia repugnat vnum contrarium habere virtutem productiuam alterius; cum potius habeat destructiuam: ergo repugnat quod sit causa per se intendendi formam eius, quod est eam perficere. Secundum verò statim explicabitur. Quo supposito quærenda est causa per se talis intensionis. 120

Ideo secundo asserit nostra sententia, causam per se talis intensionis formæ debilioris contrarij aliquando esse intrinsecam, videlicet propriam naturam, vel substantiam eius expeditam ab extrinsecis impedientibus: si qualitas quæ intenditur, sit ei naturalis: aliquando extrinsecam, si qualitas, quæ ei imprimitur, vel in eo intenditur, sit contraria naturæ eius. Vtrumque explicabitur simul cum modo, quo id fiat eisdem experientiis 121

de aquis putealibus,& similibus.Nam aquæ puteales calidiores sunt in hieme, & cum calor non sit naturalis aquæ, sed contrarius suæ naturæ, non potest habere causam intrinsecam ex parte eiusdem aquæ, sed extrinseca quærenda est, & sic inuenienda. Nam Sol sua virtute maxime vigente in æstate, maximam quoque calidarum,atque siccarum exhalationum copiam extraxit ex partibus terræ subterraneis; sed non omnes potuit vsque ad externas partes aëris eleuare, quia aduentante hieme, & eodem Sole valde à terra elongato, aëréque proinde frigescente, & circumobsistente easdem partes terræ subterraneas, pori eiusdem terræ, qui sunt quasi viæ, per quas exhalationes illæ sursum mouentur, atque eleuantur, nimia frigiditate aëris constringuuntur, & ita nullus patet exeundi aditus eisdem exhalationibus, sed coguntur non quidem fugere,neque talis fuga, (etiam si possibilis foret) necessaria est; sed in eisdem locis permanere,& cum sua natura sint calidæ, per se producunt calorem in eisdem partibus subterraneis, quibus coniunguuntur, atque in aquis in eis existentibus. Et eodem modo assignanda est causa maioris caloris in stomacho residentis hiemali tempore, ratione cuius citius, & melius præstat conco-
122 ctionem ciborum.Nam à frigore circumobsistente magis comprimuntur partes corporis, & impeditur exitus, vel resolutio spirituum vitalium calidorum,& ideo calor naturalis,cui coniunguuntur, magis viget in stomacho. Ex opposito vero eædem aquæ puteales frigidiores sunt æstiuo tempore, quia vigente calore Solis in aëre externo circumobsistente exiccantur, & rarefiunt, ac dilatantur eædem partes, & pori terræ; & quasi via aperitur exhalationibus, vt exire possint, & motu naturali sursum tendere; & ita relinquuntur subterraneæ partes, & aquæ in eis degentes quasi expeditæ ab extrinsecis contrariis;& cum sint ex propria natura frigidæ, facilè se reducunt in naturalem frigiditatem, expellentes à se calorem ex consortio earumdem exhalationum contractum. Et ita assignatur causa per se intrinseca intensionis frigoris, quæ est propria naturæ aquæ,à qua naturaliter emanat. Et eodem modo redditur causa, ob quam stomachus in æstate frigidior est, & non ita cito, nec ita benè præstat ciborum concoctionem, quia nimio calore aëris circumobsistentis dilatantur partes, & pori viuentis corporis, & via aperitur spiritibus vitalibus exeundi, per maiorémque resolutionem eorum permanet frigidior stomachus. Similis est etiam ratio propter quam modica aqua à fabris ferrariis supra prunas fornacis iniecta magis eas incendit, & supra partes calcis eas magis calefacit, & in vapores calidos resoluit;

soluit; nam aqua sua grauitate deprimit, ac detrudit partes subtiliores, & calidiores prunarum, & calcis; illisque impedit exitum; ibidémque sic depressæ condensantur, & fortiores fiunt ad intendendum maiorem calorem aliarum partium solidarum, atque etiam ad resoluendum maxima ex parte calcem in vapores calidos. Et tandem ex eadem doctrina redditur causa per se, propter quam aqua noctu infrigidata tempore æstiuo, & paruo tempore mane exposita radiis Solaribus magis infrigidatur; nam aër eam circumstans calore Solis rarefit, & se extendens versus vas aquæ inducit vapores frigidos circumobsistentes partes aquæ à quibus frigiditas eius per se intenditur. Et ex eadem doctrina solui possunt plura alia problemata, hac sola distinctione considerata, nam vel subiectum, cuius qualitas intenditur per antiparistasim, vel obsistentiam contrarij habet principium radicale in se, à quo dimanare possit talis qualitas, sed impeditum ab extrinsecis contrariis; & tunc à remouente impedimenta illa procedit intensio tamquam à causa per accidens: à natura vero eiusdem corporis se reducente ad intensionem eiusdem qualitatis naturalis tamquam à causa per se: atque etiam ab aliqua alia causa coadiuuante eiusdem naturæ, si vero qualitas producenda, vel intendenda non sit naturalis corpori, vel non sit naturalis in tali gradu intensionis, tunc procedit intensio eiusdem qualitatis, vel prima eius productio tamquam à causa per accidens ab eodem contrario, cuius occasione detinetur, approximatur, rarefit, aut condensatur, vel melius disponitur aliqua alia extrinseca causa habente virtutem producendi, vel intendendi talem qualitatem, & ab hac procedit intensio tamquam à causa per se, nam in his effectibus semper est quærenda aliqua causa particularis, & per se, nec recurrendum ad primam quantum fieri possit.

QVÆSTIO VIII.

An qualitas in medio existens intendatur per reflexionem, & à qua causa?

Reflexio in rebus Physicis, atque corporeis solis corporibus conuenit, ex eo quod ab aliis impediuntur, ne in suo motu vlterius procedant: sic autem impedita coguntur retrocedere eadem vi, qua motu directo in suum terminum tendebant: quod patet in pila, aut lapide proiectis: nam si corpus aliud obsistens eis occurrat eadem vi, qua vlterius procederent in 124

suo motu directo, reuertuntur, & motus iste reuersionis vocatur reflexio, quæ per quamdam translationem, vel similitudinem tribuitur qualitatibus, dum virtute agentis producerentur in tota sphæra suæ actiuitatis: sed in ipsomet extensionis motu solet eis occurrere corpus impediens directum earum progressum,& à tali corpore, quasi repercussæ retrocedunt,vel reuertuntur, non quidem migrando de subiecto in subiectum, quia hoc repugnat accidentibus, sed ita vt in partibus medij, in quibus per motum directum productæ fuerunt, intendantur: & huius reflexionis habemus exemplum in lumine producto in aëre quasi per motum directum procedentem ab aliquo luminoso, vt à Sole: cuius virtute extenditur lumen per aërem: sed dum sic extenditur motu directo illuminationis occurrere solet corpus opacum, vt speculum, à quo impeditur transitus eius ad vlteriores partes aëris, ad quas transiret per eumdem motum directum: lumen vero sic impeditum, quasi retrocedit, ac reuertitur, vel reflectitur supra se; hoc est, ad partes medij aëris; in quibus iam fuerat productum per motum directum, non tamen ita reflectitur, vt eadem pars luminis, quæ pertingit parietem, aut speculum recedat ab illa parte subiecti, in qua inhæret, sed retrocedere dicitur, quia ratione corporis opaci, à quo impeditur, ne vlterius transeat, vel ne producatur in vlterioribus partibus medij cum tanta intensione, videtur se intendere in prioribus partibus eiusdem medij aëris, in quibus fuit iam productum per directam illumi-
125 nationem;de hac igitur reflexione duo quærimus. Primum, an verè, & realiter intendatur per illam qualitas in partibus anterioribus medij, in quibus producta iam fuerat per directam illuminationem. Secundum, supposito, quod realiter intendatur,an à se ipsa,vel ab alia causa procedat talis intensio, & quæ sit causa illa. Loquemur autem maioris claritatis gratia de reflexione lucis tamquam de notiori, intelligẽtes de cæteris qualitatibus secundum proportionem omnia, quæ de eius reflexione dicentur. Vt autem reflexio lucis fi[illegible] non sufficit interpositio cuiuslibet corporis, sed requiritur, vt sit corpus opacum, densum, ac tersum: & quo perfectius has conditiones habuerit, eo maior in eo fiet reflexio lucis, cæteris paribus ex parte luminosi, quod non debet esse adeo exiguum: vt vires ei deficiant ad reflexionem: sed alicuius virtutis notabilis. Aër igitur defectu vtriusque conditionis non est causa reflexionis, sed aqua ratione densitatis alicuius reflexionis causa esse potest,& maioris terra;sed ea corpora sunt ad reflexionem aptissima, quæ non solum opaca, tersa, ac densa sunt, sed etiam perlucida,

lucida, vt vitrum, crystallum, & maxime omnium metalla expollita; quibus expositis:

Duæ sunt extremæ opiniones de hac re. Prima eorum, qui 126
negant qualitatem intendi per reflexionem; sed lumen productum in superficie corporis opaci intensius apparere aiunt ob densitatem, & tersitatem eiusdem corporis; ratione cuius producit quosdam effectus æquiuocos maioris perfectionis, quàm possit producere lumen existens in medio, quamuis vtrumque sit eiusdem intensionis, vt lumen, quod producitur in speculo, producit per reflexionem radiorum calorem màgis intensum, quàm producere possit lumen medij; & aliquando contingit, vt tot radij concurrant, quod eorum virtute producatur ignis, vt experientia compertum est: ideo ratione eiusdem densitatis, & tersitatis speculi lumen in eo productum fortius mouet visum per species intentionales à se emissas, quam moueat lumen medij, & hæc est causa propter quam apparet intensius, licet verè non sit intensius in superficie corporis opaci, aut in partibus medij proximioribus, quàm in reliquis. Hæc tamen sententia falsa probatur; primò, experientia, quia sensu percipimus perfectius esse lumen in partibus proximioribus speculi, quam in remotioribus, aut quàm in cæteris partibus aëris; sed hoc nõ potest procedere ex maiori densitate corporis, quia aër non habet maiorem densitatem in his partibus, quàm in reliquis, nec potest lumen videri perfectius in eis propter densitatem, aut tersitatem corporis opaci, quia densitas ratione sui non est per se visibilis: ergo nec potest esse causa, vt lumen, quod est per se sensibile, perfectius appareat. Vnde cum per- 127
fectius iudicetur per sensum, necesse est maiorem perfectionem, vel intensionem in se habere. Probatur deinde ratione; quia lumen, & aliæ qualitates, in quibus reflexio esse potest, habent virtutem producendi effectum ad tantam distantiam, quam vocamus propriam sphæram actiuitatis earum: ergo si impediantur, & reflecti possunt: sequitur non minus posse effectum producere per actionem reflexam, quam possent per directam. Quare sicut possent producere aliquem gradum in vlterioribus partibus, si nõ impedirentur: necesse est eumdem posse producere in anterioribus: & ex consequenti intendere lumen productũ per actionem directam in eis. Et si dicatur diuersam esse rationem, quia in vlterioribus non erat productum lumen, & ideo poterant illud in eis producere: in anterioribus verò iam erat productum per illuminationem directam: nõ soluitur argumentum, quia lumen iam productum in partibus anterioribus intendi potest, non minus quàm potest in vlterioribus

primò

primò produci:ergo non impedit, quin poſſit per reflexionem produci,& per productionem intendi; nam virtus agentis potens eſt lumen medij intendere, & medium ipſum imperfectè illuminatum capax eſt intenſioris luminis,à virtute verò agentis, & capacitate paſſi ſublatis impedimentis naturaliter procedit effectus in idemmet paſſum.

128 Secunda opinio extrema aſſerit per reflexionem non ſolum intendi lumen in medio,ſed etiam in agente principali,à quo procedit;ſi tale agens non hàbeat ſummam intenſionem; ſed determinatam,& quæ creſcere poteſt.Gratia exempli : ſi luminoſum à quo procedit lumen reflexum,ſit Sol habens ſummam intenſionem lucis,ſolum poteſt lumen intendi in aëre medio per reflexionem radiorum eiuſdem Solis à ſpeculo. Si vero luminoſum ſit imperfectum, & capax intenſionis, vt lucerna; non ſolum intendetur lumen medij per reflexionem radiorum eius in ſpeculo factam:ſed etiam lumen eiuſdem lucernæ. Ita ſentiunt Conimbricenſes 1.lib.de Generatione, cap.9.quæſt.1. artic.1.& probant hoc argumento. Si lumen agentis principalis non poſſet ſeipſum intendere per reflexionem, ideo eſſet, quia luminoſum maius non poteſt intendi à minori, & ideo nec lucerna ab aëre à ſe illuminato, in quo conſtat minorem lucem eſſe:vel quia reflexio radiorum facta in ſpeculo,aut radij ipſi reflexi non poſſent peruenire vſque ad agens principale: ſed neutrum obſtat : ergo concedendum eſt poſſe intendi lumen agentis.Probatur minor,quia ſi primum obſtaret; ſequeretur,nec vnam partem aëris magis illuminatam poſſe illuminari per reflexionē ab alia parte aëris minus illuminata, quod patet eſſe falſum. Quod verò non obſtet ſecundum, probant, quia ſi reflexio lucis à ſpeculo extendatur vſque ad decem palmos,& intra illos ponatur lucerna, quæ eſt principale agens: euidens eſt vſque ad illam peruenire radios reflexos, illamque pertingere:ergo intendere poſſunt lumen eius.

Sed hæc etiam ſententia falſa eſt,& contraria doctrinæ Ariſtotelis.Probo hoc ſecundum ex cap.7.huius libri,vbi docet, & probat ſimile non poſſe agere in omnino ſimile,quia ex eo ſequeretur idem poſſe agere in ſeipſum actione vniuoca : ſed vtrumque ſequitur ex hac ſententia:ergo eſt contra Ariſtotelem.Probatur minor,quia radij lucis reflexæ procedunt ab ipſa lucerna tamquam à cauſa principali, vt fatentur expreſſè Patres ipſi Conimbric. atque etiam totum ipſum lumen productum in medio per directam,& reflexam illuminationē:ergo ſi intendunt lumen eiuſdē lucernæ,eadem lucerna intendet proprium lumen,quod eſt agere in ſeipſam,& ſimile agere in omnine

nino ſimile, quod fieri poſſe negat Ariſtoteles. Et ſi dicatur Ariſtotelem ſolum negare, quòd ſimile poſſit agere in omnino ſimile, & idem in ſeipſum actione directa, non vero reflexa, friuola erit interpretatio, quia ſimile poſſe agere in omnino ſimile, ideo negauit Ariſtoteles: quia inter omnino ſimilia ceſſat finis proprius actionis naturalis, qui eſt agens aſſimilare ſibi paſſum: nec minus ceſſat reſpectu actionis reflexæ, quàm directæ, vt per ſe eſt manifeſtum: ergo vtroque modo id reputauit impoſſibile. Idē etiam poſſe agere in ſeipſum, ideo negauit, quia agens principale, & paſſum apud ipſum debent eſſe realiter diſtincta, vt patet ex octauo libro Phyſ. præſertim in actione vniuoca: ſed non erunt minus indiſtincta in actione reflexa, quàm in actione directa, cum idem agens principale ſit paſſum: ergo in vtraque id reputauit impoſſibile. Quod enim pars aëris, in qua ſubiectantur radij reflexi, ſit diſtincta à lucerna, non ſufficit, quia illa non agit, niſi in quantum illuminatur ab eadem lucerna per directos radios, atque reflexos.

Quod vero eadem ſententia ſit falſa, probatur primò, quia repugnat cauſam producere aliquem effectum, quem non contineat formaliter, vel eminenter: ſed lucerna non continet maiorem illam intenſionem, quam dicunt ſuſcipere per reflexos radios: nec datur alia cauſa eam producens, in qua contineatur ergo repugnat lucernam intendi per talē reflexionem. Probatur minor, quia illuminatio ſiue directa, ſiue reflexa eſt actio vniuoca: ergo effectus per eam productus eiuſdem ſpeciei eſt cum forma, per quā operatur agens: quare non poteſt eum cōtinerere eminenter: quia cauſa eminenter continens effectū alterius ſpeciei debet eſſe. Quod vero non ſit vlla cauſa à qua contineatur formaliter, non eſt minus euidens: quia lucerna non continet maiorem illā intenſionē, quam ſuſcipit: nam ſi eam contineret formaliter, non poſſet eam ſuſcipere. De corpore verò opaco, in quo ſit reflexio, atque etiam de medio ipſo illuminato conſtat eam non continere, quia totam intenſionem luminis habent mendicatam à lucerna: ergo non poſſunt habere maiorem.

Secundo probatur, quia ſi lucerna poſſet ſe intendere per reflexionem, ſequeretur ſe intendere vſque ad ſummum gradum, quod eſt abſurdum, cum non ſit capax tantæ intenſionis. Sed probatur conſequentia, nam ſi ſe intendit: ſupponamus ſuſcipere vnum gradum intenſionis: quo ſuppoſito ita arguo. Lumen lucernę intenſum vt quatuor potuit per reflexionē producere in ſe quintū gradum: ergo ſic intēſum vt quinque fortius eſt ad illuminandum: quare fortiores poterit emittere radios 130

ad ſpecu

ad ſpeculum,à quo neceſſe eſt fortiores etiam vſque ad eãdem lucernam reuertantur,& lumen eius intendant,& ita vſque ad ſummum gradum.

Ad argumentum oppoſitæ ſententiæ concedenda eſt maior, quod propter primam cauſam non poſſit intendi lumen agentis principalis per reflexionem;nempe, quia luminoſum minus non poteſt maius intendere:& cum ex hoc infertur, non poſſe parte medij minus illuminatã intendere per reflexionem partem ſibi proximam magis illuminatam: diſtinguendum eſt: nam per ſe ipſam non poteſt,hoc eſt, in quantum minus illuminata,ſed in quantum maius lumen per reflexionem fortè accipit, quia proximior eſt corpori, in quo fit reflexio, vel in quantum per modum vnius agentis vnitur luminoſo principali magis intenſo.Ex hoc tamen non ſequitur poſſe idem luminoſum principale intendere etiam per reflexionem:cuius ratio eſt manifeſta,quia cum totũ lumen productum in corpore opaco,atque etiam in medio tam per directã illuminationem, quàm per reflexam, procedat à luminoſo principali tamquam à cauſa vniuoca,& ideo non habeat maiorẽ intenſionem illud, quã hæc,repugnat ab eo,vel ab aliqua eius parte,etiã per reflexionẽ intẽdi, quia nihil poteſt agere vltra ſuam perfectionem.

Tertia denique ſententia quorumdam recentiorum aſſerit produci quidem lumen in ſolo medio per reflexionem,non tamen intendi;ſed eſſe aliud numero diſtinctum ab eo,quod producitur per directam illuminationẽ.Hæc tamen ſententia clarius probatur falſa,quia duo accidentia extenſa, & purè abſoluta eiuſdem ſpeciei in eadem parte ſubiecti recepta neceſſariò continuantur,& fiunt idem numero per continuationẽ,vt patet in calore producto in aqua à diuerſis agentibus, immo & diuerſo tẽpore:ſed duo illa lumina producta per directã illuminationem,atque reflexã ſunt extenſa accidentia, & recipiuntur in eadẽ patte medij:ergo fiunt idẽ numero per cõtinuationem.

A quanam cauſa procedat maior intenſio luminis producta in medio per reflexionem?

131 SVppoſito, quòd qualitas intendatur in medio per reflexionem in corpore reſiſtente factam;quærimus à quanam cauſa procedit per ſe talis intenſio?Et vt diſputationis exemplum in eadem illuminatione conſtituamus,triplex poteſt excogitari cauſa, nempe lumen ipſum in medio productum per directam illuminationem,quod ſe ipſum intenderet per reflexionẽ à corpore opaco,aut luminoſum, à quo mediũ illuminatur directè; & lumen producitur in corpore opaco;vel tandẽ lumen hoc in corpore

corpore opaco, in quo fit reflexio productũ Et de primo cõueniunt omnes, quod non fit causa suæ intensionis per reflexionẽ factæ, quia idẽ numero agens non potest se intendere: cum talẽ intensionẽ non contineat formaliter, neque eminenter, vt probauimus: ergo repugnat lumẽ in medio productũ esse causã suæ intẽsionis. Quæstio ergo de duobus alijs procedit: nẽpe de principali luminoso, vel de corpore opaco per lumen in se receptũ.

Et prima opinio asserit causam intensionis in medio factæ per reflexionem non esse luminosum principalem, sed corpus opacũ ab eo illuminatum. Ita sentiunt ex recentioribus plures. Quod vt probent, præsupponunt, intensius lumen produci in aliqua saltẽ parte corporis opaci, vt in aliqua parte speculi, quã producatur in partibus medij. Cuius causam esse putant, quia licet dẽsitas, & tersitas speculi potius illuminationi resistãt, atq; impediant, ne vlterius progrediatur: ex alia vero parte disponunt idem subiectum ad maiorem intensionem luminis recipiendam in ea parte, in qua illuminatur. Neque obstat vniuersale illud principium ab omnibus receptum, quod agens naturale fortius agit in propinquum, quam in remotum. Ex quo videretur sequi maiorem intensionem luminis produci à luminoso in partibus medij sibi propinquioribus, quam in corpore opaco remotiori. Nam principium hoc intelligi debet (vt sit vniuersaliter verũ) si proximnm, & remotum sint æquè disposita ad recipiendum effectum ab agente: si vero remotum melius dispositum sit, perfectiorem effectũ recipiet, quia per meliorem dispositionem recompensatur maior distantia. Vnde cum melius sit disposita aliqua pars speculi ratione densitatis, & tersitatis intensiorem effectum recipere poterit, etiam si remotior sit. Sed hoc fundamentum ita explicatũ probant exemplo Lunæ à Sole illuminatæ: cuius aliqua pars magis illuminat hæc inferiora, quàm reliquum corpus eius: ex eo, quod maius lumen recipit à Sole: cuius non potest reddi alia causa, nisi quia astrum Lunæ ratione suæ densitatis, & tersitatis melius disponitur, vt secundum aliquam sui partem intensius illuminetur à Sole. Ita ergo in cæteris reflexionibus minorum corporum cõtingere debet, vt corpus opacum, nempe speculum ratione suæ densitatis, & tersitatis melius dispositum sit ad suscipiendum lumen in aliqua sui parte, per quam intensiorem potest producere lumen in partibus medij, ad quas reflectuntur radij eius: alioqui concedendum esset lumen productum in his inferioribus à Luna, non ab ea, sed à Sole produci.

Hoc supposito, probãt quod maior intẽsio luminis in medio nõ procedat à principali lumine, vt à Sole, vel lucerna: primo, quia

quia effectus luminosi principalis, à quo directè illuminatur medium, impeditur à corpore opaco, ne vlterius transeat: sed per tale impedimentum sibi superueniens, non augetur virtus eiusdē luminosi;& ideo nec redditur fortius ad agendum: ergo non potest intensiorem effectum producere in partibus medij per reflexionem, quā produxit in eisdem per directam illuminationem. Probatur consequentia, quia idem in quātum idem, hoc est per virtutem eiusdem intensionis agens, & circa passum eodem modo dispositum semper facit eumdem effectum,
133 & non maiorem. Secundò quia, si luminosum intensionis vt quatuor solū potest producere in reliquis partibus suæ sphæræ lumen vt duo (exempli gratia) ergo ex tali productione repugnat, quod in partibus eiusdem sphæræ propinquioribus corpori opaco, & à se remotioribus, sequatur maior intensio luminis. Probatur consequentia, quia agens naturale fortius agit in propinquum, quàm in remotum æqualiter dispositum; sed partes medij propinquiores corpori opaco, in quibus lumen intenditur per reflexionem, remotiores sunt respectu eiusdem luminosi; & eodem modo dispositæ, ac reliquæ partes eiusdem medij: ergo repugnat fortius circa eas agere, quàm circa propinquiores: & ex consequenti repugnabit, quod intensius lumen in eis productum per reflexionem procedat ab eodem luminoso, & necessarium est procedere ab intensiori lumine recepto in corpore opaco, cui sunt propinquiores. Probatur hæc vltima consequētia, quia non est excogitabile aliud agens à quo possit procedere.

134 Nostra sententia omnino est opposita, & explicatur duabus conclusionibus. Prima est, intensio luminis producta in medio per reflexionem, non producitur à corpore opaco per lumen in se receptum, sed à principali luminoso, à quo corpus ipsum opacum illuminatur. Probatur testimonio Aristotelis 8. lib. Phys. text. 32. vbi docet reflexionem localem corporis non fieri à corpore impediente, vel obsistente, sed à proijciente idem corpus, quod reflectitur, his verbis: *Sicut reflexa sphera non à pariete mota est, sed à proijciente.* Quæ verba præter quàm, quòd expressa sunt; ita intelliguntur ab omnibus interpretibus tam antiquis, quàm nouis: præsertim à D. Thoma, Soto, Toleto, & Conimb. in commentarijs eorum. Ex hoc igitur sic arguo: Pila ideo reflectitur in pariete impediente, quia impulsus ei impressus à proijciente eam vlterius deduxisset, nisi paries extensionem sui motus impediret: eo vero impediente non priuatur impulsus suo effectu vlterius dilatandi motum, sed quasi permutatur vlterior motus directus in reflexum eiusdem

intensio

intensionis; ita vt si per decem passus extensurus erat vlteriorem motum directum, per totidem extendat reflexum: & ab eadem causa à qua extenderetur directus, fit reflexus; vt docet expresse Aristoteles, & cum eo omnes interpretes, nempe à proijciente, quòd est principale agens, & non à pariete, qui est corpus obsistens, in quo fit reflexio; sed eodem modo fit reflexio luminis, vel alterius qualitatis: ergo motus reflexus illuminationis ab eodem luminoso principali fit, & non à corpore opaco ab eo illuminato, in quo fit reflexio; & consequenter intensio luminis per eum producta tamquam proprius terminus. Probatur minor, quia virtus luminosi principalis extenderet illuminationem directam per decem passus, nisi obstaret corpus opacum: ergo illo obstante, & facta in eo reflexione non priuatur luminosum suo effectu, hoc est extensione illa sui motus, sed quasi commutatur directa in reflexam. Vnde sequitur eodem modo procedere alterationem reflexam à principali luminoso, quo procederet directa quantum ad vlteriorem extensionem, nisi impediretur à corpore opaco; sed ab eodem agente procedunt motus, & terminus per se eius: ergo ab eodem luminoso principali procedit terminus per se eiusdem alterationis reflexæ: sed terminus illuminationis reflexæ est lumen productum in medio cadens supra lumen productum per illuminationem directam in eisdem partibus, per quas reflectuntur radij: ergo intenditur lumen medij ab eodem agente in eisdem partibus, & non à corpore opaco impediente. Probatur consequentia, quia intensio qualitatis non est aliud, quàm noua productio eius circa eamdem partem subiecti. Et si dicatur non 135
benè probari ex motu locali reflexo intensionem luminis in medio ab eodem luminoso factam; nam per motum localem reflexum nullum effectum in medio productum per motum directum intendit, aut perficit mobile, sed eamdem præsentiam producit, quam produceret, vel produxit per motum directum: ergo non bene probatur ex locali reflexione intensio luminis facta in medio ab eodem agente, à quo fit directa. Respondeo probari quidem efficaciter, quia ex eo non perficitur in medio per motum reflexum effectus per directum, quia non manet, nec manere potest, sed transit sicut motus: si vero permaneret, absque dubio perficeretur quadam ratione extensiua, non vero intensiua, quia præsentia localis non est capax intensionis; perficeretur vero, quia duplicaretur in eodem corpore, & in ordine ad idem spatium. Effectus autem illuminationis directæ permanet in medio; propterea necessarium est, vt cadat supra illum effectus productus per illuminationem dire-
EE

ctam in eisdem partibus medij, in quibus cadunt radij reflexi. Sed vnus gradus luminis cadens supra alium in eadem parte subiecti facit intensionem: ergo intenditur lumen in his partibus medij ab eodem agente.

Probatur etiam ratione eadem conclusio; primò, quia tota ratio propter quam opposita sententia asserit reflexionem fieri à corpore opaco tamquam à causa per se est, quia ratione densitatis, & tersitatis magis est dispositum, vt saltem secundum aliquam partem intensius lumen recipiat, quàm medium; quod non est ita densum. Sed hoc fundamentum est falsum: ergo opinio ipsa in eo fundata erit falsa. Probatur minor, quia opacitas corporis impedit potius receptionem luminis, quam iuuet ad eam recipiendam; sed tersitas, ac densitas corporis pertinent ad opacitatem: ergo potius impediunt, quam iuuent, vel disponant
136 ad receptionem intensioris luminis; falsum est ergo quòd corpus opacum propter maiorem densitatem, & tersitatem sit magis dispositum, vt in aliqua eius parte intensius lumen recipiatur, quam in partibus medij. Maior videtur mihi euidens, quia euidens est corpus opacum ratione opacitatis impedire transitum luminis: ergo repugnat opacitatem facere illud capax maioris luminis. Probatur consequentia, quia si magis capax esset, impedire nō posset. Præterea diaphaneitas corporis est propria, atque germana dispositio ad recipiendū lumen; sed opacitas opponitur diaphaneitati, aut transparentiæ: ergo repugnat efficere corpus capax maioris luminis. Et eadē ratione probatur minor de densitate, ac tersitate; quia quo corpus magis densum, & tersum est, minus est diaphanū, vt per se est manifestū: ergo minus est dispositum ad recipiendam lucem, & ideo non potest intensiorem recipere si sit æquè, vel minus approximatum luminoso.

137 His addo, densitatem in nullo corpore esse dispositionem ad recipiendum maiorem intensionem alicuius qualitatis, vt euidenti inductione probari potest, licet sit dispositio, ad magis retinendam intensionem receptam, & ad fortius agendum cum eadem, vel maiori intensione.

Secundo probatur ex reflexione aliorum accidentium intentionalium, nam sicut lux est qualitas intentionalis, ita species visibiles sunt accidentia intentionalia; & sicut reflectitur lux in speculo, ita reflectuntur species: sed species reflexa in speculo causatur ab eodem obiecto visibili, à quo causatur directa, & non à speculo: ergo reflexio lucis, & intensio per eam producta, non à speculo, sed à luminoso causatur. Minorem admittunt aduersarij, & probabitur efficaciter 2. lib. de anima c. de visu, quia species est aliqualis similitudo obiecti visibilis, & ideo ab eo debet pro

bet procedere; sed quod videtur per reflexionem specierum in speculo factam non est species,vel similitudo obiecti,sed obiectum ipsum,vt ibidem probatur efficaciter,ergo ab eo procedit species reflexa,& non à speculo,& cõsequenter à luminoso procedit reflexio luminis,& intẽsio eius producta in medio, & non à speculo illuminato. Fundamentum vero oppositæ sententiæ negandum est,quia iam probauimus ratione tersitatis,& densitatis non posse corpus opacum esse maioris lucis capax,sed minus & minorem recipere,quàm partes medij, & ideo non posse ab eo procedere intensius lumen in medio. Quod autem dici- 138
tur de illuminatione Lunæ, simile quidem est,& ideo concedimus maximam partem luminis nocturno tempore producti per similem reflexionem in eodem astro Lunæ factam, produci, à Sole quidem tamquam à principali,& proxima causa:iuuare tamen lumẽ in eadem Luna receptum, quæ sic à Sole illuminata, quasi per modum vnius agentis vnitur eidem Soli eam illuminanti,& ab vtroque procedit nocturna illuminatio mũdi.Quod dicimus supposita opinione,quæ asserit totum lumen;quod habet Luna, recipere à Sole; nam alij de ea,ac de quibusdam aliis astris existimant aliquam eius partem à se habere:de quo statim agemus in libris de cœlo, & mundo:vbi & modum huius reflexæ illuminationis Solis,& Lunæ copiosius explicabimus. Eiusmodi autem reflexio lucis in Luna facta à Sole non percipitur sensu,sicut percipiuntur aliæ longè minores in his inferioribus factæ, propter maximam distantiam inter Lunam, & Solem, & corpora ingentis molis inter vtrumq; astrũ media; nam reflexio ista fit eo tempore,quo Sol est in vno emispherio,& Luna in altero;& cum primis mediat inter vtrumq; magna pars profunditatis quarti cœli;deinde profunditas tertij,secũdi,& primi,& tãdem sphæra integra quatuor elementorũ.De reliquis verò minoribus reflexionibus in his corporibus inferioribus factæ secundũ proportionẽ dicendũ est,fieri quidem à principali luminoso per maiorẽ intensionẽ luminis in partibus medij productam,sed iuuare etiam lumẽ productum in corpore opaco; licet non sit magis intensum,quam in medio,quia se coniungit cum principali luminoso,& per modum vnius agentis operantur.

Ad primum argumentum eiusdem sententiæ concessa maio- 139
ri, quod luminosum impediatur à corpore opaco, ne vlterius extendat suam actionem, atque etiam minori, quod per hoc impedimentum non reddatur fortius ad agendum, neganda est consequentia,quia ad producendum maiorem intensionem per reflexionem, non est necessarium, quod augeatur virtus eius; nam si sufficiens erat ad extendendam illuminationem dire-

ctam ad vlteriores partes medij,erit quoque ſufficiens ad eamdem extenſionem commutatam in reflexam efficiendam, ſicut de impulſu probauimus in reflexione locali. Præterea, licet per impedimentum corporis opaci non intendatur virtus lumino-ſi,ſed quia ratione reflexionis agit per diuerſam lineam, operatur quaſi duplex agens; & ideo in ea parte medij ad quam pertingit reflexio quaſi duplicatum effectum producit, eam illuminando quaſi duabus viis, hoc eſt per duas, ac diuerſas lineas rectam, & reflexam: non ergo mirum eſt, ſi quaſi pro duobus agentibus operetur. Non fit enim intenſio luminis in omnibus partibus medij, ſed in certa,ac determinata,videlicet in angulo reflexionis,ſicut reflexio fit ex parte ſpeculi in angulo incidentiæ. Quod vero dicimus quaſi pro agenti duplicato operari luminoſum in illuminatione recta, & reflexa, & ideo quaſi duplicatum producere effectum in ea parte,ſecundum proportionem ſuæ virtutis, aut intenſionis, intelligi debet, ita vt totus effectus non ſolum non ſuperet intenſionem eius, ſed neque adæquare eam poſſit, vt ex ſupra dictis eſt manifeſtum. Et ſi dicatur, luminoſum agit per illuminationem directam naturaliter: ergo agit circa medium in quantum poteſt. Quare repugnat maius lumen producere in medio per reflexionem. Reſpondeo agere quidem per illuminationem directam in quantum poteſt,ſed non omni modo, quo poteſt; & ideo licet producat totum lumen, quod poteſt producere tali modo agendo, non tamen totum,quod poteſt,hoc & alio modo,nempe actione reflexa;nam ſicut poſſet nouum lumen producere in vlterioribus partibus medij, poteſt in anterioribus per reflexionem, quod eſt lumen earum intendere,vt probauimus. Et ex hac doctrina explicari debet commune illud axioma, nempe: ***Idem in quantum idem ſemper facit idem.*** Vt enim ſemper ſit verum, ſic debet intelligi; vt idem in quantum idem eodem modo agens ſemper faciat idem; ſecus vero eſt,ſi varietur modus agendi,vt contingit in hac parte.

140 Ad ſecundum neganda eſt conſequentia, quod per reflexionem non poſſit produci intenſior effectus ab eodem agente in partibus propinquioribus corpori opaco,quàm productus ſit in aliis ab eo remotioribus per ſolam directam illuminationem. Et cùm dicitur agens naturale fortius agere in partes ſuæ ſphæræ ſibi proximiores,quàm in remotiores,ſi ſint æquè diſpoſitæ, diſtinguendum eſt; nam agens per eamdem lineam verum eſt, non tamen,ſi per diuerſas operetur, vt in reflexione contingit: ſic enim agit quaſi duplicatum agens, cum agat per diuerſas lineas, rectam & reflexam; & ideo quaſi duplicatum producit

effectum;

effectum: nam in parte illa medij, ad quam pertingit reflexio producit aliquid illius luminis, quod produceret in vlteriores partes medij intra propriam sphæram clausis, si non impediretur per interpositionem corporis opaci. Suppletur ergo per actionem reflexam additam directæ illuminationi defectus approximationis; immo & superatur, vt per se est manifestum.

QVÆSTIO IX.

An omne agens dum agit, repatiatur à suo contrario circa quod agit?

VT intelligatur quæstio, & ad difficultatem eius breui perueniamus, conditiones quasdam enumerare, & explicare oportet omnino necessarias, vt agens dum agit, repatiatur à suo contrario, in quod agit; quas vno, aut altero verbo tetigit Aristoteles cap. 7. huius primi libri à textu 53. Primam ergo conditionem necessariam esse ait, vt agens, & passum materialia sint: nam si agens sit spirituale, non poterit repati ab eo, in quod agit: & si passum etiam sit spirituale, non poterit circa ipsum operari agens; & ratio vtriusque est eadem, quia res spiritualis altioris ordinis est, & ideo agere quidem circa rem materialem potest propter eminentiorem virtutem, quam habet; sed in ipsam nec potest agere res materialis inferioris ordinis, & virtutis; nec ideo ab ea repati potest, quia à quo aliquid repatitur, illud idem in ipsummet agit. Nec satis est vtrumque esse materiale; sed secunda conditio requiritur (ait Aristoteles) vt habeant eamdem materiam, non numero, sed specie. Vnde licet corpora cœlestia agant in hæc sublunaria, non repatiuntur ab eis, quia licet communicent in materia, non eiusdem speciei, sed diuersæ. Et ratio huius conditionis est, quia actio, & reactio ordinantur ad generationem, & corruptionem eius, in quo recipiuntur; sed corpora cœlestia ex eo, quod habeant materiam specie diuersam ab his sublunaribus; sunt incorruptibilia: ergo non possunt repati ab eis. Sed nec sufficit habere materiam eiusdem rationis; quia medicus communicat in materia cum infirmo, in quem agit eum sanando, & tamen non repatitur ab eo inquit Aristoteles, quia non est agens vltimum, seu immediatum, sed primum: repatitur vero medicamentum ab eo applicatum, quia est vltimum, atque immediatum agens. Ideo tertia conditio est necessaria, quod agens sit vltimum, seu proximum. Nec tamen id sufficit, sed requiritur quarta, quòd 142

agens contineatur intra sphęram actiuitatis passi,quia contingere potest,vt agens sit maioris longe virtutis,quam passum,& ideo ad maiorem distantiam possit extendere suam actionem, quod est maiorem habere sphæram actiuitatis,quam passum;& tunc fieri posset quod passum esset intra sphæram agentis : hoc verò extra sphæram passi, vt consideranti patet, & actio quidem tunc dabitur, sed non reactio, quia sicut repugnat aliquid agere in aliud,nisi intra sphæram actiuitatis eius sit;non minus repugnat in illud reagere,quia reactio vera actio est. Quinta,& vltima conditio est, quod agant actione vera, & propria ; hoc est corruptiua,quæ versatur solum inter propria contraria:nam hoc modo sumitur ab Aristotele actio in hoc opere,vt vidimus superius. Si enim solũ agant actione perfectiua,nulla sequitur repassio, vt constat in illuminatione : non enim repatitur luminosum à corpore diaphano, in quod agit ; nec obiectum à potentia sensitiua. Itaque vt omnes conditiones hoc verbo comprehendamus,vt agẽs possit repati à passo, circa quod agit, materiale debet esse ; habens materiam eiusdem speciei, vltimum,& intra sphæram eiusdem passi contentum : agentémque circa passum actione corruptiua.Et de tali agẽte procedit quæstio,an dum sic agit, semper, & necessariò repatiatur ab eodem passo, circa quod agit.

143 Circa quam quæstionem plures sunt opiniones, quas prolixè refert,& reiicit Toletus 1.lib. de gener, q.15.ex quibus tres tantum nos referemus, quæ difficultatem eius attingunt, nam reliquæ nullius momenti sunt. Prima opinio negat omnino reactionem, hoc est actionem passi in agens,à quo patitur. Ita Maior in 1.distin.17.& cum eo alij ex nominalibus. Probatur primo, quia à proportione minoris inæqualitatis, non potest dari aliqua actio ; sed non potest passum reagere, nisi à proportione minoris : ergo impossibilis est reactio. Probatur minor, quia proportio minoris inæqualitatis est, quando virtus agentis est minor resistentia passi, vt superius probauimus ; sed virtus passi (si verè patiatur ab aliquo) debet esse minor resistentia eiusdem agentis,à quo patitur : ergo non potest in illud agere, vel reagere. Probatur minor, quia resistentia actiua agentis prouenit à tota latitudine formæ eius, quam constat esse maioris virtutis, quàm forma passi, & resistentia formalis eiusdem agentis prouenit ab eadem forma incompossibili cum forma passi etiam secundum totam eius latitudinem,
144 quia secundum eam est ei contraria, & repugnans. Exemplum possumus afferre in aqua, quæ si patitur ab igne, necesse est maiorem esse virtutem actiuam ignis, quàm resistentiam eius,

sed

sed etiam est maior resistentia ignis, quàm actiuitas aquæ, nam per eumdem calorem vt octo, quo agit, resistit resistentia actiua, cum hæc sit eadem realiter cum virtute actiua, aut cum actione. Resistentia etiam formalis, quæ est incompossibilitas, aut repugnantia vnius formæ cum alia; maior est in igne, cum sit per eumdem calorem vt octo contrarium frigiditati eiusdem aquæ, & ei repugnans secundum totam suam latitudinem. Et hoc argumentum magis ad sensum videtur conuincere, quando agens maximæ virtutis est; passum verò adeo exiguam habet, vt absurdum videatur dicere, quòd in idem maximum agens possit reagere.

Secundo probatur, quia dum vnum contrarium agit in aliud, vt ignis in aquam, constat sua actiuitate superare illam; sed necesse est etiam sua resistentia superare actiuitatem eius: ergo necesse erit magis etiam resistere passo, quàm passum in eum agat: Quare impossibilis erit reactio; nam quotiescumque magis resistit passum, quàm agens agat, repugnat actionem sequi, vt superius ostendimus. Probatur minor, quia dum ignis agit in aquam per calorem, non solum resistit reactioni eius per eumdem calorem, sed etiam per propriam substantiam naturaliter agentem ad conseruationem. Quia sicut naturaliter ab ea dimanat tamquam à principio actiuo, ita naturaliter conseruatur media actiuitate eiusdem substantiæ: sed aqua non reagit, nisi per solam frigiditatem: ergo maior erit resistentia ignis, quam actiuitas eius. Consequentia videtur necessaria, quia habet eamdem causam, quam habet actiuitas, nempe calorem; sicut actiuitas aquæ habet frigiditatem, & præterea propriam substantiam ignis conseruantem eumdem calorem. Sed probatur minor ex his, quæ diximus 2. lib. Phys. agentes de causa efficiente; videlicet substantiam non agere in aliud, nisi per sua accidentia, per quæ solum attingit passum: ergo aqua non agit per se immediatè, sed solum per frigiditatem.

Secunda opinio non omnino negat reactionem, sed solum secundum eamdem contrarietatem, eam admittens secundum aliam: ita vt agens per vnam qualitatem non patiatur à passo per qualitatem illi contrariam, sed benè per aliam diuersam; vt dum ignis agit in aquam per calorem, non reagat aqua in ignem per frigiditatem, sed per humiditatem debilitando siccitatem eius. Ita Nimphus 1. lib. de generat. Comm. 195. quæst. 3. referens pro se Auerroem, Alexand. & alios. Probatur primo, quia si admittatur reactio secundum eamdem contrarietatem; sequitur impossibile prorsus esse, quòd vnum 145

contrarium agat in alterum; sed consequens est falsum, vt per se est manifestum; ergo impossibilis est reactio per eamdem contrarietatem. Probatur consequentia, quia agens naturale prius agit in proximum, quàm in remotum: ergo prius expellit contrarium à parte proxima, quàm à remota; si ergo agens per vnam qualitatem repatitur per contrariam: ergo in prima sui parte aliquem gradum contrariæ qualitatis recipit; prius ergo debet illum gradum expellere ab ea parte tamquam sibi magis proxima, quàm ab aliqua parte passi; sed numquam potest eam omnino expellere, nam si semper repatitur: ergo semper ei imprimitur de nouo aliquid contrariæ qualitatis, à qua impedietur actio eius, ne transeat ad passum contrarium; quia licet aliquid semper expellat, aliquid etiã semper recipit de nouo: impossibilis ergo erit actio vnius contrarij in alterum, si repati debet secundum eamdem contrarietatem.

146 Secundò, quia repugnat aliquid moueri simul motibus contrariis, hoc sequitur, si detur reactio secundum eamdem contrarietatem: ergo non est admittenda. Probatur minor duobus exemplis. Primum sit ignis agentis in aquam per medium aërem, à quo aër necessariò calefiet, quia non potest calor transire ad aquam, nisi per aërem, & aqua debet reagere in ignem per frigiditatem. Supponamus reagere per eamdem lineam, & tunc necessariò debet refrigerare aërem; calefiet ergo eadem pars aëris ab igne, & infrigidabitur simul ab aqua, quod est moueri motibus contrariis. Exemplum secundũ erit, si supponamus maximum calidum agere in paruum frigidum, ita vt totum frigidum sit intra sphæram actiuitatis calidi, sed medietas tantum calidi contineatur intra spheram actiuitatis frigidi. Tunc ergo si frigidum reagit in calidum per frigiditatem, aliquem gradum imprimere debet in prima medietate calidi, non in postrema, cum hæc sit extra sphæram actiuitatis eius: & eodem tempore, quo frigidum reagit in illa medietate per frigiditatem, reliqua medietas calida ei approximata debet in eamdem agere per calorem ad expellendam frigiditatem, quam ei imprimit aqua: quare simul calefiet, & frigefiet illa pars, mouebiturque contrariis motibus.

Tertia opinio omnino contraria his duabus asserit duo: primum, semper, & necessariò dari reactionem inter contraria aduersus primam. Secundum, talem reactionem dari secundum eamdem contrarietatem aduersus secundam. Ita expresse Aristoteles cap. 7. huius libri textu 53. & cap. 10. text. 87. & 89. sed clarissimis verbis 4. lib. de generat. animalium capit. 3. non longe à principio, quæ ita habent: *Omne agens patitur*

etiam

etiam à patiente, vt quod secat, hebetatur ab eo, quod secatur, quod calefacit, refrigeratur. Denique quodcumque mouet excepto primo, mutuo mouetur aliquo motu: & interdum etiam ita fit, vt quod agit, magis patiatur, quàm agat, & refrigeretur, quod calefacit, & calescat, quod frigefacit, &c. Ita etiam Galenus lib. 3. de causis Simpthom. capit. 2. Diuus Thomas 1. lib. de generation. lectio. 10. Themisti. & Simplic. 3. lib. Phys. textu 8. Philoponus, quem citauit Nimphus vbi supra, & cæteri omnes interpretes Aristotelis super capit. 7. huius libri paucis exceptis, quos pro aliis opinionibus citauimus: & est vera sententia, ac tenenda.

Probatur experientia, & ratione. Experientia quidem, quia euidens est manum calidam tangentem frigidam eam calefacere; & frigidam calorem huius temperare: atque etiam si pruna accensa niuem tangat, niuis ipsa liquescit, & pruna ex parte infrigidatur.

Ratione verò, primo ex mixtione elementorum hoc modo. 147
Quodlibet elementum habet vnam qualitatem in summo gradu intensionis: sed forma corporis mixti ex mixtione elementorum resultans non potest introduci in materia, nec in ea conseruari cum dispositione aliqua habente summum gradum intensionis, nempe cum summo calore, vel summa frigiditate; sed postulat omnes has qualitates attemperatas, hoc est ad minorem gradum intensionis redactas: quod constat non posse fieri, nisi per mutuam actionem, & reactionem elementorum: ergo necessariò hæc admittenda est, vt mixtio censeatur possibilis. Licet enim elementa ignis, & aquæ agant, si non repatiatur quodlibet ab alio, dum in ipsum agit, non remittetur calor, vel frigiditas eorum, vt per se est manifestum: ergo nec attemperari poterunt.

Et si aliquis dicat, ad agendum in aliud requiri determinatam virtutem saltem per terminum extrinsecum, quod vocatur maximum quod non: ita vt tam minima dari posset, quæ non sufficeret ad agendum: benè tamen quæcumque maior, vt probauimus superius agentes de excessu determinato ad agendum requisito. Ex quo sequitur non semper passum reagere posse. Probatur consequentia in extrema parte sphæræ actiuitatis ignis, vel alterius agentis, quam certum est non posse in aliud corpus sibi approximatum iam extra sphæram eiusdem agentis existens agere, & ideo si illud habeat contrariam qualitatem, nempe frigiditatem, per quam agat in extremam illam partem sphæræ ignis calidam, non repatietur ab ea: quia supponimus non posse amplius agere per calorē. Respondeo, etiam in 148

his casibus agens ex parte sua semper repati posse à passo: quod vero non repatiatur, per accidens est propter defectum passi non habentis virtutem ad agendum; sicut etiam contingit dum passum est intra sphæram actiuitatis agentis: sed agens nō est intra sphæram actiuitatis passi, quia est minoris virtutis; & ideo habet minorem sphæram. Aristoteles vero vniuersaliter loquitur, & vniuersaliter verum est agens semper posse repati, atque etiam semper repati, nisi aliqua conditio necessaria deficiat, deficit autem in casu argumenti potentia actiua ex parte passi.

149 Ad primum argumentum primæ opinionis neganda est minor, quod non possit passum reagere, nisi à proportione minoris inæqualitatis. Et cum dicitur maiorem esse resistentiam actiuam agentis actiuitate passi, concedendum est: sed ex hac non probatur, quod actio sit à proportione maioris, vel minoris inæqualitatis: nam cum resistentia actiua sit idem realiter cum actione, vel actiuitate: & formaliter non sit aliud, quàm debilitatio contrarij, euidens est, quòd ex ea non sit sumenda proportio requisita ad agendum inter agens, & passum; quia etiam si virtus passi debilitetur per actionem agentis, non simul consumitur, sed successiue: ideo non tollitur, quin per virtutem remanentem reagere possit; cum sola ergo resistentia passiua, aut formali comparanda est virtus agentis: & de hac resistentia formali neganda est eadem minor, quòd maior sit in agente actiuitate passi. Et cum dicitur formam agentis secundum totam latitudinem suæ intensionis resistere formaliter: distinguendum est: nam duobus modis sumitur resistentia formalis, pro actuali, & pro potentiali: vel pro resistentia, quasi in actu secundo, aut quasi in actu primo: & de resistentia actuali negandum est, quia actualis est per incompossibilitatem actualem, quam constat non habere formam, nisi ratione illius partis intensionis necessariò expellendæ per introductionem partis formæ contrariæ: nam cum reliquis partibus eiusdem formæ agentis non repugnat naturaliter permanere simul: ergo non habent reliquæ partes intensionis incompossibilitatem formalem actualem cum tota latitudine formæ, per quam reagit passum, & consequenter non resistunt introductioni eius resistentia formali actuali, sed solum potentiali, quod est posse resistere, & non resistere actu: forma vero eiusdem passi actu agit secundum totam latitudinem intensionis, quia actu agere, solum dicit actu influere in effectum: influ-
150 xum vero tribuit forma agentis applicata ad passum, & cum sit eodem modo applicata secundum totam latitudinem intensionis, absque dubio influit secundum totam, & consequenter

secundum

secundum totam agit. Et cum solum resistat eadem forma agentis resistentia formali actuali secundum illum gradum, vel partem expellendam ad introductionem partis formæ passi eiusdem mensuræ, sequitur maiorem esse actiuitatem actualem passi resistensia formali actuali agentis, secundū quas solum fit comparatio: & consequenter non reagere à proportione minoris, sed maioris inæqualitatis: resistentia vero formalis potentialis, quæ conuenit eidem formæ agentis secundum totam latitudinem intensionis ad hanc comparationem non pertinet, quia cum sit comparatio in ordine ad agendum, & resistendum actu solum fit inter actiuitatem actualem, & resistentiā actualem: vnde licet potentialis illa sit maior, non efficit proportionem minorem cum actiuitate actuali passi.

Circa minorem secundi argumenti asserētem, maiorem esse resistentiam formalem agentis actiuitate passi, quia non solum resistit formaliter calor ignis, per se ratione incompossibilitatis actualis cum frigiditate aquæ, sed etiam ratione substantiæ eiusdem ignis, à qua efficienter conseruatur, sicut efficienter dimanat. Diuerso modo loquuntur recentiores: nam quidam hanc conseruationem efficientem admittunt, sed negant efficaciorem esse substantiam ignis ad conseruandum calorem, quam frigiditatem aquæ ad illum destruendum: & ideo non sufficere talem conseruationem, vt maior censenda sit resistentia formalis eius actiuitate frigiditatis: etiam si per se sola dicatur agere. Quod probant in aqua: nam ignis citius eam calefacit, quàm ipsamet ab igne separata se reducat ad frigiditatem expulsam per eumdem calorem: ergo efficacior est quælibet harum qualitatum ad producendum sibi similem in subiecto contrario, quàm substantia eiusdem contrarij ad conseruādam propriam qualitatem à se emanantem. Alij vero admittentes etiam, quòd substantia conseruet efficienter qualitatem propriam, consequenter asserunt efficaciorem esse ad eam conseruandam, quàm sit qualitas contraria ad eam destruendam. Probant primo, quia est perfectior non solum secundum entitatem, sed etiam secundum rationem causæ, cum sit causa æquiuoca suæ qualitatis: qualitas vero ad agendum circa contrarium vniuoca, causa vero æquiuoca perfectior est. Deinde, quia agit secundum perfectissimam approximationem, cum agat per naturalem emanationem circa seipsam: qualitas vero per imperfectam secundum contractum. 151 152

Alij denique non admittunt, quod qualitates elementorum conseruentur ab eorum substantijs effectiue, quia negant etiam effectiuè ab eis procedere, vel emanare, vt summus 153

calor

calor ab igne,& summa frigiditas ab aqua. Sed putant solum conseruari ab ea tamquam à causa materiali, in qua tamquam in subiecto inhæret. Probant hanc ratione; licet qualitates istæ dependeant in fieri ab agente,à quo producuntur,& à propria substantia,à qua tunc emanant; vt calor ignis geniti ab igne generante,& à propria substantia eiusdem ignis geniti,sed postquam productæ sunt, non dependent in conseruari ab aliquo agente creato,sed à solo Deo: ergo falsum est, quod efficienter conseruentur à propria substantia. Antecedens probatur euidenti experientia; nam calor productus in aqua eiusdem rationis est cum calore ignis:sed ille non dependet ab aliquo agente creato in conseruari, nisi à solo Deo, vt per se est manifestum:ergo neque calor ignis dependebit ab agēte creato in conseruari,quale est eius substantia;sed à solo Deo.Quo supposito, facile respondent argumento negando minorem eius,quod maior sit resistentia formalis agentis, quàm actiuitas actualis passi, cum non adiuuentur efficienter à substantia; & ideo semper passum poterit reagere à proportione minoris inæqualitatis.

154 Nostra vero sententia duo asserit:primum est,has qualitates primas elementorum efficienter conseruari à substantijs eorumdem elementorum, & non solum materialiter. Et probo primo,quod dimanent ab eis efficienter, & ideo quod dependeant ab eis non solum in esse, sed etiam in fieri tamquam à causis efficientibus; nam qualitates istæ dimanant naturaliter ab eisdem substantijs in eodem instanti,in quo generantur eodem modo, quo dimanant proprietates aliarum rerum ab essentijs:ergo dimanant efficienter. Probatur consequentia,quia si in solo genere causæ materialis conuenirent his corporibus tamquam propriæ dispositiones materiæ, nulla esset talis emanatio ab eorum substantijs, sed à solo agente producerentur in materia,sicut reliquæ dispositiones.Secundo,quia dum corpora ista per actionem contrarij amittunt aliquos gradus suarum qualitatum,vt aqua calefacta ab igne aliquos gradus suæ frigiditatis, statim remoto igne incipit expellere à se calorem, & reducit se in naturalem frigiditatem;sed nullum est agens particulare, à quo producatur efficienter talis frigiditas præter substantiam eiusdem aquæ,à qua dimanat naturaliter, vt per se est manifestum: ergo necessariò dicendum est ab ea emanare tamquam à causa efficiente. Quod enim procedat à generante,non nego:sed repugnat,quod à generante procedat efficienter,nisi media propria substantia,vel substantiali forma,tamquam à virtute eius:qua media agit ad eius emanationem.

Probatur

Probatur euidenter; quia contingit, quod generans aquam iam non sit in rerum natura, dum talis frigiditas ab ea procedit: ergo repugnat tunc agere, vel eam producere, nisi media aliqua virtute ab eo derelicta, & actu existente, quæ non potest esse alia ab ipsamet substantia aquæ, aut substantiali forma eius: ergo absque dubio procedit ab illa efficienter.

Hoc supposito, probatur, quod ab eadem conseruetur efficienter: primo, quia repugnat naturaliter, quod aliquis effectus naturalis procedat ab aliquo agente, & quod ab eo eodem, modo præsente non conseruetur, vt euidenti inductione constat in omni effectu naturali sic se habente ad suam causam efficientem, à qua procedit: sed qualitates istæ, vt calor ignis, & frigiditas aquæ procedunt à suis substantijs tamquam à causis efficientibus eodem modo semper præsentibus, ac dum primo ab eis emanant: ergo conseruantur ab eis efficienter. Secundo, quia conseruatio rei non est aliud, quàm continuata productio eius, sed quasi continua emanatione procedunt qualitates istæ à suis substantijs; ergo semper dependent ab eis efficiẽter, quod est efficienter ab eis cõseruari. Probatur minor simul cum consequentia, quia quotiescumque aliqua pars, vel gradus earumdem qualitatum extinguitur ab agente contrario, statim eo separato incipit emanare ab eadem substantia. 155

Secundum, quod asserimus est, adhuc hoc supposito maiorem esse actiuitatem actualem passi, quàm resistentiam formalem actualem agentis, & ideo posse adhuc reagere passum in ipsum. Probatur primo euidenti experientia; nam euidens est calidum vt tria, vel vt quatuor applicatum aquæ aliquid agere in eam, & plus acturum si cùm ea se penetraret: ergo maior est actiuitas actualis eius formali resistentia frigiditatis aquæ, etiam si à substantia aquæ efficienter conseruetur. Probatur consequentia, quia si non esset maior, nulla posset actio sequi: nam vt superius probauimus à proportione minoris inæqualitatis non potest actio prouenire. Deinde probatur ratione, quia si propter conseruationem effectiuam summi caloris à substantia ignis, & summæ frigiditatis à substantia aquæ maior esset resistentia formalis passi, quàm actiuitas agentis, vt asserit prima sententia opposita, euidenter sequitur, non solum reactionem passi in agens contrarium esse impossibilem, sed omnem actionem inter quæcumque contraria, quod est absurdum. Probatur consequentia: nam si resistentia formalis actualis contrarij maior est actiuitate alterius, quia forma passi non solum resistit resistentia formali ratione incompossibilitatis, quam habet cum forma agentis, sed quia conseruatur esse 156

tur effectiuè à propria substantia, cum hoc sit semper verum, & necessarium in agentibus per primas qualitates sibi proprias, qualia sunt elementa; sequitur semper in his verum esse, quod plus resistat passum, quàm agens agat; & ex consequenti impossibilem esse actionem. Probatur consequentia, quia si plus resistit: ergo non potest superari ab agente, neque ab eo pati; nam eo ipso, quod patitur aliquid ab alio, euidens est su-
157 perari, & vinci ab eo. Ex quibus ad formam argumenti principalis neganda est minor, quod maior sit resistentia formalis agentis per propriam formam conseruatam effectiuè à propria substantia, quàm actiuitas passi ad reagendum: nam cum forma agentis solum resistat passo reagenti, per illum gradum necessariò expellendum, etiam si conseruetur secundum eumdem gradum effectiuè à propria substantia; cum passum reagat per totam latitudinem intensionis suæ formæ: maior erit actiuitas, quàm resistentia, quia maior est virtus agendi totius intensionis formæ, quàm resistentia formalis vnius gradus qualitatis contrariæ, etiam conseruati à propria forma substantiali, vt per se est manifestũ. Et propterea à proportione maioris inæqualitatis sequitur reactio.

Ad primum argumentum secundæ opinionis neganda est consequentia, quod ex reactione sequatur actionem inter contraria esse impossibilem. Et cum dicitur agens naturale prius agere in proximum, quam in remotum, distinguẽdum est: nam si proximum, & remotum se teneant ex parte medij, vel passi, verum est, quia neque actio potest peruenire ad posteriorem, siue remotiorem partem medij, vel passi; nisi per priorem, aut proximiorẽ: si vero intelligatur de partibus eiusdem agentis, falsum, quia agens neque in medium, neque omnino in passum agit transmittendo actionem ad vnam partem proprij corporis per aliã vsque ad vltimã, & per illã ad passum; sed per omnes simul vnitas per modũ vnius agentis agit immediatè in mediũ extrinsecum, vel in passum sibi approximatũ; & ideo licet aliqua pars agentis sit affecta aliquo gradu qualitatis contrariæ, non est necessarium, quòd agẽs prius agat per alias partes proprias in illam ad expulsionem talis gradus, quàm agat in passum, vel medium extrinsecum: nã illa pars non est sibi medium agendi in passum, sed immediatè agit in illud per omnes ad
158 modum vnius agentis concurrentis. Gratia exempli, si aliqua pars aquæ sit calefacta vno gradu caloris, & ei approximetur aliud calidum, in quo possit agere, non est necessarium quòd prius expellat à se vnum illum gradum caloris, quam agat in calidum extrinsecũ, quia non agit in illud trãsmittendo actio-

nem

nem per partẽ illã calefactam, sed per illam, & alias vnitas per modum vnius agentis frigidi immediatè agit: post actionem vero in calidum, illo iam superato, vel separato expellet omnino gradum illum caloris ab illa parte virtute propriæ substantiæ, à qua emanabit gradus frigiditatis amissæ. Et ita non impeditur aqua ab illa parte calefacta, quin possit agere in calidum sibi approximatum. Huic solutioni addo aliã, quod etiã si pars proxima aquæ posset agere in eãdem partẽ calefactam ab igne per repassionẽ, impeditur tamen ab eodẽ igne reagente; vnde propter hoc impedimentum non expellitur ab illa gradus caloris ei impressus, quamdiu durat actio, & reactio, nec proinde mouetur motibus contrarijs. Eodem modo respondendum est ad posteriorem experientiam secundi argumenti de calido agente in frigidum, & habente vnam partem tãtum intra sphæram actiuitatis eius, sed totum ipsum frigidum intra propriam contentumtum, vt consideranti est manifestum.

Solum restat soluendum secundum argumentum. Quantum 159
ad priorem eius partem, in qua adducitur alia experientia de medio extrinseco, nempe aëre, per quem ignis agat in aquam. Ad cuius solutionem tamquam certum præsupponendum est actionem, & reactionem non dari, nisi inter vltimum agens, & passum: vltimum vero agens est illud, quod immediatè tangit passum, & ideo solum immediatum agens repati potest. Ita docet expresse Aristoteles text. 53. huius libri; quod probauit in sanatione; nam medicus, inquit, per artem sanat infirmum, sed nihil repatitur in actione sanandi, quia ipse per se non tangit passum, sed medicamentum tangens per se repatitur. Vnde sequitur impossibile esse, quòd agens per medium repatiatur à passo, nisi simul cum medio per modum vnius agentis agat in ipsum; tunc enim immediatum, & vltimum agens erit, & ideo repati poterit. Hoc igitur supposito, argumentum affert exemplum de igne agente in aquam medio aëre. Vt autem vniuersalis sit solutio de omni agente per medium, notandum est; medium tribus modis se habere posse, nam vel nudum est vtraque qualitate contraria, per quam duo corpora agunt, & patiuntur; vel vtraque affectum est, vel altera tantum: & primum non est naturaliter possibile propter ordinem, ac dispositionem corporum naturalium simplicium, qualia sunt elementa: vel mixtorum, quæ ex eis componuntur, aliqua enim qualitate cõtraria, vel vtraq; necessario debẽt affici. Si vero daretur supernaturaliter casus, in quo corpus medium neutrã qualitatẽ contrariam haberet, sed vtriusque esset capax (quod ad actionẽ, & reactionẽ necessariũ est) tunc vtrũque extremũ, nempe agens, & passum

& passum agerent simul in medium, quoúsque in eo producerent vtramque qualitatem, in tota ea intensione, in qua non sunt incompossibiles in eodem subiecto, vel in eadem parte eius;nam secundum hos gradus intensionis non se expellunt ab
160 eodem subiecto, vel eius parte; & toto tempore, quo agunt simul in medio,neutrum extremum repatitur ab alio,quia neutrum est agens vltimum,vel immediatum in aliud;sed ad summum repatientur aliquid à medio incipiente habere vtramque qualitatem, & per singulas poterit aliquid reagere in vtrumque extremum contrarium. Itaque toto hoc tempore mouebitur medium motibus non contrariis simpliciter, sed secundum quid,quod non repugnat;quia sicut qualitates contrariorum in tali gradu non sunt incompossibiles in eodem subiecto, ita nec motus, per quos producuntur, quia contrarietas motuum ex contrarietate terminorum desumenda est,& ex consequenti compossibilitas eorum in eodem subiecto: sicut ergo termini non sunt incompossibiles in eodem gradu,ita nec motus.Postquam verò medium peruenerit ad hos gradus,neutrum extremum circa illud agere poterit: sed quodlibet cum eodem medio sibi coniuncto,in quantum propria qualitate affecto per modũ vnius agentis aget,vel reaget immediatè in aliud:& tunc patet non sequi quòd mediũ moueatur simul motibus contrariis,quia nõ datur actio per mediũ,sed solum immediata vnius extremi in alterũ:medium vero per diuersas qualitates coniungitur vtrique, & per modum vnius agentis agit in aliud, & ab extremo potẽtiori nihil recipit,sed solum cum eo agit per qualitatem iam receptam,ab alio vero aliquid repatitur, & recipit, ideo non mouerut motibus contrariis, nec est possibile in casu isto,quia euidẽter sequeretur simul intendi, & remitti eamdem qualitatem eius,nempe calorem, vel frigus: nam si frigesit ab aqua:ergo intenditur frigiditas eius: & si simul calefit ab igne, cũ latitudo gradualis vtrius qualitatis iam sit in eo adimpleta, non potest recipere calorem nouũ sine expulsione,aut remissione frigiditatis,quæ ideo simul in eo intendetur,& remittetur:& consequenter simul erit maior,& minor: quod repugnat.Itaque totum calidum per modũ vnius agentis agit in frigidum,& totum frigidnm per modũ vnius agentis agit in calidum. Nec est necessarium,vt totum calidum prius expellat à se frigiditatem, quam habebat mediũ sibi coniunctũ ad agendũ,nec etiã totum frigidum expellat calorẽ eiusdem medij sibi cõiuncti,quia non agit totũ calidum in frigidũ transmittendo actionem per suas partes ad passum, sed immediatè coniunguntur omnes partes eius ad agendum in illud:& eadẽ ratione totum frigidum non

reagit

reagit in calidum transmittendo reactionem per suas partes; sed partes omnes simul vnitæ per modum vnius agentis reagunt immediatè in calidum, vt superius explicatum est.

Si vero medium à principio fuerit affectum vtraque qualitate contraria, eodem modo sentiendum est; nam vel habet eas in eo gradu, vltra quem sunt iam incompossibiles, & tunc nec agens, nec passum poterunt agere in mediũ, vt in passum à quolibet distinctum; sed agens simul cum eo sibi coniuncto, vt habente propriam qualitatem per modum vnius agentis aget immediatè in passum, & hoc cum eodem medio sibi coniuncto, vt habente ptopriam qualitatem per modum vnius agentis reaget in idemmet agens. Et ita etiam patet, quod si medium hoc modo se habeat non mouebitur motibus contrariis per actionem, & reactionem extremorum, sed vno tantum motu repassionis à minori contraria. Si vero eas habuerit in minori gradu poterit, tam agens, quam passum in illud agere quousque ad illum gradum perueniant qualitates ipsæ contrariæ in eo, vt in maiori intensione sint incompossibiles, & non mouebitur simul motibus contrariis simpliciter, sed tantum secundum quid; & ideo possibiles simul in eodem subiecto, sicut & qualitates ad quas terminantur in eodem gradu simul esse possunt. 161

Et si tandem medium ita se habeat, vt vna tantum, vel altera qualitate contraria afficiatur, quo pacto se habet aër medius inter ignem, & aquam; habet enim summam humiditatem, & prope summum calorem; dicendum est ignem, & aquam posse simul agere circa ipsum, quousque intensio caloris, quæ ei deficit vsque ad octauum gradum impleatur partim per intensiorem calorem, & partim per aliquid frigiditatis ei impressum. Nam quousque impleta sit latitudo ex vtraque qualitate non necessariò vnum contrarium expellit aliud; post impletam vero vtrumque extremum illud sibi coniunget, vt affectum sua qualitate ad agendum in aliud per modum vnius agentis, & ideo solum repatietur à debiliori extremo, tamquam aliquid alterius, & solum mouebitur vno motu repassionis, non duobus, neque contrariis. 162

CAPVT X.

De Mixtione.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Reliquum autem est considerare de mixtione, &c.

FF

Breuis expositio textus.

Omnia, quæ de actione, & passione disputauit Aristot. per quatuor capita præcedentia ordinata sunt ad intelligendam naturam mixtionis; hæc verò cum sit generatio quædam vnius ex multis concurrentibus ordinatur ad intelligendam naturam generationis, quæ huius libri, & totius operis scopus est. Intentum igitur huius vltimi capitis est, inuestigare naturam mixtionis. Diuiditur autem in tres partes; prima propositis his, quæ ad intelligendam naturam mixtionis explicari debent, docet dari mixtionem in rerum natura; eam distinguens à cæteris mutationibus; refutata prius quorumdam sententia mixtionem omnino negantium, & soluto eorum argumento, quo id probare contendebant. In secunda explicat modum, quo fiat mixtio ex propria sententia refutatis prius sententiis aliorum. In tertia tandem colligit, quid sit mistibile, & quid sit mixtio.

Circa primum asserit quinque esse explicanda de mixtione, vt benè eius natura intelligatur. Primum, quid mixtio sit? Secundum, quid sit miscibile, hoc est, qualia esse debeant ea, ex quibus mixtio fieri debet? Tertium, in quibusnam rebus mixtio reperiatur, seu quibus conueniat? Quartum, quonam modo fiat mixtio? Postremum, an sit in rerum natura? Incipit autem hæc explicare ab vltimo, quia secundum ordinem scientificum, primum, quod ad scientiam cuiuslibet rei consequendam debet præsupponi, est rem illam esse, hoc est, esse possibilem.

Circa possibilitatem autem mixtionis non defuerunt, qui eam omnino negarent, propter hoc argumentum. Si mixtio sit possibilis, plura debent ad eam concurrere; vel ergo plura illa ita se habent, vt in mixtione ipsa permaneat vtrumque, vel vtrumque corrumpatur, vel vnum permaneat, & corrumpatur alterum: si integra permaneant, non magis dicentur misceri nunc, quam prius. Probatur, quia eodem modo se habent, sicut prius se habebant; sed prius non miscebantur: ergo neque nunc miscentur. Et idem sequitur, si vnum eorum permanet, & alterum desinit esse: nam manifestum est, rem actu existentem non misceri cum re non existente: si vero vtrumque desinat, multo minus verum erit, quòd misceantur; quia ea, quæ desinunt, misceri non possunt; sed ad summum dicentur corrumpi. Hoc tamen non obstante asserit Arist. possibilem esse mixtionem. Vt autem id ostendat, distinguit illam à cæteris mutationibus. Et primò, quod non sit generatio, probat hoc argumento. Quando vnum generatur ex altero, vt ignis ex ligno, nec dicimus, nec verũ est, quòd ignis admisceatur ligno, vel lignum igni;

igni; ſed ſolum, quòd vnum fiat ex altero: ergo mixtio diuerſum quid eſt à generatione, & corruptione. Probat deinde primo, mixtionem non eſſe alterationem, vel augmẽtationem hoc modo. Illa, quæ augentur, & alterantur integra permanent ante, & poſt augmentationem, & alterationem; immo & in augmentatione, & alteratione ipſa; ſed quæ miſcentur non poſſunt integra permanere, vt probatum eſt: ergo mixtio non poteſt eſſe alteratio, nec augmentatio. Et eadem ratione ait probari, nec accidẽtia miſceri cum ſubiectis, nec inter ſeſe, vt albedo cum corpore, aut cum nigredine, quia poſtquam accidens coniunctũ eſt cum ſubiecto, vel cum alio accidẽti in eodem ſubiecto ſalua, & integra manent, vt per ſe eſt manifeſtum. Suppoſita diſtinctione mixtionis à reliquis mutationibus, probat eſſe poſſibilem: quia ea, quæ ſunt, alia ſunt in actu, alia vero in potentia, vel in virtute: ſed poſſibile eſt miſcibilia, vt elementa ita cõcurrere ad mixtionem, vt deſinant eſſe actu; permaneant verò in virtute, hoc eſt per virtutes ſuas, quæ ſunt qualitates propriæ, per quas concurrunt ad mixtionem, vt ignis per ſuum calorem, & per ſuam frigiditatem aqua: ergo poſſibile erit quod miſceantur ad componendum mixtũ. Et hæc eadem diſtinctio ſoluit argumentũ propoſitum: nam ea, quæ miſcentur, nec permanent ſecundum eſſe actuale, neque omnino deſinunt eſſe, ſed ſecundum virtutem, vel potentiam: iſte autem modus permanendi poſtea explicabitur.

In ſecunda parte explicat modum, quo fiat mixtio. Primò quidem ex aliorum Philoſophorũ ſententia; deinde ex propria. 3
Duplex fuit opinio eo tempore de modo, quo mixtio fiat. Prima eorum, qui putarunt mixtionem fieri ex corporibus in tam minimas particulas diuiſis, quæ licet ſecundum ſe poſſint eſſe minores, non tamen ſecundũ apparentiam ſenſus; quia non poteſt eas ita minimas percipere: & has minimas particulas aiunt ſecundum ſe totas; vel omni ex parte ad inuicem iuxta poni, & per talem iuxta poſitionem permiſceri, quia ſenſus non poteſt percipere ſeparationem earum, & ideo iudicat eſſe permixtas. Exemplũ aſſignare poſſumus in farina tritici, & hordei permixtis; nam farina non eſt aliud, quàm granũ ita in minimas partes diuiſum, aut conciſſum, vt eas ſenſus non poſſit diſcernere. Alij vero dixerunt mixtionem corporum fieri ex partibus minimis non ſolum ſecundum ſenſum, ſed etiam ſecundum materiam, & ſubſtantiã ipſam, vt non ſint amplius diuiſibiles, nec ideo poſſint dari minores. Quæ quidem omni ex parte iuxta poſitę dicuntur permiſceri: & hoc modo dicunt tam iſti, quã illi permiſceri elementa in minimas partes diuiſa, aut ſecundũ ſenſum rãtum, aut ſecundũ materiã, & veritatem rei. Sed vtramq; opinionẽ reijcit

Arist. primo, argumento communi aduersus vtramque, deinde singulis argumentis refutando singulas. Probat ergo vtramque esse falsam hoc modo. Si mixtio ex minimis illis partibus vicissim iuxta positis fieret, non esset vera mixtio, sed potius compositio cuiusdam acerui minorum corporum. Probatur consequentia; primo, quia licet adeo exigua sint, quodlibet permanet integrum, atque separatum ab alio secundum situm, quamuis sensus non percipiat talem separationem: ergo coaceruata potius, quam permixta dicentur. Secundò, quia iam mixtum non esset homiometon, seu homogeneum in ratione mixti, ita vt quælibet pars eius esset mixta, sicut quælibet pars aquæ est aqua: probatur consequentia, quia partes miscibilium distinctæ, & separatæ permanent, quamuis distinctio, & separatio sensu non percipiatur. Consequens autem falsum est, quia ratio mixti æquè debet conuenire toti, & partibus, vt per se est manifestum.

4 Probat deinde primam opinionem esse falsam, quia si mixtio tantum fieret ad sensum, sequeretur respectu vnius esse mixtionem, eius videlicet, qui separationem miscibilium non perciperet, & respectu alterius acutiorem visum habentis, eamque perspicientis non esse mixtionem; quod patet esse absurdum, quia non esset mixtio vera res, sed apparens; naturalia vero non ex apparientia iudicanda sunt, sed ex vera earum natura. Probat tandem falsam esse secundam opinionem hoc modo. Corpus naturale, cum sit continuum, debet esse diuisibile in infinitum hoc est, in semper diuisibilia: ergo repugnat diuidi in tam minimas partes, quę non sint amplius diuisibiles, alioqui ex indiuisibilibus componeretur tamquam ex partibus, quod 6. Phys. probatum est repugnare. Et etiam si tales partes indiuisibiles darentur simul concurrentes, vt asserit hæc sententia; talis concursus non esset mixtio, sed congregatio, seu coaceruatio multorum indiuisibilium.

His sententiis refutatis ostendit ex propria quonam modo fiat vera, & naturalis mixtio; ad id autem ostendendum, declarat prius, in quibusnam rebus mixtio reperiatur, aut qualia debent esse, quæ miscentur, ac distinctione præmissa, corpora naturalia quædam sunt mutuo actiua, & passiua, hoc est, quæ agunt in alia, & simul ab eis patiuntur, vt elementa, & vniuersaliter corpora omnia, quæ habent materiam eiusdem rationis: alia, quæ agunt quidem in alia, sed ab eis non patiuntur, vt corpora cœlestia. Et hæc misceri non possunt, sed illa tantum. Vnde Medicinæ ars & sanitas non possunt misceri, quia licet ab illa producatur hæc, non tamen ab hac patitur. Hæc autem conditio

non

non ſufficit, ſed requiritur ſecunda, nempe, quod facile poſſint diuidi, aut comminui. Vnde lapis, & ferrum non miſcentur. Tertia conditio eſt, vt non ſint magna, nec multa, ſed parua quidem, & pauca: nam ex magna rerum multitudine, vel ex magnis corporibus difficile poteſt mixtio fieri, quia difficile alterantur. Eo autem modo, inquit, miſceri debent, vt proportionem habeant ſecundum actiuitatem, & reſiſtentiam, ita vt actiuitas vnius non multum ſuperet reſiſtentiam alterius, quia parum poterunt admiſceri; ſed ſi coniungantur, facile vnum deſtruet alterum, & in ſe conuertet, vel in res alias reſoluet, & ita non fiet mixtio, ſed generatio, & corruptio, à quibus oſtenſum 5
eſt mixtionem diſtingui; vt ſi gutta aquæ multis vini amphoris ſuperinfundatur, ſtatim in vnum conuertetur; & modo ſimili, dum ſimul liqueſiunt ſtannum, & æs; hoc illud reſoluit in vapores; ita vt nihil ferè de illo præter calorem relinquatur, quia actiuitas æris multum ſuperat reſiſtentiam ſtanni. Ex quibus colligit facilius miſceri humida, quia facile diuiduntur, & ſeſe accommodant termino alieno, nempe vaſis, vel alterius rei ſolidæ; dummodo inquit non ſint viſcoſa, vt oleum, mel, pinguedo; quæ quidem difficile penetrari poſſunt, & ideo difficile etiam admiſcentur.

His explicatis, iam in vltima parte docet quid ſit miſtile, vel miſcibile, atque etiam quid ſit miſtio. Miſcibile ait eſſe illud, quod agit, & repatitur, & facile diuidi poteſt: miſtio vero eſt miſcibilium alteratorum vnio, & hæc in litera.

TRACTATVS DE NATVRA, ET RAtione mixtionis.

HÆc ſunt diſputanda de mixtione, vt natura, & ratio eius perfectè intelligatur, an mixtio ſit, vel an ſit poſſibilis? Secundo quid ſit? Tertio, quomodo diſtinguatur à generatione, & cæteris motibus, vel mutationibus? Quarto, quæ ſit cauſa propria, & per ſe eius? Quinto, an elementa maneant in mixto ſecundum proprias formas ſubſtantiales? Sexto, an maneant ſaltem quantum ad proprias formas accidentales, quæ vocantur virtutes? Cætera enim, quæ ad temperamenta mixtorum pertinent, in ſecundo libro diſputabuntur.

QVÆSTIO I.

An mixtio sit, vel an sit possibilis.

6 PRimò oportet explicare, quid mixtionis nomine intelligatur, vt possimus ad cætera explicanda procedere. Mixtio igitur significat actionem quamdam, per quam plura corpora confusa quadam ratione coniunguntur; vt patet dum aqua admiscetur vino: coniunguntur enim duo isti liquores confusa ratione; ita vt quamuis distincta permaneant secundum entitates reales, quamdiu vnum non conuertitur in alterum, vel vtrumque in tertium, non tamen manent separata, sed confusa ratione coniuncta, seu permixta. Mixtio autem duplex est, vt colligitur ex Aristotele capite præsenti: vna per quam multa corpora, vel multæ particulæ eorum confusa ratione coniunguntur solum secundum approximationem localem; immutata vero permanent secundum substantiam: quo pacto farina ex granis tritici, & hordei simul concissis mixtum vocatur. Et hæc est acceptio impropria mixtionis; quia aggregatum tantum ex miscibilibus vocatur mixtum; non tamen quælibet pars eius: immo separabiles sunt secundum se partes cuiuslibet corporis inter sese, vt partes tritici à partibus hordei. Ex quo plane colligitur non esse quamlibet mixtam, quia non quælibet continet partes vtriusque grani. Et hanc solam mixtionem videntur posuisse antiquiores illi Philosophi; quos refutat Arist. capite præsenti. Ideo secundo modo accipitur propriè pro vnione corporum, vel partium, ex qua media eorum alteratione, & corruptione resultat aliquid vnum substantiale distinctum ab omnibus. Quæstio igitur non procedit de mixtione impropria, quia dubium esse non potest, quin illa detur in rebus; cum videamus grana diuersæ speciei permisceri, vel confundi in eodem aggregato, integra quidem, vel in minutissimas particulas concissa. De sola ergo mixtione propria dubitamus, an detur in rerum natura, vel dari possit?

7 Et prima opinio asserit mixtionem esse naturaliter impossibilem, nam licet dentur plura corpora mixta, quorum formæ substantiales postulant primas qualitates in certo gradu attemperatas pro dispositionibus, sed repugnat mixta hęc fieri immediatè ex materia elementorum, nisi prius præcedat sub alia forma mixti. Hanc opinionē citat Tolet. 1. lib. de gener. q. vltima. Probari tamen potest primo; quia, vt mixtum fiat immediatè ex elementis per veram mixtionem, necesse est elementa ipsa concurrere per se immediatè, simulque applicari ad agendum, & patien

patiendum, vt per talem actionem, & reactione se corrumpant, & in materia eorum introducatur forma mixti, sed talis concursus elementorum est impossibilis: ergo impossibilis erit mixtio. Probatur minor, nam vel ipsamet elementa concurrent ad vnum aliquem locum per motus naturales ex propriis inclinationibus procedentes, vel ab aliqua alia causa extrinseca mota, & quasi attracta ad talem locũ. Sed vterq; modus conueniendi est impossibilis: ergo etiam mixtio. Minorem probo quantum ad primum modũ, quia repugnat omnia quatuor elementa moueri ad locum aliquẽ determinatum propria inclinatione: nam si esset sursum, non possent moueri ad illum naturaliter grauia: si deorsum, non possent moueri leuia: & si esset medius, repugnaret moueri ad illum naturaliter extrema, vt per se est manifestum. Quantum vero ad secundum modum probatur esse impossibilem, quia non possunt moueri ab aliqua causa extrinseca, nisi vniuersali; sed ab hac non mouentur: ergo à nulla. Probatur minor; causa vniuersalis non mouet inferiora corpora, nisi pro bono vniuersali in mundo necessario requisito: sed mixtio non est necessaria pro bono vniuersali: ergo confictum prorsus est, & sine fundaméto excogitare quòd à causa vniuersali deducantur elementa quasi ad locũ certaminis, vt in eo agant, & patiantur, ac se corrumpant. Probatur minor ex duobus. Ex primo quidem, quia mixtio non potest esse necessaria in mundo, nisi ad productionem corporum mixtorum, sed hæc possunt sine mixtione produci, & sine interuentu elementorũ ex materia aliorum mixtorum, & sic reuera producuntur, vt patet de quibuscunque mixtis viuentibus, atque etiam de non viuentibus: ergo non est vllo modo necessaria. Ex secundo vero, quia si mixtio esset necessaria ad commune bonum mundi per talem concursum elementorum facienda, videremus aliquando elementa cõcurrere, sed numquam vidit aliquis in aliquo mundi loco elementa omnia concurrere ad mixtionem: ergo euidens signũ est talem concursum non esse necessarium. Probatur minor, quia numquam vidimus super terram, vel aquam quatuor elementa in loco aliquo coniuncta: quod vero sub aquis, vel sub terra coniungantur, difficilius multo est, quia elementum ignis non potest ad loca subterranea descendere, vel in eis detineri.

Secundo, quia etiam si elementa omnia simul concurrerent, repugnat per talem concursum fieri mixtionem: ergo non est possibilis. Probatur antecedens, quia naturaliter est impossibile quod in tali proportione applicentur, in qua non corrumpatur aliquod eorum à suo contrario, prius quàm alia, cum tam diuersa sit actiuitas, & resistentia eorum: ergo naturaliter

eſt impoſſibile,quod ſimul omnia ſe corrumpant,vt in materia eorum ſuccedat forma mixti.

Secunda ſententia tenet mixtionem propriam eſſe naturaliter poſſibilem; atque etiam dari in rerum natura:Ita Ariſtoteles expreſſe capite præſenti, & omnes eius interpretes: ita etiam omnes fere ſcholaſtici Doctores in 4. diſt. 12. & 13. & Diuus Thomas non ſolum his locis ſed 3.p.q.77.art.8.vbi ſupponunt diuerſos liquores, & contrarias qualitates habentes in ea quantitate miſceri poſſe, vt ita vnum agat in alterum, & ab eo repatiatur,quod neutrum conuertat in ſe alterum: ſed dum ad certas diſpoſitiones materia vtriuſque peruenit, diſconuenientes quidem naturæ vtriuſque,ſed conuenientes formæ alicuius tertij formam huius in eam introduci, & tertium mixtum ex vtroque generari,& hæc eſt vera,& tenenda. Quam his tribus concluſionibus explico. Prima eſt, naturaliter loquendo numquam dari mixtionem ex concurſu omnium elementorum factam,hanc tenent omnes fere recentiores, & eam ſic probo,quamuis tria elementa,nempe aër, aqua,& terra poſſint naturaliter congregari ad generationem mixti,repugnat tamen congregari ignem ſiue in terra,ſiue in aëre:ergo numquam datur mixtio per congregationem quatuor elementorum facta. Probatur antecedens,quia ad aquam, & terram non poteſt naturaliter deſcendere ignis,cum motus deorſum ſit contra inclinationem eius;& eadem ratione, neque ad locum aëris: quod vero dicitur à cauſa vniuerſali adduci ignem etiam per motum deorſum:ſine fundamento dicitur; quia talis deſcenſus non eſt neceſſarius ad bonum commune vniuerſi,cum conſtet ſine igne poſſe mixta generari per calorem Solis:ergo nõ fit à cauſa vniuerſali.Probatur conſequentia,quia vniuerſales cauſæ non mouent corpora ſublunaria contra propriam inclinationem; niſi forte pro bono vniuerſali neceſſarius ſit talis motus, vt ad impediendum vacuũ;nec in ipſis corporibus poteſt poni inclinatio aliqua ad tales motus, niſi forte in ordine ad eumdẽ finem ſine neceſſarij.Quod vero fulgura deſcendere videamus,non probat ignẽ deſcendere,ſed ſolum ignitã exhalationẽ:hoc eſt calidiſſimã,quæ non eſt ignis elementaris, ſed mixtum quoddam,ſicut eriã flamma(quam vulgo ignem vocat) vt docet expreſſe Ariſt. 1.Metheor.ſumma 2.c.1.non eſt ignis,ſed fumus accenſus.

10 Secunda aſſertio, ſi quatuor elementa per diuinam virtutem congregarentur in vnum locum in certa, ac determinata proportione,atque in particulas diuiſa:verè,& propriè commiſceri poſſent,& per mutuam actionẽ, & reactionem ad talẽ gradum diſpoſitionũ peruenire,vt omnia corrumperentur,& in materia

eorum

eorum noua forma mixti introduceretur iuxta exigentiam talium dispositionum. Probatur ratione, & experientia: Ratione quidem, nam talis dispositio conueniens formæ mixti nulla ratione efficaci probatur impossibilis; immo ex multis combinationibus primarum qualitatum secundum diuersum gradum, & proportionem earum, vna, & plures dari possunt, quæ formæ alicuius mixti, vni, vel alteri elemento magis simili, quàm aliis naturaliter conueniat: & ex alia parte ita sit disconueniens omnibus formis elementorum vt cum ea non possint in suis materiis conseruari. Tunc ergo naturaliter consequitur in materiis omnium sic dispositis talis forma mixti, & in ea vniuntur ad compositionem eius. Experientia verò probatur, quia videmus ex aqua, terra, & aëre simul concurrentibus generari imperfecta animalia, atque etiam vapores, & exhalationes, de quibus suo loco ostendemus non esse elementa substantialiter, sed mixta: ergo sicut duo, vel tria hæc elementa concurrere possunt ad propriam mixtionem, ita proportionata secundum actiuitatem, & resistentiam, vt per mutuam actionem, & reactionem sese corrumpant, & talis dispositio ex hoc relinquatur in eorum materiis, quam naturaliter consequatur forma mixti; ita poterunt concurrere quatuor, si adeo applicentur. Quare mixtio ex concursu omnium elementorum possibilis censeri debet, quamuis non concurrant omnia naturaliter.

Tertia assertio, non solum est possibilis mixtio naturaliter 11
ex concursu duorum, vel trium elementorum, sed sæpe datur. Hanc probat experientia adducta de generatione animalium imperfectorum ex putrefactione terræ, & concursu aquæ, & aëris: quam videmus fieri vigente pluuia æstiuo præsertim tempore: atque etiam de generatione vaporum, & exhalationum ex aëre, & terra permixtis. Probatur deinde ex mixtione liquorum, vt aquæ, & vini, de quibus satis probabile est, vt inferius ostendetur, sic misceri posse secundum quantitatem, & qualitatem, vt neutrum in se conuertat alterum, sed ambo conuertantur in tertium per mutuam actionem, & reactionem, non quidem statim, sed post aliquod tempus: quorum mixtio satis propria est, cum ei conueniant omnes conditiones ab Aristotele assignatæ. Vtérque enim liquor verè, & propriè miscibilis est, & quodlibet permeat, vel peruadit alterum, cúmque alterat, & tandem vniuntur in eadem forma mixti superuenientis expulsis propriis: permanéntque in eodem mixto genito non secundum actum, sed secundū aliquam virtutem propriam. Probatur tandem alia experientia aquæ, & terræ, atque etiam aëris, ex quibus simul concurrentibus, & per mutuam actionem,

& reactionem corruptis generatur alimentum plantarum, quod est succus quidam, ex quo aluntur, qui absque dubio diuersam habet naturam ab eis, & ideo non est elementum, sed mixtum: ergo non solum est possibilis mixtio propria, sed sæpe datur in natura rerum. Et iuxta has conditiones intelligi debet sententia Aristotelis, & communis: numquam enim Aristoteles dixit omnia elementa simul concurrere ad mixtionem, sed indefinitè locutus est; intelligens omnia, vel saltem plura concurrere, & ex eis mixtionem fieri, atque etiam ex vno elemento, & alio corpore mixto, aut etiam ex pluribus mixtis seruatis propriæ mistionis legibus. Et ex his assertionibus constat solutum esse primum argumentum pro contraria opinione positũ: probat enim de solo igne non posse naturaliter descendere ad loca aliorum elementorum, nec talem descensum esse necessarium, quod prima assertio nostra concedit.

12 Ad secundum negandum est antecedens, quòd repugnet in tali quantitate, & proportione applicari elementa secundum actiuitatem, & resistentiam, quod nõ prius corrumpatur vnum, quam cætera, nam cum tanta sit latitudo intensionis in qualitatibus elementorum, & tot possint combinationes ex eis fieri secundum diuersas proportiones actiuitatis, & resistentię singulorum, facile intelligitur, quod sic possint applicari, vt omnia corrumpantur simul, & materiæ eorũ permaneant dispositæ pro forma mixti introducenda, in qua vniantur substantialiter.

QVÆSTIO II.

Quidnam mixtio sit, & quomodo distinguatur à generatione, & cæteris mutationibus?

13 Circa primum de quidditate mixtionis Aristoteles capite præsenti in fine, ita eam definit, *Mixtio est miscibilium alteratorum vnio.* Quam definitionem vitiosam esse affirmat Scaliger exercitatione tertia, idque probat duplici argumento. Primò, quia vitium definiendi est ignotum per aliud non minus ignotum explicare, hoc enim modo numquã poterit cognosci definitum; sed ita explicat Aristoteles sua definitione mixtionem: ergo vitiosa erit. Probatur minor, quia mixtionem definit per miscibile ita incognitum sicut eadem mixtio. Secundo, quia in tali modo definiendi committitur vitiosus quidam circulus: ergo vitiosus censeri debet. Anteccedẽs probatur, nã mixtio definitur per miscibile, & miscibile nõ potest definiri, nisi per eamdem mixtionem: ergo committitur circulus vitiosus. Probatur conse-

consequentia, quia de primo ad vltimũ sequitur idẽ per semetipsũ definiri: quia si mixtio definitur per miscibile, & hoc rursus per eandem mixtionem: ergo mixtio definitur per seipsam.

Nostra tamen sententia est, definitionem mixtionis traditam ab Aristotele esse bonam. Ita sentiunt omnes eius interpretes in eodem capite, & ex eius explicatione probabitur. Notandum igitur est tria reperiri in mixtione. Primum est localis coniunctio eorum, quæ miscenda sunt, vt liquorum, aut elementorum, in quorum congregatione quodlibet intersecat aliud secundum suas partes; quod necessarium est ad perfectam mixtionem. Secundum est mutua eorum alteratio, nam cum contraria sint, & sibi inuicem approximata, vicissim quoque agunt, & repatiuntur, actio autem, & reactio alterationes sunt, per quas singulorum materiæ disponuntur in eo gradu, & proportione, quam requirit forma mixti introducenda, & quæ sufficit ad corruptionem eorum. Ideo sequitur introductio formę mixti, & hæc est tertium, atque præcipuum, quod in mixtione includitur, & ad quod duo alia ordinantur. Hæc autem introductio formæ mixti dicit vnionem substantialẽ elementorum secundum materias proprias, quæ est quædã substantialis continuatio per propria indiuisibilia, atq; per quam ex omnibus fit vna numero materia. dicit præterea vnionẽ huius materiæ continuatæ cum forma substantiali mixti, quæ in ea introducitur, & ex hac vnione resultat mixtum per se primo productũ per mixtionem tamquam proprius terminus eius. Et hæc tria explicuit Aristoteles tribus verbis, quibus continetur definitio eius, ait enim, *Mixtio est miscibilium alteratorum vnio*, id est, substantialis coniunctio miscibiliũ, quæ congregantur localiter, & disponuntur per alterationem. Vnio autem substantialis eorum per proprias materias mutuis alterationibus dispositas, & eadẽ forma mixti informatas dicit productionem substantialem mixti. Hanc autem explicationẽ Aristotelis sic possumus ad formam definitionis reducere: *Mixtio est mutatio substantialis, per quam producitur corpus mixtum ex miscibilibus congregatis, & per mutuam alterationem dispositis, atque corruptis.* In qua definitione tria ponuntur, nempe mutatio substãtialis: & terminus à quo, & ad quem eius: terminus ad quem est corpus mixtũ per eam productum: terminus verò à quo sunt miscibilia congregata per alterationẽ disposita, atque corrupta; non enim sufficeret quomodocumque disponi, vel alterari, nisi per talem alterationem, & dispositionem corrumperentur, vt sic posset in earum materiis vnitis forma mixti introduci. Pro genere verò eiusdẽ definitionis ponitur. *Mutatio substantialis*, vt per eam censeantur exclusæ omnes

14 (right margin, beside "Nostra tamen sententia est…"); 15 (right margin, beside "In qua definitione")

omnes mutationes accidentales, vt sunt alteratio, augmentatio, atque etiam productiones substantiales, quæ non sunt mutationes, vt creatio alicuius substãtiæ. Per secundã particulam, nempe, *Corpus mixtum*, excluduntur generationes elementorũ, quæ quotidie fiunt, dum vnum elementum aliquã partem alterius in se conuertit. Per reliquas verò particulas excluduntur generationes aliæ mixtorũ corporum, quæ ex alijs mixtis sine congregatione aliqua, vel alteratione miscibilium corporum producuntur, vt sunt generationes viuentium ex semine productorum, atque etiam non viuentium, quę ex materia alterius mixti simpliciter generantur: licèt enim hæc omnia verè sint corpora mixta, in quibus virtute, vel potentia continentur elementa; productio tamen eorum non est mixtio saltem secundum totalem, & completam rationem eius per hanc definitionem explicatam ab Aristotele.

Ex hac autem explicatione possumus colligere argumentũ, quo probatur bonam esse definitionem Aristotelis hoc modo. Bona definitio est ea, per quam explicatur natura definiti, & distinguitur à quibuscumque alijs; sed talis est definitio Aristotelis, vt ex prædicta explicatione patet, per quam exclusæ sunt omnes aliæ actiones, & mutationes tam substantiales, quam accidentales: ergo non debet vitiosa appellari, sed bona.

16 Ad primum argumentum oppositæ sententiæ neganda est minor, quod mixtio definiatur ab Aristotele per aliquid ignotum, quia prius quam mixtionem definisset explicuit quidnam miscibile sit, vnde iam notum erat dum per illud definita est mixtio. Ad secundum respondent aliqui mixtionẽ, & miscibile esse relatiua; in relatiuis vero nullum esse inconueniens, immo & necessarium, quod vnum definiatur per alterum. Sed alijs non placet hæc solutio, quia etiam in relatiuis magnum est inconueniens, vnum definiri per alterum, cum sequatur vitiosus circulus, atque etiã nugatio, & inutilis repetitio, vt in Dialectica probatur. Ideo respondent ipsi, miscibile duobus modis sumi, sicut & mixtionem, propriè quidem, & impropriè. Miscibile propriè sumptum est illud quod cum alijs potest congregari, & à suo contrario alterari, atque corrumpi, atque etiam illud alterare, & corrũpere: sic enim fiet ex vtroque tertiũ, quod vocatur mixtum. Improprie vero sumitur miscibile, pro corpore, quod cum alijs potest congregari, atque confundi modo tãtum locali per iuxta positionem: quemadmodum congregantur triticum & hordeum ad exiguas partes redacta in farinam. Hoc supposito dicũt Aristotelẽ definisse mixtionem propriam per miscibile non propriè sumptum, quia hoc modo relatiuum

eius

eius est,& vnum relatiuum non potest definiri per alterum,sed per miscibile sumptum improprie, quo pacto non refertur ad mixtionem propriã per eum definitã,sed ad impropriã,& ideo bene Aristoteles explicuit mixtionẽ propriã per miscibile improprium,non definiendo vnũ relatiuum per alterũ, vt illa inconuenientia fugeret.Hæc tamen solutio supponit falsum, & Aristoteli contraria est,supponit quidẽ falsum, quod vnum relatiuum non possit definiri per alterum, cuius oppositum probauimus in prædicamento ad aliquid.Quod vero sit cõtra Aristotelẽ probo,ex verbis eiusdem definitionis ab Aristotele traditæ,quæ ita ait: *Mixtio est miscibilium alteratorum vnio.* Ex qua ita arguo: Miscibile proprie sumptum est corpus, quod cum alijs congregatur,non solum secũdum locum, & iuxta positionem quantitatis,sed per verã alterationẽ,per quam se corrumpunt,& ex eis generatur mistum,sed euidens est hoc modo sumi in verbis definitionis:ergo euidẽter falsum est dicere quòd improprie sumatur.Probatur minor ex illo verbo. *Miscibilium alteratorum*,id expresse significante,nam impropria,miscibilia, vt grana tritici, & hordei non miscentur per alterationem.

Respondeo igitur Aristotelem sine vllo vitio potuisse definire miscibile proprie sumptum per mistionem:sicut definiuit mistionem per miscibile.Nihilominus non est vsus,hac in parte tali modo definiendi,sed gratia maioris claritatis voluit definire miscibile propriè sumptum, per alias conditiones materiales,quas sequitur denominatio miscibilis,& per quas melius innotescit,nempe quod sit facile terminabile,& actiuum,atque passiuum. Quo supposito,manifestum est,nihil probare argumentum,cum supponat Arist.definisse mixtionem per miscibile:& rursus idem miscibile per mixtionem.

Quomodo distinguatur mixtio à generatione, & cæteris actionibus,& mutationibus.

Circa secundum,quod quæsiuit titulus quæstionis de distinctione mixtionis à generatione, & cæteris mutationibus,diuerso modo loquuntur recentiores.Nam quidam asserunt mixtionem differre à generatione tamquam species à genere.Ita Conimb.c.præsenti.q.2.art.2. quod asserunt colligi ex doctrina Arist.4.lib.Metheo.c.de putredine. Alij vero affirmãt differre accidentaliter per alterationem miscibilium positam in eius definitione,quod sic probãt,mixtio essentialiter sumpta solum dicit generationem corporis mixti:alteratio vero præcedens,quęcumq; illa sit,quamuis necessaria ad generationem, non tamen pertinet ad essentiã eius, sed accidentaliter se habet ad illam 22

ad illam;sed per alterationē miscibilium præcedentem introductionem formæ mixti distinguitur mixtio à quacumque alia generatione substantiali:ergo solū distinguitur accidentaliter.

Vt autem nostram sententiam explicemus adnotandum est primò,mistionem vnum importare quasi de formali, & per se significato;aliud vero,quasi de materiali & connotato.De formali importat introductionem formæ substantialis sua natura postulantis pro dispositionibus quatuor qualitates elementorum ad certam temperiem reductas.Et in hac ratione formali conueniunt omnes generationes mixtorum corporum, siue fiāt ex elemētis alteratis,& corruptis,siue simpliciter ex quouis corpore mixto. De materiali vero,& connotato dicit concursum aliquorum miscibilium, siue sint elementa, siue mixta,vt patet de propria mixtione liquorum habentium qualitates contrarias. Et ab hoc materiali significato, vel connotato sumit mixtio propriam denominationem;nam ex formali significato appellatur generatio mixti,non tamen mixtio;sed denominationem mixtionis sumit ex concursu miscibilium alteratorum,& corruptorum, in quorum materia introducitur forma substantialis mixti.

23 Secundo notandum est,corpus mixtum,vt tale est, duobus etiam modis considerari posse;primo ex parte formæ substantialis,quæ ex eo vocatur forma mixti,quia ex propria essentia, & natura petit qualitates elementorum pro dispositionibus: & ex hac parte distinguitur quodlibet corpus mixtum ab omnibus,& singulis elementis: & quia distinctio hæc non est solum ex parte dispositionum, quæ sunt accidentia, sed ex parte formæ substantialis secundum suam essentiam eas postulantis,essentialiter distinguitur corpus mixtum à corpore simplici,hoc est elementari, quia hoc non petit quatuor qualitates contrarias pro dispositionibus; sed duas tantum, & inter sese non contrarias,vt aqua frigiditatem,& humiditatem. Secundo consideratur ex parte earumdem dispositionum: & hoc modo consideratum non distinguitur essentialiter à simplicibus, sed solum accidentaliter.

Quibus suppositis,nostra sententia, & communis tribus assertionibus explicatur.Prima est,mixtionem essentialiter sumptam distingui à generatione elementorum, quasi distinctione generica.Genericam autem voco hanc distinctionem, quia sub quolibet membro eius continentur plures species. Probatur vero hoc argumento.Mutationes distinguūtur specie athoma, vel subalterna per terminos ad quos per se ordinantur eodem modo distinctos; sed corpus mixtum essentialiter distin

distinguitur ab elementari specie subalterna continente sub se plures species corporum mistorum:ergo mixtio per se ad illud ordinata distinguetur genere, vel specie subalterna à generatione elementi per se ordinata ad illud sub quo plures etiam species elementorum continentur.

Secunda assertio,mixtio eodem modo considerata non distinguitur essentialiter à generatione vnius mixti ex altero. 24 Probatur ex Aristotele 5. lib. Phys. cap. 2. vbi omnes mutationes reducit ad quatuor genera,nempe ad generationem, augmentationem,alterationem, & lationem;sed mixtio est mutatio:ergo sub aliquo ex his generibus contineri debet. Non sub tribus vltimis:ergo sub primo,quod est generatio. Quare non distinguitur essentialiter à generatione. Probatur deinde ratione;primo, quia ratio essentialis mixtionis sumitur à forma substantiali producta, in quantum sua natura postulat qualitates contrarias elementorum pro dispositionibus;sed hæc ratio cōmunis est productioni cuiuslibet mixti, siue ex miscibilibus, vel ex alio corpore mixto:ergo ex hac parte nō possunt distingui essentialiter,quia communis ratio non distinguit essentialiter illa,quæ sub ea conueniunt sed solum distinguentur specie diuersæ generationes mixtorum ex diuersis formis substantialibus mixtis,atque ex diuersis corporibus mixtis per eas productis.Secundo, quia si mixtio differt specie à generatione, per quam producitur mixtum eiusdem formæ specificæ, maximæ propter diuersum modum tendendi in formas eiusdem speeici,quia illa tendit media commixtione elementorum;hæc vero sine illa:sed hic modus tendendi est accidentalis: cum solum se teneat ex parte elementorum, vt sunt materia mixti, & differentia ex parte materiæ indiuidualis sit accidentalis:ergo non potest constituere essentialem differentiam.

Tertia assertio,mixtio considerata ex parte termini à quo, 25 atque etiam ex parte materiæ,nempe ex parte miscibilium alteratorum concurrentium ad illam,distinguitur à generatione quacumque siue elementi, siue mixti ex alio mixto solum distinctione accidentali. Probatur,quia talis concursus miscibilium alteratorum non pertinet ad substantiam mixtionis desumptam ex solo termino, ad quem per se ordinatur, qui est forma substantialis mixti, & mixtum ipsum per eam essentialiter constitutum; ergo non potest constituere distinctionem essentialem,sed solū accidentalem. Secundo, quia quod corpus mixtū fiat ex hac,vel illa materia sublunari, non variat essentiam eius,quā solum cōstituit,& distinguit ab alijs forma substantialis; ergo mutatio ipsa, per quam producitur non erit

distin

distincta essentialiter propter eamdem materiam diuersam; & consequenter, nec propter concursum miscibilium, sub quorum forma præcessit? Et iuxta has conclusiones, in quibus ferè omnes recentiores conueniunt intelligi debet Aristoteles, dum distinguit mixtionem à generatione, & cæteris mutationibus.

26 Sed quamuis hæc ita se habeant, simpliciter, & absolutè loquendo pronuntiandum est, mixtionem distingui à quacumque generatione, siue sit elementi, siue mixti ex alio mixto. Et ratio huius est manifesta, quia mixtio accipit denominationem à materiali, & connotato, nempe à concursu miscibilium alteratorum, & ideo nomine mixtionis non significatur quæcumque generatio mixti ex alio mixto, sed solum ea, quæ fit ex vnione miscibilium, atque ex materia eorum, & ideo Aristoteles volens definire mixtionem, non solum formalem, atque essentialem rationem eius considerauit, sed etiam materialem, & quasi connotatam, per quam formalis, & essentialis intelligitur; & vtramque posuit in definitione, primam sub vltimo verbo eius, nempe *Vnio*, postremam, duobus aliis, videlicet *Miscibilium alteratorum*, modum definiendi obseruans, quem obseruare solet in definiendis accidentibus in abstracto per proprium genus, & per subiectum, vel materiale connotatum loco differentiæ; vt si definiretur albedo, quod sit forma constituens corpus album. Conueniens etiam fuit sic definire mixtionem, vt clarius posset distingui non solum à generatione elementorum, sed à generatione vnius mixti ex alio: hæc enim licet sit productio corporis mixti, non est mixtio: cum notum sit definitionem ei non conuenire.

QVÆSTIO III.

Quænam sit causa per se, & immediata mixtionis?

29 PRæsupposita iam possibilitate naturali mixtionis, & explicata definitione eius, per quam à cæteris mutationibus distinguitur, causam eius efficientem per se, & immediatam quærimus, à qua fiat. Et prima opinio quorumdam recentiorum asserit non esse quærendam aliam causam per se, præter miscibilia ipsa, à quibus producitur forma mixti hoc ordine, vt cum non informentur simul omnes partes materiæ eorumdem miscibilium à forma mixti, quæ introducitur; sed prius quædam, deinde aliæ, in his partibus, quæ informantur prius, producatur forma mixti efficienter à formis miscibilium existentibus in aliis partibus materiæ; in aliis vero partibus, quæ postea informat,

mat, producatur ab eisdem partibus formæ mixti iam informantibus partes priores; & sic in tota materia miscibilium ab aliis,& aliis partibus eiusdem formæ mixti de nouo informantibus. Nec sequitur, inquiunt, quod effectus sit perfectior sua causa: nam licet forma mixti sit perfectior singulis formis elementorum,non tamen omnibus simul sumptis, à quibus primo producitur, hoc est, in prioribus partibus materiæ. Nec etiam sequitur,quòd idem sit causa propriæ corruptionis,nam diuersæ sunt partes formarum miscibilium,à quibus producitur forma mixti in prioribus partibus materiæ, à partibus earumdem formarum expulsis, vel corruptis; quare solum sequitur quasdam partes formarum miscibilium esse causam corruptionis aliarum partium earumdem formarum,à quibus realiter distinguuntur; & ideo diuersæ sunt res, quæ causant corruptionem aliarum. Et tandem non sequitur, quod forma mixti producatur à re non existente, nam partes illæ formarum miscibilium, à quibus producuntur priores partes formæ mixti,non corrumpuntur eodem tempore,sed sequenti,& ideo veram existentiam habent, dum actu causant.

Probatur hac ratione, in effectibus naturalibus, qui passim 30
producuntur in his inferioribus in specie,& in indiuiduo determinatis,non est recurrendum ad causas vniuersales,sine vrgenti necessitate,sed particulares,ac determinatæ debent eis assignari; sed mixta, quæ producuntur per concursum elementorum sunt determinati effectus in specie,& in indiuiduo,vt per se est manifestum: ergo à causis particularibus debent per se immediatè produci,& non ab vniuersalibus.Non est autem assignabilis alia causa particularis, à qua producantur præter miscibilia ipsa, quibus talis effectus tribui potest; vt ostensum est:ergo eis tribuendus est,& non causis vniuersalibus,à quibus non est in hoc casu recurrendum.

Hæc tamen sententia apertè falsa est,quamuis probabilis iudicetur à Toleto qu. vlt. huius lib. quantum ad mixta non viuentia. Probatur primo,quia cuiuslibet effectus per se intenti à natura debet dari causa per se immediata; sed mixtum, quod producitur per concursum miscibilium est, effectus per se intentus, & productus à natura: ergo debet habere causam per se immediatam. Sed miscibilia non possunt esse causa per se illius,vt asserit prædicta sententia: ergo falsa erit. Probatur minor, quia quodlibet agens naturale applicatum passo per se intendit illud sibi assimilare, sicut per se intendit producere sibi simile:ergo dum miscibilia concurrunt ad agendum,& patiendum, quodlibet intendit conuertere in se suum contrarium, &

per talem conuersionem producere sibi simile in sua specie, vt ignis ignem, & aqua aquam. Mixtum verò, quod ex concursu omnium sequitur, est distinctum specie ab omnibus, & singulis: ergo non intenditur per se ab aliquo eorum, nec ab omnibus; sed per accidens sequitur respectu eorum, cum sequatur præter intentionem; quare repugnat produci ab eis tamquam à causis per se.

31 Probatur secundò, quia sæpe contingit mixtum productum ex concursu elementorum esse corpus viuens, vt dum producuntur per concursum aquæ, terræ, & aëris imperfecta quædam animalia: sed elementa non possunt esse principalis causa corporis viuentis, cum sit essentialiater perfectius, non solum singulis, sed etiam omnibus simul sumptis: ergo repugnat miscibilia esse causam principalem mixtionis, aut mixti per eam producti, sed ad summum poterunt esse instrumenta vniuersalium causatum per se illud producentium. Et hoc idem argumentum videtur conuincere in quibuscumque mixtis etiam non viuentibus; nam quodlibet mixtum virtute continet omnia elementa: ergo perfectius est singulis, atque etiam omnibus. Probatur consequentia, quia id, quod sua virtute continet aliud, præsertim si sit alterius speciei essentialiter debet esse perfectius illo; sed mixtum est alterius speciei ab elementis, & virtute ea continet: ergo est perfectius singulis, & omnibus; quare repugnat esse effectum eorum, vt causæ præcipuæ eius.

Secunda opinio tenet, causam præcipuam, atque per se mixtionis, & mixti producti non esse miscibilia, neque aliquã aliam particularem, sed disposita materia pro forma mixti per actionem, & reactionem eorumdem miscibilium introduci in eam per actionem causæ vniuersalis. Ita Albertus Magnus tractat 6. cap. 4. & lib. 2. de animalibus tractat. 1. cap. 8. D. Thomas in commentariis huius decimi capitis, Toletus quæst. vltima huius libri, & omnes ferè recentiores. Et hæc est vera, & tenenda. Probatur hac ratione. Mixtio, & corpus mixtum debet habere causam per se, à qua procedat; sed causa per se non sunt miscibilia, vt probauimus, nec est excogitabilis alia sublunaris: ergo necessariò recurrendum est ad Solem, & alias cœlestes virtu-
32 tes, à quibus tamquam à causis per se procedat. Hæc autem sententia sic probata, hac distinctione explicanda est. Mixta, quæ ex concursu miscibilium producuntur in rerum natura sunt in duplici differentia; quædam viuentia, licet imperfectissima: (nam viuentia perfecta, licet sint mixta corpora, non producuntur per mixtionem, sed per generationem ex alio mixto, nempe ex semine decisso ab alio viuente) alia non viuentia,

uentia, vt lapides, metalla, & his similia. Et mixtio, per quam procedunt viuentia, non est reducenda in corpora cœlestia tamquam in causam principalem, quia viuens quodcumque perfectius est illis essentialiter; & ideo non possunt attingere productionem eius tamquam præcipua causa, quia hæc perfectior debet esse suo effectu, si sit æquiuoca, vel æquè perfecta, si sit vniuoca: quare necesse est, talem mixtionem, eiusque effectum Deo tribuere tamquam causæ per se immediatæ, ac principali; corporibus vero cœlestibus solum, vt instrumentis. Mixtio vero per quam procedunt mixta non viuentia, tribuenda est corporibus cœlestibus tamquam causæ per se immediatæ, atque præcipuæ; qualitates verò miscibilium ad summum possunt esse dispositiones introductionem formæ mixti præcedentes in materia; & iuxta hanc distinctionem intelligitur communis sententia, quam sequimur ab omnibus ferè authoribus.

Ad argumentum verò alterius sententiæ concedenda est maior, quod non sit recurrendum ad causas vniuersales in effectibus particularibus, & determinatis in specie, & indiuiduo sine vrgenti necessitate; hoc est, nisi contingat nullam posse dari causam particularem eorum in his inferioribus. Sed minor neganda est; quod talis causa particularis mixtionis detur: nam quod miscibilia sint causa per se mixtionis, & mixti corporis per eam producti, repugnat, vt probauimus; nec est alia excogitabilis, quare vrgens necessitas postulat, vt ad vniuersales recurramus, sicut recurrunt omnes in aliis effectibus, quorum nulla datur particularis causa per se in his inferioribus.

QVÆSTIO IIII.

An elementa maneant in mixto secundum proprias formas substantiales?

PRima opinio asserit, non solum materias elementorum permanere in mixto, sed etiam formas substantiales. Ita 33 Auicena 1. sufficientię cap. 1. Philopponus 1. lib. de Generatione ad textum 74. Albertus Magnus ibidem tract. 6. cap. 5. & 3. lib. de Cœlo tractat. 2. cap. 1. & 8. Nimphus 1. lib. de Generatione comm. 2 18. quæst. 12. & 8. Metaph. disp. 4. Iand. 6. Phys. quæst. 4. Zimara theoremate 48. Scaliger exercitatione 101. Contar. in lib. de elementis, Aquilin. lib. 3. de elementis art. 3. Vega lib. 1. de arte medendi cap. 1. Thomas de Garuio lib. 1. summæ Medicæ tit. 1. quæst. 1. eamque tribuit Galeno in lib. de substantia naturali ad finem, & 2. Methodi cap. 2. & cum his omnibus

Aureolus in 2. dist. 17. Hanc etiam sententiam tenuit Commentator 1. lib. de Generatione comm. 90. & lib. 3. de Cœlo comm. 67. ita eam explicans, vt formæ substantiales elementorum permaneant in mixto non secundum esse perfectum, sed quodammodo remissum. (Supponit enim author iste substantiam suscipere intensionem, & remissionem) ita vt sicut alij dicunt qualitates elementorum permanere in mixto ad certum gradum remissum attemperatas, ita ipse sentiat de formis substantialibus.

Probatur testimoniis Aristotelis, nam 5. Metaph. cap. de element. tribus modis definit elementum. Prima definitio est; *Elementum est, ex quo in existenti, aliquid primo componitur.* Secunda; *Elementa corporum dicuntur vltima, in quæ corpora diui-*
34 *duntur.* Tertia: *Elementum est, quod primo vnicuique inest.* Ex quibus sequitur elementa, ex quibus mixta fiunt manere in eis secundum proprias formas substantiales. Probatur consequentia, quia quod primo alicui inest, ipsum componendo, formaliter debet manere in eo. Alia etiam sunt testimonia, in quibus Aristoteles quædam dicit de elementis existentibus in mixto, quæ non possunt esse vera, nisi in eo sint secundum proprias formas substantiales: vt capite præsenti in fine definiens mixtionem ait, *Mixtio est miscibilium alteratorum vnio*, sed quæ alterantur, non corrumpuntur, sed permanent secundum formas substantiales: ergo sic permanent in mixto elementa, alioqui si substantialiter corrumperentur, non bene diceretur mixtio alteratorum vnio, sed corruptorum potius dici deberet. Et 2. lib. de anima text. 39. docet, quod nisi in corporibus animatis anima contineret, vel detineret elementa, discederent ab eis, & in diuersa loca tenderent, in quæ naturaliter inclinantur, vt ignis sursum, & terra deorsum, quod patet verum esse non posse de solis qualitatibus, quæ nec discedunt à subiecto, nec mouentur per se localiter: ergo intelligi debet de elementis ipsis secundum formas substantiales, vt verum sit, & 1. lib. de Cœlo text. 7, asserit corpora mixta moueri ad locum elementi in eis prædominantis, vt lapis ad terram, quæ in eo prædominatur; & in 2. lib. text. 22. & lib. 3. text. 68. probat elementa non habere propriam figuram, quia si haberent propriam, eam conseruarent in mixto, & ideo non possent ex eis indifferenter componi mixta diuersæ figuræ. Et tandem 2. lib. de anima text. 52. dubitat, quare sensus non sentiant elementa, ex quibus constant, & respondet, quia non est medium inter sensum, & talia elementa, sed immediatè sunt in eo, & ideo non sentiuntur, quia sensatio requirit mediũ, vt visus, & auditus aërem, vel aquam. Hæc autem omnia

patet

patet non esse vera, si elementa solum sint in mixto secundum suas virtutes, & non secundum formas substantiales. Sentit ergo Arist. hoc posteriori modo in eo permanere.

Probatur deinde ratione, primo, quia si non manent in mixto formæ substantiales elementorum; ergo solum permanebit materia; vnde sequitur non alio modo permanere in eo, ac permanet quodcumque corpus in alio ex eo genito, vt aër in aqua, si ex eo fiat. Cõsequens autem falsum esse probatur ex eo, quod nemo vnquam dixit corruptum virtute permanere in genito, & omnes affirmant elementa virtute saltẽ permanere in mixto: ergo sentiunt aliquid aliud præter materiã permanere. Verbum etiã: *Saluantur enim virtutes eorum*, apud Aristotelem plus significat, quam virtutes eorum permanere in potentia materię, quia si sic solum permanent: ergo corrumpuntur secundũ esse actuale. Quod vero secundum esse actuale corrumpitur non saluatur, alioqui omnia, quæ moriuntur, vel pereunt, dicerentur saluari, cum permaneat materia eorum, in cuius potestate continentur forma, & accidentia. 35

Secundo, quia si elementa non manent in mixto secundum formas substantiales; sequitur mixtum non minus esse corpus simplex, quam elementa; consequens est falsum: ergo falsum est etiam, quòd elementa non maneant formaliter in mixto. Sed probatur consequentia, quia si in mixto nõ manent formæ substantiales elementorum: ergo solum habebit compositionem substantialẽ ex materia, & forma; & accidentalem ex subiecto, & accidentibus, nempe ex qualitatibus elementorũ; sed vtramque compositionem habent elementa, vt per se est manifestum, & nihilominus dicuntur corpora simplicia: ergo alia compositio substantialis ex formis elementorum necessariò ponenda est in mixto, propter quam non possit appellari corpus simplex. 36

Secunda opinio negat elementa permanere in mixto secundum formas substantiales, sed has corrumpi docet in mixtione, & nihil aliud substantiale eorum permanere præter materiam. Ita D.Tho.2. contra gent. cap.55.& 56.& ibidem Ferrar.1.p.q.76.art.4. ad 4. & ibidem Caiet. Scotus in 2. d.15.q.1.& ibidem Gregorius, Gabriel, Herueus, atque Capreol. Sonzin.10. Metaph. q.27. Iauel.8. Metaph. q.4. Ægidius quodlib.4. q.15. & omnes ferè interpretes Arist. capite præsenti, præsertim Albertus Saxoniæ q.19. Marsil.q.22. Astudillo q.vlt. Tolet.q.17.& cum eis Vallesius lib. de sacra Philosophia cap.1. vbi probat hanc fuisse mentem Platonis, Hippocratis, & Galeni, & hæc sententia non solum probabilior est, sed vera, & tenenda.

Probatur duobus testimoniis Aristotelis satis expressis: 37

Primum habetur capite præsenti textu 84. his verbis, *Videntur enim ea, quæ miscentur prius ex separatis conuenientia, & possibilia separari rursus; neque permanent igitur actu, vt corpus, & album; neque corrumpuntur, neque alterum, neque ambo; saluantur enim virtutes eorum.* Secundum verò reperitur lib. 2. de partibus animalium cap. 1. non longe à principio; vbi sic ait, *Cum itaque triplex sit compositio, prima statui potest ea, quæ ex primordiis conficitur his, quæ nonnulli elementa appellant, terram dico, aquam, aërem, ignem: sed melius fortasse dici potest ex virtutibus confici elementorum, hisque non omnibus, sed vt ante expositum est, humiditas enim, & siccitas, & caliditas, & frigiditas materia corporum sunt compositorum, cætera autem differentiæ eas sequuntur.*

Probatur deinde experientia, & ratione. Experientia quidem, nam plura generantur mixta sub aquis, nempe omnes pisces, sed in eo loco nec potest existere naturaliter elementum ignis, neque illuc vsque deferri, vt per se est manifestum. Et de aëre vix potest intelligi, quod sub aqua sit in omnibus illis partibus, in quibus generantur: ergo euidenter falsum probatur, quòd elementa sint in mixto secundum proprias formas substantiales; & pari ratione de mixtis, quæ generantur in aëre, euidens est non posse constare elemento terræ, quod naturaliter repugnat illuc vsque ascendere. Ratione vero primo, quia si elementa
38 manent in mixto secundum formas substantiales, vel in singulis partibus materiæ eiusdem mixti omnes permanent, vel singulæ tãtum in singulis partibus eiusdem materiæ. Si primum concedatur, euidenter ex eo sequitur plures formas substantiales informare eamdem partem materię, quod naturaliter saltem esse impossibile docent omnes. Si verò dicatur secundum, sequitur nullam dari veram, & propriam mixtionem. Probatur consequentia, quia vna ex conditionibus omnino necessariis veræ mixtionis est, quod quælibet pars corporis mixti sit mixta; sed nulla daretur pars corporis mixti, quæ mixta esset, si in nulla essent omnes formæ elementorũ, vt per se est manifestum: ergo nec daretur propria mixtio, sed solum coniunctio quædam localis elementorum; nam quodlibet esset separatũ ab alio secundum formam substantialem, atque etiam secundum materiam.

39 Secundò, si elementa permanent in mixto secundum proprias formas substantiales, vel præter illas habet mixtum aliam substantialem formam, vel non. Si non habet aliam, sequitur primo, nullum dari mixtum animatum, aut viuens, quia formæ elementorum non sunt animæ, sed ea inferiores. Secundò sequitur, nec mixta corpora distingui specie inter sese, neque ab elementis, & vtrumque est absurdum. Sed probatur consequentia hæc,

hæc,quia distinctio specifica corporum est per formas substantiales,sed omnia mixta habēt easdem formas substantiales elementorum,& nullam aliam:ergo non distinguūtur inter se,nec ab elementis simul sumptis,quorū formas habent,& præter eas non habent aliam,per quā distinguantur ab eis. Si vero dicatur habere aliam formā,euidēter sequitur,in singulis partibus materiæ dari duplicē ad minus formā substantialem.Probatur consequentia,quia forma mixti, quæ datur distincta à formis elementorū,necessariò debet informare totam materiā elementorū,vt totum corpus sit mixtū:ergo debet etiā informare omnes, & singulas partes eius;sed in singulis partibus reperiuntur singulæ saltem formæ elementorum:ergo vt minimum informabuntur singulæ duabus formis substantialibus , nempe propria & communi forma mixti omnes informante.

Ad argumentū oppositæ sentētiæ respondendū est,quod tres illæ definitiones elemēti ab Arist.traditæ diuersis modis exponūtur à diuersis authoribus. Nā primam,& tertiā exponit Scot. vbi sup.§.ad dictum comment.non de consuetis,aut vulgaribus elementis,terra,aqua,aëre,& igne,sed de materia prima,quæ est primū elementū,ex quo cōponuntur omnia corpora. Quā expositionem sequitur Tolet.vbi sup.ad 2.& si hæc expositio vera sit,nihil ex his definitionibus probatur aduersus nostrā sententiam. Sed magis ad mentem Arist.videtur expositio D.Thom. asserentis easdē definitiones etiā conuenire cōsuetis elementis, ex quibus componuntur mixta; quod videtur colligi ex verbis secundæ definitionis.Et iuxta hāc expositionē dicendum est,ad rationem elementi sufficere,quod actu;vel virtute insit ei,quod ex eo componitur,vt Arist.ipse docet in vtroq; testimonio pro nostra sententia adducto; nam in primo ait mixta componi ex elementis,vel potius ex virtutibus eorū;& in secundo non manere in eo actu,neque etiā corrumpi , sed virtutes eorum in eo saluari. Secunda vero definitio hunc sensum habet,quod mixtum diuiditur , aut resoluitur in elementa , quia quando ex eo generantur elementa,vnum,vel multa,quasi ab eo dicuntur separari,& separatio hæc,quasi diuisio vocatur,vel etiā resolutio. 40

Definitio etiam mixtionis diuerso modo intelligitur à diuersis:nam quidam verbum illud *Alteratorum*, idem esse aiunt, atque *Corruptorum*, quia per mutuā alterationem corrumpuntur miscibilia,& sic corrupta vniuntur materiæ eorū sub eadem forma mixti.Hæc tamen expositio non est ad mentem Aristotelis, qui verbū illud de vera alteratione præcedente intelligit, non de corruptione eā subsequente,vt ex contextu totius capitis est manifestū. Sensus igitur definitionis satis est manifestus 41

ex dictis à nobis in 2. q. nam mixtio non ſolum dicit formale, nempe introductionem formę mixti: hęc enim ſola mixtio non eſt, cum cōſtet reperiri in qualibet generatione vnius mixti ex altero: ſed dicit etiam materiale, & connotatum, nempe concurſum miſcibilium ſe alterātium; immo pro hoc tantum ſupponit, licet illud de formali ſignificet, & ideo melius dictum eſt *alteratorum*, quam corruptorum; quia concurſus miſcibilium ſe alterantium mixtio vocatur; quamuis per alterationem ſe corrumpant, ſed dum iam corrupta ſunt, mixtio non eſt, licet ſit introductio formæ mixti, quæ non habet rationem mixtionis, niſi in ordine ad alterationem præcedentem ſicut albedo non facit album, niſi in ordine ad corpus, cui inhæret.

Illud verò ex 2. lib. de anima; nempe, quod diſſoluerentur elementa, & deſineret eſſe mixtum, niſi ibi eſſet forma mixti quaſi ea continens: argumentum quoddam Ariſtotelis eſt factum aduerſus Empedoclem, qui ponebat integra elementa in mixto, non ſolum ſecundum formas ſubſtantiales, ſed etiam ſecundum ſuas qualitates perfectas, addens, augmentum eiuſ-
42 dem mixti corporis non prouenire à forma eius: quo ſuppoſito probat Ariſtoteles, quod ſi ita eſſet diſſoluerentur elementa; nam ſi forma mixti nihil agit, nec ab ea procedunt operationes; nec poſſent elementa detineri, vel contineri ab ea, ſed vnumquodque diſcederet in ſuum locum naturalem tendens: nihil ergo probat teſtimonium hoc aduerſus noſtram ſententiam. Aliud vero de motu mixti ab elemento prædominante ex propria ſententia Ariſtotelis eſt. Ideo reſpondeo, quòd potentia motiua vt grauitas, aut leuitas, à qua mouetur mixtum ad ſuum locum naturalem, eſt quædam ſecunda qualitas procedens ex mixtione primarum, vt docet expreſſe Ariſtoteles 2. lib. de partibus animalium in principio; ideo ſi in mixtione elementorum prædominetur ignis ſecundum ſuas qualitates, generabitur mixtum ſimile naturæ eius, non ſolum ſecundum ſubſtantiam, ſed etiam ſecundum virtutem motiuam, quæ eam cōſequitur, eritque leue ad ſimilitudinem ignis. Si vero in mixtione prædominetur terra ſecundum ſuas qualitates, generabitur mixtum ei ſimile in ſubſtantia, & grauitate: & cum motus ſequatur ex virtute motiua, mouebitur mixtum ad locum elemēti prædominantis; cum ſit ei ſimile in ſubſtantia, & in virtute motiua; vt lapis ad locum terræ. Prædominatio vero elementi huius, vel alterius in mixtione ſecundum qualitates eorum intelligitur, per quas agunt, & patiuntur; & vnum dicitur potētius altero, & conſequenter prædomināti in mixto. Quare dum dicitur mixtū moueri ab elemento prędominante,

ſenſus

ſenſus eſt, moueri à virtute motiua ſimili elemento prædominari, quia procedit talis ratione eiuſdem elementi prædominanris in mixtione per ſuas qualitates; quare ex hoc ſolum ſequitur permanere elementa in mixto ſecundum ſuas qualitates, non ſecundum formas ſubſtantiales.

Aliud verò de figuris argumentum quoddam eſt contra Democritum, vt contextus eiuſdem litteræ oſtendit; ponebat enim Philoſophus iſte corpora componi ex athomis, tamquam ex elementis, à quibus proprias figuras dicebat eſſe inſeparabiles; quo ſuppoſito arguit bene Ariſtoteles, quod ex talibus elementis non poſſent componi mixta diuerſæ figuræ, qualia eſſe in rerum natura experimur. 43

Vltimum teſtimonium difficultate caret, loquitur enim Ariſtot. in eo, non de ſubſtantiis elementorum, ſed de qualitatibus eorum, quare ſenſus eſt, elementa, quæ ſunt in ſenſibus, vel organis eorum non ſentiri ab eis; id eſt, qualitates elementorum, ex quibus componuntur eadem organa, cum ſint mixta, non ſentiri; quia immediatè eis inhærent, & nullum datur medium, quod neceſſariò poſtulat ſenſatio.

Ad primum argumentum concedēdum eſt, nihil ex elementis permanere in mixto præter materiam, quia neque eædem numero qualitates permanent, ſed corrumpuntur cum formis ſubſtantialibus, ſed permanent aliæ ſimiles in certo gradu, quas poſtulat forma mixti introducta; & in hoc ſenſu dicitur, permanere elementa in mixto ſecundum ſuas qualitates ab his, qui cum Diuo Thoma, ac nobiſcum tenent accidentia inhærere compoſito, tamquam proprio ſubiecto; qui vero immediatè dicunt materiæ inhærere, conſequenter concedunt eaſdē numero qualitates elementorum ad certum gradum attemperatas permanere in mixto. De cæteris vero corporibus, ex quibus alia generantur, non poteſt eſſe verū, quod in eis permaneant, etiam ſecundum virtutes, quia nec eorum qualitates eo modo in eis permanent, ſed nuda tantum materia.

Ad ſecundum diſtinguendum eſt conſequens prioris enthymematis, quòd mixtum non ſit magis compoſitum, quàm elementum; nam ſi ex parte ſolius compoſitionis ſubſtantialis intelligatur; concedi poteſt; ſi vero ex parte qualitatum, ac diſpoſitionum, quas poſtulat forma mixti, falſum: nam forma elementi ſolum pro diſpoſitionibus poſtulat duas qualitates non contrarias: forma verò mixti omnes qualitates contrarias, & ideo ex parte harum maiorem habet compoſitionem, immo etiam ex parte ſubſtantiæ quodam modo dici poteſt habere maiorem, quia cum forma mixti naturaliter poſtulet talem 44

compositionem qualitatum contrariarum;quadam ratione virtuali dicitur composita,& magis composita,atque adeo minus simplex, quàm forma elementi, in qua solum duæ contrariæ virtute continentur. Merito ergo communi modo loquendi,& concipiendi elementa dicuntur corpora simplicia, mixta vero composita,nõ solum propter compositionem qualitatum contrariarum,sed suo etiam modo propter compositionem ex materia,& forma quadam ratione virtuali mixta,vel composita.

DVBIVM.

Quidnam sit elementa virtualiter contineri in mixto?

45 PRæsupponitur ex quæstione iam agitata, quòd elementa manent virtualiter in mixto, dubitatur vero quidnam sit virtute in eo permanere. Duo autem possunt significari,dum dicitur elementa permanere virtualiter in mixto:primum, quòd permaneant per suas virtutes,aut qualitates proprias,nempe calorem,frigiditatem,humiditatem,& siccitaatem easdem numero,vel saltem specie,iuxta diuersas opiniones de subiecto accidentium. Secundum,quòd permaneant per suas formas substantiales virtute contentas in forma substantiali mixti.

46 Et prima opinio asserit, vtroque modo permanere elementa in mixto virtualiter. Ita Scotus in 2.d.15.quæst.vnica.§.*Sed tamen*.Gregorius,& Gabriel.d.16.Ægid.2.lib.de gener.ad textum 48. Coloniensis cap. præsenti. Postremam verò continentiam virtualem formarum substantialium explicant exemplo medij caloris,vt viridis,vel rubei,qui dicitur virtute continere extremos,in quantum vtroq; participat,& quasi conuenientia quædam vtriusque est: neutrum vero extremorum continet alterum,quia neque ipsum participare dicitur.

Secunda opinio tenet elementa permanere virtualiter in mixto, solum, quia virtutes, seu qualitates eius in eo manent, non quia forma mixti virtute contineat formas substantiales elementorum. Ita Caietanus 1.p.q.76.artic.4. ad finem. Probat hoc argumento; si forma substantialis mixti virtute contineret substantiales formas elementorum, in aliquo genere causæ formalis, vel efficientis eas contineret: formalis quidem, quia tribueret materiæ esse earum, sicut anima sensitiua continet vegetatiuam, quia tribuit corpori esse vegetatiuum, vel efficientis; quia posset eas effectiuè producere in materia, vt corpora cœlestia virtute continent qualitates elementorum, quia eas producunt in corporibus, vel certe quia operationes, quas

quas exercent formæ elementorum, posset forma mixti perfectius exercere, vel æquè saltem perfectè, sed neutro modo eas continet: ergo ratione talis continentiæ virtualis non erit verum, quod elementa permaneant virtualiter in mixto, sed solum ratione qualitatum. Probatur minor, quia forma mixti non tribuit materiæ esse substantiale ignis, aquæ, terræ, & aëris, vt per se est manifestum: ergo non continet formas eorum in genere causæ formalis. Sed neque in genere efficientis, quia nec potest formas elementorum effectiuè producere, vt producunt corpora cœlestia, nec operationes eorum æquè perfectè exercere, sed quas potest, iam minore longe perfectione: non enim potest lapis calefacere sicut ignis, nec sicut aqua infrigidare.

Secundo probari potest, quia id, quod continet virtute aliud, 47
perfectius illo esse debet: ergo si mixtum virtute continet formas substantiales elementorum, perfectius debet esse substantialiter, non solum singulis, sed omnibus simul sumptis, cum omnia simul sumpta contineat substantialiter. Quod tamen de pluribus mixtis videtur absurdum, immo etiam de omnibus, quia licet mixta viuentia perfectiora sint singulis elementis, atque etiam omnibus simul sumptis, hoc non habent sub ratione mixtorum, sed ex ratione speciali animæ habentis superiorem gradum essendi respectu elementorum.

Nostra sententia hac distinctione explicabitur, per quam ad concordiam reuocari possunt duo isti modi dicendi, quamuis contrarij videantur. Dupliciter contingit vnam formam substantialem virtute continere alteram; primo, ita vt eam per se sumptam, atque immediatè contineat, quo pacto forma sensitiua continet vegetatiuam, vel cœlestes continent elementares. Et iste modus continentiæ perfectissimus est, & non formalis tantum, sed per eminentiam, & ideo non reperitur, nisi in formis habentibus superiorem gradum, vel modum essendi. Secundo modo potest contingere, quod vna forma dicatur continere alteram, non per se sumptam, nec immediatè, sed quia continet aliquam virtutem, vel dispositionem eius propriam: nam cum talis dispositio sit quasi in- 48
choatio eiusdem formæ substantialis in materia, illud, quod continet hanc dispositionem formaliter, dicitur quadam ratione virtuali continere talem formam, non per se sumptam, nec immediatè, sed quia talem eius virtutem continet, & ideo quasi remotè, & non secundum se, sed per aliquid ad eam pertinens. Mixtum igitur non continet virtute formas substantiales elementorum secundum se sumptas, nec immediata continen

continentia,vt probat euidenter argumentum Caietani, sed in quantum continet virtutes,seu qualitates,quæ sunt dispositiones eorum propriæ,& quasi inchoationes earumdē formarum in materia ; & continentia hæc respectu eiusdem virtutis est proxima,sed respectu formæ substantialis remota;& per quam non potest dici per se,vel secundum se contineri,sed solum per aliquid sui non pertinens ad propriam substātiam. Modus igitur dicendi Caietani veritatem habet iuxta primum modum continentiæ:modus vero Scoti iuxta secundum, & quia modus ille continendi proprius est;iste vero improprius , quamuis in solo modo loquendi differre videantur Scotus,& Caiet.magis propriè loquitur iste quàm ille. Quare argumentum Caietani concedendum est,quia de primo modo continendi formas substantiales elementorum conuincit,sed non de secundo. Et eodem modo ad aliud argumentum distinguendum est consequens : nam si modo priori contineret mixtum formas substantiales elementorum non solum deberet esse perfectius, sed in superiori alio gradu, vel modo essendi , sed cum hoc modo
49 eas non contineat,non sequitur id habere. Ex modo autem posteriori continēdi non sequitur perfectius esse debere omnibus elementis simul sumptis,quia non postulat virtutes eorum pro dispositionibus in materia secūdū gradū ita perfectū,ac formæ illorum,nec imperfectè operatur per easdem virtutes,aut qualitates.An vero necesse sit perfectius esse singulis elementis?respondeo non esse necessarium,quod à posteriori probari potest, cū videamus mixta quædam adeo imperfecta,vt licet omnibus qualitatibus elemētorum constent,non habent virtutem generandi sibi similia,vt lapides & similia.

QVÆSTIO V.

An virtutes, seu qualitates elementorum permaneant formaliter in mixto?

50 EX quæstione præcedente videtur hæc resultare;nam in ea assertum est , elementa non manere formaliter in mixto, hoc est secundum proprias formas substantiales , sed virtute tantum,& cum dubitatum fuerit, quidnam sit virtute , aut potentia permanere in mixto:respondimus , virtute permanere idem esse ac permanere per suas virtutes,seu qualitates,quæ ad certum gradum attemperatæ sunt dispositiones naturales formæ mixti , quæ sequitur , permanere etiam easdem numero qualitates,si earum subiectum sit materia prima , vel easdem secundum

secundum speciem, si subiectum sit compositum, ad cuius corruptionem corrumpuntur accidentia omnia, quæ in ipso erant; sequuntur vero alia eis similia. Dupliciter autem possumus excogitare has qualitates elementorum permanere in mixto per se, & formaliter; sicut per se, & formaliter sunt in ipsis elementis, quamuis non in eodem gradu, sed remissiori in mixto sint: vel nō per se, & formaliter, sed quadā ratione virtuali; ita vt per actionem, & reactionē harum qualitatū, per quas miscētur elementa, resultet quinta quædā qualitas ab eis distincta, simplex quidem formaliter, sicut ipsæ etiam simplices sunt, sed virtute eas continens; & qualitas hæc sit, & dicatur proprium temperamentum mixti: propriaq; dispositio in materia præcedens pro forma eiusdem mixti introducenda. Et si hoc verum est, non permanebunt qualitates elementorum formaliter in mixto, sed solum virtualiter in vna illa qualitate superiori contentæ, vel nulla resultet talis qualitas distincta, sed qualitates ipsæ elementorum per se, & formaliter permaneant in certo quodam gradu, & proportione: & ipsæmet sic attemperatæ sint proprium temperamentum mixti, propriaque dispositio materiæ ad introductionem formæ mixti.

Et prima opinio tenet non permanere per se, & formaliter, 51
sed virtute tantum ratione illius temperamenti, quod qualitas quædam superior est, in qua virtualiter continentur. Ita Scotus in 2. distin. 15. q. vnica. §. id tamen. Albertus Magn. 2. lib. Physi. titul. 2. cap. 1. Durand. 2. quęst. prologi num. 19. & in 4 dist. 12. q. 3. Gregor. in 1. dist. 17. q. 3. art. 3. Iauellus 8. Metha. q. 4. Sonzinas. 10. Metha. q. 22. & 27. Herueus tractatu de pluralitate formarum. Probatur testimonio Aristotelis 2. lib. de generatione textu 48. vbi per mixtionem calidi, & frigidi, humidi, & sicci ait generari mixtum, quod quasi medium est inter eadem extrema, nempe inter calidum, & frigidum: neutrum tamen extremorum: ergo sentit mixtum non esse calidum, neque frigidum formaliter, sed temperamentum quoddam habere medium nempe qualitatem superiorem virtute continentem calorem & frigus: quo pacto videtur exponere verba eius Diuus Thomas lectione 8. eiusdem libri ad finem: & ideo videtur tenere eamdem sententiam.

Sed probatur ratione. Primo, quia qualitates elementorum 52
sunt naturales eorum proprietates, vel naturaliter saltem emanant à substantijs eorum; nam in eodem instanti, in quo generatur ignis, procedit ab eo calor summus, & ab aqua summa frigiditas: ergo vbi non est substantia elemētorum, non possunt reperiri qualitates istæ per se, & formaliter; sed elementa non sunt

sunt in mixto secundum formas substantiales:ergo nec possunt esse in eo secundum suas qualitates,nisi virtuali quadam ratione in vna aliqua superiori contentas. Secundo, contraria non possunt naturaliter esse simul in eodem subiecto:nam ex propria definitione habent mutuo se expellere ab eo: sed qualitates elementorum sunt propriissimè contrariç:ergo non possunt simul esse in mixto per se,& formaliter.

Secunda opinio est opposita, quòd qualitates elementorum manent per se, & formaliter in mixto, & non vt virtute contentæ in alia qualitate, vel temperamento. Ita Diuus Thomas 1.p.q.76.artic.4. ad quartum his verbis:*Ideo dicendum est secundum Philosophum in primo de generatione, quòd forma elemētorum manent in mixto, non actu,sed virtute. Manent enim qualitates propria elementorum, licet remissæ, in quibus est virtus formarum elementarium.* Quod etiam tenet in 2.distin.19.q.1.art.4.& in 3.d.16.q.1.art.1. idem etiam Caietanus 1.2.q.52. artic.2.§. ad hoc dicitur,Capreol.in 2.d.30.q.1.ad primum contra primam cōclusionem,Phil.2.lib.de generatione ad textum 43. Ægidius ad textum 48.& 49. Vega 1.lib.de arte medendi cap.1. Vallesf. 1.lib. controuersiarum medicarum cap. 6. Toletus 1.lib.de gener.q.18.& omnes ferè expositores capite præsenti, & hæc est probabilior,& tenenda.

53 Probatur testimonio Aristotelis cap. præsenti textu 84. vbi loquens de modo,quo elementa manent in mixto, ita ait:*Neque permanent igitur actu,vt corpus, & album, neque corrumpuntur: neque alterum,neque ambo: saluantur enim virtutes eorum.* Quæ verba non possunt esse vera, si solum manent virtualiter in illa alia qualitate, quæ ponitur pro temperamento mixti: ergo contra mentem Aristotelis est talis sententia. Probatur antecedens, nam si solum manent virtualiter in illa qualitate: ergo corrumpuntur secundum proprias entitates, & rationes formales; quare non saluantur, vt asserit Aristoteles. Libro etiam 2.de partibus animalium capit.1.docet expresse mixtum componi ex virtutibus elementorum: ergo permanent in eo formaliter. Probo consequentiam, quia si sic non permanent, non possunt componere.

54 Probatur deinde ratione. Primò, quia quinta illa qualitas, quæ ponitur pro dispositione materiæ ad introductionem formæ mixti,& pro temperamento eiusdem mixti, naturaliter est impossibilis:ergo non est ponenda. Antecedens sic probo, elementa in mixtione se corrumpunt per proprias qualitates:ergo per illas ad mediocritatem redactas disponitur sufficienter materia pro introductione formæ mixti.Probatur cōsequētia, quia

quia eadem dispositio expellens formam præexistentem, disponit materiam ad introductionem sequentis, vt euidenti inductione constare potest in qualibet generatione: frustra ergo, & sine fundamento ponitur alia qualitas secunda ex commixtione primarum resultans pro dispositione materiæ ad formam mixti, & consequenter naturaliter est impossibilis, quia nihil potest natura frustra facere. Supposito etiam quod daretur talis qualitas, falsum est, quod non permaneant in mixto genito qualitates elementorum: quod sic probo. Toto tempore mixtionis permanent qualitates istæ, cum per eas agant, & patiãtur elementa, vel ergo subiectantur in materia prima, vel in eisdem elementis: si primũ concedatur, euidenter sequitur permanere in mixto genito, quia permanente subiecto non possunt accidentia eius perire, cum non sit agens, à quo destruantur; si vero sint in elementis, & ideo ad corruptionem illorũ corrumpantur istæ qualitates numero, necesse est alias similes succedere in re genita, quia dispositiones sequentes similes sunt præcedentibus in quacumque generatione: ergo permanebunt formaliter in mixto. Denique non est minus falsum, quod dicit eadem opinio, non posse simul esse in mixto, quia sunt contrariæ: nam in aqua calida reperiuntur simul calor, & frigus in gradu remisso, & similiter in aëre: ergo contrarietas earum non tollit, quin possint esse simul in gradu remisso.

Probatur secundo euidenti experientia, quòd istæ qualitates sint formaliter in mixto: nam in mixtis existentibus in sua naturali dispositione, experimur esse formaliter calorem, & frigiditatem, atque etiam siccitatem, & humiditatem: vt in homine, lapide, oleo, & vino: ergo aperte falsum est, id negare.

Ad testimonium Aristotelis respondeo, facile posse intelligi sensum eius, si ad contextum litteræ attendamus: nam eo loco vult Aristoteles ostendere mixtum quasi medium esse inter elementa, quia ex qualitatibus eorum ad certum gradum remissionis attemperatæ generatur, & secundum diuersum gradum, atque modum, quo attemperantur, variatur temperamentum, vel complexio mixti. Ideo asserit mixtum ex calido, & frigido generari, atque ex sicco, & humido, non simpliciter sumptis, hoc est, vt sunt in elementis, sed in certo quodam gradu proportionatis, in quo sensu docet, idem mixtum neutrum extremorum esse, hoc est nec calidum, nec frigidum, vt sunt extrema, sed medium tenere respectu vtriusque: quod satis clarè exponitur à D. Thoma: & ideo sine fundamento citatur pro sententia opposita: præsertim cum expresse teneat contrariam locis à nobis citatis. 55

Ad primum

Ad primum argumentum negandum est antecedens, quantum ad primam partem, nempe, quòd primæ qualitates elementorum sint propriæ passiones eorum: quod sic probatur. Propria passio conuertitur cum subiecto, cuius naturam sequitur, quare non potest conuenire alijs vllo modo; sed qualitates istæ non conuertuntur cum elementis, neque eis solis conueniunt, sed etiam alijs: ergo non sunt proprietates. Probatur minor euidenti experientia, quia in pluribus mixtis, etiam in sua naturali dispositione existentibus reperiuntur, vt in homine, lapide, oleo, ac vino, & cæteris. Et si dicatur conuenire alijs in gradu remisso, assentior; sed ex hoc probatur, non esse proprietates elemẽtorum, quia nec proprietas suscipit magis, & minus, sicut nec essentia, quam sequitur, neque vllo modo, vel in gradu aliquo potest conuenire alijs. Nam eo ipso, quod in gradu remisso alijs conueniat, simpliciter, & essentialiter conuenit, cum

57 intensa, & remissa qualitas eamdem essentiam habeant. Secundò, si qualitates istæ sunt propriæ passiones elementorum, vel id habent in summo gradu intensionis, vel etiam in gradu remisso: neutro modo id habere possunt: ergo falsum est, quod sint propriæ passiones. Minor quantum ad gradum remissum euidens est, cum constet reperiri in alijs hoc modo. Probatur vero, quod nec in summo gradu id habeant, nam propria passio semper debet conuenire subiecto, nec ab eo potest naturaliter separari: sed qualitates istæ in summo gradu non semper conueniunt elementis: ergo neque hoc modo sumptæ possunt esse proprietates eorum. Minorem probo, quia dum elementa agunt, & repatiuntur, aliquem gradum oppositæ qualitatis in se suscipiunt: quod non fit, nisi cum expulsione alterius gradus propriæ qualitatis, quam ideo non semper habent in summo gradu intensionis. Quod verò qualitates istæ in summo gradu emanent naturaliter ab elementis, non satis est, vt censeantur proprietates, vel passiones eorum: sed propterea emanare existimandum est, quia sunt dispositiones necessariæ ad conseruationem eorum, & ex alia parte, quasi potentiæ naturales eis concessæ à natura ad exercendas operationes sibi connaturales, & vt sint eis pro instrumentis ad generandum sibi similia.

58 Ad secundum argumentum recentiores quidam concessa maiori, distingũt minorem: quod qualitates elementorum sint contrariæ, nam in gradibus intensis contrariæ sunt, non tamen in gradibus remissis: & ideo remissæ possunt esse simul, quo pacto sunt in mixto. Hæc tamen solutio non caret difficultate, quia contrarietas conuenit his qualitatibus essentialiter, & ideo etiam in gradibus remissis debet eis conuenire. Ideo respon

respondeo, qualitates contrarias semper posse se expellere, sed non se expellere actu, nisi in ordine ad dispositionem subiecti: dispositio autem mixti talis est, vt forma eius exigat contrarias qualitates attemperatas pro dispositionibus, quæ nec se expellunt expulsione formali, nec effectiua, vt explicabitur in 2. lib. vbi de contrariis qualitatibus in ordine ad subiectum consideratis ex professo disputat Aristoteles.

QVÆSTIO VI.

An liquores ad veram mixtionem concurrere possint, ita vt ex duobus, qui misceantur, resultet tertium ab vtroque distinctum?

Explicata natura mixtionis in elementis, quæ misceri solent, & modo, quo miscibilia permanent in mixto; restat agere de mixtione liquidorum corporum; an vera sit, & propria; vel solum secundum situm, & apparentiam misceantur, gratia exempli: dum miscentur aqua, & vinum; vel vinum & acetum, aut liquores alij, quærimus, an corrumpantur secundum proprias formas substantiales; ita vt ex vtroque resultet tertium ab eis distinctum, vel integra permaneant, & solum misceantur secundum apparentiam, ex eo, quod mutuo se intersecant, & peruadunt; & ideo apparet fieri ex eis quoddam tertium; sed re vera quodlibet eorum in sua specie permanet, etiamsi in minutissimas partes diuisum per alterius ingressum. 59

Et prima opinio tenet, quod si duo liquores misceantur secundum quantitatem, ita vt quodlibet peruadat alterum, illumque intersecet, vtrumque etiam corrumpetur per mutuam diuisionem, & ex vtriusque corruptione resultabit tertium; & ideo vera erit mixtio; & non secundum solam apparientiam. Ita sentiunt Palud. in 4. dist. 12. quæst. 1. Capreol. distinct. 13. q. 1. & videtur idem sentire Diuus Thomas 3. par. q. 77. artic. 8. vbi ita ait. *Si enim permisceretur aliquis liquor in tanta quantitate, quod posset diffundi per totum vinum, totum fieret mixtum: quod autem est commixtum ex duobus, neutrum miscibilium est, sed vtrumque transit in quoddam tertium ex his compositum.* Probant Palud. & 60 Capreolus hoc argumento. Duo liquores ita permixti, vt quilibet peruadat suis partibus omnes partes alterius, se intersecant vsque ad partes minores minimis; sed in quantitate minori minima non potest conseruari forma eorum: ergo vtrumque corrumpitur. Quare necesse est generetur tertium ab eis

HH

diſtinctum, vel permaneat materia ſine vlla forma, hoc eſt naturaliter impoſſibile: ergo illud eſt neceſſarium. Secundo, quia liquores ita permixti, vel mutuò ſe interſecant in minutiſſimas partes in infinitum;vel eorum diuiſio ſiſtit in quibuſdam partibus,non amplius ſe interſecantibus; ſed hoc ſecundum eſt impoſſibile:ergo primũ erit neceſſarium. Ex quo euidenter ſequitur vtrumq; corrũpi,vel cõtinuum diuidi in omnem partem, & cũ hoc ſit impoſſibile,illud erit neceſſariũ.Sed probatur minor, quia ſi perfectè permiſcentur:ergo quælibet pars quãtumcumque minima erit permixta ex vtroque,quod non poteſt intelligi,niſi per mutuam diuiſionem; quare nullũ poteſt habere terminum diuiſio,ſed neceſſe eſt,in infinitum procedat,quod eſt ſe interſecare ſecundum omnes partes in infinitum;& conſequenter diuidere ſe in infinitum,& ideo in omnem partem.

61 Secunda opinio negat omnino veram mixtionem in liquoribus, ſed aſſerit ſolum permiſceri ſecundum ſitum, & apparientiam,eo modo,quo antiqui Philoſophi(quos reijcit Ariſtoteles capite præſenti)dicebant miſceri elementa. Ita ſentiunt recentiores quidam. Quod præcipue probant experientia, quia poſt permixtionem vnius liquoris cum alio certo quodam artificio fit ſeparatio vnius ab alio,vt aquæ à vino, vel vini ab aqua:ergo non fuit facta inter eos vera mixtio, nec fieri poteſt. Probatur conſequentia,quia per veram mixtionem vtrumque fuiſſet corruptum,& in tertium conuerſum:ergo neutrum eſſet ſeparabile ab alio in propria ſpecie,& natura.Sed poteſt etiam probari hoc argumento:in vera mixtione miſcibilia ſe corrumpunt per veram actionem & reactionem,non ita vt vnum in aliud conuertatur,ſed omnia in tertium,quod euidens eſt,non poſſe fieri,niſi ad quamdam mediocritatem attemperentur qualitates eorum, cum qua mediocritate non poſſint formæ propriæ conſeruari, ſed mediocritas eadẽ ſit propria diſpoſitio formæ illius mixti, quod ex vtroque generatur; ſed hoc non poteſt contingere in liquoribus: ergo non poteſt dari in eis vera mixtio. Probatur minor,quia vel vtrumq; eſt corpus mixtum,vel ſaltem alterum: ergo habet iam qualitates attemperatas, vel ad mediocritatem redactas.Quare non poterit ex eo corrumpi,quod ad mediocritatem reducantur, nec propterea per corruptionem vtriuſque generari aliud mixtum, cuius forma poſtulat pro diſpoſitionibus qualitates attemperatas. Et ſi dicatur,diuerſo modo attemperatas qualitates poſtulare formam vnius mixti, & alterius,& ideo variato temperamento per actionem,& reactionẽ,corrũpi miſcibilia (etiam ſi mixta ſint) quia non poſſunt formæ eorum cõſeruari cum eo;generari vero aliud mixtũ diuerſum à tẽperamento

mēto vtriusq; miscibilis cuius forma tale tēperamentū postulat. Cōtra hoc est,quod omnia corpora mixta cōueniūt in eo,quod qualitates temperatas,aut remissas postulant,& solum differunt secundū diuersum gradū, vel intensionē earumdē qualitatū; ex quibus constat temperamentū hoc,vel illud;sed per maiorē,vel minorē intensionē qualitatū non excedentem temperamentum aliquod mixti corporis non videtur posse naturaliter corrumpi mixtum,quamuis tale temperamentū non sit ei consentaneum: ergo nec generari poterit mixtū aliud ex liquoribus. Probatur minor ex similitudine elementorū,quia non statim ac elementū habet qualitates sibi naturaliter cōuenientes magis intensas, vel magis remissas corrūpitur;sed cum maiori intēsione,vel remissione earum conseruatur,quamuis extra naturalem dispositionē,vt patet de aqua nimis calida,& aëre nimis frigido : ergo pari ratione conseruabitur mixtū habens qualitates magis vel minus intensas,aut remissas,efficientes diuersum temperamentum ; & ideo non corrumpetur,vt tertium aliud mixtum generetur ex duobus postulans temperamentum distinctum.

Nostra sententia tribus conclusionibus explicanda est.Prima 62 asserit,liquores quantumcumque permixtos secundum quantitatem non se corrumpere per solā diuisionem mutuā,nec ex eis generari tertium ; & ideo non coniungi per veram mixtionem, sed apparentem,nisi alteratio mutua intercedat. Hæc est contra primam opinionem. Quam sic probo,quantū ad primum,quod asserit,non se corrumpere per solam diuisionem.Corpora naturalia habentia contrarium non se corrumpunt , nisi per alterationē contrariæ qualitatis:ergo liquores permixti non possunt se corrumpere,nisi vnus alteretur ab alio per qualitatem cōtrariam :quare non ex eo solum, quod mutuo se intersecant, corrumpentur. Euidens est consequentia,quia diuisio quantitatiua non est alteratio.Sed probatur antecedens,quia vera,& substantialis corruptio solum potest fieri per se à cōtrario,& ideo corpora,quę contrario carent,incorruptibilia sunt.Secundò,quia si per solam diuisionem mutuam absque alteratione se corrumpunt liquores permixti,maxime quia in infinitū se intersecant, hoc est, secundum partes minores, & minores in infinitum ; & ideo secundum partes minores minimis , in quibus non possunt conseruari formæ eorum,vel si possunt procedet diuisio in infinitum , & dabitur continuum diuisum in omnem partem, sed vtrumque horum est falsum:ergo falsum quoque erit, quod per solam diuisionem mutuam se corrumpant. Probatur minor , quia liquores homogenei sunt ; homogenea vero nec via generationis , nec via corruptionis postulant terminum

intrinsecum paruitatis; ita vt signata quacumque non possint formæ eorum in minori introduci, atque etiam in minori esse; falsum igitur est, quod ideo corrumpantur, quia diuisio actualis procedit in infinitum, & quia se intersecant vsque ad minora
63 minimis. Quod vero ideo corrumpantur, quia diuisio actualis procedit in infinitum, non est minus falsum, quia talis processus apertam implicationem dicit propter naturam continui, quod non potest esse diuisum in omnem partem, nisi ex indiuisibilibus tamquam ex partibus sit compositum. Probatur secundum, nempe quod liquores ex eo solum, quòd se intersecant absque vlla alteratione interueniente non misceantur vera mixtione, sed solum apparenti, quia mixtio, vt definit Aristoteles ad finem præsentis capitis, est *Miscibilium alteratorum vnio:* ergo repugnat dari veram mixtionem sine alteratione. Solum ergo dabitur apparens inter liquores se intersecantes absque vlla alteratione.

64 Secunda conclusio, si liquores permixti secundum quantitatem sint eiusdem speciei, nullam habentes qualitatem contrariam, nec potest dari inter eos vera mixtio, sed apparens tantum; nec possunt se corrumpere, vel tertium ex vtroque generari, sed retinebit semper vtrumque propriam formam. Hæc sequitur ex præcedenti, quia corpus naturale non potest per se corrumpi, nisi à contrario, nec etiam potest corrumpi per solam diuisionem, si sit homogeneum: ergo liquores non habentes vllam qualitatem contrariam corrumpi non possunt. Probatur consequentia, quia simile non potest agere in omnino simile; sed tales liquores essent omnino similes, vt per se patet: ergo non possunt mutuo se alterare, nec mutuo se corrumpere; sed per ingressum vnius in alterum continuabuntur, & per continuationem fient vnum numero corpus.

Tertia conclusio, si liquores diuersæ speciei, vel eiusdem contrarias qualitates habeant, vera, & propria mixtio potest dari inter eos; & mixtum tertium ex vtroque generari specie, vel numero distinctum. Hæc est contra secundam opinionem: & probatur testimonio Aristotelis capite presenti, vbi ita ait: *Actiuorum autem, & passiuorum quæcumque sunt facilè diuisibilia: multa quidem paucis, & magna paruis composita non faciunt mixtionem, sed augmentationem dominantis: ideo gutta vini decem millibus congiis aquæ non miscetur: soluitur enim forma, & mutatur in vniuersam aquam: quando autem potentiis adæquantur, quodammodo tunc mutatur quidem vtrumque in dominans ex sui ipsius natura: non generatur autem alterum, sed medium & commune,* & paucis interpositis: *ideo facile terminabilia diuisibilium*

& passi

& passiuorum miscibilia sunt, vt humida miscibilia maxime corporum. Ex quibus sic arguo. Omnes istæ conditiones conueniunt liquoribus habentibus contrariam qualitatem: ergo miscibilia sunt vera, & propria mixtione. Euidens est consequentia, quia sunt conditiones requisitæ, & sufficientes ad veram mixtionem ab Arist. designatæ. Sed antecedens probatur, quia tales liquores sunt facilè terminabiles, humidi, atque etiam actiui, & passiui: ergo mixtio vera, & propria dari potest inter eos, & tertium ex vtroque generari. Probatur deinde experientia, & ratione. Experientia quidem in mixtione aquæ, & vini, quæ talis fieri potest, vt vinum tandem desinat, & id quod permaneat, non sit aqua, nam vtrumque colligitur ex accidentibus eius, præsertim ex sapore; & nihilominus qualitates vtriusque permanent in eo secundum aliquem gradum: ergo verè miscentur, & per veram mixtionem eorum generatur tertium mixtum. Præterea, experientia constat ex duplici vino diuersæ qualitatis, ac dispositionis in tanta quantitate permixto fieri acetum, quod patet esse specie, vel numero saltem distinctum ab vtroque, vt ex qualitatibus, atque effectibus eius colligitur: ergo vera mixtio datur inter liquores, & vera generatio mixti ex ea. Probatur deinde ratione ex definitione mixtionis desumpta. *Mixtio est miscibilium alteratorum vnio*, sed liquores possunt misceri secundum exiguas partes, & possunt se alterare, si cõstent contrariis qualitatibus: ergo possunt quoq; vniri ad generationẽ mixti, etiamsi vtrumque corpus mixtum sit; nihil ergo eis deficit, vt possit inter eos vera, & propria mixtio repetiri. Hæc autem conclusio sic est intelligenda, vt tales liquores misceantur secundum debitam proportionem qualitatum, & quantitatis: nam si vinum excedat alterũ magno excessu, non dabitur inter eos vera mixtio, nec generabitur ex eis tertium, sed potentius corrumpet aliud, & in se conuertet, vt docuit expresse Arist. cap. præsenti text. 88. exemplo guttæ vini, quæ si proijciatur in amphora plena aquæ, non miscetur, sed in vinum conuertetur. Vnde sequitur, nec exiguam aquam maiori vini portioni adiunctam misceri, sed in vinum conuerti, & ita absque dubio contingit in mysterio Eucharistiæ, in quo exigua illa aqua vino in calice superinfusa per actionem eiusdem vini in ipsam, conuertitur in vinum, & fit conueniens materia sacramenti, ac per verba consecrationis in sanguinem Christi conuertitur. Quod vero eam in se possit vinum conuertere, facile probari potest, quia vinum qualitatem habet contrariam aquæ, cum sit mixtum, per quam potest agere in aquam exiguam, & eam in se conuertere. 65

66

Nec D. Tho. contrarium vmquam sensit, quia verba illa à no- 67

bis citata,aſſerunt quidem liquores perfectè mixtos ſecundum quantitatem,ita vt mutuo ſe interſecent,corrumpi,& ex eis generari tertium , non tamen ſe corrumpere per ſolam diuiſionem, ſed per alterationem intercedentem , quam iuuat diuiſio ſecundum partes exiguas ad veram mixtionē requiſita.Et quod iſte ſit ſenſus D.Tho.probant verba ſtatim ſubiuncta in toto articulo,quibus docet tales liquores permixtos poſſe eſſe diuerſæ ſpeciei,vt vinum,& aquam;& tunc ſolui ſpeciem vini, & reſultare alium liquorem diuerſæ ſpeciei;poſſe etiā eſſe ſpeciei eiuſdem,vt ſi vino albo permiſceatur rubeum,& tunc ait non remanere idem numero vinū,ſed aliud reſultare diſtinctum numero. Has vero mutationes ſubſtantiales liquorum eiuſdem , vel diuerſæ ſpeciei non per ſolam mixtionem quantitatis,ſed per veram alterationem fieri docet expreſsè in ſolutione ad primum eiuſdem articuli his verbis:*Talis permutatio fit per actionem,nam accidentia vini remanentia* (loquitur enim de accidentibus Euchariſtiæ) *retinent actionem ſubſtantiæ ſecundum prædicta,& ita*
68 *immutando afficiunt liquorem appoſitum.*Immerito ergo D.Thomas refertur à quibuſdam recentioribus pro prima opinione, cum tam efficaciter colligatur contrariam (quam ſequimur) tenere.Sed nec D.Tho.aſſerit in eodem articulo (vt voluerunt multi) quod in quocumque caſu,quo ſpeciebus vini conſecrati permiſcetur aqua,vel aliud vinum non conſecratum,deſinit eſſe ſub eis ſanguis Chriſti. Nam licet id videatur aſſerere,ſenſus tamen eius ex verbis eiuſdem ſolutionis iam citatis colligi debet,qui talis eſt,vt ſi liquor admixtus ſpeciebus vini conſecrati ſit eiuſdem,vel diuerſæ ſpeciei cum eis habens contrariam qualitatem , per quam agere , & pati poſſit ab eiſdem ſpeciebus,& eas corrumpere,vel ab eis corrumpi, ita vt non permaneāt ſpecies vini conſecrati in eadem entitate numerica , quam habebant ante permixtionem ; tunc deſinit eſſe ſanguis Chriſti ſub eis, quod ſolum contingit, quando ex permixtione alterius liquoris corrumpuntur in toto, vel in parte , ſiue generetur tertium aliud mixtum , ſiue non , tunc enim non permanebit ſanguis Chriſti ſub ſpeciebus in toto , vel in parte , ſecundum quam corrumpuntur, quia non permanent eædem numero, aut ſpecie. In aliis vero caſibus,in quibus vel liquor admixtus ſpeciebus nullam habet contrariam qualitatem,vel ſi eam habeat, non ſufficientem ad corrumpendas ſpecies,quamuis ab eis corrumpatur , & in propriam naturam earum conuertatur , numquam deſinit ſanguis Chriſti eſſe ſub eis, ſed ſolum eſt verum, quòd non ſit ſub illa parte liquoris continuati cū ſpeciebus per conuerſionem in eaſdem ſpecies , vel ſine illa ; & hæc eſt mens

Diui

Diui Thomæ in toto illo articulo, licet verba quædam contrarium sonare videantur separata ab aliis; si tamen coniungantur omnia, non videbuntur aliena à prædicto sensu.

Ad primum argumentum primæ opinionis negandum est antecedens, quod liquores etiam perfectè permixti secundum quantitatem se intersecent vsque ad partes minores minimis, nam cum sint corpora homogenea, & non viuentia, minimo carent, & in quacumque exigua quantitate potest forma eorum esse in materia, & permanere substantia, & species cuiuscumque eorum; ideo neutrum corrumpitur per talem diuisionem, nisi alteratio intercedat, nec miscentur vera, & propria mixtione, sed apparenti tantum. 69

Ad secundum respondeo, liquores perfectè permixtos secundum quantitatem non se intersecare in infinitum, sed diuisionem mutuam eorum tandem sistere in exiguis partibus, quæ propter exiguitatem non habent sufficientem virtutem intersecandi alias; nam cum hæc sit actio transiens, nempe motus localis partium per quem se intersecant corpora, & fiat cum aliquali resistentia, quia aliquantulum resistunt diuisioni, virtutem requirit in agente aliquo modo determinatam; quare non quælibet est sufficiens, & propter hanc insufficientiam cessat diuisio. 70

Ad experientiam pro secunda opinione adductam hac distinctione respondeo, vel mixtio liquorum perfectè facta est, ita vt tempus transierit, sufficiens quidem, vt contraria inter sese agentia possint se alterare, atque corrumpere, & tunc negandum est, quod per vllam artem possint segregari miscibilia secundum propriam speciem, vel secundum numericam identitatem, vt aqua à vino, vel vinum rubeum ab albo. Ante mixtionem vero perfectè factam, & priusquam miscibilia potuerint se corrumpere; concedi potest possibilitas separationis, & ita factum esse aliquando, sed iuxta primum membrum distinctionis numquam. 71

Ad argumentum vero eiusdem opinionis concessa maiori, quod non possit fieri vera mixtio, nisi miscibilia reducantur ad certum temperamentum, sub quo neutrum possit conseruari, neganda est minor, quod liquores non possint hoc modo se corrumpere. Et dum dicitur vtrumque esse aliquando mixtum, & ideo habens qualitates temperatas, concedendum est; sed negandum, quod possit quodlibet mixtum diu conseruari sub quocumq; temperamento, licet possit elemẽtum diu conseruari sub maiori intensione, vel remissione suarum qualitatum. Diuersa est enim ratio de elemẽto, & mixto; nam elementũ solum 72

habet primas qualitates, & operationes earum, à quibus conseruatio eius dependet; mixtum vero non solum à primis qualitatibus, sed etiam à secundis ex temperamento earum procedentibus,& ab earum operationibus dependet in conseruari, vt manifestum est in viuentibus.Secundæ autem qualitates, & earum operationes non parum variantur, ex qualibet variatione temperamenti,& ideo non possunt mixta cum tanta variatione primarum qualitatum conseruari, atque elementa; præsertim cùm temperamentum indiuiduale mixtorum* minorem habeat latitudinem gradualem, quam habent primæ qualitates elementorum. Et hæc est ratio propter quam mixta habentia contrariam qualitatem, vel quæ postulant contrarium temperamentum,possunt se corrumpere, & si liquida sint quæ ad exiguas partes redacta facilius misceri possunt,facilius etiam possunt se corrumpere, & tertium quoddam mixtum per veram mixtionem ex eis generari.

73 Capite præsenti disputant recentiores quidam de diuersis temperamentis mixtorum, & an dari possit naturaliter temperamentum æquale ad pondus, vel solum quoad iustitiam:atque etiam de modo, quo se expellunt contraria ab eodem subiecto, nempe in gradibus intensis, vel etiam remissis, & tandem, an in his gradibus sint verè contraria, vel solum secundum gradus intensos. Hæc tamen commodius disputabuntur in 2. lib. vbi de contrarietate, & latitudine primarum qualitatum, ac modo, quo agunt, & patiuntur circa idem subiectum ex professo agit Aristoteles. Hæc igitur satis sint de mixtione adnotata, atque adeo de toto libro primo.

***

COMMEN

COMMENTARIORVM IN SECVNDVM LIBRVM Aristotelis de ortu, & interitu, siue de generatione, & corruptione.

BREVE PROOEMIVM.

EXplicata natura generationis, & corruptionis substantialis rerum naturalium in communi, atq; etiam alterationis eam præcedentis, nutritionis, & augmentationis eam consequentis, actionis, & reactionis mixtionísque, quibus mediis fit: agendum statim foret de generatione eadem substantiali earumdem rerum in particulari, nempe animatorum, ac viuentium, cæterorúmque corporum. Sed quia inter naturalia, vel sensibilia corpora, vt generationi, & corruptioni subdita primum locum tenent simplicia, (quæ vocantur elementa) ex quibus cætera omnia (quæ mixta vocant) generantur: elementa verò non ex aliis; ideo necesse fuit in secundo libro huius operis statim disserere de generatione elementorum, atque mixtorum in communi ex eis, vt statim possit disputatio institui de aliis corporibus mixtis in particulari in reliquis operibus naturalis Philosophiæ: & hoc est intentum huius libri. Quem claritatis gratia possumus in quatuor partes diuidere. Nam in prima agitur de principiis generationis elementorum, atque de numero eorum: in secunda de generatione eorumdem elementorum: in tertia de generatione mixtorum ex eis: & tandem de causis eiusdem generationis elementorum.

CAPVT I.

TEXTVS ARISTOTELIS.

De mixtione igitur, & tactu, & de ipso facere, & pati dictum est, quomodo existant in rebus, &c.

Breuis expoſitio textus.

1 INtentum huius primi capitis eſt,agere de principio materiali generationis elementorum. Diuiditur autem in duas partes.In prima enumeratis his,quæ explicata ſunt in primo libro; proponit , & reiicit opiniones antiquorum Philoſophorum de principio materiali generationis elementorum.In ſecunda explicat naturam eiuſdem principij ex propria ſententia.

Aſſerit ergo Ariſtoteles expoſitam eſſe à ſe in primo libro naturam generationis,& corruptionis ſubſtantialis,atque etiam contactus eorumdem corporum ad agendum , & patiendum prærequiſiti , alterationis etiam eam præcedentis, nutritionis, & augmentationis,atque mixtionis;ideo conſentaneum eſſe,vt in hoc 2.lib.diſputetur de generatione elementorum,quæ prima corpora vocantur,quia ex eis generantur reliqua;ſimplicia, quia ex eis componuntur alia,& primo ſenſibilia,quia qualitatibus primis ſenſibilibus prædita,per quas non ſolum ſentiuntur ipſa,ſed cætera corpora naturalia,à quibus participantur. Vt autem generatio elementorum explicari poſſit , tradenda eſſe docet pincipia eius,atque imprimis materiale, quod ſibi explicandum proponit cap.præſenti.

2 Circa principium vero materiale diuerſas opiniones antiquorum Philoſophorum refert. Primam quidem eorum , qui poſuerunt vnum eſſe,nempe aërem,ex quo elementa omnia generabantur tamquam ex materia, vel ignem,aut medium aliud corpus inter hæc,aëre quidem ſubtilius,ſed igne craſſius.Itaque omnes iſti pro eadem citantur opinione , quia licet diuerſum principiũ materiale poſuerint,omnes tamẽ dixerunt,eſſe vnum, atque etiam omnes docuerunt hoc vnum principium eſſe per ſe exiſtens,& ſeparatum realiter ab elementis ex eo generandis.

Secunda opinio fuit aliorum,qui poſuerunt principium materiale generationis elementorum non eſſe vnum , ſed multiplex. Nam quidam poſuerunt duo , nempe ignem , & terram. Alij verò tria,addentes aërẽ;alij verò quatuor addentes aquam, vt Empedocles. Et hi omnes dixerunt,ex his duobus,vel tribus, aut quatuor principiis per congregationem generari corpora naturalia ,& per ſeparationem corrumpi : cum tamen alij, qui vnum poſuerunt per ſolam alterationem eius,vt per rarefactionem,vel condenſationem generationes rerum naturalium fieri exiſtimauerint.

3 Tertia opinio fuit Platonis in Timæo , qui vnum principium materiale videtur poſuiſſe,cum prima opinione, ſed confuſe locutus eſt de eo, non explicans, quodnam ſit,neque an ſit

ſeparatum

separatum realiter ab elementis, immo neque an sit principium materiale, nisi confusa quadam ratione vocans illud receptaculum omnium, & addens subiectum elementorum sic se habere ad elementa ipsa, sicque ex eo fieri, sicut aurum se habet ad opera ex eo facta.

Ex his autem tribus opinionibus solum reiicit Aristot. primam, & tertiam; secundam vero ex parte videtur admittere, quia imprimis admittit quatuor elementa in rerum natura, quod verum esse opinatur ipse: deinde ex his quatuor, per mutuum congressum, vel alterationem verum est aliquo modo generari elementa secundum partes, atque etiam mixta omnia; & ideo aliqua videtur dicere vera, & propterea non censuit esse omnino reiiciendam.

Primam vero probat esse falsam hoc argumento. Impossibile est, quod primum principium materiale elementorum separetur ab omni contrarietate, hoc est, à primis qualitatibus elementorum, inter quas vera contrarietas primo reperitur: ergo impossibile est, quod sit realiter separatum ab elementis, vt asserit eadem opinio. Euidens est consequentia, quia primæ qualitates solis elementis sunt propriæ, & ideo non possunt alteri corpori conuenire, nisi fortè eas ab illis participauerit; & id quidē in esse remisso, atque imperfecto. Sed probatur antecedēs, quia vel tale corpus, quod est principium, erit graue, aut leue: si leue, naturaliter mouebitur ad locum ignis; & si graue, ad locum terræ: sed locus naturalis sequitur naturam corporis naturaliter ad eum tendentis: ergo tale corpus erit ignis, vel terra, habebitque qualitates eorum. Quare falsum est, quod ab eis sit distinctum, vel separatum. 4

Refutat deinde opinionem Platonis, qui dicebat principium materiale, ex quo generantur elementa prædicari in recto de eisdem elementis genitis ex eo, sicut aurum prædicatur de operibus ex eo factis: nam verum inquit, est, vas confectum ex auro esse aurum: & ita est verum ignem ex illo communi subiecto factum, esse illud idem subiectum ex quo fit. Hoc autem sic probat esse falsum, quia impossibile est principium naturale, ex quo tamquam ex materia generatur corpus, prædicari de eodem corpore in recto: ergo falsa est sententia Platonis. Probatur antecedens. Nam principium materiale generationis substantialis solum potest esse substantialis pars eius, ex qua simul cum alia, nempe substantiali forma fiat corpus genitū, alioqui, si totum sit substantiale, nihil eius corrumpetur, neque aliquid substantiale fiet per generationem, sed solum erit mutatio accidētalis, quod patet esse falsum, sed pars

substan

substantialis, etiam materialis non potest prædicari in recto de composito substantiali genito, sed ad summum in obliquo: non enim dicimus cópositum esse materiam, sed ad summum esse materiale: ergo falsum est, quod materiale principium prædicetur in recto de re ex eo genita, vt affirmat Plato.

5 In secunda parte proponit propriam sententiã dicens; principium materiale, ex quo generantur elementa, dum producuntur de nouo quædam partes eorum corruptis alijs vnum esse, non quidem vnum aliquod elementum, neque vnum aliquod corpus sensibile, sed vna materia, quæ potest esse pars cuiuslibet corporis, non tamen est separata ab omni forma substantiali elementorum, neque ab omni contrarietate, hoc est, ab omnibus primis qualitatibus, sed coniuncta semper alicui formæ eorum, & aliquibus qualitatibus primis, quarum ratione potest transmutari ad aliam formam; & ita circa hãc materiam transmutatam de vna forma in alteram, tamquam circa commune subiectum fiunt generationes, & corruptiones elementorum. Probat autem Aristoteles, quod præter contrarietatem, id est, præter qualitates primas contrarias ponendum sit hoc principium materiale, tamquam commune subiectum earum hac ratione. Vnum contrarium non potest transmutari in aliud ita vt aliquid eius fiat quia repugnat frigiditatẽ fieri calorem, vel è conuerso: ergo non possunt agere, & pati, vt se transmutẽt, nisi assignetur commune subiectum, quod transmutetur ab vno in aliud, & de calido fiat frigidum, aut de frigido, calidum, & ita vnum contrarium corrumpat aliud, & generet sibi simile circa illudmet subiectum, quod ideo sit commune principium materiale omnium transmutationum, omniumque generationum, & corruptionum elementorum.

CAPVT II.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Quoniam igitur quærimus sensibilis corporis principia, &c.

Breuis expositio textus.

6 EXplicato principio materiali generationis elementorum capite præcedenti, quærit Aristoteles in præsenti principium formale, nempe formas eorumdem elementorum. Diuiditur

ditur autem in duas partes. In prima docet formas elemenrorum esse qualitates tangibiles,non quascumque, sed primas,sicut elementa ipsa prima corpora generabilia, & corruptibilia vocantur.In secunda parte enumerat omnes qualitates tangibiles,& ostendit,quatuor ex eis esse primas,ad quas reducuntur reliquæ;ipsæ vero non reducuntur ad alias:& has quatuor primas qualitates esse formas elementorum.

Asserit ergo Aristoteles inquirendas esse formas elementorum,vt corporum sensibilium,non quocumq; sensu, vt visu, vel auditu,sed solum sensu tactus, ideo quærendas esse formas eorum, vt tangibilium corporum, cuius ratio est manifesta, quia in hac parte considerantur elementa, vt sunt generabilia, & corruptibilia;ergo considerantur;vt actiua, & passiua.Probatur consequentia,quia per actionem,& passionem propriè sumptam agunt,& patiuntur;sed actionem, & passionem exercent per contactum: ergo considerantur vt tangibilia corpora. Vnde sequitur formas eorum debere esse qualitates tãgibiles, & cum sint prima corpora tangibilia debere esse primas qualitates tangibiles.

Sed obijcit sibi Aristoteles hoc modo.Sensus visus est prior, 7 atque perfectior sensu tactus: ergo qualitates pertinentes ad visum dicentur primæ,potius quàm pertinentes ad sensum tactus:sed elementa sunt prima corpora sensibilia: ergo formæ eorum debent esse qualitates sensibiles per visum, & non per tactum, atque adeo non qualitates tangibiles. Et respondet concedendo primum enthymema, quod visus sit prior tactu secundum dignitatem,& vniuersalitatem sui obiecti, sub quo comprehenditur lux, quæ est prima, ac perfectissima qualitas: & ideo,quod ex hac parte qualitates pertinentes ad visum sint priores pertinentibus ad sensum tactus. Sed quia in hac parte considerantur elementa, non vt corpora sensibilia sunt sub ratione communi, sed in quantum corpora sensibilia per se actiua,& passiua,quia per se generabilia, & corruptibilia, & qualitates per se actiuæ propriissima actione, solum sunt illæ, quæ pertinent ad tactum;ideo formæ elementorum, quatenus sic considerantur,solum sunt qualitates tangibiles.

Vt autem ostendat in secunda parte capitis non omnes qua- 8 litates tangibiles esse formas elementorum, sed tãtum primas, enumerat omnes sub his septem contrarietatibus comprehensas,nempe calidum,& frigidum, humidum, & siccum,graue, & leue,durum,& molle,lubricum, & aridum, asperum, & lene, crassum, & tenue. Ex quibus duas imprimis excludit, nempe grauitatem,& leuitatem,de quibus euidens est,non esse formas elemen

elementorum, quia licet sint qualitates tangibiles, & licet sint
principia motus localis, & ideo actionis, & passionis in com-
muni sumptæ, non tamen sunt actiuæ, & passiuæ actione pro-
priissimè sumpta, vt sumitur in hac parte, quæ sola est alteratio
corruptiua: ideo non sunt formæ elementorum, vt in hac parte
considerantur. Ex reliquis vero solum illas quatuor, ex qui-
bus efficiuntur duæ primæ contrarietates, asserit esse formas
elementorum, nẽpe calor, & frigus, humiditas, & siccitas. Quod
probat hoc discursu, elementa sunt prima corpora actiua, &
passiua, generabilia, & corruptibilia: ergo formæ eorum sunt
primæ qualitates actiuæ, & passiuæ, & ideo primæ qualitates
tangibiles, quia actio, & passio fit per contactum: sed solum
quatuor illæ sunt primæ qualitates actiuæ & passiuæ: ergo illæ
solum sunt formæ elementorum. Probatur minor, quia illa di-
cuntur prima in quocumque genere, ad quæ reducuntur cæte-
ra; hæc vero non reducuntur ad alia; sed ad has quatuor quali-
tates actiuas, & passiuas reducuntur omnes aliæ, & istæ, nec
ad alias, nec inter sese reducuntur: ergo sunt primæ. Vt autem
probetur hæc minor vltima, duo sunt ostendenda. Primum,
quod quatuor istæ qualitates sint actiuæ, & passiuæ: secundum,
quod ad eas reducuntur cęteræ, ipsas vero non amplius redu-
9 ci possint. Probat primum ex proprijs definitionibus. Nam ca-
lidum per se, & sua virtute congregat similia, & consequenter
dissimilia separat: ergo est actiuum, & ideo calor actiua qua-
litas. Euidens est consequentia, quia congregare illa, & sepa-
rare, hæc non potest fieri, nisi per propriam actionem, vt per
se est manifestum. Minorem vero probat experientia in auro
igni approximato, cuius partes propriæ coniunguntur inter
sese; sed partes alterius naturæ, nempe terrestres, quas habebat
admistas, separantur à proprijs. Probat deinde de frigido, quia
propria virtute cõgregat per se dissimilia: ergo est per se actiuũ.
Antecedens probatur experientia, nam virtute frigiditatis fit
præcipua congelatio aquæ, vel alterius liquoris, sed in con-
gelatione coniunguntur, non solum partes aquæ, sed paleæ,
lapides, & alia valde dissimilia, quod non potest fieri, nisi per
actionem propriam: ergo frigiditas est actiua qualitas.

De humido vero, & sicco probat tantum, quod sint passiuæ;
nam licet actiuæ sint, magis sunt passiuæ vt superius ostendi-
mus. Probat ergo esse passiuas ex proprijs etiam descriptioni-
bus: nam humidum est, quod proprio termino difficile termi-
natur, facile vero termino alieno, vt aqua, si sibi relinquatur,
diffunditur per spatium; sed facile se accommodat figuræ va-
sis, vt intra terminos eius concludi possit. Ex opposito vero
siccum

ficcum est,quod non est facilè terminabile termino alieno, sed proprio,vt patet de terra,quæ non facilè includitur sub alio,vt intra ipsum contineatur, & terminos eius non excedat, sed facile ipsa se continet proprijs terminis; sed esse aliquid terminabile proprio termino,vel alieno, denotat passionem:ergo humidum,& siccum passiua sunt;& consequenter humiditas, & siccitas,quarum ratione id habent, erunt qualitates passiuæ, & actiuæ.

Probat secundum,quod ad has quatuor qualitates reducantur cæteræ omnes actiuæ, & passiuæ. Et primo probat, quod tenue reducatur ad humidum, & crassum ad siccum: præsupponens proprietatem humidi esse, quod sit repletiuum alterius;quod sic declaro; humidum ex se est facile terminabile termino alieno:ergo ex se habet facile se accommodare alteri, vt intra terminos eius contineatur, quod est ipsum replere:sed tenue conuenit esse repletiuum:ergo erit humidum. Minorem probat quia corpus tenue, aut subtile est habens subtiles partes,per quas facile admiscetur alteri secundum exiguas partes illud intersecans,& illud peruadit, & quasi penetrat, vt patet de subtilioribus liquoribus: hoc autem est esse repletiuum aliorum, & consequenter esse humidum, nam id habet per humiditatem. Quod vero crassum reducatur ad siccum probat,quia ex duobus contrarijs, sicut vnum se habet ad vnum sibi contrarium,ita se habet aliud ad sibi contrarium. Reducit deinde lubricum,& aridum ad humidum,& siccum hoc modo. Lubricum est humidum aliquid passum, hoc est commixtum cum terreo subtili, ex quo prouenit ei, quod sit tenax, atque vnctuosum, vt oleum: ergo ex humiditate tali modo se habente prouenit ei, quod sit lubricum: quare ad humidum reducitur,sicut particulare ad vniuersale eiusdem rationis, sub quo continetur. Aridum vero ex opposito nec admittit admixtionem terrei subtilis, nec vnctuosi humidi, sed calore extraneo resoluente humiditatem eius, frigido vero proprio comprimente easdem partes siccas,& faciente eas sibi constare hoc est, non dilabi, quasi congelatur, & aridum fit: & ecce ariditatem ex siccitate prouenientem, quare merito ad siccum reducitur. Reducit deinde molle ad humidum ratione effectus,quia propter humiditatem facile cedit tangenti,non quidem per fractionem, vel diuisionem propriam, nec circumdando corpus subintrans,vt faciunt aqua,& alij liquores, sed quasi intra proprios terminos se colligens, vt cera blanda, quod constat facere per humiditatem. Durum vero ratione

ratione siccitatis quasi constipatum est,& diuidenti resistit, & propterea ad siccum reducitur.De aspero vero, & leni non loquitur,quia notum est ad siccum reduci vtrumque. Sunt enim sicca quædam,& dura ex eo contraria,quia addunt contrariam positionem partium; nam asperum habet partes inæqualiter prominentes,lene vero prominentes æqualiter,& ex eiusmodi opposita positione partium,sequitur contraria ratio qualitatis, nempe asperitas,& lenitas.

12 Sed quia has omnes contrarietates reduxit ad humiditatem, & siccitatem,adnotat triplex esse humidum.Primum,quod non habet à se,nec sibi inhærentem humiditatem, sed ex coniunctione corporis eam habentis, & tunc aut in sola superficie,vt lapis,cui superinfunditur aqua,& hoc dicitur vdum, vel roratum,aut etiam in profundo,vt cum aqua subintrat terram, eique imbibitur, & hoc dicitur humidum irrigatum. Tertium est humidum habens in se, & à se, hoc est ex natura propria, humiditatem, & hoc est propriè humidum elementare, ad quod reducuntur duo alia,& eisdem modis diuiditur siccum,& impropria reducuntur ad proprium,vt consideranti erit manifestum. Sed probat tandem, quod quatuor illæ qualitates, ad quas reductæ sunt cæteræ, non reducantur ad alias; & ideo absolutè sint primæ, atque elementorum formæ, hoc argumento.Si reducerentur ad alias,vel ad alias priores, vel vicissim inter sese;sed neutro modo reduci possunt: ergo erunt absolutè primæ. Probatur minor, quia omnes qualitates proprijssime actiuæ comprehenduntur illis contrarietatibus enumeratis; sed probatum est cæteras omnes ad eas reduci: ergo non dantur aliæ priores, ad quas reducantur. Quod vero nec inter sese possint reduci,probat; quia siccum non potest reduci ad calidum,nisi dicatur,omne siccum esse calidum, quod patet esse falsum, cum terra valde sicca non sit calida : nec siccum potest reduci ad frigidum, cum experientia constet ignem esse siccum,& non frigidum : sed nec humidum ad calidum, nam aqua humida est nullum habẽs naturalem calorem. Et tandem nec humidum reducitur ad frigidum, cum detur aër valde humidus nullam habens naturalem frigiditatem.

CAPVT III.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Quoniam autem quatuor elementa sunt, ipsorum autem quatuor sex coniugationes, &c.

Breuis

Breuis expositio textus.

INtentũ Aristotelis capite præsenti est constituere numerum 13
elemẽtorum ex numero qualitatum primarum, quæ sunt eorum formæ capite præcedenti constituto. Diuiditur autem in duas partes: in prima asserit elementa esse quatuor, nec plura nec pauciora. Quod probat ex quatuor cõbinationibus tantum possibilibus primarum qualitatum, & ex communi antiquorum opinione. In secunda parte duplicem differentiam loci eisdem elementis tribuit, & simul docet in quonam gradu conueniant eis primæ qualitates;& quæ quibus sint contraria.

Quatuor,inquit,elementa,esse constat ex capite præcedente, id est quatuor primas qualitates. Ex quatuor autem qualitatibus colligit quatuor tantum esse elementa hoc modo. Vnumquodque elementum debet constare duabus qualitatibus,vt per vnam possit cum alio sibi proximo conuenire, & per alteram differre ab eo,eique contrarium esse: sed quatuor primæ qualitates quatuor tantum modis possunt accommodari, vt binæ possint conuenire ad constitutionem elementi: ergo quatuor tantum elementa ex eis possunt constitui. Minorem sic probat. Duæ contrariæ qualitates non possunt conuenire ad compositionem eiusdem elementi, quia contraria in gradibus intensis (vt oportet concurrere qualitates ad compositionem elementi) non possunt simul consistere in eodem subiecto; sed exclusis combinationibus contrariarum qualitatum, vt impossibilibus naturaliter, solum restant aliæ quatuor: ergo solum possunt ex eis constitui quatuor elementa. Probat iterum hanc minorem 14
hoc modo. Sex tantum modis excogitari potest coniunctio duarum qualitatum ex his: primus erit caloris cum frigore, secundus humiditatis cum siccitate; tertius caloris cum siccitate: quartus caloris cum humiditate; quintus frigoris cum humiditate; sextus frigiditatis cum siccitate; sed duo priores modi sunt impossibiles propter contrarietatem: ergo solum restant quatuor alij,possibiles quidem, quia sicut nullam contrarietatem habent qualitates eorum; ita nullam habent incompossibilitatem. Ex tertia igitur resultat elementum calidum,& siccum,quod est ignis;ex quarta elementum calidum,& humidum,quod est aër: ex quinta elementum frigidum, & humidum, quod est aqua. Et ex vltima elementum frigidum, & siccum; quod est terra. Ideo quatuor sunt elementa, nec plura, nec pauciora. Quod probat ex communi opinione antiquorum Philosophorum; qui licet diuersum numerum elementorum posuerint, nullus tamen excessit numerum quaternarium; sed

cum omnes pro certo tenuerint per contrarias qualitates agere, & pati; & ita ex eis generari cætera corpora, quidam vnum tantum posuerunt igne densius, sed aëre rarius, quod esset materiale principium, habens tamen oppositas qualitates, nempe calorem, & frigus; & ita ratione caloris rarefieret, & ratione frigoris condensaretur; sicque cætera corpora ex eo fierent per rarefactionem, & condensationem. Alij vero duo ponebant; nempe ignem, & terram; ex quibus dicebant duo alia media generari per rarefactionem, & condensationem; ita vt dum rarefit terra, generetur aqua, & dum condensatur ignis, fiat aër: & sic videtur sensisse Parmenides. Sed Plato tria videtur posuisse, nempe duo extrema contraria ex parte materiæ, hoc est magnum, & paruum; & vnum quasi formale, & veluti mixtum ex magno, & paruo; & per modum quemdam mixtionis similem fieri ex eis cætera corpora. Empedocles tandem quatuor hæc consueta elementa posuit; nempe ignem, aërem, aquam, & terram, quæ tamen sub vna contrarietate comprehendi voluit, ita vt solus ignis propter summam actiuitatem constitueretur ex parte vnius extremi; tria vero alia simul ex
15 parte alterius. Et ecce nullus posuit plura quatuor: ideo communis est omnium sententia, quod quatuor sint, quantum ad hanc partem; licet non omnes posuerint quatuor.

Sed de Empedocle ponente quatuor consueta elementa asserit Aristoteles, tenuisse vera elementa non esse ignem, aërem, aquam, & terram, quæ videmus, & tangimus; sed mixta quædam veris elementis similia. Et propterea hunc ignem, qui apud nos est, excessum caloris habere, sicut glacies habet excessum frigoris. Quamuis alij ex propria sententia hæc docere Aristotelem sentiant; sed D. Tho. in commentariis huius capitis, non ex propria sententia, sed Empedoclis, cuius mentem exponebat prolata esse ab Aristotele docet. Et ita ego credo, quia licet sentire videatur Aristoteles, verum, atque elementarem ignem proprium habere locum in concauo Lunæ, flammam vero, quam videmus, docet esse fumum quemdam ardentem, & mixtum ex aëre, & terra genitum, in hoc secundo libro text. 18. & 3. lib. de generatione animalium cap. 11. non longe à principio; de cæteris vero tribus, quæ apud nos sunt, tanquam de veris elementis loquitur in hoc secundo loco, & sæpe alibi.

16 In secunda parte capitis quatuor docet de elementis. Primum, duo superiora, ac leuiora, nempe aërem, & ignem primum locum tenere sub concauo Lunæ, sed supremum ignis ob suam leuitatem: duo vero alia grauiora, nempe aquã, & terram inferiorem; sed terra infimum ob maiorem grauitatem. Secundum,

extrema

extrema elementa, vt ignis, & terra, puriora esse duobus aliis mediis. Tertium, superiora esse inferioribus contraria, cum ex contrariis qualitatibus constent. Quartum, quod licet quodlibet elementum habeat duplicem qualitatem, vnam tamen sibi propriam, in qua superat aliud eamdem habens; vt ignis calorem; aër humiditatem; frigiditatem aqua; & siccitatem terra.

TRACTATVS DE PRIMIS QVALITAtibus elementorum.

Elementum, vt à significatione ipsius nominis incipiamus, duobus modis sumitur. Primo, latissima quadam significatione; vt significat primum, ex quo aliquid conficitur: quo pacto litteræ dicuntur elementa syllabarum, & orationis; prima principia dicuntur elementa demonstrationis, materia, & forma substantialis elementa rerum naturalium, & corpora simplicia intra ordinem rerum corruptibilium, vocantur elementa, ex quibus cætera corpora componuntur; & in hac significatione definiuit elementum Aristoteles 5. lib. Metaph. cap. 3. textu 4. his verbis: *Elementum dicitur, ex quo componitur primo in existenti indiuisibili specie in aliam speciem vt vocis elementa, ex quibus componitur vox, & in qua vltima diuiditur; illa vero non amplius in alias voces ab ipsis specie diuersas, &c.* Modò vero non sumimus elementum in hac significatione, sed in specialiori, & magis propria, pro primo, atque simplici corpore generabili, & corruptibili, ex quo generantur, & in quod resoluuntur cætera: & hoc modo definitur ab Aristotele 3. lib. de cœlo, & mundo text. 31. his verbis: *Sic itaque elementum illud corporum, in quod alia corpora diuiduntur, quod inest potentia aut actu; ipsum autem est indiuisibile in diuersa specie.* Quam definitionem constat non conuenire principiis incompletis rerum naturalium, sed corporibus tantum simplicibus, ex quibus generantur, & in quæ resoluuntur mixta: in his enim (ait Aristoteles) actu, vel virtute permanere secundum diuersas opiniones, & hæc de significatione nominis. 17

Qua præsupposita certum est, dari elementum, de quo agimus, in rerum natura; nam aqua, terra, & aër corpora sunt simplicia, hoc est, neque facta, neque composita ex aliis corporibus alterius conditionis, sed ex quibus cætera fiunt, quæ vocantur 18

mixta, in quibus actu, vel virtute permanent, vt cap. 10. præcedentis libri expositum est. Certum quoque est, elementa componi ex materia, & forma sicut cætera corpora sensibilia, & ex materia eorum per diuersas transmutationes fieri cætera corpora sublunaria, & ita verum est, cætera corpora ab eis participare materiam. De formis vero eorum dubitatum est, an sint quatuor qualitates (quas vocant primas) nempe calor, frigiditas, humiditas, & siccitas; vel præter has habeant alias formas substantiales, & istæ solum sint accidentales.

QVÆSTIO I.

An quatuor qualitates elementorum sint primæ.

19 TRia sunt disputanda de his qualitatibus, nempe calore, frigore, humiditate, & siccitate tribus quæstionibus. Primum, an sint qualitates primæ, ita vt præter ipsas non reperiantur aliæ primæ, sed omnes sint secundæ. Deinde, an in mixtis reperiantur aliæ præter ipsas. Tertium an sint formæ substantiales elementorum?

Circa primam quæstionem refertur prima sententia eorum, qui tenuerunt calorem, & humiditatem esse qualitates positiuas, frigiditatem vero, & siccitatem solum esse priuationes earum. Quod probant experientia; nam videmus infrigidari corpora per solum recessum caloris absque vlla productione alterius qualitatis, vt in febricitantibus, quorum corpora per solum recessum, vel remissionem caloris febrilis refrigerantur; & alia sunt corpora, quæ per solam consumptionem humiditatis videntur exsiccari. Quod sentire videtur Aristoteles 1. lib. de cœlo cap. 3. text. 18. primo lib. de generatione cap. 3. text. 18. & 3. Meth. capit. 4. text. 22. quibus locis de frigore saltem docet esse priuationem caloris. Ad hanc sententiam possunt etiam reduci alij, qui putant humiditatem saltem, non esse qualitatem, sed substantiam quamdam quasi liquidam, & per partes corporis fluentem, à qua humectari dicitur, atque etiam exsiccari ea sola recedente, vel consumpta, & ideo siccitatem non esse aliud, quàm priuationem huius substantiæ. Hæc tamen sententia expresse contraria est doctrinæ Aristotelis, atque
20 etiam experientiæ, & rationi. Probatur primum, quia Aristoteles 1. lib. de generatione capite vltimo, docet expresse mixta generari ex elementis se corrumpentibus per mutuam actionem, & reactionem, & capite 4. huius libri quodlibet elementum posse generari ex alio; sed corruptio omnium elemento-

rum ad

rum ad generationem mixti,non est possibilis,nisi quatuor istæ
qualitates sint positiuæ: ergo contra Aristotelem est de vlla ea-
rum id negare. Probatur minor, quia actio, & reactio, gene-
ratio, & corruptio fiunt ratione contrarietatis propriæ, per
quam vnum agit in alterum,& vnum etiam resistit alteri: con-
trarietas vero, actio, & resistentia dicunt rationes positiuas,
quia nec priuatio propriè contraria est, nec resistit alteri, vt
patet de tenebris, & luce: ergo euidens est in doctrina Aristo-
telis has omnes esse qualitates positiuas. Præterea 2.lib.de ani-
ma capit.de tactu,textu 107. docet expresse has omnes qualita-
tes esse per se sensibiles sensu tactus, his verbis: *In tangibili au-
tem multa insunt contrarietates, calidum,frigidum, humidum,sic-
cum.* Sed priuationes, vel substantia non sunt per se sensibiles:
ergo nec in doctrina Aristotelis sustineri potest, quod vlla ha-
rum qualitatum consistat in sola priuatione. Probatur secun-
do, quod sit contra experientiam; nam experimur has omnes
qualitates realiter, & positiuè immutare corpora, & circa illa
effectus reales,& positiuos causare;sed priuationes non possunt
efficere realem,& positiuam immutationem, nec realem,& po-
sitiuum effectum, cum vtrumque postulet virtutem realem, &
positiuam in efficiente:ergo contradicit experientiæ, qui negat
has omnes esse qualitates positiuas. Sed probatur tandem,quod 11
sit contra rationem, quia impossibile est, qualitatem aliquam
produci per se successiuè in aqua ab igne, nisi ratione proprij,&
positiui contrarij in eodem subiecto existentis; sed calor pro-
ducitur per se successiuè in aqua ab igne, & pari ratione siccitas
in luto, & humiditas in cera: ergo præsupponunt qualitates
propriè contrarias, & ideo reales, positiuas in eisdem subie-
ctis, à quibus eas realiter expellunt: quare nulla earum potest
consistere in sola priuatione. Probatur maior, quia nec sola
extensio subiecti,nec sola priuatio,nec vtraque simul sufficit ad
successiuam productionem qualitatis, vt patet in productione
per se instantanea lucis in aëre, vtraque simul non obstante:
requiritur ergo contrarietas positiua cum extensione subiecti,
quam proinde habere debent qualitates istæ per se productæ
per mutationem successiuam. Minor vero, quòd omnes istæ
producantur per se successiue in subiectis, constat, quia seclu-
sa quauis alia causa extrinseca, vel per accidens experimur,
aquam successiuè calefieri, & aërem infrigidari ab ea: ergo
concedere necesse est, quod id fiat ratione positiuæ contra-
rietatis circa idem subiectum inter has qualitates repertæ,
quam non possunt habere, nisi sint qualitates reales, &
positiuæ.

Quo supposito, secunda opinio tenet, has non esse primas qualitates, sed dari alias in elementis priores, quæ vocantur virtuales eiusdem denominationis, vt alium calorem virtualem, aliam virtualem frigiditatem, aliam humiditatem, & siccitatem. Has vero ideo esse ponendas præter formales, & eis priores, vt formales ipsas in se producant elementa. Hanc sententiam citauit Marsil. 2. lib. de gener. q. 5. quam probant hoc argumento. Sæpe contingit aquam, vel terram intensum calorem recipere ab igne: à quo frigiditas earum maxima ex parte expellitur, & remissa manet: ergo non poterunt etiam sublatis impedimentis in antiquam frigiditatem se reducere eam in se producendo, nisi virtualis alia frigiditas eis concedatur, per quam agere possint, atque in se eam producere expellendo calorem intensum. Probatur consequentia, quia cum formalis frigiditas permanens in eis sit valde remissa, non poterit intensum calorem expellere, cum à proportione minoris inæqualitatis non proueniat actio.

23 Secundò potest probari hæc sententia, quia plures dantur qualitates his nobiliores, atque adeo priores, & imprimis lux; deinde potentiæ vitales, atque etiam colores, qui cum sint obiecta nobilioris potentiæ, nempe visus, nobiliores sunt eis, sicut visus nobilior est tactu, ad quem pertinent: grauitas etiam, & leuitas priores sunt, ac perfectiores. Vtrumque enim docuit, & probauit Aristot. 8. lib. Phys. textu 55. quia sunt principia motus localis, qui prior est, atque perfectior omni alio motu, quod docuit etiam expresse D. Thom. 1. p. q. 10. art. 1. Plures denique dantur qualitates in mixtis præter qualitates, quas participant ab elementis, vt in magnete, auro, & lapidibus prætiosis, in pipere etiam, vino, & sale, quæ non dependent ex eisdem qualitatibus: ergo non possunt vocari primæ. Probatur consequentia, quia vt aliquid sit primum in aliquo genere, nec debet esse aliud eo prius, nec aliquid aliud sub eodem genere, quod ab eo non deriuetur, vel aliquo modo dependeat.

24 Sed hæc sententia tamquam falsa reijcitur, non solum à recentioribus interpretibus Aristotelis in expositione secundi capitis huius libri, sed etiam ab antiquioribus Philosophis, & Theologis, qui nullas alias qualitates virtuales ponendas esse in elementis docent, præter quatuor formales, quæ vocantur primæ. Ita Henric. quodlib. 11. quæst. 6. Mars. 1. de gener. quæst. 5. Ægidius quodlib. 2. quæst. 16. Capreol. in 2. d. 16. quæst. 2. Sonzin. 9. Meth. quæst. 8. Sotus 2. lib. Phys. quæst. 1. & in tota doctrina Aristotelis nulla talis qualitas virtualis in elementis ponenda reperitur. Sed probatur, quod non sint admit

admittendæ hac ratione:nam vel qualitates formales emanant immediatè à substantiis elementorum, vel quia non possunt immediatè ab eis emanare,ponuntur virtuales à quibus producantur. Si primum dicatur,euidenter ex eo sequitur superfluas esse virtuales; nam si proximè illæ emanant à substantiis, ergo non indigent aliis,à quibus producantur. Probatur consequentia, quia virtuales ipsæ ponuntur proximè emanantes à substantiis, & ideo non ponuntur aliæ priores, quibus mediis emanent, vel à quibus producantur, quia daretur processus in infinitum, cum eadem sit ratio de vtrisque. Si vero dicatur formales non emanare immediatè à substantiis, sequitur nec virtuales immediatè emanare posse. Probatur consequentia, quia nulla potest ratio assignari ob quam virtuales proximè emanent, per quam non probetur eodem modo formales immediatè etiam emanare posse.

Vt autem quid sit in hac re tenendum explicemus, notandum est primo, has qualitates de quibus loquimur, numquam 25
vocari primas ab Aristotele, eiúsque interpretibus vniuersali locutione, sed cum hac limitatione, nempe inter sensibiles corruptibilium corporum ordinatas ad generationem, perfectionem, vel ornatum eorum, vt talia sunt. Hunc autem esse sensum Aristotelis euidens est ex cap. 2. & 3. huius libri à nobis expositis, in quibus easdem qualitates reduxit ad sensum tactus, & primas vocauit inter tangibiles: ergo solum in hoc sensu voluit esse primas, in quo etiam loquuntur omnes fere eius interpretes in commentariis secundi capitis. Quod autem in hoc sensu sint primæ, probatur hoc argumento. Prima principia rerum naturalium vocantur ab Aristotele materia, forma, & priuatio 1. lib. Phys. quia nec fiunt ex aliis, nec ex alterutris, & omnia fiunt ex ipsis; sed ita se habent istæ inter qualitates sensibiles corruptibilium corporum:ergo in hoc genere debent vocari primæ. Probatur minor, quod non fiant ex aliis, quia generatio rei naturalis prior origine est perfectione, & ornatu eius; cum ordinetur immediatè ad esse substantiale eius: ergo qualitates disponentes ad generationem priores erunt origine cæteris, & ideo ex eis non fient;sed qualitates istæ elementorum sunt primæ inter eas, quæ disponunt ad generationem: ergo impossibile est, quod fiant, vel oriantur ex aliis in tali ordine sensibilium qualitatum.Probatur ite- 16
rum minor, quia sola alteratio propriè sumpta, est primum medium, quo expellitur vna forma, & disponitur materia ad introductionem alterius ad quam tendit per se generatio: ergo solum possunt per se primo disponere ad generationem

qualitates illæ, quibus primo, & per se conuenit esse principia talis alterationis;sed istæ sunt qualitates elementorum,de quibus loquimur: ergo sic sunt primæ in hoc ordine, vt non fiant ex aliis. Minorem hanc sic probo,quia non sunt excogitabiles aliæ alterationes, per quas expellatur vna forma, & introducatur alia, priores calefactione, exsiccatione, & humectatione; quare impossibile est,has qualitates ex aliis fieri. Quod vero nō fiant ex alterutris,hoc est vna ex altera,euidens est,nam quælibet earum solum est principium per se alterationis determinatæ speciei, & vniuocum quidem, vt calor solum est principium per se calefactionis;sicque de reliquis: ergo quælibet determinatur per se ad productionem determinati effectus secundum speciem, vt calor ad producendum calorem;ita vt repugnet producere per se frigiditatem. Vnde sequitur eadem ratione repugnare,quod vna earum producat per se alteram. Probatur tandem, quod cæteræ qualitates eiusdem ordinis fiant ex ipsis, expressis testimoniis Aristotelis,quibus id asserit, & probat:nam c.2.huius libri,& 2.libro de partibus animalium cap. 1. omnes qualitates tangibiles ad eas reducit tamquam ad principia,ex quorum commixtione oriuntur,de coloribus vero sectione vltima problematum, & de odoribus 2. lib. de anima cap.9.& lib.de sensu,& sensili cap.5.de saporibus cap.4.eiusdem libri, & de sonis sectione 11.problem. & tandem de grauitate, & leuitate 4.lib.Phys.text.85.& 86.& 2.lib. de partibus animalium cap. 3. probat ex diuersa commixtione earumdem qualitatum procedere,non quidem immediatè,sed media raritate,& densitate: & ideo omnes qualitates, quæ ex quatuor primis sequuntur,merito appellantur secundæ.

27 Probatur deinde ratione,& experientia:ratione quidem,quia sensus tactus prior est origine, vel generatione cæteris sensibus, & ideo vniuersalior, & propterea in omnibus animalibus quantumlibet imperfectis reperitur, atque etiam in omnibus partibus singulorum,cum tamen cæteri sensus,nec in omnibus,nec in singulis partibus eiusdem reperiantur:ergo qualitates tangibiles ad ipsum pertinentes priores origine, atque vniuersaliores esse debent. Quod probat experientia, cum videamus ex mutatione earum passim mutari corpora circa omnes alias,nempe circa raritatem, & densitatem, grauitatem, & leuitatem;circa colores,odores,& sapores,ac reliquas:istæ ergo qualitates elementorum sunt primæ,ex quibus procedunt aliæ, & procedentes sunt secundæ.

Has vero qualitates primas quatuor tantum esse, ita vt nec plures, nec pauciores ponendæ sint, probauit Aristoteles cap.2. huius

huius libri textu 15. ostendens ad omnes, & solas illas reduci cæteras, eas vero non reduci ad alias, nec inter sese vlla ad alteram; & experientia docuit esse quatuor, præter quas non cognoscimus aliam, nec effectum vllum experimur, præter effectus earum: ergo euidens censendum est non esse plures, nec pauciores.

Ad argumentum primæ opinionis neganda est illa experientia, nempe, quòd in febricitantibus per solum abscessum caloris infrigidentur membra corporis; non enim ex hoc solo infrigidantur, sed per accessum frigoris recedentibus spiritibus,& quasi confugientibus ad internas partes corporis. Et pari ratione non exsiccatur corpus per solum recessum humiditatis, sed per productionem siccitatis. 28

Ad argumentum secundæ opinionis concesso antecedente, quod aquam intensum calorem sæpe ab igne suscipiat:neganda est consequentia, quod non possit se reducere in antiquam frigiditatem, nisi ei concedatur alia qualitas,quæ sit virtualis frigiditas. Et quod dicitur has qualitates non emanare à substantiis elemenrorum immediatè, negandum est, nam licet non sint propriæ passiones elementorum,sunt tamen naturales virtutes eorum consequentes naturaliter eorum substantias,vt per eas possint producere sibi similia,non solum inducendo similes dispositiones in materia ad introducendam similem formam, sed etiam agendo per illas tamquam per instrumenta naturalia ad productionem eius. Vnde fit, vt si aliquando per introductionem contrariæ qualitatis maxima ex parte expellantur, remoto tamen agente contrario naturaliter emanent ab eadem substantia. In secundo argumento plures numerantur qualitates, quæ videntur esse priores qualitatibus elementorum: sed cum istæ non dicantur omnium primæ, sed facta solum comparatione cum qualitatibus sensibilibus corruptibilium corporum,concedendum est non esse primas respectu lucis,quæ longe perfectior est. De potentiis autem vitalibus corporeis,certum est præsupponere in subiecto commixtionem, & temperamentum primarum qualitatum,tamquam dispositiones necessarias,vt in eo recipiantur;nam potentiæ vitales,vt vegetatiua, generatiua, & loco motiua, atque etiam potentiæ sensitiuæ non possunt recipi, nisi in organo ,vel parte corporis, aut in toto corpore talis temperamenti, vt debito modo possint suas operationes exercere: quare ordine naturæ, saltem in genere causæ materialis præsupponunt qualitates primas; sed quia ab eis non procedunt tamquam à causa efficienti, non dicuntur qualitates secundæ. De coloribus verò iam diximus in 29

explicatione textus procedere ex permixtione, ac tempera-
30 mento primarum qualitatum,& ideo ſecundas vocari. Quod in hac etiam quæſtione probauimus, non ſolum ex doctrina Ariſtotelis, ſed euidenti experientia, cum videamus mutationes paſſim fieri circa colores ex mutatione temperamenti. Negandum eſt ergo, quòd ſint perfectiores primis qualitatibus; nam quamuis viſus ſit perfectior tactu,vt ſuo loco dicetur; non ſequitur omnia obiecta materialia eius eſſe perfectiora quibuſcumque obiectis materialibus tactus, ſed maiorem perfectionem habet propter rationem formalem obiectiuā vniuerſaliorem,atque perfectiorē,& modum operandi minus materialem. Ex quibus intelligitur potentiam ipſam immaterialiorem eſſe, atque adeo perfectiorem; & adhuc intra obiectum materiale viſus continetur lux longe perfectior primis qualitatibus. De grauitate autem, & leuitate hac diſtinctione loquendum eſt, nam vniuerſaliter, vel à toto genere priores ſunt natura, quia motus localis vniuerſaliter loquendo prior eſt alteratione, cuius principia ſunt primæ qualitates;cum approximatio agentis ad paſſum præcedens alterationem fiat per motum localem. Perfectiores vero ſolum accidentaliter,quia motus localis, cuius ſunt principia,perfectior eſt cęteris motibus accidentaliter, ex ordine ad ſubiectum, quod minus in potentia præſupponit, ſed reſpectu eiuſdem corporis priores ſunt primæ qualitates, quæ ſunt principia alterationis, prius eidē corpori conuenientis, quàm motus localis, atque etiam ſunt perfectiores ſimpliciter,quia qualitas cum ſit forma abſoluta, atque intrinſeca, vt perfectior eſt præſentia locali,& ideo alteratio perfectior ſimpliciter motu locali; quia ad perfectiorem terminum,ad quem tendit, nempe ad eamdem qualitatem perfectiorem præſentia locali,ad quam tēdit motus localis. Ariſtoteles vero,& D.Tho. loquuntur vniuerſaliter de motu locali,vt cōprehendit motum cœlorum, & de maiori perfectione tantū accidentali ex ordine ad ſubiectum perfectius,cum quo ſtat,vt perfectior ſit alteratio ſimpliciter propter perfectiorem terminum ad quem, & prior natura reſpectu eiuſdem corporis;& ideo qualitates elementorum priores,& perfectiores ſimpliciter grauitate,& leuitate.

QVÆSTIO II.

An in mixtis reperiantur aliæ qualitates præter elementares?

31 IN eodem ſecundo argumento opponebantur particulares qualitates quorumdam mixtorum, quas videntur habere diſtinctas

stinctas à primis, & eorum temperamento, vt piper, vinum, sal, & eiusmodi alia ad producendas qualitates elementorum ordinatas, vt ad producendum calorem, aut siccitatem, atque etiam alios particulares effectus, non quidem in eisdem corporibus, sed in aliis. De his ergo procedit secunda quæstio duo quærens, primo, an dentur? Secundo, an procedant ex mixtione, aut temperamento primarum, & ideo vocari debeant qualitates secundæ? Et prima opinio quorumdam recentiorum negat dari tales qualitates saltem ad producendum elementares, vt ad producendum calorem, vel frigus; asseruntque communem esse sententiam, pro qua citant Nimphum 2. lib. de generatione comment. 28. quæst. 3. Petrum Martinez ad caput 2. eiusdem libri Valles. 1. lib. de controuers. med. cap. 12. Claudium de Sanctcis repetitione 8. de Eucharistia cap. 2. Probántque duplici argumento; primo, quia corpus habens virtutem vniuocam, siue æquiuocam producendi aliquam qualitatem in alio, vt calorem, vel siccitatem, si applicetur subiecto capaci eiusdem qualitatis, naturaliter, & semper eam producit; sed piper, vinum, & sal non calefaciunt, neque exsiccant alia corpora, etiam capacia harum qualitatum, quibus applicantur, nisi atterantur, vel 32
ab animali sumantur, ac partibus corporis eius applicentur: ergo non habent virtutem naturalem ad producendum alias qualitates in reliquis corporibus. Secundo, quia non sunt multiplicandæ qualitates, sine vrgenti necessitate; sed nulla vrget necessitas ponendi has qualitates præter primas: ergo non sunt ponendæ in his corporibus. Probatur minor, quia si vlla esset necessitas, maximè pro aliquibus effectibus, vel qualitatibus producendis, quas docet experientia produci per applicationem horum mixtorum ad alia; sed pro his producendis non sunt necessariæ, cum dentur aliæ causæ, à quibus produci possunt: ergo non sunt admittendæ. Probatur minor, quia per qualitatem prædominantem in proprio temperamento possunt hæc mixta corpora producere tales effectus, vt piper calefacere per calorem in eo prædominantem, qui si aliquando impediatur per frigiditatem impressam eidē piperi ab extrinseco agente; hoc tamen impedimento sublato ab agente alio, reducet se in calorem prædominantem sibi naturalem, per quem poterit eumdem calorem in alio corpore producere. Vel excogitari potest, & non sine fundamento eiusmodi corpora, nec producere calorem, nec siccitatem; sed habere quamdam virtutem attractiuam similē ea, quę in quibusdam medicamentis reperitur, per quam attrahunt spiritus calidos animales ad stomachū, à quibus calesit, aut denique calorem accipiunt ab eodem stomacho,

per

per quem calorem ipsum calefaciunt, quod videtur probari in pipere,& vino non calefacientibus, nisi prius in stomacho calefiant.

33 Nostra tamen sententia asserit, non solum non posse vniuersaliter negari particulares qualitates in mixtis ad producendos particulares effectus in alijs corporibus, sed nec in particulari ad producendum calorem,aut alias qualitates elementorum.Ita D.Thomas opusc.3 4.cap.vnico,quæst. vnica de spiritualibus creaturis art.1.& 2.cōtra gentes cap.88.Conimb. 2.lib.de generat.cap.3.q.2.art.2.& 3.& est cōmunis Medicorū. Probatur primum euidenti experientia,quia in magnete, & lapidibus prætiosis,atque etiam in medicamentis euidens est reperiri virtutem attractiuam aliorum corporum distinctam à qualitatibus elementorū,quia attractio illa non fit per calefactionem,vel infrigidationem,aut alterationem elementarē, & licet media alteratione primarum qualitatum fiat aliquando, euidens est,non cōsistere in tali alteratione attractionē ipsam; cum constet calefieri, & exiccari,vel infrigidari rem omnino immotam localiter;necesse est ergo ponere in his rebus virtutem aliam distinctam à qualitatibus elementorum, per quam

34 attrahantur per se ab eis corpora. Probatur secundum, quod etiā dentur particulares qualitates in mixtis virtualiter continentes qualitates elementorum,& eas sæpe producentes;nam si non dantur,ideo erit, quia repugnat has qualitates primas contineri virtute in alijs, vel quia repugnat corpus mixtum tales qualitates continere, aut tandem, quia licet sint naturaliter possibiles, non tamen sunt necessariæ pro his effectibus producendis,sed superfluæ, quia alio modo possunt produci. Sed nulla ex his rationibus probat non dari:ergo cōcedendum est,quod dētur,cum effectus experiamur.Probatur minor, quia primam rationē insufficientem esse probat lux virtualiter cōtinens calorem,& eum producens in corporibus corruptibilibus:ergo non repugnat dari qualitatē virtute cōtinentem elementares,& potentem eas producere.Quod vero non repugnet talem qualitatē esse in mixtis, probatur. Quia euidens est in eisdē corporibus dari alias qualitates ad altiores effectus producendos,vt probauimus: ergo non repugnat dari ad producendas primas qualitates. Et tandē probo non esse superfluas, sed necessariò ponendas pro his effectibus, quia omnes illæ causæ,vel rationes,quæ assignantur, nullius sunt momenti. Et prima quidem, quod per qualitates ipsas elementorū sibi proprias,& à cōtrarijs expeditas tales effectus producant,impossibile est,cum euidenti experientia constet, non semper, nec in omnibus

omnibus corporibus eos producere etiã si expedita sint à contrarijs,sed solũ in quibusdã determinatis;nec in his,nisi attrita, vel cõminuta,& determinatis partibus eorum coniuncta:ergo non procedũt ab eis per qualitates formales. Eadem etiã experientia docet in multo maiori intensione eos producere, quam sit intensio qualitatum elementariũ proprio tẽperamento eorumdem corporum debita;sed non potest agens producere effectum perfectiorem se : ergo nec per formales qualitates possunt producere tales effectus.Secunda etiã ratio de attractione 35
spirituum vitalium ad stomachũ insufficiens est, & falsa.Insufficiens quidem,quia piper non solũ calefacit stomachũ,sed vehementem calorẽ producere solet in ore,& partibus eius internis,quod non potest fieri per attractionẽ spirituũ ad has partes. Iuuat etiã ad decoctionem carniũ in olla:ergo virtus eius non consistit in attractione spirituũ,nec ab his calefit stomachum, sed à calore producto ab eodem pipere. Quod vero sit falsa, probo.Quia excellẽtior effectus est attractio spirituum, quam simplex calefactio ;falsum est ergo denegare his corporibus minorem virtutem,& tribuere eis maiorem,præsertim cum facilius intelligatur tales effectus per minorem fieri. Postrema tandem ratio,quod eiusmodi corpora stomachũ calefaciãt per calorẽ ab eodẽ acceptũ,planè falsa ostenditur;cum experiamur intensiorẽ produci calorem in stomacho per receptionem horum corporũ in eo,quam haberet prius : ergo non potest produci per calorẽ ab eodem stomacho receptum. Probatur consequentia,quia intensio caloris in stomacho minor erat,& non potuit tota produci in vino,aut pipere:ergo per eã,quã ab eodẽ stomacho recipiũt hęc,naturaliter repugnat intẽdi calorẽ eius, cum nulla sequatur actio à proportione minoris inęqualitatis.

Sed restat explicandum,à quanã causa producantur in mix- 36
to qualitates istæ,nẽpe ex cõmixtione primarũ , vel à qua alia. Et videtur non posse habere aliam causam, præter primas qualitates,ex quorũ permixtione procedunt;quod sic probo.Qualitates istæ conueniunt corporibus mixtis , vt mixta corpora sunt talis naturæ,cum constet non habere alium gradum perfectiorem essendi ; sed primæ qualitates sunt causa corporis mixti,vt mixtum est:ergo consequenter erunt causa cuiuslibet qualitatis,aut virtutis eius,vt talis.

In hac re primum dicendum esse existimo has omnes qualitates præsupponere in corpore permixtionem primarum,per quam materia disponitur ad receptionem formæ substantialis eorum.Probatur hac ratione à priori aut mixta , quibus concedũtur qualitates istæ,fiunt proximè ex elementis, vel ex alio

mixto;

mixto: & si ex elementis fiant, euidens est elementa ipsa vicissim corrumpi per alterationes procedentes à primis eorum qualitatibus, quia cum corrumpantur per se à contrario, non dantur aliæ contrarietates propriæ priores his, à quibus corrumpi possint. Ex quo infero per primas qualitates primo ex-
37 pelli formas substantiales eorum, atque etiam primo disponi materiam pro forma mixti recipienda, & consequenter primo sequi in materia corporis mixti ex eisdem elementis geniti dispositiones alias similes, & ideo ante alias qualitates inesse mixto, quas proinde præsupponunt particulares aliæ qualitates eisdem mixtis concessæ. Et eadem ratione probatur necessarium id esse, dum hæc mixta fiunt ex alio mixto, vt consideráti est manifestum. Probatur etiam à posteriori, quia videmus in multis ex his corporibus mutatione facta circa primas qualitates eorum, debilitari virtutem particularium qualitatum, vel fortiores reddi in ordine ad proprios effectus producendos in alijs corporibus: ergo dependent ex temperamento primarum qualitatum, tamquam ex dispositione subiecti necessaria ad consistentiam, atque conseruationem earum.

Secundo, dicendum est, has qualitates particulares mixtorum non procedere ex permixtione primarum tamquam ex causa efficiente, sed ea præsupposita in subiecto produci effectiue à generante idem mixtum, cuius sunt propriæ. Gratia exempli, virtus magnetis, & aliorum lapidum; virtus etiã auri producitur ab eo, à quo generatur, quod est virtus cœlestis, tãquam à causa efficiente principali operante per lucem, & alias influentias. Itaque ferè semper virtutes istæ habent pro causa
38 principali cœlestem virtutem, quemadmodum forma substantialis, & corpus, cuius sunt propriæ. Ita docuit expresse D. Thomas, & cum eo Conimbricenses locis citatis, & q. 5. de veritate, art. 10. ad 5. atque etiam quæst. vnic. de anima art. 1. his verbis: *Formæ enim elementorum, quæ sunt infima, & materiæ propinquissimæ, non habent aliquam operationem excedentem qualitates actiuas, & passiuas, vt rarum, & densum, & alia huiusmodi, quæ videntur esse materiæ dispositiones. Super has autem sunt formæ mixtorum corporum, quæ præter prædictas operationes habent aliquam operationem consequentem speciem, quam sortiuntur ex corporibus cœlestibus: sicut, quod adamas attrahit ferrum, non propter calorem, aut frigus, aut aliquid huiusmodi, sed ex quadam participatione virtutis cœlestis.* Virtus etiam seminalis non est producta à primis qualitatibus, nec ab elementis, tamquam à causis principalibus, & proximis, sed nec à Sole, & alijs influentijs cœlestibus, vt placuit Toleto quæst. 2. huius lib. conclus. 4. Probatur primum,

primum,quia sua natura ordinatur ad altiores effectus, nempe ad organizandum corpus pro introductione animæ; immo ad educendam animam de potentia materiæ,si sit materialis tamquam instrumentum generantis, vel vniendum eam corpori,si sit spiritualis; ergo non possunt eam attingere elementa, vel qualitates eorum,vt præcipua causa.Probatur secundum quia quotiescumque possumus assignare causam particularem alicuius effectus, non est recurrendum ad vniuersales; sed dari potest propria causa talis virtutis, sicut datur propria causa eiusdem seminis,nempe viuens ipsum,à quo decissum est:ergo ab eo procedere censendum est tamquam à propria, ac principali causa.Vnde sequitur,quod licet vt plurimum proueniant qualitates istæ mixtorum ab vniuersalibus causis, non tamen semper, sed aliquando à particularibus, numquam tamen ab elementis,vel à permixtione qualitatum eorum, quia ex propria natura sunt eis perfectiores, vt probauimus. Euidens est consequentia, quia causa efficiens non potest agere vltra propriam perfectionem.

Ex quibus colligitur tertia ratio ad id probandũ hoc modo. 39
Perfectio potentiæ,vel virtutis ordinatæ ad operationem colligitur ex perfectione propriæ operationis; sed virtutes istæ aut qualitates sunt principia perfectioris operationis, aut secundum substantiam,aut secundum modum eam producendi, quàm primæ qualitates elementorum:ergo sunt eis perfectiores;quare non possunt ex permixtione earum procedere, tamquam à causa efficiente.Probatur minor, quia virtus attractiua alterius corporis,etiam contra naturalem inclinationem eius perfectior operatio est,quàm simplex calefactio,cùm sit altioris ordinis,per quam corpus eam habens, quasi prædominatur alijs. Virtutes etiam per quas mixta corpora imprimunt alijs easdem primas qualitates,vt virtus calefactiua piperis, & vini, atque exsiccatiua salis longè perfectiori modo producunt calorem,& siccitatem, quàm ignis,vel terra; quia producunt eas tamquam causa æquiuoca,ad cuius actionem pertinent plures effectus specie distinctos posse producere, vel eumdem altiori modo. Nec existimetur Diuum Thomam recurrere ad vniuersales causas,particulari,vel extraordinario modo, vt designet proprias harum virtutum, sed ad proprias, & naturales secundum naturalem ordinem vniuersi constitutas. Non est enim constituta alia causa principalis auri, & argenti, ac lapidum pretiosorum præter cœlestes influentias, à quibus generantur in visceribus terræ; ergo nec potest alia designari, cui virtutes istæ eorundem corporum tribuantur, cum sint altioris

altioris ordinis à primis qualitatibus, & earum temperamento eisdem corporibus debito.

40 Ad argumentum illius sententiæ, quæ negat has qualitates in corporibus mixtis, concedenda est maior, quod virtus naturalis productiua alicuius effectus applicata subiecto capaci eius, semper, & naturaliter eum producat. Sed minor neganda, quod mixta hæc, quibus insunt particulares istæ qualitates applicata subiecto capaci, non semper producant effectus earum, non enim quodlibet corpus capax caloris elementaris censetur capax caloris à pipere, & vino producendi; nam licet non sit distinctus specie ab elementari, speciale tamen subiectum postulant agentia hæc ad producendos hos effectus, cum quo habent proportionem, & non cum alijs. Et illud tantum censetur capax effectus eorum. Nec solum postulant particulare subiectum, sed sæpe etiam coniunctionem Physicam, ac præuiam cum alio corpore, vt possint proprium effectum producere, quod in rebus odoriferis docet experientia: Indigent enim plures coniunctione ac permixtione cum alijs, immo & alteratione aliqua ab eis suscepta, vt odorem spargere possint, eumque imprimere subiecto capaci, cui etiam approximata sine his eum non imprimunt: atque etiam in argento viuo patet, quod licet mineralibus integris, hoc est, non prius attritis, immo etiam prius attritis, non tamen prius irrigatis approximetur proprium effectum coniungendi partes eorum argenteas, & separandi à terrena earum fæce, non præstat, quantumlibet capaces essent secundum se tali effectu coniunctionis

41 Ita ergo censendum est de aliis corporibus mixtis, de quibus loquimur, quæ etiam si calorem, vel siccitatem producere suis virtutibus possint, non circa omnia mixta caloris capacia, quia non omnia capacia censentur, quibus calor imprimatur à talibus agentibus; sed perfectiora quædam, vt viuentia, quibus adhuc non imprimunt proprios effectus, nisi prius aliis corporibus, aut saltem calori naturali eorum coniungantur, & fortè ab eo alterentur.

Ad argumentum vero pro ratione dubitandi propositum concedenda est maior, quod qualitates istæ conueniunt corporibus mixtis talis naturæ, sed neganda est minor, quod elementa sint causa effectiua eorum; nam licet elementa, vel primę qualitates eorum sint causa mixtionis, & secundum modum permixtionis earum præcedentem in materia producatur mixtum, & plures qualitates eius, quæ ideo vocantur secundæ, non tamen sunt causa efficiens eorumdem mixtorum, sed perfectiorem aliam postulant, & ex consequenti qualitates, aut virtutes

ea con

ea consequentes ab eadem causa perfectiori produci debent, & non à primis qualitatibus minus perfectis; quamuis temperamentū earum pro dispositione necessaria postulent in materia.

QVÆSTIO III.

An primæ qualitates sint formæ substantiales elementorum, vel solum accidentales?

PRima opinio tenet, esse formas substantiales, per quas con- 42
stituuntur in primo esse substantiali, & per quas distinguuntur specie sub genere simplicis corporis. Ita Alexand. 12. lib. Metaph. comm. 12. atque etiam 4. quæst. naturalium, Ammonius cap. de substantia in prædicamen. Curtius, & Zimara 2. lib. de anima, text. 18. Tribuitur etiam Galeno 1. lib. de vsu partium; & 1. de elementis. Probatur testimonio Aristotelis cap. 2. huius libri textu 7. 8. & 24. vbi tria docet de his qualitatibus. Primum, quòd constituunt elementa. Secundum, quod sunt eorum principia. Tertium, quod sunt eorum differentiæ. Hæc autem habere non possunt, si solum sunt accidentia eorum, quia neque aliquid constituitur in suo esse per accidentia; nec accidens potest esse ei principium essendi; & multominus differentia eius. Probatur etiam ratione, primò, quia per propriam operationem alicuius cognoscimus à posterioti formam substantialem eius, à qua procedit operatio ipsa, tamquam à principio efficienti intrinseco; sed nullam aliam operationem habent elementa præter eas, quæ procedunt ab his qualitatibus; vt ignis non habet aliam operationem, quam calefactionem, & exsiccationem; & sic de cæteris: ergo qualitates istæ sunt formæ substantiales eorum. Vel si dicatur habere 43
alias formas, concedendum erit, dari formas substantiales, à quibus nulla procedit operatio, quod est absurdum. Secundo, quia elementa ex propria natura sunt verè, & propriè contraria, vt etiam docet expresse Aristoteles in hoc 2. lib. text. 24. sed contrarietas non potest eis conuenire, nisi ratione harum qualitatum: ergo non habent alias formas substantiales, per quas constituantur in propriis naturis. Probatur minor, quia contraria sunt, quæ sub eodem genere maximè distant, & ab eodem subiecto, mutuo se expellunt: sed elementa maxime distant per calidum, & frigidum, humidum, & siccum; & eædem qualitates se expellūt mutuo ab eodem subiecto: ergo per eas sunt elementa essentialiter contraria; & ideo erunt formę substantiales eorum.

44 Secunda opinio communis in Schola Peripatetica, & à nobis tenenda tamquam vera negat primas qualitates esse formas substātiales elementorum, sed tribuit eis alias formas substantiales priores, à quibus per modum efficientis causæ emanare affirmat easdem qualitates primas. Ita Diuus Thomas in commentariis 2. capitis huius libri, & omnes Latini interpretes tam veteres, quàm noui ibidem, ideo nullum in particulari referre oportet. Probari solet testimonio Aristotelis cap.9. huius libri textu 54. vbi asserit calidum, & frigidum esse instrumenta elementorum ad agendum. Sed quia hæc dicit non ex propria sententia, sed aliorum, quam reijcit, vt legenti erit manifestum, nihil probat testimonium hoc. Colligitur autem euidentér ex textu 21. eiusdem libri. Vbi ex propria sententia loquens de elementis, asserit esse contraria, quia passiones habent contrarias his verbis: *Et vtraque vtrisque contraria, igni enim contraria aqua, aëri autem terra: hæc enim ex contrariis passionibus constituta sunt, &c.* Sed euidens est esse contraria per has quatuor qualitates, per quas vicissim agunt, & patiuntur, & se corrumpunt: ergo censet Aristoteles esse passiones eorum, & non formas substantiales, quas constat passionibus præsupponi. Atque etiam ex libro de sensu & sensili. cap.4. vbi sic loquitur de eisdem elementis: *Quæ igitur ignis, & quæ terra nihil, natum est agere, vel pati, nec aliud quicquam: quæ autem inest contrarietas in eis: hæc omnia agunt, & patiuntur.* Sed contrarietas inest eis per primas qualitates: ergo per has tantum agunt, & patiuntur, & non vt ignis & terra. Ex quo euidenter infero, quod non sunt ignis, & terra per has qualitates, sed per alias formas constituuntur in esse ignis, & terræ; & istæ sunt substantiales; qualitates vero accidentales, quia si per has sunt contraria elementa, non possunt esse formæ substantiales, quia substantia non habet contrarium. Vbi obiter adnoto expressam esse sententiam Aristotelis in hoc eodem testimonio, quod substantia nihil agit per seipsam, sed solum per accidentia vt

45 1. lib. Physicor. scriptum reliquimus. Probatur deinde ratione. Primo, quia si qualitates istæ sunt formæ substantiales elementorum: ergo constituunt vnum compositum substantiale cum materiis eorum. Euidens est consequentia, quia ex materia prima, & substantiali forma resultat vnum compositum substantiale, tamquam ex potentia substantiali, & actu substantiali; sed hoc est impossibile: ergo falsum est, quod sint formæ substantiales. Probatur minor, quia compositum illud resultans ex forma caloris, aut frigiditatis, & materia est calidum formaliter, aut frigidum formaliter; sicque de reliquis ele-

mentis;

mentis: ergo non est substantia, & ideo nec totum substantiale. Probatur consequentia, quia substantia non est per se sensibilis, non suscipit intensionem, & remissionem, nec habet formaliter contrarium; sed calidum, & frigidum formaliter sumpta, sunt per se sensibilia sensu tactus, vt docet expresse Aristoteles 2. lib. de anima capit. 9. de tactu, & expressius experientia ipsa; cum quilibet nostrum percipiat calorem ignis, & frigiditatem aquæ; sunt etiam inter sese contrariæ, & suscipiunt intensionem, & remissionem: ergo qualitates istæ non possunt esse formæ substantiales elementorum. Secundo probatur, quia vel qualitates primæ sunt formæ substantiales, aut accidentales; aut vere, & realiter habent vtrumque, nempe esse substantiales, & accidentales simul. Primum probauimus falsum; & ex eo sequitur tertium esse impossibile, quia repugnat eamdem formam respectu eiusdem materiæ esse substantialem, & accidentalem simul. Solum ergo restat tertium, nempe has qualitates esse formas vere, & realiter accidentales: quod si ita est, sequitur euidenter non esse formas substantiales elementorum, sed habere alias per quas constituantur in esse substantiali, vel elementa non esse composita substantialia, sed solum accidentalia, nec distingui specie substantiali; sed solum accidentali, quia accidentalis forma, nec potest constituere compositum substantiale, nec distinguere illud specie substantiali ab alio; constat autem absurda hæc esse; & ideo falsum, quod qualitates primę sint formæ substantiales elementorum, & veritas est, quod alias formas substantiales habeant, per quas constituantur, has vero esse accidentia eorum, per quæ agunt, & patiuntur. 46

47 Testimonium vero Aristotelis asserentis primas qualitates constituere elementa, esse principia eorum, atque etiam differentias duobus modis exponitur, primo à Diuo Thoma in commentariis eius, tales appellari ab Aristotele non re ipsa, sed quoad nos; nam cum formæ substantiales eorum non sint per se sensibiles, nec possunt à nobis per se cognosci, & cum sentiantur per has qualitates, per easdem à nobis cognoscuntur. Vnde sicut sæpe solet loco generis, vel differentiæ nobis ignotæ poni in definitione rei aliquod accidens, vel proprietas eius, quam vocamus genus, vel differentiam eius, quia per illam deuenimus in cognitionem veri generis, aut differentiæ, ita Aristot. has qualitates vocauit differentias, aut principia, vel constitutiua eorum, quoad nos, quia per eas manu ducitur intellectus ad cognoscendas veras formas substantiales, quæ sunt differentiæ, principia, & constitutiua eorum. Secundo respondeo,

Aristotelem consideraste in hoc opere elementa in quantum generabilia,& corruptibilia, atque etiam,vt concurrunt ad generationem mixtorum, vt ex contextu horum trium capitum apertè colligitur, quo pacto verissimum est primas qualitates esse differentias,atque principia,vel constitutiua eorum.Ex quo non bene infertur eum sensisse, quod sint formæ substantiales: nam sicut actioni, & passioni præsupponitur substanria rei, quæ agit,& patitur;ita ad rem ipsam,vt actiuam,& passiuam præsupponitur forma substantialis. Actiua vero, & passiua dicitur, & formaliter est, per accidentalem formam, quæ est proximum principium actionis, & passionis.

48 Ad primum argumentum concessa maiori, neganda est minor, quod non habeat aliam actionem distinctam substantia elementi, aut forma eius substantialis ab alteratione, quæ est propria actio primarum qualitatum, nempe calefactio, vel infrigidatio, quia alteratio non est actio, per quam producitur substantia,sed præter alterationem datur alia actio realis,quam vocamus generationem substantialem, quæ est quasi terminus alterationis;& terminatur per se,non ad calorem,vel frigiditatem,sed ad substantiam ignis, vel aquæ,& in igne vocari potest ignitio. Hæc igitur actio est propria substantiæ, & procedit à forma substantiali tamquam à causa principali medio calore,& calefactione, vt instrumento.

QVÆSTIO IIII.

An elementa sint propriè contraria secundum formas substantiales,vel solum secundum qualitates?

49 SEcundum argumentum excitat aliam quæstionem satis difficilem, an elementa sint contraria secundum formas substantiales, vel solum secundum qualitates. Vt autem difficultas eius ostendatur,præsupponenda est definitio contrariorum,quæ colligitur ex Aristotele 10. Metha.cap.6. & talis est: *Contraria sunt, quæ sub eodem genere maxime distant, & ab eodem subiecto mutuo se expellunt.* Ex qua sic ostendo elementa esse contraria secundum formas substant ialesnam eis videtur conuenire tota definitio. Sunt enim sub eodem genere vniuersali corporis in prædicamento substantiæ,vel sub eodem genere particulari, & immediato corporis simplicis, sub quo etiam maxime distant. Nam differentia specifica maxima distantia est sub eodem genere, cum nulla possit dari maior, vt per se est manifestum.

Quod

Quod verò ab eodem subiecto mutuò se expellant, sic probo, Se expellere circa idem subiectum conuenit formis; sed formæ substantiales elementorum se expellunt formaliter circa eamdem materiam, vt constat in mutua generatione, & corruptione vnius ex altero, atque etiam in mixtione: ergo propriè contraria sunt secundum formas substantiales. Si autem dicatur ad propriam contrarietatem non sufficere expulsionem formalem, sed etiam requiri effectiuam, formas vero substantiales elementorũ non se expellere effectiue, sicut se expellunt primæ qualitates eorum, sed solũ formaliter, & ideo non esse verè contrarias. Contra hoc est, quod ad veram contrarietatem non requiritur expulsio effectiua, sed formalis sufficit: nam calor impressus aquæ ab igne contrarius est frigiditati eius, & tamen non expellit eam effectiuè, nec potest, nisi seipsum intendat: ergo expulsio effectiua non est necessaria, & ita sentiunt omnes Philosophi.

Quod verò elementa non sint propriè contraria secundum formas substantiales est expressa sententia Aristotelis capite de substantia in prædicamentis: vbi inter proprietates substantiæ enumerat hanc: quod substantiæ nihil contrarium sit; sed contrarietas conuenit rebus per suas formas, cum formæ sint, quæ possunt se expellere circa idem subiectum, vel materiam: ergo elementis (quæ sunt corpora substantialia) non potest conuenire propria contrarietas secundum doctrinam Aristotelis. Quod, vt ostenderet in hoc 2. libro textu 49. agens de contrarietate elementorum secundum formas substantiales, ita ait: *Terra enim aëri, aqua vero igni contraria est, vt contingit substantiam substantiæ contrariam esse.* Quasi dicat non esse contraria, nisi communissima, atque impropria ratione, prout contrarietas sumitur pro quacumque oppositione priuatiua, quæ sufficit, vt dicatur vnum fieri ex altero tamquam ex contrario, hoc est ex priuatione formæ ipsius præcedente in materia alterius, & expulsa ab eadem materia per eamdem formam; & hæc est communis sententia totius scholæ, & vera. 50

Difficile tamen probari potest, quod non sit vera contrarietas inter has formas substantiales, cum tota definitio contrariorum videatur eis conuenire, nec per vllam eius particulam excludi posse. Propterea Sotus 1. lib. Phys. q. 5. ad 1. asserit ad propriam contrarietatem non sufficere, quod duæ formæ se expellant quomodocumq; sed necessariũ esse, vt successiuè, & per gradus, ita vt subiectum prius perueniat ad medium participans vtroq; extremo, quam ad aliquod extremum, quo pacto se expellũt qualitates; nam calor ita expellit frigus ab aqua, vt prius 51

aqua fit tepida per calorem remissum, quam perfectè calida, & vniuersaliter loquendo, contraria talis sunt naturæ, vt in gradibus remissis possint esse simul in eodem subiecto. Et hunc modum dicendi tenuisse videntur Caiet. cap. de substantia in Prædicamentis, & Sonzinas 10. Metha. q. 24. Sed contra Aristote-
52 lem est, & contra rationem. Probo primum ex cap. de oppositis in post prædicamentis, vbi ex contrariis, quædam ait nullum habere medium circa subiectum: alia vero medium habere posse his verbis: *Quæcumque vero contrariorum talia sunt, vt in quibus nata sunt fieri, & de quibus prædicantur, necessarium sit alterum ipsorum inesse; horum nihil est medium: quorum vero non est necessarium alterum inesse, horum omnino est aliquid medium.* Quibus expresse docet non esse necessarium, vt contraria medium habeant circa subiectum, ad quod prius perueniant, quàm ad extremum; nec etiam vt possint esse in eo simul in gradibus remissis. Probatur etiam ratione, quia ratio expulsionis, siue de effectiua, aut formali loquamur, solum in eo consistit, quod vnum excludat alterum ab eodem subiecto propter repugnantiam, quam habent in eo; quod vero paulatim, vel simul expellat illud, non diminuit perfectionem expulsionis, quia potius perfectior expulsio est ea, quæ simul fit, & maiorem repugnantiam contrariorum ostendit, quàm si successiuè, aut per gradus fiat: ergo simultanea expulsio formarum substantialium non tollit propriam contrarietatem earum. Secundò probatur duobus exemplis: nam actus scientiæ, & erroris; actus odij, & amoris circa idem obiectum propriissimè sunt contrarij, & tamen nec se expellunt successiuè, & per gradus, sed simul, quia quilibet prorsus tollit formalem rationem alterius: nec oportet, vt prius intellectus, aut voluntas perueniat ad medium aliquod, quàm ad extrema; nec demum quod secundum gradus remissos simul esse possint tales actus in intellectu, aut voluntate: ergo distinctio illa successiuæ, & gradualis expulsionis, aut simultaneæ insufficiens est ad excludendas formas substantiales elementorum à propria contrarietate.

53 Secundus modus dicendi quorumdam iuniorum est, formas substantiales elementorum excludi à definitione contrariorum per priorem partem definitionis. *Quæ sub eodem genere maximè distant.* Vnde quamuis eis conueniat posterior, quia mutuo se expellunt ab eodem subiecto, quod est materia, non sunt propriè contrariæ: & ideo nec elementa ratione illarum; sed solum ratione primarum qualitatum. Quod vt explicent, adnotant, duo esse necessaria, vt aliqua dicantur maximè distare sub aliquo genere. Primum, quòd ita vnum distet ab altero, vt à nullo

alio

alio eiusdem generis æquè distet. Secundum, quod nihil repugnat vni eorum, nisi ratione alterius, nempe, quia rationem alterius aliquo modo participat. Et vtrumque reperitur in albedine, & nigredine. Primum quidem, quia sub genere coloris sic distant inter sese, vt nullus eorum æquè distet ab alio quocumque colore. Secundum vero, quia cæteri colores cuilibet eorum repugnant, in quantum aliquo modo participant rationem alterius; vt fuscum repugnat albo, in quantum participat rationem nigri: & huic repugnat rubeum, in quantum participat rationem albi; sed formæ substantiales elementorum neutrum habent, & ideo non dicuntur maxime distare sub eodem genere substantiæ corporeæ. Probatur minor, quia quælibet æquè distat ab omnibus, & singulis formis substantialibus aliarum specierum eiusdem generis, & æquè est incompossibilis, cum quacumque alia, & hoc habet ratione sui, & non ex participatione alterius maxime distantis ab alia.

Sed hic etiam modus dicendi non reddit sufficientem rationem, propter quam formæ substantiales elementorum excludantur à definitione contrariorum, aut non sint propriè contrariæ: quod sic probo in eisdem formis. Nam elementa conueniunt sub genere proximo corporis simplicis diuersi à corpore mixto: quia formæ elementares talis sunt naturæ, vt postulent primas qualitates pro dispositionibus, & naturaliter quidem ab eis emanantibus, mixta vero omnes postulant, & remissas quidam, de quibus non est certum naturaliter emanare ab eorum formis. Hæc autem videntur efficaciter satis à posteriori ostendere formas elementares, vt tales specie differre à formis substantialibus mixtorum, vt talibus. Quo supposito ita arguo. Formæ istæ sub eodem genere corporis simplicis maxime distant: ergo ex hac parte non possunt excludi à definitione contrariorũ. Probatur antecedens, quia forma ignis ita distat à forma aquæ, vt non æque distet ab aliqua alia eiusdem generis; & pari ratione forma aquæ à forma ignis: ergo maximè distant inter sese. Probatur iterum antecedens, quia ex propria natura postulat quælibet pro dispositionibus ambas qualitates oppositas, & à se emanantes naturaliter, quod non habent comparatæ cum cæteris: ergo magis distat quælibet ab alia, quàm à cæteris. Et eodem argumento probatur, formam aëris, & terræ magis inter se distare, quam à reliquis. Quod autem dicitur necessarium esse, vt aliqua dicantur maxime distare, quod reliqua distent à quolibet eorum, non ratione sui, sed ex eo, quod participant aliquo modo alterum extremum, non semper est verum, & ideo non est necessarium ad maximam di-

stantiam, quia vt ex Aristotele probauimus, non est necessarium dari medium inter quæcumque contraria; vt inter sanitatem, & ægritudinem (inquit ipse) nullum datur medium : ergo non est necessarium, quod inter quæcumque maximè distantia dentur alia magis, vel minus distantia ab eis, vel aliquo eorum; sed possibile est sub aliquo genere solum dari ea, quæ maximè distant, & ita contingit in elementis; non enim dantur sub genere corporis simplicis alia media corpora, sed solum elementa ipsa maxime distantia inter sese.

Probatur secundo insufficientia eiusdem modi dicendi, nam sub genere animalis dantur duæ species maximè distantes : ergo ex parte maximæ distantiæ dari potest propria contrarietas inter substantias, vel inter formas substantiales earum. Probatur antecedens : quia illa dicuntur maximè distare, quæ sic distant inter sese, vt non æquè, sed minus distent à quocumque alio; sed ita se habent sub genere animalis species humana, & animalis omnium imperfectissimi; nam qualibet non æquè distat ab aliis speciebus animalis; sed magis distat ab altera: ergo verum est esse maximè distantes. Et de cæteris omnibus verum est plus distare à quolibet extremo, quo magis accedit ad aliud, & minus, quo magis recedit ab illo.

56 Vt nostram sententiam explicemus, adnotandum est primo : oppositionem in genere, vel in communi acceptam diuisam esse ab Aristotele in postprædicamentis capit. de oppositis in quatuor genera, vel species, aut modos oppositionis, nempe in oppositionem contradictoriam, contrariam, priuatiuam, & relatiuam. Et ideo necessario debet poni, vel subintelligi loco generis in definitionibus singularum specierum, siue definiantur in abstracto, siue in concreto. Vnde si definiamus contrarietatem in abstracto, dicemus; Contrarietas est oppositio eorum, quæ sub eodem genere maximè distant, & ab eodem subiecto mutuo se expellunt; si in concreto dicendum erit, contraria sunt opposita, quæ sub eodem genere maximè distant, & ab eodem subiecto mutuo se expellunt. Et ita definita fuit contrarietas in concreto ab Aristotele, & propterea in eadem definitione subintelligenda est particula, *Opposita*, quasi pro genere, quam absque dubio refert particula, *Quæ*. Secundo notandum est, oppositionem formaliter significare repugnantiam duorum extremorum, vt per se est manifestum; & ideo distinctas species oppositionis significare distinctas species, vel modos repugnantiæ specialium extremorum, inter quæ versantur : contraria igitur dicunt specialem repugnantiam, ex qua prouenit, vt

nit, vt maximè distent sub eodem genere, & ab eodem subiecto mutuo se expellant. Vnde si duas istas conditiones non habeant extrema propter specialem repugnantiam, sed aliunde, sicut non erunt formaliter opposita, quia non erunt inter se formaliter repugnantia: ita nec per tales conditiones constituentur propriè contraria; & hoc modo intelligenda est definitio contrariorum ex Aristotele adducta, quod sic probo.
Pro genere talis definitionis ponitur oppositio, quia tamquam genus se habet ad oppositionem contrariam, & reliquas: ergo cæteræ particulæ definitionis, per quas determinatur idem genus, continent specialem rationem oppositionis distinctam ab aliis oppositionibus; sed specialis ratio oppositionis dicit specialem repugnantiam formaliter, sicut oppositio in communi dicit repugnantiam in communi: ergo ita intelligi debet, quod contraria maximè distent sub eodem genere, & ab eodem subiecto mutuo se expellant, vt sub ratione formalis, atque specialis repugnantiæ eis conueniat, & non aliunde, vel ex alia quacumque ratione. Ex quibus iam intelligitur eamdem definitionem non conuenire formis substantialibus elementorum, & ideo non esse propriè contrarias, sed qualitatibus eorum, in quibus vera, ac propria ratio contrarietatis reperitur. Probatur hoc argumento. Formæ substantiales, nec sunt maximè distantes, nec se expellunt ab eodem subiecto propter specialem repugnantiam, vel oppositionem, sed solum propter rationem communem informandi materiam, & constituendi cum ea talem speciem, vel indiuiduum substantiæ, qualitates vero, idem habent ratione repugnantiæ specialis; ergo his, & non illis definitio, ac vera contrarietas conuenit. Probatur minor, quia anima rationalis ex eo solum intelligitur maximè distare ab anima imperfectissimi animalis, quia constituit perfectissimam speciẽ, hæc vero imperfectissimam & ex communi tantum ratione informandi substantialis formæ expellit formaliter vna forma substantialis aliam ab eadem materia, quia non habet materia naturalem capacitatem, vt simul ab vtraque informetur, cum nec possit esse specificum vtriusque simul recipere; immo nec esse indiuiduale. Vnde non solum expellit vna forma aliam diuersæ speciei: sed etiam si sit eiusdem. Ex quo euidenter sequitur, non se expellere formas substantiales propter specialem repugnantiã, sed propter communem rationem incompossibilitatis ex communi ratione informandi, & tribuendi esse materiæ prouenientem: ergo eadem maxima distantia, atque eadem expulsio ab eodem subiecto non conuenit his formis ratione specialis repugnantiæ,

57 (margin, beside "Pro genere…"); 58 (margin, beside "…Vnde non")

poteſt;ſuppoſito,quòd octo gradus humiditatis habeat;caloris vero non niſi quinque,vel ſex, poteſt enim recipere duos gradus frigiditatis ſine expulſione alicuius gradus caloris, quia capacitas eius completam latitudinem octo graduum ex vtroque contrario recipere poteſt. Poſtquam vero adimpleta eſt latitudo ex vtroque contrario, vel ſi ex vno tantum eorum adimpleta præſupponitur, non poteſt ſubiectum recipere aliquem gradum ex vno contrario, quin gradus alter contrariæ qualitatis expellatur, & ideo neque vtrumque contrarium ſimul in gradu intenſo, quia excederet integram latitudinem octo graduum ex vtraque qualitate,& ideo deficeret capacitas ſubiecti in ordine ad agens naturale.

62 Hoc ſuppoſito, probatur naturaliter eſſe impoſſibile, quod contrariæ qualitates ſint ſimul in eodem ſubiecto ſecundum gradus intenſos, nempe calor vt octo,& frigus etiam vt octo, aut quid ſimile. Primo ex definitione contrariorum, in qua dicitur,quod mutuo ſe expellunt ab eodem ſubiecto;ſed ſi non neceſſario ſe expellunt ſecundum hos gradus intenſos, ſed ſimul eſſe poſſunt, ſequitur non ſe expellere vllo modo, atque adeo non eſſe contrarias.Probatur conſequentia,quia ſi non ſe expellunt ſecundum gradus intenſos, multo minus ſe expellẽt ſecundum remiſſos minorem habentes repugnantiam,vel certè non maiorem,& ideo nullo modo ſe expellent.Itaque tam neceſſarium eſt contraria ſecundum eſſe perfectum ſe expellere, quàm neceſſarium eſt dari propria contraria in rerum natura. Secundo probatur experientia, quia ſenſu tactus experimur, quo magis calefit aqua,eo eſſe minus frigidam, & quo magis infrigidatur aër, eo eſſe minus calidum : ergo ſignum euidens eſt,quod calor,& frigus ſecundum intenſos gradus ſe expellũt. Nam ſi non ſe expellerent, retineret aqua totam ſuam frigiditatem,quantumcumque calefieret ab igne.

63 Sed an poſſint eſſe ſimul per potentiam Dei ſupernaturalem, non eſt certum ; ſed prima opinio tenet implicare contradictionem:quam videntur ſequi Capreol.in primo diſt.17. q.2. ad argumenta contra 2.concluſionem,Iauellus 10.lib.Meth. quæſt.13. & Marſil.2.libro de gener.q.6. putantes contradictionem ſequi ex eo,quod ſimul ſint.Quam probo teſtimonijs Ariſtotelis,& rationibus.Ariſtoteles enim eamdem repugnantiam reperiri docet in eo,quod contraria ſint ſimul,ac reperitur in contradictorijs;ſed cõtradictoriè oppoſita,vt eſſe,& non eſſe,non poſſunt eidem rei ſimul conuenire, etiam per abſolutam Dei potentiam : ergo ex mente Ariſtotelis eamdem contradictionem implicabit, quod contraria ſint ſimul in eodem ſecun

secundum esse perfectum; maior est expressa apud Aristotelem 4. lib. Meth. cap. 4. tex. 27. his verbis: *Cum vero impossibile sit contradictionem simul de eodem verificari, patet quodcumque contraria simul eidem inesse contingit: contrariorum enim alterum non minus priuatio est. Substantiæ vero priuatio, negatio à quodam determinato genere est: si impossibile ita est simul affirmare, & negare verè: impossibile est etiam contraria simul inesse, sed aut ambo secundum aliquid, aut alterum secundum aliquid: alterum simpliciter.* Quod etiam de calido, & frigido, de humido, & sicco in gradibus intensis docuit 2. lib. de Gener. text. 16. asserens coniungi non posse in eodem elemento.

Sed probatur ratione satis efficaci in eisdem verbis Aristotelis relatis contenta. Ita enim arguit. Duo contradictoria repugnat simul eidem conuenire, quia sunt affirmatio, & negatio eiusdem esse, vt quod idem corpus simul sit album, & non album; sed contraria dicunt eamdem affirmationem, & negationem eiusdem esse: ergo non minus repugnabit simul esse in eodem. Minorem sic probat; Vnum contrarium, quod imperfectius est altero, dicit priuationem alterius tamquam perfectioris, vt nigrum dicit priuationem albi; sed priuatio est negatio eiusdem esse; ergo dicit negationem; & ex consequenti eamdem repugnantiam oppositionis contradictoriæ. Quare non poterunt contraria perfecta eidem subiecto simul conuenire. Secundo probatur, quia implicat contradictionem aliquam formam esse in subiecto, quin ei tribuat proprium effectum formalem, vt albedinem esse in pariete, quin constituat eum formaliter album: sed vnum contrarium in gradu intenso expellit aliud per proprium effectum formalem, cum illud expellat in genere causæ formalis: ergo repugnat esse in subiecto, in quo aliud erat, quin expellat illud. Probatur consequentia, quia repugnat esse in subiecto, nisi per informationē, sed per eamdem informationem expellit contrarium; ergo repugnat simul esse cum eo. Quod exemplo aquæ declarari potest, si ei applicetur ignis, & producat in ea summum calorem: tunc enim calor expellit frigiditatem expulsione formali, & ideo expellit eam per informationem, quia informatio eius incompossibilis est cum informatione frigiditatis: quare repugnat informare aquam, quin expellat ab ea eamdem frigiditatem, atque adeo simul cum ea esse: & hæc est tota repugnantia, quia forma in subiecto inhærente repugnat suspendi effectum formalem eius, & proinde repugnabit suspendi expulsionem formæ contrariæ per eumdem effectum præstandam. Probatur tandem, quia eadem est ratio de formis substantialibus,

64

65

& acci

44 Secunda opinio communis in Schola Peripatetica, & à nobis tenenda tamquam vera negat primas qualitates esse formas substātiales elementorum, sed tribuit eis alias formas substantiales priores, à quibus per modum efficientis causæ emanare affirmat easdem qualitates primas. Ita Diuus Thomas in commentariis 2. capitis huius libri, & omnes Latini interpretes tam veteres, quàm noui ibidem, ideo nullum in particulari referre oportet. Probari solet testimonio Aristotelis cap.9. huius libri textu 54. vbi asserit calidum, & frigidum esse instrumenta elementorum ad agendum. Sed quia hæc dicit non ex propria sententia, sed aliorum, quam reijcit, vt legenti erit manifestum, nihil probat testimonium hoc. Colligitur autem euidentēr ex textu 21. eiusdem libri. Vbi ex propria sententia loquens de elementis, asserit esse contraria, quia passiones habent contrarias his verbis: *Et vtraque vtrisque contraria, igni cnim contraria aqua, aëri autem terra: hæc enim ex contrariis passionibus constituta sunt, &c.* Sed euidens est esse contraria per has quatuor qualitates, per quas vicissim agunt, & patiuntur, & se corrumpunt: ergo censet Aristoteles esse passiones eorum, & non formas substantiales, quas constat passionibus præsupponi. Atque etiam ex libro de sensu & sensili. cap.4. vbi sic loquitur de eisdem elementis: *Qua igitur ignis, & qua terra nihil, natum est agere, vel pati, nec aliud quicquam: qua autem inest contrarietas in eis, hac omnia agunt, & patiuntur.* Sed contrarietas inest eis per primas qualitates: ergo per has tantum agunt, & patiuntur, & non vt ignis & terra. Ex quo euidenter infero, quod non sunt ignis, & terra per has qualitates, sed per alias formas constituuntur in esse ignis, & terræ; & istæ sunt substantiales; qualitates vero accidentales, quia si per has sunt contraria elementa, non possunt esse formæ substantiales, quia substantia non habet contrarium. Vbi obiter adnoto expressam esse sententiam Aristotelis in hoc eodem testimonio, quod substantia nihil agit per seipsam, sed solum per accidentia vt 1. lib. Physicor. scriptum reliquimus. Probatur deinde ratione.

45 Primo, quia si qualitates istæ sunt formæ substantiales elementorum: ergo constituunt vnum compositum substantiale cum materiis eorum. Euidens est consequentia, quia ex materia prima, & substantiali forma resultat vnum compositum substantiale, tamquam ex potentia substantiali, & actu substantiali; sed hoc est impossibile: ergo falsum est, quod sint formæ substantiales. Probatur minor, quia compositum illud resultans ex forma caloris, aut frigiditatis, & materia est calidum formaliter, aut frigidum formaliter; sicque de reliquis elementis;

mentis: ergo non est substantia, & ideo nec totum substantiale. Probatur consequentia, quia substantia non est per se sensibilis, non suscipit intensionem, & remissionem, nec habet formaliter contrarium; sed calidum, & frigidum formaliter sumpta, sunt per se sensibilia sensu tactus, vt docet expresse Aristoteles 2. lib. de anima capit. 9. de tactu, & expressius experientia ipsa; cum quilibet nostrum percipiat calorem ignis, & frigiditatem aquæ; sunt etiam inter sese contrariæ, & suscipiunt intensionem, & remissionem: ergo qualitates istæ non possunt esse formæ substantiales elementorum. Secundo probatur, quia vel qualitates primæ sunt formæ substantiales, aut accidentales; aut vere, & realiter habent vtrumque, nempe esse substantiales, & accidentales simul. Primum probauimus falsum; & ex eo sequitur tertium esse impossibile, quia repugnat eamdem formam respectu eiusdem materiæ esse substantialem, & accidentalem simul. Solum ergo restat tertium, nempe has qualitates esse formas vere, & realiter accidentales: quod si ita est, sequitur euidenter non esse formas substantiales elementorum, sed habere alias per quas constituantur in esse substantiali, vel elementa non esse composita substantialia, sed solum accidentalia, nec distingui specie substantiali sed solum accidentali, quia accidentalis forma, nec potest constituere compositum substantiale, nec distinguere illud specie substantiali ab alio; constat autem absurda hæc esse; & ideo falsum, quod qualitates primę sint formæ substantiales elementorum, & veritas est, quod alias formas substantiales habeant, per quas constituantur, has vero esse accidentia eorum, per quæ agunt, & patiuntur. 46

Testimonium vero Aristotelis asserentis primas qualitates constituere elementa, esse principia eorum, atque etiam differentias duobus modis exponitur, primo à Diuo Thoma in commentariis eius, tales appellari ab Aristotele non re ipsa, sed quoad nos; nam cum formæ substantiales eorum non sint per se sensibiles, nec possunt à nobis per se cognosci, & cum sentiantur per has qualitates, per easdem à nobis cognoscuntur. Vnde sicut sæpe solet loco generis, vel differentiæ nobis ignotæ poni in definitione rei aliquod accidens, vel proprietas eius, quam vocamus genus, vel differentiam eius, quia per illam deuenimus in cognitionem veri generis, aut differentiæ, ita Arist. has qualitates vocauit differentias, aut principia, vel constitutiua eorum, quoad nos, quia per eas manu ducitur intellectus ad cognoscendas veras formas substantiales, quæ sunt differentiæ, principia, & constitutiua eorum. Secundo respondeo, 47

KK 2

Aristotelem consideraſſe in hoc opere elementa in quantum generabilia,& corruptibilia, atque etiam,vt concurrunt ad generationem mixtorum, vt ex contextu horum trium capitum apertè colligitur, quo pacto veriſſimum eſt primas qualitates eſſe differentias,atque principia,vel conſtitutiua eorum.Ex quo non bene infertur cum ſenſiſſe, quod ſint formæ ſubſtantiales: nam ſicut actioni, & paſſioni præſupponitur ſubſtantia rei, quæ agit,& patitur;ita ad rem ipſam,vt actiuam,& paſſiuam præſupponitur forma ſubſtantialis. Actiua vero, & paſſiua dicitur, & formaliter eſt, per accidentalem formam, quæ eſt proximum principium actionis, & paſſionis.

48 Ad primum argumentum conceſſa maiori, neganda eſt minor, quod non habeat aliam actionem diſtinctam ſubſtantia elementi, aut forma eius ſubſtantialis ab alteratione, quæ eſt propria actio primarum qualitatum, nempe calefactio, vel infrigidatio, quia alteratio non eſt actio, per quam producitur ſubſtantia,ſed præter alterationem datur alia actio realis,quam vocamus generationem ſubſtantialem, quæ eſt quaſi terminus alterationis;& terminatur per ſe,non ad calorem,vel frigiditatem,ſed ad ſubſtantiam ignis, vel aquæ,& in igne vocari poteſt ignitio. Hæc igitur actio eſt propria ſubſtantiæ, & procedit à forma ſubſtantiali tamquam à cauſa principali medio calore,& calefactione, vt inſtrumento.

QVÆSTIO IIII.

An elementa ſint propriè contraria ſecundum formas ſubſtantiales,vel ſolum ſecundum qualitates?

49 SEcundum argumentum excitat aliam quæſtionem ſatis difficilem, an elementa ſint contraria ſecundum formas ſubſtantiales, vel ſolum ſecundum qualitates. Vt autem difficultas eius oſtendatur,præſupponenda eſt definitio contrariorum,quæ colligitur ex Ariſtotele 10. Metha.cap.6.& talis eſt: *Contraria ſunt, quæ ſub eodem genere maxime diſtant, & ab eodem ſubiecto mutuo ſe expellunt.* Ex qua ſic oſtendo elementa eſſe contraria ſecundum formas ſubſtantiales;nam eis videtur conuenire tota definitio. Sunt enim ſub eodem genere vniuerſali corporis in prædicamento ſubſtantiæ,vel ſub eodem genere particulari, & immediato corporis ſimplicis, ſub quo etiam maxime diſtant. Nam differentia ſpecifica maxima diſtantia eſt ſub eodem genere, cum nulla poſſit dari maior, vt per ſe eſt manifeſtum.

Quod verò ab eodem ſubiecto mutuò ſe expellant, ſic probo, Se expellere circa idem ſubiectum conuenit formis; ſed formæ ſubſtantiales elementorum ſe expellunt formaliter circa eamdem materiam, vt conſtat in mutua generatione, & corruptione vnius ex altero, atque etiam in mixtione: ergo propriè contraria ſunt ſecundum formas ſubſtantiales. Si autem dicatur ad propriam contrarietatem non ſufficere expulſionem formalem, ſed etiam requiri effectiuam, formas vero ſubſtantiales elementorū non ſe expellere effectiue, ſicut ſe expellunt primæ qualitates eorum, ſed ſolū formaliter, & ideo non eſſe verè contrarias. Contra hoc eſt, quod ad veram contrarietatem non requiritur expulſio effectiua, ſed formalis ſufficit: nam calor impreſſus aquæ ab igne contrarius eſt frigiditati eius, & tamen non expellit eam effectiuè, nec poteſt, niſi ſeipſum intendat: ergo expulſio effectiua non eſt neceſſaria, & ita ſentiunt omnes Philoſophi.

Quod verò elementa non ſint propriè contraria ſecundum 50 formas ſubſtantiales eſt expreſſa ſententia Ariſtotelis capite de ſubſtantia in prædicamentis: vbi inter proprietates ſubſtantiæ enumerat hanc: quod ſubſtantiæ nihil contrarium ſit; ſed contrarietas conuenit rebus per ſuas formas, cum formæ ſint, quæ poſſunt ſe expellere circa idem ſubiectum, vel materiam: ergo elementis (quæ ſunt corpora ſubſtantialia) non poteſt conuenire propria contrarietas ſecundum doctrinam Ariſtotelis. Quod, vt oſtenderet in hoc 2. libro textu 49. agens de contrarietate elementorum ſecundum formas ſubſtantiales, ita ait: *Terra enim aëri, aqua vero igni contraria eſt, vt contingit ſubſtantiam ſubſtantiæ contrariam eſſe.* Quaſi dicat non eſſe contraria, niſi communiſſima, atque impropria ratione, prout contrarietas ſumitur pro quacumque oppoſitione priuatiua, quæ ſufficit, vt dicatur vnum fieri ex altero tamquam ex contrario, hoc eſt ex priuatione formæ ipſius præcedente in materia alterius, & expulſa ab eadem materia per eamdem formam; & hæc eſt communis ſententia totius ſcholæ, & vera.

Difficile tamen probari poteſt, quod non ſit vera contrarietas inter has formas ſubſtantiales, cum tota definitio contrariorum videatur eis conuenire, nec per vllam eius particulam excludi poſſe. Propterea Sotus 1. lib. Phyſ. q. 5. ad 1. aſſerit ad 51 propriam contrarietatem non ſufficere, quod duæ formæ ſe expellant quomodocumq; ſed neceſſariū eſſe, vt ſucceſſiuè, & per gradus, ita vt ſubiectum prius perueniat ad medium participans vtroq; extremo, quam ad aliquod extremum, quo pacto ſe expellūt qualitates; nam calor ita expellit frigus ab aqua, vt prius

aqua fit tepida per calorem remissum, quam perfectè calida, & vniuersaliter loquendo, contraria talis sunt naturæ, vt in gradibus remissis possint esse simul in eodem subiecto. Et hunc modum dicendi tenuisse videntur Caiet. cap. de substantia in Prædicamentis, & Sonzinas 10. Metha. q. 24. Sed contra Aristote-
52 lem est, & contra rationem. Probo primum ex cap. de oppositis in post prædicamentis, vbi ex contrariis, quædam ait nullum habere medium circa subiectum: alia vero medium habere posse his verbis: *Quæcumque vero contrariorum talia sunt, vt in quibus nata sunt fieri, & de quibus prædicantur, necessarium sit alterum ipsorum inesse, horum nihil est medium: quorum vero non est necessarium alterum inesse, horum omnino est aliquid medium* Quibus expresse docet non esse necessarium, vt contraria medium habeant circa subiectum, ad quod prius perueniant, quàm ad extremum; nec etiam vt possint esse in eo simul in gradibus remissis. Probatur etiam ratione, quia ratio expulsionis, siue de effectiua, aut formali loquamur, solum in eo consistit, quod vnum excludat alterum ab eodem subiecto propter repugnantiam, quam habent in eo; quod vero paulatim, vel simul expellat illud, non diminuit perfectionem expulsionis; quin potius perfectior expulsio est ea, quæ simul fit, & maiorem repugnantiam contrariorum ostendit, quàm si successiuè, aut per gradus fiat: ergo simultanea expulsio formarum substantialium non tollit propriam contrarietatem earum. Secundò probatur duobus exemplis: nam actus scientiæ, & erroris; actus odij, & amoris circa idem obiectum propriissimè sunt contrarij, & tamen nec se expellunt successiuè, & per gradus, sed simul, quia quilibet prorsus tollit formalem rationem alterius: nec oportet, vt prius intellectus, aut voluntas perueniat ad medium aliquod, quàm ad extrema; nec demum quod secundum gradus remissos simul esse possint tales actus in intellectu, aut voluntate: ergo distinctio illa successiuæ, & gradualis expulsionis, aut simultaneæ insufficiens est ad excludendas formas substantiales elementorum à propria contrarietate.

53 Secundus modus dicendi quorundam iunionum est, formas substantiales elementorum excludi à definitione contrariorum per priorem partem definitionis. *Quæ sub eodem genere maximè distant.* Vnde quamuis eis conueniat posterior, quia mutuo se expellunt ab eodem subiecto, quod est materia, non sunt propriè contrariæ: & ideo nec elementa ratione illarum; sed solum ratione primarum qualitatum. Quod vt explicent, adnotant, duo esse necessaria, vt aliqua dicantur maximè distare sub aliquo genere. Primum, quod ita vnum distet ab altero, vt à nullo

alio eiusdem generis æquè distet. Secundum, quod nihil repugnat vni eorum, nisi ratione alterius, nempe, quia rationem alterius aliquo modo participat. Et vtrumque reperitur in albedine, & nigredine. Primum quidem, quia sub genere coloris sic distant inter sese, vt nullus eorum æquè distet ab alio quocumque colore. Secundum vero, quia cæteri colores cuilibet eorum repugnant, in quantum aliquo modo participant rationem alterius; vt fuscum repugnat albo, in quantum participat rationem nigri: & huic repugnat rubeum, in quantum participat rationem albi; sed formæ substantiales elementorum neutrum habent, & ideo non dicuntur maxime distare sub eodem genere substantiæ corporeæ. Probatur minor, quia quælibet æquè distat ab omnibus, & singulis formis substantialibus aliarum specierum eiusdem generis, & æquè est incompossibilis, cum quacumque alia, & hoc habet ratione sui, & non ex participatione alterius maxime distantis ab alia.

Sed hic etiam modus dicendi non reddit sufficientem rationem, propter quam formæ substantiales elementorum excludantur à definitione contrariorum, aut non sint propriè contrariæ: quod sic probo in eisdem formis. Nam elementa conueniunt sub genere proximo corporis simplicis diuersi à corpore mixto: quia formæ elementares talis sunt naturæ, vt postulent primas qualitates pro dispositionibus, & naturaliter quidem ab eis emanantibus, mixta vero omnes postulant, & remissas quidam, de quibus non est certum naturaliter emanare ab eorum formis. Hæc autem videntur efficaciter satis à posteriori ostendere formas elementares, vt tales specie differre à formis substantialibus mixtorum, vt talibus. Quo supposito ita arguo. Formæ istæ sub eodem genere corporis simplicis maxime distant: ergo ex hac parte non possunt excludi à definitione contrariorū. Probatur antecedens, quia forma ignis ita distat à forma aquæ, vt non æque distet ab aliqua alia eiusdem generis; & pari ratione forma aquæ à forma ignis: ergo maximè distant inter sese. Probatur iterum antecedens, quia ex propria natura postulat quælibet pro dispositionibus ambas qualitates oppositas, & à se emanantes naturaliter, quod non habent comparatæ cum cæteris: ergo magis distat quælibet ab alia, quàm à cæteris. Et eodem argumento probatur, formam aëris, & terræ magis inter se distare, quam à reliquis. Quod autem dicitur necessarium esse, vt aliqua dicantur maxime distare, quod reliqua distent à quolibet eorum, non ratione sui, sed ex eo, quod participant aliquo modo alterum extremum, non semper est verum, & ideo non est necessarium ad maximam di-

54 55

ſtantiam,quia vt ex Ariſtotele probauimus,non eſt neceſſarium dari medium inter quæcumque contraria;vt inter ſanitatem,& ægritudinem (inquit ipſe) nullum datur medium : ergo non eſt neceſſarium,quod inter quæcumque maximè diſtantia dentur alia magis,vel minus diſtantia ab eis,vel aliquo eorum;ſed poſſibile eſt ſub aliquo genere ſolum dari ea, quæ maximè diſtant,& ita contingit in elementis;non enim dantur ſub genere corporis ſimplicis alia media corpora,ſed ſolum elementa ipſa maxime diſtantia inter ſeſe.

Probatur ſecundo inſufficientia eiuſdem modi dicendi,nam ſub genere animalis dantur duæ ſpecies maximè diſtantes: ergo ex parte maximæ diſtantiæ dari poteſt propria contrarietas inter ſubſtantias, vel inter formas ſubſtantiales earum. Probatur antecedens: quia illa dicuntur maximè diſtare, quæ ſic diſtant inter ſeſe,vt non æquè, ſed minus diſtent à quocumque alio; ſed ita ſe habent ſub genere animalis ſpecies humana, & animalis omnium imperfectiſſimi; nam quælibet non æquè diſtat ab aliis ſpeciebus animalis; ſed magis diſtat ab altera: ergo verum eſt eſſe maximè diſtantes. Et de cæteris omnibus verum eſt plus diſtare à quolibet extremo, quo magis accedit ad aliud,& minus,quo magis recedit ab illo.

56 Vt noſtram ſententiam explicemus, adnotandum eſt primo: oppoſitionem in genere, vel in communi acceptam diuiſam eſſe ab Ariſtotele in poſtprædicamentis capit. de oppoſitis in quatuor genera, vel ſpecies, aut modos oppoſitionis, nempe in oppoſitionem contradictoriam, contrariam, priuatiuam,& relatiuam. Et ideo neceſſario debet poni, vel ſubintelligi loco generis in definitionibus ſingularum ſpecierum, ſiue definiantur in abſtracto, ſiue in concreto. Vnde ſi definiamus contrarietatem in abſtracto, dicemus; Contrarietas eſt oppoſitio eorum, quæ ſub eodem genere maximè diſtant, & ab eodem ſubiecto mutuo ſe expellunt; ſi in concreto dicendum erit, contraria ſunt oppoſita, quæ ſub eodem genere maximè diſtant, & ab eodem ſubiecto mutuo ſe expellunt. Et ita definita fuit contrarietas in concreto ab Ariſtotele, & propterea in eadem definitione ſubintelligenda eſt particula, *Oppoſita*, quaſi pro genere, quam abſque dubio refert particula, *Quæ*. Secundo notandum eſt, oppoſitionem formaliter ſignificare repugnantiam duorum extremorum, vt per ſe eſt manifeſtum; & ideo diſtinctas ſpecies oppoſitionis ſignificare diſtinctas ſpecies, vel modos repugnantiæ ſpecialium extremorum, inter quæ verſantur: contraria igitur dicunt ſpecialem repugnantiam, ex qua prouenit, vt

nit, vt maximè distent sub eodem genere, & ab eodem subiecto mutuo se expellant. Vnde si duas istas conditiones non habeant extrema propter specialem repugnantiam, sed aliunde, sicut non erunt formaliter opposita, quia non erunt inter se formaliter repugnantia: ita nec per tales conditiones constituentur propriè contraria; & hoc modo intelligenda est definitio contrariorum ex Aristotele adducta, quod sic probo.
Pro genere talis definitionis ponitur oppositio, quia tamquam genus se habet ad oppositionem contrariam, & reliquas: ergo cæteræ particulæ definitionis, per quas determinatur idem genus, continent specialem rationem oppositionis distinctam ab aliis oppositionibus; sed specialis ratio oppositionis dicit specialem repugnantiam formaliter, sicut oppositio in communi dicit repugnantiam in communi: ergo ita intelligi debet, quod contraria maximè distent sub eodem genere, & ab eodem subiecto mutuo se expellant, vt sub ratione formalis, atque specialis repugnantiæ eis conueniat, & non aliunde, vel ex alia quacumque ratione. Ex quibus iam intelligitur eamdem definitionem non conuenire formis substantialibus elementorum, & ideo non esse propriè contrarias, sed qualitatibus eorum, in quibus vera, ac propria ratio contrarietatis reperitur. Probatur hoc argumento. Formæ substantiales, nec sunt maximè distantes, nec se expellunt ab eodem subiecto propter specialem repugnantiam, vel oppositionem, sed solum propter rationem communem informandi materiam, & constituendi cum ea talem speciem, vel indiuiduum substantiæ, qualitates vero idem habent ratione repugnantiæ specialis; ergo his, & non illis definitio, ac vera contrarietas conuenit. Probatur minor, quia anima rationalis ex eo solum intelligitur maximè distare ab anima imperfectissimi animalis, quia constituit perfectissimam speciē, hæc vero imperfectissimam & ex communi tantum ratione informandi substantialis formæ expellit formaliter vna forma substantialis aliam ab eadem materia, quia non habet materia naturalem capacitatem, vt simul ab vtraque informetur, cum nec possit esse specificum vtriusque simul recipere; immò nec esse indiuiduale. Vnde non solum expellit vna forma aliam diuersæ speciei: sed etiam si sit eiusdem. Ex quo euidenter sequitur, non se expellere formas substantiales propter specialem repugnantiā, sed propter communem rationem incompossibilitatis ex communi ratione informandi, & tribuendi esse materiæ prouenientem: ergo eadem maxima distantia, atque eadem expulsio ab eodem subiecto non conuenit his formis ratione specialis repugnantiæ,

57 58

vt in definitione contrariorum intelligitur, & ex consequenti nec eis conuenit eadem definitio, aut vera, & propria contrarietas, quam certum est conuenire qualitatibus eorum; quod sic ostendo. Calor & frigus non sunt formæ maximè distantes propter maximam perfectionem vnius, & minimam alterius, cum constet alias qualitates imperfectiores frigore reperiri etiam inter primas, vt humiditatem, & siccitatem, sed nec se expellunt ab eodem subiecto propter communem rationem informandi illud: nam diuersæ formæ accidentales secundum speciem, atque etiam diuersæ qualitates, adhuc primæ simul informant eamdem materiam, vt patet in singulis elementis, non tamen diuersæ qualitates contrariæ, quæ potius se expellunt naturaliter ab eodem subiecto; ergo expulsio in his, & ex consequenti maxima distantia sub eodem genere prouenit ex repugnantia speciali; & ideo specialem rationem oppositionis importat formaliter, vt significatur in definitione contrariorum, & ex consequenti veram contrarietatem; nequaquam in formis substantialibus, & propterea non conuenit eis definitio, nec propria contrarietas. Et ex his soluitur argumentum illud difficile pro ratione dubitandi propositum applicata ei eadem distinctione. Nam dum in definitione contrariorum dicitur, contraria maxime distare sub eodem genere, & mutuo se expellere ab eodem subiecto, intelligi debet vtrumque sub ratione specialis oppositionis, vel repugnantiæ; & non sub communi ratione informandi, & constituendi species extremæ perfectionis, vel imperfectionis. Cuius ratio est optima, quia cum pro genere eiusdem definitionis ponatur oppositio in communi, cuius ratio formalis consistit in repugnantia extremorum, necesse est cæteras particulas definitionis continere specialem repugnantiam, vt possint contrahere idem genus oppositionis ad hanc speciem oppositionis contrariæ.

59 Ex doctrina huius quæstionis infero, iuxta hanc distinctionem loquendum esse de formis substantialibus elementorum in ordine ad contrarietatem. Dupliciter sumi potest contrarietas propria, formaliter, aut virtualiter, seu radicaliter. Formaliter sumitur, pro formali oppositione extremorum maxime distantium sub eodem genere, & mutuo se expellentium ratione eiusdem repugnantiæ; & hoc modo sumitur in definitione contrariorum, & solum conuenit qualitatibus. Virtualiter vero, aut radicaliter accipitur pro radice, à qua talis contrarietas emanat, & sic conuenit eisdem formis substantialibus elementorum, ex quibus tamquam ex radice emanant primæ qualitates formaliter contrariæ.

QVÆ

QVÆSTIO V.

An contrariæ qualitates possint esse simul in gradibus intensis?

PRæsupponit quæstio illud, quod cap. 4. prioris libri proba- 60
tum est, nempe qualitates contrarias habere latitudinem
gradualem, & secundum eam perfectius, aut minus perfectè
posse participari à subiecto, quod est secundum intensionem, &
remissionem participari: Et hoc supposito quærit, an possint esse
simul in eodem subiecto. Sed quia duobus modis possunt com-
parari ad subiectum, in gradibus intensis, & remissis, duo etiam
sunt disputanda. Primum in hac quinta quæstione, an in gradi-
bus intensis possint esse simul in eodem subiecto: Postremum in
sequenti, an saltem hoc sit possibile in gradibus remissis: Gradus
autem remissi vocantur omnes vsque ad medietatem latitudi-
nis, vt si tota latitudo cuiuslibet qualitatis contineatur octo
gradibus, remissi dicentur à primo vsque ad quartum; intensi
vero ab octauo ferè vsque ad quartum.

Circa primum, an possint esse simul in gradibus intensis? di-
stinctione opus est. Nam duobus modis intelligi potest, aut
secundum ordinem, aut virtutem causarum naturalium; aut
secundum potentiam Dei supernaturalem, vel absolutam. Et
in primo sensu certum est apud omnes; non posse esse simul
qualitates contrarias secundum gradus intensos, vt calor vt
octo, vel vt septem non potest naturaliter esse simul cum fri-
giditate vt octo, vel vt septem, sed necesse est per introductio-
nem vnius expelli alteram. Vt autem hoc explicemus, & pro- 61
bemus, vno verbo repetendum est illud, quod cap. 7. primi libri
tamquam certum statutum est, & ab omnibus receptum, nempe
capacitatem subiecti in ordine ad qualitates contrarias, & ad 62
agens naturale potens eas circa ipsum producere limitatam es-
se: ita vt solum possit recipere integram latitudinem octo gra-
duum, siue ex vno eorum, vel ex vtroque completam. Gratia
exempli, corpus corruptibile solum potest recipere ab agente
naturali octo gradus caloris: vel caloris, & frigiditatis simul:
ita vt quod ei de tota latitudine caloris defecerint, ex frigidi-
tate habere possit. Quod euidenti experientia constare vidi-
mus; & ex hoc fit, quod contrariæ qualitates non se expellunt,
nisi completa fuerit ex vtraque latitudo octo graduum; vel
quousque adimpleatur, sed introduci potest vnus, nullo gradu
alterius in subiecto existentis expulso. Quod in aëre constare
potest,

potest;supposito,quòd octo gradus humiditatis habeat;caloris vero non nisi quinque,vel sex, potest enim recipere duos gradus frigiditatis sine expulsione alicuius gradus caloris, quia capacitas eius completam latitudinem octo graduum ex vtroque contrario recipere potest. Postquam vero adimpleta est latitudo ex vtroque contrario, vel si ex vno tantum eorum adimpleta præsupponitur, non potest subiectum recipere aliquem gradum ex vno contrario, quin gradus alter contrariæ qualitatis expellatur, & ideo neque vtrumque contrarium simul in gradu intenso, quia excederet integram latitudinem octo graduum ex vtraque qualitate,& ideo deficeret capacitas subiecti in ordine ad agens naturale.

62 Hoc supposito, probatur naturaliter esse impossibile, quod contrariæ qualitates sint simul in eodem subiecto secundum gradus intensos, nempe calor vt octo,& frigus etiam vt octo, aut quid simile. Primo ex definitione contrariorum, in qua dicitur,quod mutuo se expellunt ab eodem subiecto;sed si non necessario se expellunt secundum hos gradus intensos, sed simul esse possunt, sequitur non se expellere vllo modo, atque adeo non esse contrarias.Probatur consequentia,quia si non se expellunt secundum gradus intensos, multo minus se expellēt secundum remissos minorem habentes repugnantiam,vel certè non maiorem,& ideo nullo modo se expellent.Itaque tam necessarium est contraria secundum esse perfectum se expellere, quàm necessarium est dari propria contraria in rerum natura. Secundo probatur experientia, quia sensu tactus experimur, quo magis calefit aqua,eo esse minus frigidam, & quo magis infrigidatur aër, eo esse minus calidum : ergo signum euidens est,quod calor,& frigus secundum intensos gradus se expellũt. Nam si non se expellerent, retineret aqua totam suam frigiditatem,quantumcumque calefieret ab igne.

63 Sed an possint esse simul per potentiam Dei supernaturalem, non est certum ; sed prima opinio tenet implicare contradictionem:quam videntur sequi Capreol.in primo dist.17. q.2. ad argumenta contra 2.conclusionem,Iauellus 10.lib.Meth. quæst.13.& Marsil.2.libro de gener.q.6. putantes contradictionem sequi ex eo,quod simul sint.Quam probo testimonijs Aristotelis,& rationibus.Aristoteles enim eamdem repugnantiam reperiri docet in eo,quod contraria sint simul,ac reperitur in contradictorijs;sed cōtradictoriè opposita,vt esse,& non esse,non possunt eidem rei simul conuenire, etiam per absolutam Dei potentiam : ergo ex mente Aristotelis eamdem contradictionem implicabit, quod contraria sint simul in eodem

secun

secundum esse perfectum: maior est expressa apud Aristotelem 4. lib. Meth. cap. 4. tex. 27. his verbis: *Cum vero impossibile sit contradictionem simul de eodem verificari, patet quodcumque contraria simul eidem inesse contingit: contrariorum enim alterum non minus priuatio est. Substantia vero priuatio, negatio à quodam determinato genere est: si impossibile ita est simul affirmare, & negare verè: impossibile est etiam contraria simul inesse, sed aut ambo secundum aliquid, aut alterum secundum aliquid: alterum simpliciter.* Quod etiam de calido, & frigido, de humido, & sicco in gradibus intensis docuit 2. lib. de Gener. text. 16. asserens coniungi non posse in eodem elemento.

Sed probatur ratione satis efficaci in eisdem verbis Aristotelis relatis contenta. Ita enim arguit. Duo contradictoria repugnat simul eidem conuenire, quia sunt affirmatio, & negatio eiusdem esse, vt quod idem corpus simul sit album, & non album; sed contraria dicunt eamdem affirmationem, & negationem eiusdem esse: ergo non minus repugnabit simul esse in eodem. Minorem sic probat; Vnum contrarium, quod imperfectius est altero, dicit priuationem alterius tamquam perfectioris, vt nigrum dicit priuationem albi; sed priuatio est negatio eiusdem esse; ergo dicit negationem; & ex consequenti eamdem repugnantiam oppositionis contradictoriæ. Quare non poterunt contraria perfecta eidem subiecto simul conuenire. Secundo probatur, quia implicat contradictionem aliquam formam esse in subiecto, quin ei tribuat proprium effectum formalem, vt albedinem esse in pariete, quin constituat eum formaliter album: sed vnum contrarium in gradu intenso expellit aliud per proprium effectum formalem, cum illud expellat in genere causæ formalis: ergo repugnat esse in subiecto, in quo aliud erat, quin expellat illud. Probatur consequentia, quia repugnat esse in subiecto, nisi per informationẽ, sed per eamdem informationem expellit contrarium; ergo repugnat simul esse cum eo. Quod exemplo aquæ declarari potest, si ei applicetur ignis, & producat in ea summum calorem: tunc enim calor expellit frigiditatem expulsione formali, & ideo expellit eam per informationem, quia informatio eius incompossibilis est cum informatione frigiditatis: quare repugnat informare aquam, quin expellat ab ea eamdem frigiditatem, atque adeo simul cum ea esse: & hæc est tota repugnantia, quia forma in subiecto inhærente repugnat suspendi effectum formalem eius, & proinde repugnabit suspendi expulsionem formæ contrariæ per eumdem effectum præstandam. Probatur tandem, quia eadem est ratio de formis substantialibus, & acci

64 65

& accidentalibus;cum omnes tribuant esse subiecto per informationem;sed de substantialibus valde probabile est repugnare, quod simul informent eamdem materiam: ergo non erit minus probabile, quod repugnet duas formas contrarias accidentales simul informare idẽ subiectum in gradibus perfectis.

66 Secunda opinio tenet non implicare contradictionem, & ideo per potentiam Dei absolutam fieri posse,quod simul consistant in eodem subiecto summus calor, & summa frigiditas, sicque de cæteris contrarijs in gradibus intensis. Ita Paludanus in 3. distinct.15.quæst.2. Sotus in 4. distinct. 10. quæst.1. artic.5.Astudillo 3.lib.de Generatione,quæst.23.& est communis,& vera, sed hac distinctione explicanda. Contraria sunt in triplici differentia,quædam talis naturæ, vt vnum prorsus tollat rationem formalem alterius,vt actus scientiæ, & erroris,actus amoris,& odij circa idem obiectum;& de his contrarijs certum est, non posse esse simul in eodem subiecto, non solum in gradibus intensis,sed nec in remissis. Alia sunt contraria,quæ fundantur in aliqua ratione non habenre latitudinem,sed consistente in indiuisibili,vt sanitas,& ægritudo, quæ fundantur in certo quodam temperamento primarum qualitatum,quo variato desinunt esse in subiecto,de quibus, & alijs similibus docuit expresse Aristoteles,vt superius vidimus,nullum medium habere,& ideo nec simul esse posse in eodem subiecto: quare nec de his intelligitur communis hæc sententia, sed de contrarijs tertij ordinis, quæ nec in indiuisibili consistunt,sed certam latitudinem habent, neque vnum tollit prorsus rationem formalem alterius; huiusmodi sunt primæ qualitates, atque etiam secundæ ex temperamento earum resultantes,vt calor,frigiditas,albedo, nigredo, & aliæ, de quibus procedit dubium,an simul esse possint in gradibus intensis per potentiam Dei absolutam, & nostra sententia tenet non repugnare.

67 Probatur primo, quia si hoc repugnaret, maxime propter immediatam oppositionem harum formarum, vel effectuum formalium earum in ordine ad subiectum, ratione cuius vna necessario destruit alteram, vel effectum formalem eius in subiectò per proprium: sed hæc ratio non probat repugnantiam: ergo nec debet poni.Probatur minor,quia eadem est ratio formalis,& essentialis harum qualitatum in esse intenso,& remisso,& solum distincta accidentaliter: idem etiam effectus formalis,vt patet in calore intenso,& remisso,nam remissus calor formaliter calor est, & formaliter constituit subiectum calidum,sicut intensus,solo modo accidentali intensionis excepto, quem

quem certum est non variare rationem formalem qualitatis, aut effectus formalis eius in subiecto; sed in gradibus remissis possunt qualitates istæ simul esse in eodem subiecto naturaliter, in quo reperiuntur frequenter secundum sententiam Aristotelis, & communem fere totius Scholæ, vt statim ostendemus: ergo licet non possint virtute agentis naturalis produci in eodem subiecto secundum gradus intensos, quin vna expellat alteram, poterit hoc fieri per potentiam Dei supernaturalem. Probatur consequentia, quia licet maiorem postulent capacitatem in subiecto secundum gradus intensos, quam secundum remissos, maiorem etiam capacitatem habet subiectum respectu agentis supernaturalis, quàm respectu naturalis: ergo agens supernaturale poterit suspendere expulsionem vnius ab altera, vt constat in quantitatibus: quarum quælibet nata est expellere alteram ab eodem loco, cum sit impenetrabilis sua natura cum ea; & tamen communis est sentētia Scholæ, quod per diuinam potentiam possit suspendi talis expulsio, & ideo fieri, vt vtraque occupet simul eumdem locum, quod est se penetrare: ergo eodem modo poterit suspendi expulsio vnius contrarij ab alio, & fieri, vt simul permaneant in eodem subiecto.

Secundo, quia si repugnaret contraria esse simul, ideo esset, 68
quia in oppositione contraria includitur contradictoria, sed hæc inclusio non est immediata, nec per locum ab intrinseco & ideo nec omnino necessaria: ergo non constituit eamdem, repugnantiam inter contraria, vt sint simul, quæ reperitur inter contradictoria. Probatur minor, quia vnum contrarium non est negatio alterius in subiecto, nisi in quantum effectus formalis eius excludit effectum formalem alterius, & consequenter inhærentiam eius in subiecto, qua media eumdem effectum confert subiecto: sed hæc exclusio non est effectus formalis proximus, atque intrinsecus, sed secundarius, atque extrinsecus; cum sit negatio, quam causat vnum contrarium per suum effectum formalem positiuum, atque primarium in subiecto, ergo non repugnat suspendi per potentiam Dei absolutam, & ita permanere vnum contrarium intensum, simul cum altero.

Vt autem testimonium Aristotelis secundum germanum sensum explicemus, & argumentum ex eo deductum soluamus, oportet adnotare, quod in essentia cuiuslibet speciei fundatur negatio alterius, & ideo hæc negatio fundamentalis intrinseca est ei; vt in essentia hominis fundatur negatio equi, aut Leonis, & ideo hæc negatio realis, & fundamentalis, non

equi,

equi,& non Leonis,essentialis est homini.Et cum cōtraria differant specie sub eodem genere,necesse est quodlibet includere realem negationem alterius, vt calorem negationē frigidi. Sed hæc ratio includendi negationem alterius non est propria contrariorum, sed communis quibuscumque alijs speciebus.
69 Ideo cum opposita importent repugnantiam vnius cum altero, & contraria specialem repugnantiam,necesse est quodlibet eorum fundare in sua ratione speciali contrarietatis specialem negationem alterius, vt calor præter communem negationem quantitatis,vel relationis,aut alterius accidentis specie distincti,licet non sibi contrarij,includit specialem negationem frigoris,vt sibi repugnantis.Et tandem inter contraria illud,quod imperfectius est,includit negationem perfectionis alterius; & proinde negationem eiusdem contrarij,vt se perfectioris. Sed ex his negationibus nihil aliud habetur, quàm quod vnum cōtrarium non sit aliud essentialiter,sed distinctum ab eo:& cum qualitates istę tribuant subiecto proprios effectus formales per proprias entitates ei actu inhærentes, in quibus continentur prædicata essentialia fundamentaliter accepta, ideo effectus formalis cuiuscumque earum includit easdem negationes respectu effectus formalis alterius, ex quo etiam solum habetur per locum ab intrinseco,quod effectus formalis vnius contrarij non sit effectus formalis alterius,sed distinctus ab eo essentialiter,atque ei repugnans ex propria natura : hæc autem repugnantia non est affirmationis,& negationis,sicut ea, quæ reperitur inter esse,& non esse, sed duarum rationū positiuarum naturaliter incompossibilium in eodē subiecto. Quod quidem intelligi potest cum vtraque, & vtraque etiam in eo simul existens,quia neq; vna est negatio,vel exclusio alterius, licet quælibet apta sit alteram excludere ab eodem subiecto actuali, atque positiua exclusione,quæ aptitudo intelligi potest sine actu. Quod ex eo patet,quia etiam sine actuali expulsione contrarij intelligitur integra, atque completa ratio essentialis eius, vt constat in eisdem contrariis remissis, quorum effectus formales sunt eiusdem speciei, & essentiæ cum effectibus formalibus intensis,& tamen vnus non excludit alterum,etiam naturaliter, & tota ratio huius est,quia actualis exclusio alterius ab eodem subiecto non est primarius, aut intrinsecus effectus formalis vnius contrarij,sed secundarius,& extrinsecus,qui ex primario, & positiuo sequitur naturaliter, & ideo non repugnat suspendi adeo.Ex quibus sequitur primò,non implicare contradictionem, quod existente vno contrario in subiecto, & adueniente alio in quolibet gradu intensionis suspendatur per diuinam
poten

potentiam actualis expulsio, saluo effectu formali vtriusque, & ita simul permaneant in eodem subiecto.

Secundo sequitur germanum sensum Aristotelis in verbis 70 illius testimonij esse, quod vnum contrarium non solum includat in sua ratione formali negationem fundamentalem alterius, sicut quælibet alia species includit negationem alterius speciei, sed etiam quod contrarium minus perfectum includat negationem alterius, vt minus perfecti, sicut nigrum negationem perfectionis in albedine inclusæ. Ex quibus euidenter sequitur tertium, quod vnum contrarium in gradibus intensis per suum effectum formalem naturaliter excludat alterum in gradibus etiam intensis ab eodem subiecto, & ideo, quod non possint esse simul naturaliter secundū gradus intensionis: & hoc solum est, quod intulit Arist. non tamen, quod cōtradictionem inuoluat, sicut eam inuoluit, quod contradictoria sint simul vel simul conueniant eidem rei; quem sensum apertè indicant verba postrema eiusdem testimonij, quæ sic habent: *Impossibile est etiam contraria simul inesse: sed aut ambo secundum aliquid, aut alterum secundum aliquid, alterum simpliciter:* nam expresè per ea concedit Arist. contraria aliquo modo posse simul inesse eidem rei, cum tamen contradictoria nullo modo possint. Et 71 ratio differentiæ manifesta est ex doctrina tradita, quia contradictoria per proprias rationes formales se excludunt; immo ratio formalis vnius consistit in exclusione alterius, & ideo repugnat prorsus eidem conuenire, vt patet de esse, & non esse: nam esse actuale in sua ratione intrinseca dicit exclusionem non esse actualis, & non esse actuale exclusionem actualis esse; propterea includit intrinsecam repugnantiam, quod eidem simul insint, vel conueniant. Contraria vero, etiam in gradibus intensis non sic habent rationes repugnantes, nā quamuis quodlibet virtualiter dicat negationem alterius, hoc est, non esse alterum; ratio tamen formalis vnius non consistit in exclusione alterius, ideo contraria oppositio non est immediata, sicut contradictoria, quia nec est necessarium per locum ab intrinseco de quolibet affirmari vnum vel alterum, vel de quolibet negari. Vnde licet verum sit rationem formalem albi non esse rationem formalem nigri, non est verum quod sit exclusio eius. Cuius euidens ratio est; quia vtraque est ratio positiua, & ideo repugnat, quod ratio formalis vnius sit actualis exclusio alterius; hoc enim non potest intelligi, nisi ratio formalis vnius in negatione alterius consistat, & non in aliquo positiuo, & absque dubio hoc habent contradictoria ex eo præcisè, quod opponuntur tamquam positiuum, & negatio eiusdem, & ex hoc fit quod

LL

contraria non se excludunt ab aliquo tertio per locum ab intrinseco, sed solum per naturalem consecutionem suorum effectuum formalium, ex quibus tamquam secundarius effectus se-
72 quitur exclusio, vel expulsio actualis. Hæc autem consecutio naturalis impediri potest per potentiam Dei supernaturalem, & ideo per eam fieri, vt vnum non expellat alterum, sed ambo sint simul in eodem subiecto. Ad formam igitur argumenti, quod constituit Aristoteles, concessa maiori, quod repugnet contradictoria simul eidem conuenire, distinguenda est minor, quod contraria dicant eamdem affirmationem, & negationem eiusdem esse in suis rationibus formalibus. Nam duobus modis intelligi potest, quod vnum dicat negationem alterius. Primo ita vt ratio formalis eius sit negatio, aut exclusio alterius, & ita se habent extrema contradictoriæ oppositionis; quia non esse non est aliud, quàm pura negatio essendi; esse verò exclusio positiua eiusdem negationis. Secundò, non ita vt vnum sit negatio ipsa, vel exclusio alterius, sed quasi ex consequenti, in quantum est ratio positiua, ex qua naturaliter sequitur exclusio alterius ab aliquo tertio, nempe ab eodem subiecto vtrique communi, quam exclusionem dicimus posse suspendi per potentiam supernaturalem, quia essentialis non est, sicut est essentialis exclusio vnius extremi contradictorij inclusa in essentia alterius.

73 Ad secundum argumentum distinguenda est maior, videlicet implicare contradictionem, quod aliqua forma sit in subiecto, & ei non tribuat proprium effectum formalem; nam effectus formalis duplex est, primarius, & secundarius. Primarius est ipsum esse formæ communicatum subiecto media informatione. Secundarius vero est aliquid, quod ex eo sequitur in eodem subiecto. Gratia exempli, primarius effectus caloris est esse calidum in subiecto, nam calor per actualem inhærentiam in ligno tribuit ei esse calidum; per hoc autem esse calidum expellitur naturali sequella frigus ab eodem subiecto, & ideo expulsio formæ contrariæ est secundarius effectus formalis, quia per informationem vnius formæ expellitur contraria. Inter hos vero effectus discrimen est, quod primarius immediatè per se procedit à forma inhærente, & ideo vocatur intrinsecus, ac propterea implicat contradictionem formam informare subiectum, & non tribuere ei talem effectum; atque etiam implicat ab alio, quàm à forma inhærente tribui. Secundarius vero non procedit immediatè per se à forma inhærente, sed medio effectu primario; quare non est intrinsecus, licet sit formalis, & ideo quamuis ex necessitate naturæ sequatur, non repugnat talem consecutionem suspendi à causa superiori per potentiam superna

supernaturalem; immo nec repugnat fieri ab ea sine forma. Ad formam igitur argumenti dicimus, maiorem esse veram de effectu formali primario, falsam vero de secundario propter discrimen assignatum inter vtrumque.

Ad tertium neganda est maior, quod eadem sit ratio de formis substantialibus, & accidentalibus comparatis ad subiectum. 74
Nam illæ conferunt materiæ primum esse specificum in determinata specie substantiali. Probabile autem est non habere capacitatem materiam vllo modo ad recipiendum simul plura esse substantialia, & ideo nec ad recipiendas simul plures formas substantiales. Formæ vero accidentales non conferunt subiecto primum esse indeterminata specie, & indiuiduo, sed ordine naturæ illud præsupponunt, & ad ornatum eius pertinent; ornatus vero cum sit accidentalis, & multis, atque diuersis constare potest, & aliquando ex contrariis, vt patet in mixtis, in quibus insunt contrariæ qualitates in gradibus saltem remissis, & cum non contineat intrinsecam repugnantiam, poterunt esse etiam in gradibus intensis.

QVÆSTIO VI.

An contraria possint esse simul in eodem subiecto in gradibus remissis?

QVæstio sexta procedit de eisdem formis contrariis, an saltem in gradibus remissis possint esse simul in eodem subiecto, vt calor vt quatuor, cum frigiditate vt quatuor, aut aliquid simile. Et prima opinio negat, quod possint esse simul. Ita Durand. in 2. quæst. prologi, & in 2. dist. 30. quæst. 1. Gregorius in 1. dist. 17. quæst. 3. att. 3. Sonzin. 10. Metaph. q. 22. Probatur testimonio Aristotelis 1. lib. de Generat. text. 16. vbi absolutè docet, quod contrariæ qualitates, vt calor, & frigus non possint coniungi in eodem subiecto. Probatur etiam ratione, primo ex definitione contrariorum superius adducta, in qua dicitur, quod contraria mutuo se expellunt ab eodem subiecto. Ex quo ita arguo. Definitio conuenit definito essentialiter, sed qualitates istæ eiusdem essentiæ sunt in gradibus intensis, & remissis, cum intensio, vel remissio sint accidentia earum: ergo in vtrisque gradibus debet eis conuenire: quare in gradibus intensis non possunt esse simul naturaliter, sed necessariò se expellunt: ergo idem habere debent in gradibus remissis. 75

Secundo, quia qualitates istæ in diuersis subiectis existentibus secūdum gradus remissos se expellunt efficienter, nam calidum 76

vt tria agit in frigidum vt duo, & expellit ab eo frigiditatem; ergo in eodem subiecto existentes se expellunt formaliter. Probatur consequentia, quia eamdem habent repugnantiam formalem in eodem subiecto existentes, ac effectiuam in diuersis; sed ratione huius se expellunt efficienter in diuersis: ergo ratione illius debent se expellere formaliter ab eodem; & ita in nullo gradu poterunt esse simul. Et certe si simul admittantur in eodem subiecto, sequitur ab vtroque denominari, & ita dicetur simul calidum, & frigidum; sed calidum idem est, ac non frigidum: ergo dicetur simul frigidum, & non frigidũ, dabunturque contradictoria prædicata in eodem, quod patet esse absurdum.

Tertio, si qualitates contrariæ in gradibus remissis simul esse possunt naturaliter; duo sequuntur absurda; primum, quod idem subiectum moueatur simul motibus contrariis, vt si demus aliquod calidum vt tria, atque etiam vt tria frigidum, poterit simul calefieri ab igne, & infrigidari ab aqua, cum possit simul habere alterum gradum vsque ad quatuor vtriusque qualitatis, & ita habebit simul motus contrarios, quod videtur absurdum; quia sicut repugnat idem corpus simul augeri, & deminui, simul moueri motibus contrariis, sursum, & deorsum; non minus repugnare debet, quod moueatur motibus contrariis alterationis. Absurdum secundum, quod sequitur, est, quod vnum contrarium agat in alterum, nullo modo illud corrumpendo, vt si ignis agat in corpus frigidum vt vnum, poterit ei imprimere calorem vt sex, nihil ab eo expellendo; cum frigus vt vnum possit esse simul cum calore vt sex; & ideo non necessario expellatur ab eo: toto ergo illo tempore, quo producit sex gradus caloris aget in suum contrarium nullo modo illud destruendo.

77 Hæc sententia contraria est doctrinæ Aristotelis, experientiæ, & rationi. Probo primum, quia Aristoteles c. 10. huius libri docet mixtionem ita fieri, vt elementa per mutuam actionem, & passionem se corrumpant secundum formas substantiales; sed secundum suas qualitates ad quamdam mediocritatem reducantur, & qualitates ipsæ in eadem mediocritate existentes in materia sint dispositio conueniens pro forma mixti introducenda, & ita in eodem mixto permaneant. Quod docet expresse in hoc etiam 2. lib. text. 48. his verbis: *Et primo quidem elementa ita transmutantur. Ex his autem carnes, & ossa, & quæ talia, calido quidem facto frigido, frigido autem calido, quando ad medium veniunt, hic enim neutrum, medium autem multi, & non in indiuisibile, Similiter autem & siccum, & humidum, & alia talia secundum medietatem faciunt carnem, & os, & alia huiusmodi.*

Et 2.

Et 2. lib de partibus animalium cap. 1. vbi asserit expressè mixtum componi ex virtutibus elementorum, nempe calore, frigore, humiditate, & siccitate, & ideo in eo permanere, quod vt minimum intelligitur in gradibus remissis.

Experientia vero probatur falsitas eiusdem sententiæ, quia 78 sensu tactus percipimus, quod si aqua intensè calida permisceatur frigidæ, attemperatur vtraque; ita vt tota ipsa aqua ex vtraque resultans, non sit tam calida, nec tam frigida, ac prius. Et si manum calidam adiungamus frigidæ, sentimus illam minus calidam reddi, hanc vero minus frigidam: ergo in vtroque casu reperiuntur simul calor, & frigus in minori gradu, quam prius.

Probatur tandem ratione deducta ex simili experientia, nam ignis agens in aquam, remittit frigiditatem eius, non alia de causa, nisi quia imprimit ei aliquid caloris, per quem expellit aliquid etiam de frigiditate eius; non enim posset remitti frigiditas, nisi aliquid eius corrumperetur: ergo necessariò concedendum est dari aliquid caloris in aqua simul cum frigiditate eius remissa; & ex consequenti contraria simul in eodem subiecto secundum gradus remissos. Huic tamen euidenti argumento duobus modis solent respondere aduersarij. Primo respondet Gregorius vbi supra contraria applicata ad agendum, ita se habere vt fortius per solam suam præsentiam corrumpat debilius sine productione alicuius gradus propriæ formæ: corrupto autem debiliori ad præsentiā fortioris statim incipit hoc propriam formam imprimere subiecto, & ita calefit lignum ab igne destructa prius frigiditate eius; non quidem per productionem caloris, sed ad præsentiam eius; post vero producto calore in eo ab eodem igne. Hæc tamen solutio falsa est, & experientiæ contraria. Probatur primum, quia si frigiditas non corrumpitur per introductionem caloris: ergo per solam subtractionem concursus illius agentis, à quo conseruabatur: sed euidens est non conseruari vnum contrarium ab alio absente, vel præsente, quia contrarietas potius est ratio destructionis: ergo non potest corrumpi per solam præsentiam eius. Probatur consequentia, quia per præsentiam nullum concursum potest contrarium substrahere, quo conseruaret aliud contrarium, vt probatum est. Et si dicatur conseruari à Deo, qui ad præsentiam contrarij substrahit proprium concursum, quo aliud contrarium conseruabat, & ideo verum est ad præsentiam contrarij corrumpi; probatur hoc esse falsum. Nam vel ad præsentiam contrarij subtrahit Deus suum concursum simul, vel successiuè, hoc secundum dici non potest, quia cum contrarium iam 79

ſit præſens, & non producatur contraria qualitas,nulla eſt cau-
ſa ſucceſſionis; ſimul ergo concurſus ſubtrahitur, & ideo ſimul
deſinit eſſe tota frigiditas: ergo non poteſt produci calor ſuc-
ceſſiuè poſt deſtructionem frigiditatis, quia non habet contra-
rium in ſubiecto:hoc autem eſt contra experientiam, quia ſen-
ſu percipimus aquam ſucceſſiuè calefieri: ergo falſa eſt hæc
80 ſententia. Probatur præterea,quia ſola præſentia contrarij non
poteſt eſſe ratio ob quam Deus ſubtrahat proprium concur-
ſum; ergo non corrumpitur contrarium deſinente Deo illud
conſeruare propter præſentiam alterius. Probatur antecedens,
quia Deus non conferebat concurſum vni contrario, quo con-
ſeruaretur propter abſentiam alterius: ergo nec eum auferet
propter eius præſentiam, quia ſecluſa actione non plus obeſſe
poteſt præſentia contrarij reſpectu corruptionis alterius, quàm
abſentia prodeſſe ad conſeruationem: conſtat vero hanc non
prodeſſe ad conſeruationem: ergo nec illa poterit obeſſe,ita vt
propter eam concurſus à Deo ſubtrahatur. Et præterea repu-
gnat naturaliter corrumpi totam frigiditatem aquæ ante in-
troductionem caloris, quia frigiditas aliqua eſt diſpoſitio
neceſſaria ad conſeruationem eius: non ergo poteſt ſine vlla
permanere, ſed ſi per ſolam præſentiam contrarij corrumpe-
retur, tota deberet corrumpi, quia non eſt maior ratio de tota,
quàm de parte: ergo nihil eius corrumpitur per ſolam præſen-
tiam contrarij.

Secunda ſolutio eſt Scoti, & Durandi vbi ſupra, aſſerentium
corrumpi à contrario qualitatem, non per productionem qua-
litatis contrariæ, ſed cuiuſdam qualitatis mediæ, aliquo mo-
do ei ſimili, vt quando ignis calefacit aquam, deſtruit frigi-
ditatem eius, non per productionem caloris, ſed alterius qua-
litatis mediæ calori ſimilis, deſtructa vero frigiditate ab hac
media qualitate introducitur calor in aqua.Hæc tamen ſolutio
imprimis ponit tales qualitates medias ſine vlla neceſſitate,vel
81 fundamento, ſolum ad effugiendam difficultatem argumenti,
quod ſufficeret, vt reputaretur falſa. Deinde eſt contra ratio-
nem, primo,quia talis qualitas media non poteſt expellere fri-
giditatem,expulſione formali,niſi propter repugnantiam,quam
cum illa habeat ex propria natura; nam ſi nullam habet, pote-
rit eſſe ſimul cum ea,ſicut aliæ formæ accidentales non contra-
riæ ſimul eſſe poſſunt; quod ſi propter repugnantiam eam ex-
pellit:ergo propter cõtrarietatem. Probatur conſequentia,quia
contrarietas non eſt aliud,quàm ſpecialis repugnantia duorum
in ordine ad ſubiectum à quo ſe expellunt, cum ſint ſub eodem
genere,& hæc omnia habet talis qualitas media reſpectu frigi-
ditatis,

ditatis,supposito,quòd eam expellit formaliter, & non expellit eam simul,sed paulatim, & per gradus, vt constat experientia: ergo permanebit cum ea in gradibus remissis;& ideo contraria erunt simul in eodem subiecto. Secundo,quia in habitibus virtutum, & vitiorum contrariis non possunt admitti tales qualitates mediæ,nam si aliquis assuefactus vitio intemperantiæ eliciat aliquos actus temperantiæ : euidens est per eos non posse produci habitum,vel dispositionem mediam ; sed habitum, vel dispositionem temperantiæ,quia habitus sumunt suam speciem ab actibus.Tunc ergo necesse est concedere contrarios habitus, vel qualitates simul in eodē subiecto secundū gradus remissos.

Secunda opinio distinguit duo genera contrariorum, alia 82 actiua, & passiua : qualia sunt primæ qualitates elementorum: alia, quæ licet habeant rationes repugnantes circa idem subiectum,nihil tamen agunt,nec patiuntur, vt sunt colores, & aliæ secundæ qualitates:& de primis cōtrariis asserit simul esse posse in eodem subiecto secundum gradus remissos:de aliis vero negat, sed subiectum habens albedinem remissam, putat nullum gradum habere nigredinis,licet habens remissum calorem, necesse sit habere aliquem gradum frigiditatis. Ita Sotus 1. lib. Phys.quæst.5. ad 1. & lib.2. quæstion.1. ad 4.in fauorem huius sententiæ,quantum ad priorem eius partem de contrariis actiuis afferri possunt omnia argumenta, quibus impugnauimus præcedentem:sed quantum ad partem posteriorem potest probari hoc argumento. Contraria, quæ non sunt actiua, sunt secundæ qualitates,vt colores,& aliæ,quę procedunt ex mixtione primarum,hoc est ex tali temperamento corporis mixti;sed repugnat idem mixtum habere simul temperamenta contraria: ergo repugnat etiam habere secundas qualitates contrarias, etiā in gradibus remissis. Probatur consequentia,quia etiam in gradibus remissis sequuntur ex contrariis temperamentis,cum in his etiā gradibus sint aliquo modo contrariæ.Pro hac sententia citat Diuum Thomam Ferrara,2. lib. contra gentes cap.56. asserentem in minus albo nihil esse nigredinis, sed albedinem minus intensam,locū vero ex quo id accepit,inuenire nō potui.

Tertia opinio vniuersaliter concedit contraria simul esse 83 posse in eodem subiecto secundum gradus remissos. Ita Enri. quodlib.12. quæst.12. Mars. in 3. distinct.11. artic. 2. Maior distin.15. quæst.2. Argen. quæst. vnica art. 3. Iauell.10. Meth. quæst.13. Suarius tom. 2. suæ Metha. disput. 45. section. 4. & omnes recentiores ; estque iam communis in schola, & vera. Sed plures pro ea citantur, qui vel eam non tenent, vel non ita vniuersaliter, aut non ita expresse, vt D. Aug. D. Thom.

Scotus, Ferra. & Caiet. & propterea eos non affero. Præter testimonia vero Aristotelis ad refutandam sententiam oppositam à nobis adducta probanda est primo ex tribus principiis eiusdem, ex quibus euidenter colligitur. Primum est, mixtio de qua docet c. 10. præcedentis libri; & 2. lib. de partibus animalium c. 3. mixtum componi ex quatuor elementis, vel potius, ait, ex quatuor qualitatibus eorum: ergo sentit permanere in mixto, & illud componere. Non enim potest intelligi de permanentia virtuali in vna aliqua qualitate simplici, quæ sit dispositio pro forma mixti, quia vt sic contentæ non sunt distinctæ realiter, sed realiter vnum: ergo nec possunt mixtum realiter

84 componere. Secundum principium est, quod omne agens in suum contrarium repatiatur simul ab eo, secundum eamdem contrarietatem. Ita docet capit. 7. præcedentis libri; & principium hoc recipit vniuersa schola; sed non potest esse verum, nisi contraria dentur simul in eodem subiecto secundum aliquem gradum. Probatur euidenter, quia si aër agens in aquã per calorem repatitur simul ab ea per frigiditatẽ: ergo aliquid frigiditatis ab ea recipit, quia passio est receptio formæ ab agente per actionem ei impressæ; & habet simul calorem, per quem calefacit aquam: ergo necesse est concedere calorem simul, & frigiditatem in aëre, vel negare reactionem cõtra euidentem experientiam. Tertium principium est: *Id quod mouetur, partim est in termino à quo, & partim in termino ad quem.* Quod habetur 6. lib. Phys. capit. 3. text. 32. Ex quo euidenter probatur nostra sententia hoc modo. Motus est inter contraria, tamquam inter terminos à quo, & ad quem, vt dum mouetur aqua à frigiditate in calorem: ergo dum calefit, partim est in termino à quo, qui est frigiditas, & partim in termino ad quem, qui est calor, simul ergo tunc participat vtroque termino: ergo vtraque qualitate contraria. Ex quibus sequitur, euidens esse, quod nostra sententia contineatur in doctrina Aristotelis, in qua opposita non est probabilis.

85 Sed probatur deinde ratione. Primo, quia motus alterationis est inter contrarios terminos, & ideo ex propria natura successiuus. Cuius ratio à priori est, quia quælibet qualitas contraria producitur in subiecto cum resistentia alterius contrarij, quod ab eo expellitur; sed aqua (gratia exempli) calefit semper ab igne successiue, vt euidenti experientia constat: ergo cum resistentia contrarij existentis in eodem subiecto; alioqui si contraria frigiditas in eadem aqua tunc non esset, in instanti produceretur in ea calor; necesse est ergo concedere frigiditatem in aqua simul cum aliquo calore toto tempore, quo calefit, vel negare

negare quod successiuè calefiat cõtra euidentem experientiam. Secundo, per sensum tactus percipimus in aqua calorem, non virtualem in aliqua alia qualitate virtute contentum, sed formaliter in ea existentem, quia solus calor formalis est qualitas tangibilis, non virtualis, vt probat euidenter lux, quæ cum sit calor virtualis, non sentitur per tactum, sed necessariò concedendum est tunc habere etiam frigiditatem aliquam; nam cum frigiditas sit propria, ac necessaria dispositio aquę, sicut calor est necessaria dispositio ignis; sicut forma ignis non potest conseruari naturaliter sine vllo calore; ita neque aqua sine vlla frigiditate. Euidens igitur est simul habere frigiditatem, & calorem.

Probata iam nostra sententia, explicanda est, vt veritas eius 86
melius intelligatur. Explicatur autem hac distinctione. Contraria sunt in triplici differentia: nam quædam ita se habent, vt ratio formalis vnius destruat alterum, non tamen sunt contradictoria; quia sunt extrema positiua; contradictoria vero sunt affirmatio, & negatio, vel extremum positiuum, & negatio eius; & hoc primo modo sunt contraria ratio virtutis, & vitij in generali, atque in speciali: ratio etiam sanitatis, & ægritudinis; sed hæc adhuc sunt duplicia, nam quædam suscipiunt magis, & minus, vt vitia, & virtutes; alia non, sed quasi in indiuisibili consistunt, vt sanitas, & ægritudo, nam etiam si minimus sit gradus in quo deficiunt primæ qualitates à debito temperamento, omnino deficit sanitas. Alia sunt contraria, quorum ratio formalis vnius non destruit alterum formaliter, sed per naturalem consecutionem sui effectus formalis illud excludit à subiecto, & ita se habent primæ, & secundæ qualitates, quibus vniuersaliter conuenit habere latitudinem gradualem, intensionémque, & remissionem suscipere.

His suppositis, tribus assertionibus explico communem sen- 87
tentiam iam vniuersaliter probatã. Prima assertio est, illa contraria, quorum ratio vnius destruit alterum, nec habent latitudinem, sed quasi in indiuisibili consistunt: nec in gradibus intensis, nec in remissis possunt esse simul. Ita se habent sanitas, & ægritudo. Euidens est hoc, quia quæ latitudine carent, non possunt ad mediocritatẽ reduci, sed quasi indiuisibilis est oppositio eorum, & ideo omnino repugnat simul esse in eodem subiecto.

Quomodo habitus, & actus contrarius possint esse simul in eodem subiecto.

SEcunda assertio est, quoscumque habitus contrarios (exceptis supernaturalibus, de quibus non disputamus) simul esse posse in gradibus remissis naturaliter: atque etiam actum vnius

cum habitu altero ferè semper. Et etiam secundum gradus intensos per potentiam Dei absolutam; sed actus eorum, siue in gradibus intensis, vel remissis per nullam potentiam posse esse simul. Exemplis fiet res manifesta. Habitus temperantiæ, atque etiam intemperantiæ possunt esse simul naturaliter in gradibus remissis, atque etiam quilibet eorum cum actu alterius, non tamen vtriusque actus: habitus etiam scientiæ, & erroris, & actus scientiæ cum habitu erroris; & hæc quidem omnia, quæ in gradibus remissis possunt esse simul naturaliter: supernaturaliter
88 possunt etiam simul esse in gradibus intensis. Contrarium huius tenent Conimbricenses ex parte scientiæ, & erroris 2. lib. de gener. cap. 3. q. 8. art. 2. ad finem negantes omnino, quod possint aliquo modo esse simul; asserentésque esse communem sententiam, quam probant hoc argumento. Quilibet actus erroris, quantumlibet remissus perfectè aduersatur habitui scientiæ, & similiter quilibet actus scientiæ habitui erroris, ita vt se destruãt secundum rationes formales obiectiuas, quia actus scientiæ est assensus veritatis, & actus erroris assensus falsitatis oppositæ: ergo repugnat esse simul, tam habitus ipsi, quam actus vnius cum habitu alterius. Probatur antecedens, quantum ad remissionem, quia eorum repugnantia non dependet ex graduali intensione actus, aut habitus, sed ex natura, & vi affirmationis, aut negationis, qua affirmatur conuenire rei id, ad quod negandum inclinat habitus, aut negatur competere eidem rei id, ad quod affirmandum inclinat habitus; sed hanc repugnantiam rationum formalium assentiendi habent etiam in gradu remisso: ergo nõ possunt esse simul. Probatur minor, quia actibus etiam remissis repugnat affirmare simul, & negare eamdem rem: ergo repugnat esse simul actus horum habituum, quantumlibet remissos; & cõsequenter habitus, quia quamuis repugnantia exerceatur per actus; per quemlibet tamen actum eorum expellitur omnino habitus cõtrarius; & ideo neq; actus cum habitu, neque habitus ipsi possunt vllo modo, vel in gradu aliquo esse simul.
89 Ergo vero sic probo contrarium iam explicatum, quia non minus habent rationes obiectiuas omnino repugnantes habitus temperantiæ, & intemperantiæ; habitus obedientiæ, & inobedientiæ, quam habitus scientiæ, & erroris; & ideo non minus repugnat esse simul in eodem subiecto actus temperantiæ, & intemperantiæ, quàm actus scientiæ, & erroris; sed cum tali repugnantia actuũ euidens est, & ab his authoribus concessum, quod habitus temperantiæ, & intemperantiæ, atque etiam actus temperantiæ cum habitu intemperantiæ possint esse simul naturaliter: & reuera sint simul in homine prius ex consuetudine

intem

intemperato; poſt vero exercente aliquos actus temperantiæ, per quos ex parte ſaltem acquiritur habitus temperantiæ,& ex parte expellitur habitus intemperantiæ; ergo non erit minus euidens,quod poſſint eſſe ſimul habitus ſcientiæ, & erroris,& actus ſcientiæ cum habitu erroris in homine,qui prius errauit ex habitu circa aliquam propoſitionem,& adueniente demonſtratione acquiſiuit habitum ſcientiæ, non ſtatim omnino expulſo habitu erroris.Quem habitum ſcientiæ permanente adhuc eodem habitu erroris poteſt exercere,quouſque eum omnino expellat.Secundo probatur, quia habitus erroris cum ſit radicatus in ſubiecto, non poteſt omnino expelli per vnum, vel plures actus ſcientiæ; ſicut habitus vitij non omnino expellitur per aliquos actus virtutis oppoſitæ: ergo neceſſe eſt qualitatem illam permanere,& ſub vera ratione habitus, quia habitus non eſt aliud, quàm inclinatio acquiſita in obiectum; ſed qualitas illa permanẽs inclinat in idem obiectum, in quod inclinabat ante aduentum ſcientiæ: ergo permanet ſub vera ratione habitus,& ita vterque habitus ſimul,& actus vnius ſimul cum habitu alio.

Probatur tandem,quod per potentiam Dei abſolutam qui- 90
cumque habitus contrarij, & quomodocumque ſe habeant, & actus ſimiliter vnius cum habitu altero poſſint eſſe ſimul ſecundum gradus intenſos;quia ſicut permanent naturaliter habitus iſti in eodem ſubiecto,& actus vnius cum alio habitu ſecundum gradus remiſſos; ſic poteſt fieri per diuinam potentiam,quod actus vnius habitus nullum gradum intenſionis alterius expellat;ſed in eadem intenſione, quam habebat prius, permaneat.Poteſt etiam Deus exiſtente habitu erroris intenſo in intellectu producere habitum ſcientiæ etiam intenſum ſine expulſione eiuſdem habitus erroris.Et ratio horum eſt, quia vt ſtatim dicemus, habitus ſolum ſunt inclinationes ad actus: quare non dicunt actualem coniunctionem cum obiectis, nec actualem tendentiam in ea, ſed quaſi potentialem: potentiæ autem, vel inclinationes ad actus contrarios non niſi diuerſo tempore eliciendos per diuerſas qualitates, non repugnant eidem potentiæ, quamuis repugnent actus ipſi contrarij ſimul eliciendi propter actualem repugnantiam, ratione cuius vnus eſt actualis deſtructio obiectiuæ rationis alterius; ideo non poſſunt ſimul elici ab eadem potentia.De actibus vero euidens eſt habere intrinſecam repugnãtiam actualem, vt actus ſcientiæ,& erroris,& quemlibet eſſe deſtructionem rationis obiectiuę alterius,quia manifeſtam continet repugnantiã eumdem intellectũ affirmare,ac iudicare ſimul eamdem propoſitionem

veram

veram esse,& falsam, vt per se est manifestum. Vnde sequitur non posse vllo modo esse simul, siue in gradibus intensis, vel remissis,quia intensio, vel remissio neque augent, neque minuunt intrinsecam repugnantiam.

91 Ad argumentum vero oppositæ sententiæ distinguendum est antecedens quod quilibet actus horum habituum destruat rationem formalem obiectiuam alterius;nam ratio obiectiua actus,& habitus diuerso modo se habent. Quemadmodum actus,& habitus diuersum modũ habent attingendi obiectum, aut tendẽdi in illud. Actus enim attingit obiectum per modum actualis tendentiæ,& coniunctionis cum eo; habitus vero per modum inclinationis,& ideo quasi potentialis coniunctionis cum eo, & quia repugnat eumdem intellectum simul & actu coniungi cum veritate,& falsitate eiusdem propositionis actu iudicatæ, & ideo ratio formalis vnius actus destruit omnino alium actum,nec potest vllo modo simul cum eo esse:sed quia non repugnat eumdem intellectum posse attingere veritatem vnius propositionis vno tempore, aut posse ei coniungi per actuale iudicium, & alio tempore posse attingere falsitatem eiusdem propositionis, & posse coniungi illi per iudicium actuale contrarium, ideo actus vnius habitus non omnino destruit rationem obiectiuam alterius habitus, nec proinde habitum ipsum;ideo non repugnat habitus quantumlibet contrarios simul esse in eodem intellectu circa eamdem propositionem,vt habitum scientiæ, & erroris. Nec repugnat actu coniungi intellectum veritati propositionis,vel actu eam attingere per iudicium ; & posse attingere falsitatem eiusdem, eique coniungi per actuale iudicium oppositum, ideo potest actus vnius habitus esse simul cum habitu opposito, vt actus scientiæ cum habitu erroris:immo & actus erroris cum habitu scientiæ (saltem per potentiam Dei absolutam) quia quamuis repugnare videatur naturaliter,quod habens habitum scientię alicuius propositionis in intellectu,& species eiusdem propositionis in memoria,possit habere actum erroris circa eamdem, vel circa

92 contrariam iudicans esse veram.Fieri tamen potest per potentiam Dei absolutam,vt ablatis speciebus permaneat habitus,& tunc non repugnabit, quod intellectus vtatur eodem habitu erroris permanente cũ habitu scientiæ; & ex consequenti actus sit simul cum habitu. Quare negandum est ad formam argumenti,quod actus vnius habitus omnino tollat habitum contrarium.Et hæc quidem de habitibus acquisitis,& eorum actibus vera esse censemus:nam de infusis alia est ratio, quia sicut simul infunduntur,sic etiam simul amittũtur, & intẽdi quidem possunt

possunt per actus supernaturales ab eis elicitos, non tamen remittuntur per contrarios, sed per quemlibet etiam remissum prorsus tolluntur: acquisiti vero sicut paulatim fiunt per plures actus, ita nati sunt paulatim corrumpi per oppositos, & non simul.

Quonam modo contraria non actiua possint esse simul in eodem subiecto.

93 VLtima tandem assertio nostra est, contraria etiam non actiua simul esse posse; & simul re vera dari in eodem subiecto secundum gradus remissos, & per potentiam Dei absolutam posse dari simul secundum gradus intensos. Itaq; eamdem prorsus rationem esse de contrarijs actiuis, & non actiuis; ita vt sicut calidum remissum compatitur secum remissam frigiditatem, ita album remissum remissam nigredinem. Et sicut summus calor, qui est vt octo, potest secum cõpati in eodem subiecto summam frigiditatem, quæ est etiam vt octo, ita albedo intensa vt octo potest secum compati nigredinem vt octo per potentiã Dei absolutam. Probatur primum de gradibus remissis expresso testimonio Arist. 3. lib. Top. cap. 4. loco 9. vbi ita ait: *Quæ contrarijs sunt impermixtiora magis talia, vt albius quidem nigro impermixtius.* Colligitur etiam efficaciter ex his, quæ docet de eisdem contrarijs non actiuis, nam 7. lib. Physic. text. 11. enumerat ea inter qualitates contrarias per se terminantes motum alterationis: & lib. 5. text. 11. & 12. expresse asserit motum propriissimum alterationis dari non solum quando remittitur aliquod horum contrariorum, vel intenditur in subiecto, vt quando minus album fit magis album: sed quando mouetur ab vno contrario in aliud simpliciter, vt quando ex albo fit nigrum, vel è contra; lib. etiam 6. tex. 87. vniuersaliter docet in omni motu propriè sumpto necessarium esse vt subiectum, quod mouetur partim sit in termino à quo, & partim in termino ad quem. Ex quibus omnibus hoc argumentum desumitur. Corpus potest moueri ab albo in nigrum motu propriè sumpto pro successiuo, & dum mouetur participat vtroq; termino à quo, & ad quem: ergo participat simul aliquid albedinis, & aliquid nigredinis: quod est vtramque qualitatẽ contrariam, etiam non actiuam, nec passiuam simul esse in eodem subiecto in gradibus remissis.

95 Probatur deinde ratione, quia contraria non actiua habent eamdem latitudinem gradualem, ac habent actiua, & cum sint vere, & propriè contraria, debent se expellere ab eodem subiecto, saltem expulsione formali omnibus contrarijs intrinseca

(actiua

(actiua enim expulsio, vt diximus, non est omnibus essentialis:) ergo albedo & nigredo, cæteraque contraria non actiua se expellunt ab eodem subiecto, non simul, sed per gradus, & ideo successiue, quia expulsio contrarij necessariò debet fieri cum resistentia, sed ex graduali, & successiua expulsione ab eodem subiecto euidenter colligitur simul esse in eo illa, quæ se expellunt: ergo necessariò concedendum est, quod hæc etiam contraria non actiua simul sint in eodem subiecto in gradibus remissis. Posse autem esse simul in gradibus intensis has qualitates non actiuas per potentiam Dei absolutam, eisdem argumentis probari potest, quibus probatum est de qualitatibus contrarijs actiuis, & passiuis.

96 Ad testimonium Aristotelis adductum pro prima opinione respondeo, duobus modis coniungi posse qualitates primas. Primo ad compositionem elementi. Secundo ad compositionem mixti. Et ad compositionem elementi certum est concurrere secundum gradus intensos, sicut ad compositionem mixti secundum gradus remissos: nam quodlibet elementum constat duplici qualitate, vna in summo, altera prope summum: mixtum vero eisdem qualitatibus constat in gradibus remissis: Aristoteles ergo in illo loco agit de coniunctione, vel combinatione qualitatum ad compositionem elementi, & ideo negat posse coniungi qualitates contrarias, quia ad talem compositionem concurrere debent secundum gradus intensos, secundum quos non possunt esse simul, si contrariæ sint, & ideo absolutè sunt incompossibiles combinationes qualitatum contrariarum ad compositionem elementorum, sed ad compositionem mixti concurrere possunt, vt alijs locis docet expresse Aristoteles, quos pro nostra sententia citauimus, quia secũdum gradus remissos concurrunt, in quo nulla datur repugnantia.

97 Ad primum argumentum respondent nonnulli recentiores, definitionem contrariorum non conuenire his qualitatibus secundum essentiam, sed secundum modum intensionis, & ideo absolutè concedunt secundum gradus remissos non esse contrarias, sed solum secundum intensos, quia solum secundum illos se expellunt ab eodem subiecto. Hæc tamen sententia falsa mihi videtur, quod probatur à priori ex his, quæ diximus, q. 4. elucidantes definitionem contrariorum: nam contrarietas dicit specialem repugnantiam duorum extremorum maximè distantium sub eodem genere; sed maximè distare sub eodem genere conuenit speciebus ex proprijs differentijs essentialibus: nam per differentias accidentales non dicuntur esse sub genere: ergo si qualitates istæ cõtrariæ sint, ex propria essentia debet

debet eis conuenire contrarietas:sed essentia est eadem in omnibus, siue secundum gradus remissos, vel intensos accipiantur:ergo omnibus debet conuenire contrarietas, & non solum intensis.

Secundò probatur,quia calor remissus expellit frigiditatem ab aqua expulsione effectiua,& formali, & etiam expellitur ab aqua reagente in idem calidum remissum: ergo calor remissus contrarius est frigiditati, & si dicas expellere frigiditatem intensam,& non remissam,& ideo solum esse contrarium ei, & non remissæ;non soluitur argumentum,quia expellens intensam non desinit esse remissus: ergo verum est calorem remissum expellere,& cõtrarium esse. Quare falsum est dicere, quod contrarietas solum conueniat qualitatibus secundum gradus intensos. 98

Pro solutione verò argumenti adnotandum est mutuam expulsionem contrariorum dupliciter sumi posse, vel secundum aptitudinem,vel secundum actum; & aptitudo quidem essentialis est eis;actualis vero non,nisi accidentalis. Probatur euidenter,quia non semper se expellunt,sed dum agunt,& patiuntur:ergo expulsio actualis nec essentialis est eis, neque propria passio eorum:ex opposito vero semper sunt apta se expellere,& hæc aptitudo conuenit eis ex propria natura, ratione cuius specialem oppositionem,& repugnantiam habent in ordine ad subiectum:ergo essentialis est, vel ab essentia oritur. Vnde sequitur,in definitione contrariorum non sumi expulsionem pro actuali,quia accidentia, quæ non semper conueniunt rei, nec possunt ad definitionẽ eius pertinere;sed pro aptitudinali, vel radicali. Actualis vero expulsio, cum sit à subiecto, secundum capacitatem,& dispositionem eius accipienda est, atque etiam secundum debitam proportionẽ eorumdem contrariorum; ita vt circa illud agere, & pati possint: non enim in quocumque gradu intensionis accepta,agere, & pati possunt, quod patet, si applicentur in gradibus intensis omnino æqualibus:non enim se expellent,immo nec omnino vnum aget in aliud, sed in tali proportione applicari debent,vt maior sit actiuitas agẽtis, quã resistentia passi:nam si æquales sint,ita vt tantũ resistat passum, quantum agens agit,nulla sequetur actio, nulla actualis expulsio actiua,vel formalis:nam hæc ab illa dependet, vt per se est manifestum. Requiritur ergo ex parte subiecti, quod sit in eo adimpleta latitudo gradualis ex vno, vel vtroque contrario: nam si adimpleta non sit, capax erit adhuc alicuius gradus vel partis vtriusque contrarij:quare vtrũque poterit simul recipere sine vlla expulsione quousque latitudo cõpleatur;cõpleta vero nullam 99

nullum gradum vnius accipere potest sine expulsione alterius gradus ex alio. Ex parte vero eorumdem contrariorum requiritur proportio secundum gradus etiam eiusdem latitudinis,& secundum densitatem, & alias conditiones requisitas ad agendum,& patiendum; ita vt omnibus consideratis maior sit actiuitas vnius, quàm resistentia alterius. Itaque sicut de primis qualitatibus verum est esse actiuas & passiuas, & hoc eis conuenire essentialiter,& tamen non semper,neque in quocumque gradu etiam intenso agunt,& patiuntur, sed in certo gradu, & proportione applicata, vt superius ostendimus, ita de contrarietate dicendum, essentialiter conuenire eisdem qualitatibus, & consequenter, quod possint se expellere ab eodem subiecto, actum vero expulsionis non semper exercent,etiam in gradibus intensis,sed cum certa proportione requisita ad agendum,quia media actione,& non aliter se expellunt.

100 Ex his non est iam difficile argumentum soluere, concedimus enim definitionem contrariorum essentialiter conuenire his qualitatibus, sed in definitione non sumi expulsionem pro actuali,sed solum pro aptitudine, quam habent contraria semper in quibuscumque intensis, vel remissis gradibus accipiantur. Vnde licet non semper se expellant,semper possunt aliquo modo se expellere, & ideo semper, & in quibuscumque gradibus accipiantur, conuenit eis definitio, & verè contraria censenda sunt. Et si dicatur sumpto vtroque contrario in gradu remisso,numquam se expellunt,sed simul sunt in eodem subiecto:ergo sic accepta,non sunt apta se expellere,nec verè contraria.Concesso antecedente,neganda est consequentia,quia quod tunc non se expellant, non prouenit ex defectu contrarietatis, sed ex capacitate subiecti respectu vtriusque in eo gradu, in quo non excedunt latitudinem, quæ si esset completa ex vno solo, expelleretur ab alio etiam remisso expulsione formali, vt patet in actione, & reactione, in qua remissus calor introductus in aqua expellit aliquid frigiditatis ab ea expulsione formali, & hoc sufficit, vt semper sint apta se expellere, etiam in gradu remisso,licet non se expellant,nisi adimpleta iam in subiecto latitudine graduali;& hac expleta quodlibet contrarium, etiam remissum expellit aliud etiam intensum, vel certè aliquem eius gradum,qui remisso æquiualet.

101 Ad secundum, negandum est antecedens, quod contrarium remissum expellat aliud etiam remissum efficienter,aut formaliter; neutro enim modo illud expellit propter capacitatem subiecti, vtrumque habere potentis in tali gradu. Et cum dicitur calidum vt tria agere in frigidum vt duo negandum est, quia

quia frigidum vt duo debet esse calidum vt sex, alioqui non erit latitudo contrarietatis expleta, in calidum autem vt sex repugnat agere calidum vt duo, quia repugnat intendere calorem eius. Ad aliud vero, quod in eodem argumento dicitur de denominatione eiusdem subiecti ab vtroque contrario simul in eo existente, hac distinctione respondendum est, (ne de solo nomine sit quæstio, si omnibus modis negetur talis denominatio.) Duobus modis possumus sumere denominationem; vel secundum communem vsum loquendi, & hoc modo subiectum habens vtramque qualitatem, solum denominatur à prædominante, nempe ab intensiori, vt si sit calidum vt quinque, & frigidum vt tria, simpliciter denominamus illud calidum; immo aliquando licet prædominetur re vera frigiditas in corpore aliquo, quia magis sentitur calor propter actiuitatem eius maximam, denominamus corpus calidum; vt aquam vocamus absolutè calidam, etiam si plus habeat frigiditatis, quàm caloris. Si 102
vero in gradu æquali habeat corpus vtramque qualitatem, non denominatur ab aliqua earum, sed aliquo nomine simplici illud denominamus, quo significatur vtrumque in gradu æquali, vel secundum rem, vel saltem secundum sensum, vt aquam vocamus tepidam, quo nomine significamus æqualem habere frigiditatem, & calorem saltem secundum sensum; quod si non sit nomen simplex, quo significetur æqualitas vtriusque, significamus eam nomine complexo dicentes corpus esse humidum, & siccum in æquali gradu. Secundo modo potest sumi denominatio ex ipsismet effectibus formalibus, quos tribuunt qualitates contrariæ subiecto, qui siue sint in gradu æquali, vel inæquali, non denominamus subiectum ab vno solo, sed vtrumque concipientes, & explicantes dicimus corpus esse calidum vt quatuor, & frigidum vt quatuor, aut quid simile. Ad formam igitur argumenti concedimus vel denominari subiectum à solo contrario prædominante, vel ab vtroque simul explicatis gradibus vtriusque, secundum quos inhærent eidem subiecto. Negamus autem consequentiam, quod suscipiat simul contradictorias denominationes calidi, & non calidi, aut frigidi, & non frigidi; quod manifestum est, dum à solo prædominante fit denominatio; nam si solum denominatur ab vno, non sequitur simul suscipere denominationem contradictoriam à negatione eiusdem, sed solum à negatione alterius. Denominatio vero positiua vnius non est contradictoria denominationi à negatione alterius; sed necessariò conueniens cuicumque rei: quod exemplo posset explicari. Si vero denominemus subiectum ex effe- 103
ctibus formalibus vtriusque cõtrarij secundum se consideratis,

MM

non ab vno solo denominatur, sed ab vtroque explicatis gradibus vtriusque effectus: vnde non sequitur, quod ei possit conuenire denominatio positiua, & negatiua eiusdem rei.

Ad tertium negandum est, quòd sequantur duo illa absurda ex eo, quod contraria in gradibus remissis sint simul in eodem subiecto. Et ad primum absurdum asserunt quidam ex his, qui sequuntur nostram sententiam, nullo modo concedi posse, quod idem corpus moueatur simul motibus contrariis, quia secum videtur hoc afferre repugnantiam, vt in cæteris motibus est manifestum. Ego vero ex suppositione, quod contraria in gradibus remissis simul esse possunt in eodem subiecto, vt probauimus; teneo non solum, quod possit, sed quòd in eisdem gradibus moueri debeat motibus contrariis, propter hoc argum. Motus non habent aliam repugnantiam, vel contrarietatem, præter eam, quam accipiunt ex terminis ad quos; sed non repugnat terminos ad quos calefactionis, & infrigidationis esse simul in eodem corpore: ergo nec repugnabit eosdem motus esse simul. Hoc tamen cum hac limitatione conceditur. Quod sicut non conceditur naturaliter contraria posse esse simul in eodem subiecto absolutè, sed cum addito remissionis gradualis, ita non est absolutè concedendum, quod idem corpus possit simul moueri motibus contrariis, nisi secundum gradus remissos, quos constat habere motus à terminis.

104 Ad secundum, quod tamquam absurdum inferebatur, nempe posse vnum contrarium agere in alterum nullo modo corrumpendo illud, hac distinctione respondeo, si in vtroque sit latitudo vtriusque contrarietatis expleta, impossibile est; quia nec tunc potest idem corpus naturaliter moueri motibus contrariis, nec aliquid ex propria forma producere sine expulsione contrarij gradus. Si vero non sit expleta, non est inconueniens agere vnum contrarium in aliud, non corrumpendo illud, sed solum producendo in ipsum aliquem gradum propriæ formæ, quia ad talem productionem non sequitur necessariò expulsio contrarij; cum subiectum sit capax vtriusque, vsque ad integram latitudinem ex vtroque complendam, vt probauimus. Et idem posset contingere in generatione substantiali, si materia naturaliter posset habere plures formas substantiales; tunc enim generationem vnius substãtiæ non sequeretur corruptio alterius, & quia per potentiam diuinam plures habere potest, per eamdem posset dari generatio vnius sine corruptione alterius, & quod agens ageret in suum contrariũ non corrumpendo illud, sed solum introducendo propriam formam in eamdem materiam, & cum contraria in gradibus remissis possint esse simul in eodem

eodem subiecto, vt probauimus, potest vnum agere in alterum per solam productionem propriæ formæ sine corruptione formæ contrariæ.

Ad argumentum secundæ opinionis concessa maiori, & minori, neganda est consequentia, quod mixtum non possit simul habere qualitates contrarias non actiuas in gradibus remissis. Et quod dicitur has qualitates contrarias sequi non posse, nisi ex contrariis temperamentis, distinguendum est, nam dum primo fiunt, cōtraria, vel saltem diuersa postulant temperamenta, sicut qualitates ipsæ cōtrariæ sunt, & ex eadem causa circa idem subiectum non possunt sequi effectus contrarij. Itaque in prima generatione mixti non possunt secundæ qualitates contrariæ produci, etiam in gradibus remissis, sed vna tantum earum in aliquo gradu intensionis sequitur secundum modum temperamenti, vel permixtionis primarum qualitatum: postea vero variato temperamento incipit produci contraria cum aliqua remissione eius; & ita dantur simul in eodem subiecto secundum gradus remissos, licet non producantur simul in eo. 105

Et si quis ita arguat, fieri ordinatur ad esse, sed possunt esse simul in gradibus remissis: ergo simul fieri, quod patet in primis qualitatibus, quę simul produci possunt in eodem subiecto vtraque carente. Neganda est consequentia, quia licet ex eo, quod simul fieri possunt, sequatur simul esse posse, non tamen ex simultate essendi sequitur bene, quod simul fieri possint. Quia aliquod impedimentum dari potest, ne simul fiant, quod non detur ad simultatem essendi, & verè datur in his qualitatibus: cum tamen non detur in primis, quia primæ qualitates non supponunt alias, in quarum permixtione fundentur, & ideo non repugnat simul produci in nudo subiecto vsque ad certum gradum: qualitates vero secundæ supponunt tale temperamentum primarum, ex quo sequuntur, quod cum non possit multiplex esse simul in eodem subiecto, neque idem, & diuersum, nec possunt ex eo primo sequi qualitates secundæ contrariæ, sed cum possit diuerso tempore variari, potest post productionem vnius produci contraria, & simul esse cum ea in gradibus remissis, licet non possint simul produci.

QVÆSTIO VII.

An cuilibet elemento ex propria natura conueniant duæ qualitates primæ?

DE solis primis qualitatibus in primis quæritur, nam de secundis certum est conuenire elementis raritatem, & 106

densitatem, atque etiam grauitatem, & leuitatem; deinde, an cuilibet elemento ex propria natura conueniant duæ. Nam certum est, & experientia notum plures, immo & contrarias cuilibet conuenire secundum aliquas partes ab agente extrinseco eis impressas, vt aquæ calorem, aëri frigiditatem, & terræ humiditatem. Quod ergo quæritur est, an ex propria natura, & ideo ab intrinseco cuilibet conueniant duæ qualitates primæ, vt aëri calor, & humiditas; & ita cæteris secundum proportionem.

Et prima opinio negat omnibus elementis conuenire, sed de aëre docet solam humiditatem esse ei naturalem; calorem vero, & frigiditatem ab extrinseco tantum ei imprimi. Ita Vallesius 1. lib. controuers. Medic. capit. 10. vbi eamdem sententiam tribuit Galeno 8. lib. de vsu partium capit. 3. atque etiam lib. de vsu respirationis. Probatque hoc argumento. Qualitates illæ, quas habet elementum ex propria natura non facile, nec passim amittit, sed ferè semper retinet, vt patet de igne, qui numquam ferè admittit calorem, & siccitatem; sed aër passim transmutatur à frigiditate ad calorem, & eadem facilitate, qua fit calidus, fit etiam frigidus: ergo neutra harum qualitatum est ei naturalis, sed sola humiditas in eo perseuerans.

107 Secunda opinio solum tribuit eidem aëri frigiditatem naturalem; calorem vero, & humiditatem, quas aliquando etiam habere solet ab extrinseco corpore esse eis impressas. Hanc tribuit Stoicis Galen. lib. 1. de simplicium medicamentorum facultatibus capit. 2. Eamdem secutus est Seneca lib. 2. naturalium quæstionum cap. 10. Probatur experientia, & ratione. Experientia quidem, quia illa sola qualitas censetur conuenire corpori ex propria natura, quæ ei conuenit semotis extrinsecis agentibus sibi contrariis; cæteræ vero, quæ ei conueniunt in præsentia eorum ab eis imprimi censendum est, sed sola frigiditas hoc modo conuenit aëri: ergo hæc sola est ei naturalis. Probatur minor, quia in hieme, & ferè in noctibus totius anni frigidus est aër, cuius ratio solum potest esse absentia Solis, per præsentiam eum calefacientis, eo vero absente se reducit ad naturalem frigiditatem, sicut de aqua est manifestum: ergo sicut hæc naturaliter est frigida, calida vero ab extrinseco, pari ratione de aëre censendum est. Probatur etiam ratione, quia illa sola qualitas censetur naturalis elemento, quæ circa centrum, vel medium eius semper ei conuenit, nam in centro, vel circa illud censetur natura eius suam habere puritatem, præsertim cum ex hac parte magis sit ab extrinsecis contrariis remotum; sed aër in media regione semper est frigidus, immo frigidior

frigidior multò, quàm in suprema,& infima: ergo negari non potest, quod frigiditas sit ei naturalis. Minorem probat euidens experientia; nam videmus in regione illa generari niuem in hieme, æstiuo autem tempore grandinem propter nimiam frigiditatem aëris.

Tertiam opinionem tenet Aristoteles capit. 2. huius libri, 108
textu 16. & 4. Metheo. capit. 1. quibus locis singulis elementis tribuit duas qualitates, videlicet igni calorem & siccitatem; aëri calorem & humiditatem; aquæ frigiditatem & humiditatem;& terræ siccitatem,& frigiditatem. Et hæc est communis sententia Scholę,& videtur nobis probabilior,& sequenda. Et prima eius ratio desumitur ex situ, & collocatione elementorum in Vniuerso,cuius partes, quasi integrantes sunt;atque etiam ex fine,cuius gratia condita sunt elementa,nempe vt generentur ex eis mixta. Et ex hoc fine probatur, quòd singula habeant qualitates singulas, per quas sint contraria hoc modo. Generatio rei naturalis fit ex contrario, & generatio mixti ex elementis, quarum virtutibus constant pro dispositionibus ad introductionem suæ formæ: ergo necesse est elementa esse inter sese contraria per qualitates actiuas, & passiuas, per quas possint concurrere ad mixtionem, seque corrumpere, vt ex eorum materia eisdem qualitatibus disposita possit mixtum generari, contrarietas autem secundum vnam saltem qualitatem debet esse: ergo quodlibet debet habere vnam qualitatem, per quam alteri sit contrarium. Quod vero necessarium 109
sit habere etiam alteram, per quam contrarium non sit, probatur ex situ, & collocatione, quia elementa ita sunt collocata,vt quodlibet habeat aliud sibi proximum, atque contiguum, iuxta quod conseruetur & à quo nec destruatur, neque illud destruat; alioqui talis collocatio contraria esset conseruationi totius mundi, cum per eam se destruerent partes eius; sed locus, in quo conseruatur corpus, debet habere qualitatem aliquam similem, aut consonam temperamento eiusdem corporis, alioqui, si omnes haberet contrarias, non bene conseruaretur in ipso, vel iuxta ipsum: necesse est ergo, vt quodlibet elementum aliam qualitatem habeat, per quam assimiletur alteri iuxta se collocato præter aliam, ratione cuius ei contrariatur, & consequenter duas primas qualitates actiuas, & passiuas. Secundo, elementa sunt prima corpora generabilia, & corruptibilia, & ideo inter se contraria, vt possint se corrumpere, & vnum transmutari in alterum, atque etiam omnia in tertium,quod est mixtum,si vero vna tantum qualitate contraria constarent,difficilis admodum redderetur mixtio,nec suffi-

ceret duo, aut tria concurrere, sed necessarium esset concursus omnium, alioqui nec omnes quatuor qualitates possent concurrere, nec ideo mixtionem efficere à generatione distinctam: ergo necesse est alia constare non contraria illi.

110 Probatur deinde experientia in singulis elementis: nam ignem experimur esse calidum, atque etiam siccum, quia videmus humida, quæ calefacit, simul exsiccare. Præterea, quo corpus aliquod magis est siccum, melius, atque facilius in ignem conuertitur, & qualibet materia sicca magis est disposita, pro forma ignis in eam introducenda, quàm humida: siccitas ergo congrua dispositio censetur ad formam ignis. Quod non potest intelligi, nisi forma ignis eam tamquam sibi connaturalem postulet simul cum calore, de quo euidens est ei conuenire.

De aëre etiam probatur primo, quod sit calidus ex propria natura. Primo, quia probatum est omnia elementa esse inter sese contraria; sed si aër non sit natura calidus, sed fortè frigidus, vt voluerunt alij, non esset aquæ contrarius: ergo calidus debet poni ex propria natura. Secundo, quia si aër non esset calidus, facile, & sine vlla resistentia conuerteretur in aquam, quæ per summam frigiditatem in eum sibi contiguum agit, & ideo in instanti, quia nullam potest habere resistentiam, nec successionem conuersio eius, si nullum habet calorem ex propria natura. Quod vero aër sit humidus, probatur primo; nam de igne probatum est esse calidum, & siccum; & statim probabitur de aqua euidenti experientia esse frigidam, & humidam, & ideo omnino ei contrariam: ergo duo alia elementa, nempe aër, & terra debent esse omnino etiam contraria, sed probabitur experientia terram esse siccam: ergo necesse est aërem esse humidum. Secundo, quia singula elementa sunt singulis contraria secundum aliquam qualitatem, vt probauimus: ergo aër est contrarius igni, non per calorem; cum probatum sit esse sua natura calidum: ergo per humiditatem, & ideo ex propria natura erit humidus, sicut ignis siccus. Quod tandem probat vsus respirandi, nam aëre respiramus: ergo cum respiratio sit operatio vitalis; aëre ex hac parte sustentatur, atque conseruatur vita; sed hæc consistit in calido, & humido: ergo humidus, & calidus debet esse aër eam conseruans.

111 Quod vero aqua sit frigida, probatur duplici experientia. Prior est, quia dum ab aliquo agente calido sibi approximato calefacta est, eo sublato statim absque aliquo infrigidante extrinseco, sed suæ naturæ relicta, se reducit ad antiquam frigiditatem: ergo à propria natura habet frigiditatem, & non ab aliquo extrinseco. Altera experientia est, quia aqua quæcumque

non

non calefacta ab extrinseco calefaciente, vel eo remoto, à quo calefacta est, & suæ naturæ relicta infrigidat quæcumque alia corpora temperata: ergo ex propria natura frigida est. Probatur consequentia, quia ea, quæ semper contingunt, & non causantur ab aliquo extrinseco, naturalia censentur.

Probatur tandem, quod terra sit sicca, ex diuinæ Scripturæ verbis in principio Genesis, vbi refertur Deum statim ac terram condidit, eam vocasse aridam. Deinde ex definitione sicci, quam tradit Aristoteles in hoc 2. lib. text. 9. his verbis: *Siccum autem facile terminabile proprio termino, difficulter autem terminabile alieno.* Sed euidens est terram per se terminari, vel consistere, etiamsi à nullo alio corpore coarctetur: ergo ex propria natura debet reputari sicca. Et tandem experientia, quia sublato quocumque extrinseco eam humectante, statim se reducit ad siccitatem nullo extrinseco corpore eam exsiccante: ergo sua natura debet censeri sicca.

Ad argumentum primæ opinionis concedenda est maior, 112 quod illa qualitas censenda sit naturalis corpori, quam retinet semper. Minor vero distinguenda; quod aër facile transmutetur à calore ad frigiditatem; nam transmutari ad frigiditatem contingit dupliciter; vel amittendo omnino calorem; & hoc modo neganda est, vel plus frigiditatis recipiendo, & maiori facilitate, quàm reliqua elementa recipiant qualitates sibi contrarias; & in hoc sensu conceditur: hoc autem habet propter humiditatem cum raritate, & subtilitate coniunctam: quarum ratione facilè subditur alienis impressionibus; sicut etiam facile mouetur localiter à quocumque extrinseco versus omnem differentiam loci: quare non probatur ex propria natura non esse calidum, sed solum, quod ita sit naturaliter calidus, vt facile ab eodem calore transmutetur, qui non adeo tenaciter ei inhæret, atque humiditas, quæ est qualitas ei propria, vt quæstione sequenti probabitur, à qua proinde remouetur difficilius.

Ad primum argumentum secundæ opinionis concedenda 113 est etiam maior, sed minor neganda, quod frigiditas conueniat aëri, remotis contrariis. Et quod dicitur ideo infrigidari aërem, quia postquam calefactus fuit à Sole, eodem Solé absente reducit se ad naturalem frigiditatem, sicut aqua semoto igne, negandum est; sed absente Sole infrigidatur ab aqua tunc valde frigida, atque etiam ex vicinitate terræ ex se frigidæ, & plus ab aqua infrigidatæ. Quare ex hoc non probatur aliquam frigiditatem naturalem habere: sed quamcumque habet, & quocumque tempore eam ab extrinseco infrigidante recipit.

QVÆSTIO VIII.

Quænam sit causa maximæ frigiditatis, quam habet aër in media regione.

SEcundum argumentum eiusdem opinionis quæstionem excitat de causa maximæ frigiditatis, quam habet aër in media regione. Præsupponit autem quæstio tamquam certum, aërem in media regione frigidissimum esse; nam experientia constat maximam ibi fieri condensationem nubium ex aëre, & vaporibus; & easdem nubes non solum conuerti in aquam, sed eamdem aquam ex eis genitam statim conuerti in niuem, & grandinem, per quamdam congelationem, quæ omnia procedunt ex nimia frigiditate. Probatur euidenter, quia aqua non potest produci ex vaporibus, & aëre, nisi præcedente in materia eorum frigiditate maxima, quam pro dispositione petit forma eiusdem aquæ ad sui introductionem. Deinde aqua non congelatur, nisi crescente frigore: (vt in hac nostra regione videmus) ergo neque in media illa congelatur, vt ex ea fiat nix, & grando, nisi eodem adhuc frigore crescente; & ex vtroque fit euidens, aërem in ea regione nimis esse frigidum. Quærit vero eadem quæstio, quænam sit causa illius frigiditatis.

114 Et prima opinio præcipuam causam eius esse docet naturam eiusdem aëris, quem putat summè frigidum à natura esse, & non calidum. Quam primo sequuti sunt Stoici, vt testatur Galenus lib. de Simplicium medicamentorum facultatibus c. 20. à quibus eam desumpserunt Seneca 2. lib. qq. naturalium cap. 10. Tullius 2. lib. de natura Deorum, Philo Iudæus in lib. de plantatione Noë, & Galenus lib. 8. de vsu partium cap. 3. vbi reprehendit Aristotelem, quod posuerit aërem ex propria natura calidum. Hæc opinio duo habet pro se argumenta satis efficacia. Primum est illud, cuius occasione excitatum est dubium, quia quodlibet elementum habet puritatem naturalem in medio, vel circa centrum, vbi minus potest à contrariis agentibus alterari: sed aër in media regione frigidissimum est: ergo summam habet frigiditatem ex propria natura, & non impressam ab aliquo agente contrario. Secundum, quia nullum violentum potest esse perpetuum, vt testatur Arist. 1. lib. de cœlo, & mundo text. 15. & lib. 2. text. 18. sed nimia illa frigiditas, quam habet aër in media regione, est perpetua, nullo anni tempore deficiens, vt probāt continui effectus eius, pluuiæ, niuis, & grandinis: ergo non potest esse violenta. Vnde sequitur eam non habere

habere aërem ab aliquo agente contrario, atque extrinseco impressam, sed ex propria natura.

Hæc tamen sententia non solum est contra Aristotelem asserentem, aërem non esse à natura frigidum, sed calidum & humidum, sed etiam contra rationem, vt probauimus; ideo causa aliqua extrinseca frigiditatis eius in media regione quærenda est. Quam assignat secunda opinio asserens frigiditatem illam ex eo procedere, quod Sol minorem effectum illuminationis, & calefactionis habet circa mediam regionem aëris, quàm circa supremam, & infimam; quam circa supremam quidem, quia fortius eam illuminat, & cõsequenter intensius calefacit tamquam proximiorem; iuuat etiam non parum, quod iuxta elementum ignis posita est, à quo etiam necesse est calefieri. Hæc vero infima regio aëris propter reflexionem radiorum solarium in terra, & aqua factam intensius illuminatur, & calefit, media vero ab his causis extrinsecis libera est, & propterea nõ est calida, sed frigida. His autem causis addunt Parisienses virtutem cœlestem particularem, à qua eadem media regio aëris infrigidatur. 115

Sed hæc etiam sententia ex ea parte, qua pro causa assignat minorem illuminationem, & calefactionem mediæ regionis à Sole, insufficiens est: ex alia vero, qua addit virtutem cœlestem infrigidantem eamdem regionem mediam, parum probabilis. Ostendo primum, quia ex eo, quod minus illuminetur media aëris regio, quàm suprema, & infima, & consequenter minus calefiat à Sole, solum probatur, quod minus calida sit, magísque temperata, quàm suprema, & infima: non tamen, quod sit frigida, & multo minus, quod tam intensam habeat frigiditatem, quantam habere semper probant effectus pluuiarum, niuium, & grandinis: non ergo reddit causam huius intensæ frigiditatis, quam quærimus, & ideo insufficiens est. Quod vero 116
influentia alicuius astri infrigidantis eamdem regionem sit causa, parum probabile esse sic ostendo, quia non est verisimile dari astrum potentius ad infrigidandum, quàm sit Sol ad calefaciendum corpora sibi approximata, præsertim in æstate, quo tempore maxime eleuatur: sed in æstate experimur mediam illam regionem magis tunc à Sole calefactam, frigidiorem esse, quàm alio quouis tempore anni: ergo verisimile non est, quod ab aliquo astro tantum infrigidetur. Secundo, quia tale astrum frigiditatem influens circa mediam regionem aëris, fortius eam influet circa supremã, immo circa ignem, cum proximiora sint ei, & frigiditatis capacia. Probatur cõsequentia, quia repugnat naturaliter agens agere in distans, quia eadem actione operetur in medium capax, quod vero in ignem, &

in supremam regionem aëris talem producat frigiditatem, repugnat: ergo nec pro imprimenda in media regione poni debet. Probatur tandem, quia non est credendum peculiare astrum condidisse Deum pro sola infrigidatione huius regionis; cum sufficiant ad id præstandum alia inferiora corpora, vt statim ostendemus. Magis enim relucet diuina sapientia in eo, quod tam mirabilem effectum edere possit per solam ordinationem naturalem elementorum, quam si speciali creatione alicuius astri indiguerit ad illum præstandum.

117 Tertia opinio quorumdam recentiorum tenet, Deum ab initio mundi produxisse in media regione aëris frigiditatem valde intensam, quam perpetuo conseruat, vt possint ibidem generari pluuiæ, niues, & grando, producique cæteri effectus metheorologici propter commune bonum totius vniuersi; nam his alitur terra, vt fructus ferre possit, his etiam aluntur animalia, immo & homines. Huius opinionis mentionem faciũt Conimb. tract. 1. Metheo. cap. 2. Probant recentiores ex illis verbis Genesis c. 1. quibus dicitur secunda die fecisse Deum firmamentum diuidens aquas ab aquis; vbi nomine firmamenti intelligunt plures expositores infimam aëris regionem, quam videntur supponere non fecisse Deum secundum substantiã elementi aëris secunda die, sed hoc elementum cum terra, & cæteris produxisse prima die, secunda vero produxisse intensam frigiditatem cum densitate aliqua in eadem regione aëris media: hanc vero infimam temperatam reliquisse cum minori frigiditate, & densitate, & ita generationi, & conseruationi animalium, atque plantarum accommodatam, ineptam vero generationi aquarum, & imbrium: & propterea media regio, in qua generantur hæc, vocata est firmamentum diuidens aquas ab aquis, hoc est quasi terminus diuidens aquas nubium ab aquis terrestribus.

118 Non est omnino improbabilis hæc opinio, sed non videtur mihi tenenda, propter hoc argumentum, plures dantur effectus in natura rerum his valde similes, quorum particulares causæ, & sufficientes difficile inueniuntur: sed probabili coniectura tamdem assignantur, & hoc sufficit, vt non sit ad Deum recurrendum, à quo solo producantur: ergo neque pro causa efficiente talis frigiditatis ad Deum recurrendum est tamquam ad propriam causam; sed satis esse debet, si probabili saltem coniectura inueniatur in corporibus, vt inueniri ostendemus. Minorem probo, quia satis mirabiles effectus sunt, quos experimur in aquis putealibus, qui in æstate vigente maxime calore Solis frigidiores sunt: in hieme vero, etiam si sit remississimus, calidiores: cum tamen aqua sua natura sit summè frigida.

Quare

Quare non videntur fieri posse ab aliqua causa naturali inferiori; immo neque à Sole,& cæteris vniuersalibus; sed ad Deum esse recurrendum, qui eas calefaciat, & infrigidet suis temporibus, prout sibi placitum fuerit, & pro bono communi totius vniuersi necessarium. Et tamen nemo ferè ad Deum recurrit, sed sufficienter fieri posse per antiperistasim coniectantur; eodem igitur modo loquendum est de frigiditate, quam habet aër in media regione.

Ideo vltima opinio, quam sequuntur ferè omnes recentiores, præsertim Toletus in hoc 2.lib. q.5. ad 9. & Conimb. tractatu 1.Metheor.cap.2.probabilior est, & tenenda, quod media regio aëris valde frigida sit, nō ex propria natura, nec ex peculiari influentia cœlesti: sed nec à frigiditate producta ibidem à solo Deo in prima mundi conditione; sed per continuam, atque perpetuam antiperistasim factam ex nimio calore superioris, & inferioris regionis eiusdem aëris. Ita inuenio expressum apud Aristot. 1. lib. Metheo. sum. 3. c.3. vbi agens de generatione pluuiæ, niuis, & grandinis in media illa regione, ait: *Quoniam videmus, quod fit circumobsistentia calido, & frigido inuicem (qua propter) in temporibus frigida sunt inferiora terra, & tepida in gelu oportet putare, & hoc in eo, qui sursum fieri loco; quare in tepidioribus anni temporibus circumobsistentiam passum in his frigidum, propter eam, quæ in circuitu est, caliditatem, aliquando quidem cito aquam ex nube facit, aliquando vero grandinem, &c.* Ita etiam sentit Diuus Thomas in commentariis 119
eiusdem loci lectione. 4. Sed vt ostendamus sufficientem causam esse antiperistasim, quædam supponenda sunt tamquam certa, vel ex doctrina Aristotelis deducta. Primum est, supremam aëris regionem, hoc est partem illam elemento ignis contiguam, valde calidam esse, non solum propter calorem aëri naturalem, sed etiam propter ignem eam circumstantem, & propter intensam illuminationem, & calefactionem à Sole. Infimam quoque regionem (licet non tam intense calidam) tempore æstiuo non parum habere caloris, ex reuerberatione radiorum Solis in terra, & aqua facta resultantis, atque etiam ex multitudine vaporum, & exhalationum, quas idemmet Sol extrahit ab vtroque elemento simul eas calefaciens. Secundo, supponendum est, mediam regionem eiusdem aëris liberam esse ab his causis ab extrinseco calefacientibus supremam, & infimam: nam neque ab igne calefit, neque à Sole per reflexionem radiorum, qui non possunt vsque ad illam ascendere, solum ergo calefit ab eo per actionē directam: & ideo remissa tantū calefactione; itaq; media illa regio præter calorem, quem

quem habet à propria natura, parum recipit ab extrinsecis eam
120 circumdantibus, ideo quasi tẽperata esset ex hac parte. Tertio,
supponendum est, solem sua virtute semper extrahere à terra
exhalationes, & ab aqua vapores, & æstiuo tempore magnam
copiam, quia intensius illuminat, & calefacit terram, aquam, &
infimam regionem aëris, ideo fortior est virtus eius ad effectũ
eos extrahendi, quos constat sua natura leues esse, & aëri valde
similes, præsertim in raritate, & leuitate, & propterea sursum
ascendunt vsque ad mediam regionem aëris. Quarto supponitur, vapores sua natura esse frigidos, calidos vero ab extrinseco
nempe ab eodem Sole, qui cum eos media luce, & calore producto in aqua, & terra extrahat, necesse est eos calidos extrahere. Quod vero sua natura sint frigidi, docet Aristoteles, &
probat ratio. Aristoteles quidem expresse satis loco citato, vbi
generationem pluuiæ ex vaporibus explicans sic ait: *Manente autem terra, quod circa ipsam est humidum à radiis, & ab alia, qua desuper est caliditate euaporans fertur sursum. Cum autem caliditas, quæ duxit ipsum sursum, derelinquit, & illa quidem disperditur ad superiorem locum: hæc autem & extinguitur, propterea quod suspenditur longius in aërem, qui est super terram, cogitur iterum vapor infrigidatus, & propter derelictionem caloris, & propter locum, & fit aqua ex aëre, &c.* Et longe ab his, sed in eodem
capite loquens de generatione niuis ex nube congelata in media regione aëris, & de generatione pruinæ ex congelato vapore in hac infima regione, hæc verba scribit: *Similiter autem, & pruina, & nix, cum enim congelata est nubes, nix est, cum autem vapor, pruina: qua propter aut temporis anni, aut regionis signum est frigidæ: non enim vtique congelaretur adhuc multa inexistente caliditate, si non superuinceret frigus: in nube enim adhuc inest multum calidum, residuũ ignis: qui euaporare fecit ex terra humidum,*
121 *&c.* Quibus docet expresse nubem, quæ non est aliud, quàm vapor condensatus in media regione, calorem adhuc habere, derelictum quidem à Sole, qui eum illi impressit, dum extraxit ab
aqua, & terra, quod est eum habere ab extrinseco agente, & sua
natura oppositam frigiditatem. Quod docet etiam D. Thom.
eodem loco his verbis: *Sic igitur deficiente calore calefaciente, & eleuante vaporem aqueum, vapor aqueus redit ad naturam suam, coadunante etiam frigiditate loci, & sic infrigidatur, & infrigidatus inspissatur, & inspissatus cadit ad terram, &c.* Sed probatur
etiam ratione, quia aut vapores sunt eiusdem naturæ cum elemento, à quo extrahuntur, vel diuersæ; Si eiusdem, euidens est
esse valde frigidos sua natura sicut elementum aquæ. Si vero
sint mixta, valde tamen similia in natura eidem elemento, cum
ex eius

ex eius substantia proxime,ac cito oriantur: ergo participant qualitates eius,& præsertim frigiditatem,quæ in eis prædominabitur,& calorem non possunt habere ex propria natura,quia aqua illum non habet naturaliter. Vnde fit solum ab extrinseco agente,à quo extrahuntur,impressum calorem habere posse, quem sursum ascendentes eum virtute propriæ naturæ à se expellunt (vt asseruit Arist.) & reducunt se ad naturalem frigiditatem.

Ex his præsuppositis hoc argumentum colligitur ad probandum,quod per antiparistasim sufficiens reddatur causa intensæ frigiditatis,quam habet aër in media regione, etiamsi ex propria natura non sit frigidus. Nam toto tempore anni ascendunt vapores extracti ab aqua, & terra,& sua natura frigidi, maioremque densitatem habentes, quàm aër, ascendentes vero quo plus separantur ab hac infima regione calida, plus etiam deficit calor extrinsecus,quem à Sole, & à loco impressum habebant;& ad naturalem frigiditatem se reducunt; ac tandem ad locum mediæ regionis perueniunt:nec vlterius permittuntur ascendere propter maximum calorem supremæ regionis circumobsistentem; sed nec etiam descendere obsistente calore huius infimæ regionis: ergo necesse est maximam eorum copiam ibi condensari, & per condensationem eorum valde infrigidari aërem eiusdem regionis;& ex condensatione,& infrigidatione,tam ipsum,quàm vapores passim conuerti in nubes, & pluuiam. Vnde non est necessarium ad specialem influxum cœlestem, nec ad Deum per se infrigidantem eamdem regionem recurrere, sed ex solo ordine naturali à Deo ipso constituto in his corporibus sufficiens redditur causa maximæ frigiditatis illius regionis. Quod satis efficaciter confirmatur ex magna infrigidatione aquæ putealis, & subterraneorum locorum æstiuo tempore à similibus causis sufficiéter facta (eisdem aduersarijs concedentibus) & absque dubio minorem efficacitatem habentibus;& propterea non tam intensam frigiditatem causantibus, quanta producitur in media regione aëris propter efficaciores causas; sed eodem modo operantes, vt expositum est. 122

Ad primum argumentum primæ opinionis neganda est maior,quod illa qualitas sit elemento naturalis, quam habet circa medium; nam licet verum hoc sit in elemento solido, quale est terra,quia non habet fluxum, & refluxum secundum partes,sed ferè immobilis perseuerat secundum omnes,& propter maximam densitatem non facilem præbet ingressum alijs corporibus, & ideo non facile recipit impressiones eorum 123

secun

secundum partes propinquiores centro. Licet etiam sit verum in elemēto magis actiuo, quale est ignis, qui propter maximam actiuitatem non permittit permixtionem aliorum corporum, & ideo non facile recipit qualitates eorum. In fluidis vero, & præserrim in aëre non potest esse verum, & ratio est manifesta; quia cum aër non solum fluat, sed adeo subtilis sit, facile cedit alijs corporibus, & transitum eis per seipsum præbet: facile etiam eis permittit, vt secum permisceantur, si subtilia sint; facile etiam impressiones, vel qualitates extraneas ab eis recipit; & ideo non habet maiorem puritatem iuxta medium, quàm in extremis partibus. Vnde sequitur non posse deduci argumentum ex qualitate vigente circa medium eius ad probandum, quod ei sit naturalis, quia non minus potest eam recipere ab agente extrinseco secum permixto circa medium, quam in alijs partibus extremis.

124 Ad secundum distinguenda est maior, quod nullum violentum sit perpetuum, & explicanda vniuersalis hæc propositio Aristotelis, quam fatemur in doctrina eius contineri. Violentum enim duplex est; vnum, quod ita est contra inclinationem rei particularis, vt nullo modo cedat in bonum particulare eius, ac totius vniuersi. Vt lapidem proiectum moueri sursum, aut aquam quomodocumque calefieri ab igne; ita enim motus isti sunt contra inclinationem naturalem horum corporum, vt nec cedant in bonum particulare eorum, nec in commune totius vniuersi; & dicuntur violenti simpliciter. Aliud est violentum ex parte, vel secundum quid, quod licet sit contra inclinationem praticularem corporis, cedit tamen in bonum eius particulare conseruationis propriæ, atque etiam in bonum commune totius vniuersi: & ex hac parte potius naturale est, quàm violentum, & propterea solum secundum quid, vel ex parte violentum, & potius dici debet naturale, quia ex ordinatione naturali partium vniuersi necessariò sequitur: & ita se habet frigiditas mediæ regionis aëris. Nam ex naturali ordinatione

125 eiusdem elementi cum cæteris necessariò sequitur continua, atque perpetua antiparistasis iam explicata, per quam illa pars aëris infrigidatur, & totus ipse aër non potest alio modo naturali conseruari in suo loco naturali, nempe infra elementum ignis, & supra elementum aquæ, nisi cum dispendio illo infrigidationis secundum illam partem. Quæ infrigidatio ordinatur ad bonum commune totius vniuersi, nempe ad generationem, & conseruationem plantarum, animalium, & hominum: vnde si rectè expēdatur eadem infrigidatio, solū ex ea habetur, quod elementū aëris patiatur dispēdiū aliquod solū in vna, vel alia

alia parte propter bonum proprii totius elemēti, & commune vniuersi, quod solum est violentū secundum quid etiam consideratum respectu eiusdem aëris:naturale vero simpliciter,quia solum est contra inclinationem vnius partis, sed conformis particulari inclinationi totius elementi aëris naturaliter inclinati in propriam conseruationem. Et hoc modo dari violentū secundum quid,quod sit perpetuum in eisdem elementis, euidens est.Nam suprema regio aëris semper calidior est,quā petit sua natura,& semper partes aliquæ eius igni proximiores corrumpuntur ab igne, & in eum conuertuntur, quod patet esse violentum,& perpetuum eodem modo, ac infrigidatio mediæ regionis aëreæ. Terra quoque secundum plures sui partes infrigidatur semper ab aqua super eam dilapsa: immò maxima ex parte aqua, & terra sunt semper extra proprium locum naturalem,quia cum aqua deberet circumscribere elemētum terræ, & terra deberet circūscribi ab aqua: nec circūscribitur hæc ab illa:nec illa maiori ex parte eādē terrā ambit.Axioma igitur Aristotelicum de priori violento solum intelligitur, quod naturaliter repugnat esse perpetuum:non de posteriori necessario incluso in naturali ordinatione vniuersi, nec solum ad bonum commune eius ordinato,sed etiā ad particulare eorumdē corporum,quod ipsum patiuntur solū secundū aliquas partes propter conseruationē totius. Et ideo ex naturali ordinatione,& constitutione vniuersi necesse est esse perpetuum, vt constat in alijs casibus diuersis ab infrigidatione mediæ regionis, & necessariò concedendis ab omnibus opinantibus.

Ad primum argumentum tertiæ opinionis respōdeo primò, nomine firmamenti diuidentis aquas ab aquis non esse necessariò intelligendam mediam aëris regionem,sed plura alia posse intelligi secundum diuersas expositiones illius loci, quas refert D.Tho. 1.p.q.68.artic. 1. vt cœleste corpus, in quo sunt sydera: vnde non potest efficaciter ex verbis Scripturæ sacræ aliquid colligi pertinens ad illam partem aëris. Secundo respondeo,quod licet probabile sit, per firmamentum factum secunda die intelligi mediam regionem aëris,ex hoc tamen non constat productam esse tunc in ea frigiditatem à Deo per se, immediatè,quia licet densitas eius eam constituat, quasi solidam ac firmam, & ideo propter densitatem in ea productam intelligi posset nomine firmamenti: non tamen propter frigiditatem tunc in ea productam:sed producta densitate relinqui potuit infrigidāda per virtutē causarū naturaliū, & antiperisticā actionē earū iā explicatā. Quare nec etiā ex verbis Scripturæ intellectis de media aëris regione efficaciter colligi potest, 126

quod

quod frigiditas eius producta sit à Deo per se immediatè, vt contendit eadem sententia.

QVÆSTIO IX.

In quonam gradu habeat quodlibet elementum duas qualitates primas, quæ naturaliter ei conueniunt?

117 VT melius intelligatur difficultas quæstionis, tamquam certum est præsupponendnm sermonem esse de elementis in sua puritate, ac naturali dispositione existentibus; nam vt superius adnotauimus, omnia ferè elementa secundum plures partes permixtas habent qualitates sibi extraneas, & aliorum elementorum proprias; quam per mixtionem absque dubio habent ex vicinitate aliorum, quorum sunt contigua, vt aër ex vicinitate ignis habet superiorem regionem calidiorem, quam natura eius postulat, & ex vicinitate aquæ, & terræ mediam quidem frigidiorem semper (vt probauimus) infimam vero frigidiorem aliquando, & calidiorem sæpe ex reflexione radiorum Solis circa eadem elementa aquæ, & terræ facta: ideo non intelligitur quæstio de elementis, ita impuris, atque permistis, sed in sua puritate, & naturali dispositione existentibus,
128 quam secundum alias partes habere censendum est. Secundo, præsupponendum est ex præcedenti quæstione, quod cuilibet elemenro sua natura conueniunt duæ qualitates primæ non contrariæ. Quibus præsuppositis difficultas quæstionis in eo posita est, an vtraque ei eonueniat in summo gradu, vel vna tantum in summo, altera vero in minori gradu intensionis, quem vocare solent prope summum. Vt igni summus ealor, & summa etiam siecitas: aëri verò humiditas summa cum summo etiam calore: aquæ vero summa frigiditas, summaque humiditas; & terræ summa siccitas cum summa frigiditate. Vel certe igni conueniat calor summus, aëri humiditas summa, aquæ summa frigiditas; & summa siccitas terræ: cæteræ vero qualitates in minori gradu singulis, vt vltra medietatem latitudinis; videlicet secundum quinque gradus intensionis, aut quid simile.

129 Et prima opinio asserit vtramque qualitatem conuenire singulis elementis in summo gradu. Ita Nimphus in hoc 2. lib. commen. 28. q. 4. & Aquilinus lib. 3. de elementis. Sed quia hæc sententia vniuersaliter sumpta euidenter est falsa, nam in aëre saltem

saltem est contra euidentem experientiam dicere, quod sit ita calidus, ac ignis, quia experimur ignem eo rariorem intensius nos calefacere. Propterea alij videntur temperasse eamdem sententiam, vt probabilis saltem existimari posset, asserentes ignem habere vtramque qualitatem in summo gradu; aërem vero nullam in summo, sed vtramque in minori; quia nec ita calidus est, ac ignis, nec ita humidus, ac aqua; sed summè humidam esse hanc, non tamen summè frigidam, sed minus, quàm terram; hanc vero summè frigidam esse, non tamen summè siccam, sed minus, quàm ignem summam habentem siccitatem. Ita D. Thomas expresse lect. 3. huius secundi libri; & quantum ad humiditatem intensiorem in aqua, quàm in aëre eam sequitur Bañez quæst. 2. & tribuitur Galeno lib. de Simplic. medicam. facult. cap. octauo. Probatur vnico argumento vniuersali de omnibus elementis, quia si in quolibet esset vna tantum qualitas in summo gradu intensionis, altera vero in minori; sequitur quodlibet elementum ad minus habere tres qualitates, duas quidem inter se contrarias, alteram vero non contrariam, vt ignis calorem, & humiditatem cum siccitate, sicque de cæteris secundum proportionem; quod patet esse falsum, quia iam essent mixta corpora, & non simplicia, haberent enim qualitates contrarias non in summo, sed ad certum gradum attemperatas, quod mistorum est proprium. Probatur prima consequentia, quia latitudo cuiuslibet contrarietatis debet esse completa ex vtroque, vel altero contrario, vt superius ostendimus, sed quodlibet elementum habet latitudinem vnius contrarietatis completam ex vno contrario: ergo si habet aliam non completam ex vno, debet habere eam completam ex alio. Ita vt tot gradus humiditatis habeat ignis, quot siccitatis ei deficiunt; & ita habebit humiditatem, & siccitatem, quæ sunt contrariæ qualitates ad certum gradum attemperatæ, sicut habent mixta. 130

Secunda opinio asserit nullum elementum habere duas qualitates in summo gradu intensionis, sed quodlibet vnam tantum, aliam vero in minori gradu, videlicet vltra medietatem latitudinis hoc ordine distributas, vt ignis sit calidus in summo gradu, siccus vero in minori: aër in summo gradu humidus in minori calidus: aqua frigida in summo gradu, & in minori humida: & terra in summo gradu sicca, & in minori frigida. Ita Alexander lib. Metheor. comm. 13. Albertus Saxoniæ in hoc 2. lib. q. 1. Marsil. quæst. 6. Iacobus de Forliu. tractatu de intensione formarum par. 2. Tolet. q. 6. huius libri. Conim. c. 3. q. 5. art. 1. ita etiã S. Patres Ambros. lib. 4. Examerõ. c. 4. Basil. homel. 4. in Genesim, Damasc. in suis cõmentariis Physicis c. 12. 131

& est communis inter recentiores, & tanquam probabilior à nobis sequenda. Probatur testimonio Arist. id asserentis in hoc 2.lib.text.23.his verbis: *Sed tamen simpliciter quatuor existentia, vnum vn maque est. Terra enim sicci magis, quàm frigidi, aqua autem frigidi magis, quàm humidi: aër autem humidi magis, quàm*
132 *calidi; ignis autem calidi magis, quàm sicci.* Et si dicatur non necessariò hæc intelligi de maiori intensione vnius qualitatis, quàm alterius, sed id solum significare quod vna qualitas prius conueniat elemento, quàm altera, & magis sit ei propria. Contra hoc sic arguo. Si vtraque qualitas in summa intensione conuenit igni; non propriè, immo nec verè dicetur magis calidus, quàm siccus. Probatur consequentia, quia magis, & minus in qualitatibus non propriè dicitur, nisi ratione intensionis, & remissionis gradualis. Secundo, quia si vtraque qualitas est in elemento perfectissima, non est maior ratio ob quam vna sit ei magis propria, quàm altera: ergo non possunt in hoc sensu intelligi verba Arist. Probatur antecedens: quia neutra qualitas potest dici propria, cum alteri sit communis, & in eadem perfectione, neque potest dici magis propria, vel prius ei conuenire, quia conuenit ratione alterius, quia humiditas non potest conuenire aëri ratione caloris, neque è conuerso, alioqui omne calidum esset humidum, & omne humidum esset calidum, quod patet esse falsum. Et eodem modo probatur, quod non possit magis esse ei propria, quia perfectior est altera: nam si hoc ita sit, falsum erit, quòd terra sit magis sicca, quàm frigida, vel aër magis humidus, quàm calidus. Probatur euidenter consequentia, quia frigiditas perfectior est siccitate, & calor perfectior humiditate; vt per se est manifestum.

133 Tria itaque asserimus, hanc sententiam explicantes. Primum, quod singula elementa habeant vnam qualitatem in summo gradu. Secundum, quod nullum elementum habeat duas qualitates in summo gradu. Tertium, quod singula habeant singulas qualitates in summo gradu, atque etiam singulas in gradu minori, quem vocant prope summum secundum distributionem superius assignatam. Probatur autem primum, quia quælibet alia qualitas à primis habet in aliquo subiecto summam perfectionem, aut intensionem, quæ sibi potest naturaliter conuenire, vt inductione constare potest: ergo qualitates primæ in aliquo subiecto habere debent summam perfectionem, vel intensionem eis naturaliter possibilem; sed eam non habent in mixtis corporibus: ergo in elementis. Probatur minor, quia mixta ex propria natura postulant quatuor primas qualitates in certo gradu attemperatas, quem vocamus remissum; ergo non habent

habent in eis summam intensionem. Quare necesse est eam habere in elementis, & ita singula habebunt, vt minimũ aliquam earũ in summo gradu. Probatur autem secundum, quod nullum habeat duas qualitates in summo, quia impossibile est duas formas substantiales specie diuersas postulare pro dispositione in materia eamdem qualitatem in eodem gradu intensionis; sed formæ substantiales elementorum distinguuntur specie: ergo non postulant eamdem qualitatem in eodem gradu pro dispositione, postularent verò, si quodlibet haberet vtramq; in summo, vt consideranti est manifestum. Probatur secundo, quia in 136
vnoquoq; genere debet designari vnum primum, & maximum, in quo reperiatur perfectissima ratio illius generis, & ideo quod sit quasi caput cæterorum, vt in genere lucidorum Sol: ergo necesse est in genere calidorum dari maxime calidum perfectissimè participans rationem caloris. Vnde sequitur summum calorem in vno tantum corpore dari posse naturaliter, & non in multis. Nam si in multis daretur, iam multa essent capita talis generis, & pari ratione in genere frigidorum, humidorum, & siccorum. Tandem probatur in particulari, videlicet in aëre euidenti experientia, quod non sit calidus in summo gradu, nam si ita esset, magis, ac vehementius calefaceret aër corpora sibi approximata, quàm ignis; sed experimur oppositum, nempe ignem intensius, ac vehementius calefacere: ergo aër non est calidus in summo gradu. Probatur maior, quia si esset calidus in summo gradu, haberet calorem in æquali gradu intensionis, & præterea haberet maiorem densitatem, ratione cuius plus agunt corpora cum eadem intensione formæ, vt superius probauimus: ergo intensius ageret, quàm ignis. Et si dicatur calorem ignis intensius calefacere, quàm calorem aëris, propter coniunctionem cum siccitate, quæ valde iuuat actionem calotis, vt constat experientia, nam in materia sicca citius, ac vehementius agit ignis per calorem, quàm in materia humida, quia quasi acuitur calor siccitate, per humiditatem verò hebetatur potius, & minus agit: ergo quamuis aër habeat summum calorem, minus aget, quam ignis propter coniunctionem eius cum humiditate. Respondeo quod si argumentum hoc aliquid valet, absque dubio probat summum calorem esse non posse in aëre cum summa humiditate, quia si ex consortio humiditaris hebetatur calor, repugnat, quod eadem forma elementi vtramque qualitatem postulet in summo gradu, & ex consequenti, quod vtramque simul habeat; nam si vna nocet alteri, & retardat actionem eius, non potest naturaliter simul cum ea in summa perfectione postulari ab eadem forma substantiali; cum constet in 137

ordine ad actionem datas esse elementis has qualitates à natura.

Tertium, quod asserimus est, quod singulis elementis conueniant duæ qualitates, vna in summo gradu, altera in minori secundum illam distributionem explicatam. Hoc autem probandum est de singulis in particulari: & primo probatur de igne, quod sit summe calidus, quia calor debet habere summam perfectionem sibi naturaliter debitam in aliquo elemento: constat autem in nullo alio esse perfectiorem: ergo in igne habet per-
138 fectionem summam. Secundo, quia calor est prima qualitas omnium perfectissima: ergo conuenit simplici corpori omnium perfectissimo secundum maximam perfectionem sibi debitam, sed ignis est elementum perfectissimum: ergo eî soli conuenire debet in summo gradu. Minorem probo, ex subtilitate ignis, ex loco supremo sibi debito iuxta cœlum, & tandem ex maxima actiuitate, quæ signum est à posteriori euidens maximæ perfectionis in tali genere.

Quod vero ignis habeat prope summam siccitatem, probatur primo ex eodem summo calore, quia maxima actiuitas caloris naturaliter postulat consortium siccitatis, per quam ad agendum, quasi acuitur: per consortium vero aliarum qualitatum, vel totaliter impediretur, vel hebetaretur saltem, fieretque, vt minus ageret, quàm petit natura summi calidi: ergo tribuenda est ei siccitas, non summa, quia repugnat duas habere in summo gradu, vt probatum est: ergo prope summa. Secundo probatur ab effectu, nam experimur ignem simul calefaciendo corpora, eorum humiditatem consumere, eaque exsiccare.

139 Probatur deinde de aëre, quod sit humidus in summo gradu ex definitione humidi tradita ab Aristotele cap. 2. huius libri. *Humidum est, quod non bene proprio termino, sed alieno terminatur.* Sed hæc definitio maximè competit, & principalius aëri, quàm cæteris elementis: ergo primo competit ei esse humidum, atque adeo in summo gradu. Probatur minor: nam ignis propter summam actiuitatem, non facile terminatur termino alieno; sed nec terra propter soliditatem, & duritiem maximam, quarum ratione proprio termino consistit; aquæ vero conuenit quidem, minus tamen principaliter, quàm aëri propter densitatem, & fluxibilitatem maximam.

Contrarium nihilominus tenent multi putantes aquam esse humidiorem aëre, & ideo humidam in summo gradu, vt Galenus lib. 4. de simplicium medicamentorum facultatibus capit. 8. & 22. Albertus Magnus in lib. de elementis capit. 12. Garbius in summa tract. 1. qu. 2. Primo propter verba Aristotelis in hoc 2. lib. text. 49. quæ ita habent: *Aqua autem inest mistis corpori*

corporibus, quia indigent terminari: solam autem esse simplicium facile terminabilem, &c. Sed esse facile terminabile est definitio humidi: ergo sentit Aristoteles solam aquam esse humidam in summo. Et 4. Metheo. cap. 4. aquam asserit esse maxime 140 proprie humidam, terram vero siccam. Secundo, propter experientiam, quia aqua magis humectat, quàm aër; & ex alia parte aër non solum humectat, sed exsiccat: ergo illa est magis humida, & iste non potest habere summam humiditatem, cum habeat siccitatem ei contrariam, sine qua non potest exsiccare. Aqua etiam tempore pluuiæ humectat aërem: ergo est magis humida. Hæc tamen facile soluuntur. Nam Aristoteles aquam vocat maximè humidam ab effectu, quem intensiorem efficit in alia corpora, quam aër, non propter intensiorem humiditatem, sed propter maiorem densitatem. In quo etiam sensu dicitur ab Aristotele solam aquam esse facile terminabilem, quia mixta terminabilia efficit propter densitatem humiditati coniunctam; quod non præstat aër, quia densitate caret, licet habeat intensiorem humiditatem, & eumdem effectum præstat aqua in permixtione medicamentorum, & fortè ideo vocatur à Galeno humidior aëre. Et ita respondetur experientiæ de maiori humectatione aquæ ob maiorem densitatem. Aër vero exsiccat aliquando, non quia naturalem siccitatem habeat, sed propter calorem, cuius virtute euaporare facit corpora: euaporationem vero siccitas consequitur. Aliquando etiam propter aliquam siccitatem receptam ab igne exsiccabit. Aqua vero non intendit naturalem humiditatem aëris, nisi aliquos fortè gradus eius amisserit per actionem extrinseci contrarij. Tunc enim potest aqua ratione densitatis humiditatem eius remissam à contrario intendere. Quod vero idem aër ca- 141 lorem habeat prope summũ, superius à nobis probatum est. De aqua nunc probandum est, quod summam habeat frigiditatem, & humiditatem prope summam. Probatur primum, quia experientia constat nullum aliud elementum frigidius esse aqua; ergo hæc est frigidissima. Probatur consequentia, quia in aliquo elemento debet habere frigiditas summam intensionem. Secundo probatur, quia terra constituta est commune domicilium animalium perfectorum, atque etiam hominum, vt in ea viuant, & conseruentur: sed si summam haberet frigiditatem, non posset esse conueniens eorum habitaculum: ergo non potest ei tribui summa frigiditas, & ex consequenti soli aquæ tribuenda est. Probatur minor, quia animalia hæc, nec viuere, nec conseruari possunt in aqua; præcipuè propter nimiam frigiditatem eius: ergo nec possent conseruati in terra, si summam

haberet frigiditatem. Quod verò prope summam humiditatem habeat aqua, euidens experientia docet, cum experiamur hume-
142 ctare alia corpora. Sed contra hoc videtur esse quod illud corpus debet esse maximè frigidum, quod maximè distat à summo calido; sed terra maximè distat ab igne, qui maximè calidus est: ergo summam habebit frigiditatem. Et præterea corpus maximè calidum, vt ignis summam habet leuitatem: ergo illud, quod habet summam grauitatem, debet habere summum frigus, sed constat terram esse grauissimam: ergo & frigidissima censenda est; & ideo summa frigiditas non erit aquæ tribuenda. Respondeo, maxima distantia duobus modis sumi potest, nempe secundum qualitatem, aut secundum locum. Et si modo priori sumatur, verum est, quod maximè distans à summo calido summam frigiditatem habere debet: si verò sumatur posteriori modo, non est necessarium, immo nec verum, quia maxima distantia localis non prouenit immediatè, & per se à calore, sed à grauitate, & leuitate maxima. Vnde solum sequitur per locum ab intrinseco ex maxima distantia terræ ab igne, quod iste sit maxime leuis, illa verò maximè grauis. Et sicut summa grauitas terræ non procedit ex sola eius frigiditate, sed ex cæteris qualitatibus simul concurrentibus, nempe siccitate, densitate, & aliis; ita summa leuitas ignis non procedit ex solo calore, sed ex aliis etiam qualitatibus eius simul sumptis: quare nec sequitur per locum ab intrinseco, summũ calidum habet summam leuitatem: ergo quod habet summam grauitatem, habet summam frigiditatem.

Probatur tandem, quod terra sit sicca in summo gradu. Primo ex definitione sicci tradita ab Aristotele in 2. capite huius libri, quæ ita habet: *Siccum est, quod facile terminatur termino pro-*
143 *prio, difficile verò alieno.* Sed hæc definitio conuenit primo, & per se terræ propter soliditatem, & duritiem eius: nam licet igni etiam aliquo modo conueniat propter maximam actiuitatem, minus tamen, quàm terræ, aëri verò, & aquæ nullo modo: ergo primo, & per se conuenit ei siccitas, atque adeo in summo gradu. Secundo, quia siccitas debet habere summam perfectionem in aliquo elemento; sed constat eam non habere in aqua, & aëre, quibus assignatæ sunt singulæ qualitates in summo gradu à siccitate diuersæ: ergo summa siccitas soli terræ conuenire potest, & propterea Genes. 1. vocatur arida, vt adnotarunt sacri interpretes eiusdem loci, Basil. homel. 4. Exameron, Ambros. lib. 1. Exam. cap. 4. & D. Thom. 1. p. q. 69. art. 1. ad 5. Quod verò terra habeat frigiditatem prope summam, experientia conuincitur; nam videmus terram in sua naturali dispositione existente corpora sibi approximata infrigidare.

QVÆ

QVÆSTIO IX.

An qualitas elementi minus intensa habeat per mixtionem contrariæ?

VNicum argum. primæ opinionis aliam quæstionem satis 144
difficilem excitat, an qualitas illa, quæ non reperitur in singulis elementis, in summo gradu habeat permixtionem contrariæ qualitatis, ita vt quot gradus deficiunt tali elemento de qualitate illa ad complementum latitudinis, tot debeat habere ex contraria qualitate. Gratia exempli: habet ignis quinque, vel sex gradus siccitatis; quærimus, an necesse sit habere duos, vel tres gradus humiditatis, qui deficiunt vsque ad octauum, vel nullam habeat permixtam humiditatem; sicque de cæteris elementis. Et quæstio hæc solùm habet locum apud eos, qui non tribuunt singulis elementis vtramque qualitatem in summo gradu.

Prima opinio asserit, qualitatem, quam habet elementum infra summum gradum, necessariò esse permixtam cum gradibus qualitatis contrariæ. Ita Marsil. q.4.& 6.huius libri, Astudillo q.4. Forliuius tractatu de intensione formarum, parte 2.& omnes ferè Nominales; quam sequuntur Conimb. 2.lib.de Generat. cap.3. quæst.5. art.4. Probant testimoniis Aristotelis & ratione. Aristoteles enim 5.lib.Phys.text.19. vniuersaliter docet, eo plus, vel minus vnius contrarij esse in aliquo subiecto, quo plus, vel minus habet de alio contrario his verbis: *Magis autem, & minus est ex eo, quia plus, aut minus con rary in est.* Et eadem ferè verba repetit.2.lib.de Cœlo text.37. quibus sentire videtur, non posse vnum contrarium dari in subiecto secundum gradus remissos, quin tot gradus permixtos habeat secum alterius contrarij. Probant deinde ratione. Primò ex 145
vniuersali illo principio ab omnibus admisso, quod latitudo gradualis cuiuslibet contrarietatis primarum qualitatum debet esse expleta ex vno, vel vtroque contrario; ita vt, quod ex vno deficit, suppleatur, atque compleatur ex altero: ergo illa qualitas, quæ non habet summum gradum intensionis in singulis elementis, debet habere permixtos omnes illos gradus contrariæ qualitatis, qui ei deficiunt vsque ad octauum, vel non habebit completam latitudinem ex vno, neque ex vtroque contrario. Secundo, quia si non haberet talem permixtionem contrariæ qualitatis, duo sequuntur absurda. Primum, quod secundùm illam qualitatē posset alterari illud elementū in instanti, vsque

ad summum gradum eiusdem qualitatis ab alio agente: & ex consequenti posset tale elementum corrumpi in instanti, quod patet esse falsum, cũ alteratio sit per se successiua. Probatur vtraque consequentia, quia tota ratio, ob quam alteratio est successiua, est, quia fit cum resistentia contrarij in eodem subiecto existentis: deficiente igitur hac resistentia, deficiet successio, si ergo aër habet quinque, vel sex gradus caloris sine vlla permixtione humiditatis, in instanti poterit intendi calor eius vsque ad octauum gradum, & aër ipse corrumpi, atque in ignem con-
146 uerti. Aliud absurdum est quod elementum, cuius qualitas remissa intenderetur à cõtrario, numquam posset intensionem illam à se expellere, quam contra propriam naturam semel recepisset, & cum ei esset violẽta, sequeretur aliquid violentum esse perpetuum. Probatur prima consequentia, quia si intenderetur calor aëris ab igne vsque ad septimum gradum, non esset virtus naturalis in eo, à quo expelli posset duo illi gradus caloris, quos recepit vltra quinque sibi naturales: ergo numquam posset eos expellere. Antecedens probo, quia non potest per se expelli qualitas à subiecto, nisi à contraria, vel à natura ipsiusmet subiecti, à qua contraria qualitas oritur per naturalem emanationẽ; sed in aëre nõ datur frigus, à quo possit expelli, nec ex natura eius emanat: ergo numquã posset aër à se expellere illos gradus caloris.

Secunda opinio asserit, qualitatem illam, quæ est in elemento minus intensa, quàm alia, nullum gradum habere permixtum contrariæ qualitatis ex propria natura elementi, vt calorem aëris nullum gradũ frigoris. Ita Alexand. 1. Metaph. comment. 13. Saxonia q. 2. huius lib. Venetus ad textum 23. eiusdem lib. Fernelius 2. lib. Physicor. cap. 4. Zimar. theorem. 18. Toletus q. 6. huius lib. & est communis inter recentiores, nobísque probabilior videtur; & ex doctrina Arist. euidenter colligi
147 posse. Probo hoc secundum, quia Aristoteles cap. 3. huius lib. text. 16. distribuens quatuor qualitates primas secundum diuersas coniugationes pro cõstitutione elementorum, duas tantum tribuit singulis elementis; deinde expresse negat qualitates contrarias coniungi posse ad constitutionem elementi, & ideo duas coniugationes, quæ ex contrariis qualitatibus excogitari possent, vt ex calore, & frigore, atque ex humiditate, & siccitate reiiciendas esse tanquam impossibiles, & quatuor tantum relinquendas ex duabus qualitatibus nõ contrariis singulas; ergo ex doctrina Arist. plane colligitur qualitatem minus intensam in quolibet elemento nullam habere admixtionem contrariæ. Probatur consequentia, quia si eam haberet tribus qualitatibus cõstituerentur elemẽta ex propria natura. Capite etiã 4. tex. 25.

agens de mutua generatione elementorum affirmat, facilius generari vnum elementum ex alio symbolo, hoc est ex eo, cũ quo conuenit in vna qualitate, quam ex dissymbolo, hoc est ex eo, cum quo in nulla qualitate conuenit, vt ignis facilius generatur ex aëre, cum quo conuenit in calore, quàm ex aqua, cum qua nullam habet conuenientiam; & rationem huius reddit, quia vt generetur ex symbolo, vnã tantum qualitatẽ oportet corrumpi per se; vt autem ex dissymbolo, necessarium est duas per se corrumpi. Ex quo euidenter sequitur nullum elementum habere 148
contrarias qualitates ex propria natura, & ideo nec minus intensam admixtionem contrariæ. Probatur consequentia, quia si eam haberent, tot qualitates deberent per se corrumpi in generatione elementi ex symbolo, ac ex dissymbolo, vt consideranti est manifestum in generatione ignis ex aëre, & ex aqua, in vtraque enim duas qualitates oporteret corrumpi per se, videlicet humiditatem, atque frigiditatem: nam in calore conuenit aër cum igne, & aqua in siccitate, quam habet permixtam humiditati. Propterea existimo hanc sententiam non esse probabilem in doctrina Aristotelis.

Quod verò sit falsa, probo primo ex naturali constitutione elementorum, ex qua habent, vt sint corpora simplicia; simplicitas autem opponitur cuilibet compositioni, vel mixtioni ex contrariis, nam quod aliqua admittit compositionem, non potest simplex vocari in tali genere: ergo cõstitutio ipsa elementi excludit quamcumque compositionem, seu mixtionem ex contrariis qualitatibus: mixtio enim in hoc genere compositio est. Et confirmari potest, ac declarari simul, nam corpus mixtum tale est, quia vtramque contrarietatem qualitatum permixtam habet in certo gradu; sed quodlibet elementum iuxta sententiam oppositam naturaliter habet permixtionem vnius contrarietatis, postulans qualitates contrarias ad certum gradum attemperatas, atque permixtas: ergo negari non potest, quod ex medietate saltem sit mixtum, & ex consequenti non simplex. Secundo, quia elementa distinguuntur ab Aristotele, & tota 149
schola in symbola, & dissymbola, hoc est in ea, quæ conueniunt in aliqua qualitate, & in nulla, sed omnino sunt contraria, sed iuxta primam sententiam omnia elementa sunt symbola, & nulla dantur dissymbola: ergo contra Aristotelem, & totam scholam reputari debet, & ideo falsa. Probatur minor, quia si in quolibet elemento qualitas minus intensa habet admixtionem contrariæ, omnia elementa conueniunt in vna qualitate, vt consideranti patet. Quod vero huic argumento respondent quidam, videlicet symbola vocari elementa, non quæ

conueniunt in aliqua qualitate, sed in qualitate in excellenti gradu,& ideo non dici symbola, etiam si conueniant in qualitate remissa, friuolum est, & gratis confictum, quia symbolum dicit quamcumque conuenientiam, & dissymbolum negat quamcumque, vt ex significatione vocabulorum, in qua accipiuntur ab omnibus, est manifestum: ergo absque fundamento negatur symbola esse elementa, quæ conueniunt in aliqua qualitate remissa, & affirmatur esse dissymbola. Probatur tandem, quia per quamcumque humiditatem hebetatur actiuitas summi caloris,sicut per siccitatem acuitur:ergo ponere in igne naturalem humiditatem, contradicit summæ actiuitati eius; & ideo non debet admitti. Et tandem cum aqua sit frigida in supremo gradu,si aliquã haberet siccitatem naturalem,non posset dari in sua naturali dispositione, quin cõgelata daretur, quia sola siccitas deficere ei poterat ad congelationem.

150 Ad testimonia Aristotelis respondeo, loqui de successiua intensionē qualitatis in subiecto cum remissione contrarię,de qua verum est plus, vel minus intēsionis reperiri in eadem vna qualitate, quo plus, vel minus reperitur de opposita. In casu verò non daretur successiua intensio, quia deficit resistentia contrarij, & ideo nec plus, vel minus de vna qualitate, quo plus, vel minus de opposita: quod patet in intensione lucis; in qua plus de luce datur in subiecto sine vlla admixtione contrarij.

Ad primum argumentum respondeo latitudinem gradualem cuiuslibet contrarietatis debere esse completam ex altero, vel vtroque contrario in subiecto postulante vtrumque extremum contrarietatis, quale est mixtum in quo repugnat naturaliter dari tot gradus vnius extremi, quin dentur de alio extremo: quot desiciunt vsque ad complementum latitudinis. Si verò subiectum non postulet, vtrumque extremum contrarietatis,quale est elementum,sed alterum tantum, & hoc in certo, ac determinato gradu intensionis,non est necessarium,quod latitudo contrarietatis sit in eo completa ex altero, vel vtroque contrario: sed potest dari vnum extremum absque vlla admixtione alterius,in quo nulla apparet repugnantia.

151 Ad primum absurdum, quod inferebat secundum argumentum de alteratione & generatione instantanea diuersis modis respondent. Et Toletus quidem asserit sufficere latitudinem qualitatis ad successionem alterationis, quia repugnat naturaliter totam latitudinem simul, vel in instanti introduci, nulla etiam contraria qualitate in eo existente. Alij verò ex iunioribus asserunt præter latitudinem qualitatis dari extensionem, aut diuisibilitatē subiecti, quæ sufficit ad successionem motus: nam

nam qualitas corporea non poteſt intendi, niſi in eodem ſubie-
cto, aut parte eius diuiſibili: ſufficit autem extenſio ſubiecti, vt
non poſſit ſimul intendi, vel produci qualitas in eo, ſed prius
in vna parte, quàm in alia, & ideo ſucceſſiuè. Alij denique aiunt
reſiſtere formam ſubſtantialem, vel naturam eiuſdem elemen-
ti, quæ non poſtulat maiorem illam intenſionem eiuſdem qua-
litatis, ſed determinatam, quam prope ſummam vocant. Sed
duæ priores ſolutiones hoc argumento oſtenduntur inſufficien-
tes, & falſæ. Lumen habet latitudinem, intenſionis, & produci-
tur, aut intenditur in ſubiecto, vel parte eius diuiſibili, & nihil-
ominus tota intenſio, quam poteſt producere luminoſum in-
troducitur ſimul, vel in inſtanti in omnibus partibus, vt patet, ſi
luminoſum non adducatur, per motum localem, ſed in inſtanti
collocetur in aëre, vel in cubiculo; tunc enim totum ſimul, &
omnes eius partes intra ſphæram actiuitatis contentas illumi-
nabit, & ſecundum totam intenſionem, quam poteſt producere
ex eo ſolum, quod contrario caret in ſubiecto: ergo in inſtanti
etiam intenderetur qualitas remiſſa elementi in toto ſubiecto
diuiſibili, & in omnibus partibus eius nullum habens contra-
rium in eodem ſubiecto. Tertia verò ſolutio non eſt minus in- 152
ſufficiens, & falſa, quia natura elementi non reſiſtit per ſe reſi-
ſtentia formali, nec effectiua: ergo nullo modo, euidens eſt con-
ſequentia, quia non datur alia reſiſtentia præter has. Sed pro-
batur antecedens, quod non effectiua, quia hęc non diſtinguitur
ab actione; ſed ſubſtantia non agit per ſe immediate, niſi mediis
accidentibus attingat ſubiectum, atque effectum in eo produ-
cendum; ſed nec reſiſtentia formali, quia reſiſtentia formalis fit
per informationem incompoſſibilem; ſed informatio formæ
ſubſtantialis elementi non eſt incompoſſibilis cum informa-
tione cuiuſcumque qualitatis: ergo falſum eſt, quod reſiſtat for-
maliter ſubſtantialis forma elementi.

Concedendum igitur eſt talem alterationem fieri in inſtan-
ti, quamuis non generationem, vel corruptionem elementi,
quæ præter illam qualitatem petit aliam non in inſtanti, ſed in
tempore producendã naturaliter. Et dum dicitur alterationem
eſſe per ſe ſucceſſiuam, diſtinguendum eſt; nam alteratio dupli-
citer ſumi poteſt, videlicet ſub communi ratione abſtrahente
ab ea, quæ verſatur circa qualitatem habentem contrarium in
ſubiecto, vel nõ habentẽ, aut certe non habentẽ in tali ſubiecto;
& hoc modo nõ poteſt eſſe per ſe ſucceſſiua, ſed potius compre-
hendit ſucceſſiuã, & inſtantaneam. Alio modo ſumitur pro ea,
quæ verſatur circa qualitatem habentẽ contrarium in ſubiecto
circa quod verſatur, & ſic accepta per ſe eſt ſucceſſiua, non quidẽ

perſeitate

perſeitate eſſentiali, ita vt contradictionem inuoluat fieri in inſtanti, ſed perſeitate naturali; ita vt naturaliter repugnet. Vt enim in noſtris commentarijs Phyſicis oſtendimus, non repugnat, quod tota reſiſtentia contrarij ſimul ſuperetur ab agête ſupernaturali, & introducatur tota latitudo contrariæ qualitatis in inſtanti; & ex conſequenti alteratio etiam circa ſubiectum, in quo reperitur contraria qualitas in inſtanti fiat.

153 Ad aliud verò abſurdum, quod inferebatur, videlicet nunquam poſſe elementum, cuius qualitas minus intenſa intenderetur ab agente extrinſeco, illam intenſionem, quam ſemel recepiſſet, à ſe expellere, & ideo ſemper in eo permanere violentam: reſpondeo, elementum ipſum non poſſe, ſed ſicut ab vno agente extrinſeco talis intenſio recepta eſt, poterit ab alio agente contrario expelli; vt ſi calor aëris intendatur ab igne, poterit remitti ab aqua, vel terra per infrigidationem aëris: & ita non ſemper in eo permanebit, ſed nunc habebit qualitatem ſibi naturalem magis intenſam, quàm propria natura poſtulat; poſtmodum verò habebit contrariam, à qua remittatur: & ita violentum non erit perpetuum.

QVÆSTIO X.

An qualitates ſymbolæ elementorum ſint eiuſdem ſpeciei?

154 SYmbolæ qualitates vocantur in elementis illæ, quæ duobus elementis ſunt communes, vt calor ignis, & aëris; humiditas aëris, & aquæ: frigiditas aquæ, & terræ: & ſiccitas terræ, & ignis: de quibus quærimus, an vterque calor ſit eiuſdem ſpeciei, vel calor ignis diſtinguatur ſpecie à calore aëris. Sicque de humiditatibus, ac cæteris. Et prima opinio diſtinguit in elemẽtis duplices qualitates, virtuales, & formales. Virtuales quidem priores à ſubſtantijs elementorum proximè emanantes, per quas elementa producunt in ſe formales. Et de qualitatibus ſymbolis virtualibus affirmat ſpecie diſtingui, vt calor virtualis ignis à calore virtuali aëris, ſicque de reliquis: de formalibus verò eſſe eiuſdem ſpeciei, vt calores formales, & frigiditates. Ita Albertus Saxoniæ 2. lib. de gener. q. 5.

Secunda opinio eſt omnino oppoſita non ponens qualitates virtuales, ſed affirmans qualitates formales ſymbolas non ſolum ſpecie differre, ſed contrarias eſſe, vt calorem ignis contrarium eſſe calori aëris. Huius opinionis meminit Toletus 2. lib. de

lib. de gener. q. 7. sed nullum pro ea authorem citauit. Probatur autem his argumentis. Primo à priori, quia qualitates primæ sunt quasi proprietates elementorum naturaliter emanantes ab eorum substantiis: sed qualitates symbolæ emanant à substantiis elementorum specie diuersis, vt calor ignis à substantia eius, & calor aëris à substantia aëris: ita vt repugnet hunc emanare à substantia ignis, vel illum à substantia aëris: ergo distinguuntur specie. Secundo probatur ex effectibus. Nam qualitates symbolæ producunt sæpe effectus specie diuersos, ergo specie distinguuntur. Euidens est consequentia, quia repugnat effectus specie diuersos prouenire à causis eiusdem speciei. Sed probatur antecedens, quia humiditas aëris (quam constat prædominari in oleo) fouet, & nutrit flammam ignis, humiditas verò aquæ extinguit potius, vt docet experientia. Nam dum aqua extinguit ignem, non ratione frigiditatis id præstat, cum vehementer calefacta illum quoque extinguat, sed ratione humiditatis: ergo habet effectus, non solum specie diuersos, sed oppositos. 155

Hæc sententia parum probabilitatis habet, & in doctrina Aristotelis nullam. Probo hoc secundum ex duobus, quæ asserit expressè Aristoteles cap. 4. huius libri. Primum est, quod ex vno elemento symbolo potest generari aliud symbolum, vt ex aqua aër. Secundum, quòd facilius generaretur elementum symbolum ex alio symbolo, vt aër ex aqua, quam dissymbolum ex dissymbolo. Cuius rationem reddit, quia pauciora corrumpuntur per se in generatione symboli, vt ex aqua ignis, sed vtrumque est falsum secundum hanc sententiam: ergo in doctrina Aristotelis non est probabilis. Minorem sic probo, quantum ad primum, quia si ex aqua potest generari aër per actionem ignis circa ipsam, vel corrumpitur humiditas aquæ in tali generatione, & producitur humiditas alia specie diuersa, & aëri propria, vel permanet in aëre humiditas aquæ secundum speciem, vel numerum. Si permanere dicatur, non distinguentur specie humiditas aquæ, & aëris, nisi dixeris permanere humiditatem aquæ, & produci aliam distinctam specie de nouo in aëre. Et tunc maius absurdum sequitur, videlicet in aëre genito dari naturaliter duas humiditates specie diuersas, atque cōtrarias: ergo necesse est dicere, quod humiditas aquæ corrumpatur: & tunc necessarium est aliam specie distinctam produci in aëre genito, cum sit dispositio necessaria ad formam aëris introducendam: sed nullum est agens à quo possit produci: ergo nec erit possibilis generatio aëris ex aqua. Quia forma non potest introduci naturaliter sine sua naturali dispositione. Mi- 156

norem

norem sic probo, quia vel produceda esset ab igne, vel ab aqua. Ab hac non potest produci, quia desinit esse, nec etiam ab igne nullam habente humiditatem, per quam possit eam producere: ergo à nullo produceretur, nec sequetur generatio aëris.

Quod verò secundum sit falsum, euidentius probatur, quia si calor ignis, & aëris distinguntur specie, & contrarij sunt: ergo vt generetur ignis ex aëre, necesse est vtramque qualitatem aëris corrumpi à suo contrario, nempe calorem à calore contrario, & humiditatem à siccitate contraria, quod est vtramq; corrumpi per se. Tot igitur corrumperentur per se in generatione symboli, ac in generatione dissymboli. Probatur consequentia, quia duæ tantum qualitates contrariæ deberent corrumpi, nempe frigiditas, & humiditas aquæ, vt idem ignis generaretur ex ea.

157 Quod verò falsa sit eadem sententia secundum se, probatur primo ex effectu, quia vt experientia docet, calor ignis intendit calorem productum ab aëre in aqua, vel in manu, & sic de cæteris qualitatibus symbolis: ergo sunt eiusdem speciei. Probatur consequentia, primo, quia calor intensus, & remissus eiusdem speciei sunt; ergo calor ignis, & aëris producunt effectum eiusdem speciei, & quidem tanquam causæ vniuocæ, quia calor vniuoca causa caloris est. Quare non possunt distingui specie, quia impossibile est causas vniuocas producentes effectus eiusdem speciei specie differre, vt per se est manifestum. Probatur etiam eadem consequentia, quia ea quæ sunt specie diuersa, coniungi non possunt, neque vnum perficere alterum in eodem ordine, ergo nec possunt se intendere: quia ea quæ se intendunt se perficiunt, & constituunt vnum per continuationem. Secun-
158 do probatur, quia ipsimet calores, & quæcumque aliæ qualitates symbolæ vicissim se intendunt; nam ignis intendit calorem aëris, & frigiditas aquæ frigiditatem terræ: ergo sunt eiusdem speciei. Euidens est consequentia, quia qualitas intensa, & remissa sunt eiusdem speciei: ergo intensio caloris, quam producit ignis in aëre, est eiusdem speciei cum calore aëris: sed est etiam eiusdem speciei cum calore ignis, quia producitur ab eo taqnuam à causa vniuoca; ergo de primo ad vltimum calor ignis, & aëris sunt eiusdem speciei, quia habent identitatem specificam cum intensione caloris producti ab eodem igne in aëre, & quæ sunt idem specie cum aliquo tertio, necessario debent esse eiusdem speciei inter se. Sed probatur antecedes, quòd vicissim se intendant, quia dum ignis calefacit aërem, vel producit calorem eiusdem speciei cum calore aëris, & ita intendet illum, quia accidentia corporea eiusdem speciei continuantur in eodem

in eodem subiecto, & fiunt idem numero, & ita se perficiunt, vel intendunt; aut producit calorem specie diuersum, atque contrarium, & tūc non intendet calorem aëris, sed destruet illum, quia contraria se expellunt circa idem subiectum. Quare aër calefactus ab igne, non erit magis calidus, quàm prius; quia licèt productus sit nouus calor, expulsus est præexistens, & secundum eamdem intensionem. Hoc autem euidenti experientiæ contradicit: ergo hæc sententia falsa est. Quod tandem probatur, quia ex ea sequuntur tria absurda. Primum, quòd vni sint 159
plura contraria; nam eidem frigiditati aquæ contrarij essent calor ignis, & aëris specie diuersi. Secundum, quod non dentur elementa symbola, sed omnia sint dissymbola contra communem sententiam omnium Philosophorum. Probatur hoc sequi, quia in nulla qualitate conuenirent, nam illa, in qua nomine ipso conueniunt quælibet duo elementa, vt calor, vel frigus, aut quæuis alia, specie diuersa est, atque contraria in vno, & in alio. Tertiò sequitur, quod nullum elementum habeat virtutem conseruandi aliud. Probatur consequentia, quia vnum omnino contrarium alteri non conseruat illud, sed destruit; sed elementa essent omni ex parte contraria specieque diuersa: ergo nullum posset conseruari iuxta aliud.

Vera igitur sententia est, quod neque qualitates virtuales, neque formales symbolæ distinguntur specie; illæ quidem, quia non dantur; de his vero probatum est efficaciter non distingui. Et eisdem argumentis probatur, quod licet virtuales darentur, non essent specie distinctæ. Ita Aristoteles, vt vidimus. Diuus Thomas in quæstione de spiritualibus creaturis artic. 3. ad 19. Marsil. in hoc 2. libro quæstion. 4. Toletus vbi supra, Conimb. capite 3. huius libri quæst. 6. artic. 1. & est communis in schola, ita vt nemo aliam sequatur. Sufficienter vero probata est argumentis, quibus oppositam refutauimus: quare solum restat argumenta eius soluere.

Ad primum negandum est antecedens, quod primæ qualitates ita emanent à natura elementorum, vt emanant propriæ 160
passiones à suis subiectis; sed ita emanant, vt non solum eis, sed alijs etiam corporibus conueniant, & ab eis etiam in gradu aliquo remisso aliquando emanare possint, nec solum ex participatione eorum, sed etiam ab alio agente productæ, nempe à Sole, Luna, & alijs cœlestibus influentijs. Quare potius sunt communia accidentia elementorum, quàm proprietates, vel passiones, & ideo possunt conuenire, vel emanare ab elementis specie diuersis, etiamsi eiusdem speciei sint. Quod verò dicitur calorem ignis non posse emanare à substantia

aëris,

aëris,verum est,sed hoc solum est propter gradualem intensionem,quia ignis postulat calorem in summo gradu; aer verò in minori:constat verò gradualem intẽsionem non efficere differentiam specificam qualitatis,sed solum accidentalem.

Ad tertium distinguendum est antecedens, quòd qualitates symbolæ elemẽtorum producant effectus specie diuersos;nam duplex est effectus earum,primarius,& secundarius. Primarius effectus caloris est calefacere. Secundarius vero consumere humiditatem per extractionem vaporum, vel aliquid huiusmodi. Et ex primario effectu bene colligitur distinctio specifica,non ex secundario,quem non semper producunt,sed iuxta dispositionem subiecti. Qualitates igitur symbolæ elementorum semper habent effectus primarios eiusdem speciei, vt calor ignis, & aëris calefacere, & ideo eiusdem speciei sunt, quamuis aliquando habeant effectus secundarios specie diuersos propter diuersam dispositionem subiecti, ex quibus non benè colligitur distinctio specifica earum.

CAPVT IIII.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Quoniam autem determinatum est prius, quòd simplicibus corporibus ex se inuicem generatio, &c.

Breuis expositio textus.

1 Explicata in superioribus capitibus natura primarũ qualitatum, & constituto numero quaternario elementorum, intendit Aristoteles in præsenti exponere modum,quo inter se eadem elementa transmutentur,hoc est,quomodo vnum,generetur ex altero,aut ex pluribus, illo, vel his corruptis. Caput autem non eget alia diuisione; solum enim proponit quatuor regulas, vel modos, quibus mutua eorum transmutatio fieri potest.

Prima regula est vniuersalis,asserens,quodlibet elementum, siue symbolum sit,vel dissymbolum,posse in aliud transmutari, vel conuerti, ita vt ex eo generetur aliud,& ita mutuam esse, vel reciprocam inter elementa conuersionem. Probat hoc argumento. Quæcumque contraria sunt transmutabilia,cum ex proprijs conditionibus contrarietatis conentur se destruerẽ; sed omnia elementa sunt ad inuicem cõtraria:ergo ad inuicem transmutabilia.Minorem probat,quia si sint dissymbola,eõtrariantur

riantur secundum vtramque qualitatem,vt ignis,& aqua,aër,& terra ;si vero symbola,contrariantur saltem in vna,licet conueniant in altera,vt ignis,& aër.

Secunda regula,inter elementa symbola facilior est transmutatio,quàm inter dissymbola,vel facilius generatur elementum symbolum ex alio symbolo, vt ignis ex aëre, quàm ex alio dissymbolo, vt idem ignis ex aqua, vel aër ex terra. (Vocat enim symbola,vel similia elementa illa, quæ conueniunt in vna qualitate,vt ignis,& aër,dissymbola vero,vel dissimilia,quæ in nulla conueniunt,vt ignis,& aqua,aër,& terra.)Probat hac ratione. Eo facilior est mutatio vnius in alterum,quo pauciora corrumpi oportet ; sed vt fiat elementum symbolum ex alio symbolo, pauciora oportet corrumpi:vt autem fiat elementum dissymbolum ex dissymbolo plura:ergo illa est facilior transmutatio,vel generatio. Minorem sic probat. Elementa smbola conueniunt in vna qualitate;& secundum aliam cõtrariantur:ergo vt vnum fiat ex altero , vt ignis ex aëre , non est necessarium corrumpi eam,in qua conueniunt,nempe calorem, sed solum eam,in qua contrariantur,nempe humiditatem;vt autem generetur dissymbolum ex dissymbolo , vt ignis ex aqua , vtraque corrumpenda est , nempe frigiditas , & humiditas, quia secundum vtramque contraria sunt:ergo plura ad hanc generationem corrumpi debent,quàm ad illam. 2

Tertia regula , ex duobus elementis dissymbolis facilius generatur tertium respectu vtriusque symbolum , quàm vnum ex altero , vt ex igne , & aqua pugnantibus facilius generatur aër, vel terra, quàm ex aqua ignis,vel ex igne aqua;quod est dicere, duo elementa dissymbola facilius transmutari in tertium,quam inter sese. Probat eodem fere argumento , quo probauit regulam præcedentem,nam vt vnum elementum dissymbolum conuertatur in alterum , necesse est duas qualitates ex eodem corrumpi,quia secundum vtramque cõtrariantur, vt patet in igne, & aqua:vt autem ex vtroque fiat tertium,solum est necessarium singulas ex singulis corrumpi,quia duæ aliæ sunt naturales elemento tertio generando;vt pugnantibus igne,& aqua,solum est necessarium , vt generetur ex vtroque aër , quod corrumpatur frigiditas aquæ , & siccitas ignis , quia calor & humiditas conueniunt naturaliter aëri. Et vt generetur terra, solum est necessarium corrumpi calorem ignis , & humiditatem aquæ ; nam siccitas , atque frigiditas naturales sunt terræ ; sed facilius est corrumpi singulas ex singulis , quàm vtramque ex vno ; sicut facilius est singula se corrumpere , quam duo corrumpere alia duo, vt per se est manifestum : ergo facilior est generatio tertij 3

elementi ex duobus dissymbolis, quàm vnius dissymboli ex alio dissymbolo. Probat prætetea Aristoteles exemplo flammæ, quæ nihil est aliud, quàm fumus aëre permixtus, atque inflammatus habens summum calorem: fumus verò exhalatio terrea; & ita ignis generatur ex terra, & aëre corrupta frigiditate terræ, & humiditate aëris.

4 Vltima regula est, ex duobus elementis symbolis non posse generari tertium, vt ex igne, & aëre, vel ex aqua, & terra. Probat hac ratione, quia pugnantibus duobus elementis symbolis, vt igne, & aëre, vel corrumpitur qualitas symbola, nempe calor, vel corrumpitur qualitas contraria: (necesse est enim vtrumque corrumpi, vt generetur tertium) sed neutro modo potest generari tertium: ergo ex duobus symbolis non est generabile tertium. Minor probatur, quia si corrumpitur qualitas symbola, remanent duæ contrariæ, ex quibus impossibile est elementum constitui. Si verò his corruptis permanet qualitas symbola, non potest ex ea constitui elementum, quod constat ex vna sola qualitate non posse constitui, sed ex duabus: ergo non est possibilis generatio tertij elementi ex duobus symbolis.

CAPVT V.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Sed tamen adhuc, & sic considerabimus de eis; signum est naturalium corporum materia, &c.

Breuis expositio textus.

5 INtendit Aristoteles cap. præsenti docere, quodnam sit principium materiale, aut subiectum mutuæ generationis elementorum, nempe an aliquod ex eisdem elementis, vel plura eorum, aut medium aliquod corpus inter elementa igne densius, & aëre rarius; vel terra rarius, & aqua densius; vel nullum detur tale corpus, quod sit ens completum, & omnium generationum elementarium subiectum, vel materiale principium; sed solum detur incompletum, & potentiale, nempe materia communis omnibus elementis, quæ transmutetur per diuersas formas eorum. Caput verò diuiditur in duas partes. In prima reijcit vniuersales opiniones eorum, qui ponebant vnum, vel plura elementa, vel aliquod medium corpus inter ipsa esse principium. In secunda reijcit specialem aliorum, qui determinatè asserere

asserebant media elementa non esse principium, sed solum elementa extrema, vel dissymbola.

Fuerunt igitur plures Philosophi ponentes corpus aliquod, 6 quod esset ens completum esse principium, quidam vnum, vel alterum ex quatuor elementis, vt aërem, vel aquam. Alij duo ex ipsis, vt aërem, & ignem, vel aquam, & terram. Alij denique nullum ex eis, sed corpus aliud medium, vel inter ignem, & aërem illo quidem subtilius, hoc verò crassius. Aut inter aquam, & terram, hac subtilius, & crassius illa. Contra hos omnes probat Aristoteles, nihil horum esse principium, hoc discursu. Si vnum aliquod elementum, vt aër esset cæterorum principium, ita vt generationis eorum commune subiectum sit, sequitur nullum elementũ generari posse ex eo; sed quas vocamus generationes elementorum, solum esse alterationes quasdam eiusdem principij, & non mutationes substantiales; & ideo illud solum elementum dari in rerum natura diuersis modis alteratum, & non plura, quod est absurdum. Consequentiam sic probat, quia subiectum alicuius mutationis debet manere integrum sub vtroque termino eius, à quo, & ad quem: ergo si est integrum, atque completum elementum materia & forma constans, integrum quoque, & completum manebit in termino ad quem mutationis, & solum mutabitur secundum diuersa accidentia.

Quòd verò tale principium non sint duo, vel plura elementa, vt aër principium generationis ignis, & aqua principium generationis terræ, & ita ignis, & terra fierent ex aëre, & aqua tanquam ex principio, probat. Quia si ignis fieret ex aëre, duo essent necessariò concedenda, nempe, quod aër maneret in igne secũdum legem principij materialis generationis, quod permanere debet in re genita, & ignis, quod generatur ex suo contrario, generaretur iuxta generationis legem, quod semper debet ex contrario fieri. Ex quibus sequitur contrarietatem dari inter ignem genitum, & aërem, ex quo generatur, & vnum extremum huius contrarietatis habere ignem; alterum verò aërem; sed aër cum sit principium, ex quo generatur ignis, permanet in igne genito: ergo & extremum contrarietatis in eo existens, & ignis habet etiam aliud: ergo continebit in se vtrumque extremum contrarietatis, & ita contraria erunt simul in eodem, quod est absurdum. Et si dicatur ignem, & aërem esse distincta, & ideo non sequi, quod contraria sint in eodem, sed in diuersis. Probat Aristoteles, non nisi in eodem esse, quia principium materiale generationis non est compositum distinctum ab eo, quod ex illo generatur, sed potius efficit cum eo vnum compositum: ergo si aër est principium materiale, ex quo generatur ignis,

facit cum eo vnum compositum. Vnde si aër habet humiditatem, & ignis siccitatem habebit vtramque qualitatem contrariam ignis,& erunt contraria simul in eodem.

8 Probat tandem, quod principium materiale non sit corpus medium inter ignem,& aërem,vel inter aquam, & terram,quia si tale corpus esset principium, aut habet qualitatem aliquam ex primis contrarietatibus elementis propriis, nempe calorem, frigiditatem, humiditatem, aut siccitatem,vel non. Si aliquam habere dicatur;eo ipso erit aliquod ex elementis;& non corpus medium inter illa. Probatur consequentia, quia qualitates istæ sunt veluti proprietates elementorum,saltem quantum ad emanationem ex natura eorum: ergo nullum corpus potest habere aliquam à natura,quod non sit elementum. Si vero nullam habet contrarietatem primam,sed omnibus priuatur,& ideo quasi infinitum est,non limitatum per aliquam qualitatem(vt voluerunt aliqui) sequitur adhuc non posse esse sine aliqua qualitate ex primis contrariis; & ideo necessariò debere esse aliquod ex elementis. Probatur consequentia,quia priuatio semper est adiuncta alicui extremo positiuo contrarietatis,vt priuatio caloris adiuncta est frigiditati, & priuatio humiditatis adiuncta est siccitati: ergo non potest habere priuationem contrarietatis, quin habeat formam, quæ sit extremum eius. Ex his colligit Aristoteles elementa esse prima corpora sensibilia, quia si nullum aliud potest dari corpus, quod sit principium ipsorum, ex quo generentur:ergo nullum potest dari corpus sensibile prius ipsis. Quare ipsa sunt prima corpora sensibilia.

9 In secunda parte capitis reijcit aliam sententiam antiquorum asserentium, quod licet extrema elementa, vel dissymbola non possint esse principium materiale aliorum,bene tamen media, ita vt aër possit esse principium ignis; & aqua principium terræ. Et fundamentum eorum erat, quia non omnia elementa sunt ad inuicem transmutabilia, sed media quidem conuerti posse in extrema, hæc verò non in media, vel licet in media conuerti possint, non tamen inter sese, hoc est vnum non in aliud, vt aqua potest conuerti in terram, & aër in ignem; sed nec terra rursus in aquam, nec ignis in aërem, vel si possent ita conuerti saltem non inter se, ita vt ex terra posset generari ignis, vel ex igne terra, & ita nullum ex his extremis elementis posset esse commune principium materiale omnium,quamuis media principium omnium esse possint. Vt autem hanc positionem reijciat Aristoteles, reijcit prius fundamentum quasi per modum dubij proponens, an omnia elementa sint ad inuicem transmutabilia,vel aliqua tantum, vt dicebant isti, nempe

media,

media, & non extrema, vel vt dicebat in Thimæo Plato, sola terra sit intransmutabilis, & respondet omnia esse adinuicem transmutabilia, ita vt quodlibet ex quocumque possit generari. Probat hac ratione. Transmutatio, vel generatio est inter con- 10
traria; sed omnia elementa contraria sunt; nam vel in vna qualitate contrariantur, si sunt symbola, vel in vtraque, si dissymbola, vt experientia notum est: ergo quodcumque potest ex alio generari. Vnde falsum est fundamentum eorum. Ad reijciendam verò eorum sententiam præsupponit duas esse contrarietates in elementis, ita vt nec plures sint, nec pauciores, nempe calorem, & frigiditatem, humiditatem, & siccitatem. Et ex his duabus contrarietatibus, quatuor elementa, & non plura constitui, quia ex quatuor qualitatibus contrariis quatuor tantùm combinationes fieri possunt, cum contrarias coniungere in eodem repugnet.

Probat iam neque media elementa, neque extrema posse esse principium aliorum hac ratione. Omnia elementa sunt ad inuicem generabilia, ita vt quodlibet possit ex quocumque alio generari: ergo nullum potest esse aliorum principium. Consequentiam probat, quia principium generationis non potest esse generabile, & prætereà, quia cùm omnia sint generabilia, non est maior ratio ob quam, vnum, quàm aliud possit esse principium generationis omnium. Secundo, probat in particulari de 11
extremis, atque etiam de mediis, quod nullum eorum possit esse principium; de extremis quidem hoc argumento. Principium ex quo aliquid generatur, debet permanere in re genita secundum propriam essentiam: ergo si extrema elementa sunt principia generationis omnium, sequitur in quibuscumque rebus genitis permanere secundum proprias formas, & ideo omnia erunt ignis, vel terra; aut ex his secundum proprias formas composita, quod patet esse absurdum. Vt autem probet de mediis, vtitur quibusdam literis pro elementis, atque etiam qualitatibus contrariis non actiuis, quibus abscurior fit ratio, sic ergo erit clarius formanda. Primum principium materiale, ex quo generantur cætera, non potest esse transmutabile per generationem; alioqui si generabile fit, ex alio principio materiali priori generari debet: quare iam non erit primum principium, ex quo generentur omnia: sed media elementa sunt transmutabilia per generationem: ergo non possunt esse principia; sed nec extrema, nam si ex mediis generantur extrema: ergo sunt eis contraria; quidquid autem contrarium habet, generabile est, quia generatio versatur inter contraria. Hanc autem rationem præ- 12
supponere ait, quod in generatione aliorum elementorum ex

extremis non procedatur in infinitum versus partem superiorem, ita vt ex igne generetur aliud elementum superius distinctum ab his quatuor, nec versus partem inferiorem, ita vt ex terra generetur aliud eadem terra inferius, sed vt reciprocus sit circulus generationum à mediis ad extrema, & ab extremis ad media, atque inter sese, & in eisdem extremis sistat vlterius non procedens. Hoc enim supposito, probat ratio facta æqualiter se habere in ordine ad mutuam generationem vnius ex altero extrema elementa, & media, & ideo æqualiter repugnare vtrisque esse primum principium materiale omnium generationum. Si vero vltra elementa extrema procedat generatio in infinitum, sequeretur in singulis elementis multiplicandas esse infinitas contrarietates, tam versus partem superiorem, quàm versus inferiorem, quia cum quodlibet generetur ex suo contrario, si aliud elementum superius generaretur ex igne per extremum ei oppositum tanquam ex contrario, noua alia contrarietas esset multiplicanda, cuius vna qualitas esset in illo, & alia multiplicanda in igne; & hæc remaneret in his nostris elementis, dum ex eodem igne generarentur. Quare in omnibus multiplicanda esset talis qualitas; & infinitæ multiplicarentur in omnibus. Et eadem ratione versus partem inferiorem, si aliud extremum elementum generaretur ex terra. Ex hoc autem inconuenienti, quod infinitæ dentur contrarie-
13 tates in singulis elementis colligit alia. Primum, quod nullum elementum sub ratione elementi posset definiri, quia infinitæ proprietates non sunt explicabiles. Secundum, quod nullum elementum esset generabile, quia ad generationem eius necesse est infinitas contrarietates pertransire, infinita verò pertransiri non possunt. Tertium, quod neque vllum elementum poterit transmutari in aliud sibi proximum propter eamdem rationem infinitatis contrarietatum impertransibilis. Quartum, quod elementum quodcunque esset omnia elementa, vel quod omnia essent illud vnum, quia in quolibet concurrunt qualitates omnium. Ex his omnibus infertur veritas præcipuè intenta ab Aristotele, quod nullum detur corpus, vel ens completum, siue elementum sit, vnum, vel plura, siue medium inter elementa, quod sit primum principium materiale omnium generationum, vel omnium elementorum; sed hoc primum principium nec esse corpus, nec elementum, neque ens completum, sed incompletum, & potentiale, nempe materiam primam omnibus elementis communem & puram potentiam constituentem singula elementa cum singulis formis substantialibus eorum.

CAPVT

CAPVT VI.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Admirabitur autem aliquis dicentes plura vno elementa corporum, &c.

Breuis expositio textus.

INtentum Aristotelis capite præsenti est probare aduersus 14
Empedoclem, quod elementa sint transmutabilia, vt docuit capite præcedenti. Diuiditur autem caput in duas partes. In prima, quadam diuisione præsupposita contradictionis arguit Empedoclem. In secunda aliis argumentis ad impossibile ducentibus ostendit falsitatē opinionis eius. Opinio Empedoclis fuit, quod nullum elementum sit transmutabile, ita vt ex eo aliud generetur, vel ipsummet ex altero. Ita autem dicebat intransmutabilia esse, vt vicissim comparari possint, & ęqualia vocabat. Probat autem primo Aristoteles hæc duo inter se pugnare, nempe quod comparabilia sint, & non transmutabilia, nam potius vnum ex alio sequitur, nempe ex comparatione transmutabilitas, & ex transmutabilitate comparatio, & argumentum præsupponit hanc diuisionem. Tribus modis possunt comparari corpora secundum quantitatem, quo pacto dicuntur æqualia, si habeant quantitatem eiusdem mensuræ, vel inæqualia, si diuersæ: aut secundum virtutem, vel potentiam actiuam; secundum quam comparationem dicimus tantum pondus posse portare vnum, atque alterum. Sed comparatio hæc duobus modis fieri posset, aut secundum qualitates diuersæ speciei; vt si dicamus, tantum posse infrigidare aquam, quantum calefacere ignem. Aut secundum qualitates eiusdem speciei, vt dum dicimus, minus infrigidare terram, quàm aquam. Qua supposita, sic procedit, elementa sunt inter se comparabilia, vt concedit Empedocles: ergo sunt transmutabilia. Probatur consequentia, quia quæcumque comparatio ex illis tribus infert transmutabilitatem. Et de duobus vltimis euidens est. Sed probatur etiam de prima, nempe quantitatiua, non quidem formali, sed virtuali, quam concedebat Empedocles in elementis, dicens tantam molem continere vnum terræ pugillum, quantum quinque pugillos aquæ, vel decem aëris, hæc enim virtualis est continentia, non formalis; sed non reperitur, nisi in corporibus habentibus materiam communem, & in quantum ex vno potest fieri aliud: ergo necessario infert transmuta-

bilitatem extremorum. Probatur minor, nam ideo pugillus terræ continet decem aëris, quia ex pugillo terræ conuerso in aërem resultabunt decem aëris. Vbi adnoto argumentum hoc Aristotelicum ad hominem esse, hoc est procedere aduersus Empedoclem supposita hac æqualitate virtuali elementorum, quam eis tribuebat, & ideo de hac sola procedere, & non de formali, quæ sumitur ex nuda quantitate, ex qua non sequeretur transmutabilitas, cum inter partes cœlorum reperiatur, quæ intransmutabiles sunt.

15 Deinde probat falsitatem eiusdem sententiæ in secunda parte capitis argumentis ad impossibile ducentibus, quorum primum est. Si elementa sunt intransmutabilia, tollitur prorsus augmentatio eorum, & solum crescere poterunt per iuxta positionem, ita vt vna pars ignis solum fiat maior, quia ei adiungitur altera, nõ per conuersionem alterius elementi in se, quod patet esse contra experientiam. Arguit secundo, quia si elementa sunt intransmutabilia, non potest reddi ratio generationis naturalium corporum. Probatur consequentia, quia Empedocles solum dicebat quædam generari, & alia corrumpi per coniunctionem elementorum, quam tamen constat, non sufficere, nisi elementa ipsa transmutentur, & aliqua noua forma in materia introducatur: hæc est enim, quæ confert speciem rei genitæ, vt lapidi, ligno, vel alteri corpori. Et si dicatur, aliam quoque reddidisse causam Empedoclem, nempe, litem, & amicitiam; amicitiam vocantem coniunctionem elementorum in vnum locum, hoc est, in chao illo, quem ponebat: litem vero separationem ab illo, per quam vnumquodque tendit in suum locum naturalem. Probat Aristoteles non esse sufficientem causam, quia siue elementa coniungantur, siue separentur, impossibile est aliquid nouum generari, nisi detur noua forma substantialis introducta in materia, & ideo

16 vera transmutatio vnius corporis in alterum. Ex quo infert primo stultum fuisse Empedoclem in eo, quod existimauit litem segregasse elementa ab illo chao, & per hanc segregationem mundum fuisse factum, itaque causam mundi asserit fuisse litem. Quod tamen ait Aristoteles stultitiam esse, nam si alicui ex his, nempe liti, vel amicitiæ tribuenda esset constitutio mundi, amicitiæ potius, quàm liti deberet tribui, quia amicitia bonum quid est, lis vero malum; sed effectus adeo bonus bono potius auctori, quàm malo debet tribui; ergo amicitiæ potius, quàm liti. Secundo infert adhuc insufficienter locutum fuisse de lite, & amicitia; ponens eas tanquam causas mouentes elementa ad constitutionem mundi, quia non explicuit,

quisnam

quisnam esset motus amicitiæ, & quis etiam motus litis, & quomodo se haberent, sed solum in vniuersali, & in confuso de his egit. Tertiò infert male adhuc de lite, & amicitia locutum fuisse in eo, quod asseruit, amicitiam vocari congregationem elementorum ex eo factam, quod elementa mouentur à propriis locis ad chaos, vel aliud, vbi coniungantur, litem verò dum à loco coniunctionis separantur, & ad propria tendunt. Nam ex hoc sequitur litem esse secundum naturam eorum, & amicitiam violentam, vel naturis eorum contrariam. Probatur consequentia, quia naturalis motus elementi est tendentia in proprium locum, vt terræ in locum deorsum, & ignis in locum sursum: ergo violenta est separatio ab illo. Colligit quarto falsum esse, quod asseruit, non dari motum, nisi vbi est lis; nec dari quietem, nisi vbi est amicitia; nam ex hoc sequitur, vnicam, & sufficientem causam motus, & quietis esse litem, & amicitiam; nec aliam assignauit causam motus. Probatur autem hoc esse falsum, non solum secundum veritatem, sed etiam ex duobus aliis quæ simul asserebat. Primum asserebat ipse litem separare elementa, post separationem verò vnumquodque se conferre in suum locum, non per se, sed à fortuna, & ita aliquando fuisse aërem, vbi modo est terra. Vnde sequitur, litem & amicitiam non esse causam motus sufficientem, sed addendam esse fortunam. Asserebat secundo 17
perpetuum dari circulum inter chaos, & mundum; ita vt mundus moueretur modò ex chao, deinde chaos ex mundo. Et huius motus semper similis non reddit pro causa litem, & amicitiam, nec possunt ab his procedere, quia repugnat motus similes procedere ex causis contrariis, quales sunt lis, & amicitia: ex quo etiam sequitur non omnem motum procedere ex amicitia, & lite, nec esse sufficientes causas omnium motuum, sed assignandam esse aliam huius motus circularis perpetui inter mundum, & chaos, nempe primum principium omnium rerum, omniúmque motuum. Et tandem asserit eumdem Empedoclem abuti elementis, dum affirmat, cætera omnia ex eis esse composita, non solum corpora, sed etiam animam. Quod probat esse falsum, nam si anima ita componitur ex elementis, vt sit ipsa aliquod elementum compositum, vt ignis, vel terra, sequitur non habere alias proprietates, aut passiones, nisi ignis, vel terræ, si vero non sit elementum, sed corpus aliud ex corporeis elementis compositum, non habebit nisi passiones corporum; quod probatur falsum, quia esse musicum, recordari, obliuisci, & aliæ similes, non sunt passiones corporum, vt in libris de anima se ostensurum promittit.

TRACTATVS DE MVTVA GENERATIONE ELEMENTORUM.

QVÆSTIO I.

An quodlibet elementum possit ex quocumque alio immediatè generari?

18 Tanquam certum fundamentum præsupponendum est illud, quod aduersus Empedoclem docuit, & probauit Arist. in his capitibus, præsertim in 6. videlicet elementa omnia esse transmutabilia transmutatione substantiali, ita vt generari, & corrumpi possint, quod receptum est in tota schola Peripatetica. Et probari adhuc potest, quia quodlibet elementum, cum sit actiuum, habet virtutẽ producendi sibi simile ex materia capaci suæ formæ, vt ignis producendi ignem, ex tali materia; sed elementa omnia habent materiam communem, & ideo capacem formæ cuiuslibet elementi ergo ex ea potest quodlibet generare sibi simile inducendo proprias dispositiones in materia alterius, & consequenter propriam formam expulsa alia, quod est quodlibet elementum posse aliud corrumpere substantialiter, & ex materia eius sibi simile generare. Et tandem experientia id ostendit, cum videamus ex aëre aquã fieri, & ex aëre ignem, sicque de reliquis censendum est. Secundo, certum est eiusmodi transmutabilitatem conuenire integris elementis, hoc est, non solum partibus cuiuscumque, sed toti ipsi elemento, quamuis supposito ordine vniuersi solum possit exerceri secundum partes, vt adnotauit D. Th. in 2. d. 19. q. vnic. art. 2. ad 2. & 2. lib. contra Gentes, cap. 9. & cum eo Ferra. ibidem, atque etiam Marsil. in hoc 2. lib. q. 9. & Saxonia q. 7. Probatur euidenter vtrumque. Primum quidem, quia totum elementum secundum omnes suas partes est eiusdem naturæ: ergo eodem modo conuenit toti ratione totius, & partium ratio generabilis, & corruptibi-
19 lis. Secundum verò, quia si integra elementa se corrumperent, dissolueretur constitutio vniuersi, & si inferiora conuerterent in se superiora, vt aqua, & terra ignem, & aërem, ad minorem locum ea reducerent, cum inferiora minorem locum occupent ratione densitatis, & ideo pars loci à superioribus occupati relinqueretur vacua. Si vero superiora cõuerterent in se inferiora, extenderẽt ea ad maiorẽ locum, vel certè maiorem occuparent

conuersa

conuersa in superiora propter maiorem raritatem, & ideo non posset spatium hoc sublunare ea capere naturaliter. Hoc igitur supposito, solum potest esse quæstio, an quodlibet possit immediatè conuerti in aliud? Ita vt ex quocumque possit quodlibet sine vllo medio generari; vel non immediatè in aliud elementum conuerti possit, sed necesse sit prius in mixtum: vt hoc medio in aliud elementum cond[illegible]tatur, vt aqua prius in vapores, vel in aliud corpus mixtum conuertatur, quàm in ignẽ. Deinde illud corpus medium conuertatur in ignem, & ita aqua in eumdem ignem mediatè.

Et prima opinio negat vllum elementum posse immediatè 20
conuerti in aliud, sed vt ex vno generetur aliud, necessarium esse, quod prius conuertatur in vaporem, aut exhalationem, vel aliud corpus mixtum, quod postmodum in elementum transeat. Huius opinionis meminit Toletus q. 8. huius lib. pro qua neminem refert. Probatur de elementis symbolis, in quibus facilior est transitus, & ideo euidens erit, quod si ex nullo elemento symbolo potest immediatè generari aliud, quod nec ex dissymbolo poterit, & ideo ex nullo. Primo, quia omnia elementa symbola contraria sunt secundum alteram qualitatem, quæ debet corrumpi per se ab alia; corruptio autem fit per alterationem successiuam includentem actionem, & reactionem secundum easdem qualitates, vt superius ostendimus; ergo prius quàm corrumpatur vna qualitas secundum eum gradum, qui requiritur ad generationem alterius elementi, peruenire debet corruptio eius ad minorem gradum, & contraria qualitas alterius elementi, à quo corrumpitur, debet etiam remitti per repassionem: ergo attemperabuntur ad certum gradum, in quo erunt conuenientes dispositiones pro forma alicuius mixti, saltem imperfecti, & non requirentis omnes qualitates elementorum remissas, sed duas tantum, & ita necessarium erit, quod prius elementum corrumpendum conuertatur in mixtum, quàm in aliud elementum, etiam symbolum. Secundo, in elementis symbolis extremis videtur efficacius probari, vt in aqua, & terra hoc modo. Terra cum sit densissima, non potest naturaliter conseruari sub ea raritate, quæ est minimum quod sic raritatis requisitæ ad generationem aëris, sed prius quàm perueniat ad raritatem ignis, debet necessariò peruenire ad minimum raritatis aëris: ergo corrumpetur tunc, non in ignem, quia nondum habet raritatem ignis sed in exhalationem aëri similem, quæ ideo postulat similem raritatem, & proinde nunquam poterit conuerti immediatè in ignem.

Secunda opinio est omnino contraria; quod ex quocumque 21
elemento

elemento potest fieri immediatè quodcumque aliud, siue symbolum, siue dissymbolum. Ita Marsil. q. 9. huius lib. Saxonia q. 7. Nimphus comm. 46. q. 1. Toletus q. 8. Conimbric in hoc 2. lib. c. 4. q. 1. art. 2. & ex iunioribus plures. Probant primo expresso testimonio Aristotelis cap. 4. huius lib. textu 24. vbi vniuersaliter docet, & probat aduersus antiquiores Philosophos elementa omnia esse vicissim transmutabilia; ita vt quodlibet possit ex quocumque generari, his verbis: *Quod autem omnia possint ad inuicem transmutari, manifestum est. Generatio enim inter contraria, & ex contrarijs: elementa autem omnia habent contrarietatem ad inuicem, &c.* Quod autem de immediata transmutatione loquatur, manifestum est, & ex ratione eius colligitur; nam elementa ait esse transmutabilia, quia sunt contraria; sed sunt immediatè contraria; quia absque vllo medio opponuntur ignis, & aqua, & aër, & terra: ergo sunt immediatè trãsmutabilia; ita vt sine vllo medio possit ex quocumque generari quoduis aliud, siue symbolum sit vel dissymbolum. Probatur deinde ratione, & experientia. Ratione quidem primo, quia si aqua non potest immediatè cõuerti in ignem, ideo erit, quia non potest tam cito consumi humiditas eius, quàm frigiditas, ex eo quod calor ignis lõge actiuior est frigiditate aquæ. Vnde consumpta frigiditate; & parua humiditate conuertitur prius in aërem. Sed hoc non obstat, quia fieri potest, vt prius quàm ignis accedat ad agendum in aquam, sit exiccata ab aliquo frigido, & sicco, vt à terra; tunc ergo cito consumi poterit ab igne parua illa humiditas in ea permanẽs, & siccitas à terra impressa augeri; & ideo simul erit disposita materia aquæ per calorem, & siccitatem sufficientem ad introductionem formæ
21 ignis: poteritq; in ignem proximè conuerti. Secundo, quia euidens est per actionem ignis in aquam generari vapores, sicut per actionẽ eiusdẽ in terram generantur exhalationes; sed vapores non distinguntur substantialiter ab aqua, sicut nec exhalationes à terra: & conuertuntur istæ immediatè in ignẽ per facilem inflãmationem, vt experientia est manifestum: ergo non potest negari, quod ex aqua fiat immediatè ignis. Experientia vero quia gutta aquæ in fornacem ignis sparsa cõuertitur, non in aërem, sed in ignem.

Tertia opinio est media inter has extremas affirmãs ex elemento symbolo immediatè generari aliud symbolum, sed ex dissymbolo non posse generari dissymbolum, sed prius transire in mixtum, vel elementũ symbolum, & hoc medio statim posse generari dissymbolum. Ita Themistius 5. lib. Phys. ad textum 9. Sotus 4. Physic. q. 2. art. 1. Valles ibidem cap. 5. ad finem, & multi

ex recen

ex recentioribus. Quam sententiam asserit Nimphus vbi supra esse doctissimorum virorum, videturque nobis probabilior, & nullo modo cõtraria doctrinæ Aristotelis. Vt autem eam probemus, præsupponẽdum est duobus modis in se inuicem agere elementa dissymbola: primo, ita vt vtrumque corrumpatur, & tunc certum est non generari vnum ex altero immediatè, sed vel elemẽtum symbolum, vel mixtum. Ita docuit expresse Aristoteles cap. 4. huius libri textu 27. his verbis: *Si autem vniuscuiusque alterum corruptum fuerit, facilis quidem erit, non autem in se inuicem transitus, sed ex igne quidem, & aqua erit terra; & aër, ex aere vero, & terra ignis, & aqua, &c.* Secundo modo pos- 23
sunt applicari ad agendum, ita vt non corrumpatur vtrumque, sed vnum fit superius, & corrumpat alterum. Et in casu isto consistit tota difficultas quæstionis, an ex tali corruptione alterius generetur alterum immediatè, vel necesse sit transire in mixtum, vel in elementum symbolum: ex quo dissymbolum generetur. Et secunda sententia asserit immediatè posse generari; nostra vero non posse naturaliter, sed necessariò transire ad mixtum, vel ad elementum symbolum, vt ex eo generetur.

Probatur autem ratione, & experientia. Ratione quidem, quia vt corrumpatur aqua ab igne, necesse est, vtramque qualitatem eius, nempe frigiditatem, & humiditatem remitti prius vsque ad quatuor gradus, paulo plus, vel minus, quam totaliter expellantur, cum successiuè expelli debeant; sed non possunt remitti frigiditas, & humiditas aquæ, nisi per introductionem caloris, & siccitatis in eisdem gradibus ergo necesse est, vt prius quam corrumpatur aqua, perueniat ad talem dispositionem, in qua habeat omnes quatuor qualitates ad quandam mediocritatem attemperatas, quo pacto sunt dispositiones conueniente ad formam mixti: ideo necesse est hanc prius introduci in materia aquæ, quam formam ignis, pro qua introducenda multo magis deberet crescere intensio dispositionum. Sed quia posset 24
quis dicere, multo fortius agere ignem per calorem, quàm per siccitatem, quia calor est actiuus in summo gradu, siccitas vero in infimo, & ideo in eodem tempore, quo producet vnum, vel duos gradus siccitatis in aqua, producet sex gradus caloris; quæ non videntur efficere posse conueniens temperamentum pro forma mixti. Respondeo satis probabile hoc esse, & fortassis verum, sed talis dispositio conueniens est pro forma aëris, quia permanerent in materia aquæ cùm sex gradibus caloris sex, vel septem gradus humiditatis, & ideo non dicimus ex elemento dissymbolo generari aliud dissymbolum medio mixto prius genito, sed medio mixto, vel elemento symbolo: & fortè hoc

secundum

secundum frequentius accidere iudicabimus, si consideremus excessum actiuitatis inter duas qualitates contrarias, per quas vnum elementum dissymbolum agit in aliud dissymbolum.

25 Secundo, quia vniuersaliter verum est non posse rem transire naturaliter de extremo ad extremum, nisi per medium, si ergo vna forma maximè distet ab alia secundum dispositiones, quas postulat in materia, non poterit ad illā transire, nisi per aliam mediam illi similem secundum easdem dispositiones, vt videmus in semine, quod non potest transire immediatè in hominem, nec homo in terram propter maximam dissimilitudinem dispositionum; sed illud transit media forma embrionis, homo verò in terram media forma cadaueris, quæ postulant dispositiones similes, & minus distantes; sed elementa dissymbola maximè distant, & valde sunt dissimilia secundum dispositiones, quas exigunt in materia: ergo non potest naturaliter vnum transmutari in aliud immediatè, sed per medium aliquod minus dissimile, quale erit mixtum postulans temperamentum, quasi mediū, vel elementū symbolum vtrique extremo simile.

26 Probatur deinde experientia, quia aquam etiam vehemēter calefactam ab igne diu in eam agente videmus nunquam in ignem conuerti, sed in vapores resolui, & eodem modo continget in terra, & aëre; nam hæc per resolutionem in exhalationes consumitur ab illo: ergo euidens signum est nunquam ex elemēto dissymbolo generari immediatè aliud dissymbolum, sed in mixtum prius vel elementum symbolum transire. Sed respondebunt aduersarij, vapores non esse corpora mixta, sed elementum aquæ secundum substantiam, & exhalationes esse terram, & ideo potius hac experientia probari eorum sententiam, quod dissymbolum elementum immediatè transeat in aliud dissymbolum. Hoc tamen iam fuit à nobis superius refutatum capite vltimo præcedentis libri, vbi probauimus vapores, & exhalationes mixta corpora esse, quamuis imperfecta. Et certè absurdum videretur dicere, quod aqua, & terra (ex propria natura maxima grauitate prædita) ascendunt sursum motu naturali, sicut videmus vapores, & exhalationes ascendere, & in loco sursum detineri, nubesque aquam esse formaliter, & substantialiter, & solum eis deficere quædam accidentia, vt condensationem, vel quid simile, & ideo nec mutari substantialiter, dum conuertuntur in aquam, sed solum alterari, & tamen si quodam facili vento dissoluantur, necessariò concedendum est mutari substantialiter in aërem: valeat ergo solutio hæc tanquam parum probabilis.

27 Vt soluamus primum argumentum primæ opinionis, præsuppo

supponendum est tanquam certum, quod vt ex vno elemento symbolo generetur aliud, non sic debent applicari, vt corrumpatur vtrumque, sed vt vnum superet alterum, & ita possit illud in se conuertere. Quo supposito, negandum est, quod assumitur in argumēto, nempe prius peruenire materiam elementi corrumpendi ad dispositiones conuenientes formæ mixti, quàm alterius elementi; immo oppositum est necessarium. Gratia exempli: si ignis agat in aërem per calorem, & siccitatem, necesse est calorem aëris fieri summum, & simul acquirere siccitatem, per quam expellatur eius humiditas; cum summo autem calore, & aliqua siccitate non potest generari vllum mixtum, cum constet has non esse dispositiones temperatas, vel conuenientes formæ mixti, sed crescente siccitate, & alijs dispositionibus cum summo calore introducetur forma eiusdem ignis, & ita immediatè conuertetur in elementum symbolum. 27

28 Propter tertium argumentum tenent iuniores quidam elementum symbolum extremum non posse ex alio extremo symbolo immediatè generari, vt ignem ex terra, vel ex igne terram, sed necessarium esse prius in mixtū aliquod imperfectum, vel in aërem transire, & hoc medio in extremum elementum. Omnes tamen auctores secundæ, & tertiæ opinionis tenent omnia elemēta symbola proximè trāsmutari posse in quoduis aliud symbolum, siue extremum sit, vel medium. Et ita tenendum est, quia ratio efficaciter probat de omnibus, nam per actionem vnius in alterum potest illud, quod superius est, inducere primariam dispositionem requisitam, & sufficientem ad introductionem propriæ formæ in materia, nempe primam qualitatem sibi propriam in gradu intensionis requisito, & sufficiente, vt ignis summum calorem, aliam verò qualitatem vtrique communem continet aliud, quamuis secundum aliquem excessum. Nec prius peruenit materia ad dispositiones mixti proprias, quàm ad has; ergo non est necessarium per formam mixti transire vnū ex his elementis ad aliud, sed immediatè potest in aliud conuerti, quod in igne, & terra sic potest declarari. Nam ignis agit in terram per calorem expellendo frigiditatem eius, & cum successiuè agat prius introducit tres, vel quatuor gradus caloris, totidemque frigiditatis remittit, sed cū summā adhuc retineat siccitatē terra, licèt habeat calorem, & frigiditatem temperatam, non erit materia eius conueniēter disposita ad formā mixti, quæ cum summā siccitate non potest introduci, & longè minus postquā ignis intendit calorē terræ impressum, vsque ad summū, vel certè vsque ad gradum requisitum, & sufficientem pro introductione propriæ formæ, 29

sed tunc

sed tunc disposita erit materia per calorem valde intensum, & summam siccitatem, quæ sunt conuenientes dispositiones ad formam ignis, solum habentes aliquem excessum siccitatis; quod non impedit introductionem formæ. Quare non est necessarium extremum elementum symbolum prius transire ad mixtum, quàm ad aliud elementum symbolum, etiam extremum, sed immediatè potest in hoc transire.

29 Neque argumentum illud probat oppositum. Quod vt melius intelligatur, adnotandum est dispositiones requisitas ad ad introductionem formæ esse in duplici differentia; nam quędam sunt primariæ, nempe illæ, per quas proximè, & formaliter expelluntur dispositiones formæ oppositæ; tales sunt qualitates primæ in elementis, per quas proximè expelluntur oppositæ, vt primariæ dispositiones pro forma ignis sunt calor summus, aut valde intensus, & propè summa siccitas, & ex his ea censetur principalior, quam elementum postulat in summo gradu. Aliæ sunt secundariæ, quæ ex tali coniunctione illarum sequuntur, & ideo vocantur qualitates secundæ, vt in elementis raritas, & densitas, grauitas, & leuitas. Quamuis autem requirantur dispositiones primariæ, & secundariæ ad introductionem formæ elementaris, sed præcipuè primariæ; quæ si adsint, introducetur forma, non quidem omnino sine secundarijs, sed bene cum aliquo gradu illarum, qui non est adeo determinatus, sicut in primarijs dispositionibus. Et hoc quidem iudicandum est secundum aliam distinctionem; nam elementa, atque etiam cætera corpora naturalia duplicem statum essendi habent, vnum sibi commodum, quod possumus vocare omnino naturalem; alterum incommodum, & magna ex parte violentum, quia patiuntur in eo cõtrarias dispositiones. Et dum in statu naturali sunt, certum postulant gradum vtriusque dispositionis tam primariæ, quam secundariæ, sed in statu violento cum longe minori conseruari possunt; & eodem modo possunt generari in vno, vel alio statu secundum exigentiam formæ contrariæ expellendæ, & dispositionum eius. Et si generentur in statu commodo, requirunt certum gradum dispositionũ ad introductionem formæ; si vero in statu violento, cum multo minori dispositione potest forma introduci. Vnde sequitur, quod licet forma
30 ignis requirat ad sui introductionem in statu naturali maiorem leuitatem, quam forma aëris, etiam in statu naturali, atque etiam in statu violento requirat maiorem, quàm eadem aëris in eodem statu violento: potest tamen eadem forma ignis introduci cum multo minori raritate, quàm postulet forma aëris ad sui introductionem in statu naturali. Et par est ratio de

cæteris

cæteris elementis secundum proportionem, atque etiam de cæteris dispositionibus iuxta primam distinctionem primariæ, & secundariæ dispositionis. Et ex hoc patet iam solutio argumenti. Distinguenda est enim maior, quod necesse sit terram prius peruenire ad leuitatem aëris, quàm conuertatur in ignem; nam si intelligatur de leuitate, quam requirit forma aëris ad sui introductionem in statu naturali, neganda est, si verò de leuitate requisita, & sufficiente ad introductionem eiusdem formæ aëris in statu violento, concedenda, quia terra dum ad talem peruenit leuitatem, in statu violento est; talis autem leuitas longè minor est leuitate eiusdem aëris in statu naturali, & tamen sufficiens, vt introducatur forma ignis in eodem statu violento, quia adsunt aliæ dispositiones ignis, & non aëris; & ideo potius introducitur in materia terræ cum illa leuitate forma ignis, quàm aëris.

Ad testimonium Aristotelis pro secunda opinione adductum 31
respondeo, intentum eius in his capitibus solum esse probare aduersus antiquiores Philosophos, quod elementa omnia sunt transmutabilia secundum substantiam, ita vt corrumpi possint, & ex eis alia generari, non solum mixta, quod probauerat capite vltimo primi libri, sed etiam alia elementa, quod verò immediatè, vel medio alio corpore prius ex eis genito, quod tandem potest in elementum conuerti, non fuit necessarium explicare, aut probare, & ideo nec verbum de immediatione locutus est.

Sed aduersus hanc expositionem potest argui hoc modo. Aristoteles cap. 4. huius libri docuit transitum inter elementa symbola faciliorem esse, quam inter dissymbola, quia pauciora corrumpuntur, nempe vna sola qualitas ex singulis, difficiliorem verò inter dissymbola, quia plura corrumpi debent, nempe vtraque qualitas singulorum, quia secundum vtramque contrariantur. Sed hoc discrimen non habet locum, nisi detur immediatus transitus inter dissymbola: ergo ex mente eius dari debet.
Probatur minor, quia æqua facilitate fit transitus inter dissym- 32
bola per mixtum, vel symbolum elementum, ac inter symbola: ergo non habet locum talis differentia. Probatur antecedens, quia ad talem transitum solum debet corrumpi vna qualitas ex singulis, vt ex igne siccitas, & ex aqua frigiditas, & generabitur aër calidus, & humidus, vel mixtum, ita ergo est facilis mediatus iste transitus inter dissymbola, ac immediatus inter symbola. Respondeo, transitum inter elementa dissymbola non solum includere generationem mixti imperfecti, vel elementi symboli, quo medio vnũ transit in alterum, & corruptionem eiusdem

elementi dissymboli, ex quo debet generari, sed etiam corruptionem eiusdem medij, & generationem elementi dissymboli ex eo. Ad corruptionem verò vtriusque, nempe dissymboli, ex quo fit generatio alterius dissymboli, & medij, per quod fit transitus, & generationem alterius dissymboli, necesse est vtramque qualitatem corrumpi, & ideo difficilior semper est transitus. Nec infertur bene ex ratione Aristotelis, elementa sunt transmutabilia, quia sunt contraria, sed sunt immediatè contraria: ergo immediatè transmutabilia, quin potius ex eo, quod sunt per extremum contraria, & ideo extrema maximè distantia omni ex parte, non possunt esse immediatè transmutabilia inter se, sed necesse est prius ad medium aliquod perueniat materia cuiuscumque secundum dispositiones, quàm transeat ad dispositiones, & formam alterius.

33 Ad primum argumentum neganda est maior, quod illa sit causa ob quam non possit generari proximè ignis ex aqua, sed alia longè diuersa, quam attulimus probantes nostram sententiam.

Ad secundum concessa maiori, quod ex aqua priusquam corrumpatur omnino, generentur vapores ab igne, sicut producuntur exhalationes ex terra; neganda est minor, quod vapores sint substantialiter aqua, aut exhalationes sint substantialiter terra, sed sunt mixta quædam imperfecta, vt in primo libro ex professo probauimus.

QVÆSTIO II.

An facilior sit transitus inter elementa symbola, quàm inter dissymbola?

34 EXpressa est in hac re sententia Aristotelis capit. 4. huius libri textu 27. vbi asserit elementa symbola facilius transmutari, quàm dissymbola, quod probauit hoc argumento. Transitus ab vno ad aliud extremum, eo est facilior, quo pauciora sunt vincenda impedimenta ad eum perficiendum, & eo redditur difficilior, quo plura extant impedimenta; sed transitus inter elementa symbola pauciora habet impedimenta vincenda, & transitus inter dissymbola habet plura: ergo facilior ille est, & difficilior iste. Minorem probat, quia vt ex vno elemento symbolo generetur aliud, vna tantum qualitas necessariò corrumpenda est, in qua contrariantur, nam in altera conueniunt, quæ ideo non debet, nec potest corrumpi, cum non sit

non sit contrarium, à quo corrumpatur; transitus verò inter dissymbola duas habet qualitates contrarias impedientes, & ideò necessariò corrumpendas: plura igitur habet impedimenta necessariò superanda, vt fiat; & propterea difficilior est, sed facilior alter.

Sed hæc sententia Aristotelis videtur falsa, & ratio eius friuola. Probatur primum, quia elementa ideo sunt transmutabilia, quia contraria, vt docuit idemmet Aristoteles eodem capite 4. aduersus antiquiores Philosophos: ergo quo magis sunt contraria, magis erunt transmutabilia, & consequenter facilius; sed euidens est dissymbola esse magis contraria, cum contrarientur secundum vtramque qualitatem: ergo erunt magis, ac facilius transmutabilia. Quare facilior erit transitus inter ea, quam inter symbola. Secundo, quia in generatione terræ ex aqua, terra agit in aquam per solam siccitatem parum actiuam: in generatione verò ignis ex eadem aqua agit ignis, non solum per siccitatem, sed per calorem maximè actiuum: ergo citius, atque facilius conuertet ignis aquam in se, quàm terra eandem aquam in se, & ideo facilior, & breuior erit transitus inter elementa dissymbola, quàm inter symbola. Probatur secundum, quia non est difficilius corrumpi duplicem qualitatem à duplici agente contrario, quàm vnam ab vno; sed in transitu elementi dissymboli corrumpuntur duæ qualitates à duobus agentibus, & in transitu elementi symboli vna ab vno: ergo æquè faciles, vel difficiles erunt. Antecedens probatur, quia si duplicatur effectus, vel difficultas impedimenti vincendi ex parte passi, duplicatur etiam virtus actiua ex parte agentis, per quam duplicatus effectus sine maiori difficultate producetur. Quare non est intelligibilis maior difficultas in vno, quàm in alio.

Argumenta hæc satis difficilia, varias, atque diuersas opiniones excitarunt inter authores circa modum defendendi sententiam Aristotelis. Non tamen referam omnes, sed eas tantum, quæ sunt alicuius momenti; & prima asserit faciliorem esse transitum inter elementa symbola, & difficiliorem inter dissymbola, quia illa immediatè transmutantur; hæc verò non, nisi prius conuertantur in mixtum, vel elementum symbolum. Vnde conuersio horum duplicem includit transitum, nempe elementi dissymboli in corpus medium, & huius in aliud dissymbolum, notum est autem conuersionem duorum corporum difficiliorem esse conuersione vnius, & prolixiorem, & ideo transitus inter dissymbola vtroque sensu est difficilior, vt docuit

Ariſtoteles. Ita recentiores quidam interpretes. Sed hic modus dicendi in primis non poreſt eſſe ad mentem Ariſtotelis; quod
36 ſic probo. Ariſtoteles ideo dixit tranſitum inter elementa diſſymbola difficiliorem eſſe,quia plura debent vinci impedimenta,nempe plures qualitates contrariæ corrumpi,pauciores verò in tranſitu elementi ſymboli, non quia immediatus ſit vnus, & mediatus alter,vel quia vnam,vel plures includat conuerſiones corporum:ergo aliena eſt hæc ſententia ab eius mente. Et prætere a non ſoluit argumentum in principio factum, quia duo agentia maioris virtutis, videlicet duæ qualitates contrariæ, per quas agit elementum diſſymbolum in aliud diſſymbolum, breuiori tempore,vel ſaltem in eodem poſſunt tranſmutare duo corpora, ac vnum agens tranſmutat vnum corpus, nempe elementum ſymbolum in aliud ſymbolum per vnam tantum qualitatem.
37 Ideo ſecunda opinio tenet faciliorem eſſe tranſitum inter elementa ſymbola, quia vna illa qualitas contraria elementi ſymboli minus reſiſtit alteri elemento ſymbolo agenti per alteram ei contrariam propter coniunctionem cum alia qualitate,in qua conueniunt. Gratia exempli: humiditas aëris propter coniunctionem cum calore, in quo conuenit cum igne, minus reſiſtit ſiccitati eiuſdem ignis, quàm humiditas aquæ coniuncta cum frigiditate contraria calori eiuſdem ignis, & ideo facilius, ac breuius conuertit ignis in ſe aërem, quàm aquam, & eadem eſt ratio de cæteris elementis ſymbolis, atque diſſymbolis. Ita Toletus quæſt. 9. huius libri, vbi pro ſe citat Diuum Thomam in Comentariis 4. capitis; immerito tamen, quia verba Diui Thomæ valdè diuerſa ſunt ab hoc ſenſu. Aſſerit enim faciliorem eſſe tranſitum inter ſymbola, quia qualitas, in qua conueniunt, non reſiſtit, in diſſymbolo verò reſiſtit vtraque qualitas contraria. Hic etiam modus dicendi non eſt ad mentem Ariſtotelis, quod ſic probo. Ariſtoteles ideo aſſerit tranſitum inter ſymbola faciliorem eſſe, quia pauciora corrumpuntur, hoc eſt in ſymbolo vna, & in diſſymbolo duæ: ſed quod illa vna in ſymbolo plus, vel minus reſiſtat, non eſt plura, vel pauciora corrumpi, nec aliquid efficit ad corruptionem plurium, vel pauciorum: nec ſi minus reſiſtat, verum eſt pauciora corrumpi, nec minus eſſet verum, ſi plus, vel æqualiter reſiſteret: ergo hæc minor reſiſtentia, quæ pro ratione
38 affertur, aliena eſt à mente, & ratione Ariſtotelis. Sed probatur quod ſit falſa, quia qualitas illa, per quàm reſiſtit elementum ſymbolum, non ſolum eſt ei naturalis, ſed naturaliter coniungitur cum alia, in qua conuenit cum alio elemento ſymbolo,

symbolo, & saepe est principalis, hoc est per se primo, atque in summo gradu conueniens tali elemento: ergo sicut habet in eo eandem vim agendi, immo & maiorem, quàm in alio, in quo coniungitur cum qualitate contraria eidem elemento, ita habet eandem, aut maiorem resistentiam, praesertim cum coniuncta esse soleat cum maiori densitate. Gratia exempli: si aqua agat in terram, non minus resistet ei siccitas terrae, quàm resisteret siccitas ignis, si in eum ageret, quia intensior est in terra, quàm in igne, & coniuncta cum summa densitate, & magis naturalis est terrae, quàm igni; cum per prius ei conueniat, igni vero secundariò.

Tertia opinio distinguit faciliorem aut difficiliorem transitum hoc modo. Transitus in duplici sensu potest vocari facilior, vel difficilior: in primo quidem, prout facilior idem sit, quod breuior, aut velocior, vel in minori tempore factus. In secundo verò, ita vt facilior non sit idem, quod breuior, sed idem, quod cum minori difficultate factus, & iuxta hanc distinctionem dupliciter potest intelligi, quod transitus inter elementa symbola facilior, aut inter symbola difficilior sit in primo, vel in secundo sensu. Et si in primo sensu intelligatur pro breuiori, non est verum: si verò intelligatur in secundo sensu, verum est esse faciliorem, quia cum minori difficultate factus, & sic debet intelligi opinio Aristotelis, quia in alio sensu non potest esse vera, nec oportet ad alium sensum eam reducere. Ita Mars. q. 10. huius lib. Saxon. q. 8. Nimphus Cōmen. 46. q. 2. & in recognitione eiusdem Commenti, vbi eam tribuit Philoppono asserenti hunc sensum valdè consentaneum esse textui Graeco. Probant primo hunc esse sensum Aristotelis ex ratione, qua id probauit. Nam plura, vel pauciora esse corrumpenda in vno, vel alio transitus, solum potest significare maiorem, vel minorem difficultatem eius, non maiorem vel minorem breuitatem temporis. Deinde ratione, quia si vnum aliquod spatium percurrendum asperum sit, aliaque habeat impedimenta; aliud verò planius, minoraque impedimenta habeat, bene quidem sequitur difficilius esse pertransire illud, quàm hoc, & ideo transitum illius difficiliorem esse, huius verò faciliorem, quia plures sunt difficultates vincendae in illo, pauciores in hoc. Non tamen sequitur hunc fieri necessariò in minori tempore, illE verò in maiori, vel longiori: ergo licet sequatur transitum inter elementa symbola faciliorem esse, quàm inter dissymbola, quia plures qualitates contrariae ad illum perficiendum necessariò debent corrumpi, pauciores verò ad perficiendum hunc, non sequitur faciliorem, hoc est breuiorem esse.

Probatur minor, nam cætera patent, quia ſpatium illud aſperum, poterit homo maiori agilitate præditus velocius percurrere, & proinde tranſitu breuiori, quia plures difficultates breuiori tempore vincet, quàm multo minorem habens agilitatem: ergo cum elementum diſſymbolum agens in aliud diſſymbolum ſit agens maioris virtutis, cum agat per duas qualitates, & alteram aliquando ſummæ actiuitatis, & ſemper ſummæ intenſionis, ſequitur poſſe in minori tempore, vel ſaltem in eodem corrumpere vtramque qualitatem reſiſtentem, quàm elementum ſymbolum minoris longè virtutis ad agendum, vnam qualitatem reſiſtentem. Quare non poteſt eſſe vera opinio Ariſtotelis de tranſitu faciliori pro breuiori.

41 Noſtra tamen ſententia eſt huic oppoſita, quod tranſitus inter elementa ſymbola in vtroque ſenſu facilior ſit ex natura rei, & ideo ſemper, & neceſſariò, ita vt non ſolum cum minori difficultate fiat, ſed etiam breuiori tempore. Hæc eſt expreſſa apud Ariſtotelem, quia in vtraque tranſlatione expreſsè habetur vtrumque verbum, nempe facilius, atque velocius. Ita enim habentur verba in antiqua. *Differt autem in citius, & tardius, & facilius, ac difficilius; quæcumque enim habent ſymbolum ad inuicem: velox horum eſt transmutatio, quæcumque autem non habent, tarda.* Alia verò tranſlatio ita habet. *Differunt tamen celerius, & tardius, item facilius, difficiliuſque, alia aliis tranſmutationem ſubeunt.* Immo in textu Græco habetur exprſsè vtrumque verbum; dicitur enim θᾶττον, quod eſt celerius, & ῥᾷον, quod eſt facilius. Ita etiam ſentit Diuus Thomas in commentariis eorumdem verborum. Ita Toletus, licet alia ratione eam defendat, quam refutauimus, & plures recentiores. Probatur autem opinione ratione D. Thomæ vbi ſupra, quia qualitates elementorum oriuntur à formis ſubſtantialibus eorum: illa ergo elementa, quæ maiorem habent conuenientiam in qualitatibus, habent etiam maiorem conuenientiam in formis ſubſtantialibus, & conſequenter in diſpoſitionibus requiſitis in materia ad introductionem: & huiuſmodi ſunt elementa ſymbola, vt per ſe

42 eſt manifeſtum. Vnde ſequitur materiam vtriuſque ſimiles præhabere diſpoſitiones magna ex parte ad recipiendam formam alterius; ſed in materia præhabente ſimiles diſpoſitiones alicui formæ, minor gradus ſufficit illius diſpoſitionis, quæ deficit, atque contraria eſt, vt introducatur talis forma, & ideo facilius, ac velocius introducitur in ea, quàm in alia præhabente omnino diſſimiles, atque contrarias diſpoſitiones, etiam ab agente minoris virtutis: ergo facilior, & breuior erit tranſitus inter elementa ſymbola, quàm inter diſſymbola. Probatur

conſe

consequentia, quia illa præhabet similes dispositiones, hæc vero prorsus dissimiles, & omnino contrarias; quæ ideo facilius, ac breuius introducetur. Quod hoc exemplo declarari potest, vt vis argumenti melius percipiatur. Calor, qui est in ferro candente, non sufficit ad introductionem formæ ignis in materia eius, & minor sufficiet ad eam introducendam in materia stupæ, quod patet euidenter, cum idem calor ferri sufficiens sit ad introducendam eandem formam ignis in stupa, & ratio huius differentiæ non potest esse alia, quàm quæ ex parte dispositionum, quæ præhabentur in materia, sumitur; nam in ferro est frigiditas maxima cum maxima densitate, atque etiam aliqua humiditas: quæ omnes contrariæ sunt dispositionibus ignis; in stupa verò dantur siccitas, raritas, & aliæ, quę similes sunt dispositionibus eiusdem ignis: & propterea cum minori calore, & facilius, ac velocius introducitur in eam forma ignis, quàm in materia ferri, & ita contingit in elementis symbolis, atque dissymbolis; nam aër præhabet plures dispositioues similes dispositionibus ignis, nempe calorem, raritatem, leuitatem, &c. quibus caret omnino aqua, immo præhabet omnes contrarias, & 43
ideo necesse est, vt siccitas, quæ deficit, in minori gradu sufficiat; atque etiam parua illa intensio caloris, & raritatis, ac leuitatis, & ideo facilius, ac breuiori tempore producantur, etiam ab vno solo agente, & introducatur forma. Elementum verò dissymbolum præhabet omnes dispositiones, non solum diuersas, sed omnino contrarias, per quas materia eius valde inepta est ad recipiendum proprias elementi dissymboli, vt aqua habet non solum frigiditatem summam, & prope summam humiditatem, sed densitatem magnam; ratione cuius fortius resistit dispositionibus ignis, & propter hanc ineptitudinem materiæ maiorem intensionem contrariarum qualitatum debet imprimere ignis in aquam ad introductionem propriæ formæ, & hinc fit, vt etiam per vtramque qualitatem operetur, non solum difficilius propter plura contraria corrumpenda, sed tardius propter maximam indispositionem materiæ ex eisdem contrariis qualitatibus, & aliis resultantem.

Secundò probatur, quia summum summo modo difficilius 44
vincitur, quam non summum, vel quam summum, non tamen summo modo, sed vt ignis fiat ex aqua, vincenda est summa frigiditas aquæ, & summo modo, hoc est per productionem caloris secundum summam intensionem, vel certe paulo minorem, vt autem fiat ex aëre, non est vincendum summum summo modo, nec etiam per tantam intensionē oppositæ qualitatis; sed per longe minorē, quia ignis non requirit summam siccitatem, sed

prope summam, & cum minori adhuc gradu intensionis introduci potest forma propter similes dispositiones, quas reperit in materia, & ideo non solum facilius, sed breuiori tempore. Vnde in vtroque sensu, quem exprimunt verba Aristotelis, vera est eius sententia.

45 Ad primum argumentum in principio propositum concedendum est antecedens, quod probauerit Aristoteles possibilem esse transmutationem inter quæcunque elementa, quia omnia sunt contraria; sed neganda consequentia, quod vbi maior est contrarietas, facilior sit transmutatio, quia licet contrarietas ex vna parte sit necessaria ad actionem, & passionem, ac transmutationem, ex alia vero continet repugnantiam inter formas, & dispositiones; ratione cuius illæ agunt, vt eas expellant, & istæ resistunt, ne expellantur, & resistentia hæc retardat actionem, & transmutationem, & quo maior est contrarietas magis; & hinc fit transitus difficilior, atque prolixior inter elementa dissymbola propter maiorem contrarietatem, & facilior ac breuior inter symbola propter minorem.

46 Ad secundum distinguendum est antecedens, quod non sit difficilius expelli duo contraria à duobus contrariis agentibus, quàm vnum ab vno solo agente; nam vbi cætera sunt paria, hoc est si eodem prorsus modo se habeant in omnibus, vnum, & duo ex parte agentis, & passi, verum est; non tamen si sint disparia, quia diuerso modo se habent, & ita contingit in proposito. Nam vt ignis conuertat in se aërem, sola siccitas debet vincere humiditatem eius, licet summam; non tamen debet eam vincere summo modo, sed longè inferiori eam vincere sufficit: nam cum materia aëris præhabeat plures gradus caloris, quos in instanti intendit ignis vsque ad summum nullum contrarium inueniens, præhabeat etiam magnam raritatem, minor intensio siccitatis sufficit ad introductionem formæ ignis in materia affecta similibus dispositionibus: aqua verò nullam dispositionem similem præhabet in materia, sed omnes dissimiles, atque contrarias, & præterea frigiditatem aquæ debet vincere calor summo ferè modo, quia in materia sic inepta maior intensio caloris requiritur ad introductionem formæ, atque etiam siccitas eadem ratione debet in suo genere perfectius vincere humiditatem aquæ, quia propter indispositionem materiæ maior intensio eius requiritur ad introductionem formæ; densitas etiam aquæ iuuans resistentiam frigiditatis, & humiditatis ex parte sua retardat victoriam, quæ ideo difficilior est, & tardius cõsequenda. Aristoteles verò, dum

47 probauit faciliorem esse transitum inter elementa symbola, quia

quia pauciora corrumpantur, nempe vna sola qualitas, intelligit plane pauciora illa, vel plura corrumpenda, vt se habent naturaliter in elementis, in quibus non sunt cætera paria modo explicato, & ideo ratio eius efficaciter probat, non solum esse faciliorem ex eo, quod cum minori difficultate fiat, sed etiam quia velociorem, vel breuiori tempore necessariò efficiendum. Quod verò vtraque etiam qualitas corrumpenda sit in symbolis: nihil obstat, quia vna tantum per se, alia per accidens: corruptio verò per accidens nullam penitus difficultatem addit, & ideo nec Aristoteles vllam mentionem eius fecit, sed absolutè in sua ratione asseruit pauciora esse corrumpenda in transitu elementi symboli, quod patet intelligi de corruptione per se: hæc enim sola deseruire poterat ad intentum probandum.

Ad tertium concedendum est antecedens, quod ignis ad conuertendum in se aërem agit per solam siccitatem parum actiuam, & ad conuertendum ignem per calorem maximè actiuum: sed neganda est consequentia, quod citius, atque facilius conuertat in se aquam, quàm aërem, quia obstat maxima ineptitudo, atque indispositio materiæ aquæ, à qua plus retardatur conuersio, quàm iuuetur ab excessu actiuitatis eiusdem caloris.

Ad testimonium Aristotelis pro secunda opinione adductum iam responsum est, probare quidem transitum inter symbola faciliorem esse, quia pauciora corrumpuntur, loquens de qualitatibus corrumpendis, vt sunt in elementis, quo pacto non solum pauciores qualitates corrumpuntur, sed breuiori tempore, vt probauimus. Ad argumentum verò concedendum est antecedens, posse dari transitum difficiliorem in eodem tempore factum, non tamen in elementis; in quibus propter modum, quo superantur impedimenta, necessarium est, sicut difficiliorem, ita prolixiorem esse transitum inter dissymbola, vt iam fuit explicatum.

QVÆSTIO III.

An vnum elementum possit producere aliud specie à se diuersum.

VNum præsupponit quæstio tanquam certum, & ab Aristot. superius probatum, & aliud tanquam dubium quærit. Præsupponit quidem quodlibet elementum posse generare aliud sibi simile in specie, vt ignis ignem, & aër aërem, sicque de cæteris. 49

Et inquirit, an possit quodlibet elementum generare, vel producere aliud specie à se distinctum, vt ignis aërem, aut aquam; & hæc ignem, vel terram, & id quidem tanquam causa efficiens eius; sicut potest generare aliud sibi simile in specie. Et prima opinio affirmat posse. Quam videtur tenere Tolet. q. 8. huius libri ante primam conclusionem. Probatur testimonio Arist. & ratione. Arist. enim. c. 4. huius libri asseruit, & probauit elemēta omnia esse transmutabilia, non solum ab aliis corporibus, sed à se inuicem; ita vt quodlibet possit ex quocunque generari, & concludens sententiam hanc text. 26. eiusdem capitis, ita ait: *Quapropter manifestum est, quod circularis erit generatio in simplicibus corporibus.* Sentit ergo quodlibet posse generare aliud, & ab eo generari; sed generans aliud est causa efficiens eius: ergo ex mente eius tanquam causa efficiēs potest quodlibet indifferenter producere aliud, non solum eiusdem, sed diuersæ speciei.

50 Probatur deinde ratione. Primo. Quatuor primæ qualitates sunt quasi semina elementorum, quia sicut virtus seminis inducit formam viuentis, sic istæ qualitates inducunt formas elementorum: ergo omne illud, quod potest inducere has qualitates potest etiam inducere formas substantiales eorum, sed quodlibet elementū potest producere vnam saltem qualitatem alterius elementi specie à se distincti, vt ignis siccitatem, quæ est virtus terræ, & aër calorem, qui est virtus ignis: ergo consequenter poterit idem elementum producere. Secundo, quia Aristoteles 1. lib. Metheo. summa 4. cap. 1. asserit ex aëre intra cauitates terræ detento generari aquam, & causam huius generationis esse terram, quæ sua frigiditate destruit calorem aëris, & inducit frigiditatem sufficientem ad introductionē formæ aquæ; sed non potest esse terra causa tantum materialis talis generationis: ergo tanquam efficiens generat aquam specie à se distinctam. Probatur minor, quia frigiditas summa est propria virtus aquæ: ergo quod producit eam efficienter, censetur producere efficienter aquam; sed terra producit efficienter intensam frigiditatem in materia aëris, ad quam sequitur introductio formæ aëris, & generatio eiusdem: ergo est causa efficiens aëris
51 specie à se diuersi. Præterea non datur ibi alia causa efficiens aquæ ex aëre genitæ, præter terram effectiuè inducentem vltimam dispositionem: ergo illi debet tribui talis effectus, tanquam causæ efficienti, & non solum materiali. Probatur tertio, quia maiorem virtutem habet vnum elementum ad producendum aliud, quàm mixtum, præsertim infimi ordinis, qualia sunt ferrum, & lapis, sed hæc possunt producere elementum ignis, quod cōstat specie differre ab eis: ergo à fortiori poterit vnum

elemen

elementum producere aliud ſpecie à ſe diuerſum. Probatur minor, quia per colliſionem ferri, & ſilicis generatur ignis, qui non poteſt tribui alteri tanquam efficienti, cum nihil ibi reperiatur, à quo poſſit ignis generari: niſi velis recurrere ad cauſas vniuerſales, quod videtur abſurdum.

Noſtra ſententia oppoſita eſt, & tria aſſerit. Primum eſt, 52
quod nullum elementum poſſit producere aliud ſpecie à ſe diſtinctum tanquam cauſa efficiens per ſe. Probatur primo, quia vnum elementum non poteſt producere aliud ſpecie diſtinctum tanquam cauſa vniuoca, neque tanquam cauſa æquiuoca: ergo non poteſt eſſe cauſa efficiens eius. Euidens eſt conſequentia, quia cauſa efficiens adæquatè diuiditur in vniuocam, & æquiuocam ſecundum communem conſenſum totius ſcholæ. Antecedens etiam per ſe notum eſt de cauſa vniuoca, quia hæc ſolùm ſe extendit ad productionem effectus eiuſdem ſpeciei. Probatur autem de æquiuoca, quia cauſa æquiuoca duo habere debet reſpectu effectus. Primum, quod ſit eſſentialiter eo perfectior. Secundum, quod eum contineat eminenter. Et ex primo ſequitur euidenter, quod elementa minus perfecta non poſſunt eſſe cauſæ æquiuocæ elementi perfectioris, vt terra reſpectu ignis, ſicque de reliquis imperfectioribus. Ex ſecundo verò ſequitur, quod etiam perfectiora non poſſint eſſe cauſa æquiuoca imperfectorum. Probatur conſequentia, quia non continent ea eminenter, vt ignis non continet terram, neque aquam, vt ex duobus conuinci poteſt. Primo ex parte formæ ſubſtantialis cuiuſlibet elementi perfectioris, quæ particularis eſt, & limitata ad propriam ſpeciem, vt cætera corpora ſublunaria, etiam longè perfectiora elementis, quę licet perfectiora ſint aliis corporibus inferioris ordinis, vt homo perfectior cæteris animalibus, nullum tamen continent eminenter, neque producere poſſunt; quia continere eminenter inferiora corpora ſolum conuenit vniuerſalibus corporibus, vt cœleſtibus, à quibus ideo produci poſſunt. Secundo, ex parte diſpoſitionum, quia euidens eſt nullam cauſam efficientem poſſe producere formam, vel educere eam de potentia materiæ, niſi poſſit materiam ſufficienter diſponere pro tali forma in ea introducenda; ſed nullum elementum poteſt inducere in materiam diſpoſitiones ſufficientes pro forma alterius ſpecie à ſe diuerſi introducenda: ergo euidens eſt, non poſſe illud producere tanquam cauſam eius efficientem. Pro- 53
batur minor, quia nulum elementum continet diſpoſitiones ſufficientes alterius ſpecie diuerſi: ergo non poteſt materiam diſponere pro forma eius recipienda.

Aſſerit ſecundo noſtra ſententia; quod nec duo elementa

poſſint

poſſint eſſe cauſa efficiens per ſe elementi tertij, quod de duobus elementis ſymbolis docuit expreſſe Ariſt.c.4. & eſt per ſe euidens. Nam cum conueniant in vna qualitate: & in duabus alijs contrarientur, vel corrumpitur illa; in qua cōueniunt, & remanent duæ contrariæ, & tunc nullum generabitur elementum, quia ex contrarijs qualitatibus conſtare non poteſt, vel corrūpuntur duæ contrariæ, & remanet cōmunis, ex qua minus poteſt conſtare elementum, quod ex duabus ſaltē conſtare debet. Quod verò non poſſit ex duobus elementis diſſymbolis generari tertium, probatur eiſdem ferè rationibus. Prima, quia nullū ex his elementis continet eminenter aliud ſpecie à ſe diuerſum; ergo nec vtrūque ſimul poteſt illud continere. Antecedens iam probauimus. Conſequentia verò ſic probanda eſt. Primo, duo elementa ſimul concurrentia non efficiunt vnum tertium per ſe ſubſtantialiter perfectius ſingulis eminenter aliquid continens, quod non continerent ſingula per ſe: ergo nec poſſunt tertiū elementū effectiuè producere. Secūdo, quia nullum corpus poteſt continere aliud eminenter, niſi ratione eminentioris formæ; ſed conſtat duo elementa ſimul ſumpta non habere eminentiorē formam, ſed duas tantum eiuſdem ordinis: ergo non poſſunt eminenter continere aliud elementum ſpecie diſtinctum ab vtroque, neque illud producere. Et ſi dicatur poſſe illud producere tanquam partiales cauſæ: ita vt ſingula diſponant materiam ſecundum vtramque qualitatem
54 requiſitam, & ideo ſufficienter diſponatur ab vtroque. Probo hoc eſſe falſum. Primo, quia tales diſpoſitiones non producuntur per ſe in ordine ad formam tertij, ſed ad proprias: forma vero tertij per accidēs ſequitur: ergo non ſunt cauſa per ſe. Secundo, quia formam elementi generandi in materia introductam naturaliter, & neceſſariò ſequitur qualitas in ſummo gradu, vt formæ aëris ſumma humiditas, ſed talē qualitatem in ſummo gradu neque continent, neque poſſunt producere duo elementa diſſymbola, etiam vt partiales cauſæ: ergo nec tertium elementum continebunt, aut producent tanquam cauſæ efficientes, vt ignis, & aqua non habent ſummam humiditatem aëri propriam: ergo nec poſſunt eam producere, & ex conſequenti, neque formam ſubſtantialem eius. Probatur tandem, quia quomodocumque duo elementa concurrant, non poſſunt eſſe cauſa per ſe alterius elementi ab vtroque diſtincti quia præter intenſionem vtriuſque ſequitur: ergo ad ſummum poſſent eſſe cauſa per accidens. Probatur antecedens, quia quodlibet intendit per ſę aſſimilare ſibi paſſum, & ſibi ſimile producere: ergo quodcūque aliud à ſe diuerſum ſequitur per accidēs.

Aſſerit

Aſſerit tandem noſtra ſententia, nullũ corpus mixtum poſſe producere elementum, tanquam efficientem cauſam per ſe. Quod probari poteſt hoc modo. Nullum mixtum, vt tale continet eminenter elementa: ergo nec poteſt tanquam efficiens cauſa ea per ſe producere. Antecedens probatur, quia ſi mixtum contineret eminenter elementum, vel formam eius; neceſſariò deberet continere diſpoſitiones neceſſarias, eaſque inducere poſſe in materiam, vt illis medijs, educeret eamdem formam de potentia eius; ſed nullum mixtum, vt tale continet diſpoſitiones neceſſarias pro forma elementi: ergo nec poteſt eam educere de potentia materiæ, nec elementum producere. Probatur minor quia qualitates ſufficienter diſponentes pro forma elementi debent eſſe ſummę intenſionis, vel propè ſummæ, aut certè magnam habere intenſionem; ſed nullũ mixtum habet primas qualitates ſub magna intenſione, ſed remiſſas, & temperatas: ergo non poteſt diſponere materiam pro forma alicuius elementi introducenda. 55

Reſtat igitur, vnum elementum ſolum poſſe eſſe cauſam efficientẽ per accidens alterius ſpecie diſtincti, vel aliquo modo materialem inducendo aliquam diſpoſitionem in materia pro forma talis elementi introducenda; & inſufficientem quidem, vt in ſolutionibus argumentorum explicabitur.

Ad teſtimonium Ariſtotelis reſpõdeo, intentum eius ſolum fuiſſe probare aduerſus antiquiores Philoſophos, quod elemẽta ſint tranſmutabilia, ita vt quodlibet poſſit corrumpi ab alio, atque etiam corrumpere aliud, & ex quocumque poſſit etiam quodlibet generari per ſe. In quo conſiſtit circulus elementarium generationum; ſed ex hoc non ſequitur vnum eſſe efficientẽ cauſam per ſe alterius diſtincti à ſe ſpecie, ſed ſolũ, quod ex quocumque tãquam ex termino à quo poſſit aliud generari. 56

Ad primum argumentum concedendum eſt antecedens primi enthimematis, quod primæ qualitates ſunt quaſi virtutes ſeminales elementorum; ſed diſtinguendum conſequens, quod agens potens eas producere, poterit etiam producere elementa ipſa: nam ſi poſſit vtramque qualitatẽ cõuenientem eidem elemento producere in eo gradu intenſionis, quo ſequuntur naturaliter formam elementi in materia, vel certè in eo, in quo ſunt diſpoſitiones ſufficientes in materia ad introductionem formæ eius, poterit elementum ipſum producere, non tamen ex eo, quod poſſit vnam tantum; præſertim ſi non ſit prima, quæ conuenit elemento in ſummo gradu, quod verò nullum elementum hoc poſſit probauimus, & ideo non ſequitur, quod poſſit producere elementum diſtinctum à ſe ſpecie.

Ad ſecun

Ad secundum concessa maiori & minori, neganda est consequentia, quod terra sit causa efficiens per se aquæ productæ ex aëre; sed solum est efficiens per accidens, in quantum inducens frigiditatem, vt aërem in se converteret, per accidens consecuta est productio aquæ; nec sufficeret, terram produxisse frigiditatem, etiam per se ordinatam ad generationem aquæ, vt esset causa efficiens eius, quia non ex vi soliusfrigiditatis, nisi humiditate præsupposita in materia, (cuius constat terram non fuisse, nec potuisse esse efficientem causam) consecuta est generatio aquæ, quia, vt aliquid dicatur educere formam de potentia materiæ, & producere compositum, non satis est aliquam inducere dispositionem in materia conueniĕtem formæ, nisi inducat sufficientem, ita vt eam necessariò sequatur forma. Cuius ratio est, quia vt sequatur forma, integra requiritur dispositio: ergo vt agens sit causa formæ, necesse est, vt integram possit producere.

58 Et si dicatur ex hac solutione saltem sequi, quod duo elementa possint esse causa tertij. Probatur consequentia, quia vtrumque simul, tanquam vna causa totalis poterit vtramque qualitatem producere, & consequenter integram, atque completam dispositionem materiæ, & ideo educere formam de potentia eius, & producere compositum, vt si ignis, & aqua inter se agant, & corrupta frigiditate aquæ, & siccitate ignis permaneant in materia humiditas, & calor, quæ sunt propriæ dispositiones aëris. Respondeo in tali casu vtrumque corrumpi, quare euidens est, neutrum esse posse causam tertij, cum iam non sint, dum tertium sequitur, neque aliquid eorum permaneat præter nudam materiam; quod autem non est, nullam potest efficientiam habere. Si verò corrumpatur aqua, & permaneat solus ignis, neutrū potest esse causa per se aëris propter duo. Primum, quia præter intensionem vtriusque sequitur: ideo solum possunt esse causa per accidens. Secundum, quia de aqua non permanente certum est, & de igne non minus, certum, cum non inducat sufficientes dispositiones. Quod verò humiditas aquæ permaneat, quæ est virtus eius, non sufficit, nam præterquam, quod non est sufficiens dispositio pro forma aëris, nec potest esse causa efficiens, etiam instrumĕtalis, quia licet virtus agentis in eo existens sit causa efficiens instrumentalis substantiæ, quæ generatur, sed dispositio producta in matéria solum potest esse causa disponens, quæ ad materialem reducitur, vt in primo libro probauimus.

59 Ad vltimum de generatione ignis ex aëre per collisionem ferri, & silicis negandum est, quod ab his corporibus mixtis produ

producatur tãquam à causis efficientibus per se. Nam siue producatur ignis ex eo, quod exsiccatus iam aër per admixtionem terrestris exhalationis, & distractus ad maiorem locũ per impulsum ei impressum ab eisdem corporibus, & ideo nimis rarefactus, & per rarefactionem dispositus ad suscipiendum intensiorem calorem causatum per accidẽs ex motu: quæ dispositiones sufficientes esse censentur ad introductionem formæ ignis in eadem materia aëris. Siue producatur per siccitatẽ causatam in aëre ab eisdem corporibus, nempe lapide, & ferro, & per nimium calorem, & raritatem ei impressam per motum. Aut non producatur ex materia aëris, sed ex materia alicuius exhalationis terrestris in poris eiusdem silicis inclusæ. Vel tandem ex materia alicuius particulæ eiusdem lapidis, quæ intensam siccitatem habeat, vt ostendit eius durities, & cuius calor intendatur per motum. Quocumque inquam ex his modis fiat, non potest fieri à ferro, & lapide tanquam à causis efficientibus per se, sed omnino per accidens, quia non sunt causa per se intensarũ dispositionũ; quidquid enim caloris, raritatis, aut siccitatis producunt in aëre per motum, per accidens efficiunt, quia motus non est causa per se caloris, vel aliarum qualitatum; sed solum per accidens, vt per se notum est, & consequenter, neque corpora ipsa per collisionem, quæ motus localis est. Causa igitur per se educens formam ignis de potentia huius, vel illius materiæ, & producens consequenter ignem ex ea sunt virtutes cœlestes, ad quas pertinet supplere omnes defectus particularium causarum. Constat autem nullam dari particularem causam per se effectus producti in casu isto: ergo necesse est ad vniuersales recurrere: quemadmodum recurritur necessariò in generatione animalium imperfectorum ex putrefactione terræ: habent autem influentiæ cœlestes virtutes producendi elementa; cum constet posse ab eis produci, & in diuersis casibus verè produci omnes primas qualitates, quæ sunt dispositiones sufficientes pro formis elementorum, & eas cõsequuntur naturaliter in materia. Et quod de igne producto in casu isto dicimus, dicendum est de elementis productis ex materia aliorũ, ita vt quotiescũque ex vno elemento, vel duobus producitur aliud diuersæ speciei, causa per se educens formam de potentia materiæ, & producens tale elementum sint cœlestes virtutes, quia nec elementa ipsa, (vt probauimus) possunt esse causa efficiens principalis per se, neque instrumentalis per dispositiones in materia remanentes, quas probauimus, non posse efficienter concurrere ad introductionem nouę formæ, nec expulsionem antiquæ, sed solum in genere causæ materialis.

CAPVT

CAPVT VII.

TEXTVS ARISTOTELIS.

De elementis autem ex quibus corpora constituta sunt, &c.

Breuis expositio textus.

1 Capite præsenti agit Aristoteles de generatione mixtorum ex elementis, & hoc est intentum eius. Diuiditur autem in tres partes. In prima, proposito dubio de generatione mixtorum ex elementis, refert duas opiniones iuxta quas poterit dubium solui; ostenditque difficultatem vtriusque. In secunda parte soluit dubium iuxta veriorem. Et tandem in tertia docet, & probat quodlibet mixtũ cõstare quatuor elemẽtis.

Proponit ergo dubium, an, & quonam modo mixta possint generari ex elementis. Pro cuius solutione præsupponendum esse ait, duplicem fuisse opinionem de elementis. Vna eorum, qui asserunt elementa omnia habere communem materiam, & ideo esse transmutabilia; immò eo ipso, quod transmutabilia sunt, necessarium esse, vt habeant communem materiam. Altera fuit, Empedoclis negantis elementa esse transmutabilia secundum substantiam, & consequenter integra concurrere ad compositionem mixti secundum materiam, & formas substãtiales, sed diuisa in partes minutissimas, & secundum eas permixta. Sed arguit aduersus vtramque opinionem, vt difficultatem eius ostendat. Et primo aduersus hanc secundam, quia ex ea (ait) tria sequuntur inconuenientia. Primum est, quod nec daretur vera mixtio, neque corpus vere mixtum, sed vtrumque secundum solam apparentiam; & ideo respectu imperfectioris sensus non percipientis distinctionem partium minimarum diceretur mixtum; non secundum apprehensionem sensus perfe-
2 ctissimi, qui eas distingueret, perciperetque non esse mixtas. Secundum inconueniens est, quod etiam si daretur verum mixtum, non possent saltem dari in eo similares partes, vt caro, & os, quod probat, quia partes istæ sunt homogeneæ, & eiusdem rationis, sed elementa secundum proprias substantias sunt diuersæ rationis; & vt sic diuersa ea componunt: ergo impossibilis est talis compositio. Tertium verò inconueniens sequitur ex ea, quod non ex quacũque parte mixti possent generari omnia quatuor elementa, sed ex vna parte vnum, & ex altera alterum, quemadmodum si ex vna parte ceræ fiat circulus, & ex altera

altera figura piramidalis, quæ probauit esse falsa capite 10. primi libri docens, quod sicut quælibet pars mixti est mixta, & ideo constat quatuor elementis; ita ex quacumque possunt generari quatuor elementa, quemadmodum ex qualibet parte ceræ potest formari quælibet figura. Ex quibus sequitur iuxta hanc opinionem non posse ex elementis generari mixtum.

Sed arguit etiam aduersus aliam, probatque nec iuxta illam 3
esse possibilem talem generationem hoc modo. Dum elementa concurrunt ad generationem mixti, vel corrumpuntur omnia, vel aliquod tantum, & permanet aliud. Si dicatur primum, sequitur nihil permanere ex elementis in mixto præter solam materiam, ex sola autem materia non potest fieri mixtum; & iam quod fieret per introductionem formæ mixti, nihil commune haberet mixtum cum elementis, cum materia illa elementorum tantum sit, non mixti. Si verò dicatur secundum, sequitur non dari mixtionem veram, sed quæ vocatur mixtio, erit corruptio vnius, & generatio alterius, sicut dum generatur ignis ex aëre, aut quid simile: quare nec iuxta hanc opinionem poterit mixtum generari ex elementis.

In secunda verò parte respondet dubio proposito duobus præsuppositis, quorum primum est, quod quatuor primæ qualitates, quæ sunt virtutes elementorum, habent latitudinem intensionis, & remissionis. Præsupponit secundo; dupliciter posse aliquid esse, aut denominari calidum, sicque de cæteris qualitatibus; vno modo actu, & simpliciter, quando habet in se totam latitudinem caloris, hoc est, totam eius intensionem, vt ignis, dum est in sua naturali dispositione dicitur actu, & simpliciter calidum, & calidum hoc modo sumptum solum est frigidum in potentia, quia nihil caloris, actu habet, sed habere potest. Secundo modo aliquid dicitur calidum, actu quidem, non tamen simpliciter, sed secundum quid, quia aliquid caloris habet actu; & quod ita calidum est, potest etiam aliquid frigoris habere actu, & vocabitur calidum frigidum.

His suppositis respondet dubio hac distinctione: elementa 4
duobus modis applicari possunt ad agendum. Primo, ita vt omnino vnum superet aliud. Secundo, ita vt non omnino, sed secundum diuersas qualitates, ac secundum quamdam proportionem vnum superet aliud, & superetur ab eo. Et si applicentur primo modo, non sequetur mixtio, sed generatio vnius, & corruptio alterius. Si verò secundo modo, ita agent, & patientur, vt propriæ qualitates eorum remittantur, & ad certum gradum attemperentur; sub quo temperamento conseruari non poterunt, quia in maiori gradu intensionis postulant qualitates ad

sui conseruationem: corrumpentur ergo, & introducetur in materia eorum forma mixti, cuius dispositio conueniens sunt quatuor ipsæ qualitates sic attemperatæ; & cum qualitates istæ attemperatæ habeant latitudinem intensionis, secundum eam habet latitudinem tale temperamentum; nam attemperari possunt, ita vt calor vno gradu, aut dimidio, aut minori parte intensionis excedat frigiditatem, vel vt excedat duplici gradu, vel vno cum dimidio, vel cum minori parte. Et eodem modo potest frigiditas excedere calorem; sicque de humiditate, & siccitate; & secundum hos excessus actiuos, & passiuos diuersa sunt temperamenta, & secundum diuersa temperamenta introducitur in materia elementorum forma huius mixti, vel illa, quæ tale, vel diuersum temperamentum postulant; & generantur diuersa mixta. Et his modis potest mixtum fieri ex elementis per veram mixtionem iuxta primam opinionem in principio capitis adductam, quæ propria est ipsius Aristot. & vera. Secundum opinionem verò Empedoclis nullo modo fieri potest vera mixtio, neque verum mixtum ex elementis, vt argumento illo ad tria impossibilia ducente probatum est, quod ideo non soluit, quia conuincere arbitratur illam opinionem esse falsam.

5 Sed respondet duplici argumento contra propriam sententiam à se proposito. Et ad primum ait concedendum esse, quod elementa applicata ad mixtionem non omnino corrumpuntur, sed per mutuam actionem, & reactionem remittit virtutem, vel qualitatem, aut qualitates eorum, ita vt sub ea sic remissa conseruari non possint, & ideo omnia corrumpuntur, & generatur mixtum, cuius propria dispositio sunt quatuor qualitates ad talem gradum remissum attemperatæ. Negandum verò est solam materiam elementorum permanere, quia etiam permanent qualitates, quasi refractæ, aut remissæ, eædem quidem secundum speciem, vel numerum iuxta diuersas opiniones de subiecto accidentium. Ad secundum, negandam quoque esse consequentiam docet, quod mixtum non fiat ex elementis, neque elementa ex mixto, quia materia elementorum communicatur mixto, & præter materiam qualitates attemperatæ disponentes eam ad introductionem formæ substantialis eiusdem mixti, & ratione vtriusque verè, & propriè dicitur mixtum fieri ex elementis: & cum elementa per propriam materiam, & virtutes proprias permaneant in mixto, verè, & propriè etiam dicitur ex mixto fieri, dum per corruptionem conuertitur in elementum.

CAPVT

CAPVT VIII.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Omnia autem mixta corpora quæcumque circa medij locum sunt, &c.

Breuis expositio textus.

Breue admodum est caput hoc, cuius intentum est probare, 6 quod mixta omnia contineant quatuor elementa. Diuiditur autem in duas partes. In prima probat intentum duplici ratione. In secunda verò docet inter elementa omnia solū ignem nutriri. Probat ergo in prima parte, quod in mixto sint omnia quatuor elementa secundum proprias virtutes. Mixta, quæ fiunt in terra, constant quatuor elementis: ergo idem est de cæteris. Antecedens sic probat. Hæc mixta constant terra, & aqua: ergo etiam aëre, & igne, quæ sunt eis contraria. Consequentiam probat, quia generatio ex contrariis debet fieri; & contraria idem subiectum respiciunt, circa quod possunt se expellere. Antecedens verò sic ostendit. Hæc mixta conseruantur in terra, & ad illam mouentur naturaliter, si separata sint: ergo participant naturam eius, quia simile à suo simili conseruatur, & ad ipsum naturaliter mouetur. Terra verò sicca admodum est, & ideo quasi coagulari indiget, vt figuram mixti recipere possit, & iuxta naturam eius consistentē, ac terminabilem fieri; ita vt nisi humido foueatur, conuertatur in puluerem: hæc autem ab aqua debet accipere, quæ non solum humida est, sed partes terræ subintrare, & quasi peruadere potest: quod non habet aër, etiam si in summo gradu sit humidus, & ideo necesse est, mixta non solum aqua, sed terra constare; igne verò, & aëre, quia contrarij sunt. Secundo 7 probat ex nutritione per quam producitur pars substantiæ similis eidem substantiæ viuenti, cui superuenit, & producitur per conuersionem alimenti; ergo alimentum eisdem constare debet, ac substantia corporis viuentis; vt ita verum sit, quod ex eisdem nutrimur, ex quibus geniti, vel compositi sumus; sed nutrimentum constat quatuor elementis: ergo etiam mixtum, quod ex eo nutritur. Minorem probat argumento à maiori in plantis; nam si aliquod esset alimentum simplex, maximè alimentum plantarum, quæ magis terrestres sunt, & ideo alimento maximè ad terræ simplicitatem accedente nutriri debent; sed alimentum plantarum constat quatuor elementis: ergo quodcumque aliud. Minorem probat experientia agricolarum, qui

vt plantas nutriant, ac foueant, aquam terræ permiſceant, vt ex vtraque permixta alimenta eis præparent, & applicent. In ſecunda parte docet ignem ſolum inter elementa nutriri, quod probat, quia nutrimentu ſic ſe habet ad nutritum tanquam materia, cum in ipſum conuertatur: nutritum verò quaſi forma eius eſt, cum ei præbeat formam; ſed ignis inter omnia elementa eſt formalis: ergo maximè conuenit ei nutriri. Minorem probat ex motu eiuſdem ignis, per quem tendit in orbem Lunæ, qui quaſi forma eſt corporum ſublunarium, cum ea terminet, atque contineat. Vnde ſequitur ignem ei eſſe ſimilem, quia vnumquodque mouetur naturaliter in ſuum ſimile tanquam in terminum ſui motus; & ideo eſſe formalem, ſicut ille formalis eſt. Nutritio verò, quam aſſerit Ariſtoteles conuenire igni, non eſt propria, quia non fit per intus ſumptionem, ſicut nutritio viuentium, ſed per iuxta poſitionem pabuli.

TRACTATVS DE MIXTORVM TEMPERAMENTIS.

QVÆSTIO I.

Quidnam ſit, vel in quo conſiſtat temperamentum mixtorum.

8 TEmperamentum mixti (vt à nominis ſignificatione incipiamus) vocatur congrua illa diſpoſitio, quam forma ſubſtantialis mixti corporis poſtulat, vt introducatur, & conſeruetur in materia. De qua meritò dubitamus, quidnam ſit? vel in quo conſiſtat? Præſupponendum eſt autem non conſiſtere in proportione primarum qualitatum formaliter ſumptarum pro relatione. Nam temperamentum mixti ſignificat congruam diſpoſitionem præcedentem in materia pro introductione, & conſeruatione formæ ſubſtantialis eius; ſed relatio nihil ad diſponendam materiam confert, & longè minus ad conſeruationem, quia nec materia præparatur relationibus ad ſuſcipiendam formam; nec forma conſeruatur relationibus, ſed qualitatibus: ergo temperamentum non in relatione, ſed in qualitate vna, vel multis conſiſtere debet. Secundo, quia in mixtis dantur contraria temperamenta, per quæ agere poſſunt, & pati;

& pati; sed relatio contrario caret, & actiua non est: ergo in ea non consistit temperamentum; sed in qualitatibus vtrumque habentibus.

Quo supposito, prima opinio tenet temperamentum mixti esse vnam simplicem qualitatem distinctam à primis, quæ ex corruptione earum sequitur. Itaque sicut in mixtione corrumpuntur formæ substantiales elementorum, & succedit eis vna forma substantialis mixti, in qua virtute continentur, ita corrumpuntur omnino qualitates elementorum, vt non permaneant in mixto, neque eædem numero, neque specie, sed eis succedat vna qualitas distincta, in qua virtute contineantur. Ita Auicena 1. Sufficientiæ cap. 10. Albertus Magnus 2. Physic. tract 2. cap. 1. Scotus in 2. distinct. 15. quæst. vnica. Diuus Thomas in his Commentariis lect. 24. ad finem. Probatur primo ex dispositione corporis viuentis, nam effectus adeo diuersi, qui fiunt ab anima, caloréque naturali tanquam instrumento eius, non possunt fieri per solam proportionē primarū qualitatum, etiam si diuersa hæc sit in partibus etherogeneis viuentis: ergo necesse est ponere diuersas qualitates in diuersis partibus pro diuersis effectibus præstandis. Probatur minor, quia etiam si eadem esset, vel diuersa proportio primarum qualitatum in pede, aut brachio, quæ est in stomacho, non fieret in eis chylus pro sanguinis productione: ergo ponenda est peculiaris qualitas distincta à primis, immo distincta in singulis membris corporis viuentis, vt produci in eis possint effectus adeo diuersi. Secundo, quia si temperamentum mixti consisteret in proportione primarum qualitatum, in indiuisibili consisteret, cum proportio consistat in indiuisibili, sicut æqualitas; sed temperamentum non potest consistere in indiuisibili: ergo neque in proportione primarum qualitatum, sed in qualitate ab eis distincta habente latitudinem. Probatur minor, quia si temperamentum consisteret in indiuisibili, qualibet mutatio alicuius primæ qualitatis secundum intensionem, etiam minimam dissolueret temperamentum naturale mixti: & cum sanum sit corpus, dum habet temperamentum sibi naturaliter debitum, sequitur sanitatem quoque consistere in indiuisibili; & ideo statim, ac tantisper calor intenditur, vel qualibet alia qualitas sanitatem amittere, morbúmque incurrere, quod est contrarium communi consensui Medicorum omnium, atque euidenti experientiæ; nam experimur sæpe hominem per excessum motus, vel alia de causa nimis incalescere, & tamen nec debitum temperamentum amittere, nec præhabitam sanitatem.

Secūda opinio nō tollit quatuor qualitates primas à mixtis,

sed addit præter illas alteram, ita vt illæ quasi fundamentum eius sint, temperamentum verò non consistat formaliter in proportione illarum, sed in quinta illa qualitate. Pro hac nullum auctorem inuenio, sed solum rationem hanc non contemnendam. Si temperamentum mixti consisteret in sola proportione primarũ qualitatum, sequeretur passim interire quodlibet mixtum, quod est absurdum. Probatur consequentia, quia proportio primarũ qualitatum debilis est, & parum firma, facileque mutatur à causis extrinsecis, vsque adeo, vt propter nimiam intensionem caloris, facile extinguatur frigus, & è contra propter intensionem frigoris extinguatur calor, sed vna qualitate extincta, extinguitur omnino temperamentum in proportione omnium consistens, & consequenter extinguetur mixtum, non valens consistere sine temperamento, quo medio conseruatur forma in materia: quare necesse est ponere quintam qualitatem sua virtute continentem omnes quatuor, in qua consistat temperamentum, & per quam possint defectus omnes primarum reparari, & quælibet earum si nimis remittatur intendi, & corroborari; & ita diu conseruetur temperamentum in eisdem primis qualitatibus fundatum, & ex consequenti mixtum.

12 Tertia opinio est quasi media inter has duas extremas, nam ex vna parte tollit à mixto quatuor primas qualitates elementorum. Ex altera verò ponit duas alias, vnam mediam inter calorem, & frigus; & alteram inter siccitatem, & humiditatem. Ita Saxonia quæst. 19. huius libri. Fundamentum huius sententiæ est quia per has qualitates medias commodius possunt fieri effectus omnium primarum qualitatum, quàm per ipsas primas: quæ ratione contrarietatis formalis, quam habent, possunt ab aliis agentibus intendi, & remitti, & ideo intensiores, vel remissiores effectus præstare, quàm naturæ corporis mixti conueniat.

Vltima opinio tenet temperamentũ mixti consistere in proportione primarum qualitatũ, nec præter eas aliam qualitatem ponendã, quæ sit temperamentum. Ita Marsil. q. 22. huius libri. Fernelius lib. 2. Philos. c. 3. Tolet. q. 18. huius libri, Conimb. c. 8. huius lib. q. 1. art. 1. & est cõmunis inter recentiores, & tanquam probabilior tenenda. Et in primis videtur expressa D. Thom. 1. part. quæst. 76. artic. 4. ad 4. vbi nullam aliam qualitatem præter primas attemperatas ponit, quas dicit esse sufficientem dis-
13 positionem pro forma mixti. Sed probatur ratione. Primo aduersus primam sententiam, quia temperamentum non est aliud, quàm debita dispositio, per quam conseruatur forma in materia, sed debita hæc dispositio conseruans non potest esse aliud præter primas qualitates attemperatas ad certum gradum: ergo in hac

in hac proportione,ſeu temperie primarum qualitatum,& non in alia qualitate ſuperaddita conſiſtit temperamentum.Probatur minor, quia per eamdem diſpoſitionem conſeruatur forma in materia, per quam introducitur in ea, quia introductio ordinatur ad conſeruationem ; ſed primæ qualitates,ita proportionatæ ſunt conueniens, & naturalis diſpoſitio pro forma mixti introducenda,atque etiam ſufficiens,ita vt non ſit neceſſaria alia qualitas diſponens præter illas: (quod etiam fatentur aduerſarij,cum nemo ſit, qui aliam qualitatem præter quatuor primas ponat ad introductionem formæ mixti neceſſariam)ergo nec alia debet poni pro eadem conſeruanda,& ideo nec pro temperamento mixti. Secundo, quia Medici omnes, immo & omnes Philoſophi aſſerunt viuentia omnia corporeâ ex propria natura afferre ſecum internam cauſam morborum omnium, atque etiam ſenectutis, & corruptionis, & hanc cauſam eſſe,quod ex contrariis,& inter ſe pugnantibus ſit compoſitum: quod patet eſſe falſum,ſi vna tantum qualitas ſit temperamentum eius,& primas qualitates elementorum non habeat, quia contrarietas in vno ſolo non ſaluatur,ſed duo extrema, vt minimum requirit.Et ſi dicatur qualitatẽ illam virtute continere contrarias. Probatur id non ſufficere, quia ſicut non eſt ſibi 14
contraria propter virtualem continentiam contrariorum, ita non poteſt eſſe principium corruptionis,quæ in ſola contrarietate conſiſtit. Tertio, ad mutuam actionem, & paſſionem ; ad mutuámque actionem, & reactionem; atque etiam veram paſſionem,& corruptionem neceſſe eſt ponere in mixto qualitates formaliter contrarias, quales ſunt primæ elementorum, quæ ſi non ponantur, non poterit reſiſtere elementis in ſe agentibus, ſed in inſtanti corrumpetur ab eis. Probatur aperte, quia formalis,& actualis reſiſtentia non poteſt dari, niſi inter formaliter, & actualiter contraria ; ſed illa qualitas non eſt actu, & formaliter contraria alicui : ergo per illam non poteſt actu, & formaliter mixtum reſiſtere elementis.

Probatur deinde, quod non detur quinta qualitas, quæ ſit temperamentum exiſtens in mixto,cum quatuor primis contra ſecundam opinionem, quia operationes qualitatibus elementorum, proprias exercere poteſt mixtum per primas qualitates; immo per has poteſt reſiſtere contrariis, & ſe defendere ab illis, & non per illam, vt probauimus: ergo ſuperflua eſt talis qualitas, quia ſine neceſſitate ponitur. Probatur conſequentia, quia nec ad reparandos defectus primarum qualitatum requiritur; ſed ſicut in elementis ad recuperandam intenſionem amiſſam cuiuſlibet qualitatis non requiritur alia qualitas, ſed

virtute propriæ formæ substantialis, se reducit elementum ad intensionem sibi debitam, nisi impediatur; ita mixtum potest virtute propriæ formæ se reducere ad intensionem amissam suæ qualitatis; & hoc satis est, vt non facile extinguatur. Quod si contraria sint potentiora, extinguetur, quia corruptibile est: quare corruptio eius non debet pro inconuenienti adduci.

15 Probatur tandem non dari in mixto duas illas qualitates medias inter primas pro temperato mixti aduersus opinionem tertiam, quia per experientiam tactus cognoscimus mixtum habere calorem,& frigiditatem in suo statu naturali;sed mediæ illæ qualitates non possent causare sensationem caloris, & frigiditatis:ergo falsum est eas ponere pro extremis.Probatur minor,quia sicut solus formalis calor,vel lux potest sentiri per visum,& formalis sonus per auditum;ita solum formalis calor,& frigus possunt sentiri per tactum.

Ad primum argumentum primæ opinionis negandum est antecedens, quod non sufficiat diuersa proportio primarum qualitatum,vt per diuersa membra corporis viuentis possit anima per suas potentias, & instrumenta præstare effectus diuersos.Sed revera fiunt diuersi effectus in diuersis partibus propter diuersum temperamentum primarum qualitatum, simul cum secundis ex eo procedentibus.

16 Ad secundum concesso antecedenti,quod naturale temperamentum in indiuisibili consistat,neganda est prima consequentia,quod per quemcunque excessum caloris,aut frigoris ex illis causis prouenientem dissoluatur, nam cum temperamentum sit secundum se permanens, cum sit dispositio naturalis corporis, non quicunque excessus ex causa facile superueniente, & cito transeunte procedens,dicitur illud dissoluere,nam statim à propria natura reducitur ad naturalem statum: quod si diuturnus sit,dissoluetur quidem,& mixtum non habebit statū naturalem, sed violentum,& censebitur esse in via ad corruptionē.Secunda vero consequentia de sanitate,& morbis concedenda est;sed distinguendum cōsequens;nam sanitas,& morbus dupliciter possunt sumi,nempe in rigore Philosophico,& sic verum est sanitatem in indiuisibili consistere, & per quemlibet excessum, vel defectum intensionis ex causa aliquantulum permanente procedens,tollit,& morbum incurri.Sed non sumitur sub hac Physica formalitate à Medicis,sed prout notabiliter lædit,vel proxime lędere potest operationes corporis,& membra eius grauare,ne proprias possint functiones, aut munera exercere. Et hoc modo posset forte vocari morbus practicè:ille vero videtur esse morbus quasi speculatiuus tantum,de quo cura est Medicis solum

lum

lum in gymmasiis,vbi de natura eius disputant.De morbo verò in alia acceptione agunt Medici cum infirmis,& ideo hunc solum communi modo loquendi morbum vocant, ex quo potest eis lucri aliquid prouenire.Fundamentis vero aliarum opinionum satisfecimus in confirmatione nostræ,& ideo non oportet solutiones repetere.

QVÆSTIO II.

An detur in mixtis temperamentum æquale ad pondus?

DVplex temperamentum distinguunt Medici,atque Philo- 17
sophi;vnum vocant temperamentum iustitiæ, vel æquale quoad iustitiam ; & est illud,quod constat primis qualitatibus in eo gradu intensionis,aut in ea proportione,quæ conueniens est formæ mixti , etiamsi in gradu inæquali contineat omnes qualitates. Ideo enim vocatur temperamentum iustitiæ , quia quod debitum est alicui,ex iustitia ei confertur:ergo illud temperamentum, quod debitum est formæ mixti , merito vocatur æquale,vel cōueniens quoad iustitiam.Aliud potest excogitari temperamentum æquale ad pondus , quod constat ex quatuor qualitatibus in gradu intensionis omnino ęquali,nempe calore vt quatuor, frigiditate vt qnatuor ; & pariter de cæteris. Et de temperamento iustitiæ nulli dubium est , quin detur in mixtis; sed certum est dari in omnibus , quæ sunt in statu naturali,hoc est naturæ suæ conuenienti,ideo de solo temperamento æquali ad pondus quærimus,an detur in mixtis,vel saltem in aliquo.

Et prima opinio negat omnino dari tale temperamentum in aliquo mixto. Ita Auicena sent.1.doct.3. c.10. Auerroes 1.lib. de cœlo comment.7. 10.Meth.comm.24. Metheo.comm.10. & 2.lib.de Gener.comm.48.quem sequuntur omnes Arabes.D. Thom.in 2.dist.19.q.vnica art.4.& in 3.distin.16.q.1.art.1.Michael de Medina in sua Parænesi Conciliator dif.18.& hanc ferè sequitur Tol.q.11.huius libri, apertè asserens tale tempera-
mentum vix dari posse in rerum natura. Probat Auerroes pri- 18
mo , quia ad mixtionem non possunt concurrere qualitates in æquali gradu intensionis ; ergo neque ad mixtum. Euidens est consequentia,quia temperamentum mixti resultat ex mixtione elementorum,per quam corrumpuntur : ergo si mixtio non fit ex qualitatibus in ęquali gradu intensionis concurrentibus,nec temperamentum mixti potest ex eis in æquali gradu constare. Sed probatur minor,quia si qualitates elementorū cōcurrerent

ad mixtionẽ in gradu intensionis æquali, non sequeretur actio, nec fieret mixtio, quia ab æquali proportione non sequitur actio. Quod potest confirmari, quia vel mixta sunt perfecta, quæ constant quatuor qualitatibus elementorum; vel imperfecta, quæ non omnes habent. Si perfecta, omnia sunt fortia, atque consistentia, in quibus prædominatur terra, vt patet in omnibus, quæ degunt in terra; sed prædominante terra, debent prædominare qualitates eius, quæ sunt siccitas, atque frigiditas: ergo repugnat in his mixtis dari temperamentum æquale ad pondus. Si vero sint mixta imperfecta, quæ non constant omnibus qualitatibus elementorum; euidentius patet prædominari in eis elementum, à quo extrahuntur, vel ex quo generantur, & ex consequenti qualitates eius, vt patet in vaporibus, in quibus prædominatur aqua, in quam facilè conuertuntur: in exhalationibus vero terra, vt probat siccitas maxima earum: qua re neque in his dari potest temperamentum æquale ad pondus.

19 His argumentis alterum longe difficilius addere placet, quia si detur temperamentum mixti æquale ad pondus maximè in viuentibus, vel possibile foret, non est dubium, quin perfectissimum esset, quia mixtis perfectissimis conueniret, qualia sunt viuentia; sed repugnat viuentibus: ergo nulli mixto potest conuenire. Probatur minor, quia viuentia habent partes diuersas, per quas exercent diuersas operationes, & ideo in his partibus postulant temperamentum diuersum, sicut animalia in corde, aut iecore calorem maximum propter sanguinis, atque spirituum vitalium generationem; in cerebro vero maximam frigiditatem, vt oportet ad generationem spirituum animalium, atque etiam ad species sensibiles retinendas, operationésque sensitiuas exercendas, sicque de reliquis partibus pro ratione suarum operationum: ergo repugnat his mixtis temperamentum æquale ad pondus.

20 Secunda opinio est quorundam Medicorum, inter quos refertur Hugo Senensis, qui quatuor videntur temperamenta distinguere in animali. Primum vocant naturale innatum, & est illud, quod fuit conueniens dispositio ad introductionem formæ mixti in materia, & ideo sub quo fuit genitum animal. Et hoc negant posse esse æquale ad pondus. Secundum temperamentum vocant influxum, quia resultat ex influxu quarundam partium in alias. Cum enim corpus animalis diuersa habeat organa pro operationibus exercendis valde diuersis, diuersa etiam postulat temperamenta in eis, quia repugnat per membra eiusdẽ temperamenti exercere. Exemplum esse potest in corde, & cerebro; nam illud est quasi sanguinis, & spirituum vitalium

vitalium officina,hoc vero quasi totius sensationis,& spirituum animalium fons; ad species vero intentionales producendas, recipiendas, & retinendas requiritur abundantia frigiditatis, sicque de cæteris membris, quæ vicissim se temperant membris calidioribus frigidiora calefacientibus, & frigidioribus refrigerantibus calida. Nihilominus secundũ hoc temperamentum 21 influxum asserunt animal magis esse calidũ,& humidum,quàm frigidum,& siccum:ex vtroque autem hoc temperamento videtur resultare tertium,quasi mixtum ex vtroque,quia qualitates influxæ cõiunguntur cum naturalibus,& videtur temperamentum quasi totale constituere æquale ad pondus,quia inæqualitatem primi temperamenti naturalis reducit temperamentum influxum ad quandam æqualitatem, quam in cute circa quam primo fit tactus ostendi aiunt habente omnes quatuor qualitates ad æqualem gradum intensionis attemperatas. Vltimum temperamentum dicunt esse quasi aggregationem omnium qualitatum, vel totius intensionis earum in partibus animalis existentium. Et hoc dicunt esse æquale ad pondus in toto animali,quia æqualis est intensio omnium qualitatum, ita vt tantam habeat intensionem caloris totum animal simul accipiendo eam,quàm habet in omnibus membris simul sumptis,quantam habet intensionem frigoris,& cæterarum qualitatum.

Vltima opinio concedit, naturaliter esse possibile temperamentum æquale ad pondus secundum primas qualitates, ita vt 22 ex omnibus in eodem gradu intensionis constet. Autor huius opinionis fuit Galenus lib.1.de temperamentis cap.9.& lib.2. cap.1. quibus locis non solum dari posse tale temperamentum docet,sed esse omnium optimum, quæ potest mixtum naturaliter habere,& ideo in specie humana,in qua reperitur mixtum perfectissimum dari. Ita sentiunt cum Galeno Fernelius lib. 8. Philosophiæ cap. 4. Thomas de Garuio in summa titulo 2.de complex.q.9. Vallesius lib. 1. Controuers.c.7.Isaicus cap.1.dietarum vniuersalium,& Medici omnes,Marsilius,& Saxonia vbi supra,Conimb.2.lib.de Gener.cap.8.q.2.art.3.& est communis inter recentiores Philosophos, & videtur nobis tanquam probabilior sequenda,ad quam reduci potest alia sententia distinguens temperamentum æquale ad pondus secundum qualitates alteratiuas,& motiuas,negánsque posse dari vtrámque simul,& concedens quod naturaliter possit dari,quodlibet separatum ab altero, quam tenent Albertus Saxoniæ q.11. huius lib. & Mar. q.15.& de qua agemus inferius.

Pro eius autẽ explicatione distinguenda sunt temperamenta 23 mixtorum secundũ genera,species,& indiuidua,sicut distinguit ea

ea Galenus vbi supra, non quod qualitates ipsæ, quibus temperamenta constant differre posse genere, aut specie, cum constet solum posse differre temperamenta secundum diuersos gradus intensionis, aut remissionis earumdem qualitatũ, qui non possunt efficere differentiam specificam, sed distinguntur diuersa genera, & species temperamentorum, quia cum ratio temperamenti consistat in proportione primarum qualitatum, diuersi modi quibus proportionari possunt, dicuntur diuersa temperamenta genere quidem, si sint vniuersaliores, sub quibus minus alij vniuersales, minusque diuersi contineantur: specie vero, si sub vniuersalioribus contineantur immediatè, & sub se contineant alios minus diuersos, minusque vniuersales ad similitu-
24 dinem indiuiduorum. Ad nouẽ igitur tẽperamenta reduxit Galenus omnia, quæ naturaliter possunt conuenire mixtis corporibus. Ex quibus primum est quasi athoma species, & octo alia quasi genera (quia æqualitas intensionis in omnibus qualitatibus cõsistit in indiuisibili, & ideo non habet sub se alias temperamentorum species, sed solum indiuidua.) Sub quibus plures comprehendantur temperamentorum species, & sub speciebus plura temperamentorum indiuidua, hoc ferè modo. Vel temperamentũ est omnino æquale, hoc est constans omnibus qualitatibus in æquali gradu intensionis, vel inæquali, ita vt constet omnibus qualitatibus non in gradu æquali intensionis. Si primum modum habeat, erit primum temperamentum, quod vocatur æquale ad pondus, & de quo disputamus, an solum sit excogitabile, vel etiam naturaliter possibile. Si vero inæquale sit temperamentum, vel inæqualitas est in vna tantum contrarietate, & ita resultant duo quasi temperamentorum genera secundum duas qualitates se expellentes, quia vel solus calor excedit frigiditatem, & est primum genus, vel sola frigiditas calorem; & est secundum (in vtroque enim humiditas, & siccitas reperiuntur in eodem gradu intensionis) Si vero excessus reperiatur in alia contrarietate humiditatis, & siccitatis, calore, & frigiditate in eisdem gradibus intensionis concurrentibus resultant duo alia genera, quia si excedat humiditas, erit tertiũ, si vero siccitas, quartum; deinde si excessus sit ex parte vtriusq; contrarietatis, resultabunt quatuor alia genera, & ita explebi-
25 tur nouenarius numerus. Nam vel excedunt calor, & siccitas, & resultat sextum genus, quod vocatur temperamẽtum, vel complexio ignea; aut excedunt calor, & humiditas, & resultat septimum, quod vocant complexionem aëream; vel excedunt frigiditas, & humiditas, & resultat genus octauum, quod vocant complexionem aqueam. Vel denique excedunt frigiditas, & siccitas

ficcitas,& resultat nouum,& vltimum, quod appellatur complexio tertea. Nec sunt alia genera temperamentorum possibilia,quia cum qualitates istæ contrariæ non possint esse simul in eodem subiecto, nisi in gradibus remissis, repugnat ambo extrema eiusdem conttarietatis excedere,vt calorem, & frigiditatem excedere humiditatem,& siccitatem;nam vel excederent in gradu infra medietatem,ita vt calor, & frigus essent vt quatuor;duæ vero aliæ in minori gradu, & ita latitudo huius contrarietatis non esset expleta; vel excederent in gradu vltra medietatem, & tunc darentur contraria in eodem subiecto secundum gradus intensos,quod est impossibile naturaliter,sicut est etiam impossibile non esse expletam latitudinem alicuius contrarietatis ex vno,vel vtroque contrario, vt superius statutum est.

Sub quolibet autem horum generum continentur plures species temperamentorũ, quia secundum maiorem, vel minorem excessum qualitatis, vel qualitatum excedentium distingui possunt plures differentiæ temperamentorum, vt in primo genere,in quo solus calor excedit;distingui possunt plures species,vna si calor excedens sit vt sex, & frigiditas vt duo; alia si calor sit vt quinque,& frigiditas vt tria, sicque de cæteris gradibus secundum latitudinem caloris, & frigiditatis per partes aliquotas, & ita de cæteris proportionibus aliorum generum censendum est. Sub qualibet etiam specie tempetamentorum continentur diuersa numeto temperamenta inæqualia, nam quælibet species temperamenti certam habet latitudinem gradualem inter duos terminos maximum, & minimum contentum,quod experientia probari potest. Quia sicut inter elementa datur actio,& reactio,sic suo modo inter mixta:ergo in quolibet mixto potest remitti,aut intendi aliqua qualitas absque sui corruptione substantiali,& ita contingere potest, quod intra eamdem speciem temperamenti diuersa indiuidua diuersa habeant temperamenta,& inæqualia iuxta maius, vel minus prædominium eiusdem, vel earumdem qualitatum; quod in specie humana sic potest declarari,vt si temperamentum ei debitum sit æquale ad pondus, non est intelligendum sic in proportione illa indiuisibili qualitatum consistere, vt non possit sine illa conseruari, sed verè potest, cum possit remitti vna, vel alia qualitas sine corruptione subiecti;sed ita debet intelligi, vt perfectissimum temperamentum huius speciei consistat in omnimoda illa æqualitate intensionis omnium qualitatum, quod temperamentum non habebunt, nisi illa indiuidua, in quibus sic reperiantur, habebunt tamen imperfectum eiusdem

26 (margin, beside "Sub quolibet autem horum generum")

27 (margin, beside "bitum sit æquale ad pondus")

speciei

speciei excedente aliqua qualitate vsque ad certum terminum, vltra quem non erit iam temperamentum humanæ speciei, nec poterit indiuiduum aliquod eius sub eo conseruari. Hæc autem diuersitas temperamentorum, seu complexio num indiuidualium sub eadem specie prouenit absque dubio ex diuersa perfectione indiuiduali formarum substātialium eiusdem speciei, iuxta quam diuersæ formæ indiuiduales diuersum quoque temperamentum postulant in materia ad sui introductionem, & conseruationem in ea. Hęc autē omnia sic intelligenda sunt, vt sicut temperamentorum genera octo tantum sunt, ita temperamentorum species sint actu finitæ, quamuis in lōge maiori numero. Et ratio est manifesta, quia excessus vnius, vel plurium qualitatum sumitur secundum partes aliquotas, & non secundum proportionales: constat vero partes aliquotas latitudinis cuiuscumque qualitatis finitas esse. Et par est ratio de numero indiuiduorum quantum ad numerum actualem, qui semper est actu finitus sub qualibet specie, passim tamen extinguūtur hæc, & incipiunt de nouo alia. Ex qua parte non est vsquequaque certus eorum numerus, sed quodammodo multiplicantur in infinitum, cum tamen numerus specierum semper sit idem, & propterea asseruit Porphyrius cap. de specie, finitas esse species, sed indiuidua procedere in infinitum.

28 His præsuppositis communem sententiam his tribus assertionibus explico: prima est, temperamentum æquale ad pondus naturaliter est possibile in mixtis. Probatur testimonio Aristotelis, & ratione. Aristoteles enim sectione 5. Problematū quæst. 22. docet expresse, corpora ad æqualitatem temperata facile in morbum incidere, atque etiam facilè curari: quæ vero non sunt ad æqualitatem temperata, ex opposito non facile infirmantur, nec facile à morbo curātur, sed difficile sanitatē consequuntur. Ex quibus sequitur plane sentire, quod naturaliter dari possit, & detur temperamentum æquale ad pondus. Ratione vero primo.

Quia non est impossibile naturaliter primas qualitates in gradu æquali intensionis vt quatuor dari in eodem subiecto; ergo non erit impossibile, quod ab aliqua forma mixti in tali gradu postulentur. Probatur consequentia, qui si dantur formæ mixti postulantes easdē qualitates in gradu inæquali superiori, & inferiori; cur non poterunt dari aliæ easdem postulantes sub gradu æquali? certe nulla potest ratio impossibilitatis afferri. Quod efficaciter probari probari potest secundo, nam ad rationem mixti pertinet habere qualitates primas ad tēperiem redactas, sed quo magis accedunt ad æqualitatem intensionis, magis

magis attemperantur:ergo si omnimodã æqualitatem habeãt, dicentur summo,ac perfectissimo modo attẽperatæ.Et ex consequenti dicetur mixtum perfectissimam habere temperiem, atque adeò perfectissimam rationem mixti, vt mixtum est, & tale temperamentum erit perfectissimum, & ideo naturaliter possibile.

Secunda assertio,in genere animalium, præsertim in specie humana,aut in vno,vel multis indiuiduis eius datur temperamentum æquale ad pondus.Ita Galenus cum cæteris, quos pro communi sententia retulimus. Sed egregie D. Thomas 1. par. quæst.91.artic.1.in corpore his verbis. *Dissimilitudine vero cœlestium corporum habet homo elongationem à contrariis propter maximam æqualitatem complexionis: elementa vero secundum substantiam: ita tamen quod superiora elementa prædominantur in eo secundum virtutem,scilicet ignis,& aër, quia vita præcipue consistit in calido,quod est ignis,& in humido, quod est aëris. Inferiora vero elementa abundant in eo secundum substantiam, aliter enim non posset esse mixtionis æqualitas.* Et in solutione ad 3. ita ait. *Quod si ignis,& aër quæ sunt maioris virtutis in agendo,etiam secundum quantitatem in compositione humani corporis abundarent, omnino ad se traherent alia, & non posset fieri æqualitas commistionis, quæ est necessaria in compositione hominis ad bonitatẽ sensus tactus,qui est fundamentum sensuum aliorum.* Et tandem art.3. ad primum docens hominem excedere cætera animalia perfectione tactus, excedi vero ab ea perfectione aliorum sensuum, ita ait. *Et similiter potest assignari ratio, quare quædam animalia sint acutioris visus, & subtilioris auditus, quàm homo propter impedimentum horum sensuum, quod necesse est consequi in homine ex perfecta complexionis æqualitate.* Sed probatur duplici testimonio Aristotelis,quorum primum habetur 2. lib.de partibus animalium c.16. in vltimis verbis, quibus docet hominem inter omnia animalia habere perfectissimum sensum tactus,& ita habent. *Itaque carne instituta sunt,eaque mollissima, qualis caro hominis est,scilicet, quod maxime omnium animalium valet sensu tactus.* Secundum vero habetur 2.lib. de anima c. de tactu tex.118. vbi docet sensum tactus non sentire qualitates tãgibiles in eo gradu,in quo eas habet,sed solum in maiori, vel intensiori:& est idem,quod dici solet,tactum solum sentire excellentias qualitatum tangibilium. Ex quo colligit sensorum tactus habere temperiem,vel complexionem æqualem ad pondus.Verba autem eius hæc sunt.*Calidũ aut frigidũ,durũ aut molle non sentimus sed exuperantias, tãquã sensu, velut medietate quadam existente eius,quæ in sensibilibus contrarietatis, & propter hoc*

hoc discernit, ac iudicat sensibilia: medium enim iudicatorium est, fit enim ad vtrumque ipsorum alterum vltimorum. Ex quibus desumitur primum arg. pro nostra assertione hoc modo. Sensus tactus, cum sit potissimus ad rerum experientiam capiendam, cui maiori ex parte innituntur scientiæ humanæ, merito vocatur sensus scientiæ, quo sensu, aut perfectione eius homo scientiarum capax inter animalia, debuit omnia excedere; & ideo habere perfectissimum tactum; sed ad perfectionem tactus necessarium est temperamentum æquale ad pondus: ergo hoc dabitur in corpore humano, per quod dispersus est sensus tactus, & maxime viget in cute eiusdē corporis, vt docet idē Aristot. in eodem c. de tactu. Probatur minor ex posteriori testimonio Aristotelis; quia ad excellentiam tactus pertinet posse percipere omnes excellentias tangibilium, sed non posset omnes sentire, nisi ad mediocritatem esset organum eius temperatum, quia si in aliqua excelleret qualitate, non posset eamdem sentire excellentiam, vt 2. lib. de anima cap. de tactu probatur: ergo homo secundum sensorium tactus per totum corpus dispersum debet habere temperamentum æquale ad pondus.

31 Secunda ratio continetur in secundo testimonio Diui Thomæ, & est talis. Illud censendum est optimum temperamentum primarum qualitatum, quod maxime distat ab extremis earum omni ex parte, nempe à summa intensione omnium; sed temperamentum æquale ad pondus maxime distat ab extremis, cum cōsistat in eadem mediocritate omnium qualitatum: ergo optimum censeri debet, & mixto omnium perfectissimo cōuenire, quod est homo. Probatur maior, quia temperamētum dissoluitur, si ad extrema perueniat, nempe ad summam intensionem primarum qualitatum; ergo illud erit magis stabile, & optimum, quod plus ab eis recedit; nam eo difficilius poterit ad ea reuocari. Hoc vero temperamentum æquale ad pondus tribui debet primo homini à Deo immediatè condito: decet namque diuina opera ab eo solo immediatè constituta perfectiora esse alijs, quæ ab eodem medijs secundis causis procedunt. Deinde maiori ratione tribuendū est sacro corpori Christi in visceribus Deiparæ à Spiritu sancto formato, quia cum sit omnium corporum perfectissimum, optimum omniū temperamentum debet ei tribui, præsertim cum summæ dignitati eius congruat, quam habuit ex vnione ad diuinum verbum; nec deroget merito operum eius infinito, aut redemptoris muneri. Quod etiā probari potest ex his, quæ docet Galenus vbi supra de hoc temperamento æquali ad pondus, videlicet esse saluberrimum omnium: quare Christo Domino tribui debet, in quo nullus

nullus erat futurus morbus, vt docent Scholastici Doctores in 3.dist.15.& 16.cum D.Thom.3.par.q.14.art.4.

Sed eadem ratione videtur tale temperamentum non esse tribuendum Christo Domino, quia de corporibus ita temperatis docet Aristoteles sectione 5. Problematum q.22.facile in morbum incidere, atque etiam facile ad sanitatem reuocari, & merito,quia cum hoc temperamentum consistat in maxima æqualitate intensionis omnium qualitatum,facile est ab ea recedere per excessum quemcumque eiusdem mixti, vel per actionem alicuius extrinseci contrarij: ergo non potest tribui corpori, quod ex propria dignitate numquam ab eo recessurum erat. Respondeo, conseruationem temperamenti naturalis maxima ex parte dependere ab eodem mixto regulas cum primis temperantiæ non transgrediente: deinde quantum humana prudentia fieri potest à contrariis agentibus recedente, ne ab eis lædatur, vtrumque autem præstitisse Christum Dominum, certissimum est. Nullum enim locum in eo habuerunt excessus intemperantiæ: à contrariis verò agentibus propriæ saluti infestis,non solum quantum humana prudentia fieri potuit,sed per diuinam recessit,per quam,si aliqua nihilominus secundum naturæ ordinem ei nocere poterant, prohibita sunt,vt sic nullum morbum contraheret. Nec Aristoteles absolutè docet de cor- 32
poribus ad æqualitatem attemperatis facile in morbum incidere, sed comparatiue tantum, hoc est comparatione corporum inæqualiter temperatorum; de quibus asserit, quod sicut difficilius morbum contrahunt, ita etiam difficilius ab eo reuocautur,& sæpe extinguuntur,cum tamen æqualiter temperata facile curentur: diuturnior verò censetur sanitas, quæ facile recuperatur,etiam si frequentius(leuiter tamen)amittatur,nam minus longè periculum incurritur per leues morbos, & si frequentes, quàm per grauiores minus frequentes. Ex quibus intelligitur verum esse omnibus consideratis, quod Galenus docuit temperamentum æquale ad pondus saluberrimum omnium esse,nec ei contrarium, quod de eodem temperamento asseruit Aristoteles.

Tertia assertio.Naturaliter est impossibile dari mixtum temperatum ad pondus secundum omnes suas partes.Veritas huius assertionis ex explicatione potius dependet, quàm ex aliis rationibus:ideo explicanda est,& eo ipso efficacirer probata censebitur Et imprimis supponendum est,temperamentum æqua- 34
le ad pondus in solis mixtis perfectis,qualia sunt viuentia reperiri. Viuentia verò ex propria natura sunt etherogenea corpora abentia diuersa organa pro diuersis operationibus exercendis,

vt in animalibus constat habentibus cor, vel iecur pro officina sanguinis, & spirituum vitalium; cerebrum pro officina totius sensationis. Diuersa item organa, vel sensoria pro diuersis sensibus externis, vt organū visus, quod sunt oculi, sicque de cæteris sensibus. Eius vero organa, vel partes, sicut diuersam habent figuram ad propriam operationem exercēdam accommodatam, & diuersum modum operandi illam, ita requirunt diuersa temperamenta. Nam cor debet esse calidissimum, cerebrū frigidissimum, & pariter singula organa sensuum debent habere particularem temperiem propriæ operationi accōmodatam: quæ cum sint diuersæ, non possunt per organum eiusdem temperamenti exerceri. Quare repugnat has partes habere idem temperamentum, vel æquale ad pondus, quia eo ipso, quod in corde, atque etiam in iecore nō prædominaretur calor, non possent esse sanguinis, vel spirituum officinæ, & eo ipso, quod in cerebro non prædominaretur frigiditas, non posset esse officina sensitiuæ virtutis, & operationum, & nisi organum tactus esset ad æqualitatem temperatum, non posset talis potentia percipere omnes excellentias qualitatū tangibilium. Ex quibus euidenter sequitur non posse corpus organicum secundum omnes suas partes esse temperatum ad pondus; necessarium tamē est temperatum esse ad iustitiā, & saltem quantū ad plures eius partes, eas præsertim, in quibus residet sensus tactus, esse æqualiter ad pondus temperatum. Ratione vero inæqualitatis temperamenti, necesse est, vt quælibet agat in aliam sibi proximam, & ab ea patiatur, & per hanc mutuam actionem, & passionem se temperent. Et temperiem hanc resultātem appellarunt alij influxam, quia per influxum, & actionem vnius partis in alteram consequitur eam corpus secundū plures partes. Primam vero temperiem, quam postulat corpus ad sui generationem, quam dicimus esse æqualem ad pondus in aliquibus mixtis, vocant innatam, quia à sua constitutione naturali eam habet corpus. Ex vtraque vero simul sumpta sequitur, quod cum in quibusdam partibus talis mixti multum prædominetur calor, in aliis multum prædominetur frigiditas, in aliis humiditas, & tandem in aliis siccitas, consideratis omnibus simul, & quasi in quadam aggregatione resultet in toto mixto quædam æqualitas ad pondus, quia tantum caloris habere videtur, quantum frigoris, atque etiam quantum humiditatis, & siccitatis; ita vt non plures habeat gradus intensionis ex vna qualitate, quam ex aliis. Et temperamentum hoc aggregationis vocant, quia ex omnibus partibus corporis diuerso modo temperatis; sed quasi in vnum aggregatis resultat. Et his explicantur omnes nostræ assertiones, iuxta quas communis

sententia,

sententia defendenda est, ad quam reduci potest secunda de quatuor remperamentis, vt ex dictis facile intelligi potest.

Ad primum argumentū Auerrois negandum est antecedens, 36
quod non possint elementa concurrere ad mixtionem secundum æqualem gradum intensionis, nam licet in gradu æquali concurrerent, agere, & pati possent: quia vt bene D. Tho. vbi supra, ea, quæ magis sunt actiua, vt ignis, & aër applicarentur in minori quantitate; minus vero actiua in maiori, & præterea hæc sub maiori densitate iuuante actionem, illa vero sub minori, & ita applicata proportionarentur; agereque, & pati possent, & se corrumpere.

Ad argumentum Toleti ex eodem testimonio D. Tho. respondendū est distinguendo antecedens, nempe mixta perfecta, quæ generātur in terra fortia, atque stabilia esse, & ideo in omnibus prædominari terram, & qualitates eius. Nam duobus modis ait D. Tho. prædominari posse elemēta in mixto, aut secundum maiorē magnitudinem, vel copiam substantiæ, quæ requiritur ad consistentiam, & soliditatem corporis, & membrorum eius, aut secundum intensionem qualitatum, quibus constant. Et modo priori prædominari ait terram, & aquam; quia si materia, ex qua fiunt corpora hæc, non esset similis substantiæ terræ per cōmixtionem aquæ, quasi coagulatæ, sed substantię aëris, & ignis, non possent ex ea solida membra, & aliquando densiora, ac duriora formari. Sed modo posteriori non esse necessarium, quod prædominentur elementa hæc, sed hanc, vel illam qualitatem prædominari secundum diuersitatem membrorum, atque organorum desumendam ex diuersis operationibus animæ per illa exercendis; ita vt in his prædominari debeat calor, in illis frigus, in aliis humiditas, & in aliis siccitas. Gratia exem- 37
pli: cor calidissimū esse oportet, frigidissimum cerebrum, ossa, & cartilagines valde sicca, sensoria visus, & gustus magna ex parte humida; cætera autem membra omnia, in quibus residet sensus tactus æqualem intensionem qualitatum postulant. Et vniuersaliter loquendo dicendum est membra omnia, quæ toti corpori præbent consistentiam, sicciora, ac frigidiora esse debere, vt ossa, & cartilagines. Secundo, membra omnia, in quibus vigent opera vitæ, quia vel sunt officinæ sanguinis, vel spirituum vitalium, calidiora, & humidiora, vt sunt cor, & iecur: illa vero in quibus vigent sensus, quia ab eis deriuatur sensitiua virtus, valde frigida vt cerebrum. Et illa tandem, in quibus viget tactus, qui est scientiarum sensus æqualiter temperata; & hæc sunt quasi vniuersalia membra corporis, ex quibus dependent alia, & quibus hoc modo distribuendas esse qualitates natura censuit, quia

possit per potentiam Dei absolutam. Et in primo sensu tenet prima opinio naturaliter dari posse. Ita Marsil. & Saxonia locis citatis in præcedenti quæstione, quod probant hoc argumento. Posse dari naturaliter temperamentum æquale ad pondus secundum qualitates actiuas efficaciter probatur ex eo, quod dato quocumque temperamento inæquali possunt intendi, vel remitti qualitates, quarum ratione inæquale est, & reduci ad eosdem gradus intensionis aliarum; sed dato quocumque temperamento inæquali secundum qualitates motiuas, nempe grauitate, & leuitate potest quælibet earum intendi, vel remitti ab agente extrinseco, quousque perueniat ad gradum intensionis alterius, & hoc sine corruptione eiusdem mixti, quemadmodum sine corruptione eius possunt intendi, & remitti primæ qualitates vsque ad æqualem gradum intensionis: ergo sicut potest dari naturaliter temperamentum æquale ad pondus ex primis qualitatibus; pari ratione ex motiuis, nempe grauitate, & leuitate. Secundo probatur, quia grauitas, & leuitas sunt secundæ qualitates, quæ sequuntur ex mixtione primarum, vt docet expresse Aristoteles 4. lib. Phys. text. 85. & c. 1. huius libri: ergo ex permixtione primarũ qualitatum in æquali gradu intensionis sequentur grauitas, & leuitas secundum æquales gradus intensionis, sed talis permixtio primarum qualitatum naturaliter est possibilis, cum constituat temperamentum æquale ad pondus: ergo possibile quoque erit temperamentum æquale ad pondus ex grauitate, & leuitate.

Secunda opinio negat tale temperamentum in qualitatibus motiuis esse naturaliter impossibile; & est communis inter iuniores, & vera. Probatur primo à priori hoc modo. Summa leuitas non procedit ex solo summo calore, vel summa humiditate, nec summa grauitas ex sola summa frigiditate, aut ex sola summa siccitate, vt euidenter constat in elementis; sed summa leuitas ex summo calore superante siccitatem, vt patet in igne: & summa grauitas ex summa siccitate superante frigiditatem, vt patet in terra: ergo leuitas media non procedet ex calore medio, nec media grauitas ex siccitate media; sed potius ex medio calore superante siccitatem: & hæc ex media siccitate superante frigiditatem; sed euidens est medium calorem superãtem siccitatem, & mediam siccitatem superantem frigiditatem non efficere temperamentum æquale ad pondus, cum dicant inæqualem intensionem qualitatum; immo euidens est, non esse possibile tale temperamentum primarum qualitatum, quia includit euidentem contradictionem: nam ex parte grauitatis includit mediam siccitatem, & ex parte leuitatis minorem, quia inferio- 41

rem medio calore: ergo impossibile est tale temperamentum
42 æquale ad pondus ex qualitatibus motiuis. Secundo, quia non potest dari naturaliter corpus, cui non conueniat aliquis locus naturalis in mundo,& iuxta eum motus naturalis,per quem ad eum moueatur;si per violentiam extractum fuerit;sed tale corpus æqualis grauitatis,& leuitatis nullum haberet locum naturalem,nec etiam motum:ergo non potest dari naturaliter. Probatur minor,quia nõ posset quiescere naturaliter in loco ignis, & aëris propter æqualem grauitatem,à qua inclinaretur ad motum deorsum:nec in loco aquæ,& terræ propter æqualem leuitatem, à qua inclinaretur ad motum sursum : ergo nec locum, nec motum haberet naturalem. Sed respondent locũ naturalem eius fore mediũ inter loca sursum,& deorsum,sicut grauitatem, & leuitatem ad medietatem temperatas haberet ; & talis locus
43 esset inter aquam.& aërem. Hæc tamé solutio falsa est,quod sic probo. Locus aëris non potest esse naturalis illi corpori,propter grauitatem,quam habet,nec locus aquæ propter leuitatem:ergo nec locus medius inter vtrumque elementum. Antecedens euidens est,cõsequentia vero probatur,quia aër,& aqua ex propria natura sunt immediata,& ideo docuit Arist. 4. lib. Phys. & cum eo omnes concauam superficiem aëris esse locum naturalem aquæ,quod non posset esse verum,nisi hæc duo elementa essent immediata, sicut quodlibet corpus locatum cum suo loco circumscribente:ergo tale corpus mixtũ non posset habere locum medium inter aërem,& aquam,quia non est dabilis naturaliter talis locus medius,nisi dicatur ex parte esse in vtroque elemento tanquam in loco,nempe medietatem eius in aqua,& medietatem in aëre,& ita diceretur quodammodo habere locum naturalem medium inter vtrumque elementum. Sed quod locus iste non esset ei naturalis,sic ostendo. Corpus illud est mixtum sicut ex primis qualitatibus alteratiuis ; ità etiam ex motiuis, nempe grauitate, & leuitate, & est mixtum habens vtramque qualitatem ad medietatem intensionis, nempe leuitatem vt quatuor,& grauitatem quoque vt quatuor : ergo quælibet pars eius habet easdem qualitates ad medietatem,sicut habet ad medietatem primas. Probatur consequentia, quia quælibet pars mixti debet esse mixta;sed totum corpus nõ potest esse natura-
44 liter in sola aqua,nec in solo aëre;ergo nec medietas eius, quæ eiusdem naturæ, & grauitatis, ac leuitatis est cum toto. Tertio probatur ex motu, quia corpus habens locum naturalem non solum quiescit in eo naturaliter,sed si ab eo extrahatur per violentiam,aut quomodocumque extra illum inueniatur, naturaliter potest moueri ad illũ ; sed si tale corpus daretur æqualiter graue,

graue, & leue, & poneretur in terra, non posset moueri ad locum medium inter aërem,& aquam: ergo talis locus non esset ei naturalis. Probatur minor, quia à proportione æquali non datur actio, sicut nec à proportione minoris inæqualitatis;sed vt agens possit agere, necesse est virtutem eius actiuam superare; leuitas autem non superaret vllo modo grauitatem; ergo non posset corpus illud sursum ferre contra resistentiam æqualis grauitatis. Quod præterea probo testimonio expresso Aristotelis 1.lib.de cœlo,& mundo cap.1.text.7.vbi hoc discrimen ponit inter motum naturalem elementi, & mixti, quod illud motu simplici à simplici eius natura procedente mouetur naturaliter;mixtum vero motu quodammodo mixto ab elemento prædominante procedente,hoc est, à principio motus naturalis,quod est grauitas,aut leuitas prædominans;sed in tali corpore nullum ex his principiis prædominaretur:ergo nec posset tale corpus mixtum moueri naturaliter,& ideo nec esset naturaliter possibile.

Ad primum argumentum contrariæ opinionis concessa maiori distinguenda est minor, quod dato mixto inæqualis grauitatis, & leuitatis, posset intendi, vel remitti quælibet harum qualitatum ab agente extrinseco; nam istæ qualitates motiuæ non sunt actiuæ,nisi solius motus localis;ideo non possunt immediatè intendi, vel remitti, nisi facta mutatione circa primas qualitates,ex quarum permixtione sequuntur. Vnde nec potest agens extrinsecum alio modo eas intendere, vel remittere, nisi prius efficiat mutationē circa primas qualitates;sed non est possibile temperamentū primarū qualitatū, ex quo sequatur grauitas,& leuitas ad medietatē,vt probauimus;ergo nec erit possibile temperamentum æquale secundum has qualitates motiuas. 45

Ad secundū concesso antecedente,neganda est consequentia, quod ex temperamento primarum qualitatū æquale ad pondus sequantur grauitas,& leuitas æqualis intensionis,sed necessariò sequuntur in gradu inæquali,vt prima ratio nostra probauit.

Circa secundum vero sensum,an per potentiam Dei absolutam dari possit corpus æqualis grauitatis, & leuitatis, vtraque pars videtur difficilis; & ratio dubitandi pro negatiua est hoc argumentum. Intrinsecum est corpori naturali habere principium motus:ergo implicat contradictionem dari corpus naturale,quod non sit naturaliter mobile;sed corpus æqualis grauitatis,& leuitatis non esset mobile: ergo nec esset corpus naturale. Quare repugnat dari corpus naturale habens temperamentum æquale ad pondus qualitatum motiuarum. Minorem probo, quia non esset maior ratio, vt moueretur sursum, quàm 46

deorsum,cum æqualem habeat inclinationem ad vnum, & alterum motum: ergo neutro moueretur à propria natura. Et si dicatur moueri naturaliter motu qui partim esset sursum, & partim deorsum, nempe ad locum medium; probatur esse falsum, quia sicut æqualis est inclinatio ad vtrumque motum in tali corpore,ita esset ęqualis repugnantia;ex parte quidem grauitatis ad motum sursum;ex parte vero leuitatis ad motū deorsum, non solum extremum, sed etiam medium. Vnde si esset in superioribus locis, non posset moueri ad locum medium repugnante leuitate, & si esset in inferioribus repugnante grauitate; vbi autem est æqualis actiuitas, & æqualis resistentia non potest naturaliter sequi motus, sicut à proportione æquali non sequitur actio in qualitatibus alteratiuis; præterquam quod repugnat dari locum naturalem medium,vt probauimus.

47 Pro affirmatiua verò parte, quod tale corpus dari possit, extat hoc argumentum.Quia uon sufficit repugnantia naturalis, vt dicatur effectum aliquem dari non posse in rebus per potentiam Dei absolutam,sed requiritur omnimoda implicatio contradictionis, sed tale corpus dari non inuoluit contradictionem, quia grauitas, & leuitas non opponuntur contradictoriæ, quod omnino requiritur, vt non habeant medium respectu eiusdem rei, sed solum opponuntur contrariè: contraria verò medium habent respectu eiusdem subiecti, vt per se patet:ergo licet argumentum oppositæ partis probet repugnantiam naturalem,non probat implicationem contradictionis; & ideo negari non debet,quod tale corpus sit possibile.

48 Communis sententia recentiorum tenet dari posse tale corpus. Ego vero hac distinctione respondeo,dari corpus naturale æqualis grauitatis,& leuitatis, dupliciter intelligi potest. Primo,ita vt æqualitas ipsa vtriúsque qualitatis sit ei naturalis,videlicet dispositio,quam naturaliter postulat forma eius in materia, quemadmodum naturalem esse dicimus igni summam leuitatem, & terræ summā grauitatem. Secundo modo potest intelligi,ita vt eædem qualitates ad medietatem non sint ei naturales,sed diuina virtute ei impressæ.Et in primo sensu existimo implicare contradictionem, quod detur tale corpus, quod sic probo.Grauitas,& leuitas sunt qualitates naturaliter procedentes ex permixtione, vel concursu primarum qualitatum;sed repugnat prorsus dari temperamentum primarum qualitatum, ex quo procedant ad medietatem intensionis gtauitas, & leuitas, vt probauimus per primam nostram rationem contra primam illam opinionē concedentē dari posse naturaliter corpus temperamentū ad medietatē secundū grauitatem,& leuitatem:

ergo

ergo implicat contradictionem dari corpus postulans easdem qualitates ad medietatem. Idem probat efficaciter argumentum pro ratione dubitandi ex parte negatiua propositum; quia licet non cõuincat implicare contradictionem, quod detur tale corpus in rerum natura, conuincere tamen videtur implicare contradictionem, quod ita detur, vt naturaliter postulet vtramque qualitatem ad medietatem intensionis.

In secundo vero sensu assero posse dari tale corpus per potentiam Dei absolutam, vt si Deus aliquid tollens de grauitate lapidis eam reduceret ad quatuor gradus, & quatuor alios gradus leuitatis ei imprimeret, in quo nullam inuenio repugnantiam. Et hoc solum esse possibile conuincit argumentum propositum pro parte affirmatiua, non tamen primum: quare neutrum argumentum indiget solutione.

CAPVT IX.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Quia vera sunt quædam generabilia, & corruptibilia, &c.

Breuis expositio textus.

IN capite isto, & sequenti tradit Arist. vniuersas causas generationis, & corruptionis, in isto quidem in communi, & hoc est intentum eius, in sequenti vero in particulari. Diuiditur autem in duas partes. In prima enumerat triplicem causam necessariò ponendam pro generatione rerum naturalium, materiam, formam, & efficientem. In secunda refert, & reiicit duas opiniones circa causam efficientem, ex quarum refutatione probatum relinquit necessariò esse ponendam præter materiã, & formam. 49

Ex cælestibus (ait Aristoteles) posse nos efficax argumentum sumere ad probandum, quod præter materiam, & formam ponendum sit efficiens, vt res naturales possint generari. Nam vt cœlum possit aliquid efficere, non sufficiunt materia, & forma eius, sed præter has requiritur mouens, seu efficiens, nempe intelligentia: ergo pari ratione in his inferioribus præter materiam, & formam necessaria est efficiens causa, à qua istæ suo modo moueantur, vt forma educatur de potentia materiæ, & in ea introducatur, & ita fiat generatio rei naturalis. Supposito, quod necessaria sint tria hæc, explicat naturam singulorum incipiens à materia, asseritque esse potentiam ad esse, & non 50

esse,& ideo principium, quo res generantur,& intereunt. Nam res ait duplices esse, quædam, quæ necessario non sunt, vt chimera,& aliæ,quæ nec sunt necessario, nec semper, sed possunt esse, & non esse, & aliquando sunt,aliquando non; vt sublunaria corpora: & materia est principium à quo habent, vt generari, & corrumpi possint. Et hoc est esse potentiam ad essendum,& non essendum.Per receptionem namque formæ in materia generantur, & sunt; & per expulsionem eiusdem formæ à materia corrumpuntur, & non sunt. Formam vero esse actum huius potentiæ, à qua res accipit esse, atque etiam talem speciem eiusdem esse, & quasi fons generationis. Quia id, cuius gratia agens operatur circa materiam,est eductio formæ de potentia eius, & introductio eiusdem formæ in ea per quam generatur compositum.

51 Circa causam vero efficientem asserit,antiquos Philosophos allucinatos esse, quia licet aliquid de ea dixerint, naturam, & rationem eius, & multo minus necessitatem non attigerunt. Et in primis Plato in Phædone introducens Socratem de generatione rerum loquentem asserit,res generari per idæarum impressionem, vel quasi sigillationem, ita vt cuiuslibet speciei detur idæa quædam,quæ est substantia separata imprimens materiæ formas indiuiduales talis speciei ad similitudinem sigilli, ex cuius impressione relinquitur figura in cera, distincta quidem ab eodem sigillo in proprio esse permanente,& per talem impressionem formæ res generatur, & permanet permanente impressione:sed abolita impressione delentur ipsæ, vel corrumpuntur. Vnde præter impressionem non videtur ponere causam efficientem. Ideo hanc sententiam duplici argumento reiicit. Primo quidem,quia idem in quantum idem,& eodem modo se habens semper facit idem;sed idæa,vel species rei efficiendæ est eadem,& eodem modo se habet semper:ergo impressio eius eadem erit semper, & eodem modo se habebit;sed materia etiam eodem modo se habet, cum semper sit apta, & quasi parata ad recipiendum:ergo fient semper impressiones formarum, & generationes rerum, semper res durabunt, & numquam corrumpentur,quod patet esse falsum. Secundo, quia ars imitatur naturam,sed in operantibus per artem, & quasi per impressionem formæ,præter impressionem, formam impressam, & materiam, vel subiectum recipiens, datur efficiens causa educens eamdem formam de potentia materiæ, vt præter sanitatem, & subiectum,Medicus: ergo præter impressionem idæalem formæ, & materiam debet poni causa efficiens,à qua forma producatur,& infundatur materiæ,resque integra generetur.

Secunda

Secunda opinio fuit aliorum Philosophorum, qui materiam ipsam posuerunt pro efficiente, in quantum operatur, & quasi se mouet per qualitates tamquam per organa, vel instrumenta, vt per calidum, & frigidum, & ideo ab ea tamquam ab efficiente rem generari. Hanc tamen opinionem falsam esse probat duplici argumento. Primum est, quia materia ex propria natura est pura potentia passiua nullum habens actum: sed passiuæ potentiæ non est agere, sed solum pati recipiendo, cum constet nihil agere, nisi in quantum est in actu: ergo non potest materiæ tribui ratio causæ efficientis. Secũdo, quia in operibus artis non se mouent instrumenta, nisi manu artificis moueantur, & applicentur ad opus: ergo qualitates illæ, quas ponunt in materia pro instrumentis eius ad efficiendam generationem, non se mouent; sed moueri debent à principali efficienti, quod non potest esse materia, cum nullam habeat virtutem actiuam, sed passiuam tantum: quare necesse est præter illam ponere efficientem causam à qua moueantur. Quod patet ex igne habẽte summam actiuitatem, & nihilominus agere non potente, nisi moto ab vniuersalioribus causis, nempe à corporibus cœlestibus: ergo multo minus qualitates illæ materiæ poterunt rem generare, nisi à causis efficientibus vniuersalioribus moueãtur.

CAPVT X.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Amplius autem quoniam secundum latitudinem motus demonstratum est perpetuus, &c.

Breuis expositio textus.

Refutatis capite præcedenti opinionibus antiquorum circa causam efficientem generationis, & corruptionis intendit Aristoteles in præsenti proponere propriam: & ex ea ostendere in particulari, quænam sit talis causa generationum naturalium. Diuiditur autem caput in tres partes. In prima repetit ea, quæ alibi de hac re docuit. In secunda proponit contrá ea dubium, & soluit, proponens propriam sententiam. Et in tertia non nihil agit de vnitate primi motoris, & primi motus, cuius continuitatẽ simul cum continuitate temporis paucis explicat.

Principio igitur asserit se 8. lib. Phys. probasse dari vnũ primũ motorẽ, atque vnũ primũ motũ circulare per se cõtinuum, atque

atque perpetuum, & hunc, vel potius primum motorem per ipsum esse causam perpetuitatis generationum, & corruptionum rerum naturalium; quod nunc probat hoc breui argumento. Motus circularis est primus omnium motuum, & mutationum, & est per se continuus, atque perpetuus, vt 8. lib. Physic. probatum est: ergo est causa vniuersalis generationum, & corruptionum. Probatur consequentia, quia id, quod est, potius debet esse causa eius, quod non est, quàm è conuerso id, quod non est, sic causa eius, quod est; sed primum mobile, quod mouetur motu circulari, atque perpetuo semper est; ea vero, quæ generantur, & corrumpuntur non sunt, vel certe non semper, cum incipiant esse, cum prius non fuerint, & desinant esse, cum aliquando fuerint: ergo illud potius per suum motum erit causa rerum generabilium, & generationis perpetuæ earum, quàm istæ sine illius causæ.

2 Sed aduersus hæc proponit dubium in secunda parte capitis, quia non videtur primum motum esse sufficientem causam generationum, & corruptionum propter duo: Primum, quia idem in quantum idem, & eodem modo se habens, semper facit idem; sed primum mobile est vnum, & semper idem, & pati ratione motus eius: ergo semper producent eumdem effectum, quare vel semper erunt generationes rerum, vel semper corruptiones, & nec succedet corruptio generationi, nec generatio corruptioni, quod euidenti experientia patet esse falsum, cum videamus, nunc generati vnam rem, postmodum vero corrũpi. Secundò, quia contrariorum effectuum contrariæ debent esse causæ, sed generatio, & corruptio sunt contrariæ, vt per se patet; ergo cõtrarias causas habere debent, & ideo non vnam, sed plures; constat vero primum mobile vnum esse, & motum eius vnicũ: ergo repugnat esse sufficientem causam generationis, &

3 corruptionis. Respondet Arist. hac distinctione, motus cœlestis duplex est, vnus, qui semper se habet eodem modo, & iste est motus primi mobilis ab Oriente in Occidens, qui absoluitur spatio viginti quatuor horarum, & per quem primum mobile rapit secum omnes inferiores cœlos, & facit eos moueri ab eodem puncto Orientis, vsque ad idem punctum Occidẽtis eodem tempore. Alter est motus proprius Solis per circulum quemdam obliquum (quem Zodiacum vocant) & iste non absoluitur, nisi per annum integrum duodecim mensium, ita vt per sex menses accedat Sol à Capricornio ad Cancrum, & per sex alios recedat à Cancro ad Capricornium; primisque sex mensibus propinquior nobis fiat: sex vero alijs à nobis recedat. Accessus distinguatur in ver, & æstatẽ, recessus vero in autumnum, &

num,& hiemem. De motu igitur primi mobilis concedit Arist. non esse causam generationum, & corruptionũ, de motu vero solis proprio negat. Et rationem assignat, quia motus solis continet accessum eiusdem solis ad hæc sublunaria corpora, per quem influit virtutem in omnia ad generationem, efficitque sua luce, & calore, vt arbores, & alia semina, atque etiã animalia suos fructus, suosque partus edãt, quod est sibi similia generare, per recessum vero decrescente tali influxu corrumpuntur res; vnde merito accessus vocatur tempus generationum, recessus vero tempus corruptionum: idem itaque motus proprius solis continet partes quasi oppositas, nempe accessum, & recessum, & ita potest esse causa oppositorum effectuum, nempe generationum, & corruptionum, & ita fit satis duobus argumentis propositis. Priori quidem, quia licèt Sol sit idem agens, atque etiam motus eius idem, non tamen eodem modo se habens semper, sed diuerso per accessum, & recessum, & ita non sequitur semper efficere idem, sed diuersa efficere potest. Posteriori vero, quia concessa maiori, & minori, neganda est consequentia, quod non possit Sol esse causa generationis, & corruptionis per proprium motum habentem partes oppositas, & quodammodo contrarias, nempe accessum, & recessum. Ex quibus tria colligit: primum, finitum esse, atque determinatum tempus vitæ singulis viuentibus, quo absoluto corrumpuntur; sed tempus non semper, nec respectu singulorum est idem, sed aliquando diuersum, ita vt longiorem vitam aliquibus natura concedat, breuiorem vero alijs propter diuersas causas particulares facilius, vel difficilius disponentes, & modificantes influxum causarum vniuersalium. Vnde fit, vt rebus, quibus aspectus 4
vniuersalium causarum longiorem promittebat vitam, breuior concedatur propter diuersam modificationem particularium causarum. Secundò, colligit dependentiam omnium sublunarium corporum à causis superioribus, & vniuersalibus, quia consonum est naturis rerum, vt inferiora regantur, & gubernentur per superiora, ab illisque dependeant, vt docuit, & probauit idem Aristot. 1. lib. Metheor. cap. 2. Tertio colligit perpetuas esse posse generationes, & corruptiones, quia causa efficiens earum, quæ est Sol per motum proprium, perpetua est. Et finis, quem intendit, dum generationes, & corruptiones causat, est perpetuitas, quam perpetuitatem, quia non potest consequi in indiuiduis determinatis, quæ cum sint corruptibilia, non possunt semper durare, eam saltem consequitur in speciebus semper durantibus, per continuam, & numquam intermissam generationẽ nouorum indiuiduorum corruptis succedentium,

rium.Reddit autem rationem ob quam non omnia corpora su-
blunaria perpetua sint in indiuiduo,sicut cœlestia corpora,quia
inquit hæc magis appropinquare primæ causæ per essentiam
perpetuæ, sublunaria vero magis esse ab ea elongata, & ideo
non posse eãdem perpetuitatem participare eodem modo, sed
modum aliquem eius participant imperfectum, videlicet spe-
cificam perpetuitatem,non indiuidualem,cum tamen illa tam-
quã proximiora vtramque participent. Sed videri alicui posse,
ait,nec istam perpetuitatem in specie consequi posse subluna-
ria corpora,quia non videntur generationes, & corruptiones
eorum posse durare semper,nam per corruptionem separantur
elementa à mixtis,& tendunt in propria loca:ergo per conti-
nuam corruptionem tandem eo res deueniet, vt omnino sepa-
rata sint à mixtis, & reducta in loca propria : & ita cessabunt
generationes,& corruptiones, & desinent omnino res genera-
5 biles, & ita nec in specie poterunt perpetuitatem consequi. Et
respondet non ita contingere,sed idem Sol, qui per recessum
causat corruptionem,& quasi reducit elemẽta ad propria loca,
extrahit iterum, etiam recedens ab eisdem elementis vapores,
& exhalationes pro nouis generationibus ex eisdẽ in pluuiam
conuersis efficiendis,quod est quasi eadem elementa à proprijs
locis iterum extrahere,eaque confundere:nam vapores, & ex-
halationes naturã,& qualitates elementorum participãt:& fa-
cile in eadem elementa conuertũtur,& per conuersionẽ eorum
iterum in pluuiam terra fæcunda redditur, vt sic non solum
ipsa,sed mixta etiam in ea degentia nouos partus ferre possint
in accessu eiusdem solis. In vltima parte capitis eamdem cau-
sam perpetuitatis generationum, & corruptionũ à se traditam
reducit ad primam causam per has consequentias. Motus est:
ergo motor est,deinde motus semper est : ergo motor semper,
ac perpetuo est. Rursus,motus est perpetuo continuus : ergo
motor est vnus immobilis,ingenerabilis, & inalretabilis, quas
omnes cõsequentias probatas reliquit 8. lib.Phys.Solam con-
tinuitatem,& perpetuitatẽ motus explicat, & probat hoc loco
asserens eam sumere motum ex continuitate sui mobilis, nẽpe
spheræ cœlestis,quæ cum mobilis sit,& motu circulari mouea-
tur,qui non fit per spatium, sed circa centrum terræ sine loco,
6 & spatio (loquitur enim de motu primi mobilis tamquam de
primo)ideo non potest ab spatio, aut loco continuitatem su-
mere,sed à subiecto hoc modo. Partes circuli sibi succedenter
continuæ sunt:ergo motum circularem semper continuum ef-
ficiunt : & motus ita continuus ratione subiecti facit à priori
tẽpus perpetuo cõtinuũ;sed à posteriori(inquit) cognoscimus,
& proba

& probamus eumdem motum esse cõtinuum,atque perpetuum per tempus perpetuo continuum, quia tempus non est aliud, *Quàm numerus motus secundum prius,& posterius*,vt 4.lib.Phys. ostensum est,

CAPVT XI.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Quoniam autem in his, quæ continue mouentur secundum generationem, aut alterationem, &c.

Breuis expositio textus.

INtentũ Aristot.cap præsenti est probare,quod generationes, & corruptiones sunt perpetuæ,non secundũ lineã rectam,sed reflexam,& circularem, ita vt ab eodem procedant, & in illud idem reuertantur,à quo iterũ procedant, & in illudmet reuertantur sine vllo termino.Diuiditur autẽ caput in tres partes:in prima duobus propositis dubijs, duo ex solutione eorum præsupponit ad intentum probandũ,quibus addit tertiũ aliud præsuppositum. In 2. probat intentũ,quod generationes, & corruptiones sint perpetuæ in circulo. Et tandẽ in 3.duo dubia proponit,& soluit. Cum probatũ sit 8.lib. Phys.seriem,vel fluxum perpetuũ generationum, & corruptionum esse necessarium, merito posset quis dubitare. Primo,an omnes istæ generationes perpetuo futuræ sint necessariæ,vel aliquæ earum in particulari cõtingentes,ita vt possint esse, & non esse:nam si omnes in particulari sunt necessariæ,facile potest intelligi,seriem, vel fluxum omnium esse perpetuum,ac necessarium:si vero aliquæ earum in particulari,vel omnes sint contingentes, non videbitur seriem omnium esse necessariam, atq; perpetuam, sed fieri posse,vt terminũ habeant,vltra quẽ non procedant.Respondet, præsupponendum esse ad probandũ intentũ,quod aliquæ generationes in particulari sint necessariæ, ita vt non possint non fieri,& aliquæ contingentes,ita vt possint fieri, & possint non fieri. Probat duplici argu, & primum desumit ex communi vsu loquendi; nam ad loquendum de rebus futuris duplici vocabulo vtimur,dicimus enim hoc esse futurum aliquando, & tũc significamus esse contingens, ita vt possit non esse, aliquando vero dicimus, hoc erit, & tunc significamus determinate esse futurum,hoc est necessario futurum, vt dum dicimus, quod crastina circulatio solis erit:ergo in rebus futuris,quasdam esse contingentes existimamus, alias vero necessarias, & idem 7

erit de

erit de generationibus earum. Secundò probat à priori, quia generatio rei ordinatur ad esse eius; sed dantur quædam res habentes esse necessariũ, vt quod Sol sit in Cancro, vel quid simile, aliæ cõtingentes, vt cursus Petri: ergo dabũtur etiã in particulari generationes necessariæ, atque etiam contingentes.

8 Aliud dubium est, quonam modo inueniatur necessitas in generatione rerum corruptibilium, videlicet, an sicut ex generatione posterioris sequitur necessitas generationis prioris, ita è conuerso ex generatione prioris sequatur necessitas generationis posterioris. Et respondet hac distinctione, si posterius sit in se necessarium, sequitur quidem ex generatione eius necessitas generationis prioris, vt si necessarium sit domum esse, vel fieri, necessario etiam sequitur poni, vel positum esse fundamentum: & ex positione fundamenti necessario sæquitur positio luti, & lapidis. Atque etiam è conuerso ex positione fundamenti sequitur positio, vel cõstructio domus, diuersa tamen ratione, quia ex positione, vel constructione domus sequitur absoluta necessitate generatio, aut positio fundamenti: ex hac vero non sequitur necessario generatio domus absoluta necessitate, sed solum ex suppositione necessitatis, quam habet ex se, & hoc est secundũ præsuppositũ. Tertium est, duplicem progressum generationum, & corruptionum esse excogitabilem, rectum, & circularẽ: rectus est, cum omnia quæ generantur successiue vnum post alterum, sunt diuersæ speciei: vt cum ex terra fit aqua, ex aqua aër, & ex aëre ignis, & ita procedat generatio ad res semper specie diuersas tendens: progressus vero rectus est, cum non omnia, quæ generantur, differunt specie, sed fit regressus ad aliquam eiusdem speciei: vt dum ex terra madefacta fiunt vapores, & ex vaporibus pluuia, & per generationẽ pluuiæ iterum madefit terra, & rursus generantur ex ea vapores.

9 His præsuppositis in prima parte capitis probat intentum, in secunda, videlicet generationes nõ esse necessario perpetuas per progressum rectum, sed per circularem, hoc arg. Si generationes essent necessario perpetuæ per progressum rectum, vel essent finitæ, vel infinitæ: non finitæ, quia nõ possent esse perpetuæ. Probatur consequentia, quia finitum semper procedens absque repetitione tandem consumitur, nec etiam possent esse infinitæ, quia tunc nulla daretur vllo modo necessaria, hoc est nec in indiuiduo, nec in specie. Probatur consequentia, quia in his, quæ sibi inuicem succedunt, non potest generatio prioris esse necessaria, nisi præsupposita necessitate posterioris, sicut non potest esse necessaria positio fundamenti, nisi supposita cessitate absoluta domus; sed nec sequitur necessario posterius

ex virtute,

ex virtute, vel poſitione prioris, vt non ſequitur generatio domus ex vi generationis fundamenti, niſi præſupponatur neceſſaria in ſe; ſed in infinitis non datur prius, nec poſterius, cum nec detur primum, & vltimum: ergo nec poteſt eſſe neceſſaria ſeries generationum per progreſſum rectum infinitarum rerum. Reſtat igitur, vt ſit neceſſario perpetua per circulum, ita vt ad idem ſaltem ſecundum ſpeciem fiat regreſſus. Quod hoc 10
diſcurſu probat. Exiſtentia mundi eſt æterna: ergo corpora cœleſtia, atque elementa in ea diſpoſitione, quam modò habent, æterna ſunt: ergo ab æterno Sol extraxit vapores ex aqua, aut ex madefacta terra: ex vaporibus autem facta eſt nubes, & ex nube genita eſt aqua, & madefacta terra; & ex aqua iterum generantur vapores, & ſic datur perpetua, atque infinita regreſſio, quia cum circularis ſit, & ab eodem in idem procedat, ſemper poteſt eſſe perpetua ſimul, & neceſſaria. Et ratio neceſſitatis (ait D. Thom.) eſt, quia ea quæ generantur, ita ſe habent, vt prius ſit tota materia poſterioris, & è conuerſo: quare ſuppoſita perpetuitate neceſſaria agentis, neceſſaria eſt perpetuitas generationis circularis. Quod alia etiam ratione probat Ariſtot. quia cum Sol per motum circularem ſit cauſa perpetuitatis generationum, ſicut circulare eſt agens, & circularis motus, ita effectus eorum, qui ſunt generationes ipſæ, & res genitæ per modum circuli fieri, & procedere debent ſemper, ita vt ab eodem procedant, & in idem, ſaltem ſecundum ſpeciem, reuertantur. Quam perpetuitatem circularem eſſe debere confirmat ex tempore, in quo fiunt, quod aſſerit eſſe perpetuum per repetitionem circularem dierum, menſium, & annorum.

Proponit tandem duo dubia, primum eſt, quare generatio 11
per circulum, in quibuſdam locum habeat, ita vt vnum ex altero generetur, & ex eo aliud, quouſque ad idem redeat progreſſus generationum, vt in vaporibus, nube, & pluuia: in aliis vero non habeat locum talis circulus generationum, vt in hominibus. Et reſpondet, quod in his, in quibus vnum non eſt tota materia alterius, generatio procedit in rectum, & non in circulum, & ideo perpetua non eſt, nec neceſſaria; ſed in his ſolum habet vtrumque in quibus vnum eſt tota materia alterius, vt patet in exemplo aquæ, quæ eſt tota materia vaporis, & vapor tota materia nubis, & hæc tota materia eiuſdem aquæ, patet tamen non eſt tota materia filij, nec filius tota materia nepotis, & ideo in his generationibus non habet locum regreſſus ad idem, etiam ſecundum ſpeciem.

Secundum dubium eſt, an ita ſit generatio perpetua, vt re- 12

S S

gressus, vel circulus sit ab eodem in idem secundum numerum, & ita eadem res numero redeat, vel solum secundum speciem. Et respondet hac distinctione, in rebus perpetuis, vel incorruptibilibus, quæ non mutantur secundum substantiam, sed secundum aliqua accidentia; regressio fit ad eamdem rem numero, vt patet in sole, qui idem numero permanet in vna, & alia circulatione. In rebus vero corruptibilibus, quæ mutantur etiam secundum substantiam, non fit regressus generationum ad eamdem rem numero, sed specie, vt dum ab aqua procedit Sol generans ex ea vapores, & ex vaporibus nubem, atque ex nube aquam, non est eadem numero aqua tandem genita cum ea, à qua extracti fuere vapores, sed alia eadem vero secundum speciem.

TRACTATVS DE REPRODVCTIONE
eiusdem rei secundum identitatem numericam.

13 CApite præsenti docuit Aristoteles seriem generationum, & corruptionum esse necessario perpetuam, non per progressum rectum, ita vt semper generentur res nouæ, atque diuersæ speciei; sed per progressum circularem, ita vt ad eamdem rem secundum speciem fiat regressus in generationibus substantiarum, non tamen ad eamdem numero. Circa hæc igitur tractatum nostrum instituimus de reproductione eiusdem rei secundum numerum.

QVÆSTIO I.

An eadem numero res permanens semel corrupta naturaliter reproduci possit.

CIrca hanc quæstionem fuit positio quædam antiquorum asserentium, non solum easdem res numero redire posse, sed redituras esse omnes post completam circulationem octauæ sphæræ cœlestis (quæ circulatio iuxta probabiliorem opinionem Astrologorum durabit per 49000. annos.) Non solum secundum substantiam, sed secundum omnia accidentia numero, quæ prius habuerunt. Hæc solet tribui Platoni, & eam tribuit

tribuit Democrito, Plinius, lib. 2. historiæ naturalis capit. 7. tribuitur etiam Origeni 1. lib. Periarchon. qui eam probat ex cap. 1. Ecclesiastes, vbi sic dicitur: *Quid est, quod fuit? Ipsum quod futurum est: quid est quod factum fuit? ipsum quod faciendum est: nihil sub sole nouum: nec valet quisquam dicere, ecce hoc recens est, iam enim præcessit in sæculis, quæ sunt ante nos, &c.* Ab antiquioribus vero probatur eo supposito, quod post completam circulationē octauæ sphæræ redituri sunt cæteri omnes orbes cœlestes ad idemmet punctum, à quo moueri cœperunt. Ex quo ita arguunt, incipientes moueri ab eodem puncto, eumdem numero motum repetent, quem prius fecerunt: ergo eosdem numero effectus producent. Probatur consequentia, quia redeuntibus eisdem numero causis, & eodem prorsus modo operantibus, necesse est redire eosdem numero effectus, iuxta vulgatum illud ab omnibus Philosophis receptum. *Idem in quantum idem, & eodem modo se habens semper facit idem.*

Hæc tamen sententia falso imprimis fundamento innititur, & licet verum esset, sufficienter ex eo colligit intentum. Probo primum, quia licet verum esse concedatur, quod octaua sphera post completam illam prolixissimam circulationem ad idem punctum à quo moueri cœpit, reditura sit, falsum tamen est, quod reliqui orbes cœlestes ad idem etiam redirent punctum, à quo moueri cœperunt, vt certissimis obseruationibus, & computationibus probant Astrologi contra Platonem. Probatur secundum, quia etiam si ad idem punctum redirent vniuersi orbes, non bene ex eo colligitur, quod eosdem numero motus repeterent, ac fecerunt à principio; & consequenter, quod neque eosdem numero effectus producerent, quia licet corpus, quod mouetur per hoc spatium, ad idem punctum redeat, à quo moueri cœpit, & ab eodem etiam iterum moueri incipiat, non efficiet eumdem numero motum, sed numero diuersum, quia identitas numerica motus non ex solo eodem puncto accipitur, sed ex tempore eodem, atque ex aliis, vt 5. lib. Physicor. ostenditur: ergo nec sequitur orbes cœlestes ad idem punctum redeuntes eosdem numero motus, atque effectus efficere. Contra fidem etiam Catholicam est eadem positio. 14

Nam primo tollit omnes actus liberos, nam si redituri sunt iidem numero effectus: ergo necesse erit ad eosdem viriosos actus reddere omnes in posteriori sæculo, quos habuerunt in priori, atque etiam ad eosdem actus bonos, vel indifferentes, nec posse statum mutare, quem habuerunt in sæculo priori, ita 15

vt qui in eo duxit vxorem,in hoc permaneat in cælibatu, quod patet esse absurdum. Secundo tollit statum beatitudinis,in quo consistit summa fælicitas hominum , de ratione enim beatitudinis est perpetuitas. Sed secundum eamdem sententiam necesse foret,vt omnes,qui in priori sæculo fuerunt beati,redirent in posteriori ad eumdem statum viatorum,quem habuerunt etiam in eo:ex quo necessario sequitur,quod desinerent esse beati,aduersus illud Pauli,primæ ad Thessalonicen.4.Et sic semper cum Domino erimus.

16 Ad testimonium vero Scripturæ, quod pro eadem sententia affertur,respondet Diuus August.lib.12.de ciuitate Dei capit.13. sensum eius esse,quod nihil sit nouum sub Sole,quod non præcesserit, vel idem numero,si à prima sua conditione inuariatum permansit,vel idem saltem genere,aut speciæ.

Secunda sententia asserit naturaliter posse eumdem numero effectum reproduci,si eadem materia numero iterum approximetur eidem agenti , vt si eadem materia seminis subijciatur actioni eiusdem agentis naturalis,poterit idem homo numero reproduci. Ita Scotus in 4.d.43. q.3. & videtur consentire Richar.q.1. ad 6. immo & D.Tho. art.1. quæstiuncula 3.eiusdem distinctionis,quam probabilem reputauit Tolet.q. vltima huius lib. concl. 2. Probatur primo , quia idem numero agens, & passum cum eadem numero virtute actiua & passiua , à quibus productus fuit hic numero calor,iterum coniungi possunt:ergo eumdem numero effectum producere. Antecedens euidens est in hoc igne calefaciente hanc aquam. Consequentia vero probatur, quia calor productus in aqua secundum suam entitatem procedit à calore existente in igne;sed aqua est eadem numero, eadem etiam potentia passiua eius , ignis etiam est idem numero , atque eius calor : ergo erit etiam idem numero calor productus in aqua , quia à quo res habet suam entitatem , habet etiam suam vnitatem numericam. Et si dicatur , non esse idem tempus vtriusque calefactionis , & ideo non esse eamdem numero , sed diuersam , & consequenter diuersum numero esse

17 calorem productum. Contra hoc est primo , quia calor , & quicumque alius effectus non pendet à tempore in sua indiuiduatione, cum tempus sit ei extrinsecum : ergo diuersitas temporis non est sufficiens , vt dicatur numero diuersus. Secundo, idem ignis potest conseruare diuersis temporibus eumdem numero calorem à se productum : ergo poterit producere eumdem numero calorem diuersis temporibus, quia si idem numero effectus non dependet in conseruari ab eodem tempore, nec dependebit in esse, & fieri. Antecedens vero constabit , si postquam

quam ignis calefecit aquam, remoueatur ab ea, & approximetur eidem aquæ aliud calidum, à quo tantisper conseruetur idem calor productus ab igne, postmodum vero remoto illo calido conseruante, accedat idem numero ignis, à quo calor ille fuit productus, & eum conseruet.

Tertia opinio negat omnino, quod aliquis effectus iam corruptus possit per virtutem naturalium causarum idem numero reproduci. Hæc est expressa sententia Aristotelis cap. præsenti, & Sth. 4. lib. conrra gent. c. 80. vbi & Ferra atque etiam Scholasticorum ferè omnium in 4. d. 43. & 44. vbi Capreol. Palud. Sotus, & reliqui omnes, præter citatos pro secunda sententia, Pater Suarius 3. p. disp. 44. sect. 6. Conimb. q. 1. huius capitis, art. 3. Tolerus q. vlt. & est iam communis in schola, & vera. Sed difficile est rationem inuenire, per quam efficaciter probari possit, ideo in modo eam probandi non omnes sequuntur eamdem viam. Sed quidam rationem eius esse dicunt, quia causa secun- 18
da ex se est indifferens ad producendum hunc, vel illum numero effectum, determinari vero ad hunc, & non ad alium producendum à prima causa, à qua determinatur ad producendum diuersos effectus, & non eumdem diuersis temporibus, & propterea non potest eumdem numero effectum reproducere. Hic tamen modus probandi insufficiens est, quod sic probo. Vel ratio indiuidualis effectus postulat hoc determinato tempore produci, vel non, si postulare dicatur, iam reducitur identitas numerica effectus ad identitatem numericam temporis, in quo producitur, potius quàm ad Deum determinantem. Si vero idem numero effectus non postulat produci hoc determinato tempore, potius quàm alio, non erit maior ratio ex parte eius, ob quam determinetur secunda causa à prima, potius ad hunc, quàm ad alium effectum, & ideo ita poterit ad eumdem numero producendũ determinari, ac potest determinari ad alterum, quare sicut potest naturaliter alterum producere, ita poterit producere naturaliter eumdem numero. Præterea in actionibus liberis hoc non potest esse verum, quod à Deo determinetur agens ad hunc actum malum, cum Deus non determinet voluntatem ad peccandum. Propterea probant alij eamdem sententiam, quia idem numero effectus semel productus ab agente non manet amplius in potentia actiua eius, quare non potest illum reproducere. Et ratio hæc satis efficax esset, nisi falsum 19
supponeret, quia apertè falsum est, quod effectus semel productus ab aliquo agente, etiamsi corruptus iam sit, non amplius maneat in potentia actiua eius. Quod sic probo, potentia actiua agentis, vel est forma substantialis eius, vel accidens superaddi-

tum, sed euidens est entitatem vtriusque non minus integram permanere, postquam produxit hunc effectum, quam ante productionem eius, neque aliquid esse ei detractum: ergo virtutem habet ex parte sua iterum producendi illum, non minus, quàm habebat prius, quàm eum produceret. Secũdo, quia si idem effectus semel productus non manet in potentia actiua agentis naturalis: ergo effectus qui producitur à Deo, & semel corrumpitur, non permanebit in potentia eius, & ideo nec de potentia absoluta eum poterit reproducere, quod patet esse falsum. Probatur tandem, quia eadem numero forma semel educta de potentia materiæ, & iam extincta, permanet in potentia passiua eiusdem materiæ: ergo etiam in potentia actiua agentis. Euidens est consequentia propter necessariam correspondentiam potentiæ passiuæ cum actiua. Sed probatur antecedens, quia potentia passiua materiæ non est aliud, quàm entitas eiusdem materiæ: sed euidens est de entitate materiæ integram manere post eductionem alicuius formæ ex illa: ergo continet eamdem formam iam extinctam, sicut continebat prius, quam educeretur.

20 Propterea probant alij, quod non possit agens naturale reproducere eumdem numero effectum ex propria eius natura, à qua determinatur ad producendum effectus certo quodam ordine, ita vt primo loco hunc, & non alterum, & secundo loco alterum determinatum; & sic cæteros. Vnde sequitur, quod non possit semel productum, atque corruptum, iterum producere, quia post productionem primi necessariò debet succedere secundus, & sic cæteri in suo ordine, quare non potest habere locum reproductio alicuius. Hic tamen modus probandi, non solum inefficax est, sed fundamento rationis caret. Probatur, quia virtus agentis semper est eadem: ergo ex parte sua semper potest, quidquid poterat prius; sed prius poterat producere hunc numero effectum: ergo etiam potest illum ex parte sua reproducere, postquam extinctus est; falsum igitur est, quod producto primo, non possit, nisi secundum producere. Secundo, quia sine fundamento supponit subordinationem effectuum omnium eiusdem speciei in ordine ad productionem. Probatur, quia nullus dependet ab alio, cum sint numero diuersi, nec vnus sit pars alterius, vel aliquid eius, sicut ergo euidens est nullam habere dependentiam in esse, ita neque in fieri.

21 Quare alij ex recentioribus asserunt, agens ex propria virtute actiua indifferens esse ad producendum plures numero effectus, per plures actiones, indifferens etiam esse passum, vt ex potentia eius educantur. Determinatur autem à Deo, tamquam à primo agente ad hanc numero actionem, & hunc numero effectum

ctum producendum, potius, quàm alterum, non quidem per puram, vel solam eius libertatem, sed quia natura ipsa causæ quodammodo exigit talem determinationem, in quantum ex se inclinatur ad operandum tali modo, & ordine, vt nunc postulet talem actionem, & concursum, postea vero alium: iuuant etiam cœlestes influentiæ, quæ diuersæ sunt pro diuersis effectibus. Et tandem iuuat bonũ commune totius vniuersi, ad quod pertinet, vt plures ac distincti effectus producantur semper, & non repetantur iam producti, atq; extincti; nam ex hoc plures habebunt indiuidua species, in quibus conseruentur, & mundus longe maiorem decorem, & ornatum. Propter hæc igitur omnia exigit ordo rerum naturalium, vt Deus determinet causas secundas ad diuersas numero actiones, & effectus producendos, & nunquam ad eamdem numero actionem repetendã, vel eumdem numero effectum producendum, & quia illa censentur fieri à Deo naturaliter, quæ fiunt ab eo secundum exigentiam, ac dispositionem rerum naturalium; & quæ fiunt præter hanc exigentiam, ac dispositionem dicuntur fieri ab ipso supernaturaliter, ideo verum est, quod secundum ordinem naturalem, ac potentiam Dei naturalem, vel ordinariam, idẽ numero iam corruptum non possit reproduci. Hæc tamen sententia insufficiens censenda est, quia 22
per hæc omnia non reddit sufficientẽ rationem, propter quam numquam possit per virtutem naturalem redire, vel reproduci idem numero semel corruptum. Probatur hoc discursu discurrente per singula: imprimis falsum est, quod causa particularis secundum se sit inclinata ad hanc numero actionem, & hunc numero effectum producendum potius, quàm aliud, quod sic probo. Ignis secundum se omnino indifferens est, vt applicetur ad operandum circa hoc subiectum potius quàm circa illud, ad operandum hoc tempore potius quam alio, ad operandum cum hoc concursu vniuersaliũ causarũ, atque ipsius Dei potius quam cum alio, & sic de cæteris circumstantiis, à quibus determinari possit; ergo secundum se non est vllo modo determinatus, immò neque inclinatus ad hãc numero actionem, vel effectum potius quàm ad alterum, sed sicut æquè primò continet omnes, ita ex se est æquè indifferens ad omnes, & singulos producendos, ad omnésque, & singulas actiones, per quas producendi sunt, quare nec ex se exigit hunc concursum potius, quã alterum, immo nec hoc tempore potius, quam altero operari. Vnde sequitur, nec secundum se exigere productionem noui, atque distincti effectus, potius quam eiusdem iam extincti, sed æquè indifferens est ad eamdẽ numero actionẽ, & effectũ producendum, sicut ad distinctam actionem, & effectũ, cum eodem prorsus modo vtrumque

contineat, vt probauimus. Et tandem, quantum ad bonum vniuersi, & ornatum eius pertinet, duo existimo esse certa, primum, quod postulet productionem distinctorum effectuum. Secundo, quod id non postulet semper. Probatur vtrúmque ex conseruatione specierum, & ornatu, ac decore eiusdem vniuersi: nam si eadem semper indiuidua repeterentur, non possent conseruari species, & mundus ornatu illo, & decore priuaretur, qué ex multitudine indiuiduorum consequitur. Quod vero non semper exigat talem distinctionem, his exemplis probatur: nam, quod candela hæc eadem numero illuminatione, & lumine producto illuminet eumdem numero aërem huius cubiculi, hac hora, & sequenti, vel numero diuersis ad eosdem fines, impertinens est. Quod calefacta aqua ab igne, & extincto modum calore in ea producto, diuersa numero calefactione, & diuerso numero calore iterum post horam calefiat, vel eadem numero calefactione, & calore, nec dici, nec excogitari potest, quod propter conseruationem speciei caloris, vel luminis, vel propter bonum totius vniuersi, aut ornatum eius exigatur: quid enim boni, quid ornatus, quid conseruationis speciei alicuius prouenire potest ex distinctione numerica talis actionis, & effectus, potius quàm ex numerica identitate vtriusque? nihil profecto. Constat igitur ex toto hoc discursu, quod licet aliquando, vel in aliquibus exigat ordo rerum naturalium, aut conseruatio specierum, vel bonum, atque ornatus eiusdem vniuersi distinctionem numericam actionum, & effectuum, non tamen semper, sed aliquando non magis ad eosdem fines conducit distinctio, quàm identitas: ex quo efficaciter colligitur, quod in his casibus reducenda sit determinatio causarum ad solam, & liberam Dei voluntatem, ita vt non magis natura rerum exigat, quod ad distinctas actiones, & effectus determinentur ab ea, quàm ad easdem numero actiones, & effectus extinctos repetendos per reproductionem; sed id, quod non exigit natura, ac dispositio rerum, non dicitur determinari à Deo secundum ordinem naturalem: ergo non probatur necessarium, quod semper producantur distincti numero effectus, & consequenter nec redditur sufficiens ratio, ob quam non possint naturaliter produci sæpè idem numero, sicut produeuntur diuersi propter determinationem causarum à diuina voluntate.

23 (margin number beside "titudine indiuiduorum")

24 Nostra igitur sententia asserit, hac sola ratione posse efficaciter probari, quod idem numero effectus non possit reproduci virtute naturali, quia vt idem numero effectus iam corruptus reproducatur virtute causæ naturalis, necesse est eamdé numero actionem redire; sed hoc repugnat; ergo etiam illud. Maiorem probo,

probo, quia actio eſt medium, per quod effectus procedit à cauſa, & ab ea dependet, vel eſt dependentia ipſa; ergo repugnat, quod idem numero effectus redeat, niſi redeunte eadem numero dependentia reali, eadémque numero actione, alioqui poſſet idem numero effectus naturaliter dependere à cauſa diuerſis numero dependentiis totalibus, & adæquatis, diuerſiſque numero totalibus, & adæquatis actionibus, quod eſt abſurdum. Minor vero, quod non poſſit redire eadem numero actio, probatur ex 5. lib. Phyſ. vbi docet Ariſtoteles, tria requiri ad vnitatem numericam actionis, vel motus, nempe vnitatem numericam ſubiecti, termini, & temporis, ita vt quomodocunque horum variato, non ſit eadem numero actio, ſed diuerſa: conſtat autem non poſſe redire naturaliter idem tempus iam tranſactum; ergo nec poteſt redire eadem numero actio, neque idem numero effectus.

Ad primum argumentum oppoſitæ opinionis conceſſo antecedente, neganda eſt conſequentia, quod ignis producat in aqua eumdem numero calorem, quia non poteſt iterum agere in eamdem numero aquam; per eamdem numero actionem; ſed neceſſariò per diuerſam propter diuerſum tempus; & ideo neceſſe eſt diuerſum numero calorem producere, non enim poteſt naturaliter recipere hanc numero entitatem effectus ab hac entitate nùmerica cauſæ, niſi media hac numero dependentia, & actione, per quam ab ea producitur, atque dependet. Argumenta verò, quibus probatur effectum non dependere à tempore in ſua identitate numerica, vel indiuiduatione, hac diſtinctione ſoluuntur. Dupliciter poteſt ſumi effectus, vel ſecundum propriam entitatem permanentem, quam iam habet extra cauſas, & hoc modo iam non dependet à tempore, neque à tali numero actione, per quam productus eſt extra cauſas, ſed à propria entitate indiuiduatur. Poſteriori modo ſumitur, prout fit à ſua cauſa, & hoc modo à tali numero actione dependet, quod hic numero, & non alius exeat, vel egrediatur ab eadem cauſa, niſi enim per hanc numero actionem exiret ab hac cauſa, talémque virtutem eius participaret, non haberet hanc numero entitatem in facto eſſe, à qua indiuiduaretur ſimpliciter. Dependet igitur identitas numerica eius quantum ad fieri à tali tempore, quia ab eo dependet identitas numerica actionis, per quam eum producit. Cuius ratio à priori eſt, quia licet tempus ſit extrinſecum, dependentia agentis corporei ab illo in ſuis motibus, & actionibus intrinſeca eſt, ſaltem modo naturali, & ideo ex tali dependentia ab aliquo extrinſeco deſumi poteſt indiuiduatio actionis eius, atque effectus, pro

vt exiit ab illo,sicut etiam sumitur à subiecto agente,& termino sibi extrinsecis. Hac igitur distinctione applicata eisdem argumentis, ad primum negandum est,quod identitas numerica effectus quantum ad fieri non dependeat prædicto modo à tempore. Ad secundum,concesso antecedente,neganda est consequentia, quia diuersa est ratio de productione, & conseruatione,nã hæc præsupponit rem iam existentem, & indiuiduam, & ideo non dependentem in sua identitate numerica ab hac, vel illa actione,per quam conseruatur, & propterea potest per eamdem actionem,vel diuersam conseruari ab eodé,vel diuersis agentibus,eodem,vel diuersis tumporibus:de productione vero constat ex sententia omnium non posse naturaliter eamdem rem numero produci à diuersis agentibus totalibus,nec per diuersas numero actiones totales. Vnde non sequitur ex conseruatione eiusdem effectus ab eadem causa diuersis temporibus, vel etiam à causis diuersis, quod possit produci, & reproduci ab eadem,vel diuersis per virtutem naturalem.

26 Et si quis nobis obiiciat illud,quod docuimus in 1.lib.cap.4. tract.de alteratione,nempe omnes gradus intensionis eiusdem qualitatis esse eiusdé prorsus rationis,& ideo non magis vnum, quam alterum expelli per alterationem contrariam; sed determinari à Deo expulsionem huius gradus potius,quam alterius, sicut determinatur productio talis gradus qualitatis oppositę,à quo expelli debet,& vniuersaliter agentia omnia ad tales actiones,& effectus producendos. Respondeo solutionem illam assignatam fuisse à nobis iuxta sententiam eorum, qui determinationem causarum particularium in suis actionibus,& effectibus producendis reducunt ad primum agés;ab eis enim procedebat arg. & ideo soluendum fuit iuxta eorundem opinionem, quam licet nunc reiiciamus, adhuc tamen solutio illa in suo robore permanet;nam licet verum sit, quod nunc asserimus, videlicet agens particulare, atque etiam primum, vt cum eo concurrens determinari ad hanc numero actionem, & hunc numero effectum ab hoc tempore,in quo operantur, nihilominus eadé numero actio hoc tépore elicita,& hic numero gradus formæ per eam productus adhuc sunt indifferentes ad expulsionem huius, vel alterius gradus formæ oppositę:quia supposito,quod omnes sunt eiusdem prorsus rationis,non est maior ratio,ob quã vnus, quàm alter expellatur ab hoc gradu formæ oppositæ,& per hãc numero actionem,vel motum,sed gradus iste productus,& hæc numero actio,per quã producitur,tãquã effectus primarius,determinãtur ad expulsionẽ huius gradus oppositæ formæ potius quam alterius; tamquã ad effectum secundariũ à Deo tamquam à primo

à primo agente, propter vniuersalem regulam, quod ad primum agens pertinet determinare secundum, quando nec à se, nec ab aliquo alio determinari potest, & quia ad secundariũ hunc effectum, qui est expulsio talis gradus, neque ab actione tali, neque à tali tẽpore, vel tali parte subiecti, circa quã operatur determinari potest, sed hæc omnia adhuc indifferentia manẽt ad expulsionem huius, vel illius gradus, ideo necesse est determinari à primo agente, quamuis ad talem actionẽ, & talem effectum primarium à tali tempore determinentur cæteris præsuppositis.

QVÆSTIO II.

An possit naturaliter reproduci, vel resurgere idem homo iam mortuus.

Affirmatiua pars probari potest primo, quia post mortem hominis permanet eadem numero materia cum eadem inclinatione, & appetitu naturali ad recipiendam eamdem animam permanentẽ quoque cum eodem appetitu naturali informandi eã; ergo necesse est dari in rerum natura virtutẽ actiuam naturalem alicuius causæ efficientis secundæ, vel saltem primæ, per quam possit reuniri eidem materię, quia cuicumq; potentiæ passiuæ naturali debet correspõdere naturalis actiua, à qua possit reduci in actũ, & si in casu isto non datur, permanebit anima separata à corpore, & priuata appetitu informandi in statu violento, & perpetuo quidẽ, cũ sit ipsa incorruptibilis, & ita aliquid violentum erit perpetuum. Secundo, quia quælibet res naturalis potest naturaliter cõsequi proprium finem naturalem; ergo per aliquod medium naturale, quia media debẽt esse proportionata fini, sed non potest homo mortuus consequi proprium finẽ naturalem, nisi per solum medium resurgendi in eadem identitate numerica; ergo resurrectio naturaliter est possibilis; & ideo reproductio eiusdem rei. Probatur minor, quia finis naturalis hominis, quẽ naturaliter appetit, est beatitudo saltem naturalis in eo posita, quod habeat omne bonũ suę naturæ proportionatum, & careat omni malo eidẽ naturæ contrario; sed hanc beatitudinem non potest consequi naturaliter in hac vita præsenti innumeris plena miseriis; ergo naturaliter debetur ei altera, in qua eã consequatur; quã constat habere non posse iam mortuũ, nisi per reunionem animæ ad corpus, ex qua resultabit idẽ numero homo, quare reproductio eius naturaliter erit possibilis. Quod videtur sentire plures ex sanctis patribus vniuersaliter asserentibus resurrectionem corporũ debitam esse naturæ hominum. 27

Commũ

28 Communis tamen sententia Scholæ à nobis tenenda asserit resurrectionem hominis, vel reproductionem eius in eadem numerica identitate non esse possibilem per virtutem naturalium causarum, etiam Dei, vt causæ primæ naturalis. Ita sentiũt Scholastici omnes in 4. d. 43. & 44. D. Tho. Ricard. Durand. Palud. Sotus, & alij, Henric quodlib. 7. q. 16. Ægid. theorem. 1. & probari posset testimoniis sacrarum litterarum, & sanctorum Patrum, nisi Philosophicum institutum excederet. Id tamẽ egregiè præstitit P. Suarius 3. p. disp. 44. sect. 6. probatur vero tribus argum. ex tribus etiam capitibus desumptis. Primum ex parte materiæ hoc modo, vnitas numerica compositi Physici sumitur ex hac materia, & ex hac forma; sed repugnat naturaliter mortuo homine iterum informari materiam eius ab anima propria; ergo repugnabit naturaliter hunc hominem reproduci. Probatur minor, quia vt eadem numero materia iterum informetur ab eadẽ anima, necesse est ita coniungi partes eius, & ita applicari simul agenti naturali, vt possit denuo organizari, & omnino disponi pro introductione eiusdem animę, sicut fuit organizata, ac disposita in prima generatione hominis: sed talis coniunctio, & applicatio, talis organizatio, talisq; dispositio naturaliter est impossibilis; ergo & reproductio eiusdem hominis. Probo iterũ minorem, quia materia hominis per continuas transmutationes naturaliter dissipatur, atque etiam diuiditur, & commiscetur aliis, & à diuersis formis informatur, & quod certissimum est, ad remotissimas dispositiones, & formas transit respectu earum, per quas disponi debet ad recipiẽdam eandem animam, ita vt non detur agens naturale potens eam ab his remotissimis dispositionibus, & formis reuocare, vt possit recipere proximas, vt consideranti mortem hominis, & statum corporis eius post eam in dies magis remotum ab ea dispositione quam habuit in prima generatione eiusdem hominis, satis erit per se manifestum.

29 Secundò probatur ex parte dispositionum, nam etiam si eadem numero materia posset applicari agenti naturali modo conuenienti, repugnat naturaliter, quod agens easdem numero dispositiones inducat in eam, repugnat etiam naturaliter, eamdem animam iterum reuniri eidem materię, nisi eisdem numero dispositionibus organizatę; ergo naturaliter repugnat talem reunionem fieri. Probatur minor, quia non possunt produci ab agente naturali eædem numero dispositiones, nisi per eamdem numero actionem, sed non est possibile naturaliter redire eamdem numero actionem: per quam disposita fuit materia in prima generatione hominis, quia identitas numerica actio-

nis

nis corporeæ,ac naturalis dependet à tali tempore determinato,quo variato non est eadem numero,sed alia ; ergo nec possunt redire eædem numero dispositiones. Quod vero sit necessarium easdem redire,& non sufficiant aliæ numero diuersæ, manifestum est, quia naturalis est correspondentia inter generetionem substantialem,& alterationem,ac dispositiones prærequisitas in materia pro introductione eius , ita vt sicut talis forma numero postulat talem numero generationem , per quam producatur,vel vniatur materiæ,ita talis generatio tales numero præexigat dispositiones,sine quibus non possit naturaliter fieri,nec talis forma introduci. Ex his autem duabus ra- 30
tionibus colligitur tertia desumpta ex modo operandi Dei , vt agentis cum causis naturalibus,Deus vt auctor naturæ nihil in rebus operatur , nisi secundum exigentiam , & quasi debitum naturalium causarum;ita vt , quod præter hanc exigentiam efficit,supernaturale,aut miraculosum dicatur,sed reunio animæ, & productio eiusdem hominis non est secundum exigentiam, & debitum alicuius causæ naturalis ; ergo nec est factibilis à Deo naturaliter.Minor probanda est, discurrendo per quatuor genera causarum , non est enim debita materiæ, quia licèt habeat potentiam vniuersalem & remotam ad recipiendam eamdem animam,non tamē proximam, & determinatam, ad quam determinatur per tales dispositiones,quas probauimus naturaliter impossibiles,nec reunio debita est formæ , nempe eidem animæ , quia licet naturalem habeat inclinationem ad informandam hanc materiam , non certè, nisi vt talibus dispositionibus præparatam.Causæ vero efficienti nulli debetur,quia sicut non potest easdem numero dispositiones efficere in materia,ita nec potest reunionem animæ attingere , quare nec eam dicitur exigere naturaliter. Nec tandem est debita causæ fina- 31
li,quia sola fœlicitas, vel beatitudo naturalis potest esse debita naturæ hominis, quam in operando secundum perfectam virtutem posuit Aristoteles 1.lib. Æthi.c. 10. hæc enim sola finis naturalis eius est,& cum homo sit ex propria natura corruptibilis , non est ei debita adhuc ista beatitudo perpetua , sed pro tempore vitæ eius , vt docet expresse idem Aristoteles eodem cap.atque his verbis. *Inerit igitur id quod quæritur ipsi fœliciterque per totam vitam:semper enim,vel maxime omnium ea aget, & contemplabitur,quæ sunt secundum virtutem.* Animæ vero separatæ,quia perpetua est ex propria natura , debetur etiam beatitudo naturalis in actibus perfectæ virtutis consistens:perfectissima vero beatitudo, quæ in aggregatione bonorum omnium, & in carentia omnium malorum vniuersaliter loquēdo posita

est,non

est,non est homini, aut animæ eius naturalis, nec naturaliter debita,sed ex gratia Dei supernaturali consequenda, ad quam necessaria erit reunio animæ,& resurrectio corporis per supernaturalem virtutem efficienda. Ex quibus intelligitur naturali fini hominis solum esse debitam imperfectam illam beatitudinem,secundum totum quidem hominem temporalem,& secundum animam,æternam, ad quam patet reunionem animæ non esse necessariam, sed solum ad beatitudinem perfectam, atque perpetuam,quæ supernaturalis est, & ideo neq; homini, nec animæ eius naturaliter debita, sed ex supernaturali gratia Dei,atque ex meritis proprijs adultis, paruulis vero ex meritis Christi tribuenda, & consequenter nec reunio ad eam habendam secundum integrum hominem necessaria, erit naturaliter debita,sed supernaturalis censenda.

32 Et ex toto hoc discursu facile soluuntur duo argumenta in contrarium proposita,nam ad primum distinguendum est antecedens: quantum attinet ad potentiam naturalem materiæ pro recipienda iterum anima,nam de vniuersali, & remota verum est eam habere;sed hæc communis est,& æqualiter respicit omnes formas,& ideo non magis animam, quam habuit prius materia, quàm cæteras, & cum constet non posse naturaliter aliquam ex cæteris recipere, nisi præparata sit per tales dispositiones,ita debet esse certum de anima,sed non potest ab agente naturali præparari eisdem numero dispositionibus, quas habuit prius,& per quas dicitur habere proximam ac determinatam potentiam ad eandem animam potius,quàm ad alias:ergo nec poterit naturaliter eam iterum recipere, nec tenebitur Deus,vt author naturæ ad reuniendam ei animam,sicut nostro modo loquendi teneri dicimus ad eam vniendam in instanti generationis,quia tunc est sufficienter disposita,habetque proximam,ac determinatam potentiam ad recipiendam hanc animam potius quàm alias formas, & ideo debita est ei naturali-
33 ter introductio eius. Ad secundum de fine constat solutio ex vltima nostra ratione.Ex qua intelligitur,quod etiam si anima numquam reuniretur corpori, non diceretur habere statum violentum, quia violentum est à principio extrinseco passo non conferente vim,vt definiuit Aristoteles, constat vero animam habere naturalem potentiam vt sit separata à corpore, quia ex vna parte est perpetua,& ex altera est forma corruptibilis corporis, cui euidens est vniti vnione non solum naturaliter dissolubili,sed naturaliter disoluenda:ex cuius dissolutione sequitur animam habituram aliquando naturaliter statum separationis, & ideo non violentum. Quod vero naturalem habeat

habeat appetitum informandi materiam, non probat, quod separara sir in statu violento, quia cum simul habeat potentiam ad statum separationis, videtur natura eius vtrumque statum complecti, ita vt quilibet per se sit quasi inadæquarus ei. Et hoc saris est, vt neque in vno, neque in altero patiatur violentiam, sed de hoc agemus ex professo Deo adiuuante in nostris commentarijs ad libros de anima. Quod vero aliqui ex sanctis patribus asserere videnrur, reunionem animæ ad corpus, vel resurrectionem nostram debitam esse humanæ naturæ, de debito pro congruitate accipiendum est, non pro necessitate naturali.

QVÆSTIO III.

An per potentiam Dei absolutam eadem numero res permanens semel corrupta reproduci possit.

DE solis rebus permanentibus quærit titulus quæstionis, 34
quia de successiuis, quales sunt motus, & tempus, agendum erir quæstione sequenti; & non de potentia naturali, de qua egimus quæstione præcedenri, sed de absoluta Dei. Vnde idem est ac si inquiratur, an eamdem rem permanentem iam corruptam reproduci in eadem numerica vnitate, quam prius habuit, implicet contradictionem, vel non, sed factibile sit à Deo per absolutam porentiam.

Et imprimis præsupponenda est veritas Catholicæ fidei docens eosdem numero homines resurrecturos in fine mundi: & aliquando etiam eumdem numero hominem ad vitam fuisse reuocatum, vt ex historijs sacræ paginæ constat. Ex qua veritate refutatur error mulrorum existimantium impossibile omnino esse, quod eadem res numero semel corrupra reproducatur. Quod imprimis videtur tenuisse Aristo. cap. præsenti negans in continua, atque perpetua generationum serie easdem res numero redire posse, quod vero ipse reputauit impossibile per virtutem causarum naturalium contradictionem implicare absque dubio intellexit, cum non cognouerit aliam potentiam præter naturalem. In eodem fuit errore Plinius lib. 2. historiæ naturalis c. 7. & lib. 7. c. 55. idemque fuit error Stoicorum, & Epicureorum, vt refertur Actorum 17. qui Paulum resurrectionem hominum prædicantem vocarunt nouorum dæmoniorum annuntiatorem. Idem tandem senserunt Saducæi ex Iudæorum natione, vt refertur Matthæi. 22. & Actorum 23.

Hac

Hac igitur veritate fidei præsupposita, & refutatis ex ea erroribus, prima opinio Catholicorum tenet, hominem quidem reproduci posse, sed præter ipsum nihil aliud, ita Duran. in 4. d. 43. q. 3. Marsi. q. vltima huius libri, Ioãnes de Neapoli, quodlib. 31. q. 6. à qua non videtur dissentire D. Tho. in 4. d. 44. q. 1. art. 2. quæstiumcula 2. ad primum, & 3. Et 3. p. q. 77. art. 5. nam in primo loco asserit, ideo hominem semel mortuum posse eumdem numero redire, quia permanet non solum materia eius, sed anima, cuius esse communicatur toti homini, & ideo per mortem (ait) non interrumpi esse hominis, sed semper durare, & propterea iterum produci posse per diuinã potentiã, non tamen res alias, quorum esse omnino perijt ipsis pereuntibus, & cõsequenter interrumpitur: quare redire non potest vllo modo. In secũdo vero loco negat vniuersaliter rem semel anihilatam à Deo, redire posse eamdem numero.

Sed probat Duran. Primo, quia ea quæ non possunt produci per eamdem numero actionem, sed necessario per diuersam, non sunt idem numero, sed diuersa: quia cum actio sit dependentia effectus à causa, necesse est diuersas actiones esse diuersas dependentias, per quas repugnat procedere eumdem numero effectum, sed repugnat eamdem numero actionem semel trãsactam redire, sicut repugnat redire idem tempus iam transactum, à quo identitas numerica eius dependet: ergo non minus repugnat redire eumdem numero effectum.

35 Secundò, quia repugnat eamdem rem bis esse, aut duplicem habere durationem, vel duplicem existentiam: nam iam non esset eadem, sed diuersa: sed hæc eadem sequuntur, si eadem res numero reproducatur: ergo impossibile censendum est. Minorem probat, quia priusquam corrumperetur, fuit, & post corruptionem iterum producitur, ergo iterũ est, nam secunda productio non minus ordinatur ad esse, quàm prima. Fuit etiam heri, & erit die crastina, cum tamen hodie non sit, duo autem dies interrupti sunt duo tempora, cum sint discontinua: ergo habebit duplicem durationem; & hinc sequitur habere duplicem existentiam, quia duratio non est res distincta ab existentia rei, vt multi asserunt.

Tertiò, si Deus ageret ex necessitate naturæ, sicut ignis agit, & non liberè, non foret potentia eius minus infinita, ac est modò, cum libertas nullam potentiam Deo conferat, sed infinitam præsupponat, sed Deo agente ex necessitate naturæ implicaret contradictionem eamdem numero rem corruptam iterum produci: ergo eodem modo erit impossibile, etiam si liberè operetur. Minor probatur, quia agere ex necessitate naturæ

naturæ est agere ex determinatione ad vnum:ergo id quod hoc modo agit, vel vnum numero producit semper, vel numquam, sed semper diuersum, quare non poterit modo diuersa producere, modo eadem, quia hoc ex libertate dependet; sed in tali casu produceret sæpe diuersa numero, vt per se est manifestum: ergo numquam posset reproducere idem numero iam corruptum.

Secunda opinio affirmat non solum eumdem numero hominem semel mortuum, sed quamlibet aliam rem permanentem semel extinctam posse eamdem numero reproduci per potentiam Dei absolutam.Ita sentiunt omnes ferè Scholastici in 4.d. 43.Scotus q.1.D.Bona.q.5.Capreol.q.1 Palud.quæst.2.& 3, Sotus d.44.quæst.1.& D.Thom. expresse, quodlib.4.artic.5. opusc. 9.cap.82.& 4.contra gent.cap.81.& ibidem Ferra.Henri.quodlib.7.q.16. Ægid.theorem.1. P. Suarius 3.p. tom.2. disput. 44. sect. 6. & cæteri omnes tam antiqui, quàm recentiores, estque communis,& vera. Probatur primo,quia eamdem rem numero iam extinctam iterum produci non repugnat ex parte diuinæ potentiæ, nec ex parte eiusdem rei; sed neque ex parte eiusdem actionis, vel temporis:ergo ex nullo capite repugnare potest,& ideo censendum est posse fieri. Antecedens probo, quia postquam Deus aliquam rem creauit,& extincta est,eadem numero permanet in potentia diuina, quæ integra permansit, postquam rem produxit, non minus, quàm erat ante productionem. Et hinc desumpserunt sancti patres præcipuum argum.ad probandam hanc communem sententiam, præsertim Aug. 22. lib. de ciuitate Dei cap. 20. & serm. 19. de verbis Apostol. vbi ita ait, *Si in nihilum rediremus, facere Deus poterat, vt essemus, sicut fecit: cum antea numquam fuissemus*. Atque etiam Greg. homil.18.in Euang. his verbis. *Longe minus est Deo reparare, quod fecit, quam creasse, quod non fuit.* Quod vero non repugnet ex parte ipsius rei iterum producendæ, probatur, quia vel producenda est per creationem, vel per eductionem de potentia materiæ: si primo modo,nullam potest habere repugnantiam ad essendum: postquam ad nihilum reducta est, magis quam habuit, priusquam crearetur, quia in se nihil est, & solum potest esse in potentia actiua Dei, ex parte cuius nulla potest esse repugnantia, vt iterum fiat.Si vero producenda est ex potentia materiæ,nec ex hac parte potest esse repugnantia, quia etiam est euidens in potentia materiæ contineri, non minus postquam extincta est, quam continebatur prius quàm produceretur, cum potentia materiæ non sit aliud,quàm entitas eiusdem materiæ, quam constat non esse diminutam, ex eo, quod semel educta fuit eadem res ex

TT

eius potentia. Sed tandem probo, quod non repugnet ex parte actionis, vel temporis, quia licet Deus agens per causas secundas à tempore dependentes, suam actionem (quæ non est alia ab actione creaturæ) tempori accommodet, per se autem agens non dependet in sua actione à tempore; quare poterit eamdem rem extinctam iterum producere per eandem actionem, qua eam primò produxit, quia propria eius actio non indiuiduatur à tempore, neque ab aliqua duratione, atque etiam (vt ego existimo) poterit id præstare per diuersam actionem, prout sibi placuerit, quia si non repugnat Deum simul applicare plures causas totales, & adæquatas ad producendum eumdem numero effectum, per plures numero actiones, & dependentias adæquatas, vt 2. lib. Physicor. probauimus, multo melius poterit ipse pluribus actionibus eumdem effectum, nunc, & postea producere, & reproducere; nec repugnabit, quod pluribus dependentiis ab eo dependeat.

39 Secundò probatur argum. euidenti ad hominem contra primam opinionem, ex resurrectione hominis, per quam fide catholica confitentur patroni eius eumdem numero hominem reproduci. Ex quo sic arguo, siue resurrectio hominis sit eadem actio cum prima generatione eius, vel diuersa numero ab ea, sequitur non minus posse Deum reproducere quamlibet aliam rem. Probatur consequentia, quia si est eadem: ergo per eamdem numero actionem potest Deus producere, & reproducere eamdem rem; si vero sit actio diuersa, poterit per diuersas numero actiones eamdem rem numero producere, ac reproducere. Discrimen vero illud inter reproductionem eiusdem hominis, & cuiuscumque alterius rei, nullius momenti est, quia licet esse rei, vel existentia eius interrupta fuerit per anihilationem, vel desitionem aliam, permanet tamen esse iam extinctum in potentia diuina, & hoc sufficit, vt reproduci possit per creationem, vel alio modo, quia diuina potentia ex nullo præsupposito potest idem esse reproducere: sicut primo illud produxit ex nullo præsupposito.

40 Ad primũ Durandi concessa maiori, distinguenda est minor de identitate numerica actionis, nam actio est agentium dependentium à tempore, qualia sunt Physica, suam indiuiduationem accipiunt ab illis tribus, vel quatuor, nempe subiecto, termino, tempore, & agente, & actio etiam Dei cum his agentibus corporeis concurrentis (cum sit eadem cum actione eorum) ab eisdem indiuiduatur, & ideo non potest eadem redire transacto tempore, & de hac actione loquebatur Aristoteles, quia non cognouit aliam. Sed Deus agens per se sine his causis, nõ dependet in sua

in ſua actione à tempore nec ab eo indiuiduatur, ſed ex ſua propria entitate ſine reſpectu ad tempus, quare bene poteſt eamdem ſuam actionem repetere, & per eam producere eamdem rem, & iàm extinctam reproducere. Ad ſecundum neganda eſt maior, quod repugnet eamdem rem bis eſſe, & habere plures durationes; nam ex hoc non ſequitur, quod habeat plura eſſe, vel plures exiſtentias, ſed ſolum eamdem diuerſis temporibus repetitam, in quo nulla eſt implicatio contradictionis. Nam neque exiſtentia, nec actio Dei, per quam primo producitur, & iam extincta reproducitur, indiuiduantur à tempore, & propterea nec repugnat vtrumq; habere diſtinctas durationes, quia iſtæ extrinſicæ prorſus eis ſunt. Quod vero de diſtinctione durationis ab exiſtentiis rerum dicitur, non eſt verum de tempore, quod concedunt omnes diſtingui realiter ab exiſtentia rei permanentis; vnde non ſequitur ex duplici tempore duplex exiſtentia. Dubium vero ſolum eſſe poteſt de diſtinctione propriæ durationis cuiuſcumque rei ab exiſtentia eiuſdem, vt æui ab exiſtentia Angeli, de qua probaui 4. lib. Phyſicor. diſtingui ex natura rei, deo non poteſt ſumi argum. ad probandum plures exiſtentias ex pluribus durationibus, quia non implicat contradictionem has multiplicari illis non multiplicatis, cum diſtinguantur ab eis realiter.

Ad tertiũ neganda eſt maior, quod ſi Deus ageret ex neceſſi- 41
tate naturæ, non eſſet virtus eius minus infinita, ac modo eſt liberé agens, nam repugnat Deum eſſe virtutis infinitæ ſimpliciter, & agere ex neceſſitate naturæ, quia ad virtutem infinitè perfectam pertinet poſſe agere perfectiſſimo modo, qui eſt cum libertate, & ideo non poteſt intelligi virtus infinita ſimpliciter agens ex neceſſitate naturæ: ad ſummum ergo poteſt intelligi, quod ſi Deus ageret ex neceſſitate naturę haberet infinitam virtutem ſolum ſecundum quid, hoc eſt ſolum infinitam ad certum genus operandi ex determinatione ad vnum, per quam bene probat argum. quod non poſſet eamdem rem numero reproducere. Non tamen probat, quod habens virtutem infinitam ſimpliciter, hoc eſt ad quemlibet modum agendi (vt re vera habet) non poſſit rem ſemel extinctam reproducere. Et quod tandem dicitur operationem liberam non conferre Deo potentiam, ſed eam præſupponere, verum eſt, quia operatio libera Dei nihil reale addit ſupra ſubſtantiam eius, ſed ſolum connotationem rei extra productæ; quod eſt eſſe fundamentum relationis rationis ad illam; poſſe tamen libere operari virtutem realem, & intrinſecam dicit in Deo, ex qua habet ſubſtantia eius noſtro modo intelligendi, quod ſit virtus agendi ſimpliciter,

vel omni modo infinita, & ideo quod possit idem numero iam extinctum in quocumque genere, vel specie reproducere.

Et ad D. Thom. respondeo testimonium ex 3. p. bene posse intelligi de potentia Dei ordinaria, atque etiam duo priora, in quibus etiam si clarius negaret, quod possit Deus de potentia absoluta reproducere quamlibet rem, standum esset posterioribus testimoniis à nobis adductis duplici de causa. Prima quidem, quia ex professo de hac re disputans clarissimè explicat mentem propriam: cum tamen in aliis locis obiter tantum verba illa proferat. Secundo vero, quia testimonium ex summá contra gentes posterius est aliis, quæ ex quarto sentent. referuntur, & ideo ei standum esset.

APPENDIX DVBIVM.

An actio per quam Deus eamdem rem numero iterum produceret, esset naturalis, & eiusdem speciei cum prima eius productione.

42 NOn intelligitur dub. de actione, per quam reproduceretur res in alio statu supernaturali, qualem habebit homo reproductus per generalem resurrectionem; nempe statum immortalitatis, nam de hac suo loco docent Theologi, quonam modo sit supernaturalis actio, sed solum intelligitur de actione, per quam reproducitur in eodem statu, qualis fuit actio per quam Christus Dominus, & sancti eius mortuos ad vitam reuocarunt mortalem, hoc est iterum morituros. De qua duo quærimus. Primum, an sit naturalis, vel supernaturalis. Secundo, an sit eiusdem, vel diuersæ speciei, eadem vel diuersa numero cum prima productione eiusdem rei.

Et circa primum videtur ex vna parte talem actionem esse supernaturalem, quod sic probo. Supernaturale vocamus illud, quod non potest per virtutem naturalem fieri; sed talis est reproductio eiusdem rei, vt quæstione præcedenti probauimus: ergo erit actio supernaturalis. Sed ex altera parte probatur esse naturalem hoc modo: naturalis dicitur actio, per quam producitur res naturalis; sed illud, quod reproducitur, habet esse Physicum, & naturale, cum sit compositum ex materia, & forma, si sit substantia corporea, vel naturalem habeat inhærentiam in subiecto, si sit accidens: ergo naturalis est actio, per quam reproducitur. Præterea, actio per quam reproducitur, est eadem numero cum prima productione eius; sed de prima productione

constat

constat fuisse actionem naturalem: ergo reproductio naturalis actio esse debet, alioqui eadem numero actio esset naturalis, & supernaturalis, quod repugnat.

Respondendum tamen est dubio proposito hac distinctione. Dupliciter potest considerari reproductio rei. Primò secundum entitatem, vel substantiam: secundò quantum ad modum quo fit, videlicet præter exigentiam, & ordinem naturalium causarum, atque extra tempus naturaliter requisitum: & his de causis non potest fieri virtute naturali, etiam diuina operante cum causis naturalibus, sed supernaturali. Priori ergo modo considerata naturalis est, vt probant argumenta pro ratione dubitandi posteriori proposita. Quibus hoc adiungi potest, quia productio rei, & conseruatio eius ab eodem agente sine interruptione eadem numero actio est: ergo si naturalis est vna secundum entitatem, erit etiam naturalis altera; sed actio, per quam Deus conseruabat hominem iam à se reproductum, erat naturalis, sicut entitas, atque existentia eiusdem hominis extra causas: ergo reproductio quoque naturalis erit secundum entitatem. Considerata vero reproductio quantum ad modum quo fit, supernaturalis vocanda est, & hoc probat argum. pro ratione dubitandi priori positum. Et si quæsieris, an simpliciter sit dicenda naturalis, vel supernaturalis. Respondeo naturalem esse vocandam simpliciter, quia modus ille extrinsecus est, & ideo denominatio ab eo proueniens, etiam est extrinseca, quare non simpliciter, sed tantum secundum quid supernaturalem efficit actionem, entitas vero cum sit ei intrinseca, & naturalis, naturalem denominationem simpliciter ei tribuere debet. 43

Secundum quod petebat dubium est, an reproductio sit eadem actio secundum speciem cum prima productione eiusdem rei, atque etiam, an sit eadem numero. Et quantum ad identitatem specificam videtur non esse eamdem, sed specie distinctam, quia distinctio specifica actionis sumitur ab agente, vel forma eius, per quam agit, vt docet expresse D. Th. 12. q. 1. art. 3. Sed prima productio rei ex propria natura fit aliquando ab vno agente, vt si sit generatio ignis ab igne, reproductio vero ab alio specie distincto, nempe à Deo: ergo actiones istæ distinguuntur specie. Secundò quia licet fiant ab eodem agente, diuerso tamen modo iam explicato, cui addi potest, quod prima productio rei potest esse eductio formæ de potentia materiæ, vel subiecti, reproductio vero ex nihilo, vt per se est manifestũ, sed distinctio specifica actionis non sumitur ab entitate eius, quæ videtur esse quasi materialis ratio, sed potius à modo, quo 44

sit, qui est ratio formalis eiusdem: ergo semper, & necessario distinguetur specie reproductio à prima productione. Ex altera vero parte videtur non posse distingui specie, quia idem est terminus ad quem productionis, & reproductionis, non solum specie, sed numero, vt præsupponitur: ergo non possunt distingui specie. Secundo, quia siue motus sumatur vt actio, siue vt passio, dicit intrinsecum ordinem ad terminum per se à quo sumit speciem: ergo repugnat actiones distingui specie, nisi termini ad quos distinguantur specie, quod patet in productione, & reproductione eiusdem rei non reperiri, vt in generatione hominis, & resurrectione eius. Et ita tenendũ est non differre specie productionem, & reproductionem eiusdem rei, sed solum accidentaliter. Quod efficaciter probant duo hæc posteriora argumenta; nam, quod eis posset responderi differre specie actiones ipsas, & terminos productos per modum diuersum, quo fiunt iam explicatum, non satisfacit, quia cum sit extrinsecus, & accidentalis, non potest distinguere eas specie.

46 Ad primum argum. pro alia parte positum distinguenda est maior, nam actio non respicit agens, vel formam eius secundum se sumptam, sed tamquam principium à quo procedit, & consequenter res, quæ agit, non respicit actionem, nisi tamquam principium quasi emittens eam à se, quod est eam respicere tamquam dependentiam termini à se, & de primo ad vltimum actio non respicit agens, nec agens actionem, nisi vt continet sua virtute terminum à se procedentem media eadem actione. Vnde sequitur actionem sumere vnitatem, & distinctionem specificam ab agente, vel forma eius, vt principio à quo procedit terminus, & proinde cum ordine intrinseco ad illum, & non alio modo. Et iste est germanus sensus verborum D. Thom. quod actio, vt actio sumat speciem ab actu agentis, vt principio termini, passio vero ab eodẽ termino, vt recepto in passo ab agente. Quem modum distinguendi actionem, & passionem inter sese, & à motu, copiose explicuimus in nostris Commentariis super 3. lib. Physic. & si eum applicemus ad materiam argum. propositi, constabit esse solutum, nam licet aliquando prima productio rei, & reproductio eiusdem procedãt à diuersis agentibus, non certe, vt diuersa sunt, sed vt continent sua virtute eumdem terminum ab vtroque productum principiumque productionis eius sunt, & ideo per actiones eiusdem speciei, & solum diuersas secundum modum accidentalem, atque extrinsecum iam explicatum.

47 Ad secundũ arg. respondeo in casu illo produci accidens cum nouo modo essendi, simili modo essendi per se substantiæ; & ideo

ideo produci per actionem specie distinctam. Dum autem dicimus productionem, & reproductionem esse eiusdem speciei, intelligimus supposito, quod reproducatur res cum suo modo essendi naturali, quem habuit prius, & non cum alio modo supernaturali. De vnitate vero numerica productionis, & reproductionis eiusdem rei, hac distinctione loquendum est, nam si vtraque fiat à Deo per se immediate, erit eadem actio numero, quia licet fiat diuerso tempore, nihil refert, quia Deus per se immediate agens non dependet à tempore, neque ab eo indiuiduatur actio eius. Si vero fiat productio rei ab agente creato, & reproductio à solo Deo, non possunt esse eadem numero actio, sed diuersa, cuius ratio est manifesta, quia actio dependet per se immediate ab agente tamquã modus eius: ergo repugnat eamdem actionem procedere à diuersis numero agentibus totalibus, & adæquatis, sicut repugnat eumdem modum esse diuersarum rerum. Et vnitas numerica actionis sumitur ab eodem numero agente, vt probauimus 5. lib. Phys. ergo repugnat à diuersis numero agentibus procedere eamdem numero actionem.

QVÆSTIO IIII.

An res per se successiua semel extincta, possit eadem numero reproduci per potentiam Dei absolutam.

SPecialem habet difficultatem reproductio eiusdem rei successiuæ propter specialem modum essendi eius non permanentem, sed continuo fluentem, ratione cuius videtur semel transacta nõ posse redire, vt postquam effluxit hic numero motus, vel hoc numero tempus, non videtur possibile, quod iterum fluat, vel reproducatur. Propterea conueniunt omnes non posse id naturaliter fieri, vel per potentiam Dei ordinariam. Solum ergo potuit esse quæstio, an contradictionem implicet, & ideo nec per potentiam Dei absolutam fieri possit. Et prima opinio tenet non implicare contradictionem, sed fieri posse à Deo. Ita Aureolus apud Capreolum in 4.d.43. q. 1. art. 2. Mayronius d.44.q.3. Bernardus contra Henricum, quodlib.7.q.14.& q.vltima huius libri, & ex iunioribus non pauci. Probant primo, quia non implicat contradictionem, quod eadem actio instantanea redeat: ergo nec implicabit contradictionem, quod redeat eadem actio successiua, quæ est motus, atq; eadem duratio eius, quæ est tempus. Consequentia videtur euidens, quia nulla 48

potest assignari differentia, quantū pertinet ad hoc inter actionem successiuam, & instantaneam. Sed probatur antecedēs, quia eamdem illuminationem instantaneam potest Deus conseruare per horam continuam: ergo potest eam in medietate horæ interrumpere, & in fine horæ iterum eam producere. Probatur consequentia, quia non requiritur maior virtus ad conseruandum, quàm ad producendum, nec ad cōseruandum tempore interrupto, vel continuo: ergo qui potest vnum, poterit alterum, & ita poterit producere, & reproducere eamdem actionem in extremis partibus horæ, etiamsi in medio tempore fuerit interrupta. Quod confirmari potest ex quæstione præcedenti, vbi probauimus, Deum posse reproducere eumdem numero effectū per eamdem actionem, quam potest repetere; ergo non repugnabit, quod possit eamdem numero actionem bis ponere in rerum natura. Secundò, motus accipit speciem à termino, sed potest Deus reproducere eumdem numero terminum motùs; ergo poterit reproducere eumdē numero motum. Probatur minor, quia bene potest Deus reproducere idem numero corpus cum eadem numero præsentia locali, quam acquisiuit per motū: ergo poterit producere eumdem numero motum, per quem eam acquisiuit.

49 Tertiò, quia si repugnaret reproduci eumdem motum, ideo esset, quia non potest reproduci idem tempus, à quo sumit suam identitatem numericam; sed hoc non est necessarium: ergo reproduci poterit. Probatur minor, quia vel repugnat produci eūdem numero motum, quia repugnat produci idē numero tempus verum, & reale: quod sequitur eumdē motum, vel quia non potest correspondere diuersus numero motus eidem tempori imaginario; sed vtrumq; horū est falsum: ergo nulla est propter hoc repugnantia. Probatur minor de tempore reali, & proprio, quia intrinseca indiuiduatio huius motus non potest sumi ab hac eius duratione, quæ posterior saltem natura, vel ratione est eo, & ideo illum præsupponit indiuiduum. Et multo minus potest indiuiduari ab hoc tempore imaginario, quod prorsus extrinsecum est motui, & ex consequenti tempori reali; quare non potest dependere ab eo indiuiduatio intrinseca horum. Et certe si ab illo dependeret, sequeretur etiam Angelum dependere in sua indiuiduatione ab æuo imaginario (quod etiam datur, sicut imaginarium tempus) & ideo implicaret contradictionem, quod Deus reproducat eumdem numero Angelum, cuius oppositum docuimus q. præcedenti. Probatur consequentia, quia non minus dependet existentia Angeli ab eius duratione reali, quæ est æuum, & hoc ab æuo imaginario, quam motus à propria duratione successiua reali, & hæc à tempore imaginario:

ergo

ergo sicut non potest redire idem motus, nec eadem eius duratio, quia non potest redire idem tempus imaginarium, cui correspondent, pari ratione non poterit redire idem numero Angelus, neque idem numero æuum eius. Et tandem probant, quia argum. in oppositum solui possunt, quod sufficeret, vt Deo non denegaretur.

Secunda opinio putat contradictionem implicare, quod 50
idem numero motus, & tempus reproducantur, & ideo non posse fieri etiam per potentiã Dei absolutam. Ita D. Tho. quodlib. 4. art. 5. Henric. quodlib. 7. q. 16. Duran. in 4. d. 43. q. 3. Capreol. & Palud. ibidem q. 1. Ferra. 4. lib. contra gentes c. 81. & Sotus 4. lib. Phys. q. 4. concl. 3. & in 4. d. 44. q. 1. art. 1. & plures alij, & videtur nobis probabilior. Sed probari solet quibusdam argum. minoris momenti, quæ ideo facile soluuntur ab aduersariis. Primo quidem, quia ad præteritum non datur potentia: ergo impossibile est præteritum tempus redire. Cui bene respondent diuersa esse illa duo, & propterea qui concedit primum, non tenetur concedere postremum, Dari enim potentiam ad præteritum non est aliud, quàm fieri posse, quod præteritum non fuerit, & hoc apertam contradictioné inuoluit, quare nullo modo fieri posse. Quod vero idem numero tempus reproducatur, non est, quod desinat esse præteritum, sed quod cum vere fuerit præteritum, iterum redeat, hoc est iterum fiat præsens, atque præteritum, in quo nulla apparet repugnantia.

Secundò probant, quia si successiuum potest reproduci, po- 51
terit etiam conseruari, sed hoc repugnat cum intrinseca eius successione, quia si conseruaretur, eo ipso permaneret, & fluere desineret; ergo etiam repugnat reproduci. Et confirmat Sotus, quia repugnat successiuum non fluere, dum est: ergo repugnat iam transactum redire. Probat consequentiam, quia facilius videtur detinere illud, quod fluit, quàm reproducere quod iam non est. Nam quod fluit iam supponitur esse. Sed respondent negando vtramque consequentiam, quia conseruari, vel detineri successiuum pugnat cum ratione intrinseca successionis, 52
quare implicat contradictionem; sed in eo, quod postquam effluxit, iterum fluat, nulla videtur esse repugnantia. Et ita intelligitur non esse facilius detinere successiuum, ne fluat, quàm illud de nouo producere, postquam effluxit, & desiuit esse, vt putauit Sotus.

Tertiò probant, quia si pars præterita temporis reproducatur, sequeretur simul esse cum parte præsenti, aut futura eiusdẽ temporis, & consequenter duas partes temporis simul fluere, quod patet esse impossibile, quia partes eiusdem temporis di-

ſtinguuntur tamquam priores,& poſteriores, vt ex definitione eius conſtat,quia dicitur eſſe: *Numerum motus ſecundum prius, & poſterius.* Sed probatur conſequentia,quia partem præteritam reproducere,non eſt aliud,quam efficere,vt iterum fluat;ſed iterum fluere,eſt iterum fieri futuram, & præſentem: ergo ſimul fluentem cum futura,& præſenti. Cui facile reſpondent negando cōſequentiam,quia ſi reproduceretur pars præterita,ſuſpendenda eſſet futura,ne fieret præſens, & loco eius poneretur reproducenda, & ita hæc ſola fieret præſens immediatè poſt inſtans,quo terminabatur,& ſola flueret,non cum alia.

52 Probant tandem,quia intrinſecum eſt tempori habere partes reales priores,& poſteriores,nempe præteritum,& futurum:ergo intrinſecum eſt ei,quod ex præterito,& futuro copulatis inſtanti præſenti, atque efficientibus vnum numero tempus per continuationem componatur,ſed nihil horum habebit tempus, ſi pars præterita reproducatur;ergo impoſſibile reputandum eſt. Probatur minor, quia ſi pars præterita reproducatur, fieri poterit immediatè futura poſt inſtans præſens,& ita eadem pars erit præterita, & futura, nec poterit futura coniungi cum præterita per inſtans præſens, quia idem non coniungitur realiter ſibi ipſi, nec ſecum continuatur continuatione reali, quæ diuerſitatem realem continuatorum dicit. Immo ſequitur, quod breuiſſima pars temporis poſſit fluere ſemper; ita vt mille anni, immo & omnes computabiles in ea includantur, vel ſolum ſint breuis illa pars ſemper repetita per reproductionem, quæ videntur impoſſibilia. Reſpondent tamen hæc omnia aliena eſſe à conſuetudine temporis decurrentis,nec eſſe naturæ eius conſentanea, ſed non implicare contradictionem, quia ſatis in illa parte temporis reproducenda ſaluaretur diſtinctio realis præteriti,& futuri,& vnio realis,vel continuatio earum,non eſt tamen neceſſarium hanc diſtinctionem partium dari in tota extenſione temporis, ſed ſuppleri poteſt per reproductionem, & replicationem eiuſdem partis.

53 Aliis ergo efficacioribus arg. probanda eſt communis ſententia, quam ſequimur, & ſit primum: indiuiduatio motus ſumitur ex quatuor, vt docet Ariſt. 5.7.& 8.lib.Phyſ.nempe ex ſubiecto,ex termino,ex tempore,& agente:ita vt quodlibet horum variato, varietur idem numero motus, & ſit alius numero diſtinctus;ſed ad reproductionem eiuſdem motus, atque eiuſdem temporis,quod eſt propria duratio eius,neceſſe eſt variari tempus imaginarium, per ordinem ad quod ſumitur indiuiduatio motus:ergo implicat contradictionē, quod reproducatur idem numero. Euidēs eſt conſequentia,quia euidēs eſt,variari eūdem numero

numero motum variato eodem numero agente subiecto, vel termino, de quo nemo dubitat: ergo non est minus euidens variari variato tempore, quia ab omnibus simul sumitur vnitas numerica eius secundum Aristotelem, & omnes eius interpretes tam Græcos, quam Latinos. Sed respondent tempus esse ex- 54
trinsecum motui, & ideo non esse tam necessariã dependentiam ab eo, quàm à cæteris, quare bene potest Deus eumdem numero motum reproducere in diuerso tempore imaginario. Sed contra hanc solutionem sic arguo: in toto ordine naturali rerum adeo reputatur necessaria dependentia motus à tempore imaginario, vt hoc variato necesse sit actionem, motum, atque effectum variari, quæ omnia fatentur etiã aduersarij; ergo motus secundum suam naturam intrinsecum ordinẽ dicit ad tempus, & hic motus ad hoc tempus imaginarium; gratis ergo & sine fundamento rationis asserunt talem dependentiã à tempore extrinsecam esse motui, potius quàm dependentia ab aliis tribus. Quod autem tempus extrinsecum sit, nihil refert, nam etiam subiectum est extrinsecum cuiq; accidenti, & ex consequenti motui: quare hac ratione posset esse idem numero motus variato subiecto, quod tamen negant omnes, quia licet extrinsecũ sit subiectum, intrinsecus est accidenti respectus dependẽtiæ ad ipsum; eodem ergo modo licet extrinsecum sit tempus imaginarium motui, intrinsecus tamen est eidem motui respectus dependentiæ ad ipsum, cuius ea est ratio satis efficax, quia agentia corporea intrinsecam habent dependentiam in suis operationibus à tempore, quare hoc variato necessario variantur.

Secundo probatur, quia sicut corpus per suam extensionem 55
permanentem est præsens spatio imaginario loci, ita motus per suam extensionem successiuam durationis est præsens spatio imaginario durationis. Quod probatur euidenter, quia licet cœlum quiesceret, & Deus suspenderet propriam durationem motus particularis corporis (quod certum est posse, supposito quod propria duratio motus distinguitur ex natura rei ab eo) nihilominus idem motus particularis haberet extensionem durationis extrinsecæ, atque imaginariæ; vnde sequitur implicare contradictionem dari motum, qui non sit præsens spatio durationis imaginariæ, sicut implicat dari corpus extẽsum in loco, quod non sit præsens spatio imaginario loci; sed implicat contradictionem, quod idem corpus per eamdem præsentiã simul sit præsens duobus spatiis imaginariis loci, vel per eamdẽ præsentiam vtrumque repleat; ergo etiam implicabit contradictionem, quod idem motus per eamdẽ numero durationem sit præsens diuersis spatiis durationis imaginariæ, vel quod vtrumque repleat;

repleat; sed repugnat, quod reproducatur idem motus, quin sit præsens duobus spatijs imaginarijs durationis; ergo impossibile reputandum est, quod reproducatur. Minorem sic probo, hæc pars motus præterita per suam durationem est præsens huic parti spatij imaginariæ durationis, sicut hoc corpus per suam extensionem est præsens huic parti spatij imaginarij loci, si vero reproducatur hæc pars motus, necesse est fieri præsentem alteri parti eiusdem durationis imaginariæ, quia repugnat eidem parti esse præsentem, cum hæc pars durationis imaginariæ transeat non reditura; vnde sequitur repugnare, quod eadem pars motus cum sua propria duratione reproducatur, alioqui eadem pars motus per hanc durationem esset præsens duabus partibus imaginariæ durationis, quod repugnat, sicut etiam repugnat, idem corpus per eamdem præsentiam localem simul esse præsens diuersis partibus spatij imaginarij.

56 Huic etiam arg. conantur respondere recentiores quidam, assignato duplici discrimine, vno quidem inter tempus verum ex vna parte, & imaginarium ex altera. Alio vero inter spatium imaginarium loci ex vna parte, & spatium imaginarium temporis ex altera. Et differentia inter tempus verum, & imaginarium in hoc dicunt consistere, quod spatium imaginariũ fluẽs, quod vocatur tempus imaginarium, concipitur, vt omnino necessarium, & immutabile in suo fluxu, & ideo pars eius, quæ concipitur semel præterita, non potest concipi, vt iterum fluẽs, vel iterum rediens. Et huius ratio est, quia spatium imaginarium concipitur, vt non causatum, & propterea concipi debet, vt habens fluxum, & ordinem suarum partium à se, & non ab alio, quod est esse necessarium, & immutabile, & hinc prouenit, quod pars semel præterita non potest concipi, vt iterum rediẽs, tempus autem verum, & reale non habet à se ordinem, & successionem suarum partium, sed dependentem à sua causa efficiente, à qua dependet in suo esse, & ideo neque omnino necessarium, & immutabilem, sed dependentem, & variabilem, quare non repugnat eamdem partem iam transactam, iterum fluere.

57 Et hinc etiam fit, vt licèt sit necessarium, atque intrinsecum tempori, & motui habere partes successiuas priores, & posteriores, non tamen est alicui earum intrinsecum esse priorem, vel posteriorem, sed variari potest ordo, ita vt quæ nunc prior transiuit, postmodum sit futura, atque adeo posterior eadem. Ex hoc etiam discrimine intelligitur, quod pars tẽporis realis dupliciter potest sumi, primo, vt correspondet parti temporis imaginarij, & quasi spatiũ durationis eius replet, & hoc modo considerata non potest semel transacta redire, vel reproduci,

quia cum pars illa tẽporis imaginarij irreuocabiliter tranſeat, & iterum non poſſit redire, etiam pars veri temporis ei comparata irreuocabiliter tranſit, & redire non poteſt ſub tali reduplicatione coëxiſtentiæ. Secundo conſideratur, ſecundum propriam entitatem, quo pacto accidentalis eſt ei, atque extrinſeca comparatio illa cum parte temporis imaginarij, quia non conuenit ei ſecundum ſe, ſed in quantum ſub ea concipitur ab intellectu noſtro. Secundum diſcrimen inter ſpatium imaginariũ tẽporis, & ſpatiũ imaginariũ loci in hoc dicũt eſſe poſitũ,quod ſpatium locale concipitur vt permanẽs,& immutabile,& ideo corpus non dicitur fieri præſens diuerſis partibus eius,niſi per ſui mutationem,& conſequenter per acquiſitionem alicuius modi eſſendi ſibi inhærentis. Spatium vero temporis imaginarij concipitur vt ſucceſſiuũ,& fluens, atque tranſiens.Et hinc fit,quod vt intelligatur idem motus, vel tempus coëxiſtere illi,non eſt neceſſarium, vt diſtinctos modos reales, aut durationes in ſe habeat,ſed ſolum,vt iterum, atque iterum fiat,acciditque illi,vt coexiſtat huic,vel illi parti eiuſdem imaginariæ durationis. Deinde ſicut duratio vera vt coexiſtens maiori, vel minori parti eiuſdem imaginariæ durationis concipitur à nobis,vt maior,vel minor licet in ſe maior, vel minor non ſit,vt patet de æuo, quod in quãtum coexiſtit maiori, vel minori tempori,concipitur à nobis vt maior,vel minor duratio,licèt in ſe formaliter non ſit maior,vel minor,ſed indiuiſibilis;ita duratio eiuſdem motus,quæ eſt tempus,ſi bis extendatur per reproductionem,vel extendi concipiatur, coexiſtere 58
poteſt duabus partibus eiuſdem temporis imaginarij, & tamquam maior concipi propter talem coexiſtentiam, etiã ſi in ſe non ſit realiter maior,aut diſtincta ſecundũ partes, ſed eadem, æquiualens tamen duabus,aut tribus per repetitionem.Ex tota igitur hac doctrina (quam ſummatim collegi) reſpondent ad formam noſtri argum.negando maiorem, quod ſicut ſe habet præſentia localis corporis ad ſpatium imaginarium loci,ita ſe habeat duratio motus ad ſpatium imaginarium durationis, quod vocatur tempus imaginarium. Et ratio differentiæ eſt, quia corpus non fit præſens ſpatio imaginario loci, niſi per aliquẽ modum ſibi intrinſecum,& ideo per ſui mutationem,& propterea non poteſt per eamdem præſentiam fieri præſens diuerſis ſpatijs:motus vero, & tempus non coexiſtunt tempori imaginario,per aliquid ſibi intrinſecum,ſed ſolum per comparationem noſtri intellectus ei accidentalem, & extrinſecam, quæ ideo variari poteſt, & ita non repugnat per locum ab intrinſeco, quod eadem pars repetita per reproductionem poſſit

corrèſpon

correſpondere diuerſis partibus eius.

59 Hæc tamen doctrina, ex qua ſoluitur arg. apparentiam quidem veritatis habet, diligentius tamen conſiderata, tria, vel quatuor in ea inuenio difficilia, & quæ mihi videntur falſa, & ſolũ excogitata ad eludẽdũ arg. Primũ eſt, quod cõparatio motus per ſuã durationẽ realẽ cum ſpatio imaginario durationis, ſit ei extrinſeca, & non neceſſario, neq; per aliquid intrinſecum ei cõueniens, ſicut cõparatio corporis cũ ſpatio imaginario loci conuenit ei per aliquẽ modum ſibi intrinſecũ. Quod vero hoc ſit falſum, probo, quia corpus per ſuã entitatẽ, vel extenſionem permanentem tãquam per fundamentum ſufficiens intelligitur præſens ſpatio imaginario loci, & per præſentiã formalem intelligitur præſens formaliter; ergo motus per ſuã entitatẽ ſucceſſiuam, vt ſucceſſiua realis eſt, tãquam per fundamentum ſufficiens intelligitur pręſens ſpatio imaginario durationis, & per ſuã durationem formalem, & ab intrinſeco ſucceſſiuã intelligitur præſens formaliter. Probatur conſequentia, quia quemadmodum extenſioni permanenti corporis debetur præſentia permanens in ſpatio imaginario loci, ita vt contradictionem implicet eſſe ſine illa, ita etiã entitati, atq; extenſioni ſucceſſiuæ debetur præſentia in ſpatio durationis imaginariæ, vt cõtradictionem implicet eſſe ſine illa. Probatur efficaciter paritas rationis, quia entitati reali exiſtenti extra cauſas debetur ex ſe, & ab intrinſeco propria præſentia in ſpatio imaginario, ſine qua eſſe non poteſt per vllã potentiã, corporea quidem ſi ſit entitas corporea, ſpiritualis verò ſi ſit entitas ſpiritualis. Quod adeo neceſſariũ reputãt recentiores oppoſitã ſententiã defendentes, vt affirment, tot præſentias deberi cuicumq; corpori, quot habet accidentia realia, aut reales entitates diſtinctas; ſed motus habet entitatẽ realẽ extra cauſas per ſe, & per ſuã durationem realem; ergo debetur ei ab intrinſeco, & per aliquid reale ſibi etiã intrinſecum realis præſentia in ſpatio imaginario, nõ præſentia permanẽs, cum ſit entitas realis ab intrinſeco ſucceſſiua,

60 nec in ſpatio loci, quia ſpatium loci ex ſua propria ratione eſt permanens, hoc eſt, per modum permanentis conceptum; ergo debetur ei præſentia ſucceſſiua, & fluens in ſpatio imaginario ſucceſſiuo, & fluente, quod eſt ſpatium durationis imaginariæ. Et ratio huius à priori eſt, quia extenſio realis eius non eſt permanens, ſicut extenſio corporis, ſed ſucceſſiua, & fluens, & ideo occupatiua ſpatij fluẽtis, quod nõ eſt loci, ſed durationis. Vnde ſequitur, quod ſicut non poteſt idem numero corpus habere eãdem præſentiã in duabus partibus ſpatij localis ſibi adæquatis, etiam ſi per potentiam Dei abſolutam ponatur in eis, ſed neceſſa

necessariò debet habere præsentias distinctas,pari ratione implicat contradictionem, quod idem motus per eamdem durationē sit præsens diuersis partibus spatij imaginariæ durationis sibi adæquatis, & cum hoc sequatur euidēter ex reproductione eius,vt concedunt aduersarij,sequitur esse omnino impossibilē.

Ex his infero primo,falsum esse,quod in eadem doctrina dicitur,nempe motui,& tempori cōuenire respectum ad spatium imaginarium per solā coexistentiā, vt cōuenit mēsuræ indiuisibili respicere diuisibilem per solā coexistentiam,vt æuo respicere tempus,sed re vera cōuenit illi per intrinsecā, atq; sibi essentialem rationem præsentiæ, in quo etiā differunt à corpore respiciente spatium imaginarium loci : nam licet respectus ad spatium loci sit intrinsecus,atque essentialis ipsimet præsentiæ quam habet corpus in spatio,corpori tamen non est essentialis præsentia ipsa,nec ideo talis respectus in ea inclusus ad spatiū, quia prius præintelligitur cōstitutus in suo esse essentiali,quam intelligatur præsens, quamuis per suammet entitatem debeatur ei præsentia, motui vero,& durationi eius, non solum debetur præsentia in spatio,tāquam ei præsuppositis, atque constitutis in sua essentia, vel entitate reali, sed pertinet ad essentiam eorum, quare sine illa non possunt vllo modo reperiri. Quod sic probo;essentialis est motui, & tempori extensio successiua partium realium priorum,& posteriorum, sed per hanc extensionem occupant,& quasi replent spatium successiuū imaginariæ durationis,& illi fiunt præsentia ; ergo talis præsentia essentialis est eis, & ideo occupatio determinatæ partis eiusdē spatij imaginarij, & præsentia ad illam intrinseca est determinatæ parti motui,& tempori, sine qua nec potest esse in rerum natura,neque intelligi. Et propterea pertinet ad intrinsecā indiuiduationem eius, sicut ad indiuiduationem talis præsentiæ localis pertinet respectus ad tale spatium, & in hoc puto principaliter distingui has duas opiniones;nam illa putat hāc præsentiā in spatio imaginario durationis extrinsecā, & accidentalē esse motui,& tēpori,nos vero dicimus esse ei intrinsecam, neque conuenire illi per aliquem modū realē sibi inhærentem, sicut præsentia in spatio loci cōuenit corpori,sed per suam entitatem,& rationem intrinsecā, in quibus includitur,eo modo, quo respectus ad spatium conuenit ipsimet locali præsentiæ corporis,vt probat efficaciter nostra ratio facta. 61

Secundo infero falsum esse,quod dicitur, spatiū quidē imaginariæ durationis habere modū, & ordinē suarū partiū fixum, & stabilem,seu immutabilē,& necessarium;ita vt semel transacta parte,vel semel præterita non possit vllo modo fieri iterum 62

futura,

futura, aut præsens, aut quæ semel est prior, fieri posterior, & ideo nec illo modo redire, tempus autem verum, & reale non habere modũ, & ordinẽ suarũ partium realium necessarium, & immutabile, sed variari posse, ita vt pars semel præterita possit fieri iterum futura, & præsens, & quæ semel est prior, potest fieri posterior per reproductionẽ, cuius rationẽ assignãt, quia spatiũ imaginariæ durationis concipitur vt non factum, sed quasi à se habens esse, & ideo vt independens ab alio, & consequenter à se habens modum, & ordinẽ suarum partium, & non depẽdentem ab alio, & propterea nec mutabilem, aut variabilem; sed tempus verum habet esse dependens à suis causis, præsertim à prima, & consequenter non omnino immutabile, & necessariũ, sed variabile, & pari ratione modũ, & ordinẽ suarum partium variabilem habet modo explicato. Falsum autem dicimus esse discrimen hoc, atque etiam rationẽ eius, sed dicendum verũ tempus habere esse dependens à causis, quantum ad actualem existentiã extra illas, ita vt potuerit non fieri, vel non esse, & postquam factum est realiter, desinat, sed quantum ad rationem intrinsecam, non solum specificã, sed indiuidualem suarum partium, & consequenter quantũ ad modũ, & ordinem earum immutabile, & necessariũ esse, non minus, quam tẽpus imaginarium, immo hoc talem habere immutabilitatem ab illo. Quod sic probo, tempus imaginarium non est factũ, cum nõ sit reale, & verum, sed suum esse in eo consistit, quod ad similitudinem veri actu existentis, vel possibilis excogitatũ sit, alioqui imaginaria eius ratio non esset veritati cõformis, sed quasi tragica, & sine fundamẽto cõficta, vt cõfingere solemus chimerã, vel hirco ceruum, sed de imaginario concedunt habere esse, & ordinẽ, ac modum suarũ partium immutabilẽ, & necessariũ: ergo necesse est eadẽ habere tempus verũ, à quo ea in cogitatione desumit.

63 Secundò, spatiũ imaginariæ durationis excogitatur quasi fluẽs, atque cõpositum ex partibus futuris, præsentibus, & præteritis, & ideo nondum existentibus, actu existentibus etiã non extantibus, sed hæc non potest habere, nisi in quantum per similitudinem ad tẽpus verum eas habens, vel ex propria, & vera ratione essentiali postulans: ergo nec potest habere modum, & ordinem tãquam immutabilẽ, & necessariũ excogitatum, nisi quia eum habet, vel postulet tẽpus verum, & ex hoc colligitur, quod sicut de parte temporis imaginarij asserunt, quod semel transacta nullo modo potest redire, nec etiam, quæ semel est præterita, fieri futura, vel præsens, aut quæ semel est prior, fieri posterior, ita asserendũ sit de parte tẽporis veri, quod nõ possit semel transacta redire per reproductionem, nec semel præterita fieri futura

futura aut præsens, nec semel prior, fieri posterior. Ad primum argum. oppositæ sententiæ distinguenda est maior, quod eadem numero actio instantanea possit reproduci, nam si sit agentis naturalis, & corporei, negandum est, quia vnitas numerica eius ab intrinseco dependet à tali instanti temporis, in quo fit, & cum non possit reproduci idem instans temporis iam transactum, sicut neque idem tempus, nec potest reproduci eadem numero actio in eo facta Non est autem eadem ratio de actione diuina non dependente à tempore, sed ex hoc non sequitur posse reproduci eamdem actionem successiuam, quia ab intrinseca pendet vnitas numerica eius ex tali tempore, in quo facta est. Et dum dicitur, posse Deum conseruare eamdem actionem corpoream per horam continuam, concedendum est, sed negandum, quod infertur, nempe posse interrumpere conseruationem eius per secundum quadrantem eiusdem horæ, & iterum eamdem numero illuminationem ponere in rerum natura per tertium, & vltimum quadrantem, quia semel interrupto tempore, vel duratione, in qua actio illa conseruatur, non potest eadem numero reproduci, vt probatum est propter intrinsecam dependentiam ex tali tempore.

Ad secundum distinguenda est minor, nam præsentia localis, 64
quam corpus acquirit in motu, duplex est, vna adæquata, & indiuisibilis, quam acquirit in singulis instantibus temporis, in quo fit motus, alia inadæquata, & diuisibilis habens latitudinem secundum proportionem diuisibilem ad spatium, quam acquirit corpus per partes motus, & per totum, vnde eam non habet nisi dum actum mouetur, illam vero non potest habere dum mouetur. Sed in primo non esse partis motus præcedentis, vel in primo non esse totius motus, si sit vltima, cum præsentia igitur adæquata quam prius habuit, potest Deus reproducere corpus iam corruptum, cum præsentia vero inadæquata atque diuisibili repugnat. Et ratio differentiæ est, quia hæc est proprius terminus motus, ex sua intrinseca ratione habens, quod non possit acquiri, vel haberi nisi successiue, atque in motu, & per motum; vnde sicut non potest reproduci idem numero corpus cum eodem numero motu, quem prius habuit, ita nō potest reproduci cum eadem numero præsentia inadæquata, quam semel habuit. Præsentia vero adæquata, & indiuisibilis nō est proprius terminus motus, sed sine motu etiam haberi potest, vt eam habuerunt corpora omnia in prima sui productione, quare bene potest produci a Deo non solum sine motu, sed etiam sine actione dependente à tempore, quod si per motum, vel actionem dependentem à tempore producenda esset, impli-

caret contradictionem ſemel extinctam reproduci.

65 Ad tertium neganda eſt minor, quod dependentia motus à tempore non ſit ſufficiens ratio, propter quam repugnet eumdem motum numero reproduci. Et cum quæritur, an indiuiduatio motus dependeat à propria eius duratione, vel ab imaginaria. Reſpondeo tam motum, quam propriam eius durationem indiuiduari, per ordinem ad ſpatium imaginarium durationis, ad quod intrinſecum reſpectum dependentiæ dicit, eo prorſus modo, quo pendet talis præſentia localis corporis, vel tale corpus ſub ratione præſentis per illam à tali ſpatio imaginario, vnde ſicut repugnat, idem corpus habere eamdem numero præſentiam in diuerſo ſpatio, ita repugnat eumdem motũ, eãdemque durationem eſſe præſentem diuerſis partibus ſpatij imaginariæ durationis. Et hæc eſt ratio propter quam repugnat idem numero reproduci, quia ex hoc ſequeretur per locum ab intrinſeco diuerſis partibus eſſe præſens. Et quod tandem infertur de æuo, difficultate prorſus caret, propter duplex diſcrimen inter æuum ex vna parte, & tempus cum ſuo motu ex altera, nam æuum cum ſit duratio ex propria natura indiuiſibilis, & ordinis ſuperioris, hoc eſt non ſublunaris, nec dependet à tempore vero, nec etiam imaginario, quare non indiuiduatur ab eo, nec ab aliquo eius inſtanti. Præterea licet ſit duratio, permanens tamen, & non fluens, nec intrinſecam habens ſucceſſionem, quamuis ſua virtute poſſit coexiſtere cuicumque durationi inferiori, etiam ſucceſſiuæ, veræ, aut imaginariæ. Et propterea etiam ex hac parte non poteſt dependere indiuiduatio eius ab ſpatio tẽporis imaginarij, ſicut nec ab eo dependet indiuiduatio rerum permanentium, vt permanentes ſunt, vel vt in ſuo eſſe, & non in ſuo fieri conſiderãtur. Non ergo ſequitur, quod repugnet eumdem numero Angelum cum eodem numero æuo prius anihilatum reproduci, quia iterum creari poteſt à Deo, per actionem non dependentem à tempore, neque ab æuo imaginario, motus vero, & tempus quomodocumque; fiant, intrinſecam habent dependentiam à tempore imaginario, vt probauimus, & ideo implicat cõtradictionem reproduci. Et hæc ſint ſatis de hac quæſtione perdifficili, ac de tota commentatione horum librorum Ariſtotelis de ortu, & interitu rerum naturalium: faxit Deus optimus, & maximus, vt quæ in ea ſcripſimus grata ſint ei futura, & reipublicæ litterariæ vtilia, & ita in laudem, & gloriam ipſius, ac Deiparæ virginis, necnon Angelici Doctoris Diui Thomæ cedant.

LAVS DEO.

INDEX RERVM OMNIVM NOTABILIVM, QVÆ IN his commentariis continentur.

Actio.

Actio semper est à proportione maioris inæqualitatis, & à proportione minoris dari non potest. p. 384. nu. 72
Actio, & reactio dantur simul inter contraria, & secundum eamdem contrarietatem. p. 440. nu. 146

Actiuitas.

Actiuitas agentis quomodo debeat excedere resistentiam passi. p 390. num. 82. & p 393. num. 87

Aër.

Aër habet ex propria natura summam humiditatem, & prope summum calorem. p. 564. 565. num. 139. & 140. Sed in media regione per antiparistasim est frigidissimus, sicut in regione suprema, & infima maximum calorem habet à sole impressum. p. 423. num. 120. & seq. & p. 424. num. 19. & seqq.

Agens.

Agens, & passum non debent esse omnino similia, neque omnino dissimilia. p. 404. num. 93
Agens an, & quomodo possit producere effectum sibi æqualem in intensione. p. 403. num. 91. An possit agere in seipsum actione vniuoca. p. 413. num. 105

Alteratio.

Alteratio an sit, & eius acceptiones. p 78. num. 106. Quid sit. p. 78. num. 106. An foret possibilis, si esset impossibilis generatio. p. 81. num. 108. Propriè sumpta est motus successiuus, atque continuus. p. 86. num. 113. Quomodo continuatur, p. 97. nu. 125. An semper sit continua. p. 108. num. 135

Aqua.

Aqua habet summam frigiditatem, humiditatem vero nõ, nisi prope summam. p. 565. num. 141. & 142. Per antiparistasim vero hyemali tempore calida est in subterraneis locis, sicut verno tempore frigida. p. 554. num. 118. 119

Augmentatio.

Augmentatio an detur in rerum natura, & quid sit. p. 213. n. 10. Realiter distinguitur à nutritione. p. 219. nu. 18. Motus est ad

maiorem quantitatem per eam productam. p.265.num.73. Per eam augentur omnes partes viuentis.p.269.num.78. In quo sensu verum sit, quod toto tempore vita duret.p.280.num.94. A diminutione distinguitur tamquam positiuum à negatiuo, vel tamquam productio à corruptione. p.297.num.117

Christus Dominus.

Sacrum Christi corpus habuit temperamentum æquale ad pondus ex primis qualitatibus tamquam omnium temperamentorum perfectissimum, & nihilominus nullum morbum contraxit per totam vitam. p.624.num.31

Contactus.

Contactus quotuplex sit. p.337.num.4. Qualis contactus requiratur inter agens, & passum ad agendum. p.340.num.9. An possit suppleri per potentiam Dei absolutam, ita vt agens agat in passum, quod nullo modo tangit. p.351.num.26

Contrarietas & contraria.

Contrariorum definitio elucidatur.p.520.nu.56. Contraria non possunt esse simul in gradibus intensis naturaliter. p.524. num.62. Sed bene per potentiam Dei absolutam. p.526 nu.66. Contrarietas non est immediata oppositio, sicut contradictoria. p.528.n.69. & 70. Quamuis contraria quædam nullum medium admittant circa subiectum. p.526.num.66. In gradibus vero remissis simul esse possunt, & in mixtis ita reperiuntur. p.535.num.83. & 84. Quod verum est non solum de actiuis, & passiuis, sed etiam de non actiuis. p.541.num.93

Densitas.

Densitas non est virtus actiua agentis, sed solum conditio agendi. p.397.398.num.90. Iuuat maxime ad agendum. ibid. Ratione maioris densitatis potest agens producere effectum sibi æqualem in intensione. p.408.num.99

Dispositio.

Dispositiones præcedentes in materia non concurrunt efficienter ad expulsionem vnius formæ, & introductionem alterius, sed solum materialiter. p.198.num 224. & sequent.

Elementa.

Elementa sunt corpora simplicia p.588.num.22. Non manent formaliter in mixto. p.475.nu.47. Quid sit elementa virtute contineri in mixto. p.475. num.47. Quodlibet eorum habet duas qualitates non contrarias, nec in summo gradu. p.549.num.108. Sed vnam in summo, alteram in minori gradu. p.561.num.131. & 132. Sed qualitas, quam habet minus intensam, non habet permixtionem qualitatis contrariæ. p.568.nu.147. Nullum elementum potest producere aliud specie distinctum à se, tamquam causa

causa efficiens per se, immo nec duo simul. p.603.nu.52.& 53
Elementorum formæ non sunt formaliter contrariæ, sed bene radicaliter. p.520. num.56. Qualitates elementorum non sunt formæ substantiales eorum, sed accidentia superaddita. p.514.nu.44

Generatio.

Generatio substantialis datur in rerum natura. p.17.nu.23. Quid sit, & quæ eius definitio essentialis. p.20.nu.28.& pag.22.n.31. Habet pro termino ad quem adæquato, & vt quod totum compositum. p.28.num.41. Pro termino formali, atque primario ordine executionis formam cum modo vnionis. p.28.nu.42. Rationem formalem generationis desumit à forma. p.31.nu.46. Proprium subiectum inhæsionis eius est materia prima. p.36.nu.52. Est actio instantanea distincta ab alteratione. p.39.num.58
Generatio vnius est corruptio alterius, in quo sensu sit vera. pag.59. num.84.& seqq. Generatio prior natura est corruptione absolutè loquendo. p.74.num.102

Habitus.

Duo habitus contrarij possunt esse simul naturaliter, vt erroris, & scientiæ, & actus cuiusque cum habitu altero, sed actus vtriusque, nec per potentiam Dei absolutam. p.539.nu.90.& seqq.

Ignis.

Ignis habet calorem summum, & prope summam siccitatem. pag. 564.num.138. Quomodo, vel à quo generetur per se, tamquam à causa efficiente, dum per collisionem ferri & silicis generatur. pag.605.num.55.& seqq.

Indiuisibile.

Indiuisibilia quot sint in alteratione, an producantur in tempore, vel in instanti. An distinguantur continuatiua à terminatiuis. pag. 108.num.135.& seqq.

Intensio.

Intensio fit per additionem gradus ad gradum, atque etiam per maiorem radicationem in subiecto, nam duo hæc sibi non aduersantur. pag.117.num.145
Gradus intensionis similes omnino sunt, atque eiusdem perfectionis indiuidualis, nec inter se essentialiter subordinati. p.131.nu.158
Intensio qualitatis habet terminum magnitudinis intrinsecum naturaliter, non vero paruitatis. p.140.num.167. Quomodo terminetur intensio qualitatis, vt est dispositio ad formam substantialem. pag.147.num.174
Intensio qualitatum supernaturalium secundum se non habet terminum intrinsecum magnitudinis. p.150.num.177

Mixtio, & mixtum.

Mixtio quid sit. p.454.nu.6. Naturaliter est possibilis. p.459.nu.14.

An, & quomodo distinguatur à generatione. p.462.n.23.24.25.
An vera mixtio fieri possit ex liquidioribus. p.483.num.62
In mixtis reperiuntur alia qualitates prater elemẽtales. p.508.n.33. Sed nullum mixtum potest generare elementum, nisi vt causa per accidens. pag.605.num.55
Mixtorum temperamentum non consistit in quinta qualitate continente, vel non continente quatuor primas, nec talis qualitas datur, sed consistit in sola proportione primarum. pag.614. num. 13. & 14
In mixtis datur temperamentum aquale ad pondus ex qualitatibus alteratiuis, non tamen aquale secundum omnes partes eorũ. pag.619. num.23. & seqq. Vbi explicantur varia temperamentorum genera, ex qualitatibus vero motiuis non datur aquale ad pondus naturaliter, quamuis aliquo modo dari possit per potentiam Dei absolutam. pag.628.num.40. & seqq.

Nutritio.

Nutritio datur in natura rerum. pag 211.num.8. Quid sit. p.213. num.10. Fit semper successiuè. p.226.nu.27. Quomodo sit continua. p.245.nu.45. Non semper fit, sed interrumpitur aliquando. pag.246.num.48. In nutritione imperfectorum viuentium cum noua parte materia aduenit noua pars forma, non vero in animalibus perfectis prasertim in homine. p.289.nu.107. In nutritione sicut augentur omnes partes, ita diminuuntur omnes. ibid. Nihilominus idem numero permanet viuens toto tempore vita. ibidem.

Qualitas.

Qualitates propria elementorum sunt prima, atque etiam formales, prater quas non dantur virtuales. p. 503.num.25
Qualitates symbola diuersorum elementorum non distinguntur specie. pag. num.

Rarefactio, & condensatio.

Per rarefactionem non producitur quãtitas, nec per condensationem deperditur. p.304.num.128. Rarefactio non est motus localis ad maiorem extensionem corporis, sed vera alteratio, per quam primo, & per se producitur qualitas, qua vocatur raritas. pag.318. num.147. Sine rarefactione implicat contradictionem corpus cui non additur quantitas maius fieri. p.328. nu.162. Explicantur omnia qua reperiuntur in rarefactione. p.331.num.166

Resistentia.

Quid, & quotuplex sit. pag.364.num.44. Quo ordine, & modo conueniat primis qualitatibus. p.374.num.60

Reflexio.

An intendatur lumen in medio per reflexionem, & qua sit causa talis

*talis intensionis. pag.*430. *num.*131

Reproductio.

*Res permanens iam corrupta non potest eadem numero reproduci naturaliter, sed bene supernaturaliter, successiua vero, nec per potentiam Dei absolutam. p.*665.*num.*50

Resurrectio.

Resurrectio corporis mortui est actio, vel mutatio eiusdem speciei cum prima generatione eius, sed per virtutem naturalem, etiam Dei, vt concurrentis cum naturalibus causis non potest fieri. pag. 661. *num.*43

Sanguis.

*Sanguis numquam est continuus cum carne, & aliis partibus corporis viuentis. p.*252. *num.*57. *Continuatio eiusdem sanguinis cum corpore viuente, non fit prius, quam conuertatur in substantiam aliti. p.*253.*num.*58. *Sed simul, & per eamdem actionem nutritionis. p.*252.*num.*57

Subiectum.

*Quod sit subiectum horum librorum. p.*3.*num.*4. *Subiectum accidentium est compositum, non materia. pag.*67.*num.*92. *& seqq. & pag.*159. *nu.*187. *& seqq. Sed vnius accidentis non semper est subiectum proximum aliud accidens. p.*183.*nu.*208. *Nec subiectum proximum accidentium semper est substantia. pag.*188. *num.*213. *Sed sæpe vnum accidens est proximum subiectum alterius. pag.*191.*num.*216

Terra.

*Terra habet summam siccitatem, & prope summam frigiditatem. p.*447.*nu.*143. *Habet etiam summam grauitatem. p.*566.*n.*142

Violentum.

Violentum simpliciter non potest esse perpetuum naturaliter, bene tamen violentum secundum quid, quod sequitur ex ordine naturali vniuersi, & de solo illo intelligitur vniuersale principium Aristotelis: Nihil violentum est perpetuum, *non de hoc. pag.* 558. *num.*124. *&* 125

Vita.

*Vitam consistere in calido, & humido, vt docet Aristot. quonam modo sit intelligendum. pag.*628.*num.*38

FINIS.

